

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବଦ୍ର ଗାଥା

ମନ୍ଦ୍ରମୁଖ ମନ୍ଦ୍ରମୁଖ

ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିକଣା :—

କଣଣ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ନିତ ।

“ବହୁଟି ପଡ଼ିବାଦ୍ୱାରା ଆପଣଙ୍କ
ଜୀବନର ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଜାଣିବାରୁ
ପାଇଲି । ଶିକ୍ଷା-ପ୍ରଶାସନର ବେଶଭଳେ
ଆପଣଙ୍କର ଯେଉଁ ମାନବପ୍ରେମୀ କୋମଳ
କବ-ହୃଦୟ ରହିଛି, ତାହାର ଅନେକ
ପରିଚୟ ମିଳିଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ୱସାବରେ
ମୋର ଭର ଲଭ ହେଲା । ବହୁର
କେତୋଟି ସ୍ଥାନରେ ମୁଁ ନଳକୁ ବଡ଼
ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେଲପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ।
ବହୁଟିକୁ ପିଏ ପଡ଼ିବେ, ସେ ମଧ୍ୟ
ଏହିପରି ଲଭବାନ୍ ହେବେ ବୋଲି ମୁଁ
ଆଶା କରୁଛି ।”

ଅଞ୍ଚାପକ ଚିତ୍ରରଙ୍ଗନ ଦାସ

Rs. 10/-

ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରେରଣା :—

କଣେ ଶିଷ୍ଟକଙ୍କ ମତ ।

“× × × ଆପଣଙ୍କ ରଚିତ କେଳୋଡ଼ି
ଅଛ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରକାରେ
ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ପାଠ କର ମୁଁ
ଅତିମାତ୍ରରେ ପ୍ରସବିତ ହୋଇଥିଲା ।
‘ନବଜୀବନ’ରେ ପ୍ରକାଶିତ “ଶିଷ୍ଟକର
ଅନନ୍ୟତତ୍ତ୍ଵତା” ଓ ପୁସ୍ତକାକାରରେ
ପ୍ରକାଶିତ “ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟୁଦ୍ଧନ”
ମୋ ଜୀବନରେ ଗଞ୍ଜାର ରେଖାପାତ୍ର କରିଛି;
ତେଣୁ ଶିଷ୍ଟକ-ଜୀବନକୁ ଅଛ ଆଦରରେ
ଶୁଦ୍ଧିତ କର ନେଇଛି । ଯେଉଁଥିରୁ ମତ,
ଆଦର ଆପଣଙ୍କ ଲେଖନାରୁ ନିଃସ୍ଫୁର
ହୋଇଛି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧିତ କର
ନେଇଛି । ପିତା ମୋର ଜଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟପତି
ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ; କିନ୍ତୁ ଧନର
ମୋହକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଜଣେ ଆଦର
ଶିଷ୍ଟକର ଅବସ୍ଥାରେ ଜୀବନକୁ ପରିବୁଲିତ
କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ ଦୁଇନଷ୍ଟ ହୋଇ
କର୍ମ କରିବାକୁ ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ । ଗତ ପାଞ୍ଚ
ବର୍ଷ’ ହେଲା ମୁଁ ଶିଷ୍ଟକତା କର ଅସୁଛି ।
କିନ୍ତୁ ଦୂରାଗାୟର ବିଷୟ, ବର୍ତ୍ତିମାନ ଉଚ୍ଚ-
ବିଦ୍ୟାଲୟାବୁନ୍ଦରକ ଯେପରି ରଜନୀତିକ
ରଜମଧ୍ୟ ହୋଇ ଚରିତକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ
ଅର୍ଥୋପାର୍କନର କେନ୍ଦ୍ରରେ ପଶାନତ
ହେଉଛନ୍ତି, ତାହା ମୋ ପ୍ରାଣରେ ରଖାର
ଷୋଇ ଜାତ କରିଛି । ପ୍ରଧାନ
ଶିଷ୍ଟକମାନେ ଚରିତହାନଜାର ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡି-
ରୂପେ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପରିବୁଲନା
ସମିତିର ଯେପରି ପ୍ରୀତିବୁନକ
ହେଉଛନ୍ତି, ବାପ୍ରବିକ କେତେ ଦୂଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ
ମର୍ମକୁଦ ।” × × ×

ଶିବିନ୍ଦୁମ

ଲେଖାଲୋ, ନି : କଟକ

ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟା ଗାଥା

ପଂଚମୀ ମହିନୀ

ପ୍ରକାଶକ
ଓଡ଼ିଆ ବୁଲ୍କ୍‌ଷ୍ଟୋର
ବିନୋଦ ବହାରୀ, କଟକ—୨

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ
ସୁଲିଙ୍ଗ—୧୯୭୫

ମୃତ୍ସ :
ଶ୍ରୀ ବଧାନାଥ କୋଂ ଅଃ ପ୍ରେସ୍, କଟକ—୨,
ଗୋପ୍ନମୀ ପ୍ରେସ୍, କଟକ—୨,

ମୂଲ୍ୟ—ଦଶଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ସୂରୀପଡ଼

ବିଷୟ

ଅଷ୍ଟା

ଏ ଗାଥାର ଦିତ୍ତକୁ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଆନନ୍ଦଚିତ୍ର ।

୧

ଗୁରୁ ଓ ମାଷ୍ଟର

୨

ମିସନାଇ ଭବ

୩

କିପରି ଶିଷ୍ଟକ ହେଲି

୪

ଶିଷ୍ଟକତା ସେବୁଁ ଅପମାନ

୫

ଶିଷ୍ଟକତାର ଆନନ୍ଦ ଓ ଗୌରବ

୧୦

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶୀଳନ :—

୧୧

କାନ୍ତିଷ୍ଠି ଷ୍ଟେଟସ ଏକେନସିର ସ୍ତୁଲ-ସେଇଂସ-

୧୨

ଆଭ୍ରାଜନରାଜବରେ, ରେସିଟ୍ରେଣ୍ଜିଂଟୋରୁ

୧୩

ଲେଖନର ନିୟମିତିପତ୍ର

ଦୁଃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ନେତାଙ୍କ ମଠ ।

୧୪

ଶିଷ୍ଟକଦ୍ଵୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ୟକ୍ତି ଓ କର୍ତ୍ତ୍ତା

୧୫

ନ୍ୟାୟକେନ୍ଦ୍ରିକତାର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାଦ

୧୬

ବନ୍ଧୁ ଆଜଳାକ

୧୭

ଶିଷ୍ଟୟୁଦୀ ଦେମଳତା

୧୮

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ନିମାପନ୍ତାରେ ଆମ୍ବପଣ୍ଟା ।

୧୯

ଟାକ୍‌ଟଲେଣ

୨୦

ବ୍ୟର୍ତ୍ତଭବ

୨୧

ଭବାନିପାଟଣ ଯାତା

୨୨

ନବ ଓ ଶିତକ

୨୩

ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପର୍ମାୟ

୨୪

ଚର୍ତ୍ତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସାମୁଦ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା ।

ତୀର୍ତ୍ତୀର ମାର୍କା	୨୫
ମୋର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାର୍କା	୩୪
ପି: ଏବେ: ଡିଃର ପ୍ରାସାଦିକତା	୩୭
ଛ-ଜନହିମେଷ୍ଟର କମିଆ	୩୮
ଜଂଲଣ୍ଡ ପରିଚୟ ମୂଲ୍ୟ	୩୯
ଲେଖକର ତନିକନ୍ଦୁ	୪୦

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଅଜ୍ଞାତ ହସ୍ତର ଆଶୀର୍ବାଦ ।

୪୩

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଗଡ଼ଜାତ-ଏକାକରଣର ସବ୍ବାଦ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ।	୪୭
ପଳିଟିକାଲ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଓ ପରମର୍ଶଦାତା	୪୭
ଦେଶୀ ଓ ବିଦେଶୀ ଶାସକ	୪୦
ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କର ଆମ୍ବିକ ଏକତା	୪୧
ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକୃତ ଶାସନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦାସ୍ତଖତ	୪୩
ପ୍ରତି ଶିଳ୍ପକର ଜୀବନ ସାମା	୪୬
ପ୍ରାଚୀମେଶ୍ଵର ଶିକ୍ଷକ, ପୋଲିସ କନ୍ସଟ୍ରୁଟର	୪୮
ଓ ଫରେଷ୍ଟଗାଡ଼ି	୪୮
ଅପବ୍ୟୁମ୍ୟ ଫାଙ୍କା ଆବାଜ	୪୮

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞତା ।	୭୧
ମଧ୍ୟଦେଶରେ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ	୭୧
ଲକ୍ଷ୍ମାର ଦ୍ୱାଦ୍ଶୀ ଅନୁବାଦକ	୭୩
ଗଡ଼ଜାତର ପ୍ରାକୃତକ ସ୍ଥାପନା	୭୭
ବୁଦ୍ଧମାଳ	୭୮
ମହାପାପାଟ ଓ ପ୍ରକୃତର ନିବିଡ଼ ସମ୍ପକ୍	୭୮
ପ୍ରକୃତ ଯେଉଁଠି ଅନେମୁ ଓ ଅଖର୍ମନ୍ୟ	୭୦

	ପୁଷ୍ଟା
ଆଠମଳ୍ଲିକର ସାବଳଳ ଘାଟିଶ୍ଵରୀ ଯେଉଁଠି ହଂକୁତ ହୁଏ ବନବିହୁଗର ସମ୍ମ ୧ଲଇ ଅର୍ଦ୍ଦେଖ୍ନା	୭୦
ହାତୀ	୭୧
ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ।	୭୨
ଇନ୍ସପ୍ରେକ୍ଟରର ଜାତିଗଠନ ଚେଷ୍ଟା ।	୭୩
ଇଲଣ୍ଡଣ ଓ ଭାବତବର୍ଷ ଗଠନମୂଳକ ସକୁଳର ବିଦ୍ୟାନୂଷ୍ଠାନରେ ଉପିଷ୍ଠିତ ହୁଲ ଓ ଜୀବନ ଫ୍ରେକ୍ ଓ ଫ୍ରେନ୍ଟି	୭୪ ୭୫ ୭୬ ୭୭ ୭୮ ୭୯ ୮୦
ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ ।	୮୧
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟାର ସ୍ଥାନ ଧୂତାରଣା ।	୮୨
ଅଗୋର୍ଯ୍ୟର ପୃଷ୍ଠାପୋଷକତା ସରକାରଙ୍କ ଗ୍ରାସ ହୁଲ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମହାବି	୮୩ ୮୪ ୮୫ ୮୬ ୮୭ ୮୮ ୮୯
ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ ।	୯୦
ସାଂପ୍ରଦାୟିକତାର ଆଦ୍ୟ ସ୍ଥାଦ ।	୯୧
ସାଂପ୍ରଦାୟିକତା ଓ ସରକାର ଅପାର ଯେତିର ମିଥ୍ୟାମୟ ଚିପୋଟ୍ ମୋର ପ୍ରେସ ସ୍ଥାପନ ଚେଷ୍ଟା ଉଚିତ ହାଇହୁଲ ଓ ନଚ ପ୍ରାଇମେଇ ହାଇହୁଲରେ ନୟଷେପର ପଢିବାକ ବିଚିତ୍ର କୃତଙ୍କଳା	୯୨ ୯୩ ୯୪ ୯୫ ୯୬ ୯୭ ୯୮
ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶିଳ୍ପ :—	୯୯
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟାଶ୍ରଳ ପଧାନ ଶିଷ୍ଟକ ପଞ୍ଚିଳନରେ ବନ୍ଦଳ	୧୦୦

ବିଷୟ		ପୃଷ୍ଠା
ଶିକ୍ଷକର ଭୂମିକା	...	୧୦୦
ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ	...	୧୦୧
ସାବଧାନ		୧୦୨
(ବହୁରେ ଭୁଲ୍‌ହମେ ‘ନବମ’ ଅଖ୍ୟାୟର ପରିଣିଷ୍ଟ ରହି ଯାଇଛି । ଦୟାକର ସଂଗୋଧନ କରି ନିଅନ୍ତୁ)		
ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ		
ମେହେର କଲେଜର ନୃତ୍ୟ ସ୍ଵପ୍ନାର ।		୧୦୩
ନିମ୍ନମାନ ଓ ଅନ୍ଦେକ୍ୟ	...	୧୦୪
ଶୈଶବଶାଳାର ସ୍ଵପ୍ନାର		୧୦୫
ହାଇମ୍ପୁଲ ଓ କଲେଜର କୁଟମ୍ଭିତା ସ୍ଥାପନ	...	୧୦୬
ସଦୁତ୍ତ ଦେଇ ସଦାକର୍ତ୍ତା	...	୧୦୭
ବାନ୍ଦିକମାନଙ୍କ ଦିମନ୍ତେ	...	୧୦୮
ବାଲିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ	...	୧୦୯
ମେହେର କଲେଜର ନବ କଲେବର	...	୧୧୦
ଗୁରୁ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ	...	୧୧୧
ଶ୍ରୀ ଠାକୁରଚରଣ ପ୍ରଧାନ	...	୧୧୨
ଶ୍ରୀ ମୀନକେତନ ସୁରେହୁତ	...	୧୧୩
କବିତା-ଦରଖାସ୍ତ	...	୧୧୪
ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।		
ମେହେର କଲେଜରେ ବିବିଧ ଅଭିଜ୍ଞତା ।		୧୧୫
୧ ଗୁରୁ ବିଶ୍ୱାସିତା	...	୧୧୬
୨ ମୁଖ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ୱ-ପୁଣ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କାମ-ସବୁ	...	୧୧୭
୩ ଦିରପେଷ ପଶ୍ଚାତ	...	୧୧୮
୪ ନିରାଶରର କ୍ଲିବାଣୀ	...	୧୧୯
୫ ଆୟ-ସଂଗୋଧନ	...	୧୨୦
୬ ଗଲ୍‌ଡ଼ି-ଗବେଷଣା	...	୧୨୧
୭ ଅଧ୍ୟନକ ଗୁରୁ	...	୧୨୨
୮ କଲେଜର ବଣ୍ଟେଜି	...	୧୨୩
୯ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାନନ୍ଦା	...	୧୨୪
(କ) ହରେଳରେ ନୃତ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ଖାଦ୍ୟର ପରିବେଷଣ		୧୨୫
(ଘ) କଲେଜରେ କୁକୁକୁଟ ପାଲନ	...	୧୨୬

ବିଷୟ

ପୃଷ୍ଠା

(ଗ) ମେହେର କଲେଜର ସଂପ୍ରସାରଣ	...	୧୩୫
(ଘ) ମେହେରଙ୍କର ମର୍ମର ମୁଦ୍ରି	...	୧୩୬
(ଞ) କଲେଜ ଟ୍ରୁପଣ୍ଡର ପୁନର୍ଗଠନ	...	୧୩୭
(ଚ) ପିଲଙ୍କ ଶଶାର ଗଠନ	..	୧୩୭
(ଛ) ହାରଖଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧଭରସିଟି	...	୧୩୭

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶିଳିତ ବଳି:—

୧—ମେହେର-କଲେଜ-ମେହେର ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ସଂସାର ୦୦୦	୧୩୮	
୨—ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ତିଃ ପିଃ ଆଇଙ୍କ ମେହେର କଲେଜ ପରିବୁଲନା ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ..	୧୩୯	
୩ । ମେହେର କଲେଜ କାଲେଣ୍ଡର ..	୧୪୦	
୪ । ସମ୍ବୁଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ ରିପୋର୍ଟ ..	୧୪୧	
୫ । ଲେଖକ ପ୍ରବନ୍ଧିତ ମେହେର କଲେଜ କାଲେଣ୍ଡରରେ ପ୍ରକଳ୍ପିତାଲଙ୍କର କେତେକ ନୋଟିସ ..	୧୪୨	

1. First Principles.

2. Good Behaviour.

3. Good Manners.

4. Dress.

୭ । ମେହେର କଲେଜ କାଲେଣ୍ଡରରେ ପ୍ରକଳ୍ପିତାଲଙ୍କର
ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ..

୧୪୩

My Advice to Students.

Hard work.

Behaviour.

Mastery of languages.

Preparation for Exams.

Proper way of living.

Manners.

୨ । ପ୍ରଥମ ପଂଚବାହିକ ଯୋଜନା-ସପ୍ତାହରେ ଲେଖକର
ଶିକ୍ଷା-ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ତ୍ଵା

୧୪୫

No uniform System.

..

୧୪୬

Mass Education.

..

୧୪୭

বিষয়	পৃষ্ঠা
Land grants suggested.	১৪৪
Amenities to Schools.	১৪৫
Hirakhanda University	
শ্রদ্ধাদণ্ড অধ্যায় ।	
মেহের কলেজের স্বাধীনতা দিবস ।	১৪৮
লেক প্রতিনিধি শাসন ও নাগরিকর দায়িত্ব	১৪৮
চতুর্দশ অধ্যায় ।	
শিক্ষা, পশুশাখা, পাহাড় ও পাহাড় উন্নয়ন-স্থগু।	১৪৯
প্রথম যোকনা	১৫৪
পত্রিকা	১৫৪
পত্রিক	১৫৪
দ্বিতীয় যোকনা	১৫৫
বরিশাল পাহাড় আকাতেমী	১৫৫
কৃষ্ণাজিৎ যোকনা (ওড়িশা পাহাড় আকাতেমী)	১৫৫
ওଡ়ିଆ এন্সাইকোপিক্যুলিউশন	১৫৫
ওଡ়িশা-কলেজ-অব আর্টস-এণ্ড-সায়েন্স	১৫৫
ওଡ়ିଆ পাহাড় আকাতেমীর পুনর্গঠন ইত্যাদি ...	১৫৩
আকাতেমীর আকাতেমীত্ব	১৫৪
লেখকর পেছু বিষ্ণু প্রসূ	১৫৫
ছিন্ন পঞ্চক	১৫৫
শিক্ষা-পশুশাখা-পাহাড়	১৫৫
চিনবর্ণিআ ভগুৱ	১৫৫
স্বপু-সমূল পঞ্চাচক	১৫০
পাঠ্য পুস্তক পঞ্চাচক	১৫০
শ্রেণী ও পার্শ্বিকীকে মারতুক অযৌক্তিকতা	১৫০
চতুর্দশ অঞ্চালীয় পরিশিষ্ট :—	
১। কলেজ প্রতিরে ওଡ়ିଆ পাঠ্য কিতাপ	
চৰকাৰ প্ৰস্তাৱ	১৫৪
পশুশাখা প্ৰশাসনী পঞ্চাচক প্ৰস্তাৱ	১৫৫
পশুশাখা-পাহাড় কমিটিৰ রিপোর্ট	১৫৫

ବିଷୟ

ପୁଷ୍ଟା

୨ । ଓଡ଼ିଆ ଆର୍ଟ୍‌ସ୍ ଏଣ୍ ଫାଫ୍‌ସ୍ କଲେଜର ଯୋଜନା	୧୮୯
୩ । ସତିଜେନ୍ ଏତ୍ତୁକେଶନ ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଉପରେ ଅଭିମତ (ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଜାର୍ମାନ୍-ଆବ-ଏତ୍ତୁକେଶନ୍ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ ଆବ-ଏତ୍ତୁକେଶନ)	୧୯୦
୪ । ଶିକ୍ଷାମନୀ ଶା ହରେକୁଷ୍ଟ ମହୁତାବଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ, ପ୍ରାଚମେଶ୍ଵା ଓ ସେକେଣ୍ଟାଶ ପୁଲ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଯୋଜନା	୧୯୧

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସହଜ ଓ ଅପକାରକ ଉତ୍ତୀର ବିବେଧ ।	୧୦୦
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ	୧୦୪
ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ସହଜାତ ମୂଲ୍ୟ	୧୦୫
ପରସ୍ପକ ଓ ପରସ୍ପିତ	୧୦୬
ସହଜ ଓ ଅସାଧୁ ପରସ୍ପା	୧୦୭
ମୋ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଅପମାନ	୧୦୮
ରାମମୋହନଙ୍କ ସତର୍କ କାଣୀ	୧୦୯
ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ଏମ୍. ଏ. ଉପାଧ୍ୟ	୧୧୦
ଓଡ଼ିଆରେ ବିସତ	୧୧୧
ବୁଦ୍ଧିଆର ହାତ୍ସ୍କୁଲ ଓ ଆମର ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ.	୧୧୩
ମାନ୍ୟର ଅବ୍ଲିଟିଚେଚର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣାନୀ	୧୧୪
ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଶ୍ରେଣୀ	୧୧୫
ବିଶ୍ୱିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟ ପକଙ୍କ ସମର୍ଥନ	୧୧୬
ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶ୍ରାବଳୀ :—	
୧ । ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପନାର ଆମ୍ବଲ ସହାର ଓ ଚେଷ୍ଟା ..	୧୧୮
୨ । କେବଳ ଶ୍ରୀ ପାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ନେବା ନିବାରଣର ଚେଷ୍ଟା	୧୧୯

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୩ । ଉଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ଅଧ୍ୟାପନାର ସହାର ..	୧୧୦
A Scheme for reorganising post-graduate Oriya studies in the Utkal University	୨୧୨
୪ । ପଶ୍ଚାତ ସୁରକ୍ଷା	୧୧୬
ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପତ୍ର	୧୧୭
ଲେଖକର ଉତ୍ତର ଓ ଟିପ୍ପଣୀ	୧୧୮
ଟିପ୍ପଣୀ—୧	
ଟାଇଟପାର ବ୍ୟାପକ ଅଭ୍ୟାସ	୧୧୯
ନୋଟ—୨	
ବ୍ୟାନାଥୀ ଉତ୍ସାହ ଓ ଶ୍ରୀ ସାଳୁୟଟ୍	୨୩୧
ନୋଟ—୩	
ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସକଳନ ଉପରେ ମିଳିତ ଅଭିମତ	୨୩୨

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମେହେର କଲେଜ ସୀମାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ।	୨୩୩
ପ୍ରିନ୍ସପାଲର ପୋଲିସକୁ ରକ୍ଷା	୨୩୪
ପିଲଙ୍କ ଜମିନ୍	୨୩୭
ଗୁଲି ଚଲେଇବାର ପୁଣ୍ୟ ସିକାନ୍ତ ?	୨୩୯
ଶ୍ରୀରାଜକୁ ଭାଇରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସ ପାଲନ	୨୪୦
ଯୋଗ ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ	୨୪୧
ମେହେର କଲେଜ ଛୁଟଙ୍କ ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ-	
ସପର୍କରେ ସରକାରୀ ଅଭିଯୋଗ ଓ ତାର ଉତ୍ତର	୨୪୨
ପଣ୍ଡିତ ନାନ୍ଦକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ଚିଠି	୨୪୩
ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶିଳ୍ପାବଳୀ :—	୨୪୪
୧ । ସମୂଳପୁର ଏସ୍. ପି. ଜୀ ଆହୀୟ କଲେଜ ଛୁଟର କ୍ଷମାପତ୍ର ..	୨୪୫
୨ । ମେହେର କଲେଜର ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ସପର୍କରେ କଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସପାଲଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୋଟିସ୍ ଓ ପୋଲିସକୁ ପତ୍ର	୨୪୬

ବିଷୟ

ମୁଖ୍ୟ

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ରଥାଙ୍ଗ ଦୂଃଖ । ୨୫୯

ରଥଙ୍କ ଅଭ୍ୟୋଗ	୨୫୮
ପାଇଦା	୨୫୯
ମେହେର କଲେଜର ପୀଠଭୂମି	୨୬୦
ମୋର ପ୍ରିୟ ସ୍ତର	୨୬୧
ସମ୍ମାଦିକତାର ବିଶ୍ୱାସିକା	୨୬୨
ବିଶୁଦ୍ଧ ସାମ୍ବାଦିକତା	୨୬୩
ପୁଣି ସ୍ଵର୍ଗ ଦୁଷ୍ଟି	୨୬୪
ଦୂର୍ଲୀଳର ସଂଙ୍କଳ	୨୬୦
ବ୍ୟଥ ଚେଷ୍ଟା	୨୬୯
ସଂକଟର ଶେଷକଥା	୨୭୧
ଡା. ପି. ଆଇ. କ୍ଳ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଭଜନ	୨୭୨

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ପଞ୍ଚଶୀଳ । ୨୭୨

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ବିଦୁଲ ସମ୍ବାଦନା	୨୭୫
ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ଉତ୍ସବାଷ	୨୭୦
ଭାରତରେ ଅପଯୋଗିତ ଓ ଅବହେଳିତ	୨୭୧
ମୋର ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରୟକ୍ତି	୨୭୩
ଚମନଲୁଳ	୨୭୪
ପଞ୍ଚଶୀଳ (ବୌଦ୍ଧିକ, ଆଧୁନିକ, ସ୍ଥାନ୍ୟରକ୍ଷକ,	
ସାଂସ୍କୃତିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ)	୨୭୫
ଜନବନ୍ଧ	୨୭୫
ଆଦର୍ଶ ରୀମ	୨୭୬
ଅନୁପ୍ରେଷଣ	୨୭୦
କାନ୍ଦାୟ ପଞ୍ଜିକା	୨୭୦
ଓଡ଼ିଶୀ ରାନ୍ଧା ଓ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତ	୨୭୧
A Captivating Dancer	୨୭୩

ବିଷୟ	ପର୍ଯ୍ୟାଣ
ଉନଚିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।	
‘ବହୁ ନା’ ବହିଦାର ? ।	୨୫୯
ଅପିସରର ସାଧୀନତା	୨୫୧
ତୃପୁଣ୍ଡରାର ମାନଦଣ୍ଡ	୨୫୩
ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ନିଷାଚନ	୨୫୪
ପ୍ରଥମ ନିଷାଚନ କମିଟି	୨୫୫
ସାମାଜିକ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ କାହାକୁ କହିବା	୨୫୬
ମୋ ବେଳର ନିଷାଚନ ସମାଜ ଶିକ୍ଷା ସାହଚର୍ଯ୍ୟ	୨୫୭
ତିସ୍ରୀକାର୍ଯ୍ୟ	୩୦୦
ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅପିସରଙ୍କ ତାଲିକା	୩୦୧
ଚିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।	
ଶୋଣିତ ତୃଷ୍ଣ୍ଣ ।	୩୦୩
ନାତବୋଧ ଓ ରୁତବୋଧ	୩୦୪
ମହୀଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ	୩୦୮
ମହୀଙ୍କ ରୁଲେଷ୍ଟ	୩୧୨
ମହୀଙ୍କ ବଚନର ମୂଲ୍ୟ	୩୧୩
ରୟାଲ୍‌ଟିର ଲଗାମ ଓ ଗୁଡ଼ାମି	୩୧୪
ରି-କଲ୍-ରବ	୩୧୭
କିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଚୟ :—	
୧ । ମୋର କୌଣସିଯୁତ	୩୧୯
୨ । ଦୟାଖର ଦି’ ଅବସ୍ଥା	୩୨୩
୩ । ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଉତ୍କଳିକା	୩୨୪
୪ । ଡି. ପି. ଆଇଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଓ ସୁପାରିଶ ଏବଂ ମହୀଙ୍କ ଅନୁଦାର ସିକାନ୍ତ	୩୨୫
ୱକଚିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।	
ତୃଷ୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ ।	୩୨୦
ଶିକ୍ଷା ଓ ଜୀବନ	୩୨୧

ବିଷୟ

To Know

ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଗା
ମୋହତଙ୍କ
ନିଜେଇ ଭଲଖ
ମାରଣା ବୁଢ଼ିଜୀବ
ବୁଦ୍ଧିର ବଣରତା
ଆଶା ଓ ନିରାଶା
ମୁଖ୍ୟତମ
ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଉଶ୍ରିର
ସମ୍ମାଟ ଗାନ୍ଧୀ
ଆସ୍ଥାର ପୁଷ୍ଟିକରଣ
ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶୀଳନ :—

- ୧। ପଞ୍ଚଭିକ୍ଷା
 - ୨। 'ଝଙ୍କାର' ଯେତେ ଶ୍ରୀମହତାବକ୍ରୁ ପଦ
 - ୩। ମହାନୂଭବତାର ଆଉ ଏକ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ
 - ୪। ଜ୍ଞନପୀଠର ଆଦର୍ଶ
-

ପୁଷ୍ଟା

ଶାଶ୍ଵତ
ଶାଶ୍ଵତ

ଏହି ଗାଆର ଦି ହୃଦୀ ।

“ନହି କଲ୍ୟାଣକୃତ କଶ୍ମୁ’ତ, ଦୁର୍ଗତିଂ ତାତ ଚଳନ୍ତି”

—ଶୀତା ପଞ୍ଚ ଅମ୍ବାସୁ

ଲବଧାପ୍ତଦୋଷୁଠି ବିବାଦସାରେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠମାବେୟ ପରେଣ ନନ୍ଦାମ୍ ।
ସମ୍ବାଗମଃ କେବଳଜୀବିକାସେ
ତଂ ଜ୍ଞାନପଣ୍ୟ ବଣିଜଂ ବଦନ୍ତି ।

“ମଁ ତିଳ ପଦରେ ଅଖ୍ସତି ହୋଇ ସାରିଛୁ, ଏହା ଭବ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାଦକୁ ଉଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତ କର ପରକୁଳ ନନ୍ଦା ନାରବରେ ସହ୍ୟ କରିଥାଏ. ତାହାର ବିଦ୍ୟା କେବଳ ନାନାର୍ଜନମୂଳକ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ଲେକେ (ଜ୍ଞାନ ନ କହି ଜ୍ଞାନର ଦୋକାନଟି କହିଥାନ୍ତି) ।”

କାଳଦାସ, ମାଲବିକାରୀମିତି ।

“ଲେକସନ୍ଧାନ, ପଢିପଢି ବା ପଦପଦଶ ଜତ୍ୟାଦି କେବଳ ମାନବକ ମୂଳ-ନିରୂପଣ । ବିଧାତାର ଶେଷ-ବିରୂପ-ହଳରେ ଦ୍ରଶ୍ୟମାନ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା ବେଳେ କେହି ଏପରି କହିବାକୁ ସାହସ କରିବ ନାହିଁ ଯେ .— ମତେ ଲେକେ ସମ୍ବାଦ କରୁଥିଲେ, ମୁଁ ପ୍ରଶଂସା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଥିଲି: ମୁଁ ଏକ ରଜ୍ୟ ଚଳାଇଥିଲି, ମୁଁ ଜଣେ କାରିନେହୁଁ ମିନିଷ୍ଟର ଥିଲି, ମୁଁ ଏକ ବିଜ୍ୟାତ ପ୍ରକ୍ଷର ଲେଖକ ବା ବ୍ୟାଙ୍ଗ ଶିଳ୍ପୀ ଥିଲି ।” ସେ ବରଂ ସୁଖୀ ବୋଲି ଧରିଯିବ, ଯଦି ସେ ଏଇତକ କହିପାରେ— “ମତେ ଯେଉଁ ପଶୁଷ୍ଟିରେ ରଖାଯାଇଥିଲା ସେଥିରେ ଯାହା ଉଚ୍ଛଵି ସମ୍ବନ୍ଧ, ତାହା ମୁଁ କରିଛୁ ଏବଂ ତମେ ମତେ ଯେଉଁ କାମଟି ଦେଇଥିଲି, ତାହା ମୁଁ ଶେଷ କରି ଆସିଛୁ ।”

ଡକ୍ଟର ଆର ପି. ଜନପନ୍ (ମେଲ ବୋହୁଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳନ୍ତି କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)ଙ୍କଟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁରୁ ‘ଇମ୍ପି କଣ୍ଠ ମେୟର’ (ଲୁକ୍କକାର୍ଯ୍ୟ ଦଫ୍ଟ), ୩୫୯ ପୁସ୍ତକ

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ମନିଷ,
ସାକ୍ଷ ଲଭ ଲୋତି,
ସଜାତି, ଯୋଗାତି,
ପାଏ ତା' କରେ :

ବଡ଼-ମନା ଯିଏ
ବଡ଼େ ଆଖି ରଖି,
ବାଟ ଖୋଲୁ ଖୋଲ
ମୃଦୁ ବରେ ।

ସ୍ଵେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲେନାଟ
ଶହେ ଆଶା କରି
ଗୋଟି ଗୋଟି କରି
ପାଏ ତା' ଶହେ,

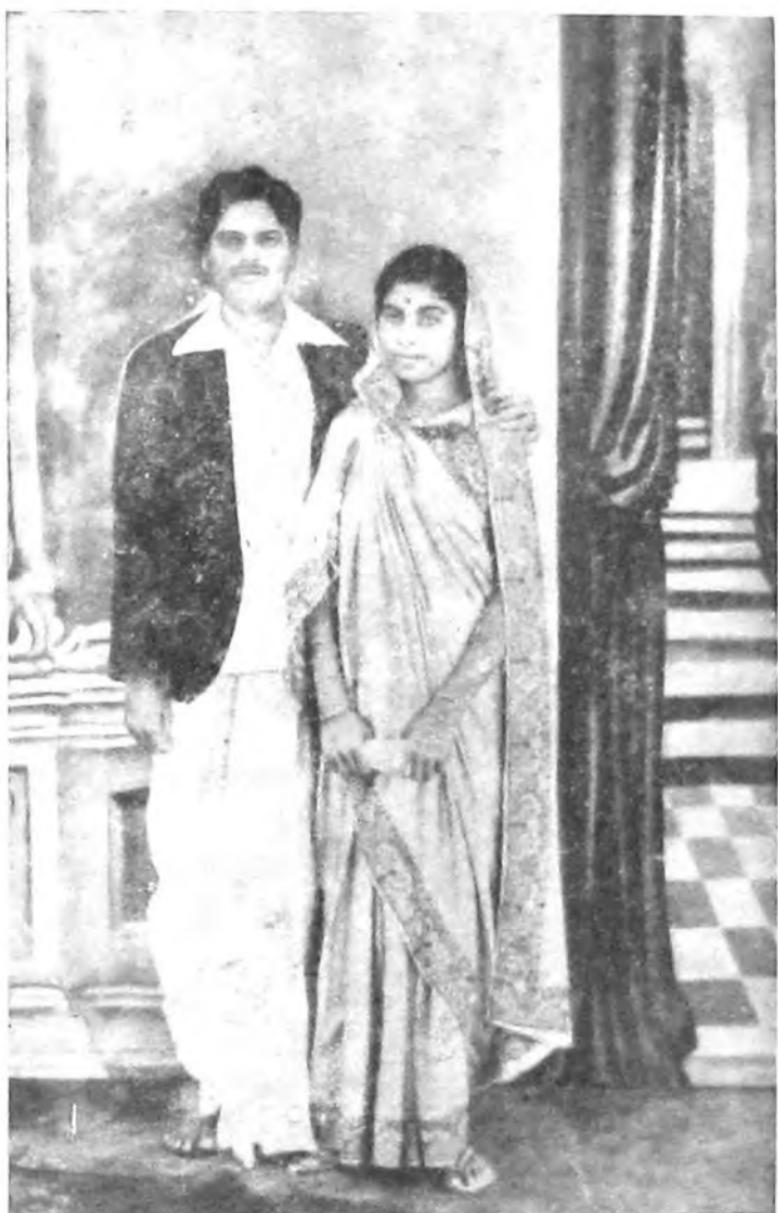
ଉଚାଣୀ ଜନ,
କୋଟିକି ଅନାଇ,
ଏକ ବି ନ ପାଇ,
ତିକ୍ତ ରହେ । ..

ସେ ଲେକ ରୁହିଲ
ରାତ୍ରା-ଧୂଳି; ତା'
ପାଇ ରହେ ସେହି
ଦୂଷ-ପ୍ରାଣ,

ବିଶ୍ଵାରେ ଯାଇ
ଆଖି ଓ ବିଶ୍ଵାର,
ଆଇ, ଆଜି ଆନ,
କାଳୁ ତା' ଜବନ
ବିଶ୍ଵାଟେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇବ, ଜାଣ ।

ରବଟ୍ ବ୍ୟାନନ୍ଦା - (ଗ୍ରାମାର୍ଥାନିକ ଉତ୍ସନେଶ୍ଵର, ବା
ବଦ୍ୟାକରଣିକଙ୍କର ଶବ-ସକାର)

ଯାତ୍ରାପଥର ଚିହ୍ନ କିଛି ।

୧— ବାଣେର ଓ ନିମାପଡ଼ାରେ ନାତଦଳ ପୁରୁଷୀ ।

,—ବାଣସୁର ସ୍ମୂଲରୁ ବିଦାୟ ।

କ - ରଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରବାସ । (ସେକ୍ସପିୟରକ ଜନ୍ମଗ୍ରାମ ସ୍କାର୍ଟଫୋର୍ଡ-ଅନ-
ଏଲିନରେ ସେକ୍ସପିୟର-ସାରକ-ଥୀଏଟର-ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ।)

୪— ସତ୍ୟ ପ୍ରବାସ-ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ।

—ଗଡ଼ଳାତର ଅନୁପମ ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭ,
ସାତକୋଣଁଆ ଛଟଭୂମୀରେ ।

— ପାତାରେ କାହାର କାହାର ଦ୍ୱାରା ପାତା କାହାର ଦ୍ୱାରା ପାତା ?

ପ୍ରକଳ୍ପ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ତେଣୁ ଏହା ଦି କିମ୍ବା କିମ୍ବା
ପ୍ରକଳ୍ପ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ତେଣୁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା

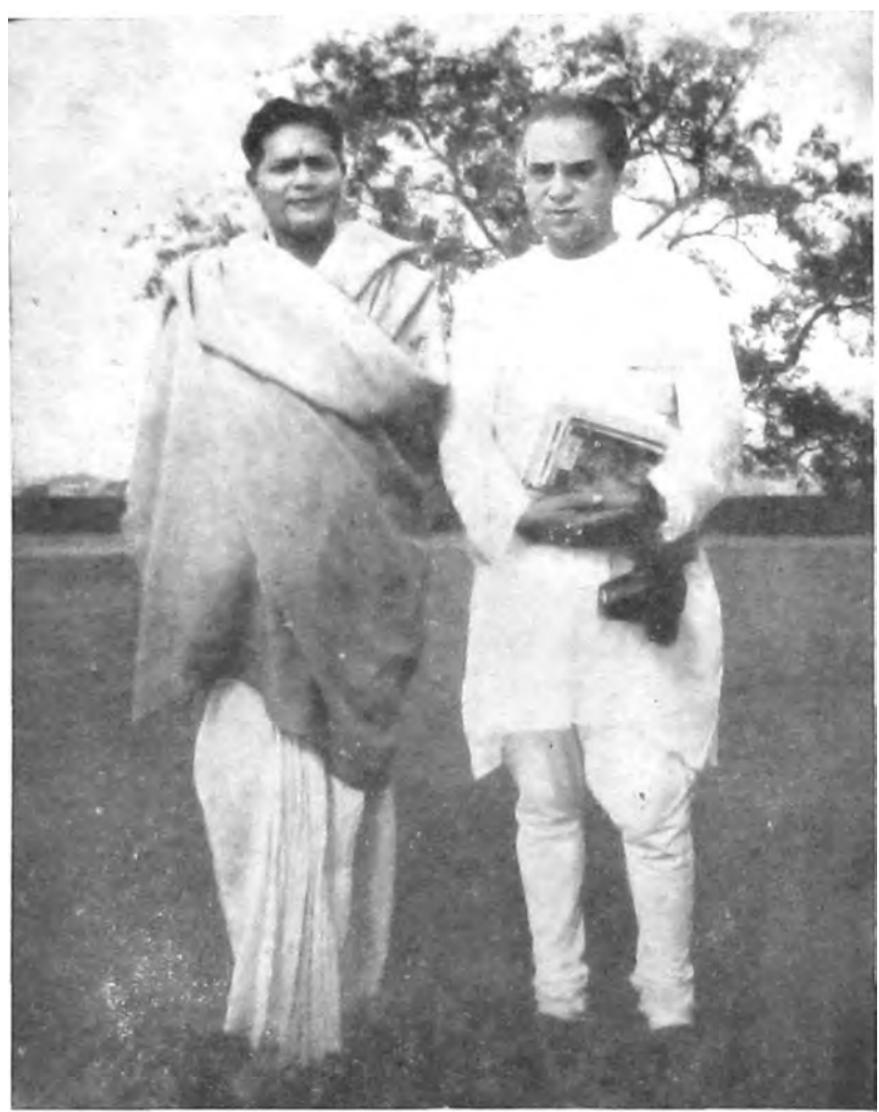

୮—ମେହେର କଲେଜର ବିଶ୍ଵିଷୁ ଅତିଥି କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ଦୀ ଗ୍ରା ଗୁଳକାଶାଲାଲ୍ଲଙ୍ଘ ନନ୍ଦ
ଓ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଉକ୍ତଟର ମାନସିଂହ ।

ବ୍ୟାକ୍‌ର ଦିନ ପାଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ହିନ୍ଦୁ ଓ ଅଗନ୍ତୁଳ୍ୟ ଉତ୍ସବ—

୧୦—ମେହେରୁ କଲେଜର ବିଶ୍ୱିଷ୍ଟ ଅତ୍ୱ ଭାରତୀୟ ଲେଖକ ଡକ୍ଟର ମୁଲକରାଜ
ଆନନ୍ଦ ଓ ସ୍ଵିନ୍ଦ୍ରପାଳ ମାନସିଂହ ।

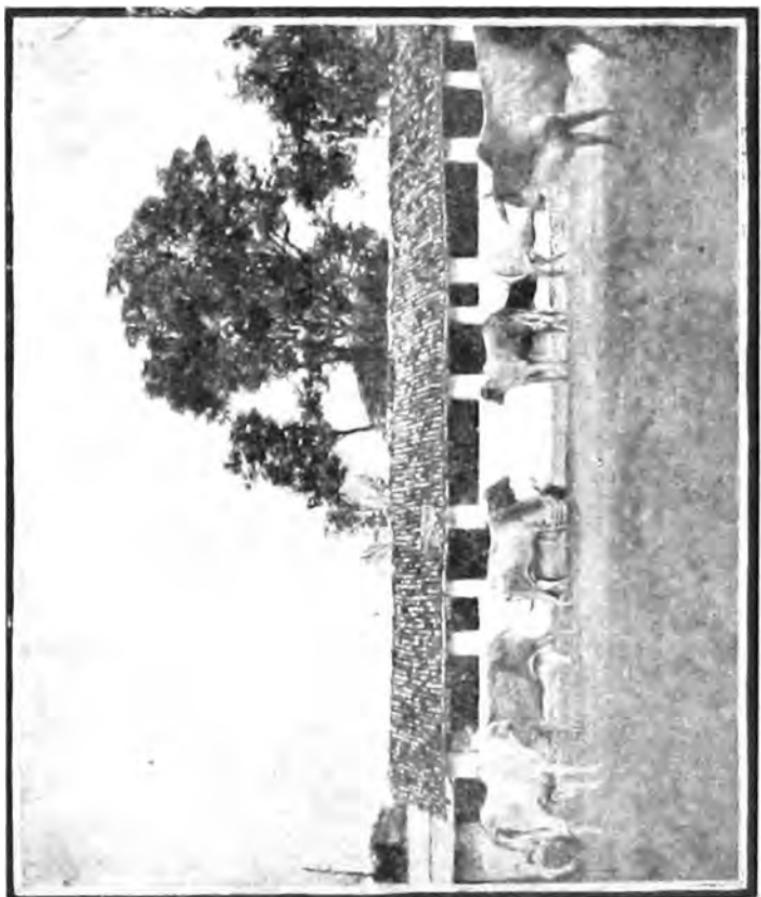

୧୧—ମେହେରୁ କଲେଜର ଭବ୍ୟାନରେ ଏକ ହେମନ୍ ପ୍ରସ୍ତରେ ।

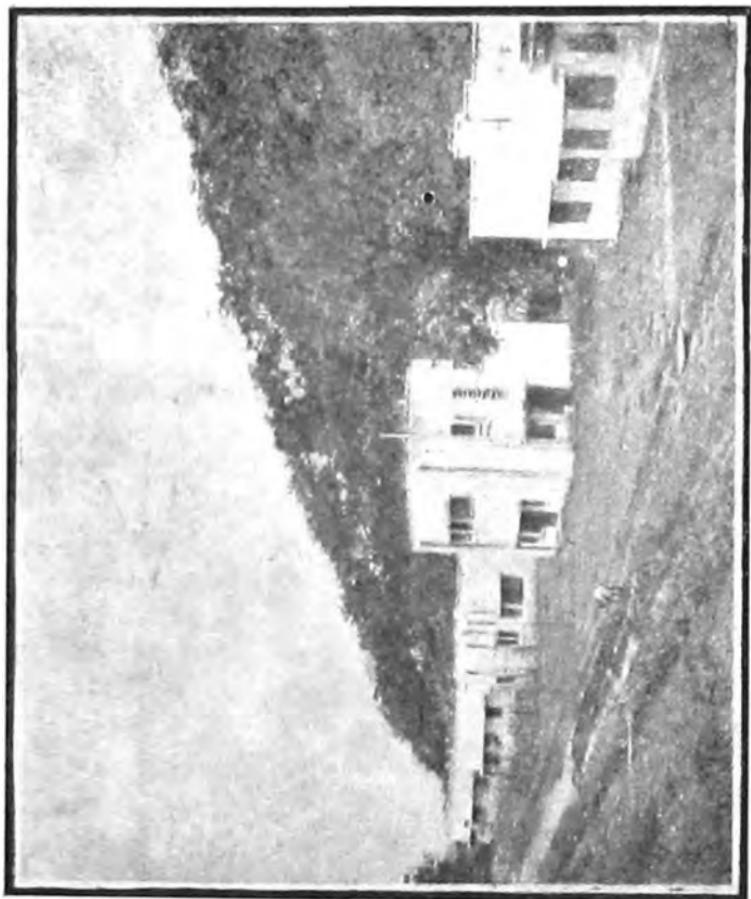
ଅପର୍କେଟ୍‌ଟି ଲୋଡ଼୍‌ଡ୍ରାଫ୍ଟ୍‌ର ପାଇଁ ଏହାମନ୍ତିର ଲୋକଙ୍କର ଦେଖାଯାଇଥାଏ ଏହାରେ କାହାରଙ୍କ ଲାଗିଥାଏ— ।

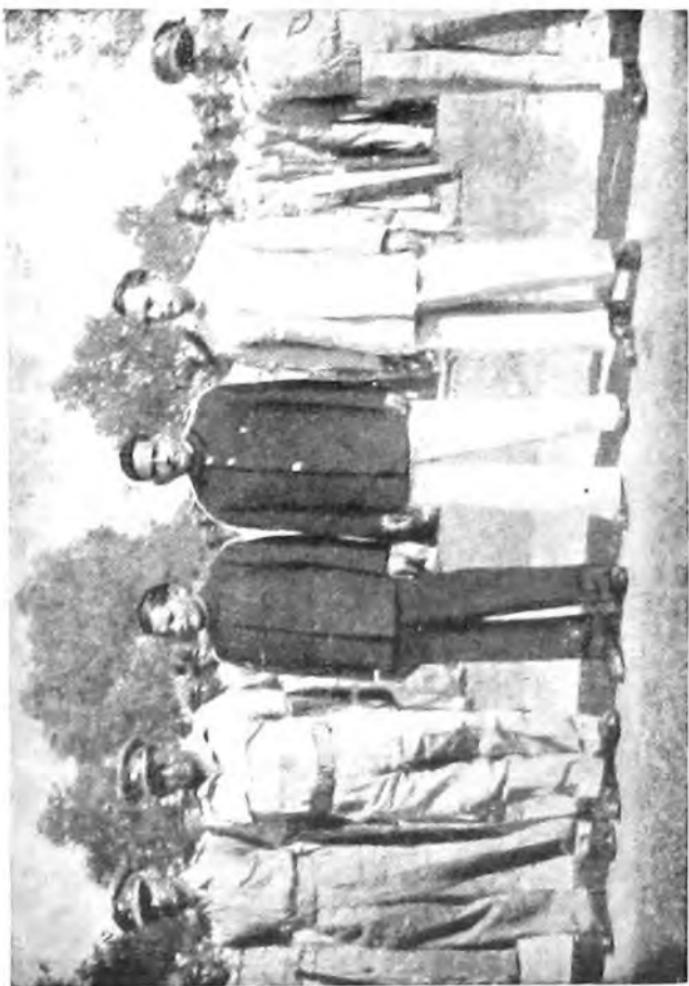
ପ୍ରତିକାଳର ଦେଶର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଉପରେ ଏହା
ମଧ୍ୟାମ୍ଭାବରେ ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା
ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା ଏହା

ପ୍ରାଚୀନ କାଣ୍ଡାରେ ଲୁହିରେ
ଓଜାଳ ଶତାବ୍ଦୀର ଆବଶ୍ୟକ
ଅବଶ୍ୟକ ଅବଶ୍ୟକ ଅବଶ୍ୟକ— ୧

ଶ୍ରୀ ମହାଦେବ ପାତ୍ର—ସେ ଏକ ପାତ୍ର ଯାହାର ଜୀବନକାଳୀନ ଦିନରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଏକ ପରିମାଣରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ଏକ ପରିମାଣରେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା

୧୭—ସମ୍ବଲପୁରରେ ପୃଣ୍ଡୀଭୂତ ନାଳ ।

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଆକଳନାଥଚିତ୍ର

ଆମେ ଖୋର୍ଦ୍ଦ୍ଦାରୀ-ହାଇପ୍ପୁଲରେ ପଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ସେହି ହାଇପ୍ପୁଲକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଫଞ୍ଚିତ ଟୋଲ୍ ଥାଏ । ଟୋଲ୍‌ର ଗୋଟିଏ ହଷ୍ଟେଲ୍ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଟୋଲ୍‌ରେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ମିଳ କୁଟକୁ ନାହିଁ । ଟୋଲ୍-ହଷ୍ଟେଲ୍-ଟିରେ ହାଇପ୍ପୁଲର ମିଳମାନେହି ରହନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଗରବ ମିଳମାନେ ହିଁ ନିଜର ଗୋଟିଏ ମେୟ କଣ ସେଠାରେ ଥା'ନ୍ତି । ମୋର ଖୋର୍ଦ୍ଦ୍ଦାରୀରେ ତ୍ରୁପ୍ତାବାପ୍ତାର ଅର୍ଦ୍ଧକ କାଳ ଏଇ ହଷ୍ଟେଲଟିରେ ହିଁ କହିଯାଇଥିଲା ।

ଏବେ ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଦିନେ ସେହି ଟୋଲ୍ ମେୟରେ ଥିବା କେତେକ ମିଳଙ୍କ ଉଚରେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଭବିଷ୍ୟତ 'ଆମ୍ବିଶନ୍' ବା ଉଚାଉଳାପର ଆଲୋଚନା ହେଲା । ସେଠାରେ ଥିବା ଉଦୟନାଥ ରଥ (ପରେ ଉଳ ପାହଣ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ) ଲହଲେ, ସେ ଏମ୍. ଏ. ପାଶ୍ ନିଶ୍ଚାନ୍ତେ; ଉନ୍ନିରୂପର ପରିଭା (ଉତ୍ତରାବ ନିଶ୍ଚାନ୍ତୋ ଲେଖକ ଓ ପୁସ୍ତକ ନେତ୍ରମାସ୍କର) ଲହଲେ, ସେ ଅନ୍ତରତଃ ବି. ଏ. ପାଶ୍ ନ କରି ଷାନ୍ତ ହେଉ ନାହାନ୍ତି; ଟାଙ୍କୀ (ପୁସ୍ତକକାରୀ) ଆତ୍ମର ଜଣେ କୁମୁଠୀ ଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ ସେ ଅନ୍ତରତଃ ବି. ଏ. ଟା ପାଶ୍ ନ କଲେ ପାଠ ହେଲ କଣ ? ସେବନ ସେଠାରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସବାଶେଷରେ ମତେ ଯେତେବେଳେ ପଚାରଗଲ ମୋର ଅଭିନାଶ କଥା, ମୁଁ ଏହା କହିଥିଲା—“ଯଦି ମୁଁ କୌଣସିମତେ ମଟ୍ଟିକୁ ପଶ୍ଚାଟା ପାଶ୍ କରିପାରେ, ତେବେ ମୁଁ କୌଣସି ସୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବି ।”

ଆହା, ଯଦି ସେବନର ସେହି ଅଭିନାଶକୁ ମୁଁ ଅନ୍ତରରେ ଅନିବାଶ ପ୍ରକାଶ ପରି ଜଳାଇ ରଖିଆନ୍ତି, ତା ହୋଇଥିଲେ, କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ସେ ମୁଁ ଜଣେ ଉତ୍ସମ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରିଆନ୍ତି କେବଳ ନୁହେଁ, ହୁଏତ ଜଣେ ଉତ୍ସମ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସମ ଦେଶଶେବକ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଆନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପକାଳ ହେଲ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରୁ ଅବସର ନେଇଛି । ଗତ ଦିନଶ ବର୍ଷ ଧରି ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ନାନା ପ୍ରତରେ ମୁଁ କାମ କରିଛି । ଏଇ ବିବାୟ ବେଳରେ ପକ୍ଷକୁ ଅନାଇ ଦେଖି ପାରୁଛି, କେତେ

ଅ-ପାରଗତା, ବ୍ୟର୍ଥତା, କେତେ ଅସମ୍ଭବୀତା ! ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ଭାବରେ ମୂଳରୁ ଶେଷଯାଏଁ ନେବଳ ଶିକ୍ଷକ ହୀ ରହିଥିଲେ, ଦ୍ଵାରକ ମୁଁ ପାଇଆନ୍ତି ଅଧିକ ଶାନ୍ତି ଓ ଅନେକ ଅନେକ ବେଶି କୃତକାର୍ଯ୍ୟତାର ଅନ୍ତରବ ଓ ଅନେକ ବେଶୀ ଆସୁଚୁଥି ।

ସ୍ଥାନିକତା ସର୍ବେ ଆମର ଜାଗାୟ ଚରିତ୍ର ସମେ ସେ ତଳକୁ ତଳକୁ ପାଉଛି, ତାହାର ଏକତମ ଓ ମୁଖ୍ୟତମ କାରଣ ହେଉଛି, ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକଦ୍ୱାର ମାନଦଣ୍ଡର ନମିକ ଅଧୋଗମନ । ପଲ ପଲ ବାହାରୁଥିବା କୃତାୟ ଶ୍ରେଣୀ ମାଟି କୁଳେଟମାନଙ୍କର ବେକାର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ପାଇମେଣ୍ଟ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଯାଇ କାରିର ଉବ୍ଦେଶ୍ୟକ ବିଶ୍ୱାରମାନଙ୍କୁ ଗଢ଼ିବାର ଦାୟୀତି ସେହି ମାନଙ୍କ ହାତରେ ଛୁଟି ଦିଆଯାଏ, ସେ ଦେଶର, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଘୁରିପିଲି ଉନ୍ଦରି କଥା ଗୁଡ଼, ଭୌତିଳ ଉନ୍ଦରି ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଯେଉଁ ଜାତିର ଶିକ୍ଷକ ଯେପରି, ସେ କାହିଁ ସେପରି । ଏହାକୁ ଆମେ ସ୍ଵୟଂପ୍ରତିଷ୍ଠ ବାକ୍ୟରୂପେ ଗହଣ କରି ନ ନେବା କି ?

ଯାହାହେଉ, ସେବନ ହାଇସ୍‌କ୍ଲରେ ପଢ଼ିଲବେଳେ ମୁଁ ସ୍କୁଲଶିକ୍ଷକ ହେବାର ଅଭିଲାଷ ରଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରୁ ଏ ବିଦ୍ୟାୟ ବେଳରେ ମୁଁ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଆଲୋଚନା କରି ପରିଚୁଟି ମୁଁ କି ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରିଛୁ ? ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ‘ହାକିମ’ ହେବା ଓ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ବା ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ହେବା ଭିତରେ ଆକାଶ-ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ । ଏକ ପ୍ରକୃତ ସଭ୍ୟ ଜାତି ନିକଟରେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ‘ଶିକ୍ଷକ’ର ସମାନ, କୌଣସି ଡି. ପି. ଆଇ. ବା ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ପାଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅନେକ ଡି. ପି. ଆଇ. ତ ଗତ ଶହେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଯିବେଣି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ନାମ କେହି ଶୁଣେନା । କିନ୍ତୁ ଶହେ ବର୍ଷ ତଳେ ରନ୍ଧର ପବିତ୍ର ସ୍କୁଲର ଦେଖିମାଣ୍ଡର ଟମାଟ ଆର୍ଟିଲଭ୍ (ଇଂରେଜ କବି ମାଥ୍ୟ ଆର୍ଟିଲଭ୍ ପିତା) ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ । ଆମେ ସେ ପର୍ମିନ୍ଟ ‘ଶିକ୍ଷକ’କୁ ଏଇ ଶ୍ରେଣୀର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ହୋଇଛୁଁ ସେ ପର୍ମିନ୍ଟ ଆମ ଜାଗାୟ ଚରିତ୍ର ମୂଳପରିନ ଦୁର୍ଲଭ ରହିବ ହୀ ରହିବ ।

ଗୁରୁ ଓ ମାଣ୍ଡର

ଅବଶ୍ୟ, ଏଠାରେ କହିରଖେ ସେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଜଣେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ଭାବବାର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥତା ଦେଖିପାରୁ ନ ଥିଲେ ହେଁ, ଏତକ ମୋର ସାନ୍ତୁନା ଯେ, ମୁଁ ଅନୁଭବ ମୋର କୌଣସି କର୍ମଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷକତା ବା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଅବମାନନା କେବେ ହେଲେ କରି ନାହିଁ । ପୃଷ୍ଠା ଗଡ଼ିଜାତ ଏଜେନ୍ସିର

ଶିକ୍ଷା-ପରାମର୍ଶଦାତା ଥିଲବେଳେ ଆଠମନ୍ତିନାର ସ୍ଵର୍ଗତ ବୀଜା ମତେ ତାଙ୍କ ନକାର ଦେବାନ ହେବାପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ବିନାଦ୍ଵୀଧାରେ ମନା କରି ଦେଇଥିଲି । ଗଡ଼ିଜାତିମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା-ପରାମର୍ଶଦାତା ପକ ଉଠାଇ ଦିଆନାମ ପରେ, ରକ୍ଷଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ଜଳାଲୀନ ରେପିତେଣ୍ଟ ଏକ ମୟୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହନ ପୋଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ୍ କରି, ମତେ ସମ୍ପଦ ରକ୍ଷଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ନାଶନାଲ୍ ଗେରିଂସ୍ ଆଡ଼ିଶିଆରିଜନର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । * ଏଇ ପଦରେ ଘୁଲି ଯାଉଥିଲେ, ଘୁକରି ଜଗରିରେ ମୁଁ ଗଡ଼ିଜାତି-ମୈତ୍ରିଶର ଦେଉରେ ବଳେ ବଳେ ବଳୁ ଉପବଳୁ ଉଠିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ପୁଣି ପାଇଁ ନାନା ଆଳ ଦେଖାଇ ଲଟକରେ ସେତେବେଳେ ବସି ରହିଲ ଓ ରକ୍ଷଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ରେପିତେଣ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରାସ୍ତ ଦୁଇମାତ୍ର ଅପେକ୍ଷା କରଇ ଚଣିବା ପରେ, ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ପୁଣି ଘୁକରି ପାଇଲି, ତାର ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ମନା କରି ଦେଲି ।

ବିଦ୍ୟାଧର ହେବା ଯେତେ ସହଜ, ବିଦ୍ୟାନୁରକ୍ତ ହେବା ଯେତେ ନୁହେଁ । ତଥାକଥର ଭାବରେ ମାର୍କାଧାରୀ ‘ମାନୁର’ ବୋଲଇବା ଯେତେ ସନକ, ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ’ ହେବା କୌଣସି ମତେ ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ଟ୍ରେନିଂ-ସାର୍ଟିଫିଳେଟ ଧରି ଘୁକରି ଖୋଲିବା ଓ ମୁକରି ପାଇଲ ପରେ ପରେ କେବଳ ଦ୍ୱେଳଅପ୍ଟାପେ ଓ ଜନ୍ମିମେଶ୍ୱର ଦାସ କରିବା ଏବେ ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଏଠା ଦେଲ ଘୁକରିଥାର, ସେବକର, ମୁକ୍ତିଆର ମନୋଭାବ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରାଣକୁ ଏପରି ମନୋଭାବ ସଙ୍କୁଳିତ କା କଳ୍ପିତ କରି ନ ପାରେ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ, ଏ ସମସ୍ତର ଉତ୍କୁ ଉଠି, ନରେତ୍ରମ ନ ହେଲେନେଁ, ଉତ୍ତମ ନର ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟି ତ ହେବା ଉଚିତ । ଜାତିର ନୁହନ ବଂଶଧରଙ୍କ ଆଗରେ ଶିକ୍ଷକମାନେହି ପ୍ରଥମ ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ ରୂପେ ବିରାଜିତ ନ ରହିଲେ କୋଟି କୋଟି ମୁଦ୍ରା ବ୍ୟୟରେ ନିର୍ମିତ ପୁଲି-କଲେଜ, ବ୍ୟାର୍ଥ-ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା, ଧରି ନେବାକୁ ହେବ । ଗ୍ରହଙ୍କ ଆଖିରେ ଶିକ୍ଷକହିଁ ଦେଖାଯିବା ଉଚିତ ସବୁ ପ୍ରକାରରେ ବାର ପୁରୁଷ ଓ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ । ପିଲେ ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ତାଙ୍କ ମାନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପର ଜ୍ଞାନ ଲୋକ କେହି ନାହିଁ, ଉତ୍ତମ ଲୋକ କେହି ନାହିଁ ଓ ଆଦର୍ଶ ଲୋକ କେହି ନାହିଁ । ଏହା ଏକାଙ୍ଗ ବାସ୍ତଵିମୟ ଓ ସବଧା ନାଶମୟ । ଜାତିର କିଶୋର କିଶୋରଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଶିକ୍ଷକର ଏହି ଆଦର୍ଶ ଯଦି ରକ୍ଷୀତ କା କଳ୍ପିତ ହୋଇପଡ଼େ, ତେବେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ନାମରେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରି ମଧ୍ୟ ଆମେ ଜାତୀୟ ଚରିତକୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଚଲେଇ ପାରିବାନି ।

* ଏଇ କଥାର ପ୍ରମାଣ ଇଡ଼ା' ଇଂରେଜ ହାକିମମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱରଣୀଲିକା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରଙ୍କମାନଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ଏହି ଧାର୍ଯ୍ୟଧୂର ପରିଚିତ ଦେଖ । —ଲେଖକ ।

ଆଜି ଆମର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ କେବଳ ନୁହେଁ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାଗାୟ ଜବନରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ତୋର ବିଶ୍ଵଳା ଦେଖାଦେଇଛି, ତାହାର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ଏହିଠାରେ । ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଏଇ ଯେ, ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକ ଆଜି ‘ଗୁରୁ’ ହୋଇ ନାହିଁ, ସେ କେବଳ ମାତ୍ର ଦେରମା-ସମୟ ଏକ ‘ଶୁକିଶିଆ’ । ଆମର ପାଞ୍ଚହଙ୍କାର ବର୍ତ୍ତର ମହିମମୟ ଜାଗାୟ ସମ୍ଭୂତକୁ ପଦାନାତ କରି ଆଜି ଶିକ୍ଷକତା ଏ ଦେଶର କେବଳ ବଜାରର ପାଣ୍ଡ ପ୍ରବ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଏକାବେଳକେ ଉତ୍ତରେଇଯାଇଛି, ଶିକ୍ଷକର ମହିମମୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ମୂଲ୍ୟ ।

କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ସେ ଏଇ ଲେଖକର ନିଜେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ବା ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ବୋଲି ଆମ୍ବ-ପ୍ରସାଦ ଅନୁଭୂବ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ତାର ଅଛି । ସେ ନିଜେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଅନୁଭୂବ କରୁଛି ସେ, ଶିକ୍ଷକର ପ୍ରକୃତ ମହିମମୟ ଆଦର୍ଶ ଠାରୁ ସେ ବହୁ ଦୂରରେ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ସେ, ଅନୁଭୂପ ଏବଂ, ସେ ଭାବୁଛି ସେ, ସେ ଯଦି ଅନନ୍ୟତାର ଭାବରେ ସେହି ଖୋର୍ଦ୍ଦୀ ସ୍କୁଲକାଳର ଅଭିନାସକୁ ପରିପୋଷଣ କର ଅପିଥାନ୍ତା, ତେବେ ହୁଏତ ସେ ଆଦର୍ଶର ବହୁ ନିକଟରେ ହୋଇ ପାଇଥାନ୍ତା ।

ମିସନାରୀ ଭାବ

ତେଣୁ ନିମ୍ନ ବା ଅନନ୍ୟତିର୍ଭବା ଶିକ୍ଷକର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଗୁଣ ହୋଇ ନହିଁବା ଉଚିତ । ଦିନେ ଏ ଜାତିର ଗୁରୁଷ୍ଵାମୀୟ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଅର୍ଥକାରୀ ବ୍ୟବସାୟରେ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଯେ ଦିଆଯାଉ ନଥିଲ, ତାହା ଉପହାସର ବିଷୟ ହୋଇ ନ ପାରେ । ତାହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟ ଜାତିର ଗଭୀର ସାମାଜିକ ମନନର ଅତି ଉତ୍ସମ ସିଙ୍ଗାନ୍ତ ବୋଲି ଲେଖକ ମନେକରେ । ଥରେ ସେ ଶିକ୍ଷକ, ସେ ସବୁଦେଲେ ଓ ସବୁଠାରେ ଶିକ୍ଷକ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ? ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଜତରକନ ପରି ଧନଦେବତାର ପ୍ରାଳିତର ପଣ୍ଡା ହୁଏ ବା ସାମାନ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ଲଭ ପାଇଁ କ୍ଷମତାପନ୍ଥ ଅଯୋଗ୍ୟର ଝଟକାର ସାଜେ, ତେବେ ସେ ଲୋକସମ୍ମାନ ପାଇବ କିପରି ? ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତ ଆଗରେ ଶିକ୍ଷକର ଏକ ମହାନ୍ ଆଦର୍ଶ ବଞ୍ଚାଇ ନ ପାରିଲେ, କୌଣସି ଜାତ ଉଚିତ ପ୍ରରକୁ ଉଠି ପାରିବନ, କି ଉତ୍ସେବରେ ରହୁପାରିବନି । ଜାମାନା, ଇଂଲିଶ୍ ପରି ଜ୍ଞାନସାମ୍ନ ଦେଶ କଥା ଛୁଟିଦିଅ । କେହି ଓଡ଼ିଆ, ତାର ପ୍ରତିବେଶୀ ଏବର ବଜାଳୀ ଜାତିର ଅଭ୍ୟନ୍ତାନର ଜତହାସ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଅଚିରେ ଜାଣିବେ ଯେ, ସେ ଜାତ ହେଉଛି ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର କେତୋଟି ସୁଦଶ, ଜାତିଗତପ୍ରାଣ ଶିକ୍ଷକ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ଓ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ହାତଗଢା ଶିଳ୍ପମାତ୍ର । ଓଡ଼ିଶାରେ ସେପରି ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ ବେଶୀ ଦେଖା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁହି ଓଡ଼ିଆ ଜାତ ଏବେ ବି ଅଧ୍ୟାପତିତ ।

ରେବେ, ଶିକ୍ଷକାର୍ଦ୍ଧର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆକର୍ଷଣ ସେ ଏ ଦେଶରେ ଏ ପର୍ମିନ୍
ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ, ତାହାର ଏକ କୌତୁଳ୍ୟ-କାଗଜକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଏଠାରେ
ପରିବେଶିତ ନ କରି ରହି ପାରୁନାହିଁ ।

ରେବେନ୍ଟା କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲବେଳେ ସତ୍ୟ ଉଚ୍ଛଵଶେଷରତ୍ନା,
ବିହାରର ଶ୍ରୀ କେ. ପି. ସିହ୍ନା ଆମର ଉଚ୍ଚବାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସ୍କଲନ
ପ୍ରଦେଶ ହେବା ପରେ ସେ ବିହାରକୁ ବୁଲିଗଲେ । ସେଠାରେ ଡି. ପି. ଆଇ
ହେବାପରେ ଅବସ୍ଥା ନେଇ ଥିଲେ । ନିନଟରେ ଦେହଭାଗ କରିଛନ୍ତି ।

ଆମେ ପଢ଼ିଲବେଳେ ସେ ମୃତ୍ୟୁର ଥିଲେ । ପାଖରେ, ପ୍ରଥମା ଧୀର
ବାଳକ ପୁନଃମାତ୍ର ଆଏ । ପିଲଟି ଦେଖିବାକୁ ଅଶ୍ଵାନ ସୁଶ୍ରୀ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଥିଲା ।
ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ପିଲଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ସେ ଚମକାର ଓଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟ କହି
ପାରୁଥିଲା । ଏଇ ସବୁ କାରଣରୁ ସେ ପିଲଟି ଆମ ସରଜର ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପାତ୍ର ଥିଲା ।
ପିଲଟିର ନାମ ଥିଲା ଶାରେନ୍ ।

ଏଇ ଲେଖକ ଆଡ଼ିଲ୍‌ଟ ଘୋସାଲ୍ ଏଡ଼ିକ୍ୟେଶନ୍ ଅଫିସର (ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ)
ଥିଲବେଳେ, ପ୍ରାୟ ୩୦ ବର୍ଷ ପରେ, ଦିନ୍ବୀର ଏକ କନ୍ଫରେନ୍ସରେ ପୂର୍ବଭାବୁ
ଶ୍ରୀ କେ. ପି. ସିହ୍ନାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଦେଖା ହେଲା । କେ. ପି. ସିହ୍ନା ସେତେବେଳେ
ବିହାରର ଡି. ପି. ଆଇ । ବହୁ କଥା ହେଲା । ତା' ଉଚିତରେ ଶାରେନ୍ର କଥା
ପରିଚିଲା । ମୁଁ ଧରି ନେଇଥିଲା ଯେ, ସେ ଇଂରିଜରେ ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ହୋଇ
କେଉଁଠି ସେଫେଟାଶ୍ରୀ-ଫେଫେଟାଶ୍ରୀ ପ୍ରରକୁ ଛଠି ଯିବଣି । କାରଣ, ସେଇପରି
ଶିଳ୍ପ ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ହେବାରକ କଥା ।

କିନ୍ତୁ କେ. ପି. ସିହ୍ନା ଏସ୍. କହିଲେ—“ମାନସି, ଶାରେନ୍ ତମର ପରି
ଆଇନ୍‌ବ୍ୟାକିଷ୍ଟିକ୍ (ଆରଦ୍ଧବାଦୀ) । ସେ ଆଇନିନିଷ୍ଟେସନ୍ ଉଚ୍ଚାଧରେ ପଣ୍ଡବାକୁ
ବୁଝିଲାନି । ସେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ନେହାହାଟ ପବ୍ଲିକ୍ ମୂଲ୍ୟରେ ଏକ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଶିକ୍ଷକ ।
ସେଇଥିରେ ସେ ସୁଖୀ ।”

ଯଦି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଡି. ପି. ଆଇର ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ପୁଅ
ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ସୁଖୀ ରହିପାରେ, ତେବେ ସାଧାରଣ ତ୍ରାଜୁ-ଏଟ୍ରା
ଶିକ୍ଷକତା ପ୍ରତି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାରେ କୌଣସି ନେଲେ ଯୁକ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ
ମୂଳରୁ ଶିକ୍ଷକତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତରୁପେ ବରଣ କରି ନେଇ ତାକୁ ଜାତିର କଳ୍ୟାଣରେ ଏକ
ଉପର୍ଯ୍ୟା ଓ ସାଧନାରୂପେ ଆଚରଣ କରି ପାରିଲେ, ସାମ.ନ୍ୟତମ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଦିନେ
ସହସ୍ର ତୁଳା ତୁଳାଦୟର ଦେବତା ରୂପେ ପ୍ରକିଳ ହେବାର ଆଶା କରିପାରେ ନାହିଁ
କି ? ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକର ସ୍ଥାଠାରୁ ମହାତ୍ମା କାମ୍ୟ ଅଛି କ'ଣ
କଳନା କରାଯାଇପାରେ ? ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତିଷ୍ଠା-ପ୍ରସାରର ଛଦ୍ମ ବାହାନାରେ,
ବେକାର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଭାବରେ, ବା ସାର୍ଟିଫିକେନ୍ ବା ବିଜ୍ଞପନ ଦେଇ

ପ୍ରକୃତ ‘ଶିକ୍ଷକ’ ପାଇନା ସମ୍ମନ ନୁହେଁ । ଗୋପନନ୍ଦ, ଯେପରି ସତ୍ୟବାଣୀ ସ୍ଵର୍ଗନାମ ପ୍ରକୃତ ଗଢା ହୋଇଥାଏନ୍ତି, ଆମେ ଯଦି ସେଇ ଜୀବରେ ଆମର ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ମୁଲରୁ ଗଢିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରୁ, ତେବେ ବା ଏ ଦିଗରେ କିଛି ପ୍ରକୃତ ସାଫଳ୍ୟ ମିଳିବାର ଆଶା କରିବା । ଦେଶର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଗଣ, ପ୍ରିନ୍ସପାଲମାନେ, ଆଖାପକମାନେ, ସମସ୍ତେ ଯଦି ଏ ଦିଗରେ ଅଣି ରଖନ୍ତେ, ତେବେ ଆମକୁ ଜାତର ଉଦସ୍ୟତ-ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଖୋଲି ପାଇବାରେ ବୋଧହୃଦୟ କଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ଶ୍ରୀନାରାୟଣରୁଙ୍କୁ ଆମର ଉଦସ୍ୟତ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଶିକ୍ଷକତାର ମହମାୟତା ଉଦ୍ବୋଧନ କରି ରଖାଯାନ୍ତା, ଯଦି ସରକାର ଏମାନଙ୍କର ସକଳ ଅସ୍ତର ଅସୁରିଧାର ଦାୟିତ୍ବ ନିଅନ୍ତେ, ଯେପରି ଶ୍ରୀଶ୍ଵାମ୍ ମେଷନ୍ ସବୁ ନିଅନ୍ତି ପାଦ୍ମମାନଙ୍କର, ତା ହେଲେ ଆମେ ଏକ ଅନନ୍ୟତତ୍ତ୍ଵ, କିମାପର ଶିକ୍ଷକଗୋଟୀ ସହଜରେ ହୁଏତ ପାଆନ୍ତେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ଶିକ୍ଷକତା ମାଧ୍ୟମରେ ଜାତର ସେବା କରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା ।

ସମ୍ମଲୟର କଲେଜରେ ପ୍ରିନ୍ସପାଲ ଥିଲାବେଳେ ଏ ଦିଗରେ ଥରେ ଦିଅର ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ମନେ ଅଛି । ସେଠି ଆଖାପକ ଅସ୍ତର ଥିବାରୁ ମୁଁ କିଛିକାଳ ବି ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଓଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ାଉଥିଲା । ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ଗୋଟିଏ ତୁଟର ଓଡ଼ିଆ ପଠନ କତ ପରିଦ୍ୱାରା, ପିଲାଟି ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତ-ସ୍ବଭବ ଓ ସୁଣ୍ଣା । ତାକୁ ଦିନେ ଅତ୍ସବ୍ରାତକାର ମୁଁ ପରାଇଲି, ସେ ବି ଏ ପାଶ୍ କରି କ'ଣ କରିବାକୁ ଗୁହେ । ସେ କହିଲା, ସେ ଗୁକିରା କରିବ; କିନ୍ତୁ କି ଗୁକିରା କରିବ, ସେ ଜାଣେନା । ମୁଁ ତାକୁ ନହିଁ, “ଦେଖ, ଆନ୍ତାରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯି ରକର । ମୁଁ ଦେଖୁଛ ତମେ ଜଣେ ଉତ୍ସମ ସ୍ଵର୍ଗ-ଶିଥିକ ହେବ । ଦେଶରେ ଆଜି ଉତ୍ସମ ସ୍ଵର୍ଗ-ଶିକ୍ଷକର ବଡ଼ ଅସର । ତମେ ସେଇ ଲାଜନ୍ମରେ ଯାଅ । ଦେଶର ସେବା କର । ଆଉ, ଶିକ୍ଷକତାକୁ ଭୁଲ କରି ଦେଖିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତମେ ଶାନ୍ତମୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବ । ତମ ପିଲାମାନେ ଉତ୍ସମ ଶିକ୍ଷା ପାଇବେ । ଆର୍ଥିକ ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ, ଶେଷ ହୃଦୟରେ, ତମର କିଛି ଅବଶ୍ୟକ ରହିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁନ୍ତି । ତମିଟି ଶିକ୍ଷକତାର କେତେକ ଶୁଣ ଦେଖୁଛ ବୋଲି, ତମକୁ ଏକଥା କହୁଛ । ଏଣେ ତେଣେ ଦରଢି ଦରଢି କରନି । ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୁଣି ରକର ସେଇ ବାଟରେ ଏକମୁହଁ ହୋଇ ରୁହିଯାଅ ।”

ସେ ପିଲାଟି ଶାତମତ ଟ୍ରେନିଂ ନେଇ ଏବେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ଏଇପରି ଆଭର ଅନେକ ପିଲକୁ ସେଇବେଳେ ଏ ପ୍ରକାର ଉପଦେଶ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ଆଉ ଏକ ବିପରୀତ ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟ ଦିପୁଁ ।

ସମ୍ମଲୟର ଶ୍ରୀନିଲ ପରେ ଦିନେ ମୋର କଟକ ବସାରେ ଜଣେ ପୃଷ୍ଠାତିକ ଦେଖା କରିଲ । ଏ ପିଲାଟି ନନ୍ଦ ଧୂର୍ମବାଜି । ଶିକ୍ଷକତ୍ରୀ କୌଣସି

ଗୁଣ ତା'ଠ ନଥିଲା । ତାକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରି, “ନ’ଶ କରୁଛ ?” ସେ ଯେବେଳେନେକେ କହିଲା, ସେ କଟକରେ ଟେନିଂ କଲେଜରେ ନା ଲୋକୀଙ୍କରୁ, ମୁଁ ପ୍ରମ୍ହାରୁଡ଼ ହୋଇଗଲି । ମୁଁ କାକୁ କହିଲି, “ଏ ତୁଳି ତମକୁ କିଏ ଦେଲା ? ଏ ବାଟରେ ତମେ କେବେହେଲେ ସୁଖୀ ହେବନା । ତମର ବରଂ ପୋକିୟ ଲଗନରେ ଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ତମେ ସେ ବିଷ୍ଣୁଗରେ ନାମ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ।”

କଥା ହେଉଛି ଏଇ ସେ, ପିଲଟିର ଗାଁରେ ବେଶ୍ କହି ପୌତୁକ ସାନ୍ତି ଅଛି । କେଣୁ ପିତୃଦେବଙ୍କ ଯୋଜନା, ଏ ଯଦି କୌଣସି ମତେ ନିଜ ଗାଁ ପାଖ ଝୁଲୁରେ ମାଞ୍ଚଟି ଏହୋଇପାରେ, କେବେ କହି ରୋଜଗାର ବି ହେଲା, ଏଣେ ପୈନ୍ତକ ସାନ୍ତିର ଶିଷ୍ଟାବେଶର ମଧ୍ୟ ହେବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଶିଷ୍ଟକ ହେବାର ରୁଚ ବା ବୌଦ୍ଧିକ ବା ରୂପିତିକ ସମ୍ବାଦନା ଥାରୁ ନ ଥାରୁ କିନ୍ତୁ ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ । ଶିଷ୍ଟକଢ଼ିଟା ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସାୟ ମାନି । ଶିଷ୍ଟକଢ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଇ ହେଲା ଏ ଦେଶରେ ଆଜି ସାଧାରଣ ଧାରଣା ।

ଆମ ଦେଶରେ ଆମର ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ଥାବକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ପଥ ବତେଇ ଦେବାର ପରମ୍ପରା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିର ହୋଇପାର ନାହିଁ । ଆମ ବେଳେ ତ ଆବୋ ନଥିଲା । ଥିଲେ ହୁଏତ ମୋର ସେଇ ଖୋର୍ଦ୍ଦୀ ଶ୍ରୀ ବେଳର ଆଦର୍ଣ୍ଣକୁ ମୁଁ ଅନନ୍ୟତତ୍ତ୍ଵ ଭବରେ ଅନୁଭବରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖି ପାରିଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଯାହା ସ୍ଥାବକ ଭବରେ ଘଟିଥାନ୍ତା, ତାହା ଘଟିଲା ଘଟଣାତତ୍ତ୍ଵର ବୁଝ ନେଇ । ମାନସିକ ଜଗତରେ ଘଟିଲା ବହୁ ବିଷ୍ଣୋତ୍, ବ୍ୟର୍ତ୍ତତା ଓ ବିପ୍ଳବ । ଜାତନରେ ରହିଗଲା ବହୁ ତତ୍ତ୍ଵ ସ୍ଥୁତ । କପର ଓ କାହିଁକି ଏପରି ଘଟିଲା, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ କହେଁ ।

କିପରି ଶିଷ୍ଟକ ହେଲି

ମୁଁ ମାଟ୍ର କ୍ୟଲେଶନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତାଟା ବି ଟପି ପାରିବି, ଏ ଭରପା ମୋର ଆବୋ ନ ଥିଲା । ଅଙ୍କ-ସରସ୍ତାଙ୍କର ଏହି ଅଧିମ ଉପରେ ନିରଦଶ୍ୟ କରୁଣା ଯୋଗୁଁ ମାଟ୍ର କ୍ୟଲେଶନ୍ର ଲୌହ ପାଠକ ପାର ହୋଇ ତା' ଆର ପଟେ ଥିବା କଲେଜ-ବିଦ୍ୟାର ପୌଣ୍ଡିନ ଉଦ୍ୟାନରେ ତୁଳି ପାରିବାର କଳ୍ପନା, ଏଇ ହତଭାଗ୍ୟ ଜାବର ସ୍ଥିର ବିଷୟ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ସମ୍ପ୍ର ପରଜାବନର ଘଟଣାବଳି ପର, ସେତେବେଳେ, ଜାବନର ପ୍ରାକ୍କାଳରେ ସ୍ଥିରୀୟ ଯାହା ପୁରୁଷୁ କେବେ କଳ୍ପନା କରୁଯାଇ ନଥିଲା ତାହାର୍ଥି ଅନ୍ତନ-ଅନ୍ତନ ଶାତରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିଲା । ମୋର ନିଜର ଆଶକ୍ତାନ୍ତ୍ଯାୟୀ ମୁଁ ଫେଲୁ ତ ହେଲିନି, କରଂ ପାଶ୍ କଲି ପାଞ୍ଚ ତୁରଜନରେ ଓ ତା ଦୁଃ୍ଖ ତୁରଜନାଲୁ ସରକାରୀ ହୁଅ ସହିତ । ମୁଁ ବାଧ ହୋଇ

ସେତେବେଳେ କଲପିତ-ସୂର୍ଯ୍ୟ କଟକ ନଗରକୁ ଆସିଲି କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଓ ଫରେ ଆଉଚି ଆଉଚି ଦୂରୀ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ, ଏକ ପ୍ରକାର ବାଧା ହୋଇ, ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଘୁଲିଲି ।

ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୃଷ୍ଣ ଗ୍ରହିମାନଙ୍କୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଖାଲି ସାକ୍ଷାତ୍କର ଦିପୋଟି ରୁକ୍ଷା ଦେଇ ଦେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଖୋଜାଇ ସେହି ପିଲ, ଯିଏ ମାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେଶନ୍ ପାଶ୍ କରିବ ବୋଲି ରାବିପାରୁ ନ ଥିଲ ଓ ଭାବୁଥିଲ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ ବା ମିଡ଼ିଲ୍ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାନ୍ତି ତା ଜୀବନର ପରମ ସାର୍ଥକତା, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା' ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପରି ଦିପୋଟି ହେବାକୁ ଗୁରୁତବ ଦିଲା । ତାର ସାଙ୍ଗମାନେ ସବୁ ଦିପୋଟି ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ କିନ୍ତୁ, ତା' ଜୀବନର ସାମାଜିକ ଅତ୍ୱଣ୍ୟ ଧାରା ଅନୁସାରେ, ତା'ର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପରି ତାର ମଧ୍ୟ ନ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନ ଥିଲେହେଁ, ସେ ଦିପୋଟି ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଆମେ ବି.୧. ପାଶ୍ କଳା ବେଳକୁ ଅସହ୍ୟୋଗୀ ନେତା ଗୋପନନ୍ଦ ଦାସ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ପ୍ରାଣର ଅବେଗରେ ମୁଁ ଗୋପନନ୍ଦଙ୍କ ମୃଦୁତ କତେଦିନ ଭିତରେ ତିନୋଟି କବିତା ଓ ହୃଦୟ ଡାଙ୍କ ନେଇ ପ୍ରଥମ ଲଂଘନ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ପକାଇଲି । ‘ଗୋପତପରିଣାମ’ ଉକଳପାଦ୍ମତ୍ୟ ପଦିକାରେ ଓ ‘ଗୋପପ୍ରସାଦ’ ବୋଧହୃଦୟ ସମାଜରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ତୃପ୍ତୟ କବିତାଟି ହଜିଯାଇଛି । ଇଂରାଜି ପ୍ରବନ୍ଧଟି ରେଭେନ୍ଥା କଲେଜ ମାଗାକିନ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସରକାରୀ ଡେପୁଟି-ନିଷାଚନ ସଂପର୍କରେ ସାହେବ ପ୍ରିନ୍ସପାଲ୍ ମି: ଅର୍ଗେଲ୍, କନ୍ପିତେନଶାଳ୍ ରିପୋର୍ଟ ପଠାଇବାର ଶୁଣାଗଲ, “He wants to be in both the camps” ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଏ ଟୋକା ଭିତରୁ ଶିବରରେ ରହିବାକୁ ଗୁରୁତବ ଦିଲା’ ଫଳରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଏପରି ଅବଶ୍ୟାସୀ ଲୋକଙ୍କ ଶାସନ ବରଗରେ ପୂର୍ବରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

ଦିପୋଟି ରୁକ୍ଷା ନ ମିଳିବାରୁ ହୀଁ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଆତ୍ମକୁ ବାଧା ହୋଇ ଆଖି ଫେରଇଲା ।

କିନ୍ତୁ ଦିପୋଟି ନ ହୋଇଛି ବୋଲି ଜୀବନରେ କେବେ ଅପଶୋଷ କରିନାହିଁ । ବରଂ ତା' ନ ହୋଇ, ବାଧା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଯାହା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ପଣ୍ଡିତ, ତାହାଯୋଗୁଁ ଜୀବନରେ ଅନେକ ମହାମୂଳ ଅଭିଜତା ମୁଁ ପାଇ ପାରିଛି । ସମୟ ଦୂର୍ଦ୍ଵାରା ସତ୍ରେ ତାହା, ମୋ ନିକଟରେ, ଅନ୍ତର୍ଭାବ ମଜାର ବିଭିନ୍ନ ହୋଇଛି । ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକତା ପ୍ରତି ଓ ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ ଧନ ଓ ପଦର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତି ଜୀବର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ମୁଁ ନିଜ ଅଙ୍ଗରେ ଯେପରି ନିଭେଇଛି ତାହାହିଁ ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ କହେ । ବହୁ ଭିତରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ସାର୍ଥକ ଅଭିଜତା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ ।

ଶିକ୍ଷକତା ଯୋଗ୍ୟ ଅପମାନ

ମୋର ଯେଉଁ ସାଜମାନେ ତେସୁହି ଶୁଣିବା ପାଇ ଯୁଲିଗଲେ, ପଢ଼ିଲିବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ବେଶ କରୁଥା ଥିଲା । ଅନୁଚ୍ଛା ପାଠ ବା ଉତ୍ତରୀର ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ବିଧିର କରାଗଲେ, ସେମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ମୋର ଲଜ୍ଜାବେଦିଧ କରିବାର କିଛି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏକା ଡିଗ୍ରୀ, ଏକା ପାଠ ଆଇ ସେମାନେ ‘ହାକମ’ ହୋଇଗଲେ, ଆଉ, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ମାତ୍ର ମାତ୍ର ରହିଲା । ଫଳରେ ଦେଖିଲି, ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ ବାଟରେ ଦେଖାଯିଲେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ପରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଲେ । ଏକା କଟକ ନଗରରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସାମାନ୍ୟକ ଉତ୍ସବରେ ମୋ ପରି ସାମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକର ଆଇ ଯୁଦ୍ଧାନ ନଥିଲା ।

ହାକମଶ୍ରେଣୀର, ସେ ପୁଣି ମୋ ପୁଣତନ ସାଥୀଥିଲ ଲୋକଙ୍କର, ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି ଏହି ତାତ୍ତ୍ଵନିର ପ୍ରତ୍ୟେ ଅଭିଜନ୍ତା ସହିତ, ତଳାଅତ୍ମ ମଧ୍ୟ ସାନ ଦୃଷ୍ଟିର ଅଭିବ ନ ଥିବାର ଦେଖିଲି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନିମାପଡ଼ାରେ ଶିକ୍ଷକ । ସୁଲ୍ଲ ହଷ୍ଟେଲର ଗୋଟିଏ ରୂମରେ ଏକାକୀ ଥାଏ । ସକାଳର ଜଳଶିଆ ପାଇଁ ବେଳେ ବେଳେ କିମ୍ବ କିଛି ଦୂଟ-ଗଜାର ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରାହି କରିଥାଏଁ । ତକ୍କାଳୀନ ଜଣେ ତେସୁହି ମାନ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର (ପରେ ଆଇ ଏ ଏସ୍ ଓ କମିସନର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲେଖକ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ) ସେତେବେଳେ ଗ୍ରୂପରେ ନିମାପଡ଼ା ଅସିଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ସେ ମୋକେ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସାଥରେ ସେ ଯୁଦ୍ଧାନ୍ୟ ଅପର ପ୍ରାଇମେସା ଯୁଲର ହେଉପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଥଣ୍ଡିଥିଲେ, ମୋର କଥା ଦେଖାଇ ଦେବାପାଇଁ । ସେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ହେଲାନ୍ତି ନଥାଏ ।

ବନ୍ଦୁ ଅନେକ ସମୟ ଧରି କଥା ହେଲେ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ସେ ମନେ ମନରେ କୌଣସି ବ୍ୟର୍ତ୍ତ ଭାବ ନରଶିବା ପାଇଁ (ମୁଁ ଆଭିମନିଷ୍ଟେତ୍ରିତ୍ତି ଲିଙ୍ଗନରେ ନ ପଣିବାରୁ) ବୁଝାଇଲେ । ସେ ମୋକେ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାରେ ଲାଗି ରହିବାକୁ କହୁ କହୁ କହୁଲେ, “ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ଭଲ ହେବ, ଆପଣ ଭାଗ୍ୟଦାନ୍, ଆପଣ ଜିନ୍ମା କରୁନ୍ତ ନାହିଁ ।” ହାକମଙ୍କର ଏ ବାକ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ, ଉପରୁତ ଥିବା ଅପର ପ୍ରାଇମେସା ପଣ୍ଡିତ, ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ—“ହଁ, ଭାଗ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼ୁନି ! ଏଇ ଜଳିଥାରୁ ତ ତାହା ସ୍ଵପ୍ନ ଜଣା ଯାଉଛି ! ବାବୁଙ୍କ ବୋଢା ଯାହାକୁ ଖାଥାନ୍ତି, ସେହି ଦୂଟ ସେତେବେଳେ ଜଳଶିଆ ହେଉଛି,—ଭାଗ୍ୟ ନିଷୟ !”

ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି ଏ ଦେଶରେ ସେଣେ ଉପର ମହିଳା ଓ ଏଣେ ପୁଣି ତଳା ମହିଳରେ କା ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟି, ତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଥରପଢ଼ି ଜାବନର ଏହି ଦୂଇ ଅଭିଜନ୍ତା କହି ରଖିଲି । କିନ୍ତୁ ମୋର ମନେ ହେଉଛି, ମୋର ସେହି ଖୋ-ଭାବୀ-ସୁଲ୍ଲ ବେଳର ଶିକ୍ଷକର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ମୁଁ ଯଦି କରାବର ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥାନ୍ତି, ତେବେ

ମୋଡେ ପାଇବା ଅପମାନସୂଚକ ଲଥା ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଅପମାନସୂଚକ ନ୍ୟବହାର ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାହା ହୃଦ୍ୟବୋଧକୁ ଆଖି ନ ଥାନ୍ତି । ଆଜି ବି ଯେଉଁ ତରୁଣ, ଶିକ୍ଷନ ଭାବରେ ଦେଶରେ ଜାତିର ସେବା ପାଇଁ ନନ୍ଦପରିବର ହୋଇ ଶିକ୍ଷକଗତରେ ପଶ୍ଚିମ ଓ ଅନ୍ୟତତ୍ତ୍ଵରେ ହୋଇ ସେ କର୍ମରେ ଲାଗି ପଡ଼ନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ସେ ମୂଳରୁ ହୁଏ ସମ୍ମତ ସକଳ ଜନର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ପାଇବେ । ବିକଳତିଭି ଲେକ ପରେ ବା ବାହାରେ କେଇଁଠି ହେଲେ ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଆଶା କରିପାଏ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷକତାର ଆନନ୍ଦ ଓ ଗୌରବ

କିନ୍ତୁ ମନେହୁଏ, ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ସ୍ଵପ୍ନ ଓ ସେହି ସ୍ଵପ୍ନର ନ୍ୟାର୍ଥତାର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ମୂଳ୍ୟ ଅଛି । ଦିନେ ଜାହା ଭବିଷ୍ୟତର କୌଣସି ନା କୌଣସି ସହ-ପଥକ ଓ ସହାର୍ଥକୁ କିନ୍ତୁ ହେଲେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବ ବୋଲି ଆଶା । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ମୁକ୍ତିମେୟ ହୃଦୟରୁ ପଛେ, ଦେଶରେ ବରାବର ପ୍ରତି ପୁରୁଷରେ ଆଦର୍ଣ୍ଣବାଦୀ ଭରୁଣର ଦଳ ବାହାରିବେ, ଯେଇମାନେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ଏ ଦେଶରେ ମାନବଦେବା କରିବାକୁ ଜୀବନରେ ପରମ ମହତ୍ଵ ବୋଲି ମନେ କରିବେ । ପ୍ରତି ପୁରୁଷରେ ଜଣେ ହେଲେ ସେପରି ଶିକ୍ଷକ ତ ଦେଖାଦେବେ ? ମୋର ଏ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୁଏକ ମୋର ସେହି ଭବିଷ୍ୟତର ପରମ ଆସ୍ତିଯୁ ଜଣେ ମାତ୍ର ସମାନଧର୍ମୀଙ୍କ ପାଇଁ । ତାଙ୍କୁ ହୁଏ ମୁଁ କହ ରଖୁଣ୍ଟ ଯେ, ମହୀ ବା ବଡ଼ାସାହେବଙ୍କ ଆପାତମ୍ୟାଦାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ଜୀବନର ପ୍ରଥମରୁହୁଁ ସେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ହୁଏ କରନ୍ତି ଓ ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସାର ଜୀବନ ଏକମୂଳୀ ଯାହା କରନ୍ତି । ଗୀତାରେ ‘ଅବ୍ୟରିଶୁଶ୍ରୀ’ ଉଚ୍ଚିର ଆଦର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୁର କଶ୍ୟାଇଛି । ବିଶୁଦ୍ଧ, ଜୀନଗରିସ୍ତ ଓ ମାନବିକତାସ୍ଵଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷକତା ସେହିପରି ଏକ ପାଦନ କପଦ୍ୟା ଯାହା କି ଅବ୍ୟରିଶୁଶ୍ରୀ ଅନ୍ୟମାନସିକତା ଦାସ କରେ ଓ ଦରକାର କରେ । ସେହି ସାଧନାର ସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଅଛି ଲେଜନ୍ୟ ଓ ବରଣୀୟ । ସେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟତାର ମୂଳ୍ୟଙ୍କନ ଅର୍ଥର ମାନଦଣ୍ଡରେ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏଇ ଲେଖକ ଏଇ ଆନନ୍ଦର, ଏଇ କୃତକାର୍ଯ୍ୟତାର ସାମାନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଅଗେ ନିଭେଦିତ ବୋଲିଛି ଏନା କିନ୍ତୁ ପାରୁଛି । ଶିକ୍ଷକତାର ଆନନ୍ଦ ଓ ବଧାର ସେ ସାମାନ୍ୟ ପାଇଛି, କିନ୍ତୁ ପାଇ, ଏକାଗ୍ରତିରୀତା ଏ ଦିଶରେ ଅର୍ପଣ କରିପାରିନି ବୋଲିନୀ ସେ ଆଜି ଅନ୍ତର୍ଦୟ । ତେଣୁ, ହେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ସହ-ଗାମୀ ବନ୍ଧୁଗଣ, ଏଇ ଲେଖକର ଭଲିବୁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଶିକ୍ଷକର । ଯଦି ଶିକ୍ଷକର ପଥ ବରଣ କରିଛି, ତେବେ ଅନ୍ୟତତ୍ତ୍ଵରେ ଭାବରେ ଏଥରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କର । ଏପରି ଆସିକ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ଜମେ ଏଥରୁ ପାଇବ ଯାହା କୌଣସି ମହୀ ବା ବଡ଼ାସାହେବଙ୍କ ସମ୍ମାନ ପଟେନା ବା ପାଇବା ସମ୍ମାନ ନୁହେଁ ।

ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତିର କୟାହାରଗଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏଇ ସାମାନ୍ୟତମ ମୂଳଚନ୍ଦ୍ରଟି ବିନାଇ ଭାବରେ ସ୍ଵନଶ କରଇ ଦିଏ ଯେ, ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଶ, ଗୁରୁତ୍ୱ ଜାତି ଜାତି ଗୁରୁ ଯେପରି, କେନଳ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସେପରି ନୁହେଁ; ଦେଶ ସେପରି, ଜାତି ସେପରି । ତୁ, ପି. ଆଜ. ବା ଶିକ୍ଷାମନୀ ବା ପଞ୍ଚା ପଞ୍ଚା ଅପିଷ୍ଠର ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁ ହତ୍ତକ ସମାନ ଦୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର କୋଠାବାଢ଼ି, ଆସବାବ ଓ ପବ୍ଲକ ଆକାର ଫାଇଲ୍, ଜଣେ ଉତ୍ସମ ଅପର ପ୍ରାଇମେଶ ଘୁଲ ହେଉଁ-ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସମକ୍ଷ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ଉତ୍ସମ ପ୍ରି ନ୍ୟୁପାଲ୍, ଉତ୍ସମ ଖାତ୍ ଓ କେବଳ ଯୋଗ୍ୟ, ବୃଦ୍ଧିମାନ ଛୁଟକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କଲେଜ, ସମ୍ଭାବନାକୁ ଜ୍ଞାନଦୟ ଓ ମନୁଷ୍ୟବାନ୍ କରିପାରନ୍ତା । ଏ ଦେଶର ୫୦ ହଜାର ଗ୍ରାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଏକ ଏକ କଲେଜ ବସାଇ ଗଲେ ବା ପ୍ରତି ଜିଲ୍ଲାରେ ଏକ ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବସେଇ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଜାହା ନ ହୋଇ, ବରଂ ବିପରୀତ ଫଳ ଫଳିବାର ଅଶ୍ରୁ । ଏ ଜାତିର ନିୟାମକର ଆସନରେ ଯେଉଁମାନେ ଉପବିଷ୍ଟ, ସେମାନେ ଦୟା କରି ମନେ ରଖନ୍ତି, ଶିକ୍ଷାର ମୌଳିକତମ, ସାମାନ୍ୟତମ, ସାଧାରଣତମ ଓ ସରଳତମ ଏହି ଜହାନ୍ତି, ଯେ ଗୁରୁତ୍ୱ ବିଦ୍ୟାନୂଷ୍ଠାନ, ଗୁରୁ ହିଁ ଜାତି । ସେମାନେ ଦୟାକରି ମନେ ରଖନ୍ତି ଯେ ଡ୍ରାଫ୍ଟମେଣ୍ଟାଲ୍ ଫାଇଲ୍ ଗୁମ୍ଫ, ପଦପଦର ଘୁରଣ ଓ ବନ୍ଧନ ନେଇ ପିନ୍-ବନ୍ନ ତୋପଣ, ଜ୍ଞାନବାନର ଛଳନାମୟ ବ୍ୟପଦେଶରେ ଜାତିର ଆଶାୟୀଁ ବିଶ୍ୱରମାନଙ୍କଠାରୁ ଅପାରାଧ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ କୃଷ୍ଣ, କୁର୍ବି ଜିଜ୍ଞାସା କର ଆଦାୟ ଓ ଶିକ୍ଷାରଗଣତାନ୍ତିକ ପ୍ରସାର-ନାମରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ସାଧନାର ପଦିତ ମାନଦଣ୍ଡର ଧୂଳିଯାହାର-କରଣ;—ଏ ସମସ୍ତ ହିଁ ବିଭିନ୍ନ ଅବିଦ୍ୟାର ଏକ ବ୍ୟାପକ କଳାବଜାର ମାତ୍ର । ଜ୍ଞାନ-ବିତରଣ-ଛଳନାରେ-ପ୍ରସ୍ଥିତ ଦେଶମୟ ଏହି ଯୋର ତମ୍ଭେ ରଜନୀରେ, ଏ ଜାତିର ଏକ ମାତ୍ର ଥାଣା, ଏକମାତ୍ର ଭରପା, ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ, ଏକମାତ୍ର ଭବିଷ୍ୟତ, ଯଦି ତୁରେ-ତୁରେ-ବିଷ୍ଟିପ୍ର, ମୁସ୍ତିମୟ ଏକ ଏକ ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁ, ଯେଉଁମାନେ ଆଦର୍ଶର, ବ୍ୟକ୍ତି ତ୍ରିତ, ଆନ୍ତରିକତାର, ଦେଶ-ପ୍ରେସର, ଜ୍ଞାନ-ସାଧନାର ଓ ନ୍ୟାୟ-ନେତୃତକତାର ପ୍ରସାଧକୁ କୌଣସିମତେ ଏହି ହତ୍ତକ ଦେଶରେ ଜଳାଇ ରଖିବାକୁ ବନ୍ଧପରିକର ରହିବେ । ହେ ମେର ସେହି ସଂଖ୍ୟା-ଲାଗ୍ନିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁଶେ, ତମର ଜଣେ ସହଧର୍ମୀ, ସଂଗର୍ଥୀ, ସହଭେଦୀ ଶିକ୍ଷକ, ତା'ର ଦୟା ଶିକ୍ଷକ ନ୍ଯବନର ନାନା ଅଭିଜନ୍ତାର ଜମା-ଖଳ୍କୁ ପ୍ରଚକୁ ଥାଏ, ସେ ଆଜି ତାର ନାରବ, ନିର୍ଜନ କୁଟୀରବୁ ଏହି ବିନାଇ ଆବେଦନ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କରୁଛି ଯେ, ଅନନ୍ୟତମ ରହ ଜମରେଡ଼, ଆଦର୍ଶର ପ୍ରସାଧକୁ ଅନ୍ତର୍ବାଣ ରଖି କମ୍ରେଡ଼, ସର୍ବଦା ଅବସ୍ଥାର ରହି କମ୍ରେଡ଼, ଯେ, ପ୍ରକୃତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଯେ କୌଣସି ସମାଜରେ ଶ୍ରେଣୀ ମାନବ; ନୁହେଁ ହାକିମ, ନୁହେଁ ପୋଲିସ୍, ନୁହେଁ ଲକ୍ଷ୍ମିନ୍ଦୂର, ନୁହେଁ ମନୀ । ଏହି ସଂଖ୍ୟକୁ ନଳ କର୍ମ ଓ ନ୍ୟବନରେ ପ୍ରମାଣିକି

କରଇଲା । ମୋର ଦୁଡ଼ି ବିଶ୍ୱାସ, ତଜନ ତଜନ ଡି. ପି. ଆଇ. ଯେତେବେଳେ ଜାତିର ତେତନାରୁ ନିଷ୍ଠିତ କେଣ୍ଟ ପାଇଥିବେ, ତମେ, ମର ମଧ୍ୟ ଥିବା ମୁଖ୍ୟତାନ, ମନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଥିବା ନୌରବାନ୍ତିତ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ବସିବା ପୌରୀଗ୍ୟ ତମର ନ ଉଚ୍ଚିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୋଚନା ନାହିଁ, କାରଣ ତମର ଗୌରବମୟ ଯାନ ଓ ବାହନ ହେବ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ତରୁଣ ହୃଦୟ ।

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟୁର ପରିଶ୍ରମ ।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥେଟ୍ସ ଏକେନ୍‌ସିର ନାଶନାଲ୍ ସେରିଙ୍‌ସ୍ ଆଭିଭାବକର ପଦରେ
ଲେଖକର ନିଯନ୍ତ୍ରି ପଦ ।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥେଟ୍ସ ଏକେନ୍‌ସିର୍ବୁ ଏକସ୍‌ପ୍ରେସ୍ ପଦ ।

(ରଂଘନିରୁ ଅନୁଭବ ।)

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥେଟ୍ସ ସେଫେଟାରିଆଙ୍କଠାରୁ ଉକ୍ତର ଏମ୍ ମାନସିଂ ଏମ୍. ଏ.
ପି. ଏଇର, ଡିଙ୍କ ନିକଟକୁ—

ନଂ D. 3-138 43-J ତା ୧୫ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୭୭ । ରେପେରେନ୍‌ସ୍, ଏଇ
ରେପେରେନ୍‌ସିର ନଂ D. 3-138 43-J ।

୧—ନାଶନାଲ୍ ସେରିଙ୍ସ କମିଶନର ରୂପକୁ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥେଟ୍ସମାନଙ୍କର
ନାଶନାଲ୍ ସେରିଙ୍ସ ଆଭିଭାବକର ଭବରେ ଶେଷ ନବାଚନ ଦେଉଛନ୍ତି ।
ଆନୁସ୍ଥାନିକ ନିଯୋଗପତ୍ର ଓ ତମର ଗ୍ରୁ-ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ଟି. ଏ. ବାବଜାୟ ଆବେଶନାମା
ଯାଉଛି ।

୨—ମାନ୍ୟବର ରେପେରେଣ୍ଜ ସୁପାରିଶ ଅନୁୟାରେ, ନାଶନାଲ୍ ସେରିଙ୍ସ
କମିଶନର ତମକୁ ମାସିକ ଟ୍ୟୁନ୍‌ଟ ଦରମା ସହିତ ନିୟମାନ୍ୟାୟୀ ସକଳ ପ୍ରକାର
ଯୁଦ୍ଧ-ଆଲ୍ଲାହନ୍‌ସ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଛନ୍ତି । ନିଯୋଗ ପଦରେ ଏହା ସବୁ ପରିଷାର
ଭବରେ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ ।

୩—ସୁଲ୍ଲ ସେରିଙ୍ସ ଯୋଜନା ସମ୍ପର୍କରେ ତମର କିଛି ଅଭିଜନ୍ତା ନାହିଁ ।
ଡେଶୁ ରୂପକୁ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବୁଝେଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏ ବର୍ଷ ଶେଷ
ଦେବା ଉପରେ । ଡେଶୁ ନାଶନାଲ୍ ସେରିଙ୍ସ କମିଶନର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ
କରିଛନ୍ତି ଯେ, ତମେ ଆଗ ମୀ ବର୍ଷର ଆରମ୍ଭରେ ସିମଳା ଯାଏ । କରି ନାଶନାଲ୍
ସେରିଙ୍ସର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟବୋର ଅଫ୍ସରମାନଙ୍କ ସହିତ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ
ଆଲୋଚନା କରିବ । ୧୯୭୭ ଜାନୁଆରୀ ପହଞ୍ଚରେ ଗୁର୍ଜ ନେଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସିମଳା
ଗୁଲିଗଲେ ତମକୁ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥେଟ୍ସ ଆଭିଭାବକର ଭବରେ ଟି. ଏ. ଓ ହୁଲିଟିଂ
ଆଲ୍ଲାହନ୍‌ସ ଉତ୍ସାହ ନେବାରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେବ, ଯଦିଓ ସେଠାରୁ ନ ଫେରିବା ଲାଗେ

ତମର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତମକ ଅନୁରୋଧ କରିଯାଉଛି ଯେ, ତମେ ସୁଧା ନ୍ୟାଶନାଳ ସେଇଁସ୍ କରିଗଲାଙ୍କ, ସମଳାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚିଠି କା କାର ଦ୍ଵାରା, ତମର ସେଠାକୁ ସିବା ତାରିଖ ଲଭ୍ୟାଦି ଜଣାଇବ ଓ ତାହା ମଧ୍ୟ ରେସିଡେନ୍ସିକ ଜଣାଇବ ।

—ଇଷ୍ଟାର୍ଣ୍ଣ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟ୍ସର ମାନ୍ୟବର ରେସିଡେନ୍ସିକର ସେଫେଟେର୍ସଙ୍କ ପାଇଁ;
ସ୍ଥାନର—ଆର. କେ ଗୋଲଭ୍ସ୍କ୍ରେନ୍ ।

(ନୋଟ—ରେସିଡେନ୍ସ ୧ ଲେଖକଳ ଏହି ଲେଖନୀୟ ଘୂଲିବା ନୁଆ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟ୍ କରି ଲେବଳ ଯାଏ ନ ଥିଲେ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ରାସ୍ତାରେ ସହରରେ ମୋର ଲହାରାର ଓ ଅପିସର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗୁଣ ମଧ୍ୟ କରି ଦେଇଥିଲେ । ମୁଁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଲବାନ ନ ଦେଇ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ତଳେ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ କିପରି ପଣିବି, ତାର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲି । ଦେଇମାସ ପରେ ରେସିଡେନ୍ସ, ନିମ୍ନଲିଖିତ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ ମଧ୍ୟ ପଠାଇଥିଲେ—

Copy of Express Telegram No. 69
dated 30th January 1947, from Eaststates, Calcutta,
to Dr. M. Mansinha, Mohemedia Bazar, Cuttack.

—
REFERENCE RESIDENCY EXPRESS LETTER
DECEMBER NINETEENTH PLEASE WIRE
JOINING DATE AND INFORM POLCHAT
ACCORDINGLY.
—
—

କୁନ୍ତ ସମ୍ବଦରେ, ୧୯୪୭ ଫେବୃଆରିରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ପୌଢିଶିକ୍ଷା ଅପିସର ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଲି ଓ ଇଷ୍ଟାର୍ଣ୍ଣ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟ୍ ଏଜେନ୍ସର ରେସିଡେନ୍ସଙ୍କ ଏହି ଟେଲିଗ୍ରାମର ଏକ ନାୟି ସ୍ବର୍ଗକ ଉତ୍ତର ପଠାଇଦେଇଥିଲି, ମୋ ସମଗ୍ର ଜବନର ଆର୍ଥିକ ସାହୁୟକୁ ବୃଣ୍ଣୁ-ବୃଣ୍ଣୁ କରି ।

ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହୁୟର ସର୍ବ ପାଇଁ ଜବନରେ ଦରଗଞ୍ଜ ଯାହା ପ୍ରେରିଲି, ତାହାର ଆରମ୍ଭ ମୋଧୁତ୍ୱୀ, ୧୯୦୧ ହେଲା ।)

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ନେତାଙ୍କ ମଠ

ଶ୍ରବନବର୍ଷ ଏକାନ୍ତରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରକ ଦେଶ । ଏ ଦେଶରେ ଜାଣୟ ଭବ (ନାଶନାଲିକିସ୍ ବା ପେଟ୍ରୋଲିକିସ୍), ପ୍ରକୃତରେ ବିଦେଶୀ ବିଟ୍ରିଶ ରାଜଭୂର ସଷ୍ଟି ଓ ଦାନ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଏଳାଧାରରେ କେନ୍ଦ୍ରସାନ ବା କୋଟି-କେନ୍ଦ୍ରକ । ସହସ୍ର ଧର୍ମ ପ୍ରଗ୍ରହକଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରକର ଏଇ ଧର୍ମ ସହସ୍ର ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଗୋଟୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଭାଷା, ମମାଳ ଓ କାଷ୍ଟ୍ (ଜାତ)ର ସହସ୍ର ପ୍ରାଚୀର ଦ୍ୱାରା ଆମର ଜାଣୟ ଜାବନ, ଖଣ୍ଡ-ବିଖ୍ୟାତ । ଦୁଇ-କେନ୍ଦ୍ରକ ଉସ୍ଲାମ୍, ଆମ ଧର୍ମ ଓ ଆମ ସମାଜକୁ କେବଳ ନୁହେଁ, ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ରର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧକ ଲବଳ କରି ସାରିଲ ପରେବ ଏଇ ହୃଦୟରେ, ଆସ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରକ ଜାତଠାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶୁଭ ପ୍ରତିକିଷ୍ଟା ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରକ ଶତରେ ଏ ଦେଶର ବହୁ ସହସ୍ର ବର୍ଷର ଇତିହାସରେ ସହସ୍ର ସମ୍ବୁଦ୍ଧାୟ ସେପରି ଗଢାନ୍ତେଇ ଆସିଛି, ବ୍ୟକ୍ତିଶ ଅମ୍ବଳରେ ପେଇ ପରମରୀ ଦେଖାଦେଲା, ହାଇସ୍କୁଲ ଗଠନରେ । ଏବେ ଅନେକେ ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢାଇବାପାଇଁ ବୁଝିଲେ ତାଙ୍କ ତର ପଛାନ୍ତି ଠିଆହେବ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ମଠ । ସ୍ଥାର ହିଁ ଛଦ୍ମ ନାମ ହେଲା ଏ ଦେଶରେ ‘ଉଇ ଶିକ୍ଷା’ର ପ୍ରସାର । ଏ ପଞ୍ଚାକ୍ତାକୁ ଅସମ୍ଭାନ କରିବ, ଏପରି ସାଧ କାହାର ଏ ଦେଶରେ ?

ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ଉତ୍ସାହରେ ଉତ୍ସାହର ଧଳବେଳେ ଉତ୍ସାହ ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତି ଖାତ ମାରିଲାରେ ଦରମର ହାଇସ୍କୁଲର ମାଳା, ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟେ ଦେଖି ଦେଖି, ପୁଁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରମିତ ହେଲି ଏଥା ଭବ ଯେ, ପୂର୍ବ ଡି. ପି. ଆଇ ନ'ଶ ଅଖି ହୁନି ଏ ଗୁଡ଼ାକ ଏପରି ହୁନ ଅବସ୍ଥାରେ ଜନ୍ମ ହେବା ଓ ବହୁବା ପାଇଁ ଅନୁମତ ଦେଇଥିଲେ ? ଉତ୍ସାହରେ ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତ କରିବା ପାଇଁ ଯେହି ଡି. ପି. ଆଇଙ୍କି ଦରମା ବାବଦରେ ଏ ଦେଶ ଯେଉଁ ମୋଟା ଦରମା ଦେଉଥିଲ ସେ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ତେବେନ୍ଦ୍ରନ୍ତରେ ଗୋଟ ବ୍ୟପୁସାଧ ପରିଳିକ ଫୁଲରେ ପଢାଇ ଏଣେ ତମଙ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଚଣ୍ଡିଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତର ପିଲେ ଏପରି

ଗୁଡ଼ାଳମାନଙ୍କରେ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ । ଆମେ ଦୋଷ ତେବେଁଦେବା କାହାକୁ ? ମୁଦେଖିଲ, ଏ ସବୁ ଏକାନ୍ତ ଭବରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଶେଷଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଉପରୋଧରେ ହିଁ ଲବ୍ୟାରଥିଲ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଏବଂ ପଛାଢ଼େ ଗୋଟିଏ ହାଇୟୁଲ ବୁପକ ମଠ ନଷ୍ଟେର ପାଶଲେ ତାଙ୍କର ସାମାଜିକ ପ୍ରତିପଦ୍ଧି ବଢ଼ି ଲାଭଥିଲ ।

ଭାବିବାର କଥା ଏହି ଯେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜରଣୀଙ୍କର ପୁନ-କନ୍ୟା କାଧନ ସଂପଦାୟର ପିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁ ଦୁଲ କଲେଜକୁ ପଡ଼ିବାକୁ ଯାନ୍ତି, ସେ ସବୁ କାହାର ହେଲେ ଏବଂ ପଛାଢ଼େ ଠିଆ ନାହେଁ । ଲୋକାଳୟରୁ ବହୁତୁରଗରେ, ଉପାତ୍ତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକର ଓ .ମନୋଦର ପ୍ରାକୃତିକ ପଶବେଶରେ ସେହି ବିଦ୍ୟାୟାବୁନେ ଗୁଡ଼ାଳ ସ୍ଵପ୍ନ-ମୂର୍ଖୀ ଘାତରେ ଅବସ୍ଥା ତ । ପୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଜାଗାୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ପିଲେ ଆସନ୍ତି । କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପ୍ଲାନୀୟ ସଂକଳ୍ପିତା ନାହିଁ, କି ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରକତା ନାହିଁ । ଲୋକାୟରେ ମେଞ୍ଚିକାଳ କଲେଜ ନ ହୋଇ ଦୁଲରେ ହେଲା ବୋଲି ବିଧାନ ପରିଷ୍କାର ସବ୍ୟ ଶକ୍ତିନ୍ କରି ବାହାରି ଯିବା ପରି ସଂକଳ୍ପ ମନୋଭବ, ସେ ଦେଶରେ ମୂର୍ଖ ଲୋକର ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନାର ବାହାରେ । କିନ୍ତୁ ସେପରି ମନୋଭବ ଆମର ଏଇ ଭାରତବର୍ଷ ବା ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ।

ରାଜା, ଜମିଦାର, ବା ଏମ୍ ଏଲ୍. ଏ. କ୍ଲିବରିପଟେ ହାଇୟୁଲ ସବୁ କରିବାର ନାନା କୁପଳରେ ଏ ଦେଶ ଭାର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଗଲାଯି, ଯଦିବା ଅମେ କଟକ ନଗରର ଖୋଲ ନର୍ଦ୍ଦମା ପରି ଏସବୁରେ ଏତେ ଅଭ୍ୟୟ ଯେ, ଆମମାନଙ୍କୁ ସେ ସବୁ ଆଦୋ ବାଧିନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଦ୍ଵେଲ, ଦୁଲ ତିଆରି କରିବାରେ ହିଁ ପ୍ରଚୁର ସରକାର ଅର୍ଥର ଅପବ୍ୟୟ । ଦ୍ଵିତୀୟ, ଅସ୍ତ୍ରାନରେ ଦୁଲ ବସିବା ଫଳରେ ଦୁଲରେ ଯଥୋତ୍ତମ ଗୁପ୍ତ ସଙ୍ଗ୍ୟର ଅଭିବ, ଯା' ଫଳରେ ସରକାରଙ୍କ ଗ୍ରାଣ୍ଡ-କନ୍-ଏଡ଼ର ଅପବ୍ୟୟ । ତୃତୀୟ, ତଥାନଥତ ପ୍ଲାନୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ବୁ ପ୍ଲାନରେ ରହିବାରୁ, ଦୁଲମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକର ସମ୍ବାନହାନି ଓ ନୈତିକତା ଉପରେ ଆଶ ।

ତୃତୀୟ ଓ ଶେଷୋକ୍ତ ବିଷମ୍ୟ ଫଳ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆଲୋଚନା ଦରକାର କରେ । କାରଣ ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା-ସମ୍ବୂଧ ବିଷୟ ।

ଶିକ୍ଷକହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି, ଓ କର୍ତ୍ତା

ମୁଁ ବରାବର କହ ଆସୁଛ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଲରେ ସେହି ଦୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ହିଁ ସବ୍ୟମ୍ୟ କର୍ତ୍ତାରୁପେ ଗୁଡ଼ ଦିଆଯିବା ଏକାନ୍ତ ଓ ସବ୍ୟା ଭିତତ । ବା, ପ୍ରତି ଦୁଲର ପଶବୁଳନା ସେହି ଦୁଲର ଶିକ୍ଷକ-ମଣ୍ଡଳ ହାତରେ

ପ୍ରତି ଦିଆଯାଉ । କୌଣସି ହେଲେ ସୁଲରେ ଶିକ୍ଷନଠାରୁ ଉଚିତର କେହି କଥିବା ରହିବା ଆବୋ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଗ୍ରୂପ ଯଦି ଜାଣେ ଯେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ ସେ ସେହେଟାଙ୍ଗ ବା ଏମ୍. ଏଲ. ଏ. କ୍ଷ ନିକଟରେ ଅଭିଯୋଗ ଆଖି ପାରିବ, ତେବେ ସେ ସୁଲରେ ଡିସିପ୍ଲିନ ରଖିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ ? ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବା ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଡିସିପ୍ଲିନ ପାଇଁ ଦାୟୀ ହେବେବା କିପରି ? ମାନ୍ଦ୍ର ଯଦି ଜାଣେଯେ, ସେଜଣେ ବାହାର ଲେନର ସାମାନ୍ୟ ଆଜ୍ଞାବୁଦ୍ଧ ଭୃତ୍ୟ ମାତ୍ର, ଆଉ ପ୍ରକୃତ ହାକିମ ହେଉଛନ୍ତି ଯ୍ୟାମନ୍ୟ ଏମ୍. ଏଲ. ଏ. ନା ସେହେଟାଙ୍ଗ, କା ଡିସିପ୍ଲିନ ନୁ ସେ ଠିଆ କରିପାରିବେ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ?

ଶ୍ରୀ, ତା'ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଉପରେ ଆଉଳେହି ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିବା କେବଳ ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷକ ତା' ଅଖି ଆଗରେ ଠିଆ ହେବା ଉଚିତ, ସବୁ ଦିଗରୁ ଆଦରଣ ରୂପେ । ସୁଲରେ ସବୁ ବିଷ୍ଵରରେ ଶିକ୍ଷନର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବରେ ସର୍ବମୟ ହେବା ସମ୍ଭାବ ଉଚିତ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଅମେରିକାରେ ହୋତ୍ର ପରିସ୍ଥିତି । ଯେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଇମେରୀ ସୁଲଟି ମଧ୍ୟ ଆମ ରେଭେନ୍ୟା କଲେଜ ବା ଆମ ଉକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୋଷ୍ଟ ଗ୍ରାଜ୍ୟେଟ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ଥାନିକ । କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ନେତା ବା ଧନୀ ଲେନର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବା ଆଜ୍ଞାର ଯ୍ୟାନ ସେଠି ନାହିଁ । ରହିବା, ଏକାନ୍ତ ଅନୁଭବ ଓ ଅଯୋକ୍ତିକ ମଧ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଦେଶର ଦୁର୍ଗଣ୍ୟ ଯେ ଆମର ତଥାନଥତ ଜନ—ବନ୍ଦି, ନେତାଗଣ ବା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଘତ୍ୟଟି ଧାରଣା କରିବାକୁ ନାହାନ । ଦେଶର ସ୍ଥାନିତା ସଂଗ୍ରାମ ପାଇଁ ‘ତମର୍ଜନସି ମେଜର’ (ଜୁଲା କର୍ମ-ପଛା) ଭବରେ କାହାଙ୍କି ଯାହା ଥରେ ଆମ୍ବେ ନରଦେଲେ, ତାହା ଦେଶରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପରମର ରୂପେ ରହିଗଲ ଓ ରହି, ଦେଶର ସକଳ ଅନୁଷ୍ଠାନର ହାତ୍ର-ମାଂସଳ ଏବେ ବି ପୋକଢା କରିବାରେ ଲାଗେ । ଏବେ ଯେ କୌଣସି ମଧ୍ୟପଳ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଯାଥ, ନିଷେ ସେଠି ଦେଖିବ ଯ୍ୟାମନ୍ୟ କୌଣସି ଜଣେ ନେତାଙ୍କର ସେଠାରେ ଏକାଧିପତ୍ୟ ବା ତାହା ବହୁ ଦଳର ପଣାପାଲି । ଗ୍ରୂହଗଣ, ଯୁଦ୍ଧାନ୍ତ ନେତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତକୁ ଅନାହେ ରହିଛନ୍ତି । ମାନ୍ଦ୍ରମାନେ ଧାତ୍ର ବାନ୍ଧ ଅର୍ଗଲ ରୂପେ ଠିଆ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ବାହାରେ ନେତୃପ୍ରବରମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତ ପାଇବା ମାଧ୍ୟ ପିଲେ ଲିଂଗ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ପ୍ରାଇନ୍ କରିବାକୁ । କାହିଁ ରୁହନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ । ନିବୋଧ ମେଘପଳ, ମେଘରୂଳକର ସୁବିଧା ଲାଗି ହିଁ ପରମ୍ପରାଳିତ ।

ପରିସ୍ଥିତି ଯେତେବେଳେ ଏବେପରି, ଏ ଦେଶରେ କେବଳ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁଁ ଦେଶରେ କ୍ଷମେ ବ୍ୟାପକ-ହୋଇ-ଦୁର୍ଧ୍ୱବା ଗ୍ରୂପ—ଅପରାଧ ପାଇଁ କୌଣସି ମକେ କାହାଁ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଓ ଶିକ୍ଷକ, ଯେ ପରମ୍ପରା ଏ ଦେଶରେ

ସୁଲୁ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ସଂମୟ କର୍ତ୍ତା ନ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେ ପରୀକ୍ଷା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋପୀର ପ୍ରଭାବ ସେଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ମହାନ୍ତର ପ୍ରଭାବ ପକାଉଥିବେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଦେଶରେ ସୁଲୁର ବା ଜାତୀୟ ଚରଣର ଭବ୍ୟାନ ଅସ୍ତ୍ରବ । ସୁଲୁ କେଉଁଠି ବସିବ, ତାହା ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଏକୁକେଣିଲୁ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଠିକ୍ କରିବ । ପୁଣି ଆଜି ଏ ସାଧୀନ ଦେଶରେ କୌଣସି ହେଲେ ସୁଲୁ ବା କଲେଜ୍ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୀଁ ବା ଅଞ୍ଚଳର ସୁଲୁ ବା କଲେଜ ହୋଇ ନ ପାରେ । ସେ ମନୋଭାବ ଦଶମୟ ଅପରାଧ ବୋଲି ଗଣାହେବା ଉଚିତ । ଯେଉଁଠି ତାହା ବସୁ ନା କାହିଁକି ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ସୁଲୁରେ ସମ୍ଭାବ ଜାତି ମଣିଷ ହେଉଛି ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୀଁ ବା ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରଣ୍ୟ ସେଠି ଏକାନ୍ତ ଅବାନ୍ତର, ଅର୍ଥଭାବ, ନାଚ, ସଂଜୀବ୍ତି ଓ ଗଭୀର କ୍ଷତିକାରକ । ‘ପଞ୍ଚାଳ ଖାଇ’-ପାଠ-ପାଠିବା ଓ ‘ଆମ ଗୀଁ ପାଖରେ’-ସୁଲୁ-ହେବାର ଆଦର୍ଶ ଗୋଟିଏ ବିବାଟ ଜାତିର ଜାତୀୟ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏହା ଏହୁ ଆସ୍ତାନା ଛଳନା ବା ଶିକ୍ଷା-ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋର ଅଞ୍ଜଳିତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନହେ । ତାହା ଦେଶର ସେ ଯଥେଷ୍ଟ କ୍ଷତି କରି ସାରିଲାଗି, ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ବୁଝିବା ଉଚିତ । ଲାଙ୍ଘଣ୍ଶୁ ଓ ଆମେରିକାରେ ଲେକେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଅନୁସ୍ଵାନକୁ ବଢ଼ି କରି ଧରନ୍ତି । ତା’ ଫଳରେ ସେ ଦେଶରେ ଅନୁସ୍ଵାନ ସବୁ ଶତାର୍ଦୀ ଶତାର୍ଦୀ ଧରି ନିପୁଣତାର ସହିତ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଆମର ପ୍ରତି ଅନୁସ୍ଵାନ ବଣ୍ଣିଲା ।

ବ୍ୟକ୍ତି କେନ୍ଦ୍ରିକତାର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାଦ

ଆମ ଦେଶରେ ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ସଂଗରେ ଏତେ କଥା ମୁଁ କହିବାକୁ ଗଲି କାହିଁକି ନା, ପ୍ରଥମ କରି ମୋତେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ଏଇପରି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ରିକ ଅନୁସ୍ଵାନରେ । ମୁଁ ସେଠାରେ ମାତ୍ର ଏକମାସ ରହୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ଅଳ୍ପକାଳ ଉତ୍ତରେ ମୋତେ ଏଇ ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରିକତା ଯୋଗୁଁ ଏକ ବିପ୍ଳବର ସମ୍ମାନୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ମୁଁ ଯେ ଖୋର୍ଦ୍ଦୀ ସୁଲୁର ପ୍ରଭାବପ୍ରାଣରେ ମଧ୍ୟ ଶତକତାର ସ୍ଥାନରେ ଦେଖୁଥିଲା, ତାର ମୂଳହେତୁ ହେଉଛନ୍ତି ସତ୍ୟବାଦୀ ସୁଲୁ ଓ ତାର ବିଜ୍ଞାତ ଅଧ୍ୟାପକଗଣ । ୧୯୭୨ରେ ପୁରୀରେ ଉକ୍ତିଲ ସମ୍ମିଳନର ଏକ ଅଧିକେନ୍ଦ୍ରିଯ ବସିଥିଲା । ମୋର ସା’ନ୍ତ ବାପା ଶ୍ରୀନୁତ୍ତ ଅଗାଧ ନାୟକ, ଯେ କି ପାଶକୁଦ ବାଜାରରେ ସେ ସମସ୍ତରେ ଦେବାନ ଥିଲେ, ସେ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଏହି ସମ୍ମିଳନରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଏ ସମ୍ମିଳନର ସଭାପତି ଥିଲେ ସମ୍ମଲପୁରର ସ୍ଵର୍ଗତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବେହେରା । ମୋର ପିଲାଦିନ ସାହୁତ୍ୟରେ ନିରାଶ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ସା’ନ୍ତ ବାପା, ମୋ ସାଥରେ ପାଠ୍ୟବି ତାଙ୍କ ନିଜ ସୁଅକୁ ସାଜରେ ନ ନେଇ, ମତେ ସାଜରେ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ, ଏଇ ସମ୍ମିଳନା ଦେଖାଇ ଆଶିନା ପାଇଁ । ଏଇ ସୁଯୋଗ ମତେ ଯେପରି ଏକ ନୃତ୍କ

ହସ୍ତାରରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚେଇ ଦେଲ । କାରଣ ସେଥର ସେହିଠାରେହି ଓଡ଼ିଆରେ ଶୈଳାଳର ସକଳ ବିଜ୍ଞାତ ନେକଙ୍କୁ ମୁଁ ଏକାବେଳକେ ପ୍ରଥମ କରି ଏକଟି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ସେଇଠି ପ୍ରଥମେ ମଧ୍ୟବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖିଲା, ଦେଖିଲା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ, ଦେଖିଲା ସତ୍ୟବାଦୀର ବରେଣ୍ୟ ଶିଷ୍ଟକରୁନ୍ଦଙ୍କୁ—ପଣ୍ଡିତ ନାନକଣ୍ଠ, ଗୋଦାବିଶ୍ୱାଶ ଓ କୃପାସ୍ତିନ୍ଦ୍ର ।

୧୧ । ୧ ବର୍ଣ୍ଣ ବୟସର ବାଲକର ଅନ୍ତରତମ ଗହନ ତଳେ ହୃଦୟ ସ୍ଵପ୍ନ ଗଲିର ଉଠିଥିବ, ଏଇମାନଙ୍କ ପର ଲଣ୍ଠନ ଦେବାକୁ । ଶୋର୍ଦ୍ଧ ପୁଲର ଛୁଟ ଯେ ହୁଲ ଶିଷ୍ଟକ ହେବାର ଅଭିଲାଷ ପୋଷଣ କରିଥିଲ, ତାହା ଟ୍ରେନିଂ—ସାର୍ଟିଫିକେଟ-ସରସ୍ବତ୍ସ ସାଧାରଣ ଟିଚର ନୁହେଁ, ତାର ଆଦର୍ଣ୍ଣ ଥିଲ ସତ୍ୟବାଦୀର ଶିଷ୍ଟକ;—ଜାତ୍ୟୀୟ ଜୀବନର ପୁଣ୍ୟପ୍ରେସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଶାନ ଓ ସନ୍ତୁରଣର ଆଶା ।

ଆମେ ଶୋର୍ଦ୍ଧ ପୁଲରେ ପଢ଼ିଲବେଳକୁ କିନ୍ତୁ, ସତ୍ୟବାଦୀ ପୁଲ ଭାଙ୍ଗି ଗଲାଣି । ତାର କେନେକ ପିଲେ ଅସହଯୋଗ-କ୍ଲାନ୍, ହୋଇ ଶେଷରେ ଶୋର୍ଦ୍ଧ ପୁଲରେ ଅସି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ, ଆମ ସାଥରେ ମାଟ୍ଟିକ ପଶ୍ଚାତ୍ତା ଦେବପାର୍ଦ୍ଦ ।

ମୁଁ ଝୋର୍ଥ ରିସ୍ଟ୍ କି ଜିପ୍ଟ୍ ଜୟୁରରେ ପଢ଼ିଲବେଳେ ସୃର୍ଜତ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବିଶ୍ୱାଶ ମିଶ୍ର ମୋ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଦେଇଥିଲେ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ ସେ ଚିଠି ଆଉ ନାହିଁ ମୋ ପାଖରେ ଚିଠିର ମର୍ମ ଥିଲ ଯେ, ସେ ମୋ ଉପରେ ଆଖି ରଖିଛନ୍ତି, ପାଖକେ ମୁଁ ଯେପରି ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଇ, ବାଣୟରରେ ଏକ ନୂନ ସତ୍ୟବାଦୀର ଜନ୍ମିଯାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେଁ । ପ୍ରାରମ୍ଭ କହୁକାଳ ପରେ ସେ ଓ ତାଙ୍କର ସେକାଳର ସେହେଠାଣ ଶ୍ରୀ ସୁରଣ୍ଜନ ପାଣିତ୍ରାପା ଦିନେ ସନ୍ଧାବେଳେ ରେତେନ୍ସା କଲେଜର ନିର୍ଜନ ପ୍ରାନ୍ତରକୁ ମତେ ତକାର ପ୍ରାୟ ଘଷେ ଦୁଇଯଶ୍ଵା କାଳ ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କଥାବାହ୍ରୁ' ମଧ୍ୟ କରିଲେ ।

ଦଟଣା ଗୁଡ଼ିକର ହମ-ପରମ୍ପରା ମୋର ସ୍ମୃତିକୁ ଠିକ୍ ପରେ ପରେ ଆସୁନାହିଁ । ସେ ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ଡି. ଇନ୍ଡି. ପାଣ୍ଡି ପରେ ପରେ ଗୋଦାବିଶ୍ୱାଶ-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବାଣୟର ହୁଅଯୁଲରେ ଶିଷ୍ଟକତା କଲ ।

ଏଠାରେ କହିରଖେ ଯେ ମୁଁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଏକ ବର୍ତ୍ତିମାନ—ସରସ୍ବତ୍ସ ପ୍ରାଣୀ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପର ଭବିଷ୍ୟତର ସୁଚିନ୍ତି ଯୋଜନା କରିବା ଦୂରେ ଆଉ, ଉତ୍ତରପାତ୍ରର କଳନା ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବେ କରି ପାରି ନାହିଁ । ଏଇ ଲୋକର ଜୀବନରେ ଯାହା ଯାହା ବିଷୟକର ଦଟଣା-ସର୍ବ ପଟିଯାଇଛି ତାହା ତାର କଳନା ଗୁଡ଼, ସ୍ଵପ୍ନର ମଧ୍ୟ ସ୍ଵୀମାଣତ ଥିଲ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବାଣୟରକୁ ଯାଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଭବ ନେଇଥିଲା ସେଇଠାରେ ସମଗ୍ର ଜୀବନ କଟେଇବା ପାଇଁ । ମୋର ନିଜର କକା-ଶୁଣୁର ଊପନ୍ୟାସିକ ଶ୍ରୀପ୍ରକୁ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ବେହୁରୁ, ସେଠାରେ କେତେ ମାସ ଧରି ଶିଷ୍ଟକତା କରି ଆସି, ତାଙ୍କର ତକ୍ତ ଅଭିଜିତା ଯୋଗୁ, ମୋର

ସେଠାକୁ ଯିବା ଆବୋ ପସନ୍ଦ ନ କରି ବାଧା ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ସହେ ମୁଁ ଲମ୍ବ ଦେଇଥିଲି, ଏକ ଆଦର୍ଶର ମୋହରେ ।

କିନ୍ତୁ ସେଠାକୁ ଯିବାର ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ଉପର କ୍ଲାସର ପିଲମାନେ ମୋ ନିକଟରେ ଆସି ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାନା ଗଲ୍ପ କଥା ମତେ କହିବାକୁ ଲମ୍ବିଲେ । ସେତେବେଳେ ହେଡ଼ିମାସ୍ତ୍ର ଥାଣ୍ଡି ଶ୍ରାବ୍ୟକ ଶ୍ରାବ୍ୟ ମହାନ୍ତି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧିମାନ୍, ଜୀବନବାନ୍ ଓ ସ୍ଵର୍ଗବାଦୀ ଲୋକ । ତାଙ୍କ ବରୁଦ୍ଧରେ ପିଲଙ୍କର କିନ୍ତୁ କହିବାର ନଥିଲା । ପିଲମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଆପଣି ଥିଲା, ସେ ଫୁଲରେ ବହୁକାଳରୁ ଚେର-ମାଉରହି-ଥିବା ଦୂରକଣା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଓ ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ ଜଣେ ଫୁଲ-ସହିତ-ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖକଙ୍କ ନେଇ ।

ନାନା ଅଭିଯୋଗ ଶୁଣି ମୁଁ ପିଲଙ୍କ କହିଲି, “ଦେଖ, ମୁଁ ନୂଆ ଲୋକ । ମୋର ଏସବୁ ବିଷୟରେ ହୃଦୟରେ ହୃଦୟରେ କରିବାର କୌଣସି ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ଲାଇଁ । ତମର ପ୍ରକୃତ ପଛା ହେଉଛି ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ ବାରୁଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରଥମେ ତମର ଆପଣିଯାକ ଆଣିବା । ସେଠି ପ୍ରତିକାରର ଚେଷ୍ଟାକର ।”

ପିଲମାନେ କ’ଣ କଲେ, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣିନି । ସେତେବେଳେ ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ ବାବୁ ବାଣୟରେ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ସେ ଫେରିଲେ ଓ ମତେ ଡକେଇଲେ । ମତେ ଡକାଇ ସେ ଏକ ଧର୍ମ ବନ୍ଧୁତା ଦେଲେ । ଯାହା କହିଲେ ତାହାର ମର୍ମ ହେଉଛି ଏସା—, “ତମେ ପିଲଙ୍କ ମହିଳରେ ଖୁବ୍ ପ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଛ । ମୁଁ ବି ଦିନେ ଏକ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲି । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ପିଲଙ୍କ ପ୍ରତି କୋମଳ ହୁଅନ୍ତି ସେ ଗୁରୁମହିଳରେ ପ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଧୀନ ଫୁଲର ଡିପ୍ଲିନ୍ ନଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ତମେ ପଦ୍ୟ ଗାରେଇ ପାରୁଛ ବୋଲି ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେ କରନି । ମୁଁ ବି ଯୌବନରେ ପଦ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଗାରେଇଛ । ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।”

ଏ ପ୍ରକାର ଏକାନ୍ତ ଅବାନ୍ତର ଅଭିଯୋଗ ସବୁ ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପରି ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣି, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇଗଲି । ମୋର ଚକ୍ର ଲୋତକାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଲ । ମୁଁ ତାଙ୍କ କିନ୍ତୁ ହେଲେ ନ କହି ନାରବରେ ବପାରୁ ଫେରି ଆସିଲି । କିଶୋର ପହାଁ ହେମଲତାଙ୍କ କହିଲି, “ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ ବାବୁ ମତେ ଅକାରଣ ଅପମାନ ଦେଲେ । ମୁଁ ଏଠାରେ ରହିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ରଜାଇନ୍ ଦେବି ।” ସେ ହଁ କଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ଲିଖିତ ରେକିର୍ଣ୍ଣେଶ୍ବର୍ତ୍ତ ପକେଟରେ ଧରି ଗୋଦାବିଶ୍ଵାଶ ବାବୁଙ୍କ ତାଙ୍କ ଘରେ ଯାଇଁ ସାକ୍ଷାତ କଲି । ହୃଦୟ ସେ ଭାବିଥିବେ ମୁଁ ଅନୁଭୂତି ହୋଇ କ୍ଷମା ମାଗି ଯାଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ସ୍ଵର୍ଗବରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ରହୁ, ତାଙ୍କ ଏସା ମୁଁ ଓଳଟା କହିଲି—

“ମୁଁ ଏଠାରେ ନାବନ କଟାଇବି ବୋଲି ଆସିଥିଲା। ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବହୁତ ଗଲ୍ପ ଅଛି । ପିଲମାନେ ଆପଣି କରିବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ଅଭିଯୋଗ ସବୁ ଉପସ୍ଥିତ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ମାତ୍ର ଦେଇଛି । ତାହା ଅନୁଷ୍ଠାନର ଦ୍ୱାରିତ ନିଷ୍ଠା କରିବାର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ । ଆପଣ ଅନ୍ୟମାନେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି କେବଳ ତାକୁଙ୍କ କାନ ଦେଇ ମୋତେ ଭୁଲ୍ ଭୁର୍ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଅବାନ୍ତର ଅଭିଯୋଗ ସବୁ ଆଣି ମନେ ଅପମାନ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୋ ଉପରେ ଆପଣଙ୍କର ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ତେବେ ଏଇ ନିଅନ୍ତରୁ, ମୋର ରହୁଣ୍ଡା ପଦି ।”

ଗୋଦାବିଶାଶ ନାବୁଙ୍କ ନଥା କହିବାର ଅବସର ନ ଦେଇ, ରହୁଣ୍ଡା ପଦଟି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିଦେଇ, ଯିବ୍ବା ତାଙ୍କ ଗରୁ ବାହାର ଆସିଲି । ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ବାଟରେ କୁତୁହଳୀ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ଥିବାର ଦେଖିଲି । ମୁଁ ଗୋଦାବିଶାଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ରହୁଣ୍ଡା ଦେଇ ଆସିଲି ଶୁଣି, ସେମାନେ ଘୋର ବିସ୍ମୟ ହେଲେ ।

ରେଜିସ୍ଟ୍ରେଶନ୍ ଫେରାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ମତେ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଗଲା । ମୁଁ ନାହିଁ କଲି । ଦି'ତିନି ଦିନ ଭିତରେ ମୁଁ ଗ୍ରୂହମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ସେ ପ୍ଲାନ ପଚାରାଗ କରି ଆସିଲି । ଫେରମଳ ମୋର ଗାଁକୁ ।

ଶୁଣିଛୁ ଯେ, ମୁଁ ପ୍ଲାନ ଗ୍ରୂହବା ପରେ ପରେଇ ପିଲାଏ ପ୍ରକୃତରେ ଝ୍ରାଇକୁ କଲେ । ମୋର ବାଣୟୁର ସ୍କୁଲ ଡ୍ୟାଗପରେ କ’ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଦଢ଼ିଲ ତାହା ମୋର କୌଣସି ଗ୍ରୂହକୁ କେବେ ହେଲେ ପରୁରୟାଇ ନାହିଁ । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏଠୁ ସେଠୁ ଯାହା ଶୁଣିଛୁ, ତାହାହିଁ ଲେଖନ୍ତି ଏବୁ, ଏ ସବୁ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ନେଇଛି ଏଇ କାରଣରୁ ଯେ, ଠିକ୍ ଏଇ କଥା ସବୁ ସେ ସମୟର ବାଣୟୁର ହାଇସ୍‌କ୍ଲାବିନ୍ ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟିର ସେଫେଟାଶ ସ୍ଥର୍ଗତ ଆଇନାକୁ ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଛୁ ।

ବନ୍ଦୁ ଆଇନାକୁ

ଏହି ଆଇନାକୁ (ମିଃ. ଆଇ. ଏ. ଆଇନାକୁ) ଓ ତାଙ୍କର ଶ୍ରୀ ମିଶ୍ରେ ଆଇନାକ୍ରମ ମୁଁ ପରମ ବନ୍ଦୁ ରୂପେ ପାଇଲି, ଏଇ ବାଣୟୁର ସ୍କୁଲ ଗୋଲମାଲରୁ । ମୁଁ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବାର ପ୍ରାୟ ସମ୍ବାଦେ ଖଣ୍ଡେ ପରେ ମୋର ଜଣେ ଗ୍ରୂହ, ଶ୍ରୀ ଗଜାଧର ନାୟକ, ଗୁଡ଼ାଏ ଚିଠିପଦ୍ଧତି ଧର, ଦିନେ ସକାଳେ ମୁଁ, ଆମର ସମ୍ବୁଦ୍ଧବେଳାଷ୍ଟ ଖାର୍ଦ୍ଦ ବରିଶୁରେ ଚାଲୁଥିବା କେଲେ, ନମ୍ବାର କର ମୋ ଆଗରେ ଠିଆ ହେଲେ । ମୁଁ ତ ତାଙ୍କ ଦେଖି କାବା ! ମୋ ଗାଁକୁ ସେ ବାଟ ପାଇଲା କିପରି ? କିଇବା କରୁଥାଣ କିବର ? ଗଜାଧର ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପଢ଼ିଲି । ଅଧିକାଂଶ ବାଣୟୁରର ଗ୍ରୂହମାନଙ୍କଠାରୁ,—ସମ୍ବେଦ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କେବଳ; କିନ୍ତୁ ଦୁଇଟି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଚିଠି ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ନିମାପଡ଼ା

ହାଇପୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା ପାଇଁ ସେଠେଟାରୁଙ୍କଠାରୁ ପଥ, ଆଉ ଗୋଟିଏ
ମିଃ ଆଇଜାକ୍‌କ୍ଲାବୁ, ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ଦେଖା କରିବାକୁ ।

ଗଜାଧର ଫେରିଗଲେ । ମୁଁ ହେମଲତାଙ୍କୁ ଗାରେ ଛୁଡ଼ିଦେଇ, କିଛିଦିନ
ପରେ, ଫେରୁ ବାହାରିଲି ଶିକ୍ଷକତା କରିବାକୁ । ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଥିଲ
ନିମାପତ୍ତା; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବାଲୁଗୀରେ ଓହାଇଲି ମିଃ ଆଇଜାକ୍‌କ୍ଲ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା
ପାଇଁ । ସେ ମନେ ତାଙ୍କ ଘରେ ରଖାଇଲେ । ତାଙ୍କଠୁରୁଣ୍ଟିଲି ଯେ, ମୋର ପ୍ରସ୍ତାନ
ପରେ ପରେ ପିଲେ ଓ ଲୋକେ ମୋ ପ୍ରତି କିପରି ଅନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଛି, ସ୍କୁଲରେ
କିପରି ନାନା ଗଲୁଚ୍ଛ ଭରି ରହିଛି, ଯାହାର ସଶୋଧନ ପାଇଁ କର୍ତ୍ତୁପତ୍ର ନାବଳ,
ଭତ୍ୟାଦି ଭତ୍ୟାଦି ନାନା କଥା ତାଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି । ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ମିଟିଂରେ, ଉ
ଭିତରେ ସେ ମୋ ପାଇଁ ଲଢ଼ିଛନ୍ତି । ଫେରୁ, ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟି ବସିବ । ତାଙ୍କର ରହିଲା
ମୁଁ କିପରି ସ୍କୁଲକୁ ଫେରି ଆସେ । କିନ୍ତୁ ଆଇଜାକ୍‌କ୍ଲ ଲଢାଇ ବିଷଳ ହେଲା ଓ ଶୁଣିଲି
ମୋ ପରି ଏକ ଅଳଣା ଦେକ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କାଣ୍ଟର ପ୍ରତିବାଦରୁପେ ଆଇଜାକ୍‌ସାହେବ
ମ୍ୟାନେଜିଂ କମିଟିର ସେତେଟାରୁ ପଦକ୍ଷିଣ କରୁଥିଲା ପଦକ୍ଷିଣ ଦେଇ ଦେଇଥିଲେ ।
ସେତେହେଲେ ନାଁ ପରି ସାହେବ ?

ଏଇ ଆଇଜାକ୍ ଜଣେ ଜହାନ-ସାହେବ । ରେଲେଟେ ବୃକଶରୁ
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ବାଲୁଗୀରେ ଆସି ବସିବାସ କରିଥିଲେ । ଶୀତଦିନେ ଚିକିତ୍ସା
ବ୍ରତ ମନକାଶମାନଙ୍କୁ ଆତିଥ୍ୟ ଯୋଗାଇ ସେ ବେଶ ବୈଜଗାର କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ
ସେ ଜଣେ ପଣ୍ଡତ ଲୋକ ଥିଲେ । ଇଂରାଜରେ ଖଣ୍ଡେ ଦିଁଖଣ୍ଡ ବହୁ ମଧ୍ୟ ଲେଖି
ଯାଇଛନ୍ତି । ବାଲୁଗୀରେ ଆଇଜାକ୍ ସାହେବଙ୍କର ଘର, ବଗିରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା ।
ମିସେସ୍ ଆଇଜାକ୍ ମତେ ପୁନଃପରି ସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ।

ଶିକ୍ଷୟମୁଦ୍ରୀ ହେମଲତା

ବାଣୟର ସ୍କୁଲରେ ସେତେ ଦିନ ଥିଲି ସେ ଭିତରେ କିଶୋରୀ ହେମଲତା
ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଚ୍ୟୁତରାଜ୍‌ପୁର ଶାସନରେ ବାଲିକାମାନଙ୍କୁ ପାଠାଇବା ଆରନ୍ତ
କରିଥିଲେ । ଏବେ ୩୦ ବର୍ଷ ତଳେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପୁବକ ମତେ
ଶୁଣାଇ ବିସ୍ମୟ କଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ଜନମ ଶ୍ରାମିକ ମାନସିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ
ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଦେଖିଲି, ଉତ୍ସମ କର୍ମଚାରୀ ଜାତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଯାଏ
ନାହିଁ । ଦିନେ ପଣ୍ଡତ ଗୋଦାବିଶାଖ ମୋ ବସାକୁ ଆସି ହେମଲତାଙ୍କର ଏହି
ସମାଜସେବା ମନୋବୁଦ୍ଧି ପାଇଁ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ କରି ଯାଇଥିଲେ । ପଣ୍ଡତ ରଜିଙ୍କର ଜନ୍ମ
ଗାଁ ହେଉଛି ସେହି ଅଚ୍ୟୁତରାଜ୍‌ପୁର ଶାସନ, ବାଣୟର ହାଇପୁଲର ପଶାନ୍ତରିକଟ
କରୁଥିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଲକଥାକୁ ଫେରି ଆସେ । ମୁଁ ବାଣୟୁଗ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲା । ମୋର ଉପର ହାକିମ କେବଳ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନର ମାଲିକ ହେବା ଭବିତ, ସ୍କୁଲର ହେଡ଼ମାସ୍ଟର । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଵର୍ୟର କଥା ଏହି ଯେ, ଏଇ ସମଗ୍ର ପଟଶାବଳୀ ଭିତରେ ହେଡ଼ମାସ୍ଟର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଜ୍ଞର ଅପ୍ରତିଦିନ୍ତି ନ ଥିଲା କହିଲେ ତଳେ । ବସୁତଃ ତାଙ୍କ ହାତରେ କିଛି ହେଲେ କ୍ଷମତା ନ ଥିଲା । ସେ ଜଣେ ଥିଲେ ମୋରପରି ରୂପିତା ମାତ୍ର । ସବୁ କ୍ଷମତା ଯାଇଁ ଥିଲା, ସ୍କୁଲ ଓ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବାହାରେ, ଅନ୍ୟ ହାତରେ । କିଏ ତେବେ କି ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ? କିନ୍ତୁ ଦେଶର ସର୍ବତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ବ୍ୟକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ରିକତାର ଦୃଶ୍ୟ । ଉପର ବର୍ଣ୍ଣିତ ପଟଶାର ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ ସ୍ଥାଧୀନ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଏକଳାଲର ଶିକ୍ଷାସଚିବଙ୍କତାର ଏଇ ବ୍ୟକ୍ତିକେନ୍ଦ୍ରିକ, ମଠାଧୀନଙ୍କ, ଡିକ୍ଟେଟୋରିସ୍ଟାଲ କାରବାରର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମୁକ୍ତି କପରି ହେଲି, ତାହାପରେ କୁହାଯିବ ।

ଭେଲେର ୧୦-୧୦-୧୯୫୯

ତୃତୀୟ ଅନ୍ଧାୟ ନିମାପଡ଼ାରେ ଆନ୍ତି-ପରୀକ୍ଷା ।

ପୁଣ୍ୟ ବଳଦ ଗାଡ଼ିରେ ଯାତ୍ରା କରିମୁଁ ନିମାପଡ଼ା ସୁଲିରେ ଶିକ୍ଷକ ଶବରେ
ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି, ବୋଧହୃଦୟ ୧୫୩୪ ରେ । ସେଠାରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ କଟାଇଥିଲି ।
ସେବେଟାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସୂଦନ ଦାସ, ରିଟାୟାର୍ଡ ଗଭୀର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଡ ସୁଲ ହେଉମାନ୍ତର ।
ଏଇ ମଧ୍ୟ ସୂଦନ ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ କୃପାସିନ୍ ମିଶ୍ରଙ୍ କୋଣାର୍କ ଭୁମିକାର ଲେଖକ ।
ହେଉମାନ୍ତର ଥିଲେ ମନମୋହନ ଯୋଗୀ, ଯେ କି ଢିଙ୍ଗାନାଳ ହାଇୟୁଲିରେ ବହୁକାଳ
କୃତିତ୍ଵର ସହିତ କଟାଇଲା ପରେ, ଢିଙ୍ଗାନାଳ ଶାକ ସହିତ ଅପଢ଼ ହେବାରୁ
ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଅସିଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କରିଠାରୁ ହି ଶୁଣିଥିଲି । ଅନୁଦାନଙ୍କର
ଶାସ୍ତ୍ର, ସାଙ୍କର ଗ୍ରହି । ମୁଁ ନିମାପଡ଼ାରେ ଥିଲିବେଳେ ଅନୁଦାନଙ୍କର ଓ ତାଙ୍କର
ଆମେରିକାନ୍ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ କୋଣାର୍କ ଦେଖିବା ରହିରେ ତାଙ୍କ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଘରେ
ଶାକାନ୍ ଶାରଥବାର ମୁଁ ଜାଣେ । ବଡ଼ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣ ଲେକ ଥିଲେ ମନମୋହନ
ବାବୁ । ଆମେ କେତେକଣ ଟୋକା ଶିକ୍ଷକ ଟୋକା ବସୁସ ଯୋଗ୍ବ୍ୟାପେ ବେଳେ
ବେଳେ ତାଙ୍କ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଛଙ୍ଗତାଙ୍ଗ ନେଇ ହସୁଥିଲୁ; କିନ୍ତୁ ଏବେ ତାଙ୍କ
କଥା ଭବିଲେ ମନରେ ଅନୁଭାପ ଆସେ ସେଥିପାଇଁ । ଉତ୍ସବେଙ୍ଗଳର ଲେକ ସେ ।
ଶୁଣିଛୁ, ବହୁଦିନ ହେଲ ତାଙ୍କର କାଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଏଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣ,
ଅମାୟିକ, ସାଧୁ ଶିଷ୍ଟକଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଚିର ନମ୍ରାର ।

ଟାକ୍‌ଟଲେଣ୍ଟ ?

ଏଇ ନିମାପଡ଼ାରେ ଥିଲିବେଳେ ମାତ୍ରାସର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ‘ରଣ୍ଟେୟାନ ଗଭୀ’
ପରିକାରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା, ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ
ନେଇ । ମନମୋହନ ବାବୁ ତାକୁ ପଢ଼ିଲେ ଓ ପଢ଼ି କହିଲେ, “ମାୟାଧର ବାବୁ,
ଆପଙ୍କର ହାଇୟୁଲିରେ ଯୋଗଦେବା ଏକାବେଳକେ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି । ଆପଙ୍କର
କଲେଜ ହି ପ୍ଲାନ । ଆଉ, ଆପଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯେପରି
ହୁଣ୍ଟ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛନ୍ତି, ସେପରି କର ଆପଙ୍କର କାଣାର୍ଟାବୁ ନିଷ୍ଠ କରି
ଦିଅନ୍ତୁ ନି ।”

ଆହୁର୍ଯ୍ୟର କଥା, ପତ୍ରଶିବର୍ଷପରେ, ମୁଁ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରୁ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଲବେଳକୁ, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ତ୍ତା, ଯାହାଙ୍କର ବିଧ୍ୟା, ନନ୍ଦୁତ୍ତ ଓ ବାଣୀକୁ ମୁଁ ଆନ୍ତରିକ ସମ୍ମାନ କରେ, ସେ'ବି ଦିନେ ମତେ ଠିକ୍ ଏସା କହିଲେ ! ୧୯୫୮ରେ ସମ୍ମଲୟର କଲେଜରୁ ତଡ଼ାଖାଇ କଟକରେ ଡି. ପି. ଆଇ. ଅପିସରେ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ଆଭଳଟ୍ ସୋଧାଳ ଏଡ୍ଡୁକେଶନ ଅପିସର ହୋଇ ଯୋଗ ଦେଇଥାଏ । ଦିନେ ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ. ଡକ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ଗରେ ବସି ସେ ଓ ମୁଁ କଥା ହେଉଛୁ ମୁଁ ବୋଧହୃଦୟ ତାଙ୍କୁ କହୁଥାଏ, ସରକାର କିପରି ଅନ୍ୟାୟ ବିଶ୍ୱରୀ କରିଛନ୍ତି ମେଁ ସମ୍ପର୍କରେ ଓ ସେ ଡି. ପି. ଆଇ. ହୋଇ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପିନ୍ସପଳକ୍କ ଅନ୍ୟାୟିକ ହେବାକୁ ଦେଲେ କିପରି ? ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦ ମତେ ନାନା ଭାବରେ ବୁଝାଉଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସେ ଏକ ବାକ୍ୟ କହିଲେ, ଯାହାକି ମୁଁ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ନାହାରିବ ବୋଲି କେବେହେଲେ କଲ୍ପନା କରି ନଥିଲା । ସେ କହିଲେ, “ଡକ୍ଟର ମାନସିଂ, ତମେ ଯଦି ତମ କଲମ ଓ ବଚନକୁ ରୋକିବାର ଜାଣିଥାନ୍ତି, ତେବେ ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଏ ଷ୍ଟେଟ୍ରେ ତମେ ‘ଟପ୍’ (ସଫୋକ ପ୍ଲାନ)ରେ ବସିଥାନ୍ତି । ତମର ସ୍ଵର୍ଗ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲା, କେବଳ ସେତିକି ଛଢା ।”

ମୁଁ ଆଉ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତି କରିବ କଣ ? ଏଇ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ କାନ୍ତିମେଣ୍ଡୁ (ପ୍ରଣୟ୍ୟ)ରେ ମୁଁ ଏକାବେଳକେ ବସିଥିବ ଓ ନିର୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବିଷୟରେ ତାତ୍ତ୍ଵିକ ସତ୍ୟ ଦୂଷିତ ପେଇ କଥାକୁ ସ୍ଵର୍ଗ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯିବା, କଣ, ପ୍ରକୃତରେ ଘରିଦିନ ଦୋଷ ? ପ୍ରକୃତରେ ଟାକ୍‌ଟଲେଣ୍ଟେସି ? ଦେଶ ଓ ଜାତି. ତାର ଶିକ୍ଷକ, କରି ଓ ଲେଖକଠାରୁ ତେବେ କଣ ଆଶା କରିବ ? କ'ଣ, କେବଳ ମିଥ୍ୟା କଥା, ପ୍ରବଚନାର ବାଣୀ ? ଜାଣୁଥିବ ବେସିକ୍ରର ଗଲ୍ଲି ଭରି ରହିଛୁ, କିନ୍ତୁ ‘ଟାକ୍‌ଟର’ ମାନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ, ‘ଉଲ’ ‘ଉଲ’ କହୁଥିବ ? ଦେଶର ଲେଖକ, ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବନଗଣ ଯଦି ସ୍ଵର୍ଗ କଥା କହିବାର ଅଧିକାର ନ ପାଇଁ ବା କହିବାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି ବା କହିଲେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଥିବା ବାହାନାରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ଡିମୋଫାଣିର (ଲେକପ୍ରତିନିଧି ଶାସନର) ନାମ ଭାଗରଣ ହିଁ ଉଣ୍ଡ ରହୁଥାଇଲା । ଯେଉଁଠି ବୁଦ୍ଧିଜୀବର ବା ଶିକ୍ଷକ-ଅଧ୍ୟାପକର ମଧ୍ୟ ତାତ୍ତ୍ଵିକ ବା ଆକାଶେମିକ ସତ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ କହିବାର ବାଟ ନାହିଁ, ସେ ତ ପ୍ରକୃତରେ ଏକିଛି-ଶାସନ । ଏ ପ୍ରକାର ତାତ୍ତ୍ଵିକମତ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଯେଉଁଠି ଅବକାଶ ନାହିଁ, ସେଠିରେ ପ୍ରକୃତ ଡିମୋଫାଣି ବା ନଣକରୁ ଶାସନ କେବଳ କଥାର କଥା ଛଢା ଆଉ କିନ୍ତୁ ହୋଇ ନ ପାରେ । କର୍ତ୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଭୁତ୍ବନିକ୍ଷେତ୍ର କୌଣସି ସ୍ଵର୍ଗ ମତ ସୁହାଉନ ବୋଲି, ହୁଏତ କୌଣସି ନିରପରାଧ ବ୍ୟକ୍ତି ପେକୁ ଅପରାଧ ଯୋଗୁ ଦଣ୍ଡିତ ଓ ତାର ନନ୍ୟାୟ ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ବିହିତ ହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଆଜି ପ୍ରଭୁତ୍ବନ କେବଳ ତୌଳ ପ୍ରସାଦରୁ ଯାହା ରାତ୍ରି ଧାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ

ଗୌକ-ଜନତ ବିକୃତ ଦାସ୍ତନାର ଅବକାଶ ନ ଥିବ, ସେତେବେଳେ ଉତ୍ତରାସ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଏକ ବିସ୍ତରି ସମ୍ମାନୀୟ କରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କ ହଶ୍ଚରରେ ଯେ ସମ୍ମାନୀୟ ଭନ୍ଦ ରାସ୍ତା ଦେବ, ଏହା କଣ ନିଷ୍ଠାତ ସତ୍ୟ ନୁହେ ? ବେସିଲ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିବାରୁ ମୁଁ ତ ଦିନେ ଦଣ୍ଡ ଲୋଗିଲି, କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତାଏ କହନ୍ତ ଆଜି ବେସିଲ୍ ଏ ଦେଶରେ କାହିଁ ?

ବ୍ୟଥିଭାବ

ବର୍ତ୍ତମାନ ନିମାପଡ଼ା-ଅଧିବାସର ମୂଲକାକୁ ଫେର ଆସେ ।

ଦିଗୋଟି ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମାଣ୍ଡ ହୋଇ ମଧ୍ୟ, ପ୍ରଥମ କରି, ତତ୍କାଳରେ-ପ୍ରବଳ-ପ୍ରତାପୀ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବିଶଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଅପ୍ରାଚିକର ଦକ୍ଷଣ ପଟ୍ଟିଗଲା; ସୁଦୂର ନିମାପଡ଼ାରେ ଆସି ଆଶ୍ରୟ, ତେଣେ ସୁଣି ମୋର ବିବାହ ଯୋଗୁଁ ଆମର ଗୀଁ, ସମସ୍ତ ପାରିକୁଦରେ ଜାତ-ବାସନ, — ଏ ସବୁ ମିଶି ମିଶି ମୋର ମନର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସାହକୁ ଦବାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଶୋର ବଧ, ହେମଲଭାଙ୍ଗ ଗାଁରେ ଛୁଡ଼ି ଅସିଆଏ । ମୁଁ ଏକା ସ୍ତଳ-ହଷ୍ଟେଲ୍‌ର ଗୋଟିଏ ବୁମ୍‌ରେ ଥାଏ । ଝୁଲୁରୁ ଫେରିଲେ ବା ଶୋଇଲିଦେଲେ ବରାବର ଏକପ୍ରକାର ଆସପଶାଖାର ସମ୍ମାନୀୟ ହୁଏ । ମୋର ଯେହାଣେ ସାଜମାନେ ତେବୁଟି ହୋଇଗଲେ, ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଆମର ଅଞ୍ଚଳର ଗରିବ ପରି ପିଲା । ଆମ ପର ସାତପୁରୁଷ ଧରି ପାରିକୁତ ଶକ୍ତିଦବାରରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧିକାର କରି ଧନ ଓ ଯଥେଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିପତ୍ତି ଲୋଗି ଆସୁଥିଲେ । ଅନୁତଃ ଯିଏ ମତେ ମଣିଷ କରେଇ ଥିଲେ, ସେହି ମାରନର-ପାଶୁ କରିଥିବା ସା'ନ୍ତୁବାପା ତ ପାରିକୁଦ ରାଜ୍ୟର ଦେନାନ୍ତିଥିଲେ । ମୁଁ ଶେଷରେ ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି ଅଧିକାନ ହେଲି । ସା'ନ୍ତୁବାପା ଅନେକକାଳ ଘୁଲି ଯାଇଥିଲେ, ନଚେତ୍ର ସେ ନିଷ୍ଟେ ଦୁଃଖରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଆନ୍ତେ । ଦଦାମାନେ ଘୃଣିଅତେ ମୋର ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୋର ପିତାମାତା ଶିଳବେଳ୍ତୁ ମୁତ୍ତ । ସେତେବେଳେ ନିମାପଡ଼ାରେ ଓ ପରେ ଏଇ ଭଜାଗୁଡ଼ା ଜାବନର ଅନେକ ସନ୍ଧିଷ୍ଠରେ ମୁଁ ବୁଝି ଯେ, ମୋ ଉପରେ ତା'ଠାରୁ ନକ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭଗବାନ ଦେଇ ପାର ନ ଥାନ୍ତେ । କାରଣ, ମୋର ଉତ୍ସୁକାନପତନମୟ ଜାବନ କେଇଁ ବାପା-ମା'ଙ୍କ ସୁଖର ହୋଇଥାନା ?

ପୁଣି, ସେତେବେଳେ ମୋର ଦରମା ଥିଲା ମାତ୍ର ୭୦ ଟଙ୍କା ମାସକୁ । ଆମେ ସେତେବେଳେ ଏକାନ୍ତୁବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରରେ ଥାଏନ୍ତି । ତେଣୁ ସେହି ୭୦ ଟଙ୍କା ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଥାଏନ୍ତି । ମତସଲରେ ସେ କାଳେ ଟଙ୍କା ନକ୍ତ ଦୁଲ୍ଲଭ ପଦାର୍ଥ ଥିଲା । ଏବେ ଧାନର ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ି ଯିବାରୁ ଗ୍ରାମବାହୀଙ୍କ ହାକରେ ବେଶ ଟଙ୍କା ପଇଥା । ସେ କାଳରେ ସେପରି ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ କଲେଜରେ ହୁଅ ପାଇ ପଢ଼ୁଥିଲାବେଳେ

ମଧ୍ୟ ମୋର ପରିବାର ମୋତୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଆଶା କରୁଥିଲେ । ଏଠାରେ ଏଇ ସର୍ବକରେ ଗୋଟିଏ ମଜାର କଥା କହେ ।

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆମ ପୁରୁଣା ନାଁରେ (୧୯୪) ବନ୍ୟାରେ ଏହି ଗ୍ରାମ ବିଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛି) ଆମ ଗର ସାମାନ୍ୟ ଘନନୀ ଉପରେ ମୁଁ ବସିଛି । ଗ୍ରାମର ଅନେକ ଲୋକ ବି ଅଛନ୍ତି । କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଲୋକେ ମୋତେ ପରୁଣାଲେ ମୁଁ କେତେ ଟଙ୍କା ବୁଦ୍ଧି ପାଉଛି । ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି—ପଚିଶ ଟଙ୍କା । (ସେ କାଳର ଆଇ. ଏ. ଗ୍ରେଣୀର ବୁଦ୍ଧି) । ଗ୍ରାମବାସୀ ତାହିଁ ବି ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ନଶେ ପ୍ରଗଲ୍ଭ ଲୋକ କହିଲା—“କ’ଣ କରୁଛ ଏତେ ଟଙ୍କା ? ଘରକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଉନ କାହିଁକି ? ବଡ଼ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଖାଇବା ? କେତେ ଏମିତି ଖାଇବ ? ଦିନକୁ ବୁରଣା କରି ଖାଇଲେ ତ ମାସକୁ ଟଣ୍ଡ ପଞ୍ଜିଲା । ବାକା ଟଙ୍କା କ’ଣ କରୁଛ ? ଭିତ୍ତିର ଦେଉଛ ?”

ମୁଁ କିପରି ମୋ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କି ଜଣେ କଲେଜ ପ୍ରସର ଖର୍ଚ୍ଚ ସବୁ ବୁଝାଇବି ? ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଦୂର ହେଲନି ।

ଏପରି ଯେଉଁଠି ପରିସ୍ଥିତି, ସେଠି ମୋର ୭୦ ଟଙ୍କା ଉପରେ ସମସ୍ତେ ଯେ ଅଖି ରଖିବେ ଏଥରେ ବିସ୍ତୁମୂରି କାରଣ କଣ ଅଛି ? ପ୍ରତି ମାସରେ ଦୋଦାଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ପଠାଏ । ଜଣେ ଦିନ ପୁଅ ଖାଇର ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ପଠାଏ । ମୋର ନିଜର ଖର୍ଚ୍ଚ ବାଦେ ମୋ ହାତରେ ବାକି କିଛି ନ ଥାଏ କହିଲେ ତଳେ ।

ଏଇ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ମନ ଦୂର ଦିଗରେ ଚେଷ୍ଟିତ ହେଲା ।

ଉବାନୀ ପାଠଣା ଯାତ୍ରା

ପ୍ରଥମ ଚେଷ୍ଟା ଏଇ ହେଲ ଯେ, ମାର୍କ୍ଷର ତ ହେଲ, ଅନୁତଃ ଅନ୍ତଃ କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା ଅଧିକା ହେଲେ ପାଇଁ । ଆର୍ଥିକ ଜନ୍ମାଳାରୁ ଅନୁତଃ ରକ୍ଷା ପାଇଁ । ଏହି ସମସ୍ତରେ କଳାହାଣ୍ଟି, ଉବାନୀ ପାଠଣା ହାଇସ୍କୁଲରେ ଆବିଷ୍କାଣ ହେଉମାର୍କ୍ଷର ପୋଷ୍ଟ ଖାଲି ହେଲା । ଦରମା ଥିଲା ନବେ ଟଙ୍କା । କେବଳ ସେହି ନବେ ଟଙ୍କା ଲୋଭରେ ଦରଖାସ୍ତ କଲି ଓ ପୋଷ୍ଟି ପାଇ ନିମାପତ୍ତାରୁ ସେଇତାକୁ ଗୁଲିଗଲି । ଶିଳ୍ପମାନେ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ବସିଲ ବେଳେ ଏବର ନିମାପତ୍ତାରୁ ନେତା ଶ୍ରୀ ମୋହନ ଦାସ ମତେ ଭାକି ନେଇ କହିବାର ମନେ ଅଛି, “ଆପଣ ଯାଆନ୍ତିନି, ଆମେ ଆପଣଙ୍କର ପେ’ ବଢ଼ାଇ ଦେବୁ ।” ମୁଁ ନାହିଁ କଲି ।

କିନ୍ତୁ ନିମାପତ୍ତାରେ ବର୍ଷେ ଦେବିବର୍ଷ ଯାହାଥିଲି, ମୋଟଉପରେ ବେଶ ଶାନ୍ତିରେ ଥିଲି । ନିମାପତ୍ତା ଏକ ସ୍ଥାନ୍ୟକର ସ୍ଥାନ । ଖୋଲା ଯାଗା । ଏହିଠାରେ ସତ୍ୟବାଦୀର ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ମୋର ସହକର୍ମୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କଠିରୁ ଶୁଣିଥିଲି

ଯେ ମୋପନନ୍ଦଙ୍କ ସତ୍ୟନାଟା ପୁଲ ପ୍ରଥମେ ନିମାପଡ଼ାରେ ହେବାର କଥା ଥିଲା,
ଉଚ୍ଛବନ ମଧ୍ୟ ଗାଁଙ୍କ ସଙ୍କେତରେ ହିଁ ସତ୍ୟନାଟାର ବଳୁଳନନବୁ ଦୂଷଣଲ ।

ନିମାପଡ଼ାର ପଶ୍ଚିମ ଦେଖି ମୁଁ ସେ ପୁଲର ଛତ୍ରକାଳୀନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ
ପ୍ରତ୍ୟାବ ଦେଇଥିଲା ଯେ ଏହାକୁ ‘କୋଣାର୍କ ଏକାଡ୍ରେମୀ’ ନାମ ଦିଆଯାଉ ଓ ଏହାକୁ
ଗୋଟିଏ ଜାଗାୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରାଯାଉ । ସେମାନେ ସେ କଥା ଶୁଣି ନ ଥିଲେ ।
ସନ୍ଦର୍ଭର ବିନ୍ଦୁ ସ୍ଥାପି ସମ୍ଭାବ ପଞ୍ଚମର୍ଜନଙ୍କ କୁରୁକ୍ଷର ସ୍ଥାରେ କରି ତା’ ନା
ଦେଇଥିଲେ ନିମାପଡ଼ା କୁରୁକ୍ଷର ହାରପୁଲ । କୋଣାର୍କ ଏକାଡ୍ରେମୀ କରି ଜାଗାୟ
ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ, ମୁଁ ହୃଦତ ଆଜି ମେ ପୁଲରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥାଆନ୍ତି ।

କବି ଓ ଶିକ୍ଷକ

ନିମାପଡ଼ାରେ ମୋ ଚିତ୍ତର ବିଶ୍ୱାସ ଅଭିଯାନ ହେଲ, ଚିନ୍ତାଶୀଳ କିନ୍ତୁ
ଅଭିଶପ୍ତ ଲେକର ସେଇ ଶାଶ୍ଵତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳି,—ଜନ୍ମ କାହିଁକି ହେଲି ? କ'ଣ,
ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ? ଗଲୁବେଳେ କ'ଣ ଦେଇଯିବି ଜାତି ବା ଜଗତକୁ ?

ଏ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଏବେ ବି ପାଇନି । କିନ୍ତୁ, ଏ ସବୁ ପ୍ରଥମେ ନିମା-
ପଡ଼ାରେ ହିଁ ବନ୍ଧୁତଳେ ପ୍ରାଣସାର ଅନୁରୂପିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଥିଲା ।

କହି ରଖେ ଯେ, ରେବେନ୍ଦ୍ରା କଲେଜର ଫାଷ୍ଟ ଇୟୁରରେ ପଢ଼ୁପଢ଼ୁ ହିଁ
ମୁଁ ଏ ଦେଶରେ କବି ଭାବରେ ଜଣାଶୂଣ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । କଲେଜ ପ୍ରତିଲିପି
ବେଳକୁ ମୁଁ ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲେଖକ ।

କିନ୍ତୁ ଯାହା ଲେଖିଥିଲି ହେବୁ ପ୍ରତିବାପରେ । କଲେଜ ପ୍ରତିବାପରେ ଏଇ
ସବୁ ଯେ ଘଟଣାଚନ୍ଦର ଗ୍ରୂପ୍‌ନ, ଏଥରେ ପଡ଼ି ଆଉ ଲେଖିପାରୁ ନ ଥାଏ । ତରି
ସେତେବେଳେ ଅବସାଦଗ୍ରହ ହୋଇ ଆସେ ସେତେବେଳେ ବେଳେବେଳେ ମନେ
କରୁଥିଲା, ଅର୍ଥାପାର୍କନ ତ ଗଲ, ବୋଧହୃଦ ଲେଖକ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ସବୁ
ଶେଷ ହେଲା ।

ସେହି ସମସ୍ତରେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା, କାହିଁ କେଉଁଠି ପଡ଼ିଥିଲା କେବେ
ଇଂରେଜ କବି ‘ଓଡ଼ିଶାଓର୍ଧ’ଙ୍କର ବାଣୀ—‘ମୁଁ ଜଗତ ଅଖିରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ
ବୋଲି ହିଁ ଧରହୁଏ ଯେପରି ।’

କବି ପୁଣି ଶିକ୍ଷକ ? ମୁଁ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଆମ୍ବ-ଜୀବ ଯେପରି ଉପଲବ୍ଧ କରିବାର
ଆରମ୍ଭ କଲି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ କାବ୍ୟ, ଶିକ୍ଷାଚତ୍ର ନୁହେଁ । ତଥାପି କବିହିଁ ଜାତିର
ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ,—ଅନ୍ୟ କେବୁ ଯେପରି ନୋଇ ନପାରେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ମୋର
ଲେଖକ ଜୀବନର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣ ପଥ ମୁଁ ସ୍ଥିର କରିନେଛି । ପ୍ରଥମ, ସେତେବେଳେ

ଲେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ଜନସ୍ଥିରେଣନ୍ତିବା ପ୍ରେରଣା ଅସିବ, ମୁଁ କାବ୍ୟ-କବିତା ଲେଖିବି । ଦ୍ୱାରି ଶାୟ, ବାଜା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାତ୍ତ୍ଵ ଓ ଜୀବନକହୁ ପାଇଁ ଦେବି । ମନ୍ଦିର ଦେବକୁ ଯଦି ମତେ କବି ଓ ଲେଖକ ଭବରେ ମୋ ଜାତି ସ୍ଥାନର କରିଥିବ, ଭଲକଥା । କିନ୍ତୁ, ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ବା ତାହା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ, ମତେ ଜାତି ତାର ଜଣେ ‘ଶିକ୍ଷକ’ ଭବରେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଗଣିବ, ଏଇ ମୋର ଆଖା ।

ଜୀବନରେ ସ୍ଵର୍ଗ ମତ ଦେଇ, ଅକୁତୋଭୟ ଭବରେ ସତ୍ୟକଥା କହୁବାକୁ ଯାଇ, କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟକ ହାତରୁ ମୁଁ ଯେ ମୋର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ବିଚ୍ଛୁତ ହୋଇ ବାରମ୍ବାର ଲଞ୍ଛନା ଭୋଗ କରିଛୁ, ତା’ ପଇରେ ମୋର ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ସେହି ଅଗତର୍ତ୍ତଳାନ ନିମାପଡ଼ା—ଜୀବନରେ ଆୟପରାମ୍ଭା-ଜନିତ ପ୍ରତିକ୍ଷା । ମୋର, ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ବରବର ଆଲୋଚନାର କାରଣରୁ ଏହିଠାରେ । ଏପରିକି ମୋର ‘ଜୀବନ-ପଥ’ ପୁସ୍ତକର ବାଜ ମଧ୍ୟ ଏହିଠାରେ । ନିଜର ଆଲୋକ ଅନୁସାରେ, ନିଜ ଜାତର ପଥ-ପ୍ରଦର୍ଶକ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ସେ ଯେଉଁ କୃତନିଷ୍ଠ୍ୟବା, ତାହାରୁ ସେହି ନିମାପଡ଼ାରେ ଉପ୍ତ ବାଜ । ମୋର ସମ୍ଭବ ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଆଜି କେବଳ ସେହି ବାଜର ଲଭା ।

ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

ମଧ୍ୟରୁଞ୍ଜି ମର୍ମାଦାବନ୍ତି ସାହୁତ୍ୟ-ପୁସ୍ତକ ସବୁ କୁଟଚିତ୍ତ ଜଳରେ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରୁ ଉଠାଇ ଦେଇ, ନାନା ଇତିର ଲୋକର ତୃପ୍ତିଯୁ ଶ୍ରେଣୀର କିତାପ, ‘ସାହୁତ୍ୟ’ ନାମରେ ସେତେବେଳରୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପରିସାରିଣି । ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ ହଠାତ୍-କବି-ଲେଖକ-ପାଲୁଟି ଯାଇଥିବା ଏହି ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଇତିରମାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ଆମ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରୁ ‘ସାହୁତ୍ୟ’ର ଉଭେଇ ଗଲଣି, ଭାଷା ବି ଗଲଣି । ଏବେ ସ୍ଵର୍ଗ ବିଶୁଦ୍ଧ ଭବରେ ଓଡ଼ିଆର ଉଚାରଣ ବି ବିମେ-କମେ ଲୋପ ହେବା ଉପରେ । ତେଣୁ ସେତେବେଳେ ତଳ୍ଳ ମାଟ୍ଟିକୁଳେହନ ଯାଏଁ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍ପାପର-ସମ୍ପର୍କ-ଯୁକ୍ତ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ସାହୁତ୍ୟ-ପାଠମାଳା ଲେଖିବାର ଯୋଜନାକୁ ମଧ୍ୟ ମୋର ଶିକ୍ଷକତ୍ତର କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉତ୍ତରେ ନେଇଥିଲି । ପରେ ଗଲନ୍ତମଞ୍ଜଳି, ନବୟୁଗ—ପାଠମାଳା, ନାଗରିକ ପାଠମାଳା, ସାହୁତ୍ୟପ୍ରଭ୍ରାନ୍ତ, ଜୀବନ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି ଭବରେ ଯେଉଁ ସବୁ ପୁସ୍ତକମାଳା ମୁଁ ଲେଖିଛି, ସେ ସବୁର ମୂଳପରିନର ଆଜାନ୍ତ୍ର ହୋଇଥିଲା ସେହି ନିମାପଡ଼ାରେ ।

ଚର୍ଚା ଅଧ୍ୟାୟ

ସାମୁଦ୍ରକ ବିଦ୍ୟା ।

ପାଇକୁଦରେ ମିଡ଼ଲ୍ ଭଣ୍ଟାକୁଳର ସୁଲିର ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲ ବେଳେ ଆମେ ଏକାଠି ବସି ‘ହନୁମାନ ପ୍ରଶ୍ନ’ ପକାଉ । ଗୋଟେ ପିଲ କପର ଖଣ୍ଡେ ହନୁମାନ ପ୍ରଶ୍ନ (ଶ୍ରୀପା) ଯୋଗାଡ଼ ନର ତା ପଢ଼ା ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ ସୁଲକ୍ଷ୍ଣ ଲୁଣେର ବରବର ଆଣିଆଏ । ମାତ୍ରେ ନ ଥିବାବେଳେ ତାକୁ ଯେବେ ଅନ୍ୟ ପିଲେ ପ୍ରଶ୍ନ ପକାନ୍ତି । ସେହି ବହୁର ଶେଷରେ ପ୍ରଶ୍ନମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚର ଥାଏ । ସେ ପିଲ ଜାକୁ ବାହାର କରି ଶୁଣାଇ ଆମର ସେତେବେଳର ପିଲ ଅଣିରେ ଏକ ମହାନ୍ ଜ୍ଞାନ ପୂର୍ବ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତ ହେବ ।

ଏହାର ନାମ ସେତେବେଳେ ଜାଣିଥିଲୁ, ‘ସାମୁଦ୍ରକ’ ବିଦ୍ୟା । ଏହାର ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ୟ କିନ୍ତୁ କୁଚିତ୍ତ ଲେକେ ବୁଝନ୍ତି ଏ ଦେଶରେ । ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରୀବିଦ୍ୟା ଏହି ଯେ, ହନୁମାନ, ସମୁଦ୍ର ଆରପଟ ଲଙ୍କାରୁ ଏ ବିଦ୍ୟା ଆଣିଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ସାମୁଦ୍ରକ ବିଦ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ସାରକଥା ଏହି ଯେ, ଏ ଦେଶରେ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ବୋଲି ଯାହା ପ୍ରତିକିରି, ଜାହା ବୋଧନ୍ତିଏ ଏକାଳେ ବିଦେଶୀ ପଣ୍ୟ,—ବୋଧନ୍ତିଏ ବାରିଲୋନରୁ ଆମଦାନ । ଅନୁଭବ ପାରିଷ୍ଠିତ ବା ହାତଦେଖ ଓ ଏଇ ହନୁମାନ-ପ୍ରଶ୍ନ-ଜାଗାୟ ଜ୍ଞାନ, ଦେଶର ବାହାରୁ ଅସିଥିବାରୁହି, ଏମାନଙ୍କର ନାମ ‘ସାମୁଦ୍ରକ ବିଦ୍ୟା’ । ନଚେତ୍ର ଏ ସବୁର ଏ ଦେଶରେ ଏପରି ନାମ ହେବାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣ ନ ଥିଲ ।

ତୃତୀୟ ମାର୍କା

ଆମେ କଥା ପଡ଼ିଲେ ଗାନ୍ଧ କରୁ ଯେ ଭାରତବର୍ଷ ଜଗତକୁ ଜ୍ଞାନ ଦାନ କରିଛୁ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏସିଆକୁ ଆଲୋକିତ କରିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ବିଦେଶୀ ଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ, ବିଦେଶୀ ଜ୍ଞାନର ମାର୍କାଟା କେବଳ କପାଳରେ ନ ମାରିଲେ ଆମେ ନିଜକୁ ଅସର୍ବିତ ଓ ଅନୁନ୍ଦିତ ମନେ କରୁଛୁ । ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନର ଆମଦାନୀ ଯଦି ଆମର ଆନ୍ତରିକ ଯୋଜନା ଥାନ୍ତା ବା ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ନିଜର ବୈଷ୍ଣୋକ ଲଭପାଇଁ ନୁହେଁ, ଜାତିର କଲ୍ପନରେ

ଲଗାଇବା ଯଦି ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ସୁଜଳା, ସୁଫଳା, ଶମ୍ଭୁଶ୍ୟାମଳା ଭରତବର୍ଷକୁ ଆଜି ଅନ୍ତର ପାଇଁ ଆମେରିକା ନିକଟରେ ହାତ ପଚେଇବାକୁ ପଡ଼ୁ ନ ଆନ୍ତା । ଆମକୁ ଧାନ କିପରି ରୂପ କରିବାକୁ ହେବ, ତା' ଶିଖାଇବେ ଜାପାନ, ଅଥବା କୃଷି ବିଦ୍ୟାରେ ବିଲାତି ଡିଗ୍ରୀର ଚିତାମାଣ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବଡ଼ା-ସାନ୍ଦେବ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କାର ଦରମା ନେଇ ଦେଶୀକ ଭାର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଏକାନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି, ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଧାନ କିପରି ଦି'ଟା ହେଉ ନାହଁ, ସୃଷ୍ଟି କେବଳ ନିଜର ପଦ ଓ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ସେହି ଉନ୍ନତିର ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ତାଙ୍କ କୃତତ୍ଵର ଗୌରବ ନାହିଁ, ଅଛୁ କେବଳ ବିଦେଶୀ ଡିଗ୍ରୀର ଚିତା, ବିଦେଶୀ ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ମେଞ୍ଚାଏ ସାଂକ୍ଷିକିନେଟ । ଫଳରେ, ଦେଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଦୂର ପ୍ରକାଶ କରି କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଆମେ ନଅଶକୋଟି ଟଙ୍କା ମାଟିରେ ପୋଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ, ଶହେ ପୌଟି ଧାନ ଅଧିକା ଫଳେଇ ପାରିଲେନି ।

ହେବ କିପରି ? ଆମର ସକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ରିକ । ଆମେ ମୋଟା ଦରମାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଛୁ, ଜଣେ ଖୋକ ଦେଶ ଓ ଜାତିକୁ କ'ଣ ଦେଲ, ତାର ବିଶ୍ୱର ନ କରି, ସେ ବିଦେଶରୁ ନେଇଁ ଡିଗ୍ରୀର ଚିତା କପାଳରେ ମାର ଆସିଛୁ, କେବଳ ତା' ଦେଖି । କୌଣସି ହେଲେ ସତ୍ୟ ଦେଶରେ ଏପରି ମୁଖ୍ୟ, ଅଯୋଗ୍ରତ୍ନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଜ୍ଞାନ-ଗୌରବମୟ ଏହି ସ୍ଵର୍ଗପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେଶରେ ଆଜି ମାର୍କାର କେବଳ ଯେ ପୁଜା ଗୁଲିଛି, ଏହାହିଁ ତାର ସକଳ ଅଧିପତନର ମୂଳକାରଣ । ମାର୍କାର ଉପାସନା, ଦେଶରେ ବନ୍ୟାଜଳ ପରି ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ଗୁଲିଛି । ଗ୍ରାମେ ହାଇସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଏହି ମାର୍କା-ଉପାସନାର ଫଳମାତା । ଜ୍ଞାନକୁ ଗୁଡ଼ି, ସହଜ ଉପାୟରେ ଜ୍ଞାନର ମାର୍କାଟା ହାସଲ କରି ନେଇ ନିଜର ପୁରୁଷା କରି ନେବାର ଏହି ଯେ ବ୍ୟାପକ ପ୍ରସାଦ, ଏଥପାଇଁ ଦିନେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତିକୁ କଠୋର ପ୍ରାୟୁଷିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ମାଟିରେ ପୋଡ଼ି ଏକ ପୌଟି ଧାନ ଆମେ ଯେ ଅଧିକା ଫଳେଇ ପାରିଲୁବି ଓ ଆମେରିକାରୁ ଭିତ୍ତି କରାଇ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦିନେ ଆଜିର ଏ କ୍ଷଣିକ ସୁବିଧା ପାଇଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତିକ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

ପୁଣି, ଭରତବର୍ଷ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲ ସତ, କିନ୍ତୁ କୋନ୍ତିଏ ବର୍ଷ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲ ପରେ ନେତାମାନେ ଆଜି ଖୋଜି ହେଉଛନ୍ତି,—ଆଗେ, ଜାତ କାହିଁ ? କାହିଁରେ, ସେ ଭରତର ମହାଜାତ ? ଜାତକିତ କେହି ଭୋଟ ଦେଉନି ! ରେଡ଼ି ଦେଉଛି ରେଡ଼ିକ ଭୋଟ, ଚାହା ଦେଉଛି ଚାହାକୁ ଭୋଟ; କ୍ରାନ୍ତିଶ ଦେଉଛି କ୍ରାନ୍ତିଶକୁ ଭୋଟ । ଭରତର ଜେତନ ରଞ୍ଜିତ ଭୋଟ ଦେଉଛି କିଏ ?

କିନ୍ତୁ ଆମ ଚେତନାରେ ତ ଜାଣି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନାହିଁ ଓ ସେ ଭାବ ଜାଗରିକ କରଇବା ପାଇଁ ନେତାଙ୍କଠି ମଧ୍ୟ ଦୂଷ୍ଟାନ୍ତର ଅସାବ, ଭୋଟବେଳେ ତାହା ହଠାତ୍ ଦେଖାଦେବ କିପରି ? ଆମର ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଧାରାହିଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ କେନ୍ଦ୍ରିକ । ସ୍ଥାକୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଜାତ୍ୟଭିମୁଖୀ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ନେତାମାନେ କିନ୍ତୁ କରି ନାହାନ୍ତି କେବଳ ନୁହେଁ, ବରଂ ଅନେକ ଷ୍ଟେଟରେ ମହୀମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଲାପ ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁଠି ଗୋଷ୍ଠୀ-ଭାବ ନଥିଲ, ସେଠି ଗୋଷ୍ଠୀଭବ ପୁଣ୍ଡି ଜାଗରି ହୋଇ ଉଠିଛି ।

ବଜାଳା ପ୍ରଭୃତି ଭାରତର ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ମାନଙ୍କରେ ଜାଣ୍ଯ ଚେତନା ବରଂ କିନ୍ତୁ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ସେ ଚେତନା ବିଲ୍-କୁଳ୍-ନାହିଁ କହିଲେ ତାଳେ । ବିଦେଶର ଜାଣ୍ଯତାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସର୍-ଜେ. ସି. ବୋପ ଓ ସର୍-ପି. ସି. ରାସ୍ ବଜାଳାକୁ ବୋଷଇନ୍ଦ୍ରିତିଭିର୍ହିତ ଓ ବେଙ୍ଗଳୁ-କେମିକାଲ ଦେଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠାର କଥା ପୁଣ୍ଡିଦିଅ । ଏଠାରେ କେବଳ ଜାଣ୍ଯ-ଚେତନାର କଥା ବିଶ୍ଵର କରିଯାଉ । ସର୍-ଜେ. ସି. ବୋପ ଓ ସର୍-ପି. ସି. ରାସ୍, ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ହୋଇ ମଧ୍ୟ, ସାଂସାରିକ ଭାବରେ ଏପରି ସିଦ୍ଧକାମ ହୋଇ ପାରିନଥିଲେ, ଯେପରି ହୋଇ ପାରିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟ ସମକାଳୀନ ~~କାନ୍ତିରାଜ~~ ଚିଲତଫେରନ୍ତା ଓଡ଼ିଆ । ସର୍-ଜେ. ସି. ବୋପ ଭାଇସ୍ବନ୍ଦ୍ରାଲର୍ ହୋଇ ପାରିଲେନ, କି ସର୍-ପି. ସି. ରାସ୍, ଡିପିଆଇଁ ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭୁଲନାରେ ~~କାନ୍ତିରାଜ~~ ଓଡ଼ିଆ ‘ସାହେବ’, କଣ ନ ପାଇଲେ ଜାବନରେ ? ସୁନା-କଳସ ଓ ହାତ ଉପରେ ଛାତି ! କିନ୍ତୁ ଭାବିଲେ କି ଦୁଃଖ ହୁଏ, ଦେଶତାରୁ ଦିହାତରେ ସୁଖ, ସୁଖିଧା ଓ ଧନଦୌଲତ ବୋହୁ ବୋହୁ ତ ନେଲେ, ~~କାନ୍ତିରାଜ~~ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଦେଇ ଗଲେ କଣ ?

ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯେ ଅନୁନ୍ଦତ, ଅବହେଲିତ ଓ ମଧ୍ୟ ଲୃଣିତ, ତାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଏହିଯେ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତ ଜାଣ୍ଯଚେତନା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତମପଦରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମତ ପରିମାଣରେ ଉଦ୍ଦବୋଧତ ହୋଇନାହିଁ ।

ଏ ରାଜ୍ୟରେ ଦୁରକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି-ସାର୍ଥ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ-ସାର୍ଥ ଦୁଃଳ ଜାଣ୍ଯ ଚେତନାକୁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏପରି ସହଜରେ ଟିକି ଟିକି କରି ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ କାଟିପାରୁଛି ଯେ, ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରଳାପରେ ଅଯୋଗ୍ୟର ପୂଜା ଯୋଗୁଁ ଯୋର ଜାଣ୍ଯ ଅକଳ୍ପନ ଆଣି ଆଗରେ ଘଟୁଥିଲେ ହେଁ, ତାହା କାହିଁ ପ୍ରାଣକୁ ବାଧୁନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ, ଅନ୍ତରେ ବଜାଳାରେ, ଯେତେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲେହେଁ, ଜାଣ୍ଯ ଗୌରବ ଓ କଳ୍ପନା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଏକମୂଳ ଓ ଏକସର । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜାଣ୍ଯ ଜାବନ କହିଲେ କେବଳ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମଳ୍ୟର ପଞ୍ଚଶିର ମାତ୍ର ହୁଏ ।

ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ଜାଣୟୁତାବୋଧର ଲଙ୍ଘାକର ଅଭିବର କୁଳନ୍ତି ପ୍ରମାଣ, ଗୁକଷା-ସମୟ, ଡିଗ୍ରୀ-ଧାର୍ଯ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଠାରେ କେବଳ ନୁହେଁ, ଏ ଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ନେତାମାନଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖି, ମୁଁ ବରବର ଗର୍ବର ବ୍ୟଥା ଓ ଲଙ୍ଘା ଅନୁଭୂବ କରି ଅସିଛି । ତାହାର ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି, ଭଲ ଭବରେ ଓଡ଼ିଆ ହୃଦୟବା ଓ କହୁଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହିତ ଓଡ଼ିଶାର ନେତୃଷ୍ଠାନୟ ନେତାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆରୁଡ଼ା ପଡ଼ି, ଦେଖେଇ ହୋଇ, ଆସ୍ତରସାଦ ଅନୁଭୂବ କରି, ବଙ୍ଗଲା କହିବାକୁ ଯିବା । ଏହା ନିଷ୍ଠା କଥା ଯେ ସାମାନ୍ୟତମ ବଙ୍ଗାଳୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ ମାତୃଭୂଷାକୁ ଏ ପ୍ରକାର ଅପମାନ ଦେବାକୁ ଯିବ ନାହିଁ, ଯାହା ଓଡ଼ିଆ ନେତାଏ ମଧ୍ୟ ବିନା ଦ୍ୱାରା କରିଥାନ୍ତି । ଠାରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରତ୍ୟେ ଅଭିଜତା କହି ରଖେ ।

ଥରେ, ଓଡ଼ିଶାଦେଶର ବିଶ୍ୟାତ ଜାଣୟୁତାବାଣ ସଂବାଦପତ୍ରର ସଂପାଦକ ଓ ତତ୍ତ୍ଵାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନୀଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ବସିଛି । ଏଇ ସମୟରେ ବଙ୍ଗଲାର ଏକ ସାଧାରଣ ଲେଖକ (ସାବିର୍ତ୍ତପ୍ରସନ୍ନ ଚକ୍ରପାଖାୟ ?) ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ଅସିଲେ । ସେ ଲେଖକ ନିଜର ପରିଚ୍ୟ ଦେଉ ଦେଉ ଆଗରୁ କହିଗଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ପିଲାଦନ କଟକରେ କଟିଛି । ପି. ଏମ. ଏକାଡେମୀରେ ଗ୍ରୁହ ଥିଲେ ସେ ଓ ଦିନେ ସେ ଓଡ଼ିଆ କେବଳ କହୁଥିଲେ, ପଡ଼ୁଥିଲେ ନୁହେଁ, ଲେଖି ମଧ୍ୟ ପାରୁଥିଲେ । ଆଜ୍ଞା, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏଇ ମନ୍ଦୀବରଙ୍କର, ଅନ୍ତରେ କୌତୁକଲବଣତଃ, ଓଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥା ହୋଇଥିଲେ କହିବ କ୍ଷତି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ! କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶୀ ମନ୍ଦୀ ମହାଶୟ କ'ଣ ଏପରି ଓଲୁ ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ସେ ସେହି ବଙ୍ଗାଳୀ ରୁକ୍ଷିଜାଙ୍କ ଆଗରେ, ଅନୁନ୍ଦତ ଅସର୍ଥ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଶୁଣାର ଶାତରିରେ, ନିଜେ କିପରି ବହୁଭାବାରିଙ୍କ ଓ ବିଶେଷତଃ ସର୍ବୀ ବଙ୍ଗଭୂଷାରେ ସେ କିପରି ଧୂରକର, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ମହନ୍ୟତାକୁ ଏତେ ସହଜରେ ଜଳାନ୍ତଳ ଦେଇ ପାରନ୍ତେ ? ସେ ତେଣୁ ବଙ୍ଗଲାରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ କୃପା ହୋଇ ନସି, ରକ୍ତ ଗୁଡ଼ିଲ ଗ୍ରେବାଇ, ମୋ ନିଜ ରଜ୍ୟର ସ୍ଥାନ୍ ଶିକ୍ଷାମନୀଙ୍କ ହାତରେ ମୋ ମାତୃଭୂଷାର ଅପମାନ ଦେଖୁଥାଏ ।

ଆଜି ଏକ ଘଟଣା । କଟକରେ ଥିବା ଭୁଦାନ ବା ବିନୋବାଙ୍କ ଉପରେ ଭୁଷଣ ଦେବାର କଥା । ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ନିମନ୍ତ୍ତର ହୋଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଥିଲି । ନିର୍ମଳ ବାବୁ ପୁଣ୍ୟନିଶ୍ଚା ଦୂରୁ ମାଟ୍ଟିକ ପାଶ୍ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବାପା ଓଡ଼ିଶାରେ ରୁକ୍ଷିଜା ନାବନ କଟାଇ ଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆରେ ନିଶିତ ଶିଳ୍ପ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ସପାଦନା କରି ସେ ମଧ୍ୟ ରଙ୍ଗଜାରେ ନନ୍ଦ ଛପାଇଛନ୍ତି । ଦୁଇ ମିଟିରେ ମାତ୍ର ୧୫୧୦ ଜଣ ଲୋକ ଥିଲେ । ସ୍ଵପ୍ନସର ବୋଧ ଓ ଆହୁ ଜଣଙ୍ଗୁ ପ୍ରାଣଦେଲେ ବାକି ସମସ୍ତେ ନିପଟ

ଓଡ଼ିଆ । ପୁଣି ସେହି ଦୂରକଣ ବଜା-ଭାଇ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସମ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣନ୍ତି । ଏପରି ଷେବରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି-ସ୍ଥାନୀୟ ଜଣେ ପୁଣ୍ଡତଳ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଜାଂକ ସୁରୁଲା, ସେଠି ବଜାଲାରେ ବଞ୍ଚିତା-ଦେବା କି ଦରକାର ଥିଲା, କହନ୍ତି ? ଏହା କଣ ଏଇ ଭୁବନେଶ୍ୱରମାନଙ୍କର ଭାଷାଙ୍କର ନା ଲକ୍ଷାକର ମେରୁଦ୍ରଶ୍ୟରେ ପ୍ରମାଣ କରେ ? ଓଡ଼ିଆ ନେଇତାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଚଣ୍ଡ ଓ ଶ୍ରୀମିଳ ଯାଏ, ଆଗିର ଓଡ଼ିଆ ଯେତେ ଅବାଧରେ ଓ ସହଜରେ ନିଜର ଜାତୀୟଭାବୁ ପଦାଗାତ ଓ ପରିଚ୍ୟାଗ କରିପାରେ, ତାର ପଟ୍ଟାନ୍ତର ସାରା ଭରତ ବା ପୃଥିବୀରେ ଖୋଲି ପାଇବାନି । ମୋଜାତିର ଏ ଗୋର ଅଧିପତନ ମତେ ଗର୍ଭର ବେଦନା ଦେଇ ଅସିଛି । କିନ୍ତୁ ଜାତପ୍ରତି ଆମ ବେଦନାର କି ମୂଳ ଅଛି ? ଅମେ କେଉଁ ଗାନ୍ଧିର ଗୋବର ?

କଲିକତାରୁ ମାକମ୍ଲିନ୍, ଷ୍ଟାଣ୍ଟାର୍ଡ ଲିଟରେଚର ପ୍ରଭୃତି ପୃତ୍ରକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ବୁଢ଼ିଜୀବ, ଶିଷ୍ଟତ ବଜାଲୀ ଓ ବଜନେସ ଏଜେଣ୍ଟ୍‌ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିସ୍ତୃତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ମୋ ଆଗରେ ଯେ, ଶିଷ୍ଟତ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ କଥା ନ କହି, ବଜାଲାରେ କାହିଁକି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ? ଗୋଟିଏ ଇଂରେଜ-ବ୍ୟବସାୟ ଗୋଷ୍ଠୀର କଲିକତାବାସୀ ବଜାଲୀ ଏଜେଣ୍ଟ୍, କଟକରେ କିଛିଦିନ କଟାଇଲ ପରେ, ମୋ ଆଗରେ ବିସ୍ତୃତ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—‘ଓଡ଼ିଆ-ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କର ପେଟିସ୍ଟିଜମ୍ (ଦେଶପ୍ରୀତି) ଦେଲ କିଛି ନାହିଁ, ବଜା ଆଶ୍ରମିର କଥା । ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାବୀର, କଲିକତା ବ୍ୟବସାୟୀ ଦି’ପଇରା ନେଇ ଯାଉଛି, ସେତକ ଓଡ଼ିଶାରେ କପରି ରହିବ, ଏଥପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟବସାୟୀର ଚିନ୍ତାର ନାହିଁ ।’ ବଜା କପରି ଜାଣିବେ ଯେ, ଏପରି ଚିନ୍ତା ଓଡ଼ିଶାର ନେତା, ଲେଖକ, କବିଙ୍କିତ ବି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏ’ତ ବି. ସି. ରାୟର ଜାଣ୍ୟ ନୁହେଁ, ଯେଉଁଠି କେନ୍ତେ ମହୀମଣ୍ଡଳରେ ସ୍ଥାନ ଯଣୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜଗତ୍ ସମସ୍ତରେ, ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ, ମେରୁଦ୍ରଶ୍ୟବାନ୍, ଗୌରବାବହୁ ଉତ୍ସର ମିଳିବ, “ନା, ମୁଁ ମୋର ଏଇ ବଜାଲାରହି ଯେବାକର ମରବି ।”

ଏ ସବୁ ପଢି, ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିଜର ମେରୁଦ୍ରଶ୍ୟଟାକୁ ସାମାନ୍ୟତମ ଭବରେ ହେଲେ ସିଧା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ବୋଲି ଆଶାକରି ପାରେକ ? ନିଜରସା ଓ ନିଜ ଦେଶର ସ୍ଥାର୍ଥ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ବଳି ଦେଇ, କୌଣସି ଲେକ କୌଣସି କାଳେ ମାନନୀୟ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଯେଉଁ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି-ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ମେରୁଦ୍ରଶ୍ୟ-ସ୍ଥାନ, ସେ ଜାତିର କିମ୍ବା କାହିଁକି ଖାତିରକ ଆଣିବ ? ବଜା-ଫଳଠନ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ହମଟେ ଯେବାର ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇଗଲେ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ପାଇଲେନ୍ତି କାହିଁକି ?

ବର୍ତ୍ତମାନ ସାମ୍ବନ୍ଧିକ ବିଦ୍ୟାକୁ ଫେରିଆସେ । କାରଣ, ବରତବର୍ଷରେ କାନ୍ତାୟ-ଚେତନା ସମ୍ବନ୍ଧ ଏହି ସାମ୍ବନ୍ଧିକ ବିଦ୍ୟାରହିଁ ଥିଲା । ବୋଷ-ବସୁଙ୍କ କଥାଠି

ଉପରେ କହୁଛି, ଗାନ୍ଧି ନେହୁରୁଙ୍କ ଜାଗସ୍ତ-ଚେତନା ବି ଏଇ ସାମୁଦ୍ରିକ ବିଦ୍ୟାର ଫଳ । କିନ୍ତୁ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ସାମୁଦ୍ରିକ-ବିଦ୍ୟା-ପାରଥିବା ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ ଓଡ଼ିଆଙ୍କଠି ମଧ୍ୟ ଏହା ଦେଖା ଯାଏନି, ଏହାହିଁ ଅତି ବସୁସ୍ତର କଥା । ଏ ବଜ୍ୟରେ ଏବେ ଯେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ବିଲତ-ଫେରନ୍ତା ଭକ୍ତର, ଅଧ୍ୟାପକ ସବୁ ଦେଖା ଦେଉଛନ୍ତି, ପ୍ରଣିତ ହୋଇପାରେ ଯେ, ଏମାନେ ଦେଶର ଟଙ୍କାରେ ଗଲେ ଅଇଲେ, କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅନୁନ୍ଦତ ଦେଶପାଇଁ ଆଣିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ? କି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ତିଜ ଆଣି ଦେଶ ଓ ଜାତିକୁ ଦେବାରୁ ଏମାନଙ୍କର ପାହ୍ୟ ଓ ଦରମା ବି ପଢାପଟ ନାହିଁ ଯାଉଛୁ ? କି ବିଚନ୍ତି ରହସ୍ୟ ଏ ! ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶକ୍ରୀ ଦେଖି ଏଇ ଲେଖକର ଏଯୁ ମନେ ହୋଇଛୁ ଯେ, କେବଳ ଉତ୍ତରୀ ଛଡା ଏମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାରୁ କହୁଛି ହେଲେ ଆଣିପାର ନାହାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଏମାନେ ଆଣିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଅଣ୍ଣିବାନ୍ ପ୍ରକୃତରେ କେବଳ ଆମ ପିଲାଦିନର ସେହି ‘ହନ୍ମୁନ୍ମାନ-ପ୍ରଶ୍ନ’ ମାତ୍ର,—ସେଇ ‘ସାମୁଦ୍ରିକ’ ମ୍ୟାଜିକ୍ । ଏମାନେ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଯାଇ ସତରେ ‘ଜ୍ଞାନ’ ହୋଇ ଫେରୁଥିଲେ, ଦେଶ କ'ଣ ଯେଉଁଠି ପର୍ବତ ବର୍ଷ ତଳେ ଥିଲ, ସେଇଠି ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତା କେବଳ ନୁହେଁ, ବରଂ ତଳକୁ ତଳକୁ ଯାଉଥାନ୍ତା ?

ମୋର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାର୍କା

ଏ ସବୁ କହିବାର ହେତୁ ଏହି ଯେ, ମୁଁ ବି ଦିନେ ଏଇ ‘ସାମୁଦ୍ରିକ’ ବିଦ୍ୟାର ସରାନରେ ମହୋଦଧିକ ତେଣୁଥିଲି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ସାମୁଦ୍ରିକ ଜ୍ଞାନର ମାର୍କା ଆଣି ଏ ଦେଶରେ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଆର୍ଥିକ ଉପକାର ପାଇଛୁ, ତାହା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏ ଲେଖକର ଏଇ ସାନ୍ତୁନା ଯେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି, ତା' ପିଗ୍ରି ଦେଶର ଏକ ଟଙ୍କା ହେଲେ ବ୍ୟେତ ହୋଇନାହିଁ ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ବିଦ୍ୟାର ତଥା-କଥତ ଆର୍ଥିକ ଉପକାର ସେ ଯାହା ପାଇଛୁ, ତାହା ତା' ଯୋଗୁ ନୁହେଁ, ତା'ର ବହୁପର୍ଦରେ-ଆର୍ଥି-ପର୍ବତଥିବା ଅନ୍ୟ ସବୁ ଭାଗ୍ୟବାନୁଗଣ ତାହା ପାଇବାରୁହିଁ, ତାହା ତା'ଭାଗ୍ୟରେ ଆସି ନିୟମନୁସାରେ ପଡ଼ିଲ, ଯଦିଓ ସେ ସମୟଙ୍କ ଆଗରେ ସେ ମାର୍କା ନେଇ ଏ ଦେଶକୁ ଫେରିଥିଲ । ଯୁଣି ତାହା ମଧ୍ୟ ସେ ପାଇଲା, ତା' ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶା ସେବେଟେଶ୍ଵରୀଟର ଶିକ୍ଷାଦସ୍ତରର ଜନେକ ସାହିତ୍ୟକ ଆଇ-ଏ. ଏସ୍. ଯେ କି ତାର କାବ୍ୟ କବିତାର ସହୃଦୟ ପାଠକ, ତାଙ୍କର ଅୟାଚିତ ତଦବିଶରେ ।

ସେହି କାହାଣୀହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ । ଗୁଣ ଅବସ୍ଥାରେ ଇଂରାଜି ସାହିତ୍ୟର, ଯୁଣି ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଭାରତେପର ଉତ୍ତରାସର ଗୁଣ ଭାବରେ, ଯୁଣି ଭ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କର ଗର୍ଜ ସବୁ ପଡ଼ି ପଡ଼ି, ସେହି ସେହି ଦେଶ ଓ ସେହି ସେହି ଲୋକାୟିତ ଥାଏ । ତେହିଁ ସମସ୍ତର କଥା କହୁଛି ସେହି ସମସ୍ତରେ ହେମଲତାଙ୍କ ବଢ଼ୁଣ୍ଟ ଦୁର୍ଗାମାଧିକ

କେହିର ବିଲୁତ ଗଲେ, କୃଷି ବିଜ୍ଞନର ଡିଗ୍ରୀ ପାଇଁ । ନିମାପଡ଼ାରେ ଥିଲାବେଳେ
ଶାନ୍ତିକାଳ ଆସିବାର କାହାର ମୂଳରୁ ଶେଷଯାଏଁ ପଡ଼ିଲା । ଏହି ମହାତ୍ମା ଗୁରୁ
ପାଠକମାନଙ୍କର ମନେ ଥାଇପାରେ ସେ ସେ ଗୁରୁରେ ବାପୁଜୀ, ହେମଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ
ଜଣେ ଗୁରୁଟି ସାହିତ୍ୟକର ଭ୍ରମ୍ୟମାଣ ଜୀବନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତେବେଳୁ ପାଦେଶ୍ୱର
ହୋଇ, ବା ଜାହାଜରେ କାମକରି, ହେମଚନ୍ଦ୍ର, ଉଚ୍ଚବିଜ୍ଞାନ ଅନ୍ତର୍ଜାଲ ଥାଇ ମଧ୍ୟ,
ପୃଥିବୀର ଅର୍ଦ୍ଧକ ଭୂମି ଆସିଥିଲେ । ଏଇ ଲୋକଟିର କୁତୁହାଁ ପ୍ରକୃତରେ ମୋର
ବିଲୁତ ଯାତାର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେରଣା ।

ଉଦ୍‌ବାନିପାଠଶାରେ ମୋର ଦର୍ଶମା ଥିଲା ନବେଳ ମୁଦ୍ରା । ସେ, କାଳରେ
ଉଦ୍‌ବାନିପାଠଶାରେ ଟଙ୍କାରେ ୩୦ ସେଇ ବୁଦ୍ଧିକୁଳ । ଦୁଧେର, ଗୁ'ରଣୀ । ମୋର ମଧ୍ୟ
ପିଲାପିଲ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି । ଦିଁଟା କପୋତ କପୋତର କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ? ଏଇଠି ପ୍ରଥମ
କରି ମୋର କିଛି ଟଙ୍କା ବିଲାନ । ଷ୍ଟେଟ୍ସମାନ କାଗଜରେ ଜାପାନୀ ଜାହାଜମାନଙ୍କର
ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଖି, ଟମାସ୍ କୁକୁ ଜରିଆରେ ଶ୍ରୀ ଯାତାର ଆସ୍ତ୍ରୋଜନ କଲା । ସବୁ
ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେଇ ଉଦ୍‌ବାନିପାଠଶାରେ ବସି ବସି ହୁଁ କରିଥିଲା । ଟିକେଟ ବାବେ ହାତରେ
ଟଙ୍କା ୨୫୦ ଟା ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା ସେଇନ ଅଜ୍ଞାତ ଜଗତ ଅଭିମାନରେ । ମୋର
ବଢ଼ୁଥୁଅ ଲଲଟେନ୍ (ଲଲୁ) ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୁଷାନ୍ତରେ ସେତେବେଳକୁ ସେ ଠିକ୍
ଏକମାସର ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଏଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନର ପରିସରରେ ମଧ୍ୟ
ପୁନରବନ୍ଧିତ ହେବାର ଦେଖିଲା । ବାରଣୀ ବର୍ଷପରେ ସେଇନର ସେଇ ମସକର-ଶାବକ
'ଲଲୁ', ଠିକ୍ ବାପପର ସପୁଣ୍ଡ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ନିର୍ଭର କରି ଦିନେ ଝାନ୍ତି ଦେଇ
ମହାବ୍ୟାମକୁ । ମତେ ବିଜୟନଗରମ୍ ରେଲଷ୍ଟେସନରେ ସେ ଘନ ବିଜୟ
ଦେଇଥିଲେ ତା'ର ମା', ଦମ୍ଦମ୍ ଏଗେଭ୍ରୋମରେ ତାକୁ ବିଦ୍ୟୁ ଦେଇଥିଲା ତା'ର
ବାପା,—ଏହିକି ପ୍ରଭେଦ ।

ମୋର ସେ ଯାଦା ଓ ଉଚ୍ଚଲାଣ୍ଡ ଜୀବନର ଅଭିଜ୍ଞାତା ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁ (ପଣ୍ଡିମ
ପଥକ) ରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି । ସେ ସବୁର ବର୍ଣ୍ଣନା ଏଠାରେ ନିଷ୍ଠାଯେବାଜନ । ଏ
ଗୁରୁ କେବଳ ମୋର ଶିଖୀ-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଆଲୋଚନା ମାତ୍ର । ସୁଷ୍ଟି କହିଛି,
ମୁଁ ଏକାନ୍ତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ-ସବସ୍ତୁ । କଲମୌରୁ ଏକିନବୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୋର
ଚତୁର୍ବୀରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ସମ୍ବାଦ ମେଲି ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଦେଖି ଦେଖି
ଯାଉଥିଲା, ସେହିଥିରେ ହିଁ ମୁଁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ମୁଗ୍ଧ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ । ନର ତୁଣ୍ଡବା
ପୁଣ୍ୟ କେବଳ ନୂତନ ବର୍ଣ୍ଣନା ସଭ୍ୟତା ଦେଖିବାର କୌତୁକାଳ ଛାତା,
ମୋର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ହେଲେ ଯୋଜନା ମୁଁ କରି ଯାଇ ନ ଥିଲା । ଫଳରେ ମୁଁ ସେ
ଦେଶରେ ମାସେ ଖଣ୍ଡ କିଛି ଠିକ୍ କରି ନ ପାଇ କେବଳ ଏ ପଥ ସେ ପଟ ହେଲା ।

ପ୍ରଥମେ ଭାବିଲି ନଅ ମାସିଆ ଏକୁ କେଣଳ—ଛିପ୍ପେ ମା ପାଇଁ ଯିବି । ଫର୍ମ୍ ଭତ୍ୟାଙ୍କ ଆଣିଲି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ଭାରତବର୍ଷରେ ସେହି ଏକା ପାଠ ପଢ଼ିଛୁ, କେବଳ ତୁମ୍ଭା ପାଇଁ ପୁନରବୃତ୍ତି କରି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଉଚ୍ଛା ହେଲନି; ତେଣୁ ବେଣୀଦୂର ଗଲିଲି ସେ ପଥରେ । ଏକୁନ୍ତବ୍ରା ମୂଳଭରପୁଣିର ଇଂରାଜି ସାହୁତ୍ୟର ଏମ୍. ଏ. (ଦିନବର୍ଷ କୋର୍ପ୍) କ୍ଲାସରେ ଯାଇ ବସିଲି କିଛିଦିନ । ଦେଖିଲି ସେ ପାଠବ ପଢ଼ିଛୁ । ଆଗରୁ,—କେବଳ ତୁମ୍ଭୀଟା ପାଇଁ ତନି ବର୍ଷ ଚର୍ବି-ଚର୍ବଣ କରିବ କିଅଁ । ଦୁଣି ତନି ବର୍ଷ ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ଆୟୋଜନ ବା ମୋର କାହିଁ ? ତାକୁ ହୁଅଇଲି । ଦିନକେତେ କୁକୁଟ-ପାଳନ ଓ ମଧ୍ୟମୁକ୍ତିକା-ପାଳନ ଶ୍ରେଣୀରେବ ଯାଇ ବସିଥିଲି । ଏଣେ, ଯେତେ ପ୍ରକାର ସର୍ବାସମିତିର ସୁଯୋଗ ପାଉଥାଏ, କେବଳ ଇଂରେଜ ଜାତିକୁ ଦେଖିବା ଓ ଚାହିଁବା ପାଇଁ, ସେ ସବୁଥରେ ଯୋଗ ଦେଉଥାଏ ।

ଏଇପରି ଏକ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା (ଏବେ ବି ଥିବ) ଏକୁନବୀର କୟମୋପଲାଟାଙ୍କ ଲୁବ୍ । ଏ ସମ୍ପର୍କ ସେତେବେଳେ ବସେ ଏକୁନ୍ତବ୍ରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତଡ଼କାଳୀନ କେମିଞ୍ଚୁ ପ୍ରଫେସର, ଡକ୍ଟର ଲଭ୍ରମଙ୍କ ନାରେ । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଡକ୍ଟରଙ୍କ ଲଭ୍ରମଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ହେବ । ଥରେ ସେ ମୋତେ ବ୍ରେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନଭାଗ କରିଥିଲେ । ସେଇଠି ମୁଁ କ'ଣ ପଢ଼ିବ ଏହା ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିମେ ପରୁଶିବାରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲେ ଯେ ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷରେ ଇଂରାଜରେ ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କରି ଆସିଛୁ, ସେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ଇଂରେଜିରେ ପି. ଏର୍. ଜୀ. ତୁମ୍ଭୀ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ । ସେବ୍ୟାଏଁ ପି. ଏର୍. ଜୀ. ମୋ ନିକଟରେ କେବଳକେତୋଟି ମାତ୍ର ଅନ୍ତର ଥିଲା । ଡକ୍ଟର ଲଭ୍ରମ ମୋତେ ବୁଝାଇ ଦେଲେ ଯେ, ଏ ତୁମ୍ଭୀ ହେଉଛୁ ଏମ୍. ଏ.ର ଉପର ତୁମ୍ଭୀ । ତମେ ତ ଏମ୍. ଏ. ତୁମ୍ଭୀ ପାଇଁ ସାରିଛ, ତେଣୁ ଫେର୍ ଏମ୍. ଏ. ପାଇଁ ଯିବ କାହିଁକି ? କଥାଟା ମନକୁ ମାନିଲା । ପଇସା ବି କମ୍ ଖତ୍ ଏ ଦିଗରେ । ତେଣୁହିଁ ଦେଶକୁ ଫେରିଲା ଡକ୍ଟର ଉପାଧ୍ୟ ଧର,—ଓଡ଼ିଶାରେ ସବୁ ପ୍ରଥମ । ମୁଁ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥେବିଥିଲେ ଡକ୍ଟରରେ ପାଇଲି ତାହା ମଧ୍ୟ ସେହି ଡକ୍ଟର ଲଭ୍ରମ୍ ଠିକ୍ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ଅଛୁ ତାଙ୍କ କଥା । ସେ ପରୁଶିଲେ “ତମେ ସଂସ୍କୃତ ଜାଣ ?” ମୁଁ କହିଲି, “ହଁ, କିଛି ଜାଣେ” । ସେ—“ତେବେ କୌଣସି ସଂସ୍କୃତ କବି ସହିତ ଇଂରେଜ କରିବ ଭୁଲନାମ୍ବକ ଆଲୋଚନା କରୁନା ? କିମ୍ବା ସଂସ୍କୃତର କୌଣସି ଜାଣ୍ୟକାର ସହିତ ଇଂରେଜ ଜାଣ୍ୟକାର, ଯଥା କାଳିଦାସଙ୍କ ସହିତ ଅମ ସେବନ୍ତପିଅରଙ୍କର ।”

କଂଶ୍, ବିନାପୁର୍ବିରେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପରିଷକରି ନେଇ ।

ପି. ଏବ୍. ଡି.ର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା

ଦେଶକୁ ଫେର ନାନା ପଦରେ ମୋତେ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ହେଲେ ପଦରେ ଏହି ପି. ଏବ୍. ଡି. ଡିଗ୍ରୀ, ଆଞ୍ଚଳିକ କାମରେ ମତେ ବିଶେଷ ସହ୍ୟତା କରିଛି ବୋଲି ମନେ ହେଉନି । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ହୋଇଛି, ହେଡ଼ିମାସ୍ଟର ହୋଇଛି, ଏଡ଼ିକେଶନାଲ୍ ଅଭିଭାବକର୍, ପ୍ରିନ୍‌ସପଲ୍, ହୋସାଲ ଏଡ଼ିକେଶନ ଅଫିସର ହୋଇଛି—କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ କୌଣସିଟି ହେଲେ କାମ ପାଇଁ ତଜ୍ଜ୍ଞ-ଲେଖି-ମେଲ୍‌ଥିବା ଡିଗ୍ରୀ, ପି. ଏବ୍. ଡି., ଏକାନ୍ତ ଅପରିହାର୍ୟ ନୁହେଁ । ସେହି ସେହି ପଦର ଦାସ୍ତବ୍ଧ ଭୁଲେଇବାର ଆବଶ୍ୟକ୍ୟ ନିପୁଣତା ଏ ଡିଗ୍ରୀର ଆସିବାର ଆଶା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରିନ୍‌ସପଲ୍ ବା ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଭବରେ ଯଦି କିଛି ଭଲକାମ କରିଥାଏ, ତେବେ ତାହା କୌଣସି ମତେ ହେଲେ ଏଇ ପି. ଏବ୍. ଡି. ଡିଗ୍ରୀର ଗୁଣ ନୁହେଁ । ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ଆଇପାରେ ଏଇ କାରଣରୁ ଯେ, ମୁଁ ସେଇ ସେଇ ସପର୍କରେ ଚିନ୍ତା କରିଛି, ପଶୁଷା କରିଛି ଓ ତତ୍ତ୍ଵତ୍ତ୍ଵ ସପଳିତ ଶାହୁତ୍ୟର ବିଶେଷ ଅନୁଶୀଳନ କରିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ବରୂପ କହେ ଯେ ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜର ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକରେ ଯୋଗ ଦେଲାପରେ, ଗୋଟିଏ କଲେଜ କିପରି ଆଦର୍ଶରେ ତଳେଇବାକୁ ହେବ ସେ ସପର୍କରେ ନାନାଆତ୍ମ୍ ‘ଆଇତ୍ତିଆ’ ମତେ ସଗର୍ହ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଥିଲାବେଳେ ସ୍କୁଲ ପରିଗ୍ରାଲନା ଓ ପରିଦର୍ଶନ ସମ୍ବନ୍ଧ ବହୁପ୍ରକାଶକ ମଧ୍ୟ ମତେ ପଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପି. ଏବ୍. ଡି. ଡିଗ୍ରୀ ଏ ଦିଗରେ କିଛି ଆହାର୍ୟ କରିନି । ଏପରିକି ଇଂରେଜିର ଅଧ୍ୟାପକ ଭବରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି ଯେ, ପି. ଏବ୍. ଡି. ଡିଗ୍ରୀ ଏକାନ୍ତ ନିରଥକ । ଏ ଦିଗରେ ଏତିନବର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏମ୍ ଏ ଡିଗ୍ରୀ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଏତିଶା ଦେଶରେ ଦେଖୁଛି ପି. ଏବ୍. ଡି. ଡି. ମାଲିମାଳ । ଏଇ ଡିଗ୍ରୀର ଭୁବନେ ଅର୍ଥିକ ପ୍ରଲୋଭନରେ ଏ ଗଳ୍ୟର ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ ଲଣ୍ଠନକୁ ଦିଦିତ୍ତ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷରେ ପି. ଏବ୍. ଡି. ଆଣିବାକୁ । ବନ୍ଧୁ ମୂଳକଟାରୁ ଶୁଣିଛି, ଲଣ୍ଠନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଫେସରମାନେ ପଇରେ ଥକା କରନ୍ତି—“ଦେଖନ୍ତେ, ଏ କଣ୍ଠେ ପାଇଁ ଏମାନେ ଲଣ୍ଠନ, କେମ୍ବିଜକୁ କିପରି ଦଦତ୍ତ ହେବା ? ଏ ଆଲୋଚନା କ'ଣ ରଣ୍ଟିଆରେ ହୋଇପାରି ନଥାନ୍ତା ?”

କି ଲଜ୍ଜାକର ଆମର ଏ ଡିଗ୍ରୀ-ମୋହ, ପୁଣି ବିଶେଷ କରି ପାହାତ୍ୟ ଡିଗ୍ରୀର ମୋହ । ଆମର ଏ ଡିଗ୍ରୀ-ଆୟୋଜନ ଠିକ୍ ଆମ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଅନୁଯାରେ ହେଉଛି କି ନାହିଁ, ତାହା କ'ଣ ଆମ କର୍ତ୍ତ୍ବପର୍ବତ କେବେହେଲେ ବିଶ୍ୱର କରିବେ ନାହିଁ ? କେହି ଭାବୁ ଟିକିଏ ଏଇକଥା । ଯଦି ଜଣେ କେହି “ଗୁପ୍ତପୁରର ଭରତାୟ-ପ୍ରାନ୍ତର ଯାନ-ବାହନ” ବା “ପାଇକ ମେଲି” ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲେଖିତେବେ

ପି. ଏର. ଡି. ନେଇ ଅସିଲେ, ଏଠି ଥିଲା ମୁହଁରେପିୟାନ ଦ୍ଵାରି ବା ଜଣିଆନ୍ କନ୍ସ୍ଟ୍‌ୟୁଟ୍‌ସନ୍ ପଢ଼େଇବାରେ ସେ ଧୂରନ୍ତର ହୋଇଯିବେ କପର ? ଅଣ୍ଟର ଗାନ୍ଧୀଏଟ୍ ପ୍ରେଣ୍ଟରେ ଯଦି ସେ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବେ, ତା'ଙ୍କ ବିଷୟର କେବଳ ଗୋଟିଏ ନୁହେଁ, ସକଳ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ପରିଷାର ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଉଚିତ । ତା' ନହେଲେ ଠିକ୍ ଅଧ୍ୟାପନା ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ପି. ଏର. ଡି. ଡିଗ୍ରୀ ଗୋଟାଏ ବିଷ୍ଟୁତ ବିପୁଲ ବିଷୟର ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟତମ ଅଂଶର ଆଲୋଚନା ଉପରେହି ମିଳିଥାଏ । ସେ ଡିଗ୍ରୀ ନେଇ ଅସିଲେ ଅଧ୍ୟାପନାର ନିପୁଣତା ବଢ଼ିଯିବାର କୌଣସି ହେଲେ କାରଣ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟା ଯିଏ ଜାତ-ଶିକ୍ଷକ, ତାଙ୍କର କଥା ଅଲଗା । ତାଙ୍କର ପି. ଏର. ଡି. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତ ସହଜାତ ଗୁଣର ମଧ୍ୟ ମୂଳ୍ୟ ବୋଧ କାହିଁ ? ଏଠି ଦେଶର ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁରେପିୟା ଡିଗ୍ରୀର ଅନ୍ତର୍ପୁଟଳି ଆମ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅଖିରୁ ଜ୍ଞାପିବାକୁ ନାହିଁ । ଗୁଣ ଥାରି ବା ନଥାଉ, ଏଇ ଡିଗ୍ରୀ ହେଲେଇତତ ମିଳିଯାଉଛି କ୍ଲାସ-ଉଆନ୍ । କେବଳ ଏଇ ଡିଗ୍ରୀର ଅନ୍ତ ମୋହା ଯୋଗୁହି ଯେଉଁ ମାନେ ହାଇସ୍‌କ୍ଲାସରେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ କି ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱରର ବିଷୟ, ସେମାନେ ଆଜି ସ୍କୁଲ ଜନିସ୍‌ପେକ୍ଷର, କଲେଜ ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲା ଓ ପ୍ରଫେସର ପରି ପଦମାନଙ୍କରେ ସଗର୍ଭରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଦେଶର ବିଦ୍ୟାୟତନକୁ ରୟାଜଳକୁ ଯିବାର ଏପରି ଉତ୍ସମ ବନ୍ଦୋବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶରେ ହୋଇଥିବା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜାଣେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଯେ କି, କେବଳ ମୁହଁରେପିୟା ଡିଗ୍ରୀ, ପୁଣି ଏଇ ପି. ଏର. ଡି. ଡିଗ୍ରୀ ନ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାୟ ଉନ୍ନତିର ଆଶା ନାହିଁ ଜାଣି, ଶେଷରେ ଦୋରା ଅନିଛୁରେ, ବାଧ ହୋଇ, ଏ ଡିଗ୍ରୀର ଆସ୍ତ୍ରୋଜନ ପାଇଁ ବିଦେଶ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଛ-ଇନ୍‌ଟିମେଣ୍ଟର କିମିଆ

ଶିଳ୍ପତା, ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା, ବା ଅଧ୍ୟାପନାର ନିଯୁତତା ପାଇଁ ପି. ଏର. ଡି. ଡିଗ୍ରୀର ସେପରି କୌଣସି ବିଣିଷ୍ଟ ଉପଯୋଗିତା ନଥିଲେହେଁ, ଏଇ ଅନ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ ଏ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇଁ ଅସିଲେ କେବଳ ବିଶ୍ୱାୟ ଉନ୍ନତି ନୁହେଁ ସାଥେ ସାଥେ ଛ'-ଛ'ଟା ଇନ୍‌ଟିମେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛୁ ବା ଥିଲା । ଦେଶରେ ଆଜି ଯେ ମାଳମାଳ ପି. ଏର. ଡି., ତା'ର ମୂଳ ପ୍ରେରଣା ଏଇ ଛ'ଟା ଇନ୍‌ଟିମେଣ୍ଟ ଓ ବିଶ୍ୱାୟ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଅସାୟୋଜନ ମାତ୍ର । ଗବେଷଣା ଓ ଜ୍ଞାନାହରଣ ବା ନିଜ ଅଧ୍ୟାପନାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁହିଁ କେତେଜଣ ବିଦେଶ ଯାଇଛନ୍ତି, ତାଉପରେ ଥେଷ୍ଟ ଲେଖା ହେବା କଥା ?

ମୁଁ ବିଲତ ଗଲାବେଳେ ଏଇ ଛ' ଇନ୍‌ଟିମେଣ୍ଟର ସ୍ଥାପନ୍ତ ନ ଥିଲା । ବିଲତରୁ ଫେରିବାର ବହୁପରେ କୌଣସି ବଡ଼ା ସାହେବଙ୍କ ପୁଅ, ପୁରୁଷ ବା ଶ୍ଳୋର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାର ପୂଜାପାଇଁ ବୋଧନ୍ତିଏ, ଏହା ଆରମ୍ଭ କରି

ଦିଆଗଲ । କିନ୍ତୁ, ବୋଧହୃଦୟ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ପି. ଏଚ୍. ଡି. ହେଲେହେଁ, ମୋର ଏହା ପାଇବାର କୌଣସି ହେଲେ ଆଖା ନ ଥିଲ । କାରଣ, କାଳେ ଆମପର ଅଯୋଗ୍ୟ ଏ ପୁରିଧା ପାଇସିବେ, ଏଥପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସେହି ବର୍ଜଠାରୁ ଏହି ନିୟମ କାମିକା ହେବବୋଲି ସ୍ତର କରିଥିଲେ, ଯେଉଁଥରେ କି ଭାଗ୍ୟବାନଙ୍କ ପଂକ୍ତିରେ ଆମେ ନଥିବୁ । ପ୍ରତିଭାବାନ୍, ଭାଗ୍ୟବାନ୍, ଜ୍ଞାନବାନ୍ ତତ୍ତ୍ଵଶାର ଦଳ ଉଜ୍ଜଳମାତାକୁ ଜ୍ଞାନରତ୍ନର ମାଳାସବୁ ପିନ୍ଧାଇବାର ପୁରିଷାର ବୁଝେ ଛ' ଛ' ଜନନ୍ତିମେଣ୍ଡ ତେଣୁ ପାଇଗଲେ । ଆମପର ଗୋଷ୍ଠୀୟାନ, ମୂରିଶା-ସ୍ତର ଅଧିମକୁ କିଏ କାହିଁକି ଲେଖାରେ ଅଣିବ ? ଅନାଇ ବସିଥାଏ । କାହାକୁ କହିବ ? ଶେଷରେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସେଇ ଆଇ.୧. ଏସ୍. ବନ୍ଧୁଙ୍କର ତତ୍ତ୍ଵବିରାମେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ବାଜା ପ୍ରାପ୍ୟ ସମେତ ଏହି ଅର୍ଥିକ ଲାଭ, ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସପଲ ଥିଲବେଳେ ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲ ।

ଇଂଲଣ୍ଡ-ପରିଚୟ ମୂଲ୍ୟ

ତେବେ ଏହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ ଡିଗ୍ରୀ ଏକାବେଳକେ ଦ୍ଵାରା ଦେବା ମୁଁ ଘୁହେ ବା ମୁଁ କହିବାକୁ ଘୁହେଯେ ବିଦେଶୀ ଡିଗ୍ରୀର କୌଣସି ହେଲେ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । କହିବାର କଥା ଏହି ଯେ, ଜ୍ଞାନ ବଜ୍ୟରେ, ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ, ସହଜାତ ଗୁଣ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରତିଭାରହି ପୂଜା ହେଉ । ଟଙ୍କା ପଇସାର, ଜନ୍ମମେଣ୍ଡର, ବିଭାଗୀୟ ଉନ୍ନତିର ପ୍ରଲୋଭନ ସବୁ ଦେଖାଇ, ‘ଡକ୍ଟର’—ମାନଙ୍କର ଗଢ଼କିକା ପ୍ରବାହ ସ୍ପଷ୍ଟ କର, ଜ୍ଞାନ ବଜ୍ୟରେ ଉନ୍ନତ ଆଣିବାର ପ୍ରତ୍ୟେଷ୍ଟା, କେବଳ ଚିନ୍ତାହନ୍ତିରେ ସ୍ମୃତିନା କରେ ପରି. ସି. ଭି. ରାମନ୍ ନୋବେଲ ପୁରିଷାର ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଭାବରେ ବାହାରକୁ ଯାଇ ନ ଥିଲେ କି କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଡିଗ୍ରୀ ତାଙ୍କପରରେ ନଥିଲ । ସରି.ଜେ. ସି. ବୋପ ଓ ସରି. ପି. ସି. ରାୟ ସାଧାରଣ ବି. ଏ., ବି. ଏସ୍. ସି ହୋଇ ବିଲୁତ୍ତରୁ ଫେରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ୟାତ ଗବେଷଣା ସବୁ ଏଇ ଭାବରେ ମାଟିଛେହିଁ କରିଥିଲେ, କେବଳ ଜ୍ଞାନ ସାଧନାର ଆନନ୍ଦରେ, ଛ'ଛ'–ଟା ଜନ୍ମମେଣ୍ଡର ପ୍ରଲୋଭନ ଯୋଗୁଁ ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମୁଁ କହିବ ଯେ ବିଲୁତ ଯିବାହିଁ କଣେ ଭାବରେ ପଛରେ ଏବେବି ଏକ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷା । ଏଥରେ ମୋର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତେବେ ସେ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ହେଲେ, ଯିଏ ଯିବେ ତାଙ୍କର ବାହାରର ଦିକ୍ଷା ଅଣି ସହିତ, ଯୋଡ଼ାଏ ଭିତର-ଆଣି ଥିବା ଉଣିତ । ବିଲୁତ୍ତରୁ ଡିଗ୍ରୀ ନେଇ ଫେରିଛନ୍ତି ବହୁ ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ସେଥିଯୋଗୁ ଏକ ଏକ ଡିପାଟମେଣ୍ଡର ବଜା ସାହେବ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୀଯାଇଛନ୍ତି । ଅଥବା ଏଗୁଡ଼ା ପାନ ଖେବାନ୍ତି ଛେଳିପରି, ଦରଦୁର ଲୁଗାପଟା

ଦଶ୍ମଳ ଓ କର୍ମ ଅନିଯୁଣ, ଅପରିଷାର; ଭଦ୍ରଲେକ ପରଚର୍ଚୀ, ପର କୁରୁଲିରେହଁ ବିଶ୍ଵାମିକାଳ କଟାନ୍ତି; ନଚେତ୍ର ତାସ ଖେଳନ୍ତି; ଡିମୋହାଟିକ୍ ଭାବ ବା ଅନ୍ୟପ୍ରତି ମାନବକ ବ୍ୟବହାର ସହିତ ତାଙ୍କ ରକ୍ତର ବି ପରଚୟ ଘଟିନି,—ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭବରେ କହିପାରେ ଯେ ଏ ଲେକର ବିଲାତଯିବା ସମ୍ମୁଖୀ ଅପବ୍ୟୁକ୍ତ ଛାଡ଼ା ଅଛି କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଲାତି-ଫେରନ୍ତା ଅଧିକାଂଶ ଭଦ୍ରଲେକ ଏଇଶ୍ରେଣୀର । ଅନେକେ ଯେ ଲଣ୍ଠନରେ ଦି'ବର୍ଷ କଟାଇ ମଧ୍ୟ ପାନ-ଘୋନା-ଓଡ଼ିଆ ରହୁ ପାରିଥିଲେ, ତା ନେଇ ବେଶ୍ ଗାନ୍ଧି କରିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଉଛି । ସରକାରୀ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ମାଲମାଳ ଭକ୍ତର ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ ଆସି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଅଧିକାଂଶର୍ହଁ ଏଇ ପ୍ରକାରର ଦେଖି ମୁଁ ଗୋର ବିସ୍ମୟ ହେଉଛି ଯେ, ବିଲାତରେ ଦି' ଦି' ବର୍ଷର ଅବସ୍ଥାନ କିପରି ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ କିଛିହେଲେ ରେଖାପାତ ନରି ପାରି ନାହିଁ ।

ଲେଖକର ତିନି ଜନ୍ମ

ଏଇ ଲେଖକର ଏଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନରେ ତାର ତିନିଟି ଜନ୍ମାନ୍ତର ଘଟିଯାଇଛି ବୋଲି ସେ ମନେକରେ । ଥରେ ତ ମା' ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ । ତାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଜନ୍ମ ଘଟିଲ ପ୍ରକୃତରେ ଇଂଲଣ୍ଟ-ପ୍ରବାସ ଫଳରେ । ତୃତୀୟ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଦେଇ ସେ ଯାଇଛି ଏଇ ବର୍ତ୍ତିମାନ, ଗଙ୍ଗାଧର ମେହର କଲେଜ ଛୁଡ଼ିଲ ପରଠାରୁ, ଜୀବନର ଶେଷ ପାଦରେ, ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତ ଓ ମନ୍ଦ୍ୟ ନାମକ ପ୍ରାଣୀକୁ ପ୍ରଥମ କରି ଦନ୍ସ୍ତ ଭବରେ ଜାଣିବା ପରେ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ସାମୁଦ୍ରିକ ଜନ୍ମାନ୍ତରର ବର୍ଷିନା ଦେଇଛି ଏ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କରେ ।

ସେକ୍ସପିଦ୍ୟୁରଙ୍କ ଟେପେଷ୍ଟ ନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧନାଟକରେ ‘ସି-ଚେନ୍ଟ୍’ ବା ‘ସମୁଦ୍ର ଜନିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ’ କଥାଟି ଆମେ ପ୍ରଥମ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ପାଇଁ । ସେ କଥାଟି ଏବେ ବି ଇଂରାଜିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ମୋର ଇଂଲଣ୍ଟରେ ଯେଉଁ ଦି' ବର୍ଷ କଟିଗଲା, ସେଥିରେ ମୋର ଷ୍ଟ୍ରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଯେ ଏକ ‘ସି ଚେନ୍ଟ୍’ ଘଟିଗଲା ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସଭ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ କ’ଣ; ସଭ୍ୟ ସମାଜ କିପରି ବଞ୍ଚେ, ଭାବୁତା କାହାକୁ କୁହାଯାଏ, ନାହାଦୁ କହିଲେ କ’ଣ ବୁଝିବା, ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟୁତନ ହବୁ କିପରି ଆରଣ୍ୟରେ ପରିଗୁଣିତ ହେବା ଉଚିତ, ଏଥରୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ, ମୋ ନିକଟରେ ଦୂର୍କ୍ତ ତଳିର ଆଉ ହୁାନ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ନିଜ ଅଖିରେ ସେ ସବୁ ଦେଖି ଆସିଛୁ । ଇଂଲଣ୍ଟ ଆଜି ମୁଁରେପୀୟ ମାନବଶ୍ରମରେ ଦର୍ଶିତ ହୋଇଯାଇ ଥାଲିପାରେ ଓ ସେ ରୁତିଅପରି ଆଜି ପ୍ରକାଶକ ଉତ୍ତାଇ ନ ପାରୁଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଏହା ନିଷ୍ଠିତ ଯେ ସଭ୍ୟତା,

ଭଦ୍ରତା, ମାନବକତାରେ, ରଂଗେଜକୁ ଉପିବାର ଜାତି ନାହିଁ । ସ୍ଵାଧୀନ
ମତବ୍ୟକୁ ପାଇ ବୃକ୍ଷିଣ ପାଳିମେଣ୍ଡ ପରି ଦ୍ଵାରା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସାର ପୃଥିବୀରେ
ନାହିଁ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ବୃକ୍ଷିଣ ପ୍ରେସ୍ । ଦେଶପ୍ରାଚିର ଜୁଡ଼ାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଅମେ ଦେଇ
'ରଂଗଣ୍ଠରେ ହୁଁ ପାଇବା । ଅଥବା ପୃଥିବୀରେ ଏପରି କୌଣସି ଦେଶ ଆଉ ନାହିଁ,
ସାହାର ମାଟିରେ ପାଦ ଦେଲୁ ମାଦେ, ସେ କୌଣସି ପରଦେଶୀ ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଶର
ସେ କୌଣସି ନାଗରିକ ପରି ସେ ଦେଶରେ ସ୍ଵାଧୀନ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚନ
ହେବ । ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଜାତିର ଉତ୍ତରାସରେ ଓ୍ଯାରେନ୍ ହେଷ୍ଟିଂସ୍ ପରି ନିଷେ
'ସାମ୍ରାଜ୍ୟନିର୍ମିତା, ସୁଦୃଢ଼ ଅଞ୍ଜଳ ଦେଶରେ ଶାସିତମାନଙ୍କ ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟାଚିତ
ବ୍ୟବହାର କରିନାହିଁ ବୋଲି ଇଥିମେଣ୍ଡର ସମ୍ମାନ ହୋଇନାହିଁ । ସୁଖି କୌଣସି
'ଜାତ ତା'ର ସୁଦୃଢ଼ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଶାସିତ ହୁଏକରେ ସମ୍ପଦ ଦେଇ ସମ୍ପଦକରେ ମଧ୍ୟ
ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଇ ନାହିଁ । ଗ୍ରେଟ ଏକ ଦ୍ୱୀପବଳ୍ୟ ରଂଗଣ୍ଠ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଭ୍ରମା
ଆଜି ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବିଶ୍ଵଭୂଷା ଓ ତା' ସାହିତ୍ୟ ଗତ ପାଞ୍ଚଶିର ବର୍ଷ ଧରି ପୃଥିବୀର
ଶୈଖିତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ହୋଇ ଆୟୁଷ । ପୁଅମା ଉତ୍ତରାସର ବୁଝଭିତ୍ତିମୁକ୍ତିମୁକ୍ତି ରୁହନ୍ତି କରିବାର କରୁଥିଲା
ରଂଗେଜ ଦିନେ ଶାସନ କରୁଥିଲା । ସେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ସୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ହେଉ
ନିର୍ଧାରିତ । କିନ୍ତୁ ଧରିବାରେ ଏଇ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ରଂଗେଜ ଠିକ୍
ରଂଗଣ୍ଠ ପରି ସବ୍ୟ, ଉନ୍ନତ ଓ ସ୍ଥୟ-ଶାସିତ କରି ପ୍ରକାଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ବୃକ୍ଷିଣ
ପାଳିମେଣ୍ଡକୁ ତେଣୁ 'ପାଳିମେଣ୍ଡ ମାନଙ୍କର ଲଜନା' କୁହାଯାଏ । ଏପରି
ଗୌରବ, ପୃଥିବୀର କେଉଁ ଦେଶର ଲୋକସାର ପାଇବାର ଦାଖା କରିପାରେ ?

ରଂଗେଜ ସ୍ମଲନ୍ତଶୀର୍ଷ । ନିଜର ବାଦ୍ୟ ନିଜେ ପିଟିବା ରଂଗେଜର ସହୃଦୀର ବାହାରେ । କିନ୍ତୁ ରଂଗେଜ ତା'ର ଦୁଇଶ ବର୍ଷର ଶାସନ ଉତ୍ତରାସର ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯେପରି ଗଢ଼ି ଯାଇଛି, ତାହାକି ଏ ଦେଶ ତା'ର ପାଞ୍ଚଶିରାର ବର୍ଷର ଉତ୍ତରାସରେ କେବେହେଲେ ପାଇଥିଲ ? ରଂଗେଜ, ଭାରତବର୍ଷର ଏହା, ତାହା, ଧ୍ୟ-ସ କରିଛି, ନଷ୍ଟ କରିଛି ବୋଲି ପାଞ୍ଚଶିର ବକ୍ତ୍ଵାତା ଦେବା, କେବଳ ରଜନେତିକ ଓ କିମ୍ବା ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ରଂଗେଜ-ଶାସନରେ ଭାରତାୟ ଭାଷା ଓ ସମ୍ବୁଦ୍ଧର ସେପରି ଅଭୁତପୂର୍ବ, ଅକଳ୍ପନୀୟ ଉନ୍ନତ ଗଟିଛି, ତାହାକି କୌଣସି ନ୍ୟାୟ-ବିଗ୍ରହଣୀଳ ଭାରତାୟ ବୁଝିଲା ଅସ୍ମୀକାର କରିପାରେ ? ଅନ୍ୟ କଥା ଥାଇ, ରଂଗେଜ ଶାସନର ପୁଫଳବିନା, ଶାନ୍ତ ଓ ରବାନ୍ତନ୍ତାଥ ଓ ଜହରଲାଲ ନେହୁରୁ ମଧ୍ୟ କି ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଥାନ୍ତୋ ? ଆମେ ଯାହାକୁ 'ସଇତାନ' କହି ଉଚ୍ଚ ଦେଲୁ, ଆମର ଚାନ୍ଦା-‘ଭାଇ’ମାନେ ପଞ୍ଚଶିର-ଚୁନ୍ଦିକୁ ସମ୍ମାନ କରି ସେତେବେଳେ ନେବା ଓ ଲକାକରେ ପଣି ହୁଅକାଣ୍ଡ ଲାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ସେଇ ‘ସଇତାନ ରଂଗେଜ’ଟି, କାଳି-ତତ୍ତ୍ଵ-ଦେଇଥିବା ଓ ଗାଳି-ଦେଇଥିବା ଲାଗୁ ଆକୁ ବିନା ଚାନ୍ଦି ଓ ବିନା ମୂଳ୍ୟରେ ସକଳ-ଅସ୍ତ୍ର-ଶୟ ଯୋଗାଇବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ, ଏ ଦେଶରେ ରଂଗେଜ-ନିନ୍ଦାକମାନେ ହୁଇଗେ ବୋଲି ଅଣାକରେ ।

ପୁଥିବାର ସବୁଦେଶ ଓ କାତର. ଏକ ଜଥାରେ, ନିଶିଳ ମାନବ ଜାତିର, ଉଚିହାସର ମୁଁ ଆଗ୍ରହ ପାଠକ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଜାତ ଉଚିତରେ ଇଂରେଜ ଜାତିକୁ ମୁଁ ମୋର ଗଣ୍ଡାରକମ ସଙ୍ଗାନ ଦେଇ ଅସିଛି । ମୁଁ ମନେକରେ, ଇଂରେଜ ହିଁ ପୁଥିବାର ସର୍ବ-ଚମଳାତ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବହୁବାର ଯେଉଁ ଦୁଇବର୍ଷ, ତାହା ମୋ ଜାବନର ପୁଣୀତମ କାଳ-କେବଳ ନାହିଁ, ଏକ ନବଜାବନର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର କାଳ । କଳାଚମତ୍ତା ଯୋଗୁ ଅନେକ ଭରଣ୍ୟ, ଇଂରେଜମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୁଷ୍ୟବହୁର ପାଇଥିବାର ମୁଁ କାଗଜରେ ପଢିଛି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୁଇବର୍ଷ ଉଚିତରେ ସେ ପ୍ରକାର କୌଣସି ହେଲେ ଅଭିଜତା ମୋର ଏହି ନାଥିଲ । ଦୁଇବର୍ଷ କାଳ ମୁଁ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଦେଶ, ସୁନ୍ଦର ଜାତ, ସୁନ୍ଦର ଜୀବି, ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟବହାରର ଗଣ୍ଡାର ମନୋଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ୍ୟା ଉଚିତରେ ହିଁ କଟାଇ ଆସିଛି । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ଭବରେ ହିଁ ସମବେଦନ ବ୍ୟବହାର, ଯାହା ପିଲଦିନୁ ମୋ ଉଚିତରେ ଅନ୍ଧର ଆକାରରେ ମାତ୍ର ଥିଲ, ତାହା ସେହିଠାରେ ଦୃଢ଼ଚେର ହୋଇ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ମେଲି ପ୍ରାଣମୟ ଲଟେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭବରେ ସ୍ଥାଧୀନ ଓ ଶିକ୍ଷିତ ମନୁଷ୍ୟ, ଅନୁତୋଦୟ ଭବରେ ସବୋଜ ମାନବଙ୍କ ବୃଦ୍ଧିଦ୍ୟ ଭୋଗ କରୁଥିବାର ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଦେଖିଲ । ସ୍ଥାଧୀନମତ ପ୍ରଗରହା ସବୁ ଅବକାଶପଦ୍ଧତିରେ, କମ୍ୟୁନିଜନ୍ସ, ସେଠାରେ ପ୍ରବେଶ ହିଁ କରି ପାରୁନାହିଁ । ସେହିପରି ମୋ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵରେ ମଧ୍ୟ, ମନୁଷ୍ୟର—ବ୍ୟକ୍ତିଗତ-ସାଧୀନତା-ଅପହାରକ କମ୍ୟୁନିଜନ୍ସ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିକରି ପାରିନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦିନ ଦୂରେଲି ଯେ ଇଂରେଜ ଶ୍ରମିକା, ମୋର ଲଣ୍ଟରେଟ୍, ଶ୍ରମିକ-ଦେଲକୁ ଭୋଟ ନ ଦେଇ ଇଂରେଜ ସମ୍ବୂଦ୍ଧର ରକ୍ଷକ ଓ ପୋଷକ ବୋଲି ତଥାକଥତ ଧନୀ ଓ ପୁଣ୍ଡିପତିରା ଦଳ କଞ୍ଚକରେତ୍ତିପାର୍ଟିକୁ ଭୋଟ ଦିଏ, ସେହିଦିନଠାରୁ ଯେତେ ସ୍ଥାନ ହେଲେହେଁ ମୋ' ନିଜ ଫର୍ମ୍ଯୁତ୍ତି, ମୋ ନିଜଭାଗ ଓ ମୋ ନିଜ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ମୋ ଚିତ୍ରରେ ଯେପରି ସ୍ଥାନ ଅସନରେ ଆସିନ ହେଲା, ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି, ଅଟଳ । ବିଳଚ୍ଛୁ ଫେରିବା ଦିନଠାରୁ ଏବେଯାଏଁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତି ଗତ ଜାବନରେ ବା ମୋ ଜାତିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ବା ଗଢ଼ିବା ଦିଗରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଲେଖିଛି ବା କହିଛି, ସେ ସମସ୍ତ ଉଦ୍‌ବୋଧନର ବାଜ ମୋର ସେହି ଦୁଇବର୍ଷର ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରବାସବେଳେ ହିଁ ଗୁପ୍ତ ଭବରେ ଉପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛି ବୋଲି ପାଠକ ଧରିନେବେ । ଏହି ଭାବରେବର୍ଷ ଓ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ଭୂମିଷ ହୋଇଥିଲ । ତେଣୁ ଏ ମୋର ମାତୃଭୂମି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦେ, ତୁମ୍ଭି ଓ ଅୟାର ମାତୃଭୂମିରୂପେ ମୁଁ ଯେ ବହୁକାଳୀ ଧରି ଇଂଲଣ୍ଡ ବା ସ୍କୁରେପୀୟ ବା ସେହି ସୁନ୍ଦରେ ବିଶ୍ୱ ସଭ୍ୟତାକୁ ବର ନେଇଛି, ଏହା କହିବାରେ ମୋର ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ମୋର ଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମାନ୍ତର । ଏହାହିଁ ମୋ ନିକଟରେ ‘ସି-ଚେଷ୍ଟ’ । ଏହାହିଁ ମୋ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରକୃତ, ‘ସାମୁଦ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା’ ।

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଙ୍ଗାତ ହସ୍ତର ଆଶୀର୍ବାଦ

କୌଣସି ଏକ ସନେଟ୍‌ରେ ମୁଁ ଏଇ ଭାବଟି ପ୍ରକାଶ କରିଛ ଯେ, ବିଧାତା ଅମକୁ ଯାହା ଦିଅନ୍ତି କେବଳ ନୁହେଁ, ସେ ଯାହା ନ ଦିଅନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ ହେବାର କଥା । ଜୀବନର ଅନୁଭବ ଓ ଅଭିଜନା ସବୁର ପାଣ୍ଡାର୍-ଅକଲେକନ କରିଛି କୌଣସି ଏକ ମୁହଁତ୍ରରେ ମୁଁ ସେ ସନେଟଟି ବହୁ ବର୍ଷରେ ଲେଖିଥିଲି । ବହୁବର୍ଷ ତଳେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଏ ମତ ମୋ ନିକଟରେ ଆଜି କେବଳ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ନୁହେଁ, ଦୃଢ଼ତର ଓ ଗଧୁରତର ।

ମନୁଷ୍ୟ ତାର କ୍ଲ୍ରୋ ଓ କର୍ମରେ ଘ୍ୟାଧୀନ କି ଅନ୍ୟାଧୀନ, ସ୍ଵା ନେଇ ଚିଶ୍ଚର ସବୁ ଉନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳର ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବହୁ ଆଲୋଚନା ହୋଇଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ଏହି ରହସ୍ୟାବୃତ ବିଷୟ ଉପରେ କୌଣସି ସୁଷ୍ଠୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କେହି ଦେଇପାରି ନାହାନ୍ତି, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ସମ୍ଭାବନା କରି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ଆସୁଛ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ସାଥେ ସାଥେ, ସୁଷ୍ଠୁର ମୂଳରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭାବନା ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିରାଟ ଅଙ୍ଗାତ ହସ୍ତର୍ତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକରି ଆସୁଛ । ଏକ ଏକ ଜାତି ବା ସମ୍ଭାବନା ଗୋଟୀର ଜୀବନରେ ଯେପରି, ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସତ୍ୟ ପ୍ରତିରୁ ପ୍ରମାଣିତ । ଦୂରକୁ ନଯାଇ, ଏଇ ଆମ ଦେଶରେ, ଯେଉଁ କିମ୍ବମର ଲୋକ ସବୁ ଏଇ ଆମ ଥାଣି ଆଗରେ ଜନ୍ମିସୁ, ଚନ୍ଦ୍ରଜନ୍ମିସୁ, ମନ୍ଦୀ, ଭାଇସ୍-ଭୂନ୍ଦେଲରୁ, ଡି. ପି, ଆଇ, ପବ୍ଲିକ ସର୍ବୀସ କମିଶନ ମେମୂର ବା ସେହି ପ୍ରକାର ବଡ଼ ହାକିମ ଇତ୍ୟାଦି ହୋଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାଢି ମାଡ଼ିଯାଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସେ ସବୁ ପାଇବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସହଜାତ ବୁଦ୍ଧି, ଚରିତ୍ର ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ କୌଣସି ନିଶ୍ଚିନ୍ଦନ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ମର୍କ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବା ପାଗଲର ବିଜ୍ଞାନଚିରା । ଛଡ଼ା ଆଇ କିଛି ହେବ କି ? ଏ ଦେଶ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକର ‘ମୁଁ କଳ’-ବୋଲି-ଅହମିକା ତ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାହା କେବଳ ସମ୍ବାର-ରଜମଞ୍ଚରେ ସେ ଯେଉଁ ଅଭିନ୍ୟା କଣିବାକୁ ଅସିନ୍ତି ତା’ର ଅଂଶ ମତ ।

ପୁଅଶ ରଜନୀତିର ପୁଷ୍ଟଭୂମିରେ ଜଣେ ଚକ୍ରି ବା ବୁଲଭେଲ୍‌ଟିର ଅହମିକାର କିଛି ହେଲେ ଅବକାଶ ଆଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱ-ସୃଷ୍ଟିର ଅଳନ୍ତ ପଞ୍ଚଭୂମିକାରେ, କୋଟି-କୋଟି-ଆଲୋକ-ବର୍ଷର-ଦୁରତ୍ୱ-ବ୍ୟାପୀ ମହାବେୟାମର ଅଗ୍ରଣୀତି ସୃଷ୍ଟିମାଳାର ଅବାଞ୍ଚମାନସମ୍ୟ ପରିପ୍ରେଷ୍ଟିତରେ, ଆମର ଏଇ ଅଗ୍ରଣୀତି-ନଳ୍ବ-ସ୍ଵର୍ଗ ଉକ୍ତଳ ଦେଶରେ କୌଣସି ଚିତ୍ରକଷ୍ଟିସ୍, କୌଣସି ମୁଖ୍ୟମୟୀ, କୌଣସି ଶିକ୍ଷାମୟୀ ବା କୌଣସି ଡି. ପି. ଆଇଙ୍କର ଅହମିକା, ଏକାବେଳକେ ଅର୍ଥଧୂଳ ଓ ଉପହାସ୍ୟ ନୁହେକ ? କିନ୍ତୁ ପାଠକେ, ଯେଉଁ କାଳର କଥା ଏଇ ଲେଖା ଘୁଲିଛି, ସେ କାଳରେ ମୋ ପରି ନିର୍ବାହ, ନିରାପଦ, ସାଧାରଣ ନାଗରିକର ମନେ ହୋଇଛି ଯେପରି କି, ଉପରଲିଖିତ ଆମର ଏଇ ଷ୍ଟୁଦ୍ରାତିଷ୍ଟୁଦ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ମାଟିରେ ମନ୍ଦୀ- ଡି. ପି. ଆଇ ଉତ୍ସାଦ ପଦମାନଙ୍କରେ ସାମୟିକ ଅଧ୍ୟସ୍ତିତ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ଅହମିକାରେ କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ନୁହେଁ, ଏଇ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ଜୀବନନମୀ ମା ବୟସରୁ ଯେପରି ଟଳମଳ ହେଉଥିଲା । ଏପରି ଅହମିକା, ଏପରି ଦର୍ପାନ୍ତତା, ଏ ଦୁଗରେ ଶିକ୍ଷିତ ମନୁଷ୍ୟର ମଧ୍ୟ ପଟ୍ଟିପାରେ, ଏହା ମୋ କଳନ୍ତାର ଅଣ୍ଟାତ ଥିଲା । ଏପରି ଏ ସ୍ମୃତିକର ଶେଷ ଆଡ଼ିକ ବିଦ୍ୟୁତ ଭାବରେ ବନ୍ଦିବାର ଆଶା କରେ ।

କିନ୍ତୁ, ଅହମିକା-ପବନ-ପୁରିତ ଏଇ କେତେକ ରବର-ପେଣ୍ଟୁ ଗୁଡ଼ିକର, ଅଭିବନ୍ଧନ ଓ ଉତ୍ସାହର ପରି, ତତୋଧ୍ୟକ ଲଜ୍ଜାକର ସେମାନଙ୍କର ସକୋତନ ଓ ଭୁପତନ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆଗିରେ ଦେଖିଲ । ବିଶ୍ୱ-ରଜନୀତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଏଇ ଲେଖକ ତାର ସମାନ୍ତର କାଳରେ ହିଟ୍କଲର, ମଗୋଲିନ ଓ ଷ୍ଟୁଲିନ୍ ପ୍ରଭୃତି ନର-ଶାସ୍ତ୍ର-ମାନଙ୍କର ଉଦୟ ଓ ଅନ୍ତିମ ଦେଖିଲ । ତେଣୁ ତା କ୍ଷୁରେ ଷ୍ଟୁଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ଷ୍ଟୁଦ୍ର ଜଣେ ମନ୍ଦୀ ବା ବଡ଼ାସାହେବର ଅହମିକାର କି ଅର୍ଥ ଆଇପାରେ ? ବରଂ, ବିଶ୍ୱ ଓ ଉକ୍ତଳୀୟ ଭବ୍ୟ ରଙ୍ଗ ମଞ୍ଚରେହି ଅହମିକାଟୀତିଭୂତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅକଳିତ ପତନ ଓ ବିଷ୍ଟୋରଣ ଦେଖି ଦେଖି, ମନୁଷ୍ୟର ନିଜ କେଷା ଛଡ଼ା ଏକ ଅଙ୍ଗକ ହୃଦୟର ନିପୁଣ ପରିବୁଲନାରେହି ବିଶ୍ୱାସ ହିମେ ଗଣ୍ଠରବୁ ଗଣ୍ଠରତର ହୋଇ ଆସୁଛି । ମନେହୁଏ ଏହାହିଁ ଏକ ମହାନ ଶିକ୍ଷା ଏଇ ଲେଖକର ଜାବନରେ ।

ବିଲତରୁ ଉଚ୍ଚ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇ ଫେରିଲେ ମଧ୍ୟ ମତେ ଉକ୍ତଳ ଦେଶରେ ଉପଦୁର୍ଗ୍ରହ ଘୁକର ମିଳିଲନ । ସେଥିପାଇଁ ଧରି ନେଇଛି ଯେ ମୋର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ବା ଯଥେଷ୍ଟ ନିପୁଣତା ନଥିଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ବାତ୍ର-ବିଶ୍ୱର ନେଇ ଆଲୋଚନା ଏଠାରେ ଏକାବେଳକେ ଅର୍ଥଧୂଳ, ଅନ୍ତର୍ଭାବ ମୋ ନିକଟରେ । କାରଣ, ପରେ, ମୋ ଜୀବନ ଯେପରି ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ସମୁଢ ଓ ଅଭିଜ ହୋଇ ଉଠିଲ, ତାର ମୂଳପତ୍ରର ଯେପରି ହେଲା ୧୯୦୦ରେ ମୋର ସରକାରୀ ଘୁକର ନ ହେବାରେ, ଠିକ୍ ଯେପରି ତାର ତଣବର୍ଷ ପୃଷ୍ଠାରୁ ୧୯୩୦ରେ ମୋର ପାଇମାନେ ତେବୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ

ହୋଇଗଲେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ହୋଇପାରିଲି ନାହିଁ ଓ ସେହି ବିଷଳତା ଘୋଗୁହୀ, ତାର, ସମ୍ପଦ ଜୀବନର ଚଢି, ନିର୍ବିରତ ପଥରୁ ଓଲଟା ପଥରେ ଯିବାରୁହୀ ସେ ଆଜି ଯାହା କିଛି ସାମାଜିକ ଜୀବରେ ନିଜସ୍ଵବନ୍ଧୁ, ତାହା ହୋଇପାରିଛି । ୧୯୩୦ରେ ଏ ଲେଖକ ସରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ, ତାହାର ଅସିକ ସମାଜ ସଂହାରି ଯାଇଥାନ୍ତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ ।

ସେହିପରି ୧୯୪୦ ର ସାମୟିକ ବିପଦ, ମୋର ପର-ଜୀବନର ସ୍ଥାନ୍ୟର ମୂଳପରିଣାମ ହେବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି । ବିଧାତାର ଚତୁର ସ୍ଥାନବିଧରେ ମୋ ଜୀବନରେ ନ-ମିଳିବାହୀ ହୋଇଛି ପରେ ବହୁ ମିଳିବାର ମୂଳହେତୁ । ଲେଖକର ତେଣୁ ଫିମେ ଫିମେ ନିଜର କୃତିତ୍ତରେ ବିଶ୍ୱାସ ହାନି ଓ ଅଙ୍ଗତ ହସ୍ତର ପରିମୂଳନାରେ ଗଣ୍ଠରବୁ ଗଣ୍ଠରତର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ବୁଲାଇ । ସେହି ବିଶ୍ୱାସାସ୍ତ୍ର ହସ୍ତ, ଯାହା-ନ-ଦେଉଛି, ତାହା ସେ-ଯାହା-ଦେଇଛି ଠାରୁ କମ୍ ବ୍ୟକ୍ତନାପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ କୌଣସି କୌଣସି ଉତ୍ତରାଶାଠକଙ୍କ ଚିତ୍ରରେ ଏହା ହୁଏଇ ନିଶ୍ଚେଷିତାର ଦୂଷଳ ପ୍ରୟୋଗ ଅଣିପାରେ । ତା' ହେଲେ ସବନାଶ, ମୋ ଜୀବ ପକ୍ଷରେ ଓ ତାଙ୍କ ନିଜ ଜୀବନ ପକ୍ଷରେ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରାଶାଠ ଟିକିଏ ନିନ୍ଦାକଲେ ଦେଖିବେ ଯେ, ବିଧାତାର ବିଶ୍ୱବ୍ୟାସ୍ତ ଅଙ୍ଗତ ହସ୍ତ ଅହରହ କର୍ମବ୍ୟାସ୍ତ । ତିଲେ ତାର ଅବସର ନାହିଁ । ଆମପରି ଜୀଠ ପତଙ୍ଗରତ କଥାର ନାହିଁ । ସେହି ଅଦୃଶ୍ୟ ହସ୍ତ, ଅନବିଜ୍ଞାନ ଭବରେ, ପୁଅଶାର କୋଟି କୋଟି ଜୀବନ ସହିତ କୋଟି କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ର-ତାରକା ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ମଧ୍ୟ । ଏହି ନିଃଶେଷ-କର୍ମ-ପ୍ରବାହର ଏକମାତ୍ର ସଙ୍କେତ ଏହି ଯେ, ଆମେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଜୀବନକୁ ଅନବରତ କର୍ମ-ଯୋଜିତ କରି ଚିତ୍ରିବା । ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ କର୍ମ ହେଉଛି, ଆସ୍ତି-ବ୍ୟକ୍ତି ତୃତୀ ପୂର୍ଣ୍ଣୀକରଣ । ଆମ୍ବେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅଜ୍ଞ, ଅପୂର୍ଣ୍ଣ, ଓ ପ୍ରମାଦ-ଶୀଳ । ଜୀବନର ସକଳ ବାହ୍ୟ କର୍ମତଳେ, ଆମକୁ ଆମର ପୂର୍ଣ୍ଣତା, ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଆମର ଆଲୋକ ଶୋକବାକୁ ହେବ । ସେ କି କମ୍ କଠିଣ କାମ ? ବୁଦ୍ଧ, ଗାନ୍ଧିଜୀ ଜୀବନ କେବଳ ସେଇ ଚେଷ୍ଟା ଛକ୍ତା ଆଉ କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ । ମୋର ଉତ୍ତରାଶାଠକ-ବର୍ଗ, ସେଇପରି ଏକ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ-ତାରକାକୁ ସବଦା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେକ ? ତା' ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ କେବଳ କର୍ମମୟ ହେବନି, ସତ୍ତ୍ଵକର୍ମ-ମୟ ହେବ, ସୁଖି, ବିଧାତାର ଅଙ୍ଗତ ହସ୍ତ ଓ ତାଙ୍କ ଜୀବନ, ପରିଷ୍ଵରର ପରିପୂରକ ହେବେ । ସେହି ଅଙ୍ଗତ ହସ୍ତର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନେକ ସମୟରେ ବୁଝିପାରି ନ ଥିବାରୁ ଓ ମାନ ନଥିବାରୁହୀ ଏଇ ଲେଖକର ଜୀବନ ବହୁବେଳେ ନାନା ଅକାରଣ ଦୁଷ୍ଟିନ୍ତାରେ ବିଶାର୍ଦ୍ଦ ଦେଇ ଦିତିଛି । ଗୀତାରେ ଅଛି—“ଅହଙ୍କାରବିମୂଳାମ୍ବା କର୍ତ୍ତାହମିତିମନ୍ଥତେ ।” ଅହଙ୍କାର-ବିମୂଳ ଲେଖକରୁ ‘ମୁଁ କରିଛୁ’ ବୋଲି ବବେ । ସୁଖି, “କର୍ମଶାସ୍ତ୍ରକାରଟେ ମା କଲେପୁ କଦାଚନ ।” କାମ କରି ବୁଲ, ଅଲପାର ଚିନ୍ତା କରନାହୀଁ । କାରଣ, ସେ ଅଧିକାର୍ତ୍ତ ଆଜନଶେ ହାତମୁଠାରେ ରଖିଛି, ଏ ଜଗତରେ ଯୋଗ-ବିଶେଷର ସମତା ।

ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେକର ଛାଡ଼ା ଓ ଚେଷ୍ଟା ଯଦି ସଫଳ ହେଉଥାନ୍ତା,
 ତେବେ ଏ ଧର୍ମରେ ଜୀବନ ଆହୁର ସାଧନେର ହୋଇଇଠାନ୍ତା ନାହିଁକି ? ଆମପର ବଢ଼ୁ
 ପାଷଣ୍ଡର ବଢ଼କଳଙ୍ଗନା, ବଢ଼ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୁଏ ବୋଲି, ପୃଥିବୀରେ ଜୀବନ
 ଏକପ୍ରକାର ସହ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ଜୀବନର ଶେଷ ଆହୁକ ଏଇ ଭାବଟି
 ତିରରେ ଓତ୍ତପ୍ରୋତ ହୋଇଆସୁଛ । କାରଣ, ଏହି ସାମାନ୍ୟ ଜୀବନର ଅକିମ୍ବତ୍ତକବ
 ଯାହାକିଛି, ସବୁ ସେହି ଅଦେଖା ହାତରହିଁ ଦାନ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ବୋଲି କହିଛେ
 ନାହିଁ । ଯାହା ହୋଇଛି, ତାହା ତାର କଳଙ୍ଗନାର ବାହାରେ ଥିଲା ଓ ଯାହା ସେ
 ଛାଡ଼ା କରିଥିଲା ତାହା ହୋଇଥିଲେ, ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ବିଦୟାସ୍ଥ
 ନେଇଥାନ୍ତା, ଯେମିତି ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ଜଳ୍ପ, ମଞ୍ଜ୍ଜ ଓ ବଡ଼ ହାକମ ନେବେ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଗଡ଼କାତ-ଏକୀକରଣର

ସମ୍ବାଦଖ ଚେଷ୍ଟା

ଏବେ ହିନୋଳ ଗଡ଼ରେ ଏକ ପୂର ହାଇସ୍କୁଲ୍ ଠିଆ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଗଡ଼କାତ ମାନଙ୍କର ଏଡ୍ରୁକେଶନାଲ ଆଡ଼ିଶ୍ରାନ୍ତର ବା ଶିକ୍ଷାପରିମର୍ଶଦାତା ଥିଲବେଳେ ଏଇ ହାଇସ୍କୁଲ୍ ଆଗମ୍ବନ୍ତ ନୋଇଥିଲା । ହିନୋଳ ଦରବାର ଏଡ୍ରୁକେଶନାଲ ଆଡ଼ିଶ୍ରାନ୍ତରକୁ ଡାକିଲେ, ନବାରବ୍ଧ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀକୁ ‘ରେଳନ୍ନାରଜ୍’ ବା ସ୍ଥିକାର ନରିବା ପାଇଁ । ହିନୋଳ ଦରବାରର ନିମନ୍ତଣ ରକ୍ଷା କରି ସେଥର ପ୍ରଥମ କରି ହିନୋଳଗଡ଼ ଦେଖିଲି ଓ ହିନୋଳ ସ୍କ୍ଵେଟ୍ ବୁଲିଲି । ସେ ସ୍କ୍ଵେଟ୍ରେ ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାର ଅବସ୍ଥା ଅଛି ଶୋଚନାୟ ଥିଲା,—ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ କଥା ଗୁଡ଼ିଦିଅ, ପାର୍ବ୍ତୀ ଅନେକ ସ୍କ୍ଵେଟ୍ ଭୁଲନାରେ ମଧ୍ୟ । ହିନୋଳଗଡ଼ର, ଅସ୍ପ୍ର୍ୟକର ସ୍ଥାନ ସବରେ, ସେତେବେଳେ ବେଶ୍ ନାମଢାକ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ହୁଏତ ଏବେବି ଅଛି ।

କିନ୍ତୁ ହିନୋଳ ଗଡ଼ରେ ଏକ ହାଇସ୍କୁଲ୍ ସ୍ଥାପନ ଉଦ୍ୟମରୂପରେ ମୁଁ ଯାହା ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଇଥିଲି ପରେ ତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଗୁରୁର ଓ ବ୍ୟାପକ ହୋଇପଢ଼ିଥିଲା । ତାହା ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ, ଆଗରୁ ପୂର୍ବତନ ଗଡ଼କାତମାନଙ୍କର ପରିମର୍ଶଦାତା ବା ‘ଆଡ଼ିଶ୍ରାନ୍ତର’ ପୋଷ୍ଟୁଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ଓ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣି ରଖିବାକୁ ହେବ ।

ପଲ୍‌ଟିକାଲ ଟିପାଟିମେଣ୍ଟ ଓ ପରିମର୍ଶଦାତା

ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ‘ଗଡ଼କାତ’ ଅଞ୍ଚଳର ଗ୍ରେଟ୍-ବଡ଼ ବୁଲିଶଟି ସ୍କ୍ଵେଟ୍ ନେଇ ସେ-କାଳର ରାଷ୍ଟ୍ର୍-ସ୍କ୍ଵେଟ୍-ୱେନ୍ଯୁ-ଏନେଲ୍ସି ଗଡ଼ାଯାଇଥିଲା । ବୁରତର ପଞ୍ଚମାଞ୍ଚଳ ଗଡ଼କାତମାନଙ୍କ ନେଇ ଏଇପରି ଏକ ଓେସ୍ଟ୍-ସ୍କ୍ଵେଟ୍-ସ୍କ୍ଵେଟ୍-ୱେନ୍ଯୁ-ୱେନ୍ଯୁ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ରାଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନାହିଁ ଥିଲେ ସମ୍ମଲୟପରରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଶା

ଷ୍ଟେଟସ୍‌ର ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟ; ମଧ୍ୟଦେଶ ବା ଛତଗଢ଼ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲେ, ରାସ୍ତାପୁରରେ ଥିବା ଛତଗଢ଼-ପଲିଟିକାଲ-ଏଜେଣ୍ଟ । ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଉପରେ ବଡ଼କଣ୍ଠା ଥିଲେ ରେସିଡେଣ୍ଟ, ଯେ କି କଲିକତାରେ ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବାସଭବନ ଓ ଅପିଷ ଥିଲା କଲିକତାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ଓଁ.ରେନହେସ୍ଟିଙ୍ଗସଙ୍କ ପୂର୍ବତଳ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାସଭବନ । ଏବେ ସେଇଠି ଭାବରେ ନାଶୀୟ ପୁଷ୍ଟିକାଳୟ ପ୍ଲାପିତ୍ର ହୋଇଛି । ସମ୍ମଲପୁର ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଭବନରେହିଁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଓଡ଼ିଶାର ପଣ୍ଡିମ ବିଭାଗର କମିଶନର ରହୁଛନ୍ତି ।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିରେ, ଭାବୀ ‘ଛତଗଢ଼’ ଓ ‘ଓଡ଼ିଶା’ ବିଭାଗରେ ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟ ଏତେ ଗ୍ରେଟ ଥିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଭଲ ଭଲ ଅପିଷର ରଣି ନିଜ ନିଜକୁ ପୁଣାଦିତ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ଧରନ୍ତ ତରିରାଆ, କୁଳଶ୍ଵାର, ବଡ଼ାମ୍ବା, ରଣପୁର କରିଥାଏ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ରାଜ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କର ଆୟୁ କେତେ ଯେ, ସେଇଥିରୁ ଶିକ୍ଷା, ପୃତ୍ତି, ପୋଲିସ୍, ଫରେଷ୍, ରେଇନ୍—ଏପରି ବିଭାଗକୁ ନିପୁଣ ଭାବରେ ସେମାନେ ଲେଲେ ପାରନ୍ତେ ?

ସେଥିପାଇଁ, ସେକାଳର ପଲିଟିକାଲ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ, ଏଇ ଗଡ଼ିଜାତ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ‘ଆଭିଭାବକର’ (ପରାମର୍ଶଦାତା) ପୋଷ୍ଟ ସବୁ ସ୍ଵର୍ତ୍ତ କରିଥିଲେ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏଇପରି ଥିଲା ଯେ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗବାରମାନେ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ରେସିଡେଣ୍ଟଙ୍କ ଭାତରେ ଦେବେ ଓ ସେଇ ଫଣ୍ଟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ଜଣେ ଜଣେ କମନ୍ ଆଭିଭାବକର ବା ପରାମର୍ଶଦାତା, ସବୁ ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ । ତାଙ୍କର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ସେହି ସେହି ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ପରିଚ୍ଛାଳିତ ହେବ ।

ମୁଁ ଥିଲିବେଳେ ଏଇପରି କେବଳ ତନିକଣ ଆଭିଭାବକର ଥିଲେ,—ଶିକ୍ଷା, କରେଷ୍ଟ ଓ ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗରେ । ପୂର୍ବ ବିଭାଗରେ ଜଣେ ଆଗରୁ ଥିଲେ ବୋଲି ଶୁଣିଛି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଥିଲିବେଳେ ସେ ନ ଥିଲେ । ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ଆୟୁଷ ପୃତ୍ତି ଅଳିଲ ବେଳକୁ ଜଣେ କୁଣ୍ଡିବିଭାଗୀୟ ଆଭିଭାବକର ମଧ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କରେଷ୍ଟ ଆଭିଭାବକର ମୁମ୍ବ ସାହେବ ଏକାଧାରରେ ଚରୁର, ଫଣ୍ଟିକ ଓ ଏକ ଆପଲୋଦ୍ୟମୀ ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସହିତମୋର ବନ୍ଧୁତା ବେଶ୍ ଜାତି ଉଠିଥିଲା । ସେ ଆୟୁର୍ବ୍ୟାଣ୍ୟର ଲେକ । ସମ୍ଭବ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ଜଳଳର ପ୍ରତି ଗଇ ସେ ଜାଣିଥିଲେ କହିଲେ ତଳେ । ସେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାତର ଜଳଳରେ ବୁନି ବୁଲ ଯେଉଁ ତରୁଗଛ ଏଇ ଇଣ୍ଟିଆରେ

ଆଜ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ମୁନ୍ଦରରସିଟିରୁ ଉଚ୍ଚତର ଉପାଧ ପାଇଥିଲେ । ଏଥରେ ଉଚ୍ଚତର ମୁନ୍ଦର ଭାଗ ଟୁଟ୍ରି ଓ ଗର୍ଭ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛୁ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ଯାଇ ଉଚ୍ଚତର ମୁନ୍ଦର ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟର ଫରେଷ୍ଟ ଆଭିଭାବକର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।

ରାଜାମାନେ ପଲିଟିକାଲ ଉପାଟମେଣ୍ଟ୍‌ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏଇ ଆଭିଭାବକର୍ତ୍ତବ୍ୟର ମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଏକପ୍ରକାର ବାଧ ହୋଇଥିଲେ କହିଲେ ତଳେ । କୌଣସି ହେଲେ ଦରବାର ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଲେକ ପର ଦେଖୁ ନ ଥିଲେ । ସେ କାଳର ସେଇ ପ୍ରେସ୍ ପ୍ରେସ୍ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କର ପରମ ବାସନା ଏଇ ଥିଲ ସେ, ସେମାନେ ତାଙ୍କ ନିଜ ନିଜ ଭୂମି ଉପରେ ଆପଣର ଅଭ୍ୟାସୁର—ଅନ୍ଧାସୁର—ଅପବ୍ୟୁର ନିରକ୍ଷଣ ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ଯେପଣି ରହିବେ । ଯାଶ୍ୱର (ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ଜଣେ ମୁଦ୍ରାଜନ ଦେବାନ୍ ମତେ କହିଥିଲେ ଥରେ, ସେ ସେ ସେତେବେଳେ ଯାଶ୍ୱର (ଏହା ସମ୍ବଲପୁରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମକୁ ଲାଗିଛି ଓ ଏହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ମୁଣ୍ଡାର୍ ଶାଖି ଓଡ଼ିଆ ଦେଶ) ଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ବସିବାକୁ ଖଣ୍ଡ ତୌଳି ବି ନ ଥିଲ । ରାଜା, ତଳେ ଗଢି ଉପରେ ତକିଆରେ ଠେଣ ଦେଇ ବସୁଥିଲେ । ଏଇ ଦେବାନ୍ ଯେତେବେଳେ ସେଇ ଅଗମ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ରାତ୍ରା ଓ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଆଦି ନେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, ସେତେବେଳେ ରାଜା ତା'ର ଗୋର ବରେଖ କଲେ,— କାରଣ, ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ସହଜରେ ଅସି ପାଶିବ ଓ ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ସ୍ବରୂ କଥା ଜାଣିପାଇବ ! ମୋ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏଇ ମନୋବୃତ୍ତିର ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲ ବୋଲି କହୁ ହେବନି । ତେଣୁ ରାଜାମାନେ ବାହାରେ ଆଭିଭାବକର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅଭିଭାଦନ ଜଣାଉଥିଲେହେଁ, ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଏକ ଅବାସ୍ତିତ ଅନ୍ଧକାଶ ବୋଲି ବିଶ୍ୱର କରୁଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ପଲିଟିକାଲ ଉପାଟମେଣ୍ଟର ସ୍ଵାର ବା ଗୁପ୍ତଚର ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ କରାଯାଉଥିଲା ।

ଏହି ଅବାସ୍ତିତ ଅନ୍ଧକାଶମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟରେ ପୁରୀର ନ ଦେବା ପାଇଁ ଓ ନିଜର ତଥାକଥତ ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ବା ପାଞ୍ଚରୌମତ୍ତ୍ଵ ଜାହାନ୍ କରିବା ପାଇଁ ମୁନ୍ଦରର କାଳାହାଣ୍ଟି, ପାଟନା, କଳାହାଣ୍ଟି, ବସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଭୁତ କେତୋଟି ବଢି ଷ୍ଟେଟ୍, ଆଭିଭାବକରମାନଙ୍କୁ ଆଦୋି ଗ୍ରହଣ ମଧ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ । ଉଚ୍ଚତର ମୁନ୍ଦରକୁ ସେ କାଳର ପାଟନା ଷ୍ଟେଟ୍‌ରେ ପ୍ରାଇମେସା ଶିକ୍ଷାର ଅବସ୍ଥା କେଣ୍ଟ ପ୍ରଶାନ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଥିବାର ଶୁଣି ଥରେ ମୁଁ ମୋର ଗସ୍ତରେ ପାଟନା ଷ୍ଟେଟ୍ ଦେଇ ସମ୍ବଲପୁର କେରିବାର ତେଣୁ କରୁଥିଲ,— ଯେପଣିକି ପାଟନା ଷ୍ଟେଟ୍‌ର କେତୋଟି ପ୍ରାଇମେସା ସ୍କୁଲ ଦେଖି ପାଇବି । କିନ୍ତୁ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ବରକେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ ସିଂହବେଂକ ସେକାଳର ପାଟନା ଦରବାର ମତେ ଷ୍ଟେଟ୍‌ରେ ପଣ୍ଡିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁମତି ଦେଇ ନ ଥିଲେ ।

ଦେଖୀ ଓ ବିଦେଖୀ ଶାସକ

ଏଠାରେ କିନ୍ତୁ କହି ରଣେ ଯେ ସେତେବେଳେ କେବଳ ପାଠଣା ସ୍କ୍ରିନ୍‌ଡ୍ରାଇଭ୍‌ରେ ଗଡ଼ିଜାଟ (କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାଟ, ଛତିଶମତି ନୁହଁଁ) ର ଅନେକ ସ୍କ୍ରିଟରେ ପ୍ରାଚମେସା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରକୃତିର ଖୁଲ୍ଲ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା । ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଖୋକ-ମଙ୍ଗଳ-ଶକ୍ତି ଏବର ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ଆଜି ଯାହା ପ୍ରାଚମେସା ଶିକ୍ଷାର ଅବସ୍ଥା, ତାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବହୁଶୁଣୁ ଭଲ ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ପ୍ରାଚମେସା ସ୍କୂଲମାନଙ୍କର, ସେକାଳର କେତୋଟି ଗଡ଼ିଜାଟରେ । କିନ୍ତୁ ପାଠଣା ସ୍କ୍ରିଟ-ପରିସେଇ ଭାର୍ଯ୍ୟବାନ ଗଡ଼ିଜାଟରୁ ତୁଳିତ ଥିଲେ କେବଳ ସେଇ କେତୋଟି ରାଜ୍ୟ, ଯେଉଁଠି ରାଜା ମରିଯାଇଥିବାରୁ ଓ ସୁବରଜ ନାବାଲକ ଥିବାରୁ ସେସବୁ ବହୁକାଳ ପଲିଟିକାଲ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟର (ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂରେଜଙ୍କର) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଶାସନରେ ଥିଲା । ଏଇ ଯୋଗୁଢ଼ି ପାଠଣା, ଡେଙ୍କାନାଳ, ନୟାଗଡ଼, ଆଂଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରାଚମେସା ଶିକ୍ଷା ଖୁବ୍ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା । ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ ହେଉଛି, ମିଃ ଡିପ୍ରିସୀ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାଟରେ ଡିପ୍ରିସୀଙ୍କ ପରି ସେ କାଳରେ ଛତିଶମତି ପଟେ ଜଣେ ସାହେବ ରନ୍‌ସପେକ୍ଟର ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କେବଳ ଶିକ୍ଷାର କରୁଥିଲେ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷାବିଭୂତ ଡିପ୍ରିସୀ କେବେ ଶିକ୍ଷାବିଭୂତ ନ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ପଟେ ମଣିଷ କପର ତିଆରି ହେବେ ତାହା ଦେଖାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଡିପ୍ରିସୀ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ସ୍କୂଲ ଶିକ୍ଷକ ମାତ୍ର ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସ୍କୂଲ ମାତ୍ର ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାବିଭୂତ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଗୁଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ସ୍ବାଧୀନତୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ଏର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଡି. ପି. ଆଇ ବା ଭାଇସ୍-ଗୁନ୍‌ସେଲରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୋଇଛି ବୋଲି ଆମେ କହୁପାରିବାନି । ଅଥବା, ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଆମେ ଯାହା ଆଜି ଖର୍ବ କରୁଛୁ ତାହା ଶୁଣିଲେ, ଡିପ୍ରିସୀଙ୍କ ସମାଧିଷ୍ଟ ଶବ ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ଚିକାର କରିଦିବ ।

କୋଟିଅତିକ୍ରମେ ସ୍କ୍ରିଟ୍‌ରୁ ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟାପକ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଆମ ଦେଖୀ ରାଜାଟ୍ରୀ ଫିମାଗତ ଶାସନ କରି ଆୟୁଧିଲେ, ସେଠି କିନ୍ତୁ ରାଜତ୍ର ନଭୁଅଳ ଗୌରବମୟ ମଧ୍ୟରୁଗୁ ଅନ୍ଧକାର । ହିନ୍ଦୋଳ ଥିଲ ସେଇପରି ଏକ ସ୍କ୍ରିଟ । ପୁଣି ଇଂରେଜ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍‌ର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତିମଶାସିତ ହୋଇ କୌଣସି କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ରାଜାଙ୍କ ହାତକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲ, ସେଠି ବି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଫେରି ଆସୁଥିଲ ଆମ ଇତିହାସର ସୁପରିଚିତ ମରହଙ୍ଗୀ ଶାସନ । ଏପରିକି, ଇଂରେଜ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍‌ର ପରିବର୍ତ୍ତୀ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ କରି ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, ଆମେ ବାଖ ହୋଇ ଅନ୍ତରବ କଲୁ ଯେ ସମଗ୍ର ଗଡ଼ିଜାଟରେ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇ ଫେରି ଅସିଲ ପରା ।

କଥ୍ୟମାନ କାଳକୁ ବ୍ରିଟୀଶ ସାରତରେ କଂଗ୍ରେସ ଥରେ ଶାସନକଳ ହାତକୁ ନେଇ, ପୁଣି ଜେଲ୍-ବରଣ ଓ ଗଣ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଫେରି ଯାଇଆଏ ଏବଂ ସେହି ଗଣ-ଆନ୍ଦୋଳନର ଧକ୍କା ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କର ସୀମା ଡେଇଁ ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କର ବହୁଧୁଗୁପ୍ତ ମୌନ ବନଶେଳୀଦିକୁ କଂପିତ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ କରି ସାରିଆଏ । ଦୂରଦର୍ଶୀ, ଚରୁର ଇଂରେଜ ଜାଣି ନେଲାଣି, ଘଟଣା ପ୍ରବାହର ଗଢି କେଉଁଆଡ଼କୁ । ବ୍ରିଟୀଶ ସାରତ ତ ହାତରୁ ଗଲାଣି । ‘ଇଣ୍ଟିସ୍କାନ ଇଣ୍ଟିସ୍କା’ (ଗଡ଼ିଜାତ)ରେ ଶାଜା ଓ ପ୍ରଜା ଉତ୍ସବକୁ କୌଣସିତେ ଯଦି ଥାବଡ଼ା ଥାବଡ଼ା କରି ରଖା ଯାଇପାରେ, ତେବେ ସେଇ ବଳରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଆୟୁଷ କିଛିକାଳ ତ ବଢ଼ି ଯାଇପାରେ ! ମୁଁ ଯେଉଁ କାଳର କଥା କହୁଛି, ସେ ସମୟରେ ପଲିଟିକାଲୁ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ, ଇଣ୍ଟର୍ନେଷ୍ଟ୍ ସ୍ଟେଟସ୍ ଏକେନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଠିକ୍ ଏଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସାଂଗ୍ରୋମ-ଅହମିକାର ଦାଢ଼ ନଷ୍ଟ କରି, ପରମର୍ଦ୍ଦାତା ପ୍ରରରୁ ଆଉ ଟିକିଏ ଆଗକୁ ଯାଇ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ରାଜ୍ୟପଥକୁ ଏକାଠି କରି ସେମାନଙ୍କୁ କମନ୍ ଆଭିନିନ୍ଦ୍ରେସନ୍ ବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ଦେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପଲିଟିକାଲୁ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ସେହି ସେହି ଦରବାରମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରୂପ୍ ଦା ଗୋଷ୍ଠୀଗଠନର ଚେଷ୍ଟାରେ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ସବୁ ଦରବାର ଏ ଚେଷ୍ଟାରେ ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ । କେହି କାହା ସାଥରେ ମିଶିଯିବାକୁ ରାଜି ନ ଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜର ସଭାରେନଟି (ସାଂଗ୍ରୋମନ୍) ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ । କିଏ ସ୍ଵପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଭାବିଥିଲା ଯେ, ସର୍ବାର ପଟେଲଙ୍କ କଳମ ଗାରରେ ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହି ମଧ୍ୟପୁରୀୟ ଭାଷାପାଦ ରାଜାରାତି ଉଭେଇ ଯିବ ?

ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କର ଆମ୍ବିକ ଏକତା

କିନ୍ତୁ, ଶିକ୍ଷା ପରମର୍ଦ୍ଦାତା ଭାବରେ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାତ ସବୁ ଥରେ ଦୁଲିଗଲ ପରେ ମୋ ମନରେ ବରବର ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ସ୍ଥିତି ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ, ଏଇ ଏକଭାବାବସ୍ଥା ଓ ଏକଷାବସ୍ଥା ରାଜ୍ୟପଥର ଏକଟ୍ରିବୋଧ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏମାନେ ନିଜ ନିଜକୁ ଏକ ବିହାର ଏକକର ଅଂଶ ବୋଲି ମନେ ନ କରି, ନିଜ ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ତାରେହି ଏପରି ଆୟାରୁଷ୍ଟ ଓ ଆସ୍ତରୁଷ୍ଟ ରହୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ବାମଶ୍ରୀ ବା ମୟୁରଭାଙ୍ଗର କଥା ଧର୍ଯ୍ୟାବିରାମ । ବାମଶ୍ରୀ ଓ ମୟୁରଭାଙ୍ଗର ଜାଗପାତାର ଶୀତଳ-ନିର୍ମଳ ଧାରା ବୋହୁଯାଇ ଉକଳର ସାମୁହିକ ଜାତୀୟ ଜୀବନକୁ ଯେହାରେ ଉଷ୍ଣର କରିଥିଲା ଭାବୁ କେଇଁ ଓଡ଼ିଆ ନଜାଣେ । ମହାରାଜା ବାପୁଦେବ ପ୍ରୁଣିଲଦେବ ଓ ଶ୍ରୀମତିରାଜନ୍ଦିନୀ, ପୁଣି ଗଡ଼ିଜାତ-ସନ୍ଧାନ ନାଲମଣି ବିଦ୍ୟାରହୃ, ଓଡ଼ିଶା ମା'ର କଷାଟର ପ୍ରକୃତ ରହୁ । ଉକଳ ସମ୍ବଲମନର ପ୍ରଥମ ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ଶମତନ୍ତ୍ର । ସୁନ୍ଦଳ ଓ ଶ୍ରୀମତନ୍ତ୍ରଙ୍କ ପରି ସଞ୍ଚାରକ ଏ ଦେଶ

ଦେଖିବନା ? କିନ୍ତୁ କଥ୍ୟମାନ କାଳରେ ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂହଦେଓଙ୍କ ଷ୍ଟୁଡ୍‌
ପାଠଶାଳେ ଷ୍ଟେଟ୍ ଯେପରି ପରିସ୍କଳିତ ହେଉଥିଲା, ମନେ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଯେପରି
ଓଡ଼ିଶାରୁ ବାହାରେ,—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ! ଗ୍ରେଟ୍ ବଡ଼ ଅନ୍ୟ
ଅନେକ ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ଥିଲ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର-ମନୋଭାବ । ମୁଁ ରାବିଲି, ଏକାଠି
ହୋଇ କାମ କରି ପାରିଲେ ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତକୁ କି ବିରାଟ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଇ
ନ ପାରନ୍ତେ ! ଠିକ ଏତିକବେଳେ ହୃଦ୍ୟୋଳିରୁ ତାକର ଆସିଲା । ଏଇଠି ମୋର
ଆଦର୍ଶକୁ ବଖାଣିବାର ଲେଇ ଆଉ ମୁଁ ସମ୍ମରଣ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।
ଗଡ଼ଜାତମନଙ୍କର ଗ୍ରେଟ୍ ଗ୍ରେଟ୍ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ପୁଅକ୍ ପୁଅକ୍ କମନ୍—
ଆଡ଼ମିନିస୍ଟ୍ରେସନର ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାଇ, ଅନ୍ତରେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓଡ଼ିଶା
ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳ କିପରି ଏକବ୍ରତ ହୋଇ କାମ କରିପାରିବେ, ତାହାର ଏକ ଯୋଜନା
ଦେଇଛି—(ରଂଗିନିରୁ ଅନୁବାଦ)

“ପ୍ରତିଟି ଷ୍ଟୁଡ୍‌ ରାଜ୍ୟରେ ସମଜାଣ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନପରିବର୍ତ୍ତ ପୌନଃ-ପୌନିଜ
ସ୍ଥାନକିରାତରେ କି ଆର୍ଥିକ ଅପବ୍ୟୁକ୍ତ ଗଟକୁ, ତାହା ଆମ ଭିଲରୁ କେତେଳଣ
ଭାବୁଛନ୍ତି ? ଆମେ ପୁଅକ୍-ପ୍ରଧାନ ହାଇସ୍କ୍ଵଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଦୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲଣିଏ
ବ୍ୟବସାୟିକ ଓ ଟେଲିକ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ କେବଳ ଏଇ ଗୁଡ଼ାକର
ବିଦ୍ୟାର ହେଉଛି ବୋଲି, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରକୁ ଆମେ ଗାଲି ଦେଇଥାଉ । କିନ୍ତୁ
ଦେଲ ଅସିଲେ, ‘ଉଚିଷ୍ଟିକା’ ନାମରେ ଆମେ ସେଇ ପୁଅକ୍-ପ୍ରଧାନ ହାଇସ୍କ୍ଵଲରୁ
ଖୋଲି ବସୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ରାଜ୍ୟ କେବଳ ସେଇ ଏକ ଧରଣର କିତାପୀ
ହାଇସ୍କ୍ଵଲର ସଖ୍ୟା ନ ବଢାଇ ଯଦି ପରିଷର ସହ୍ୟୋଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଗଡ଼ଜାତ
ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁଯାୟୀ ଗୁଡ଼ିଏ ଟେକ୍ନିକାଲ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବସେଇ ଯାଆନ୍ତେ,
ତେବେ କେତେ ଅଧିକ ମଙ୍ଗଳଦାୟକ ଯୋଜନା ତାହା ନ ହୁଅନ୍ତା ! ସବୁଠାରେ
ସେହି ଏକପ୍ରକାର କିତାପୀ ହାଇସ୍କ୍ଵଲ ନ ବସାଇ କାହିଁକି, ସବୁ ଦରବାରମାନଙ୍କର
ଆଶ୍ରିତ ସହାୟତାରେ, ହୃଦ୍ୟୋଳରେ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୃଷି ବିଦ୍ୟାଲୟ, ବନ୍ଦଦରେ
ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପଲଟେକନିକାଲ୍ ସ୍କୁଲ, ତାଳିରେରେ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମେଡିକାଲ୍
ସ୍କୁଲ, ଗାଙ୍ଗପୁରରେ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପଣ୍ଡିତକିଷ୍ଟା ବିଦ୍ୟାଲୟ ଏବଂ ତେଜାନାଳରେ
ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ, ବସାୟାଇ ନ ପାରନ୍ତା ? ମୋର ବିଶ୍ୱାସ
ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିରାଟ ପରିବର୍ତ୍ତନରକର ଦ୍ୱାରାଦେଶ ନିକଟରେ ଆଜି
ଦୟାୟମାନ । ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶ୍ୱ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ—ଆସନ ଆହୁରି ଯାଇଛି । ଷ୍ଟୁଡ୍‌, ସମ୍ପଦ୍,
ସ୍ଥାନୀୟ ଜାତାୟତାର ସହତି ସାବଧିକ ମୁଖ୍ୟ ଗଟକୁ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର
ଓଡ଼ିଆମାନେ ଗ୍ରେଟ୍ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଗ୍ରୁପ୍-ଗଠନ ପ୍ରତ୍ୟାବପାଇଁ ବିଟ୍ରୀଶ ସରକାର
ସୁତି କୃତଜ୍ଞ ହେବା ଉଚିତ । କାହିଁ କାହିଁ, ଏହା ଆମର ଷ୍ଟୁଡ୍‌ ଆଂଚଳିକ ଜାତାୟତାକୁ
ଆସାଇ କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଅପରିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା, ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯେ ଏକ

କୁଣ୍ଡର ସବୁର ଅଂଶ, ଆୟୁମାନଙ୍କ ଅନୁରରେ ସେହି ଜୀରବମୟ ଭବ ସୃଷ୍ଟି କରାଇବ ।”

ପାଠକେ, ଏପରି ବ୍ୟାପକ କଳିତା ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କର ମିଶ୍ରଣ କାହା ଚିତ୍ରଜେ ସ୍ଵପ୍ନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଦେଇ ନ ଥିଲା । ପୁଣି, ଯଦିଏ ଆଜି ଗଡ଼ିଜାତ ଓ ଓଡ଼ିଶା ମିଶ୍ରିତ୍ବ, ସେ ମିଳନ କେବଳ ଦୈତ୍ୟକ ନା ଆସିବ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ତ ପଚର ଯାଇପାରେ ? ଆଉ ଆଜି, ଆମର ଶାସକମାନେ, ସୁନ୍ଦରଗତରେ କଲେଜ, ମୟୁରଭରସ୍ତରେ କଲେଜ, କଳାହାଣ୍ଟିରେ କଲେଜ ବସେଇ ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କର ବା ଓଡ଼ିଆ ଜାତର ବୀଳ୍ୟ କି ଅନେକ୍ୟ ସାଧୁତାକୁ, ଟିକିଏ ଚିନ୍ମା କରନ୍ତୁ । ଆଜି ରାଜନୈତିକ ଫାଇଦା ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଏ ସବୁ କଣ ଶାସକମାନେ ଆସ୍ତରପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେହେଁ, ଏ ସବୁ ଜାଣୟ ବୀଳ୍ୟ ଦିଗରୁ, ଦୋର ଆୟୁଗାତୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ମୁଁ ଦୂଢ଼ ସ୍ଵର୍ଗରେ କହିବି । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଣ୍ଣତଳେ ଲେଖକ ଯେପରି କରୁଥିଲା, ସେହି ମତାନ୍ତ୍ଯୀୟୀ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଛଇ ଶିକ୍ଷାନ୍ତ୍ସାନକୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଅନ୍ଦନ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦେଇ, ହେଠାରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରାଜ୍ୟର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ପିଲଙ୍କୁ ଏକଷ କରାଇବାହି ଜାଣୟ-ଏକତାନୁଭବ ବା ନାଶନାଲ୍ ରକ୍ଷିତ୍ରେଣର ପ୍ରଥମ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସୋପାନ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ଯେପରି ଜିଜ୍ଞାସାରେ ଏକା ପରି କଲେଜ ଓ ଗାଁ ଗାଁ ଏକାପରି ହାଇକ୍ସ୍‌କୁ ବସେଇ ଦିଆଯାଉଛି, ତା’ ଦ୍ୱାରା କେବଳ ପ୍ଲାନେୟ ସକର୍ମୀତାକୁ ପ୍ରଗ୍ରହ୍ୟ ଦିଆଯାଇ, ମହିର ଜାତପ୍ରାଣତାକୁ ଦଳ ଦିଆଯାଉଛି । ମୋର ଆଶଙ୍କା ଦେଖ, ଦିନେ ନା ଦିନେ ଏହାର କୁଫଳଭେଗିବ ।

ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକୃତ ଶାସନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୟିତ୍ବ

ପରେ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରେକ୍ଷର ହୋଇ ଏହା ଦେଖି ମୁଁ ମର୍ମାହତ ହେଲିଯେ, ମୋ-ଲିଖିତ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରେକ୍ଷନ୍ ରିପୋର୍ଟଗୁଡ଼ିକ, ରୁଦ୍ର-ହାକିମ ଡି.ପି.ଆର ପଢ଼ିନ୍ତି ସୁବା ନାହିଁ, କି ତା’ ଉପରେ କୌଣସି ଦିପ୍ଲାନ୍ସାନ ନେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଁ କେହି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ କାଳର ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ଦକ୍ଷତା ସମ୍ରକ୍ଷରେ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଏତୁକେଶନାଲ୍ ଆଡ଼ିଶିକ୍ଷାନ୍ ଭାବରେ ମୋ-ଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ରିପୋର୍ଟ ଦୁଇପଟର ପଳଟିକାଳ୍ ଏନେଣ୍ଡ ଓ ସବୋପରି ସର୍ବମୟକର୍ତ୍ତା ରେପିଡେଣ୍ସ (ସେକାଳର ଏକ ପ୍ରାଦେଶିକ ଗର୍ଭତ୍ତରର ସମାନ) ମଧ୍ୟ ତନ୍ଦ ତନ୍ଦ କରି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ମୁଁ ଆଡ଼ିଶିକ୍ଷାନ୍ ଭାବରେ ଜାଏନ୍ କରିବାର ଠିକ୍ ପ୍ରଥମ କେତୋଟି ରିପୋର୍ଟରେ ଏପରି କେତୋଟି ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରି ପକାଇଥିଲି ଯାହା କି ବାଜା ଓ ଦରବାରମାନେ ପସନ୍ କରିବେ ନାହିଁ । ଏଥପାଇଁ ରେପିଡେଣ୍ସ ମତେ କଲିକତା ତକେଇ ନେଇ ଅଛି ଆପଣାର ଲୋକପରି ସେପରି ନ କରିବାକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । କି ସୁନ୍ଦର ଶାସକ, କି ପୁନ୍ଦର ମନ୍ତ୍ର୍ୟ ଥିଲେ ଏଇ ତଥାବଧି ଇଂରେଜ

ଇମେରିଯୁକ୍ତ ଗୁଡ଼ାକ ଏବଂ ସ୍ଥଳୀ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦେଶୀ ଶାସକ ଓ ହାକିମମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଚାଲନା ମନରେ ଏକ ତତ୍ତ୍ଵ ସାଦ ଗୁଡ଼ିଯାଏ ।

ମୋ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ପଟେ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ଥିଲେ ମି: ମିଚେଲ୍ । ଅତି ପଣ୍ଡିତ, ଅତି ଉଦାର ଲୋକଥିଲେ ଏହି ମି: ମିଚେଲ୍ । ସେ ବସ୍ତର ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ମୁଖ୍ୟାଧିକାର ପ୍ରଥମ ବ୍ୟାକରଣ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିଲେ ଅକ୍ସଫୋଡ଼ରୁ ଦର୍ଶନର ଗ୍ରାନ୍‌ଟେ । ତାଙ୍କର ମୋର ଅନେକ ସମୟ ଧରି ଅନେକ କଥା ହୋଇଛି । ମୋର ଏଇ ‘ହିନୋଳ’ ରିପୋର୍ଟକୁ ସେ ବୋଧନ୍ତିଏ ଖୁବୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ଏବଂ ଖୁସିରେ ସେ ତାହା ପଠାଇ ଦେଲେ ସେ କାଳର ରେସିଡେଣ୍ଟଙ୍କ ନିକଟକୁ । ମୋର ହାତୁଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାତୀଗରେ ରେସିଡେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଏଇ ରିପୋର୍ଟକୁ ପସନ୍ଦ କରି ସମଗ୍ର ଇଷ୍ଟଣ୍ଟ ଷ୍ଟେଟ୍‌ସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦରବାରର ପ୍ରଶିଧାନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ଦେଲେ, ରାଜୀ-ମହାରାଜାମାନଙ୍କର ଆଶାମୀ ସମ୍ବଲମରେ ବିଶୁରିତ ହେବା ପାଇଁ (Ref-Orissa States Agency, Express letter to All Durbars No. E 1-28/43-6649—at 23, Sept. 1943)

କିନ୍ତୁ, ତାହାରୀ ସୃଷ୍ଟିକଲ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗ ଓ ମୋ ଦ୍ୱାରେ ପ୍ରଥମ ବିଶୁରି ପ୍ରାଚୀର । ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ଷମୂଳ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ, ମୁଁ ପଲିଟିକାଲ୍ ଦିପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେଣ୍ଟି ଏଇ ‘ହିନୋଳ ରିପୋର୍ଟ’ରେ ଗଢ଼ିଜାତମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜର ସାଂଭୋମ-ବିରୋଧୀ ଗ୍ରୁପ-ଯୋଜନାକୁ ସମର୍ଥକ କଲାଭଳ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଇଛି । ଏତୁକେତନାଲ୍ ଆନ୍ଦୋଳନର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅର୍ଥରେ ପାଳିତ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ବିରୋଧୀ ହୋଇ କେତେବିନ ରହିପାରନ୍ତି ? ରାଜାମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମତେ ତଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେବଳ ରେସିଡେଣ୍ଟ ଓ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଛି ମୁଁ ସେ ପଦରେ କିନ୍ତୁକାଳ ରହିପାରିଥିଲି । ଶେଷରେ “ମୁକ୍ତ ମାନକେ ଯିବ ସର” ମାତ୍ରରେ ଏତୁକେତନାଲ୍ ଆନ୍ଦୋଳନର ପାଷାକୁହୁ ରାଜାମାନେ ଭାବାଇ ଦେଲେ, ଯାହା ଫଳରେ ୧୯୪୭-୪୮ ରେ ମତେ ଜବନରେ ଦ୍ଵିତୀୟାଧିକାର ପାଇଁ କିନ୍ତୁକାଳ କଟକରେ ଆସି ବେକାର ହୋଇ ବସିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । *

* ଏ ପରସ୍ପିତିରେ କୋରିଆ-ରାଜାଙ୍କର, ଏତୁକେତନାଲ୍ ଆନ୍ଦୋଳନର ସବରେ ମୋ କାମ ଉପରେ ସାହିତ୍ୟକେନ୍ କୌତୁଳନନକ—

**Ramanuj Villa,
Baikunthpur,**

3rd September, 49

I have much pleasure in certifying that Dr. Man Singh who was the Educational Advisor to

ସେ ଯାହା ହେଉ, ମୋର ଦୁଡ଼ି ଧାରଣା ଏହି ଯେ, ଯଦି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ପ୍ରକୃତ ଉନ୍ନତି ଆମେ ବୁଝି, ତେବେ ପୂର୍ବତନ ଏତ୍ତୁକେଣନାଲ୍ ଆଭ୍ରାଜକର, ଗଢ଼ିନାତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଶିକ୍ଷା ଯେପରି ନିୟମିତ କରୁଥିଲେ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟରେ ସରକାରଙ୍କୁ ସେହିପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାରୁଛି ହେବ । ଅନ୍ୟ ପଞ୍ଚ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ନରସିଂହପୁର ବା ରାସ୍ତାଗଡ଼ର ସବ୍ରଦ୍ରିଷ୍ଟର, କି ତେପୁଟି ଇନ୍ଦ୍ରଷ୍ଟର, ସେହି ସେହି ଷ୍ଟେଟର ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ସପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟୀ ଥିଲେ । ଏତ୍ତୁକେଣନାଲ୍ ଆଭ୍ରାଜକର ଯଦି କୌଣସି ଷ୍ଟେଟର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଭଲ ପଡ଼ାପାଇଁ ହେଉନ ବୋଲି ଲେଖି ଦେଉଥିଲ ତେବେ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ, ରାଜା ଓ ଦେବାନର ମିଳିତ ବକ୍ତୁମୁଣ୍ଡ ପଢ଼ୁଥିଲ ସପୁର ଅପିସର ରୂପରେ । ଏତ୍ତୁକେଣନାଲ୍ ଆଭ୍ରାଜକର ଦେଇ ପୁଣି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଷ୍ଟେଟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଭିଜନତା ଏକଥିତ ହେବାରେ ସମସ୍ତେ ଉପକୃତ ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷା-କର୍ମଚାରୀ ଟେକସଟ୍-ରୁକ୍ତିତାଦି ବାହୁନାରେ ଶ୍ଵାଧୀନ ଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯାହା ଯାହା ସେ ବୁଝୁଥିଲେ, ତାହା ସେ ଆଭ୍ରାଜକରଙ୍କ ଯାହାଯାରେ କରୁଇ ନେଉଥିଲେ । ଆଭ୍ରାଜକରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦରବାର ଅଷ୍ଟରେ ଅଷ୍ଟରେ ପାଲନ କରୁଥିଲେ । କେବଳ ପାଲନ କରୁନଥିଲେ ନୁହେଁ, ସେଥିପାଇଁ ଗର୍ବ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଓ ଛତିଶଗଡ଼ର ଅନେକ ଦେବାନ ଭାଙ୍ଗ ଷ୍ଟେଟରେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭଲଅଛି ଓ ଦେବାନ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପହର ସହିତ କାମ କରୁଛନ୍ତି, ଏଇପରି ଦିପଦ ପ୍ରଶାସନ ଲେଖି ଦେବାକୁ ମତେ ଅନେକଥର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି । କାରଣ, ସାଟପିକେଟ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ନିକଟରେ ବଡ଼ ବେଶୀ ମୂଲ୍ୟବାନ ଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ରୁତିଶଗଡ଼ର କୋରିଆ ରାଜ୍ୟ ବୁଲି ସେ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଇମେଶ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଏକ ସୁଖ୍ୟାତକର ଶିଖୋଟି ଦେଲି, କୋରିଆ ରାଜାଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି

the Eastern States is a capable and resourceful educationist. He introduced several reforms in the system of education in the States and the Board of Control for Education of which I had the privilege of being the President much appreciated his work. The post of the Advisor was abolished on administrative considerations and we were sorry to lose him.

S/d Ramanuja Sing
Ruler of Korea.

ପୃଷ୍ଠର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିବେଧ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମାଦରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଏହି ରଜା ସୂର୍ଯ୍ୟତ ସମାନ୍ତର ସିଂହ ବେଶ୍ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତି ପ୍ରାଚମେଶ ସ୍ତୁଲ ସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଉଚିତ କର, ପିଲାଙ୍କୁ ଶାତମତ ପଶୁକ୍ଷା-କର ଉଚିତର୍ ସ୍ତୁଲରେ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ ଅପୁରୁଥିଲେ । ଏଥପାଇଁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଗାଁକୁ ମୋଟର-ସାପ୍ତା ଯାଇଥିଲା । କାରଣ, ରାଜା ସ୍ତୁଲ ଦେଖିବାକୁ ଯିବେ । ପ୍ରତି ପ୍ରାଚମେଶ ସ୍ତୁଲରେ ବାଳକ-ବାଳିକାଙ୍କୁ ତାକି ବା ଧରିଆଣି ବସେଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଲୋକ ବି ନିଯୁକ୍ତଥିଲେ ।

ଏଡ୍ରୁକେଶନାଲ ଆଡ଼ିଶାଇଜରର, ଦଣ୍ଡ ଓ ପୁରସ୍କାରର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସ୍ବା ଫଳରେ ବହୁ ରାଜ୍ୟ ବହୁ ଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମୁଁ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ପାଦ ଦେଇପାଇ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭୂତି କରୁଥିଲା । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିଜାତର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ନୂଆ ଘେଲ-ଅନ୍-ପେ କରି ଦେଇଥିଲା, ତାହା ସମକାଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପା-ବିଷ୍ଣୁଗର କଳ୍ପନାର ବାହ୍ୟ ରେ ଥିଲା । *:

* ୧୧ । ୧୧ । ୧୯୭୩ ର ‘ସମାଜ’ରେ ଯେହିବର୍ଷ ଉଚିତଲ-ପ୍ରାଚମେଶ-ଶିକ୍ଷକ ସଂଦର୍ଭ ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନର ସମ୍ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ରାଖାନାଥ ରଥଙ୍କ ଭାଷଣରେ ଏହା ଥିଲା—

“୧୯୪୫-୫୦ ରେ ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ତାଲିମ୍-ପ୍ରାୟ ନ ହୋଇଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବୈତନ ଥିଲା ୨୨୦—୨—୨୫ ଏବଂ ତାଲିମ୍-ପ୍ରାୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦରମା ଥିଲା ୨୫—୨—୩୦ ଟଙ୍କା । ଅଥବା ଗଡ଼ିଜାତ ଅଂଚଳରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯଥା ହିମେ ପାଉଥିଲେ ୨୨—୨—୩୦ ଓ ୩୦—୨—୪୦ ଟଙ୍କା”

ଏହା କେବଠାରୁ ଓ କିପରି ହୋଇଥିଲା ତାହା ଶ୍ରୀ ରଥ ଜାଣିଥିବେ ବୋଧନ୍ତୁଏ । କିନ୍ତୁ କହିନାହାନ୍ତି ।

ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକର ଜୀବନ ବୀମା

ଆଡ଼ିଶାଇଜର ଭାବରେ ଗଡ଼ିଜାତ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦରମା ବଢ଼ାଇବା ଯାଥେ ଯାଥେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତୁଲଶିକ୍ଷକ ଯେପରି ଲାଇଫ୍-ଇନସ୍ୟୁରନ୍ସ୍ ଭୋଗ କରିପାରିବ, ତାର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ଷ୍ୟା କରୁଥିଲା । ଶ୍ରୀ ରଥ କାଳିନୀରାଜଣ ପାଣିଶାହୀ ସେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁପ୍ରାନ୍ତ କୋ-ଅପରେଟିଭ୍ ଇନସ୍ୟୁରନ୍ସ୍ ସହିତ ସପ୍ରତି ଥିଲେ । ଏହି କଂପାନୀ ଗଡ଼ିଜାତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କମ୍ ପ୍ରିମିୟମ୍ ନେଇ ଇନସ୍ୟୁରେ କରିବା ମୁଁ ଏ ସଂପର୍କରେ ଯୋଗାଡ଼ି କରୁଥିଲା । କାଳିନୀବାବୁଙ୍କ ଟିଟି ପାଠକମାନଙ୍କର କୌତୁକର ପାଇଁ ଏଠାରେ ଦେଉଛି—

ପଦ୍ଧାପଥ ଉନ୍ନତ ବା ସମାର ମୁଁ ବୃକ୍ଷିଶ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍‌ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରାହି କରାର ନେଇଥିଲି । ଯେତେବେଳେ ସେହି ଇଂରେଜ ହାକିମମାନେ ମୋଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣିଲେ ଯେ ଏ ଦେଶରେ ଗ୍ରାଜମେସ୍ଟ ଫୁଲ ଶିକ୍ଷକର ଦରମା ଦୂର ଟଙ୍କା, ତିନି ଟଙ୍କା, ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ବା ଅତିବଢ଼ି ଦଶ ଟଙ୍କା, ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋ ଅଗରୁ ଆଡ଼ିଶିକର ପେଣ୍ଟରେ ସବୁ ଗ୍ରା ହରିହର ମୀତ୍ର, ମହେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥାନ ଓ ସହସ୍ରବୁଦ୍ଧି ବହୁଗୁଣ ପ୍ରଭୃତି ଦକ୍ଷ ଓ ଗୁଣୀ ହାକିମମାନେ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦରବାର ବା ଇଂରେଜ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍‌ମାନଙ୍କ

Hindusthan Co-operative

Insurance Society, Limited

Head Office:- Hindusthan Buildings, Calcutta

Cuttack

Date, 5th June, 1945

The Education Adviser,
Eastern States Agency, Sambalpur.

Dear Sir,

Further to your queries on the Staff Insurance Scheme for School Teachers already submitted to you I have to say that you may adopt the scheme as it is, without the provision made in the said scheme for "Provident Fund" of the teachers. Even in the absence of such a fund you will find no difficulty in introducing the scheme that makes a minimum calculation of premiums payable by school teachers. Anticipating an early reply of your decision on the scheme already prepared specially for you,

Yours faithfully.
Sd/ K. C. Panigrahi
Organiser

ଆଗରେ ଗଡ଼ିଜାତର ଦଶକୁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ରଶ୍ୟ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହିଁ ହେଲେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କପର ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ନଥିଲେ, ମୁଁ ଭାବ ବିଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲି ।

ପ୍ରାଇମେର ଶିକ୍ଷକ, ପୋଲିସ କନେଷ୍ଟବଳ୍ ଓ ଫରେଷ୍ଟଗାଡ଼ି ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଇମେର ଶିକ୍ଷକର ଦରମାର ହାର କେଉଁ ନାହିଁରେ ଠିଆ ହେବ ? ସେ'ତ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ! ଲେଖକ, ଆଡ଼ିଶିଅନର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ତ ଅପ୍ରିତି ନଥିଲା, ତେଣୁ ସମାଧାନ ବା ମିଳିନ୍ତା କୁଆଡ଼ି ? ମୁଁ ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟମାନଙ୍କୁ ଭୁବାର ଦେଇଥିଲି ଯେ, କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଇମେର-ସ୍କୁଲ-ଶିକ୍ଷକର ଦରମା ସେହି ରାଜ୍ୟର କନେଷ୍ଟବଳ୍ ଓ ଫରେଷ୍ଟଗାଡ଼ିଠାରୁ ଦେଣି ହେବ ସିନା, କମ୍ ହେବା ଛାତ୍ର ନୁହେଁ । କାରଣ, ଗଡ଼ିଜାତର ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମଦାସୀ ତା'ର ଦେବିନନ୍ଦନ ଜୀବନରେ ଏଇ ତିନେଟି କର୍ମବୁଝଙ୍କ ସହିତହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେ ସପରିନରେ ଆସିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣା ପରି, ସ୍କୁଲ ମାନ୍ଦ୍ରାଳୁ ଭୟ କରିବାର ତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜନର କୌଣସି ହେଲେ କାରଣ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ଯଦି ତାର ଦରମା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ କମ୍ ହୁଏ, ତେବେ ସମାଜରେ ତାର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ?

ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟମାନେ ଏହି ଦ୍ୱୁକ୍ରି ଗହଣ କରି ମୁଁ ଯାହା ସେଲ-ଅବ୍-ପେ କରି ଦେଇଥିଲି, ତାକୁ ସେମାନେ ସମ୍ଭାବରେ ସମର୍ଥନ ଦେଇଥିଲେ । ମୋର ମନେ ଅଛି, ଏଇ ସେଲ-ଅବ୍-ପେ ସବୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲି ପରେ, ବହୁ ଷ୍ଟେଚ୍‌ର ସବ୍‌ରଙ୍ଗୁଷ୍ଟକ୍‌ର ମୋ ପାଖକୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଆସି କହିଥିଲେ ଯେ, ଅସ୍ତ୍ରବ ସମ୍ବବ ହେଲି । ଆଉ, ଆଠମନ୍ତିକର ରାଜା ସାହେବ କହିଥିଲେ, ଅଟାରେ,—ଅଛା ଅପଣ କଲେ ! ପ୍ରାଇମେର ଶିକ୍ଷକର ପେ କନେଷ୍ଟବଳ୍ ଠାରୁ ଦେଣି ହେବାରୁ, କନେଷ୍ଟବଳ୍‌ମାନେ ବଢ଼ିମାନ ପାଇଁ କଲେଣି ।

ଅପବ୍ୟୁମୟ ପାଞ୍ଜା ଆବାଜ୍

ଗଡ଼ିଜାତ ମାନଙ୍କରେ ଏଡ୍ଡିକେଣନ୍ ଆଡ଼ିଶିଅନର ଅଭିଜିତା ଯେନି ମୁଁ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ଉଦ୍ଧର ଓ ଦନ୍ତଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରେକ୍ଷଣ ହେଲି । ଏଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଭିଜିତା କିନ୍ତୁ କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥତା ଓ ତିକ୍ତତାମୟ । ମୁଁ ଦେଖିଲି, ଇନ୍ଦ୍ର-ପେକ୍ଷଣ ପୋଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଅପବ୍ୟୁଣୀଳ ପୋଷ୍ଟ-ଅଫିସ୍ ଛଡ଼ା ଅଛି କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ । ଏ ଅଭିଷରର ଦାସୀତ୍ବ ବହୁତ; କିନ୍ତୁ ସେ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ କ୍ଷମତା-ଶୂନ୍ୟ । ଏକ ବିରାଟ ପାଞ୍ଜା ଆବାଜ୍ ମାତ୍ର । ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରେକ୍ଷଣ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଗୋଟାଏ ମୁଯୋଗ୍ୟ

ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏକ ନୂଆ ପଇସା ପୁରସ୍କାର ଦେଇ ପାରିବନି, କି ଅଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବାହାର ବି କରି ପାରିବନି । ସେତେବେଳେ କିମ୍ବାବୋଡ଼' ସବୁ ଥିଲା । ଉନ୍ନତିପକ୍ଷର ଅଫିସର ଓ କିମ୍ବାବୋଡ଼' ଏହି ଦୁହିଙ୍କର ଦୌତ ଶାସନରେ ବିରୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷକମାନେ କେବଳ ପଣାଖେଳର ଗୋଟି ହେଉଥିଲେ । ସ୍କୁଲ ସବୁ ଦେଖି ଉନ୍ନତିପକ୍ଷର କୌଣସି ସ୍କୁଲର ଦୋଷ, ଦୁଷ୍କଳତା ବାରମ୍ବାର ଦେଖାଇଲେ ମଧ୍ୟ, ନାହିଁ ମାନେଜିଂ କମିଟୀ, ନା ଡି. ପି. ଆଇ. କେହି ହେଲେ ଉନ୍ନତିପକ୍ଷ-କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ । ଦେଖିଲା, ଉନ୍ନତିପକ୍ଷର ଭାବରେ ମୋର ପୁଷ୍ପା ପୁଷ୍ପା ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ କେବଳ ପଣ୍ଡତ୍ୱାମ ମାନ । ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଯେଉଁଠି ହାକିମର କାମ କରିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ନାହିଁ, ସେ ପଦର କି ମୂଳ ? ଏ ପ୍ରକାର ଗୁଡ଼ିଏ ପଦ ସୃଷ୍ଟି କରି ସରକାର ଅକାରଣ କାହିଁକି ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ବରବାଦ କରିବାରେ ଯେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅ ପାରିନି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଡି. ପି. ଆଇ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୈତିକ ସାହସ ଦେଖାଇବାର ଜଣାଯାଇ ନାହିଁ ଯେ, ସେ ଏ ସମ୍ବଲରେ ସରକାରଙ୍କୁ ହୁଅଥିଲେ ଦେଇ କିଛି ସମ୍ବାର ଅଣିବାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ । କିନ୍ତୁ ଏ ଲେଖକର ଦୃଢ଼ିମତ ଏଇ ଯେ, ଆଜି ଉନ୍ନତିପକ୍ଷରକୁ ଯଦି ତା' ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାଇମେସ୍ ଓ ସେକେଣ୍ଟାରୀ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିରକ୍ଷଣ ସାମରିମ କ୍ଷମତା ଦେଇ ଦିଆଯାନ୍ତା, ତେବେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭିତରେ ଦେଶର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅନଳିନ୍ୟାମୀଭାବରେ ବଦଳିଯାନ୍ତା । ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଉପରେ, ହଜାର ରକମର ଭାବୀ-କଥାର ଲୋକପ୍ରତିନିଧି-ହାକିମଙ୍କ କାହିଁଦ୍ଵାରା ଓ ଦ୍ୱାରା ପରିପାରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ, ସରକାର, ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ମେରୁଦଣ୍ଡଟିକୁ ମୂଳରୁ ଦୁଇଲ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସକଳ ବିଭାଗର ମୂଳ ଏହିଠାରେ ।

ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏଠି ଲେଖି ଦେଇଛୁ ଯେ, ଏ ପ୍ରକାର ବିକେନ୍ଦ୍ରୀ-କୁତ କ୍ଷମତା ବିଶ୍ୱାସ ଉନ୍ନତିପକ୍ଷର ବା ତାର ତଳ କର୍ମଚାରୀଙ୍କାନଙ୍କୁ କେବେ ହେଲେ ମିଳିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି ଚିରଳ୍ଲନ-ଦାସ-ମନୋଭାପନ ଦେଶରେ କ୍ଷମତାର ମୋହ ଏତେ ପ୍ରକଳ ଯେ, କୌଣସି ହେଲେ ଷେଷରେ କେହି ହେଲେ ସାମାନ୍ୟତମ କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ନାହାନ । ଡି. ପି. ଆଇ. ତ ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷାବିଭୂତ ନହେଁ । ସେ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଉନ୍ନତିପକ୍ଷ-ଜେନେରାଲ କହିଲେହିଁ ସଠିକ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା ହେବ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷାବିଭୂତ ହୋଇଥିଲେ, ନିଜ ଦେଶ ଓ ନିଜ ଜାତର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଉନ୍ନତ ପାଇଁ ସେ ନିଜେଇ ଗୁଡ଼ାଏ କ୍ଷମତା ଉନ୍ନତିପକ୍ଷରକୁ, ଆଉ ଉନ୍ନତିପକ୍ଷର ଗୁଡ଼ାଏ କ୍ଷମତା ଜିନ୍ମା ଉନ୍ନତିପକ୍ଷର ଓ ହେଡ଼ ମାଷ୍ଟରମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଦିଅନ୍ତେ । କାହିଁକି ଏହା ଘଟନା ? ଆସନଦିର ହାକିମିତକ ଗଲେ ଏ ଦେଶର ହାକିମମାନଙ୍କର ଆଉ ବାଙ୍ମା ରହେ କ'ଣ ? ଡିପୀସାହେବର ସେ ବୌକି ମହିମା ଦେଇ

ଅସନ ଅଳଂକୃତ ଲଭିବାକୁ କିଏ ଗୁହଁଁ, ସେ ଶକ୍ତି ବା କେତେକଙ୍କର ଅଛି ? ଆଉ ଭାରତୀୟମାସର ଜୀବନ ଆଜି ହୋଇ ଭିତିକୁ କେବଳ ଅର୍ଥ-କ୍ଷମତାର ଦୁଷ୍ଟାର ଲିଳିଯା ।

ପୁଣି, ତେଜାନାଳ ସ୍ନେହରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵା ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ମାନ୍ତ୍ର ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସବ୍ରାନ୍ସପେକ୍ଟର ଲେଖିବ ଭେଦୁଟି ଜନସପେକ୍ଟରକୁ, ସେ ଲେଖିବେ ଡିପ୍ରିକ୍ଟ ଜନସପେକ୍ଟରକୁ, ସେ ଲେଖିବେ ଜନସପେକ୍ଟରକୁ, ସେ ଲେଖିବେ ଡି. ପି. ଆଇକ୍ରୁ, ସେ ଲେଖିବେ ସେଫେଟାର୍ସକୁ, ସେ ପୁଣି ଅପେକ୍ଷା କରିବେ ମହିଙ୍କ ଦସ୍ତଖତକୁ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କାଗଜ ପୁଣି ଫେରି ଫେରି ଅସିବ ହମାନ୍ୟଦ୍ୱାରେ । ସେତେବେଳକୁ ଦୁଇବର୍ଷ ଗତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ସ୍କୁଲ୍, ବିନା ମାନ୍ତ୍ରରରେ ଯୁକ୍ତିଥିବ କୌଣସି ଡି. ପି. ଆଇ. ଏହି ମୂର୍ଖ, ଅକାମୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଦଳେଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ମାତ୍ର କଲେ କି ? କିନ୍ତୁ ଏଥରେ କୌଣସି ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ନିଯୁକ୍ତତା ଅସିପାରେ କିପରି ? ଏ ପଛା ଜନକଳାଶ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନୁହଁଁ । ସ୍ବା ପ୍ରକୃତରେ ହେଉଛି ସମ୍ମାଜ୍ୟବାଦୀ ପଛା । ଆମେ ଏଥୀରାର (ସମ୍ମାଜ୍ୟ)କୁ ବାହ୍ୟରେ ତଡ଼ିଲୁ ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶୀ-ଶାସନେ ଇଣ୍ଡେରିଆଲିଜମ୍ (ସମ୍ମାଜ୍ୟ) ଓ ତାର ବାହନ ହ୍ୟୋନୋପ୍ (ହାକିମ-ଶାସନ)ର ସକଳ ମନ୍ଦ ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯାକି ଧରିଛନ୍ତି । କାରଣ ତାହାହିଁ ଦେଉଛି ତାଙ୍କ କ୍ଷମତାର ଅପରିଚିତ ସୁଧାସ୍ଵାଦ । ବିକେନ୍ଦ୍ରିକରଣ ନେଇ ବଢ଼ିଛି ଓ ଭାବଣ ହେଉଥାଉ ତେଣେ ଅହରହ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷମତା ହାତରୁ ଛାଡ଼ିଛି କିଏ ? ସେତିକ ଗଲେ, ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ରହିଲା ଆଉ କିମ ? ଅପର ପଞ୍ଜରେ ଗଡ଼ିଜାତ ଗୁଡ଼ିକର ଶାସନ ଯାବନିକ ଭାବରେହି ବିକେନ୍ଦ୍ରିକୃତ ଶାସନ ଥିଲା । ତାହାରି ଫଳରେହି ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଡ଼ିଜାତର ପ୍ରତି ଅଞ୍ଚଳରେ ସବୁଠାରୁ ପୁପରିଜୁନ, ଉଦ୍ୟାନବେଷ୍ଟି ପୁନରଜିମ ଗୁହୁଟି ଥିଲା ଯାନ୍ୟ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵା ସ୍କୁଲ । ପରେ ଜନସପେକ୍ଟର ଭାବରେ, ଭିତରେ ଭିତରେ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲି ଦେଖି ଯେ, ବାଟରେ ଭଜାଦଦର ପରିପାଦ ଦେଖିଲେ ଧରିନେବ ଯେ ତାହାହିଁ ଯାନ୍ୟ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵା ସ୍କୁଲ । ଏ ଦୁଇ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଭେଦର ଏକମାତ୍ର ହେଲା ହେଉଛି, ବିକେନ୍ଦ୍ରିକୃତ ପରିଚୁଳନା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦାସିତି । ଜନସପେକ୍ଟର ଲାଜନରୁ ବହୁକାଳ ଅନ୍ତର ହେଲନପରେ ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ିଜାତ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵା ଶିକ୍ଷକମାନେ ବାଟରେ ଦେଖାହେଲେ ଦୁଃଖର ସହିତ କହୁଥାନ୍ତି “ଆଜ୍ଞା, ଦରମା ସେବ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ପାଉଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆମ କାମ ଦେଖୁଛୁ କିଏ ? ସ୍କୁଲର ମା-ବାପ ତ ଆଉ କେହି ନାହିଁ ।”

ଏଇ ହେଉଛି କେବଳ-ପାଇଲ-ରିପୋର୍ଟ-ସମ୍ବୂଳ, କେନ୍ଦ୍ରିକୃତ ଶାସନର ପରମ ମହିମା । ଦାସିତି ଜନକର, କ୍ଷମତା ଅନ୍ୟ ହାତରେ । ରାଜ୍ୟ ଭାଷିଗଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ଜଣେ ସେଥିପାଇଁ ଦାସୀ ନୁହଁଁ । ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ଆଜି ସେଥିପାଇଁ

ବିଶ୍ୱାସଳ ଅବସ୍ଥା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନ୍ଦୁରେ ଉଭୟ ଦାସିତ ଓ ଷମତାକୁ ଏକ ଜାଗାରେ ଛୁଡ଼ି ଦିଆଯାଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମବୃତ୍ତକୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମପାଇଁ ପୁର ଦାସୀ ବୋଲି ଧରାଯାଉ, ସେହି ଗୋଟିକ କାମରେ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ଉପରେ ସେହି କର୍ମବୃତ୍ତର ଉବସାୟ ନିର୍ଭର କରୁ, ତା'ପରେ ଦେଖ ଶାସନର ପ୍ରକୃତ ନୈୟଣ୍ୟ ଓ କଳାଶ । ଏହା ହେଲେ ଏ ଦେଶର ଚେହେରା ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳ ଯାନ୍ତା ।

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ଚନ୍ଦ୍ରଜାତର ଅନ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞତା

(୧)

ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କାର

ଏହି କେଣଳାଲ ଆତ୍ମଭାଇନର ଭାବରେ ମୋର ସତ୍ତାରୁ ବିସ୍ମୟକରାତ୍ମକତା ହେଉଛି, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତର ବ୍ୟାପ୍ତି । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ସମ୍ବନ୍ଧ ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳ, ବସ୍ତ୍ରବୁଝୁ ଆଗମ୍ବ କରି ଉତ୍ତରରେ ଯଶସ୍ଵର ଷ୍ଟେଟ୍ ଯାଏଁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଅଛି ବା ଏଇ ସେଇଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲା । ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ପଶ୍ଚିମକୁ ପ୍ରାୟ ଲାଗିଛି ରାସ୍ତାପୁର, ବିଳାସପୁର ଜିଲ୍ଲା ଓ ପୂର୍ବର ଶାରନଗଡ଼ା, ରାସ୍ତାପୁର, ଉଦୟପୁର ଓ ଯାଶପୁର ଷ୍ଟେଟ୍ । ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣବ୍ୟାପୀ ଏଇ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ତରଃ ୫୦୩୦ ମାଇଲ ଓସାରର ଭୂଖଣ୍ଡରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଗୀର୍ଜା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେହି ଅଛନ୍ତି । ଯାଛଡ଼ା ଅନ୍ତରି ଭାବରେ ବସନ୍ତ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ମୁଁ ପୁଦୂର ଶକ୍ତି ଓ ତାଠାରୁ ଦୂରତର ବାବାର୍ଦ୍ଦୀ ଷ୍ଟେଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିଛୁ ।

ଶେଷୋକ୍ତ ଷ୍ଟେଟ୍ରେ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କଂସାର ବସନ୍ତ କରି ରହିଛନ୍ତି । ଦୁଇ ପୁରୁଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ବିଛିନ୍ନ ଭାଷ୍ୟରେ, ସେ ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖି ଅସ୍ତିତ୍ବ । ପୁଣି ଇଂରେଜ ପାଠର ଗନ୍ଧ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତାଙ୍କର ଜାଗପୁ ପ୍ରୀତିଦେଖ । ସେଇ ଷ୍ଟେଟର ରାଜଧାନୀଠାରୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଗୀର୍ଜା ୧୦୧୫ ମାଇଲ ବାଟ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶୁଣି ପାରିଥିଲେ ଯେ, ରାସ୍ତାଲୁ ଦେଖିଦାକୁ ଯେଉଁ ସାହେବ ଆସୁଛନ୍ତି ସେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ । ପ୍ରଥମଦର୍ଶ ସେ ଚେଷ୍ଟାକରି ମତେ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷ ଯେକୌଣସିମତେ ମୋତେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଗୀର୍ଜା ନିକଟ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବାର ବହୁ ପୁଣ୍ୟରୁ ସେଠି ମୋପାର୍ଦ୍ଦ ସେ ଅନେଇ ବସିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ, ସ୍କୁଲପୁ ଡେପୁଟୀ ଜନସିପେନ୍ଟର ଆଗରୁ ମତେ ତାଙ୍କ ବିଷସ୍ତରେ କହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପଣିନୟ କରାଇବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନ ଥିଲା । ଚାହିଁ, ସୁନାକଣ୍ଠ ମାଳୀ, ବକ୍ତୁଆ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓଡ଼ିଆର ଏଇ ପରିଚିତ ଚନ୍ଦ୍ର ସବୁ ଦେଖି, ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ଆପଣ ‘ଓଡ଼ିଆକ’ ବୋଲି ପର୍ବତ ପକାଇଲି । ତା’ପରେ ଆଲାପ ହେଲା ଏବଂ ଜାଣିଲି ଯେ, ବୁଢ଼ା, ପରିବାର ନେଇ ସେଠି ଅଛନ୍ତି; ରାଜବ୍ରାତରେ ସାଧୁ ବ୍ୟବସାୟୀ ଭାବରେ ଭାବ ପ୍ରତିପାଦି । ଯାଜପୁରରେ ଥିବା ଗୀର୍ଜା ଓ କୁଟୁମ୍ବ ସଙ୍ଗେ ବରବର ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦ ବି ଅଛି ।

‘ଲକ୍ଷମା’ର ହୃଦୀ ଅନୁବାଦ

ରସ୍ତେ ଶୈଳ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲା ଲଗଛି । ରାଜଧାନୀ ରସ୍ତେ ରାଜଧାନୀ
 ସମ୍ବଲପୁରଠାରୁ ଆକାର, ଆଧୁନିକତା ଓ ଧନ ସମ୍ବଦରେ ବହୁଗୁଣ ବୃଦ୍ଧିର,
 ଯଦିଓ ରସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଶୈଳ ସମ୍ବଲପୁର ମାତ୍ର; ଆମର ନୟାମତ୍ତ, ତାଳରେ ପରା କିନ୍ତୁ
 ସେଠି ଏକ ବିରାଟ ଗୁଡ଼ିକଙ୍କଳ ଥିବାର ଦେଖିଛୁ ଓ ଏହାଧାନ ଗୁଡ଼ିକ ରପ୍ତାନର ଏକ
 ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ କେନ୍ତ୍ରୀ ତା’ର ଟାଉନହଲ୍, କଟକ ଟାଉନହଲ୍ଠାରୁ ବହୁଗୁଣ
 ବୃଦ୍ଧିର ଓ ସମୃଦ୍ଧି ପକ୍ଷୀ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଗଡ଼ିକାଳ ଗୁଡ଼ିକ ଧନଧାନ୍ୟ ଓ ଆଧୁନି-
 କତାରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିକାଳ ଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ବହୁତ ଆଗରେ ଥିବାର ଦେଖିଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ
 ହୁଏଇ ଆହୁର ବହୁତ ଆଗେଇ ଯିବେଶି । ନନ୍ଦଗୀଁ ଗୀଓ ଶୈଳ ବ ସେଇପରି ଗୋଟିଏ
 ଶୈଳ ସେଠି । ରାଜଧାନୀ ରାଜନନ୍ଦଗୀଁ ସୁପରିଶୂଳିତ ଫୁଲସିପାଲିଟି, ବିଦ୍ୟୁତ୍ତାଲୋକ
 ଓ ପାଇୟ ଜଳ ବ୍ୟସକରେ, ଯାହା କଟକବାସୀ ସେଇବେଳେ ପାଇ ନ ଥିଲେ
 ଏବଂ ଏଇଠାରେ ଏକ ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲୁଗାକଳମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ କଥା କହେ । ଥରେ ରସ୍ତେ ରସ୍ତେରୁ
 କେତେ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ଗୀାକୁ ଯିବାରଥିଲ, ସ୍କୁଲ ଦେଖି । ଶୈଳ ଗାଡ଼ିରେ
 କିଛିଦୂର ଗଲାପରେ ଦେଖିଲି ଯେ, ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦ ହେଲ । କାରଣ, ଗ୍ରାମ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରା
 ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ; କୁଳ ଲାଗି, ଆମର କାରୁ ଯିବା ପାଇଁ ଆଗେ ଆଗେ
 ସାମାନ୍ୟ ମରାମତି ଗୁଲାହୁ । ଜଣେ କଣ୍ଠୀକ୍ରତର କୁଳମାନଙ୍କୁ କାମ ବଚାଉଛୁ । ମୁଁ
 ଛାଡ଼ାହୋଇ ଦେଖି ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କଣ୍ଠୀକ୍ରତର ରେହେର ଓ ତାର ହୃଦୀ-ଆଦେଶର
 ବୈଦେଶିକ ଉଣ୍ଠାରୁ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହେଲ । ମୁଁ ଡେବୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କୁ
 ପରିଚିଲ, ସେ ଓଡ଼ିଆ କ । ସେ କହିଲେ ଯେ ହଁ, ସେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ । ଲୋକଟି ବି
 ନମସ୍କାର କଲ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଗୀକୁ ଯାଉଛୁ, ସେଇ ଗୀର ସେ । ଗୀକୁ ଯାଇ ଦେଖେତ
 ସମ୍ମାନ ଗୀଟା ଓଡ଼ିଆ ବନ୍ଦି । ଲୋକେ ପ୍ରଥମେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ହୃଦୀରେ କହୁଥିଲେ,
 ପରେ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆରେ କଥାବାତ୍ରୀ କଲେ । ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ ପରେ ଘରକୁ
 ଜବରଦସ୍ତ ନେଇ ଫଳାଫଳ ବାଢ଼ି ଦେଲେ । ଠିକ୍ ଓଡ଼ିଆ ଘର । ସେଇମିତି
 କାହାରେ ଲାଲ ଓ କଳାରଙ୍ଗର ଚିନ୍ତା ଏବଂ ଗୀରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର । ପରିଚିଲ
 ଯେ, ବହୁଦୂର ଧରି ସେ ଗୀକୁ ନୀ କେବଳ ଓଡ଼ିଆକ୍ଷତି । ଲୋକେ ଓଡ଼ିଆ
 କଥା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରେ କହୁରନ୍ତି, ନାହାରେ ବାହିହୋଇ ହୃଦୀ ବ୍ୟବହାର । ପିଲଙ୍କୁ
 ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟସନ କରେଇବା ବାରି ଜାହା, କିନ୍ତୁ ପୁରିଧା ନାହିଁ । ଏବେ ଘରେ
 କାହିଁ କାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରିଯାଉଛୁ ।

ରସ୍ତେ ଦେଖିଲା ଶାରନଗଡ଼ ଶୈଳ । ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ରସ୍ତେ ରାଜଧାନୀ
 କିନ୍ତୁ ତ୍ରୈପୁର-ପଞ୍ଚପୁର ଜମିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳ । ମହାନଦୀର ଦୂରଟି ଧାର ମଧ୍ୟ

ପାରହେବାକୁ ହୁଏ । ଶବ୍ଦଗଡ଼ରେ ଥାନ୍ତି ଲେଚନପ୍ରସାଦ ପାଣ୍ଡେ, ହନ୍ଦୀ ସାହଚା ଜଗତରେ ସୁବିଦତ ବ୍ୟକ୍ତି । ନିକଟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଵରପ୍ରାପ୍ତି ଦିନ୍ୟାରୁଛି । ସେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ମାଟ୍ଟିକୁ ପଢ଼ିଥିଲେ, ଓଡ଼ିଆ ଭଲ ଜାଣିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆରେ କବିତା ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ କବିତାକୁ ହନ୍ଦୀ କବିତାଅପେକ୍ଷା ବେଣୀ ମଧ୍ୟ ଆଦର ଓ ସମାଜ କରୁଥିଲେ । ଗଜାଧରଙ୍କର କାଚକବଧର ଶ୍ରୋକାବଳୀଆନନ୍ଦରେ ଆବୁଦି କରନ୍ତି । ମେଘଦୂତର ହନ୍ଦୀ ଅନୁବାଦ ଖେଣ୍ଟି ଏ ସେ ମତେ ଥରେ ଦେଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡେ ଜୀ ପରେ ନିଜେ କହୁଲେ ଯେ ରାଥାନାଥଙ୍କ ମେଘଦୂତ ଅନୁବାଦ ସେପରି ହୋଇ ପାରିବ ମଧ୍ୟରୁ କୋମଳ ହୋଇଛି ହନ୍ଦୀ ଅନୁବାଦ ସେପରି ହୋଇ ପାରିବ ଲେଚନପ୍ରସାଦଙ୍କ ସାନ ଭଲ ମୁକୁଟଧାରୀ ପାଣ୍ଡେ ଫଳାରମୋହନଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରୀ ହନ୍ଦୀ ଅନୁବାଦ ସମ୍ବଲରେ ପାଣ୍ଡେଙ୍କା ଏକ ମଜାର କଥା କହୁଥିଲେ । “ଲଇମା” ଅନୁବାଦ ହୋଇ ହନ୍ଦୀ ଜଗତରେ ପ୍ରଭୃତି ହୋଲ ପରେ, ନାଗପୁର ଓ ବୈରାରର ମାରାତା ସାହୁତ୍ୟକ ମହିଳରେ ରୂଞ୍ଜଳ୍ୟସୁଷ୍ଠୁ ହେଲା । ମାରାତାମନେ ଚିକାର କଲେ, ‘ମର୍ହାଟାମାନେ କ’ଣ କେବଳ ଲୁଣୁନକାଶ ଦୟୁ— ଯେମେତି ଏ ବହୁରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଛି ?’ ଏଇ କୁଣ୍ଡ ସମାଲେଚନାରେ ପାଣ୍ଡେ ଭରମାକେ ଆଉ ସେନାପତିଙ୍କ ବହୁର ସ୍ଵର୍ଗ କରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ ଲେଚନ ପ୍ରସାଦ ପାଣ୍ଡେଙ୍କ ଗ୍ରାମବାସ କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ର ପୁର ଜମିଦାରୀରେ, ଯଦିଓ ଫେ ଶବ୍ଦଗଡ଼ରେ ସେତେବେଳେ ବରାବର ରହୁଥିଲେ । ଶବ୍ଦଗଡ଼ ଯିବାର ପ୍ରଥମ ଥରିବା ପାଣ୍ଡେଙ୍କି, ମୁଁ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟସେବା ଜାଣି, ସୁତ୍ରପ୍ରଚୁର ହୋଇ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ଅସିଥିଲେ । ତା’ପରେ ଯେତେଥର ଯାଏ, ପାଣ୍ଡେଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଦେଖାନ୍ତିବ । ଥରେ ପାଣ୍ଡେଙ୍କ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ମୋଟରକାରର ସୁବିଧା ପଇବା କାହିଁ ମୁଁ ଶବ୍ଦଗଡ଼ରୁ ସାରନଗତ ଯିବାର ଜାଣି, ସାଙ୍ଗ ଧରିଲେ । ସେ, ବାଟରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଓହୁର ଯିବେ, ମୁଁ ମୋ ବାଟେ ଯିବି ।

ମହାନଦୀର ଏକ ଧାରର ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଲୀନ କାଠ ପୋଲ ପାର ହେଲ ପଞ୍ଜେ ଗାଡ଼ି ବନ ହେଲ, କୌଣସି କାରଣେ । ଦେଖିଲି, ବାହାରେ ଶୋଟିଏ ମଫମଳୁ ଛତିଶରଭୀ ଲୋକ ଠିଆ ହୋଇଛି । ପାଣ୍ଡେଙ୍କ କହିଲ “ପାଣ୍ଡେଙ୍କ, ପରିଚାଳନା ସେ ଓଡ଼ିଆ କଥା ଜାଣେ କି ନା” । ତାଠୁ ଜଣାଗଲ ଯେ ସେ ଓଡ଼ିଆ କହୁ ଜାଣେନା କିନ୍ତୁ ଅଜ୍ଞାବ ବିଦ୍ୟୁତ୍ସର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ସାମାନ୍ୟ ସୁଚନା ପରେ ସେ ଲୋକ ଅବିକଳ ଓଡ଼ିଆ ଭଜାରଣରେ ଓଡ଼ିଆ ଭରବତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗୋପୀଭ୍ୟା ଆବୁଦି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ତାରୁ ବନ୍ଦ ନ କରିବୁ ।

ଶ୍ରୀଲେଚନ ପ୍ରସାଦ ପାଣ୍ଡେ ବନ୍ଦ ଦିନ ପରେ ମୋ ନିକଟକୁ ଦେଇଥିବା ଏକ ପଦିରେ ପୂର୍ବର ଠିକ୍ ଏଇ ଘଟଣାଟି ସୂରଣ କରିବା

ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଃଖ ସ୍ଵକାଶ କରି କହୁରନ୍ତି ଯେ, ସେଇ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଛତିଶଗଡ଼ୀ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ନାଟ, ଯାତ୍ରା, ସଜୀତ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଶ୍ରମ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦିମେ ବଢ଼ୁଛି ସିନା, କମୁନି । ଏହା ଦେଖି ପାଣ୍ଡେଜ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ! କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତଳର କୌଣସି ସୁଘରୀ ଏ ଦିଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରା କରିବେ କ ?

ସେହିନ ଶାରନଗଭର ଡାକବଜାଲରେ ବସିଛି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳୀ । ଅତ୍ୱରରେ କେତେକ ଛତିଶଗଡ଼ୀ ଶରତ୍ତିଆ ରୋଷାର କରିବାର ଦେଖା ଯାଉଛି । ମୁଁ ପଡ଼ିଛୁ । ହଠାତ୍, ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଆଚ୍ଛାଦି ଶୁଣିଲି,—ମଧ୍ୟର କଣ୍ଠରେ । ଦେଖିଲ ସେ ଧୂନି ଆସୁଛୁ ସେଇ ଶରତ୍ତିଆମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ । ପିପରାଶି କି କହିଲ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ ନିକଟରୁ ଆସିବାକୁ । ସେମାନେ ଦଳବତ୍ ହୋଇ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଓଡ଼ିଆ ପୂରାଣ, ଓଡ଼ିଆ ଅଷ୍ଟରରେ । କଥା କହୁରନ୍ତି ଛତିଶଗଡ଼ୀ, କିନ୍ତୁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ! ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲ ବହୁଟି ପଡ଼ିବାକୁ । ମୁଁ ସେ ପର୍ମାନ୍ତ ଭଜା ହିନ୍ଦୀରେ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥା ହେଉଥାଏ । ସେମାନେ—ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ପର୍ମିଗଲେ ‘ଆପଣ ସାକୁ ରୁଝିପାରିବେ ?’ ମୁଁ କେବଳ ହସିଲି ଓ ପଡ଼ିବାକୁ କହିଲ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେସ୍ ବାଲକ ଥାଏ, ତାର କଣ୍ଠ ସୁମିଳ । ସେଇ ପଡ଼ିଲ ଅନେକ କଣ ଧର । ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲି ଓ ମୋ ଦେଶ ଓ ଭାଷାର ଖଣ୍ଡ-ବିଖ୍ୟାତ ଅବସ୍ଥା ଭାବ ଭାବ ଚକ୍ଷୁ ମୋର ଲେତକସିଙ୍କୁ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ପୁଣେ ଛତିଶଗଡ଼ର ଅଧିକାଂଶ ଅଞ୍ଚଳ ସମ୍ମଲିଷ୍ଟର ମହାଶାକଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ଥିଲା । ମୁଁ ଶୁଣିଲି ୧୯୦୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେତେବୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶୀ ଗଢ଼ିକାମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆହିଁ ରାଜକୀୟ ଭାଷା ଥିଲା । ସମ୍ମଲିଷ୍ଟ ପରି ଶାରନଗଭର ଅଧ୍ୟସାତ୍ରୀ ଦେବା ସମଲେଖଣା । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଜଗତରେ ଓଡ଼ିଆକୁ ବୂପି ହିନ୍ଦୀକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକରାହେଇଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ଜନସାମାନରେ, ନିଜ ଭୁଣ୍ଟରେ ବହୁ ରହୁଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ । ଏ ମୂଳକ ହିନ୍ଦୀର ନୁହେଁ । ହିନ୍ଦୀର ଆଗମନ ଶାସନକକ ଦେଇ,—ଅତି ନିକଟରେ । ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷା ଛତିଶଗଡ଼ୀ । ଏହା ଏକ କଥତ ଭାଷା,—ଲିପିଷ୍ଠାନ ଓ ସାହିତ୍ୟସ୍ଥାନ । ଦୈନିକନ ପ୍ରସ୍ତ୍ରୋକନ ଯଦିଓମେଣ୍ଟେ ହିନ୍ଦୀ-ଲଗାଆ-ଓଡ଼ିଆର ଟେଲିଭାର୍ଟୀ, ଛତିଶଗଡ଼ୀ ଉପଭାଷାରେ; ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଜନତାର ମାହୁତ୍ୟକ ସ୍ମୃତି ଏ ପର୍ମିଲୀ କି ମେଘାକ ଅସୁର ଓଡ଼ିଆ । ମୁଁ ଶୁଣିଲି, ଖରାଧନେ ନାୟନଭି ସହରର ପ୍ରତି ମଧ୍ୟକରେ ଓନ୍ଦୟା ଗୋଟିପୋ ନାର, ଭାଗବତ-ପୂରାଣ ପାରାୟଣ ଓ ପାଲନ ଆୟୋଜନ ହୁଏ ।

ଛତିଶନତ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଇମେସ୍ ଶିକ୍ଷନମନ୍ଦ୍ର ଦିନକ ଶତରେ ଶିଳ୍ପା ଦାନ ପ୍ରାଚାଳୀ ନ ତେବେବାଲାଗି ରାଷ୍ଟ୍ରଗଭରେ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାସ୍ତ୍ରୀ ଟ୍ରେନିଂ-କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲ ହୋଇଥିଲ । ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଶ୍ରୀ ମି. ଆଇକ୍ରୁ କଣ୍ଠର

ଦୂରଜଣ ଅଭିଜ୍ଞ ତେସୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକ ବୁଝେ ଥଣ୍ଡା ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଏଇ କେନ୍ଦ୍ରର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବର ପୁରୋଧାରୁପେ ବାସୁଗଡ଼ ଯାଇ ଏଇ ତେସୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରମାନଙ୍କ ହତେ ପରିଚିତ ଲଭ କରଥିଲା । ସେମାନେ ଉଭୟେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶୀୟ ଲେକ । ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ପୁରୋଧାରୁପେ କାମ ନରିଥବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଲେକ ଓ ଭାଷା ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଗୋଟିପୋ ନାଟ ଦେଉଥିଲେ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମଙ୍ଗୀତର ମଧ୍ୟରୁଁ ନେଇ ମୋ ନିକଟରେ ଉଛୁସିତ ପ୍ରଣାମୀ ନରିଥବାରୁ ଲଗିଲେ । ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର ଶିକ୍ଷାର ଆଲୋଚନା ହେଉ ହେଉ ତାଙ୍କ ଉଚିତ ଜଣେ କହୁଲେ ଯେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ନନ୍ଦାଧାରଣ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାରାନ୍ଦ୍ରାବଦୀ ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ ଅପେକ୍ଷା ପୁରୋଧାରୁପେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ବେଶୀ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଯାଏ । ସେ ଏହାର କାରଣ ସ୍ଵରୂପ ପୁରୋଧାରୁପେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଫଣ୍ଡା-ବହୁନିତାକୁ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଏବଂ କହୁଲେ ଯେ, ବନ୍ଦୁପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ମିଶନାଶମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଯେ ଛିଟଗଢ଼ୀମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଉଚିତରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ବେଶୀ ଓ ପ୍ରକୃତ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଯାଏ । ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଶୁଣିଲା ଯେ ବନ୍ଦୁପୁରର ଚର୍ଚରେ ପୂରୋଧୀୟ ମିଶନାଶମାନେ ଓଡ଼ିଆରେହି ଧର୍ମପ୍ରଶ୍ନର କରନ୍ତି ।

ଛିଟଗଢ଼ୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥିବାର ଦେଖି ଆସିଛୁ । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେତେ ନାକିମ୍ବୁକୁମା, ଏପରିଜ୍ଞାନାକୁଳ ଶିକ୍ଷକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅଧିକାଣ୍ଠ ପରିଦେଶୀ ଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ସମୟେ, ଉତ୍ସବପ୍ରେରଣରୁ ଆମଦାନୀ କହୁଲେ ଚଳେ । ଏଇମାନେହି ହୃଦୀ ପୂରେଇଛନ୍ତି ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ, କୁଳ ଓ କତେଶ୍ଵର ମାର୍ଗରେ, ଯା'ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଛି ବିଲୁପ୍ତ ବା ବିଗଚମହିମ । କିନ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ଵରେ, ମୋଟ ଉପରେ, ଏଇ ବିଲୁପ୍ତିକାଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆର ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସ୍ଵରୂପ ଥିବାର ଦେଖି ଆସିଲା । ଶୁକିଶବାକିଶବ ଉପର ପ୍ରରଗେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସେଠି ଦେଖି ଆସିଛୁ । ସେ ସମୟରେ ରାସ୍ତଗଡ଼ ମୁୟନ୍ତିପାଳିଟିର ଚେପ୍ପାରମ୍ୟାନ୍ ଥିଲେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ।

ସେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ମଧ୍ୟ ଶରନଗଡ଼, ଯାଶ୍ଵର ପ୍ରକୃତି ଷ୍ଟେଟରେ କେତୋଟି ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର ପୁରୁସ ଥିଲା । ଏବେ ସେତେକ ମଧ୍ୟ ନିବଣି । ହୃଦୀର ଜଗନ୍ନାଥୀ ରଥ ତତ୍ତ୍ଵ ତତ୍ତ୍ଵ ଷୀତପ୍ରାଣ ଓଡ଼ିଆ କେତେକାଳ ବହୁ ରହିବାର ଅଣା ଦୟାଦିବ ?

ଗଡ଼କାତର ପ୍ରାକୃତିକ ସୁଷମା

ଭାଜପ୍ରାସାଦମନଙ୍କର ଆତିଥ୍ୟ, ସାଜପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ ବା ସାହୁଚର୍ଚ୍ୟ ଅଥବା ଉଚ୍ଚପଦର ମାନ ଓ ସ୍ଵରୂପକାଳା, ଏମରୁ ମୋ ପଣ୍ଡରେ ଯେତେ ଆକର୍ଷଣର ବସ୍ତୁ ନଥିଲ, ଥିଲ ଗଡ଼କାତର ପ୍ରାକୃତିକ ସୁଷମା । ପ୍ରାକୃତିକ ଘୋର୍ଧର୍ମ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରକୃତରେ ଗର୍ବ କରିବାର କଥା । ଏଇ ଘୋର୍ଧର୍ମ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଉପକୁଳ ଓ ପାଷତ୍ୟ, ଉତ୍ତର୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିରିଦ୍ଧ ଧାରରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଛ । କିନ୍ତୁ ଗଡ଼କାତମନଙ୍କରେ ପ୍ରକୃତର ଯେଉଁ ଆହୁମ, ଅବିନ୍ୟସ୍ତ, ଅବିକୃତ, ମାନବକରସ୍ତରୀୟ ଦ୍ୱାରା ଉପକୁଳଭୂମି, ମାନବର ବିଶ୍ଵରକ୍ଷଣ, ଫୁର, ଖାଦ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱନି କରିବାର ଧ୍ୱନି ହୋଇଥାଏଇଛ । ସେ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନୟନପ୍ରୀତିକରି କର ରଖିଛ କେବଳ ପ୍ରକୃତର ସେଇ ସେଇ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଦ୍ୱାପ ଗୁଡ଼ିକ, ଯେଉଁଠି ମନ୍ଦ୍ରୀର ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ତ୍ଵ, ‘ଗ୍ରାମ’ ଲାମକ ନିଜର ଆବାସପ୍ରକଳ୍ପ ହୁସ୍ତାଣୀକଳ ରଖିବାକୁ ବା ରତ୍ନମାନଙ୍କରେ ଫଳାସାଦନ କରିବା ପାଇଁ କେତୋଟି ଗଛକୁ ତା’ର ଧ୍ୱନି ପରି କବଳିବା ହୁଅ ଯାଇଛ । ଓଡ଼ିଶା, ବଙ୍ଗାଳା ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏତକ ହେଲେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅଛ । କଲିକତାରୁ ଧାରୀ ଓ ବନ୍ଦେଶ୍ୱର ଲକିକତାର ଦାର୍ଢ ରେଳସାହା କଲାବେଳେ, ଦେଖିଛ ଉତ୍ସର ଓ ମଧ୍ୟରକର ନହିଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେତକ ବି ନାହିଁ । ରୁଅଆଡ଼ କେବଳ ଧାରୁଳୟବ୍ୟାପୀ ରକ୍ଷଣ, ଧୂସର, ଟାଙ୍ଗର ସମଜନ । ସେଥିପାଇଁ ଯେବେ ଦିନ୍ତି ସିବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ସେ ଯାଏ ମତେ ଉତ୍ସରକ ନସ୍ତର ବୋଧ ହୋଇଛ । କିନ୍ତୁ ଉଳଳର ଯେଉଁଆଡ଼କୁ ଯାଥ, ରେଳରେ ବା ମୋଟରରେ, ପଥର କ୍ଲାନ୍ଟ ଅପନୋଟନ କରନ୍ତି ମୁହଁମୁହଁ ପରିବର୍ତ୍ତି ପ୍ରକୃତର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପରଟ ।

ସମ୍ଭା ଭାବରେ ଗଡ଼କାତ, ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼କାତ, ଏତେ ସୁଷମାସ୍ୟ ଯେ, କେବି ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ମତେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ମୁନ୍ଦ୍ର କରିଛ ବୋଲି ପରିଶଳେ ମୁଁ ହଠାତ୍ ଉତ୍ସର ଦେଇ ନ ପାରେ । ଅନ୍ଦମା ଅନ୍ଦମା-ମୌନିନ୍ୟ-ଗ୍ରୀଥୀମ୍ୟ ସାତନୋଟିଆ ଅଛ । କିନ୍ତୁ ସେ’ଠି ସମ୍ଭା ଉଳଳର ଗର୍ବର ବସ୍ତୁ, କେବଳ ଗଡ଼କାତର ନୁହେଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣର କଥା କହୁଛି ତାହା ଅକର୍ଷଣ ନୁହେଁ, ସ୍ଥାନସ୍ୱ ନୁହେଁ, କେବଳ ବା ଏକାନ୍ତ ନୁହେଁ । ତାହା ସବାଜ୍ଞନିକ, ହର୍ବ-ବିଲୁପ୍ତିତ । ମୋ ଆଖିରେ ତାହାହିଁ ଗଡ଼କାତ ଅଞ୍ଚଳର ବିଶେଷ ଗର୍ବ ଓ ଆକର୍ଷଣର କଥା । ଯେଉଁଥେତେ ଅଖି ପକାଥ, ପକୃତ ତା’ର ଚିଖାଳା ମେଲି ରଖିଛ । ତା’ର ଘୋର୍ଧର୍ମ୍ୟ—ଗ୍ରେନ ପାଇଁ ତମକୁ କୌଣସି ବିଶେଷ ଗ୍ରେନ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରିବାକୁ ପଢ଼ିବ

ନାହିଁ, ବା ବିଦିତ ସ୍ଥଳକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ତମପାଇଁ ସବ୍ରତ
ସଂଧାରିତଶ୍ରୁଷ୍ଟିକୁ ଯୁବତୀ ପରି ଚଢ଼ସ୍ୟର ଅବଗୁଣନ ତଳେ ଶ୍ୟାମ-ସ୍ତ୍ରୀତ-ରେଖା
. ପ୍ରକଟିକ କରି ଦଶ୍ୟାସ୍ମାନା ।

ଆମେମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ‘ଉଜ୍ଜଳ ଜନମ’ କହି ବନ୍ଦନାଗୀତ ଗାଇଛୁ’ ବହୁତ,
ଯେପରି କରିଅପ୍ରଚ୍ଛୁ ଭାବତ ପ୍ରତି । କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ରିତ କେବେ, ମାଟି-କେଦାର-ଜଙ୍ଗଲ-
ପାହାଡ଼-ଶାମ-ନଗର-ସମନ୍ତର ଏଇ ଦେଶ, ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ
ଧର ଆସୁମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ, ଯେପରି କରନ୍ତୁ ଆମର ଆସୀୟ
ସୁଜନ । ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଆମର ପରିଚୟ କେବଳ ଭୌଗୋକିକ ମାନଚିହ୍ନର ବଜ୍ଞାଟଙ୍କା
ରେଖା ଦେଇ, ତାକୁ ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିମା ଦାନ କରିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।
ଦେଶପାଇଁ ସାବିହୁ ବହୁତ, ଜାତିପାଇଁ ଅନୁଭବ କରିଛୁ ତେବେ, ବେଳେ ବେଳେ
ଜୀବର ଆତଶୟରେ ଅଶ୍ଵୁପାତ ମଧ୍ୟ କରିଛୁ, କିନ୍ତୁ ଦେଶର ମାଟି, ‘ମା’ ହୋଇ
ହୃଦୟରେ କ୍ଷୁଦ୍ରିତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛୁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଗତଜାତ-ଭ୍ରମଣ ସମୟରେ ଏକ
ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ପ୍ରକୃତିକ ପରିବେଶରେ, ଏଇ ଧରଣର ଏକ ଅଭ୍ୟୁତ୍ତ ଅନୁଭୂତି
ମୋ ପ୍ରାଣରେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛୁ ।

ଶୁରମାଳ

କଟକ-ସମୂଲଧୂର ରାସ୍ତାରେ ଯେଉଁମାନେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତୁ ସେମାନେ
ରେଢାଖୋଲ ପାର ହେଲେ ଶୁରମାଳ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ନୀଁ ପଡ଼ିବାର ଜାଣିଥିବେ ।
ଏଇ ଶୁରମାଳ ନିକଟରେ, କଟକଅକ୍ଷର ବିନ୍ଦୁ ପାଇଁ ପଟେ, ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତାରୁ ବାଟକାଟି ଜଙ୍ଗଲ
ଭିତରକୁ ହାତାରେ ଚଢ଼ି, ଦୁଇଥର ଯାଇଛୁ ପ୍ରାୟ ଦୂର ଦିନ କେଣେ ଦୂରର କୌଣସି
ଏକ ଶାମ୍ୟ ଦୂରୁ ଦେଖିବାକୁ । ଜଙ୍ଗଲ ପଥ ଯାଇଛୁ ଏକ ଉପତ୍ୟକା ଭିତର ଦେଇ;
ଦୂର ପାଖରେ ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ପାହାଡ଼, ଶୁରିଆଡ଼େ ଦୂର-ଦୂରକିଅ ଜଙ୍ଗଲ,
ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ନବସ୍ଥାପିତ ନରକୁଠୀର, କାହିଁ କାହିଁ ନବ-କର୍ଷିତ ଶୟକ୍ଷେତ୍ର । ହାତ
ଡିପରୁ ଏଇ ସବୁ ଦୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଠିକ୍ ସେଇ ରାସ୍ତାରେ, ଦୂରଥରଯାକ, ମୋର
ହିତାକ୍ତ ମନରେ ହେଇଛୁ “ଏଇ ଉଜ୍ଜଳ ଜନମ, ଏଇ ମୋର ମା” ଓଡ଼ିଶା; ଏହାହିଁ ମୋ
ମାତୃଭୂମିର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିମା !” ଭାବ ଭାବୁ ମୋର ଚକ୍ର ଅନନ୍ଦାଚ୍ଛରେ ଆୟୁତ ହୋଇ
ଦୁର୍ଧିଲ । ମାତ୍ର ସେଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ, ସେଇ ଏକ ଭାବ ବାରମ୍ବାର କାହିଁକି ଓ
କିପଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ହେଲ, ମୁଁ ତା’ର କୌଣସି ବିଶେଷଣ କରି ପାରନ ।

ମହିଷାପାଠ ଓ ପ୍ରକୃତିର ନିବିଡ଼ ସଂଖ୍ୟକ

ନାଳଗରି ଷ୍ଟେଟରେ ମହିଷାପାଠ ନାମକ ଶାମ ଥାବୁ । ନାଳଗରି ଟାଇକରୁ
ଉଦ୍‌ବରକୁ କିଛିଦୂର ସିବ ପକ୍କା ରାସ୍ତାରେ, ତା’ପରେ ବାଟକାଟି ଜଙ୍ଗଲ ରାସ୍ତାରେ
ମିନାକୁ ନେବା ପାନ୍କାରୁଟା ଅଂଶରକ ମଟରରେ ଯାଇ ସେଠୁ ସ୍ଥାନରେ ଯାକଥିଲ ।

ସାଥୀ କେବଳ ସବୁଗନ୍ଧପେକ୍ଷତ ଓ ମାହୁତ । ସେମାନେ ଅଛିଲୁ ବ୍ୟକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ଵର୍ଣ୍ଣର କଥା, ଆମେ ସେଥର ନାଟବଣ ହେଲୁ । ଏହି ଆହେଇ ଅବେଳା ସର ଘାଇ ଦେଖୁଛି, ଥମେ ଯେହିଠିଁ ଆଜନ୍ମ କଣ୍ଠଥିଲୁ ସେଇଠି ଆସି ବଣି ପଦିଷ୍ଠାରୁ । ମୁଣିଆଢ଼େ କେବଳ ନାହିଁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ, ସେଇ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଲୋକ ହଠାତ୍ ସାଷାକରେ ଅସିବାରୁ, ଆମେ ଜେଣିକି ବିନା ଦ୍ୱାରା ମହିଷପାଠନେ ମହାହଳୁ । ସେଠି ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରାମେଶ୍ଵର ଘୂଲ । କିନ୍ତୁ ଘୂଲଟି ଏହି ଛୁନରେ ଅବସ୍ଥାକ ଯେ ଯେତିଆଡ଼କୁ ବୁନ୍ଦିବ ସେଆବେ ଗରନର୍ମୁଣ୍ଡାନ୍ତର । ଘୂଲଟ, ପଛ, ଆଗ, ଏ ପାଖ, ସେ ପାଖ, ଚର୍ବିନରେ ଆଦିମ ଜଙ୍ଗଳର ବିଶ୍ୱାସିକାମୟ ଅଞ୍ଚଳ । ପ୍ରକୃତିର ସେଦିନର ସେ ମଧ୍ୟରୁ, ଶ୍ରାପଣ, ନବିଭୁ ଓ ନିକଟ ସମୀର୍ଦ୍ଦିକ ମୁଁ ଆଜିଶୀଏ ଭୁଲିପାରି ନାହିଁ । ମନେ ଚଣ୍ଡିହୁ ମହିଷପାଠ ଘୂଲ ଓ ତାର ଶାମକାନ୍ତି ପରିଷ୍ଠିତ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ, ପରିତାପର କଥା ଯେ, ଗଢ଼ଜାତର ଏଇ ଅନୁପମ, ଆଦିମ, ଆଲୁଲାୟୁକ୍ତ, ଶାମକାନ୍ତ, ପାଦତ୍ୟ ସୁଷମା ଆଳି ଧ୍ୟେ ହେବା ଉପରେ ମୁନାଫାଖୋର କଣ୍ଠାକ୍ଷରମାନଙ୍କର ବନ୍ଦର ଲୁଳିଯାରେ ଗଢ଼ଜାତର ମୂଳ୍ୟବାନ ଜଙ୍ଗଳ ସମ୍ମଲିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବାର କରୁଣ କାହାଣୀ ମୁଁ ଏବେ ବହୁମୁଣ୍ଡରୁ ଶର୍ଷତି । ଲୋକବସତି ବା ଶୟ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ରଚନା ଛଳରେ ମାଇଲ ମାଇଲ ଧର ଜଙ୍ଗଳ ପଦା ଢୋଇ ଯାଉଥିବାର ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲିଣି । ଗତ ମହାୟୁଦ୍ଧ ବେଳେ ବହୁ ଷ୍ଟେଟରେ ଜଙ୍ଗଳ ଏକାବେଳେକେ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲ ବୋଲି ଶୁଣାଯାଉଥିଲ । କାଶ୍ଯା ସରକାର ସେଇ ଷତ, ପୁରଣ କରିବାର ସବୁ ପ୍ରକାର ଯୋଜନା କରିବା ଦରକାର । ସେଣେ ପ୍ରକୃତିକୁ ଧ୍ୟେ ଲାଗି ଏଣେ ବନ ମହୋଷ୍ଟବ ଜରିବାର ମିଥ୍ୟାକୁ କରି ଲାଗି କ'ଣ ? ଇଂଲାଣ୍ଟରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଓ ମତସ୍ତଲର ଜମିଦାରମାନେ ଜଙ୍ଗଳ ନ-ଥିବା ହୋଇରେ ଜଙ୍ଗଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ଦେଶର ଘୋନ୍ଦର୍ମ୍ୟ ଓ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି ଉଭୟ ଦିଗରୁ, ଲାଗି ପାଇଁ । ଦେଶର ଘୋନ୍ଦର୍ମ୍ୟ-ହାନି ଯେପରି ନ ହୁଏ ସେଥାର୍ଥି ବୃକ୍ଷଶିଖ ସରକାର ଦେଶର ପ୍ରାକୃତିକ-ଘୋନ୍ଦର୍ମ୍ୟ-ପାଇଁ-ବିଧ୍ୟାକ ହାନଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇଁମେଶ୍ଵର କାନ୍ଦିଲୁ ଦ୍ୱାରା ଧ୍ୟେ ବର୍ଗତାରୁ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଜାଗିଯୁ ସରକାର ଦେଶର ଶାଶ୍ଵତିକ ସୁଷମାକୁ ଧ୍ୟେ ମୁଣ୍ଡରୁ ରକ୍ଷା କର, କାକୁ ସର୍ବ୍ୟକାର ସଂଘୋନରେ ସହଜ ଉପଭୋଗର ସୀମା ଉପରକୁ ଆଣି ପାରିଲେ ଏଇ ଦେଶ ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତନ ପକେଟରୁ ଆସି ଦେଶର ଦରବାରୁ ଗନ୍ଧାରକୁ ରଚି ମନ କରିବୁ ।

ପ୍ରକୃତ ଯେଉ ଠି ଅଜେଯ ଓ ଅସ୍ତର୍ଣ୍ଣନୀୟ

ନାଚୁଥିଲ ପ୍ରତିକ କେବୋଳି ସ୍ଥେତ୍ରେ ବୃଷ୍ଟି-ଖୁଣ୍ଟ ପରିଶ ବିଶୁରଗ୍ରାନ ଭବିତେ ଦେହ ନର୍ତ୍ତ ଧର୍ମ ମଳି ଅଗ୍ରିତ୍ତ ଯେ ସେଠି ଆଜି କେବଳ ପଦି ଗଢ଼ିଛି ରୂପ, ଅନୁଷ୍ଠାନ ନାଗର, ଦେଶ ନାଶ ଧରି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ସ୍ଥେତ୍ରର ଦ୍ଵେମାନୀତି ଜମିଦାରିରୁ ଫେରିଲବେଳେ ବାଟରେ ଏକ ପରାନ ପାନ୍ଧିରୁ ଏକ ଦୂଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ଯାହା ପ୍ରକୃତର ଅଜେଯ ଓ ଅସ୍ତର୍ଣ୍ଣନୀୟ ମହିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଷଣା କରେ । ସେଇ ସ୍ଥାନରୁ ଦିଗ୍ବନ୍ଧୁରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୂଶ୍ୟ ଯେତେ ଦୂର ଯାଇପାରେ, ଦେଖାଯାଏ କେବଳ ନନ୍ଦ ବନାମାର ଭିତ୍ତରେ ଶ୍ୟାମଳ କରିବାମାଳା । କେବଳ ବାଧାମାନ, ନିରବତ୍ତିନ୍ଦ, ପ୍ରବ୍ରଧ, ଶ୍ୟାମ, କୁମୀର ମହାରାଜ୍ୟ, ଶ୍ୟାମିଲ ଦୋଷ ଚନ୍ଦ୍ରି ସଙ୍କଳି ମହିମାରେ । ଏପରି କା ସ୍ଥାତାରୁ ଯାହୁର ଅଧିକ ମୁଦର ଦୂଶ୍ୟ ଦେଖିଛି କୋରିଆ ସ୍ଥେତ୍ରରେ । ଏଇ ସ୍ଥେତ୍ର ଚେଳଶ୍ରେଣୀ ନିରମିଶ୍ରି ବରଣ୍ୟାନ ବୈକୁଣ୍ଠପୁର ୨୩ ମାରଳ ଏବଂ ରାତ୍ରା ଏକ ପର୍ବତ-ମାଳାର କଟିବେଶରେ ଯାଇଛି । ଏଇ ରାତ୍ରାର ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରୁ ନିମ୍ନଭୂମିର ଦୂଶ୍ୟପଟ ଅଛି ନମକାର । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାଏ ଦିନନ୍ତ-ବିପ୍ରତ୍ତ-ପର୍ବତମାଳା;—ପର୍ବତର ଭିମ ପରେ ଭିମ ଯେପରି ଗୁଲିଛୁ ଦିଗ୍ବନ୍ଧୁରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଯେବେ ଯାଇଛୁ, ଏ ରାତ୍ରାରେ ମେଟର ଠିଆ କରାଇ ଏଇ ଅନୁପମ ଦୂଶ୍ୟକୁ ଭଲକରି ଟିକିଏ ଦେଖି ନେଇଥାଏ ।

ଆଠମଳ୍ଲିକର ସାବଲୀଳ ଘାଟି ରାସ୍ତା

ଦୂରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ, କଟକ-ସମ୍ମଳପୁର ରାତ୍ରାର ବଇନା ଛକରୁ ଆଠମଳ୍ଲିକ ଗଢ଼କୁ ଯିବାର ଯେଣ୍ଟ ବାସ୍ତା, ତା'ର ଦୂର ପାଖର ଦୂଶ୍ୟ କି ମନୋହର ! ନେଟି, ବନ, କେବାର, ଶ୍ୟାମ ଦେଇ ଗୁଲିଛୁ ଲ୍ଲେମ ପଥ । ପ୍ରାୟ ୧୩ ମାରଳ ଧରି ପଡ଼େ ଯାହି, ଯାନାର ଏକପାଇଁ ନରହିତୁଁ ପରାନ, ଅରପାଇଁ ବହୁ ନିମ୍ନରେ ଲୁନକାଳ ଖେଳି ଚାଲିଛି ଉପଳପୁର-ନରନରକା ଚିତ୍ତରଙ୍ଗିଣୀ । ତାର ଆରପଟେ ପୁଣି ନରହିତୁଁ ପାହାଡ଼ । ନାନା ବନ ବିହୁଜର ନାଳକୀରେ ଏଇ ପଥ ରମ୍ଭଣେତ ଏବଂ ପର୍ବତର ଛନ୍ଦଯୋଗୁ ସମ୍ବଦ୍ଧା ଗୁରୁ ଶୀତଳ ଓ କିମ୍ବା ଅନ୍ଧକାର । ଆଠମଳ୍ଲିକ ରନା ସାହେବଙ୍କ ଘୋଜନ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ମଣ୍ୟ ଅତିଥ୍ୟ ମୁଁ ବହୁବାର ଭେଦଗ କରି ଅସିଛି । କିନ୍ତୁ ମୋ ନିକଟରେ ତାଙ୍କ ଦରବାରର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପଭୋଗୀ ନୟ ହେଉଛି ସାବଲୀଳ ସେଇ ଘାଟି । ସେଇ ଘାଟି ଦେଇ ଯିବା ଅସିବା କଲବେଳେ ବରାବର ଭାବିଥାଏ, ବୈଦ୍ୟୁତିକ ରେଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯଦି ସେହି ପାହାଡ଼ର ଶିଖର ଦେଶକୁ ସହଜରେ ଯାଇ ହୁଅନ୍ତା, ଆଉ ସେଠି ଥ ଅନ୍ତା ଆମୁମାଦୀ ହୋଇଲେ, ଏ ଦେଶର ନେକେ ଚାହିଁ କହ ଜୀବନଟାକୁ କମିତି ଉପଭୋଗ କରା ଯାଇପାରେ । ଯୁଗେପରେ ଏଇପରି ଶତ ଶତ ସ୍ଥାନକୁ ଏଇ ପ୍ରକାରେ ମନ୍ତ୍ର୍ୟ-ଭୋଗ୍ୟ କରଯାଇ ଅର୍ଥ, ଖାଲ୍ୟ, ବିଳାସର ଲ୍ଲକାମ୍ଭଳୀରେ ପରିଣାମ କରଯାଇଛି ।

ଯେଉଁଠି ହଙ୍କୁଚ ହୁଏ ବନବିହୁଗର ସମ୍ମିଳିତ ଅର୍କେସ୍ଟ୍ରୀ ।

ଗଡ଼ନାଳ ଗୁଡ଼ିକର ଗେଷ୍ଟ୍ ହାଉସ୍ ବା ଅଦିଥଶାଳା ଗୁଡ଼ିକରେ ଚର୍ଚାର ବେଶ୍ ଭଲ ବନ୍ଦୋନସ୍ତ୍ର ଥିଲା : କେତେକ ଥିଲେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁବ୍ରେପୋସ୍ ଆତ୍ମବକାଳିଦାରେ ଛାଇ; ଅବଶ୍ୟ ରେସିଭେଣ୍ଟ୍ ଓ ପଲିଟିକାଲ ଏଜେଞ୍ଚମାନଙ୍କ ପୁରୁଧା ପାଇଁ ସେ ସବୁ ହୋଇଥାଲ ଆମ ତମ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ଏପ୍ରକାର ଆଧୁନିକ-ଆତ୍ମମୂରମୟ କହୁ ଅଦିଥଶାଳାରେ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଦୋଇ ଅସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମତେ ସବୁଠୁ ଭଲ ଲାଗିଥାଲ ଗ୍ରେଟ ଫଣ୍ଟପଡ଼ା ଷ୍ଟେଟର ଗ୍ରେଟ ଗେଷ୍ଟ୍ ହାଉସ୍ଟଟି । ଏହାର ରେ ପରି ଗ୍ରେଟ, ଆତ୍ମମୂରମୟନ ଏବଂ ଏକାବେଳେକେ ଜଙ୍ଗଳର କୋଳରେ ଥୁଆ ଯେପରି । ସହବରୁ ଦୁଇମାଇଲ ଦୂର, ସର୍ବ୍ୟା ହେଲେ ଏବାବେଳେକେ ଜନଶୂନ୍ୟ ଓ ମାରବା ବାହିରେ ନିଶାଚରଙ୍ଗ ଉପଦ୍ରବ ଆଶଙ୍କା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭାତରେ ସେଠି ବାକି ଉଠେ ସହସ୍ର ବନବିହୁଗର ସମ୍ମିଳିତ ଅର୍କେସ୍ଟ୍ରୀ । ତେଣୁ ଫଣ୍ଟପଡ଼ା ଷ୍ଟେଟର ମଧ୍ୟରୁମେ ସୁତିର୍ବୁପେ ହୃଦୟରେ ରହି ଯାଇଛି ସେଇ ଅଦିଥଶାଳାର ଆବଶ୍ୟକ ପରିବେଶ ।

ଡେଙ୍କାନାଳର କପିଲାସ ବା ପାଳଲହୁଡ଼ାର ମାଲ୍‌ଗରି, ଗଡ଼ନାଳ-ପୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀକର ଦ୍ଵରା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନର୍ମ-ନିକେତନ । କିନ୍ତୁ ଯିବି ଯିବି ଶ୍ରବ ଏ ଦୁଇଟିଶାଳ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିପାରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ସେଥିପାଇଁ ଶୋଚନା ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତିକୁ ଅନୁଭୂତ ଓ ସମ୍ମୋହ କରିବା ପାଇଁ ଦୂରତା, ଶ୍ରମ, ଅର୍ଥବ୍ୟା ବା କୌଣସି ଅର୍ଥଯାତ୍ରାର ପ୍ରସ୍ଥୋଜନ ନାହିଁ । ଏର ପରିଅତ୍ମେ ଯେଉଁ ଗ୍ରେଟ ନଦୀଟି ନବବଧ୍ୟ ପରି ସଲଜ ଅଥବା କ୍ଷେତ୍ର ପଦକ୍ଷେପରେ ପଳାଇ, ଘୁଲିଛି, ତାକୁ ଯେ ଆତର କରି ଶିଖିଛି, ତାର କଷଣ ଆମେରିକା ଯାକ ପୁଥିବାର ବୁଦ୍ଧିମନ ନଦୀ ଆମେଜନ ବକ୍ଷରେ ଦାଖୀୟ ପୋତରେ ବିଜରଣ କରି କିନ୍ତୁ ଲଭ ବା ପ୍ରସ୍ଥୋଜନ ଅଛୁକ କି ? ଯେଉଁ ଲୋକ ନିଜ କୁଟୀରର କାତନାରୁ କୃଷ୍ଣାଚଳନରେ ଆଶା କ୍ୟୋତିଷ୍ଟଣରେ ବିରାଟ ଗଗନମୂଳକ ବୁଝି ବୁଝି ସୃଷ୍ଟିର ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ମହିମାରେ ଅଭିଭୂତ ନ ହୋଇଛି, ହିମାଲ୍ୟର ଅଭିନିଧି ଶୈତମୁକୁଟମାଳା ତାର ସୁଲଭକ ଉପରେ କିନ୍ତୁ ଅଶାନ୍ତ୍ୟ ଶର୍ଗ ଅଣିପାରିବକ ? ମୁଁ ବୁଝେ ଆମ ଦେଶର ଲୋକେ ଶ୍ରମ ଓ ଅର୍ଥ ବୁଝା ବ୍ୟୟକରି ଦେବକାଳୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସୁଦୂର ଶର୍ମ୍ଭଲ-ମାନଙ୍କ ଯିବା ଯେପରି ନନ୍ଦ କରିବେ ଓ ଦେବକାଳୁ ଦେଖିବାକୁ ଶିଖିବେ ପ୍ରତିବେଶୀ ଠାରେ ବା ଦ୍ୱାରାଷ୍ଟ୍ର ଦରଦିନାରୂପର ଭିତରେ, ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଆଦନ କରି ନିଖିବେ ତା'ର ସାଧାନଣ ଦେବତନ ପ୍ରକାଶ, ନିଜ ନନ୍ଦର ଆବାସପୂର୍ଣ୍ଣାରେ ମନବେଶ ଭିତରେ । ଦୂର ଜାଗାକୁ ଯାକ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରକାଶ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ଦରନାଟ, ନାହିଁ, ଦରକାର, ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଆମୀୟତା । ଏଅମୀୟତା ଅସିଲେ, ରହଟିଏ ଧ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଥାମେ ଗଢ଼ିଏ ଯୋଗି ବନ୍ଦେରବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଅଭିନ୍ୟାର ଗୃହ ବୃକ୍ଷର ପ୍ରାୟ ଓ ପୁଷ୍ଟର ଘୋରଭରେ ଉପରେଗ୍ୟ ଘୋର ରହନ୍ତା
ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧର ଦେଶ ଦେଶରତିନ୍ଦ୍ରା ଏକ ଛବ୍ୟାନ, ଯେପରି ଦେଖିଛୁ ଇଂଳାଣ୍ଡ ଓ
କାପାନ ।

ମୁଁ ଜନ୍ମଜାତର ନାନ୍ଦିଶାର ପ୍ରକୃତିକୁ ଏକମର ଜାବରେ ଦେଖି ଥିଲୁ, ---
ବିଳାସରୁପେ ନୁହେଁ, ଚିନନ୍ଦନ ପଦ୍ମୋଜନ ଭାବରେ । କେବୁ ସ୍ମୃତିରେ ଜାଙ୍ଗଳ
ରହୁଛି ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରାନ ବା ଦୁଃଖ ଯେଉଁଠି ମୁଁ ପ୍ରକୃତିର ଆଭିମୂର୍ତ୍ତ ନ
ଦେଖିଥିଲେ ମଝ, ମାଜିଛ ତା'ର ନିଃ ଆମୀୟ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ । ଯେହି ଆମୀୟଙ୍କ ଘୋର
ଜାତେର ସୈଂତର କୌଣସି ଘୁମୁଁ ଦେଖିଲ ବେଳେ ଯେତେଦେଲେ ଶୁଣିଲ ଯେ,
ନିକଟରେ ମହାନଦୀ ବଦ୍ଧପାଦିତୁ, ମୁଁ ଦୌଢ଼ିଥିଲ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଦେଖିବାର କିଛି
ନାହିଁ । ସେଠି ମହାନଦୀ କୀଣେଶ୍ୱର, ତାର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଷ୍ଟ୍ରେ ଉପନଦୀ ଭିତ୍ତରୁ
ଗୋଟିଏ ଯେପରି, ଆଉ ଦରଦ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ ପରି ବେଶଭୂଷଣସାନା । କିନ୍ତୁ ତାକୁର ଦେଖି
ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ଛିଠିଲ । କାରଣ, ସେ ଯେ ମୋର ମହାନଦୀ, ଅଛି ପରିଚା, ଅଛି
ଆମୀୟା, ଅଛି ନିକଟର, ଅଛି ଆପଣାର, ନାବନ-ଧାରା ।

ହାତୀ

ଗଢ଼ଜାତର ଜାଙ୍ଗଳ ପ୍ରକୃତିକ ଉପରେଗ ନିରନ୍ତର ପାଠ ଜାଙ୍ଗଳବାହଳ
ହୁଏହି ପ୍ରକୃଷ୍ଟ । ହାତ ଧୀରେ ଗୁଲେ, ଆଉ ସମୁତ ଆସନ ଯୋଗାଇ ଦିଏ । ତେଣେ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁରିଆଭକୁ ଅବଲୋକନ କରି କରି ଯିବାର ବିଶେଷ ଅବକାଶ
ମିଳେ । ପ୍ରକୃତ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତର ଏଇ ଶାନ୍ତ, ବିରାଟ ଜୀବଟି ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକର
ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାୟ ପରି ଅଚ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାମଣିକ ବୋଧନ୍ତୁଏ । ବଣପାହାଡ଼ ଭିତରେ ହେ
ଏକ ଚଳିଲୁ ପାହାଡ଼, ଆସି ସୁବିଧା ପାଇଁ ନାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଯେପରି ନିରତାରୁ ଖଣ୍ଡ
ହୁଣ୍ଡାଇ ଦେଇ ତାକୁ ଗରଣୀଳ କରି ଦେଇଛି । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଛତିଶରାତି ଉତ୍ତରଦ୍ୟନ
ନାଟରେ ବହୁତୁର ବୁଲିଛି । ପ୍ରଥମେ ଦୋଳାୟମାନ ହସ୍ତୀୟସ୍ତ୍ର, ଶଶରକୁ, ଗୁଲିବ
କଷ୍ଟରୁ ଅଧିକ କଷ୍ଟ ଦେଇଥାଏ । ଦିନେ ହାତରେ ଗଲେ ତହିଁଆରଦିନ ଶେଯରୁ
ଉଠିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିପାରେ । କିନ୍ତୁ କଷ୍ଟ ସହି ଏଇ ‘ବଡ଼ ଜନ୍ମ’ର ଦିକ ପୁଷ୍ଟରୁ
ପ୍ରକୃତିକ ଦେଖିବାର ଲୋଭରେ ମୁଁ ବାରମ୍ବାର ଆଗରରେ ବସିଥାଏ । ଉଚିତ
ପରିମାଣରେ ଗଢ଼ ଓ ହାଉଦା ବାନ୍ଧ ଦେଲେ କଷ୍ଟ ଅନେକ କମିଯାଏ । କାବାର୍ଦ୍ଦି
ଷ୍ଟେଟର ହାତ ଏଇପରି ଭାବରେ ଆମଦାୟିକ ହୋଇଥିଲ । ସେ ହାତ ସଂସ୍କରିତ
କାନ୍ୟବର୍ଦ୍ଦିତ ଜୀବ, —ଶୁଣୁଁ ଓ ମସ୍ତକ ତା'ର ଥିଲା ଚନ୍ଦିତ, ଦୁଇପାଖରେ ଘଣ୍ଟିର
ମଧ୍ୟର ଝନ୍ଡିକାର, ଉପରେ ଆମଦାୟି ହାଉଦା ! କିନ୍ତୁ ସବୁଠୁଁ
ବୁଦ୍ଧିମାନହାତ ଦେଖିଛି ମୟୁରଭର୍ତ୍ତର କଷ୍ଟପଦା ଜମିଦାସରେ । ଏଇ ହାତଟି
ଆନାରରେ ଥିଲ ଗ୍ରେଟ, କିନ୍ତୁ ଏପରି ଯିଥାଣିଆ ଯେ, ଆଗରେ ଜାଣିବ ଯଦି ଗଛର
କେଉଁ ତାଳଟା ଯାମୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିପାରେ, ତେବେ ସେ ବାଟ କାଟି
ଯିବ; ଦେଖିବ ଯଦି ଆଗରେ କାନ୍ଦୁଥ ଅଛି, ତେବେ ଭଲ ବସ୍ତ୍ରା

ଖୋଲ ବଙ୍ଗେଇ ଯିବ । କାଠମୋଳ ରଜ୍ୟାଦି ପଡ଼ିଲେ ପ୍ରଥମେ ନୋଡ଼ରେ
ପସାଷା କରନ ତାହା ହାତ ଅଛୁ କି ନାହିଁ କରନେ ପାଇ ଅଗସ୍ତ ଦେବ । ଠକୁ
ସେପରି ମନ୍ୟାର ଧ୍ୟବନ୍ଦାର । ନଳିଶର ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ମୟୁରଭର୍ଜିଚ ଭବାଳା ଆଜାକୁ
ନଳିନେଳେ କମ୍ ପରାତ୍ର ହୋ ହାତ ନେଇଥିଲ । ସେ ଏହି ଅଭିଜନା ।

ଶଶୁତ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲବିଭାଗ ଅତି ହାତୀ ପରି ଯହୁ ଓ ନଳର
ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । ହୁଏକ ନାହାର ଉଚ୍ଚର ମନ୍ତ୍ରୀଷ ଭାବ ନେଇଥିବ ଯେ ଜୀପିର
ଦୂରରେ ଦ୍ଵିପୀର କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତୋଜନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିଦାକୁ ରେବ ଯେ
ହାତ ଆମର ଜଙ୍ଗଲଦ୍ୱାରା ନାହନ ଏବଂ ଆମ ବଜେଙ୍ଗଳ ସହିନ ତା'ର ଯେ
ଆନ୍ୟସଙ୍ଗକତା, ଆମେ ତା' ବିଦେଶୀ ଜୀପିଠାରୁ ଆଇବା ନାହିଁ । ପୁଣି ବ୍ୟୁତ୍ସାଧ
ତେଲପାୟୀ ଜୀପିଠାରୁ ଡାଳପରିବିଆ ହାତ ଶୟା ନୁହେଁ କି ?
ହାତ ଆମ ପାରମ୍ପରିକକାର ଏକ ଅଂଶ । ଆମ ସାହୁତ୍ୟ, ସହୃଦୀ, ଦୂପକଥା ସଙ୍ଗେ
ଏକାନ୍ତର୍ଭବେ ଜଡ଼ିବ ଏହି ବିଶାଟ ଜୀବକୁ ଆମର ଆଦୋ ଅବହେଲା କରିବା
ଉଚିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଷ୍ଟେଟ୍ ଓ ନିଜାରେ ଗୋଟିଏ ଦୂରଟି ସୁଣିଷ୍ଠିତ ହାତ
ଉଲଭ୍ୟବରେ ପାଳି ରଖିବା ନିଜାନ୍ତ ଉଚିତ । ଅଞ୍ଜିମରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରଲ ଭୁମଣ୍ଡାର୍
ଏହା ଜୀପି ଅପେକ୍ଷା ଶୟା ଓ ଅଧିକ ପ୍ରଗତ । କେବଳ ଭାବତ ନୁହେଁ
ପୁଅଧାର ପରୁ ଦେଶର ଶିଶୁମାନଙ୍କର ହାତ ଅସୀମ କୌଣ୍ଡଳୀ ଉତ୍ୟେକ
କରିଥାଏ । ଦାଙ୍କ ଦେହିରୁ ତେଣୁ ଦେଶ ଦେଶର ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାରନ୍ତିରୁ ହାତୀ
ପଠାଉଛନ୍ତି; ଆଦି, ଆମେ ଆମର ସମ୍ବଲ ଅବହେଲା କରିବା ?

ଅସ୍ତ୍ରମ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ

ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର

ଜାତିଗଠନ ଚେଷ୍ଟା

୧୯୦ ରୁ ୧୯୯ ଯାଏ ଦାର୍ତ୍ତ ନ' ବର୍ଷ, ଲେଖକ ଏକ ପ୍ରକାର ବାନ୍ଧା
ହେଲ କଟେଇବାକୁ, ସେଇ ଶୋର୍ଷ୍ଟୁଲ-ବେଳର-ସୃଷ୍ଟିର-ବାନ୍ଧ, କିଶୋର
ଜଗତରେ, ସେହି ପ୍ରାଚୀମେସା ଓ ସେନେଣ୍ଟାଶ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ।,
ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲର କିଛିକାଳ ହେଉୟାଏଇସା, ସୁଣି ପୂର୍ବତନ ନାଡ଼ିଜାତ ବାନ୍ଧ
ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷା ପରମର୍ଶଦାତାର କାମ, ସୁଣି ଉତ୍ସବ ଉତ୍ସବ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ୱାରା
ଜନସ୍ଵପେକ୍ଟିଷ୍ଟ,— ଏ ସବୁ ବାହାରକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଲେଖକ ପକ୍ଷରେ
ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଭାବ—ଆସିକ—ଅଭିଜ୍ଞତା । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ
ପରେ ଲେଖକ ସମ୍ବନ୍ଧର କଲେଜରେ ସାତବର୍ଷ କାଳ ଯାହା ପ୍ରିନ୍ସିପଲ ଭାବରେ
କାମକଳ, ତାଦା ମଧ୍ୟ ଥିଲ ଏହି ଅନ୍ତର୍ଭାବ—ଆସିକ ଅଭିଜ୍ଞନାର ଏକ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଅଂଶ ।
୨ ଦେଶରେ ପାଇମେସା ଓ ସେନେଣ୍ଟାଶ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜକୁ ଆମେ କଣ୍ଠ କଣ୍ଠ କଣ୍ଠ
ଦେଖିବାରେ ଅଭିନ୍ଦନ । ସ୍କୁଲପୁର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସିପଲ ଥିଲବେଳେ, ତୁଳ ଓ
କଲେଜ ଭିତରେ ଏକ ପରମ ବାନ୍ଧିମାୟ ଆସିଲ ଏକତ୍ର ଆଶିବାକୁ ମୁଁ କିପରି
ସାମାନ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲ, ତାହାପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ଏକୁକେଶକାଳ
ଆତ୍ମଭାବର ଓ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଭାବରେ, ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ
ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୁଁ କି କି
ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲ, ତାହାର ହିଁ ସାମାନ୍ୟ ସୃତିନା ଦିବ୍ୟ, ଏ ଆଧ୍ୟାତ୍ମରେ ।

୩ ସବୁ ବର୍ଷିନାର ତାତପରୀ ଏହା ଯେପରି ନ ହୁଏ ଯେ ଏହି ଲେଖକ
ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସମ୍ବ୍ରେଣୀକ ଅନ୍ୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ବିଦ୍ୟାନ ଓ ନିସ୍ବଳ ।
ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏ ସବୁ ପ୍ରକେଷ୍ଟା ଏକାନ୍ତରେ ଥିଲ ମୋର ଦେଶ ଓ ଜାତି ପ୍ରତି,
ଦେଶର ଏକ ‘ପାଇଲିକ୍ ସରଭାଷ’ (ସମାଜ-ଭାବ୍) ଭାବରେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ସାମାନ୍ୟ
ବହୁପ୍ରକାଶ ମାନ । କେଣ୍ଟ ଏଇ ଲେଖକ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିବୋଣ୍ଟରୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ
ସଂବନ୍ଧ କାମ କରିଅପାଇଁ ମେହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମାନନ୍ତି ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବାକୁ
ଯାଉଛି ।

ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଭାରତବର୍ଷ

କୌଣସି ପଥରେ ଏ ଦେଶ ଥିଲା ଏକ ବିକ୍ରିତ ଦ୍ୟାମୁଖ୍ୟ । ଦ୍ୟାମୁଖ୍ୟ-ଶାସନ ଆହଁ ସ୍ବୋଗ-ଶାସନ ଏକା କଥା ହୋଇ ନ ପାରେ । ନୟନ ଓ ନୟର ଶାସନ ଭାଙ୍ଗରେ, ସଭ୍ୟ ଶାସନ କାମରେ ସବା ଯାହା ଏ ଦେଶରେ ଠିଆ କରାଇଥିଲା, ସେ ମରୁ ଭୁବରେ ଏକ ସ୍ମୃତିକୁ ନଷ୍ଟେଇ ଚାଶକା ଲକ୍ଷ୍ୟ ନର୍ଧାଳୀର ଅନୁର୍ଦ୍ଧବ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ନା ଯାଇ ନଥିଲା । ଦୁଃଖାଳ୍ଯ ସ୍ଵରୂପ, ପାଠ୍ୟସ୍ମୃତିକୁ ନିଆଯାଉ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ କୌଣସି ତଥାକଥିତ ଲେଖକ ନା କବି, ପାଠ୍ୟସ୍ମୃତିକ ଲେଖି ଓ ସେଥିପାଇଁ ଧରାଧର କରି ସେବୁଡ଼ିକୁ କୁମ୍ପିନଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ମନେ ନାହିଁ, ଜୀବିକାର୍ତ୍ତନର ଉପାୟ କରିବାକୁ ଭାବିବ, ଏହା ଅନଳତାମୟ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ, ବିଭାଗୀୟ ମୁଗ୍ଧତାମାନଙ୍କ-ଦ୍ୱାରା କେବଳ ସିଲବସ ବା ପାଠ୍ୟନିମଟି ସ୍ଥିର କରିଦିଅନ୍ତି । ଅମ ଦେଶରେ ଯେପରି ବାହୁଦତାମାନ, ଚିନ୍ତାମାନ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଆଦର୍ଶମାନ ସିଲବସ ସବୁ ତାଥିର ହିଁ ସେ ସବୁ ସେପରି ନୁହେଁ । * ବିଭାଗୀୟ ଟିଲେନ୍ସ ତାଥିର ମାଥରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ସେହି ଅନ୍ୟାରେ ପଢ଼େଇବା ପାଇଁ ପ୍ରତି ବିଷୟ ଉପରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଚମରୁକାର ହାଣୁବିକୁ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରି ବାଣ୍ଣିଆନ୍ତି ତା ଛାତା

* ବିକୁପନ୍ଧନାୟକ ଉତ୍ସାହରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସିଲବସ ଓ ପାଠ୍ୟସ୍ମୃତି-ମାନଙ୍କର ଅଭିବାଦନାୟ ସମ୍ବାଦ-ପ୍ରତ୍ୟେକୀ ଅଗମ୍ବି ହୋଇଛି । ସେଥିରେ ଅଂଶ ପ୍ରତ୍ୟେକ କରି ଲେଖକ ଦେଖିଲୁ ଯେ ପୁଣ୍ୟ-ପ୍ରତକିଳ ପ୍ରାଇମେଶ ସିଲବସର ଜାହିଁ ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ଡ୍ର. ପି. ଆଇ ଙ୍କ ମୁହଁରେ, ତାଙ୍କ ଅପିସରଙ୍କ ମୁହଁରେ ଓ ସିଲବସ ନାର୍ତ୍ତକାଣ୍ଠ କରୁଥିବା ପ୍ରାଇମେଶ-ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମୁହଁରେ ସାଈୟୁଣ୍ଟ ଅଳଗା, ଅଳଗା । ଜଣାଗଲ, ଡ୍ର. ପି. ଆଇ. ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଅମ ଆଗରେ ସେ ସିଲବସ ପାଠକଲେ । ସିଲବସଗଢିବା, ନା ଅଧ୍ୟନମାନଙ୍କ ଉଠେଇବା ପନେଇବା ବା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର-ବଣ୍ଣନ, ଡ୍ର. ପି. ଆଇ.ର ଦକ୍ଷତାର ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ କଣ ?

ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଜର୍ମନ୍ସାମନେହି ଦେଶରେ ମୌକିକ ଚିନ୍ତା, ଆଦର୍ଶ ହେବା ଉଚିତ । ଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକବେଳର ଆତ୍ମଭେକେଟ୍ ଜେନେରଲଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମୀୟ ସଭରେ ଯୋଗ ହେବା କାହାରେ ?

ଦସ୍ତରପତ୍ରରୁ ଶିକ୍ଷା-ସମ୍ବୂଧ ନାନା ବିଷୟ ଉପରେ ଜ୍ଞାନଗର୍ଭ ହୁଲେଟିନ୍ ସବୁ ବସନର
ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସପରି ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲେ ହୁଲେଟିନ୍ ବା ହାତ୍ତୁ-ବୃକ୍ଷ ଓଡ଼ିଶା ଡି.ପି.
ଆଜି ଅପରିଷ୍ଠରୁ ଏ ପର୍ମିନ୍ ଦାହ୍ଵାଚି ନାହିଁ । ଏଠି ଡି. ପି. ଆଇର ଏକ ବଡ଼ କାମ
ମହାପାତ୍ର ବା ପାଣିଶାଙ୍କ ବହୁ ପଡ଼େଇବାକୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଙ୍କୁ ବାଧ କରଇବା । ଇଂଲାଣ୍ଟରେ
ସେ ଦାୟିତ୍ବ ପୂରାପୂର ପ୍ରାଇମେଶ ବା ସେକେଣ୍ଟାରୀ ଫୁଲ ଦେଡ଼ିମାନ୍ଦ୍ରାଙ୍କର ।

କିନ୍ତୁ ସାମ୍ବାଜ୍ୟଶାସକ ଇଂରେଜ, ଭାରତବର୍ଷର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଇଂଲଣ୍ଟର
ଏହି ଗଣଭାବିକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତିକିଳ କରି ନ ଥିଲେ । ସାମ୍ବାଜ୍ୟ ଶାସକ ଭବରେ
ତାଙ୍କର ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକକୁ ନିୟମିତ କରିବା । କାରଣ,
ଗୋଟାଏ ଜାତିର ଶିକ୍ଷକମାନେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଜରିଆରେ ସେ ଜାତିର ନୃତ୍ୟନ
ବିଶ୍ଵରମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ନ ଶିଖେଇ ପାରନ୍ତି ଓ କିପରି ଗଢ଼ି ନ ପାରନ୍ତି ? ନିୟମିତ
ନ ହେଲେ, ପରାଧୀନ ଜାତିର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଟେକ୍ସ୍ଟ୍ସ୍କୁଳ୍ ଦେଇ ପ୍ରତି ସ୍କୁଲରେ
ବିଦ୍ରୋହ ଓ ବିପ୍ରୀଳା ଗଢ଼ିଗୁଲିବେ, ଅନ୍ତେଶରେ ଚରୁର କମ୍ଯୁନିଶ୍ଵରମାନେ
ଏଇଥିପାଇଁ ଯେଉଁଠି ଶାସକ-କ୍ଷମତାକୁ ଅସିଥିଲା, ତାଙ୍କରପ୍ରଥମ କାମ ହେଉଛି
ଟେକ୍ସ୍ଟ୍ସ୍କୁଳ୍-କଣ୍ଟ୍ରୁଲ, ଠିକ୍ ନିଜ ଆଦର୍ଶରେ ନୃତ୍ୟନ ବିଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଗଢ଼ିନେବାପାଇଁ,
ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର କଠୋର ନିୟମଣି । ଇଂରେଜ, ଭାରତରେ ପାଠ୍ୟ
ସ୍କୁଲକ୍ୟାକ ଡି. ପି. ଆଇର ନିୟମଣିରେ ସେଇଥିପାଇଁ ରଖିଥିଲେ, ଯାହାକି ତାଙ୍କ
ଇଂଲଣ୍ଟରେ ବନ୍ଦିଲେ ସେଠି ସାଙ୍ଗେ ମାଙ୍ଗେ ବିପ୍ରୀଳା ଦେବାନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ।

ଦେଇଥିଲି, କଟକ ନଗରରେ । ସଭାପଦ ଥିଲେ ଜଣେ ପ୍ରିନ୍ସପାଲ-ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରେଣୀର
ଲୋକ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଏକ ମସ୍ତ ବଡ଼ପଣ୍ଡା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବକ୍ତ୍ତୁତା
ଶୁଣି ଶୁଣି ବକ୍ତ୍ତୁ ଆଭିଭ୍ରାନ୍ତେକହୁ ନେନେବାଳ ମୋ କାନରେ କହିଲେ “ସଭ୍ୟ
ଦେଶ ହୋଇଥିଲେ ଏଇ ବକ୍ତ୍ତୁତା ଯୋଗୁଣୀ ଏ ଲୋକ ଡିସମ୍ବର ହୋଇଥାଏନ୍ତା ।
ଏକ ଶିକ୍ଷା ଅନୁସାନର ବଡ଼ କର୍ତ୍ତା, ଅଥବା ନୁଆଏ ନନ୍-ମେନ୍ସ ଲହୁ ଗୁଲିଛି ।
ଏ କି ଶିକ୍ଷକ ଗଢ଼ିବେ ?” ମୁଁ ବକ୍ତ୍ତୁକୁ ଚାପ କରିବାଲି—“ତମ ଦେଶର ସବୁଠାରୁ
ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କାଗଜ ତାଙ୍କ ପଇରେ । ଡିପେଣ୍ଡର୍ ଅବ୍ ଡ' ଫେଥ୍ ଫୁଲ । ତେଣୁ
ସେ ଅବାଧରେ ନନ୍-ମେନ୍ସ କହିପାରନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ, ଏହିକି ଏକ ସ୍ବାଧୀନରସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଘୋଗ୍ୟ ଚିନ୍ ? ଏ ଦେଶର
ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ତାର ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ମୀଙ୍କଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୌଳିକ ହିନ୍ଦ୍ରା କା ଚିନ୍ତା
ହସ୍ତତା ଆଶା କରେ ନାହିଁ ? ନିକର ପକେଟ ଓ ପ୍ରମୋଦନକୁ ଗରମ ରଖିବାହିଁ
ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଆଦର୍ଶ, ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ମଧ୍ୟ ?

ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ରାଂରେନ, ଭାରତବର୍ଷରେ ପ୍ରତିଟି ଉପାଟମେଘୁ ଶାସନ କରୁଥିଲେ ଏକ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୋଡ଼ି ଦ୍ୱାରା । ଶିକ୍ଷା ବିଭଗର ମଧ୍ୟ ଏକ କୋଡ଼ି ସେମାନେ କରିଥିଲେ । ସେ କୋଡ଼ି, କାଳୁଏଲୁ-ଲିଭ୍ ବା ସ୍କୁଲ କରିଟିମାନଙ୍କରେ ସାମ୍ପ୍ରଦୟିକ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ନେଇ ନାନା ନିୟମରେ ଭରପୁର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ସେଥିରେ କୌଣସିଠାରେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବାନି, ଜାତି-ଗଠକ ଭାବରେ ସ୍କୁଲ-ଶିକ୍ଷକର ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପରେ କୌଣସି ଦେଲେ ସବୁନା ।

ପରିଚାପର କଥା ଏହି ଯେ, ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶର ତଥା କଥାର ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟମାନେ ମାୟାଜ୍ୟଶାସନ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସ୍ଵକାତିଶାସନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ କି ଅସ୍ତିକ ପ୍ରଭେଦ ଥାଇପାରେ, ତା' ଜାଣି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ-ଗଢ଼ା କୋଡ଼ିଦ୍ଵାରା ସ୍ବାଧୀନଭବତ-ରାଷ୍ଟ୍ରର ଶିକ୍ଷା ବିଭଗର ବାଇବେଳୁ ହୋଇ ରହିଛି । ପରିବର୍ତ୍ତନ କେବଳ ହୋଇଛି, ବିଚ୍ଛିନ୍ନ-ଅଧୀନ ବେଳର ନିମଣ୍ଡଳର ମାନଦଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ ଆଣିବାରେ ଓ ବିଦ୍ୟାନିସ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଗୋରୁ ରୁହାଳ ଓ ମାଛ ହାଟରେ ପରିଣତ କରିବାରେ । ତା' ନହେଲେ ଆମେ ଯେ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲୁ, ଏହାର ପ୍ରମାଣ କିପରି ଦେବା ? ଆମେ ଏକ ସ୍ବାଧୀନ, ବଳସ୍ତ, ମୌଳିକତା-ବିଶିଷ୍ଟ-ଜାତି, ଏହା ପ୍ରମାଣ କରିବାର ଆଉ କିଛି ଉପାୟ କଣାଅଛୁକି, ଆମକୁ ?

ରାଂଶୁରେ ଜନସ୍ପେକ୍ଟର, ଆମ ଦେଶର ଜନସ୍ପେକ୍ଟର ପରି କେବଳ ଭାକମ ବା ଦୋଷପ୍ରଦର୍ଶକ ଉପରୀଷ କର୍ମଗୁଡ଼ ନୁହେଁ । ସେ ଯେଉଁଛନ୍ତି ସ୍କୁଲ, ସ୍କୁଲ-ଶିକ୍ଷକ ଓ ହେତୁମାନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ବନ୍ଦୁ, ଉପଦେଶ୍ୱର ଓ ପରାମର୍ଶଦାତା । ସେ ଉପରେ ଅଛନ୍ତି, କାରଣ ତାଙ୍କଠାରୁ ହେତୁମାନ୍ତ୍ର ଓ ମାନ୍ତ୍ରମାନେ ଗାଇଭାନ୍ୟ, ସୁନୋ, ନୃତନ ଜୀବନ, ନୃତନ ବୁଦ୍ଧି ପାଇ ପାରିବେ । ଆମ ଦେଶପରି, ଜୀବନରେ ବାଗମ୍ଭାର ଫେଲ ଓ ଡୁଣ୍ଡାୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଶୁ କରି ମଧ୍ୟ ବିଲଭରୁ ଡୁପ୍ଲୋମାଟାଏ ଯେବେ ଗୁଲି ଆସିଲେ, ହାଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଜନସ୍ପେକ୍ଟର ହୋଇଯବାରେ ଯେଉଁ ଡୁଣ୍ଡାୟ ଦେଖା ଗଲାଣି, ଏହା ଜାଣିଲେ ସେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟମାନେ ଏଣାରେ ନାକରେ ହାତଦେବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ । ଆମେ କିନ୍ତୁ ଏ ଡୁଣ୍ଡାୟ ବେଶ୍ ସହ୍ୟ ନର ଗୁଣିତ୍ବ, ଯେପରି ଆମେ କଣ ଘୁଲିଛୁ କଟକନ ନରମା ଓ ନରକ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଜାତିର ଏପରି ୬ ର ଅନ୍ତର୍କାଳୀ ଅନାମ୍ବର ଯତ୍ନ ଦ୍ୱାରା, ଏ ଦେଶର ନେଇମାନେ ସତରେ କଂଠ ଡାଙ୍କର ଥିଲୁଗରେ ଦିଶ୍ୟମ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ମହାନ୍ ଜାତ ହୋଇ ଗଢ଼ି ଦେବ ?

ଗଠନମୂଳକ ସକୁଁୟଲାର

ୟାହାହେଉ, ପଞ୍ଚମ ଓଡ଼ିଆର (ଗଡ଼ିଜାତ ଅଞ୍ଚଳ) ଏତୁ କଣଶାଳ ଆତ୍ମଇଜର, ଦୂରି ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଉତ୍ତରାର ଜନସ୍ଵପେକ୍ଟର ଭାବରେ ନିଜୟ ଏକ କର୍ମପତ୍ର ମୁଁ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲି । ତାହା ଏହି । ପ୍ରତିଷେଷରେ, ପ୍ରଥମେ ନିକଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଅର୍ଥ ଦେଖି ଆସେ । ତା'ପରେ ବିର୍ମାର କରେ, କ'ଣ ଦେଖିଲି, କ'ଣ ଅଛି, କ'ଣ ନାହିଁ, କ'ଣ ରହିବା ଉଚିତ । ତା'ପରେ, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରେ । ତା'ପରେ, ଜଣେ ଦିନଶ ସୁନାମବଳୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହତ କଥାବର୍ତ୍ତୀ କରେ, ସେ ବିଷୟରେ । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷା ବା ଶିକ୍ଷାନ୍ତୁନାର କୌଣସି ଏକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ କେତେକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣାରେ ପଢ଼ୁଥେ, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସକୁଁୟଲାର ଦିଏ । ସମ୍ବନ୍ଧ ଉତ୍ତରା ରଜ୍ୟର ପଞ୍ଚମ, ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଉତ୍ତର, ଏଇ ତିନ ଭାଗର ଜନସ୍ଵପେକ୍ଟର ଥିଲବେଳେ ଦୂରିମାନଙ୍କର ତଥାନାନ୍ତର ଅବସ୍ଥା ଓ ପରିବେଶରେ, ଯାହା ଯାହା କରଣୀୟ ମନେ କରିଛି, ଏହି କ୍ଷମରେ, ସେବୁକ ଉପରେ ଅନେକ ସକୁଁୟଲାର ଦେଇଛି । ଉତ୍ତର ଉତ୍ତରାର ଜନସ୍ଵେକ୍ଟର ଥିଲବେଳେ ବୈସିକ ସିଦ୍ଧମ ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୁଷ୍ଟିକୋଣରୁ ପରିପାଳନ କରେ ଆଲୋଚନା କରିବାରୁ, ଦଣ୍ଡ ସବୁପ, ଜନସ୍ଵପେକ୍ଟର ପଦରୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପିନ୍‌ସପଲ ରୂପେ ପଠାହେଲି । କିନ୍ତୁ ବୈସିକ ପଦତିର ମଧ୍ୟ ଭଲ ଅଂଶଗୁଡ଼ିନ ପୃଷ୍ଠା ଦୂରିମାନଙ୍କରେ କିପରି ବିନା ଝର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି କରିଯାଇ ପାଇବ, ସେଥିପାଇଁ ନାଶବାଦିମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବୃଦ୍ଧମଣାର ବହୁ ଆଗରୁ, ଏକ ସକୁଁୟଲାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଉତ୍ତର ଉତ୍ତରାରେ କାରି କରିବ ସାରଥିଲି । ଏଇ ସକୁଁୟଲାର ଓ ଏଇପରି ଆଉ ଅନେକ ସକୁଁୟଲାର, ପରେ 'ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟୁତନ' ମୁଦ୍ରକରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଦେଇଛନ୍ତି ଓ ସେହି ମୁଦ୍ରକଟି ବାରମ୍ବର ଷୟରଣ ନେଉଥିବାଟୁ ସେହି ତନ୍ତ୍ରଧାର ଜନପ୍ରେୟତା ପାଇବା ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି । ଶିକ୍ଷାୟୁତକିତ୍ତ ସକୁଁୟଲାର ଗୁଡ଼ିକର ଏ ଜନପ୍ରେୟତା, ଯାହାହେଉ, ଆଶାର ଏଇ ବର୍ତ୍ତିକ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି ଯେ, ଜାତର ଆସା କାବେଳକେ ଜଡ଼ ବା କହୁପିତ ହୋଇଯାଇନି । ଭଲ ବାଧାର ପ୍ରତିଧ୍ୟନ ଏବେବି ସେଠାରେ ବାକୁଁଛି ।

ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ କିମ୍ବା ନା ଯେହି ବିଭାଗ କହି, ଆଜି ଦେଶରେ କେବଳ ଧରବନା, ଫାଇଲ-ମାର୍ଟ୍-ନ୍ୟୁଣତାର ମହୋଷ୍ଟବ ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ ନାଲିଙ୍ଗିତା କେବିଠ ଜାତ ଗଢ଼ିଲୁଣି କି ? ଯେଉଁ ଲୋକେ ଜୀବନରେ କେବେ ହେଲେ ମୌଳିକ

ତର୍ହୁ କରିବାର ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ, ତାକୁ ଡିପାଟ୍‌ମେଣ୍ଟ୍‌ର ହାକମ ବନେଇ ଦେଲେବୁ, ମ୍ୟାଜିକ ପରି ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଯିବ ଓ ସେ ଦେଶକୁ ଯାଜେ ସାଗେ ଜଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ? ଏ ଦେଶର ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଗଣ ସତରେ କି ଏକ ହଳଚମଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ?

ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ଦ୍ଵିଷିଷ୍ଟିନ୍

ଏକ ବଳିଷ୍ଠ, ଗ୍ରାସ୍‌ବ୍ୟାନ, ମହିମମୟ ଜାତ ମୋର ଗଢ଼ିଛିଠୁ, ଏହାହିଁ ମୋର ଏକାନ୍ତ, କାମନା ଜୀବନବ୍ୟାପି ରହି ଥାଏଇଛି । ଶିକ୍ଷନ ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଜୀବନରେ ମୋର ଅଧିକାଂଶ କାମ, ଚିନ୍ତା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ପ୍ରତିରୋଧ ମଧ୍ୟ, ସେହି ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରୁଥିଁ ପଢ଼ି ଥାଏଇଛି । ସେହି ଯାଧନାର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଥରୂପ ଏଠାରେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳୀର ଜନଶୈଳୀର ଭାବରେ ଦେଇଥିବା ବହୁ ସର୍କାରୀଲାଭମାନଙ୍କ ଭାବରେ ଦେଇଛୁ ଗୋଟିଏ ଏଯାବତ୍-ଅପ୍ରକାଶିତ ସର୍କାରୀଲାଭର ଅନ୍ଦୁବାଦ ଏଠାରେ ଦେଉଛି ।

‘ ନଂ୭୭୭୭୭ (୮) ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୪୫, ଭାରତ ସର୍କାର ଜନଶୈଳୀରଙ୍କଠାରୁ—

ସବୁ ହାଇସ୍‌କୁ ହେଡ଼ିମାନ୍ତର ଓ କିନ୍ତୁ ଜନଶୈଳୀରଙ୍କଠାରୁ ।

ବିଷୟ—ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଗ୍ରାସ୍‌ବ୍ୟାନ ମଧ୍ୟରେ ବିନୟ୍ୟ (ଦ୍ଵିଷିଷ୍ଟିନ୍)ର ଅର୍ଥାୟ ।

ମୋର ପୁସ୍ତକର୍ତ୍ତୀ ସର୍କାରୀଲାଭମାନଙ୍କରେ ମୁଁ ଅପମାନକୁ ବରାବର ନିବେଦନ କରି ଆୟୁର୍ବେଦ ଯେ, ଆପଣମାନେ ଆମର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ପଶକା-ପାଶର-କେନ୍ଦ୍ରମାନ୍ ବେଳି ଧାରଣା କରିବା ବନ୍ଦ କରିଲୁ । ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ, ପ୍ରାଇମେସ୍ ସ୍କୁଲଠାରୁ କଲେଜ ପର୍ୟେନ୍ତ ସକଳ ବିଦ୍ୟାପୀଠକୁ ନାରଣ୍-ଗଠନ-କେନ୍ଦ୍ର ଛାତ୍ରା ଅନ୍ୟ କିଛି ବୋଲି ମନେ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୋର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସର୍କାର, ଯେଉଁଥରେ ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନଙ୍କରେ ବେଷ୍ଟିକୁ ପରିଚାର ଉନ୍ନତିଶାଖା କିପରି ପ୍ରବତ୍ତିତ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛୁ, ସେଥିରୁ, ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସାଦନଶୀଳ, ଅପରାଜିତ ଦୃଶ୍ୟ-ଦୃଶ୍ୟବା ଓ ଶ୍ରମ-ଓ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ମଣ୍ଡଳିଥିବା ଏକ ନୂତନ ନାଗରିକ ସମାଜର ଅଭିର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି କରାଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ, ବିନ୍ଦୁ ନିଯମ ଶ୍ରୀଜନାର୍ଚି କୌଣସି ଅର୍ଦ୍ଦ ଲବ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ, କି କୌଣସି ଶିକ୍ଷା ପମ୍ବବ ହେବ ନାହିଁ ଥିଲୁ ଏ ଦେଶରେ ଦ୍ଵିଷିଷ୍ଟିନ୍ ନଥା ରୁଣିଆଡ଼େ କୁହାଯାଉଛି । କାହାହିଁ ସୁଚନା ଦିଏ, ଏ ଦେଶରେ ସେହି ପରମ ବାହୁମାୟ ପୁଣେ ବୋର ଥାରିବ । ଆମର ଭାବିଷ୍ୟତ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ଚଣିରେ

ଏଇ ଗୁଣର ସରତନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାନୁସ୍ଥାନମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ତମତର ଷେଷ ଆଉ
ଆରପାରେ କି ?

ମୁଁ ଚେଣୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ଓ ହଷ୍ଟେଲମାନଙ୍କରେ ଆପଣମାନେ କପରି
ବିନୟ, ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ନିୟମର ଏକ ବାତାବରଣ ସ୍ଵର୍ଗ କରିପାରିବେ, ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ
ଆପଣମାନଙ୍କୁ କେତେକ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ଯାଉଛି ।—

୧ । ଦେଖିବେ, ଯେଉଁଠି ହେଉ ପିଲାଏ ଏକାଠି ହେଲେ, ସେଠି
ସେମାନେ ବିଶ୍ଵାସିଲ, ଗୋଲମାଳକାଣ୍ଡ ଜନତା ପରି ବ୍ୟବହାର ନ କରି, ସେମାନେ
ଆପେ ଆପେ ଯେପରି ‘କୁୟ’ କରି (ଏକ ପରେ ଏକ) ଠିଆ ହୃଥକ୍ରୁ ଓ କେହି କାହାକୁ
ଠେଳିଦେଇ ଆଗରୁ ଯିବାର ବା ନିଜ କାମଟା ଆଗ କରିଯିବାର ରେଣ୍ଟା ନ କରନ୍ତି ।
ଲଇକ୍‌ବେଶ, କାସରୁମ୍, ଗାଧୁଆ ସ୍ଥାନ, ଖାଇବା ଘର, ଶେଳପଡ଼ୁଆ—ସର୍ବତ୍ର, ପିଲେ
ଏଇପରି ସଂଘର, ମୁଣ୍ଡିଲେ ବ୍ୟବହାରରେ ଯେପରି ଅଭ୍ୟସ ହୃଥକ୍ରୁ, ତା’ ଦେଖିବେ ।

୨ । ଦେଖିବେ, ଯେପରିକି, ଶ୍ରେଣୀରେ, ହଷ୍ଟେଲରେ. ବୋଷାଇ ଦରେ ଓ
ଏପରିକି ଶେଳପଡ଼ୁଆରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନାରବରହୁଛି କାମ
କରୁଛି । କାମ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ବା କାମ କରୁ କରୁ ପାଞ୍ଚ କଣବା, ଏକ, ଫୋର
ଭରତୀୟ ଦ୍ଵରତ୍ୟାସ । ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଇଂଚେଜ ଏନଟି ଥିଲେ ଟ୍ରେଣ ଶବ୍ଦ ହେବ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚଟି ଭରତୀୟ ଏକାଠି ଦୋଇଗଲେ. ମେଚାନଙ୍କର ପାଞ୍ଚଟିରେ
ପ୍ରତିବେଣୀର ପ୍ରାଣ ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିବ । ନିଜ କାମଟିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନ ଦେଇ ଓ
ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନାରବତାର ସହିତ କରିବା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରୀକର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷା ଦେବା
ଉଠଇ । ଯେ କେବୁ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିଖାଅ ଯେ. କୌଣସିଠାରେ ହେଲେ ପାଞ୍ଚଟିର ନଥ୍
କରୁବା ଆଗରୁ, ସେମାନେ ବୁଝିପାଣେ ଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା ବିଶ୍ଵାରକୁ
ଆଣିବେ,—କାଳେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କାମରେ ବାଧା ଆସୁଛୁ କି ନା, ବିଶ୍ଵାରବକୁ ।

୩ । ଦ୍ୱାରା ହଷ୍ଟେଲରେ ଧନୀ ଓ ଦରିଦ୍ର ପିଲେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାନ ଭାବରେ
ଯେପରି ରହନ୍ତି ତା’ ଦେଖିବେ । ଧନୀ ପିଲାଏ ହଷ୍ଟେଲ ବା ଦ୍ୱାରର ତାଙ୍କ ଧନର
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷବ ଯେପରି ଆବୋ ଦେଖାଇବାକୁ ଅବକାଶ ନ ପାନ୍ତି,—ଯଥା, ଅଳିଗା ଖାଦ୍ୟ
କରି ଖାଇବା, ସିଲ୍‌କ ପିନ୍ଧିବା. ଜୋଡା ଓ ସାଇକେଲ ବ୍ୟବହାର କରିବା
ଜତ୍ୟାଦି ।

୪ । ବିଦ୍ୟାନୁସ୍ଥାନର ଆସିଲ ଫଳ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ବୁଝେ ଯେ ମୁଁ ପିଲେ
ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରିବେ; ଯେପରି ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ
କରନ୍ତି : ଭାରତୀୟ ପରିବେଳେ ଖାପ ଖାଇଲ ପରି ମୁଁ ତନେବୁଟି ପ୍ରତ୍ୟାବର ଏ ଦିଗରେ
ଦେଉଛି । ଆପଣା ଯେ କୌଣସିଠିନି ଦାଢ଼ି ନେଇ ପାରନ୍ତି—

—ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ଧୋତି ଓ ଶୁଦ୍ଧି ।

୧—ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ଧୋତି ଓ ପଞ୍ଜାବା ।

୨—ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ହାତ୍ପାଣୀ ଓ ହାତ୍ ସାର୍ଟ ।

(ନୋଟ—ଧୋତି ସାଥରେ ସାଠି ବ୍ୟବହାର ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସାର୍ଟଟା ମୁଖେପୀୟ ତେସ୍ତ ଅଶି ଓ ତାହାର ନିମ୍ନାଶ ଶରୀରର ମଧ୍ୟଦେଶକୁ ଢାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ । ତାହା ବହୁଷତ୍ତ ନୁହେଁ । ତା'ଛବା ସାର୍ଟର କଲର ଠିକ୍ ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେହ ଜୟି ଦରକାର । ମୋରୁକୋରୁ କଲରବାଲ ସାର୍ଟ ପିନ୍ବବା ସଭ୍ୟତାର ଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟପରିରେ ଧୋତି ଓ ପଞ୍ଜାବା ବା ଗୁରବ ଅତି ସହଜରେ ଧୋର ହେବ ଓ ସବୁ ଜୟି ଦର୍କାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍ତୁଲମାନଙ୍କରେ ଧୋତି-ପଞ୍ଜାବା-ଗୁରବ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିନ ଅଧିକ ପୁକ୍ତ ମୁକ୍ତ ।)

* । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ତେସ୍ତରେ ଥିବା ଉଚିତ । ଚିଲମିଲ ମୋରୁ-କୋରୁ ମଇଲା ପୋଷାକ, ଅଣିକା ଓ ଅନ୍ଯପୁଣୀର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟରେ ଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ପାଇଁ ଉଭୟ, ମନୀଦାବନ୍ଦ, ପୋଷାକ ହେବ, ଧୋତି ଓ ଏକ ଲମ୍ବ ଗଲାବନ୍ଦ କୋଟ୍ ଓ ହୁଲେ ଚପଲ ।

୭ । ଶିକ୍ଷକ, ପିଲଙ୍କୁ ନଖାଇବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇ, ନିଜେ ପିକା ବା ପାନ ଖାଇବା ଆଦୋ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

୮ । ଶିକ୍ଷକ, ତାଙ୍କର କର୍ମ ଓ ବଚନରେ ଶୃଙ୍ଗଲାବନ୍ଦ, ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ଦ ରହିବେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପୋଷାକ, ପରିପାଟିଫପନ୍ ଓ ପରିଷ୍ଠତ ରହିବା ଉଚିତ । ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଅକାରଣ ଉଚପାତି କରିବା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

୯ । ବିଦ୍ୟାନୟୁଷ୍ମାନମଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଗ୍ରୁହର ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଆଦର୍ଶରେ ପ୍ରତଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ । ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି, ଗ୍ରୁହ ପ୍ରତି ପିତା ଓ ବଡ଼ ଭାଇ ପରି ହେବେ ଓ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ ।

୧୦ । ଶିକ୍ଷକ, ବସବର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଫଳପ୍ରସ୍ତୁ କର୍ମରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ ରଖିବେ, ଯେପରିକି ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କ ଅଣିରେ ସେ କର୍ମନିଷ୍ଠାର ଏକ ପ୍ରତ୍ୟେ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିବେ ।

୧୧ । ଶିକ୍ଷକ, କୟା ନକାଳେ ତାପ-ପଶାଦ ଅକାରଣ-ସମୟ-ନଷ୍ଟକାରୀ ବ୍ୟସନରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରିବେ ନାହିଁ । ପିଲଙ୍କୁ ପଷରେ ଏହା ଏକ ମାର୍ଗମୂଳକ ଆଦର୍ଶ । ଜଣି । ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ।

କେବଳ ସର୍କ୍ୟଲର ଦେଲେ କି ହେବ ? ପ୍ରତ୍ୟେ ଆଦର୍ଶ ରୁହ । ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଏକ ଜୀବନମାଳା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି, ଗୁରିଆଡ଼େ ସର୍କ୍ୟଲାର (ନଂ ୫୦୩୦ (୪), ତା ୨୦୨୧୮୮୫) ଦେଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏ ଦିଗରେ କିନ୍ତୁ ଏହିବା ପୁଣ୍ୟ ମୁଁ ଜନସ୍ଵେପେକ୍ଷର ପଦରୁ ଡକା ଖାଇ ଗଲି ।

ଆଜି ମଧ୍ୟ ଭାବୁଛି ଯେ ଏପରି ଏକ ଜୀବନମାଳାର ପ୍ରକାଶ ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ ।
ଆଉ, ଶିଷ୍ଟା ବିଷ୍ଣୁଗଢ଼ି, ତାର ନିଜର ନୈସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଦର୍ଶ ପାଇଁ ଏପରି ଏକ ଜୀବନ-
ମାଳାର ଆୟୋଜନ କରିବା ଉଚିତ ।

ସ୍କୁଲ ଓ ଜୀବନ ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ସବୁ ସକୁଞ୍ଜିଲାର ଲେଖକ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଜନସ୍ମୀପେକ୍ଷର ଥିଲାବେଳେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭୁତ୍ବର ହୋଇଥିଲେହେଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଜିନ୍ତା ଓ କଲଙ୍ଗନାଗୁଡ଼ିକ, ବହୁକାଳ ଧରି ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ଏଡ଼ୁକେଣାଳ ଆଡ଼ିଭ୍ରାଜକର୍ ଥିଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅନେକ ସକୁଞ୍ଜିଲାର ଦେଇଥିଲା ।
ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଏଇ ଆଦର୍ଶ-ଶିକ୍ଷନ-ଜୀବନମାଳାର ଚେଷ୍ଟା ସେଠି ବି କରିଥିଲା ।
ସେ ସବୁର ଶେଷ ପଣତି ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଜନସ୍ମୀପେକ୍ଷର ଭାବରେ
ରଷ୍ଟୁ କରିଥିବା ସକୁଞ୍ଜିଲାର ଗୁଡ଼ିକରେ । ଆଡ଼ିଭ୍ରାଜକର୍ ଥିଲାବେଳେ ଗଡ଼ିଜାତମାନ-
ଜରେ ଆମ୍ବନରର ପ୍ରାଇମେସ୍ଟର୍-ସ୍କୁଲ, ପ୍ରାଚୀନ ବୃତ୍ତଶାଳୀ ସହିତ ଆଧୁନିକ ପ୍ରାଇମେସ୍ଟ
ସ୍କୁଲର ମିଶ୍ରଣ ଓ ସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକର ଗ୍ରାମ୍ୟ କୃଷକର ଜୀବନ ସହିତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ବିଧାନ
ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା । ଏବେ ବି ତେଜକାନାଳ ଓ ନାଲଗିର ପ୍ରତ୍ତିତ
କୌଣସି ପୂର୍ବ-ଗଡ଼ିଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲେଖକ-ପ୍ରଚଳିତ 'ଧାନବୁଣା' ଓ
'ଧାନକଟା' ଛୁଟୀ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାର ଶୁଣେ । ଲେଖକର ଦୁଇମତ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ସ୍କୁଲପିଲ ତା ବାପାକୁ ତା'ର କୌଳିକବୃତ୍ତିରେ ଯାହାଯେ କରିବ । କେବଳ ସେହି
ସ୍କୁଲରେହି ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କର ଶାସନକ ଗ୍ରମପ୍ରତି ଘୃଣା କହିବ ।
ବାପ-ଦାଦି ଆଶ୍ୱର ପଙ୍କରେ ଧାନ ରୋଇଥିଲାବେଳେ, ଦୁଆ-ପୁରୁଷ ଯାଇଁ ଶୁଣିଲ
ଗୋଡ଼ରେ ପ୍ରାଇମେସ୍ଟ ସ୍କୁଲରେ ହାତ୍-ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ ବ୍ୟାୟାମ୍ ଶିଖିବ ଓ ଗଲଙ୍ଗ-
କଥନ ଶୁଣିବ, ଏହା ଏକ ନିଜାନ୍ତ୍ର ଅୟୋଜିକ ଓ ଆସ୍ପତ୍ର୍ୟକର ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବଷ୍ଟା ।
ଏହା କେବେହେଲେ ଜାତି ବା ବ୍ୟକ୍ତିର କଲ୍ପନାଜନକ ହୋଇ ନ ପାରେ ।
ସେଇଥିପାଇଁ ଏଇ ଲେଖକ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଛୁଟୀ ଭାଲିକାକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼େଇ
ଗଡ଼ିଜାତମାନଙ୍କରେ ଚଲାଇଥିଲା । ମୋର ବିମତ ମତ ଏହି ଯେ ଏ ପ୍ରକାର
ପରିବହିତ ଛୁଟୀ ବ୍ୟବଷ୍ଟା ଏ ରକ୍ତର ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ଉଚିତ ।
ଏଡ଼ୁକେଣାଳ ଆଡ଼ିଭ୍ରାଜକର୍ ଥିଲାବେଳେ ଶୁଣିଛି, ଏହାଦ୍ଵାରା, ଧାନ ରୋଇବା ଓ
କାଟିବାକୁ ଯାଇ ଅନେକ ଦରିଦ୍ର ପ୍ରକାର ବେଶ ରୋଜଗାର କରି ପାରିଥିଲେ ଯେପରି
ରଙ୍ଗାଣ୍ଟ ଓ ଆମେରିକାରେ ଗରିବ ପିଲାଏ ଛୁଟୀରେ ରୋଜଗାର କରିଥାନ୍ତି ।
ସୁଣି ଅନେକ କୃଷକଅଭିଭବକ ନିଜ ପିଲାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ବେଳେ ଖେତ ଉପରେ ପାଇବାରୁ,
ଅନେକ ମୂଳ-ଶତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ଏଇ-ଭାବରେ-ଉପକୃତ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ

କେବେ-ଦେଖ-ନ-ଥିବା ‘ରଷ୍ଟୁଲ-ସାହେବ’କୁ ଆଣୀଖାଦ କରିଥିବାର, କେଣେକ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲା ।

ସଂସ୍କରଣ ଓ ସଂସ୍କରଣି

୧ହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୁଁ ପ୍ରାଚୀମେଶ୍ଵର କୁଳଗୁଡ଼ିକ ହୃଦେତ ସକାଳେ ବା ଉପରିଓଳି ବସିବାର ସକୁର୍ଯ୍ୟଲର ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲି, ଯେପରିକି, ଖାଲି ଓଳିଟା ପିଲେ କୌଲିକ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖିବାରେ ଦେଇ ପାଇବେ । ଏହାର ଦଶବର୍ଷ ପରେ, ମାତ୍ରାସର ତଙ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜଗୋପାଳାରୂପୀ ଠିକ୍ ଏଇ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରିବାକୁ ବୁଦ୍ଧିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ବିରେଧୀ ମାତ୍ରାସୀଜନତା ଚିକାର କରି ଉଠିଥିଲେ, ତତ୍ତ୍ଵ ରାଜଗୋପାଳାରୂପୀ ଏହାଦ୍ୱାରା ବୋଧହୃଦୟ କାଷ୍ଟ-ସିଷ୍ଟମ୍ବର ଓ ତା’ ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କିପରି କାଏମ୍ ରହିବ, ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତ ଭାବରେ ମୁଁ କିନ୍ତୁ କହୁବି, ଏହା ଥିଲ ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତ ବିରେଧ । ହୃଦେତ ମାତ୍ରାସରେ ତାହା ଅବ୍ରାହମଣ ଜନତାର ବଢ଼ି ତିକ୍ତ ଅଭିଜନିତାର ପରିଣାମ ହୋଇଥିବ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରର ସହିତ ବୁଝେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚଷାପିଲ ବୃଷକାମ ବା ଖୋବାପିଲ ଖୋବା-କାମ ଯେପରି ଶିଖୁ, ସେହିପରି ଏଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲ, ଉତ୍ସମ ଭାବରେ ସମ୍ମତ ଓ ତାର କୌଲିକ ସମ୍ମତିକୁ ଆସୁଥିବ କରୁ । ଆଜି ଡିମୋଫାଣିରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ସାମାଜିକ ବା ରାଷ୍ଟ୍ରିକ ଆଧ୍ୟପତ୍ୟ ସିନା ଆମେ ବୁଝିବାନି, କିନ୍ତୁ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀଠାରେ ନ୍ୟୁଥିବା ଆମ ଜାତିଙ୍କ ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷର ସମ୍ମତିକୁ କ’ଣ ଆମେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାକୁ ଦେବା ? ସମ୍ମତି, କୌଲିକତା ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଦରକାର କରେ । ଜାନି ଓ ରଷାନ୍ତ୍ରନାଥ ଦୀର୍ଘ ପବିତ୍ର କୌଲିକତାର ଶେଷ ପରିଣାମ ମାତ୍ର । ଧୂନିଦିଙ୍ଗାନ ମାନେ ଆମ ସମ୍ମତିରେଇ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ପୁଥିଗରେ ଆଦର୍ଶ କରି ଧରନ୍ତି ଏବଂ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ‘ଦର୍ଶଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ’ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବିସ୍ମୟକର ଜୀବନ୍ତ ଆଦର୍ଶ । ଡିମୋଫାଣି ନାମରେ ଆମେ ସ୍ଥାକୁ ହରେଇଲେ, କି ଆଉ ତାକୁ ପାଇବା ? ସମ୍ମତି ମୋ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ସହସ୍ର ଭ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କ ପରି ଗୋଟିଏ ଭ୍ରାହ୍ମମାନ ନୁହେ । ସମ୍ମତି ମୋ ଜାତର ପାଞ୍ଚ ହଜାର ବର୍ଷର ସର୍ବ୍ୟତା ଓ ସମ୍ମତିର ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀ । ଅନେକେ କେବଳ ଡିରୀ ଡିପ୍ଲୋମା ଦେଖାଇ ବୁଝିଷା ପାଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମ୍ମତି ଅଧ୍ୟାପକ ପାଇବେ ଆମେ ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷର ଅନନ୍ୟ ବାତାବରଣ ବୁଝି । ଦେଶର ଟିନ୍ଟା—ନାୟକମାନେ ମନେ ରଖିଲେ ଭଲହେବ ଯେ, ଭାରତୀୟ ସମ୍ମତି କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଏ, ତାହା ସମ୍ମତି ଭାଷା ଓ ~~କୌଣସି~~ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ତାହା ସମ୍ମତି ବୁଝାଇଛନ୍ତି ହେଉ, ଏହାହି ମୋର ଏକାନ୍ତ କାମନା । ସେଥିପାଇଁ ଦର୍କାର ହେଲେ ସମ୍ମତି ଦେଇନକ ସମ୍ମତି ଓ ଛୁଟି ବଦଳେଇବା ମୁଁ ପ୍ରାଣଭରି ବୁଝେ ।

ନବମ ଅଷ୍ଟାୟ

ଉଚ୍ଚତିକ୍ଷାର ହୀନ ପ୍ରତାରଣା

ଉଦ୍‌ଧର ବାଲେଶ୍ଵରରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ ଏକ ଅଛି ଗ୍ରେଟ ଗଁ । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ବଜାଳୀ ଜମିଦାର ରାସ୍ତା ମହାଶୟକ ଦର । ଆର ଶତାବୀରେ ଏହି ଜମିଦାର ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ପାଠପଡ଼ା ପାଇଁ ସେହି ଗ୍ରେଟ ପଣ୍ଡାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ହାଇସ୍ଟୁଲ ଠିଆ କରେଇଥିଲେ । ପୂର୍ବେ ସେମାନେ ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ପଡ଼ାଦୁଷ୍ଟିରୁ ସେହି ହାଇସ୍ଟୁଲର କିଛିବା ଯହୁ ନେଉଥିବେ । କିନ୍ତୁ, ଉ ଉତ୍ତରେ ବହୁକାଳରୁ ଜମିଦାର ବଣର ପତନ ଆରମ୍ଭ ହେଇ ଯାଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ପିଲେ କଟକ, କଲିକତାରେ ପଢ଼ିଥିଲୁ । ହାଇସ୍ଟୁଲ ସହିତ ଜମିଦାର ବଣର ବିଶେଷ ସମ୍ପର୍କ ଆଉ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଲେ । ମଠାଧୀଶ ନଥିଲେ ମଠର ଅବସ୍ଥା ଯେପରି ହେବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ, ମୁଁ ଏ ସ୍କୁଲ ଜନଶୈଳେନ୍ କଲାବେଳକୁ, ଭାର ଠିକ୍ ସେଇ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲି । ସେତେବେଳେ ସେଠି କୌଣସି କ୍ଲାସରେ ପୂରା ୨୫ଟି ପିଲା ମଧ୍ୟ ନଥିଲେ । ହରେକିଲୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଖାଲି । ଯେତେ ଦୂର ମନେ ପଡ଼ିଛି, ସ୍କୁଲର ପୂର୍ବର ଗତ ୨୫ ବର୍ଷର ରେକର୍ଡ ଦେଖି ଜାଣିଲି ଯେ, ସେ ସ୍କୁଲରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପିଲା ସେ ଧର୍ମକାଳ ଉତ୍ତରେ ଫାଷ୍ଟଡ୍ରିଜନରେ ପାଶ କରିନି । ହାରହାର ପାଶ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ, ଅଛି ନଗଣ୍ୟ ଥିଲା ।

ଏପରି ଏକ ସ୍କୁଲକୁ ବଞ୍ଚେଇ, କି ଲଭ କହଇ ? ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥର ଗୁରୁଆଡ଼େ ହାଇସ୍ଟୁଲମାନ ଠିଆହୋଇ ଗଲଣି । ପୂର୍ବେ ହୃଦତ ଏଇସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ପିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥକୁ ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡା ଗଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥକୁ ଜଲେଶ୍ଵରର ପିଲ ଆଉ ଯିବେ କାହିଁକି ? କାରଣ ଜଲେଶ୍ଵରରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ହାଇସ୍ଟୁଲ । ସେହିପରି ଅନେକ ହାଇସ୍ଟୁଲ ପାଖେ ପାଖେ ଠିଆ ହେଲଣି । ତେଣେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ହାନୀଧି ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଜମିଦାରବଣ ବାତସ୍ତୁହ । କାରଣ ଭାଙ୍ଗ ପିଲେ ସେଠି ଆଉ ପଡ଼ିନାହାନ୍ତି,--କେବଳ ଯେଉଁ ଥି ପାଇଁକି ହିଁ ସେ ପଣ୍ଡାଗଁରେ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍ଟୁଲ ଠିଆ କରାଯାଇଥିଲା ।

ବହୁତ ଭବିତ୍ବ ମୁଁ ଅବଚନିତ ଭାବରେ ମୋ ଜନଶୈଳେନ୍ ନୋଟରେ ଡଃ. ପି. ଅଇ. ଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖିଲି ଯେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ ପରି ଗ୍ରେଟ ଗଁରେ ଏକ ବ୍ୟୟୟମାଧ ହାଇସ୍ଟୁଲ ରଖିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଗୁରିପଟେ ନୃଆ

ହାଇସ୍କୁଲ ସବୁ ଠିଆ ହେଲଣି, କେଣୁ ଏ ସ୍କୁଲ ଉଠିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦାଉସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷାରେ କୌଣସି ବାଧା ଆସିବନି । ଏ ସ୍କୁଲ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଉ ।

ଏଇ ଲେଖକ ଯଦି ଆଉ କିଛିକାଳ ଜନଶୈକ୍ଷଣି ଥାନ୍ତା, ତେବେ କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ମଣନାଥ ନୁହେଁ ତା' ପର ଆଉର ଅନେକ ଦରମର ହାଇସ୍କୁଲ ଉଠେଇ ଦେବାକୁ ସେ ସରକାରଙ୍କ ପରମର୍ଶ ଦେଇଥାନ୍ତା । କାହିଁକି, ତାର କାରଣ କହେଁ ।

ଅଯୋଗ୍ୟର ପୁଷ୍ଟିପୋଷକତା ।

ପୂର୍ବେ (ମୋ ସମୟ ପର୍ମିନ୍ତ) ପ୍ରତି ହାଇସ୍କୁଲରେ ଗୁପ୍ତଦର୍ଶ ଫି ବାଦେ, ସେ ସ୍କୁଲର ବ୍ୟୟାଜନିତ ବାକି ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ସରକାର ଦେଉଥିଲେ । ଫଳରେ ଯେଉଁ ସ୍କୁଲରେ ମିଳ ଯେତେ କମ ଓ ତେପିସିଟ୍ (ନିଆଶ) ଯେତେ ଅଧିକ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ ଯେତେ ଅଯୋଗ୍ୟ) ସେ ସେତକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସରକାରଙ୍କ ପୁଷ୍ଟିପୋଷକତା ପାଇଥିଲା । ବସ୍ତୁତଃ ଏଇ ଏକମାତ୍ର ମାର୍ଗମନ ନିୟମର ଫାଇଦା ଉପରେହି ଏ ଦେଶର ମୀଠାକାଳୀଣ ଶାତରେ ହାଇସ୍କୁଲ ସବୁ ଗଢି ଉଠିଛି । ବର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ରକଳିତ ନିୟମ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଯୋଗ୍ୟର ପୁରସ୍କାର ଅପେକ୍ଷା, ସେହି ପୁଷ୍ଟିପରି ଅଯୋଗ୍ୟର ପୁଷ୍ଟିପୋଷକତା ପାଇଁ ଅଧିକ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ । କଟକର ପ୍ୟାଣମୋହନ ଏକଭେମୀ କେବଳ ନାମମାତ୍ର ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ନିଏ । କିନ୍ତୁ ସରକାରଙ୍କ ନିୟମ ପରି ନିୟମ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଆଖିରେ ରଖି ତଥାର ନହୋଇ, ଅଯୋଗ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ରଖିଛି ତଥାର ହୋଇଛି ଓ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ସେଥାରେ ବିଷ୍ଣୁ ତ ହେବାର କଥା ନାହିଁ । କାରଣ ତା ନହେଲେ ମୀଠାକାଳୀଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହେବେ ନାହିଁ ।

ସରକାରଙ୍କ ଗ୍ରାସ

ଏବେ ପୁଣି ବିଶ୍ଵାଳ, ଅପାରିଗ, ଦଶିତ୍ର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କ ସରକାର ନିଜ ହାତକୁ ନେଇ ନେବାର ଯେଉଁ ଧୂଆଁ ଉଠିଛି, ତାହା ବି ଏଇ ଅଯୋଗ୍ୟତାର ପୁଷ୍ଟିପୋଷକତା କେବଳ ନୁହେଁ, ହୁନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହା ଅନ୍ତର୍ଗମେତମହିମ ମୀଠାକାଳମାନଙ୍କର, ସରକାରୀ କାଟ ଦେଇ ନିଜ ପୁଷ୍ଟିରେ ମୀଠାକାଳମାନଙ୍କ ପରିଚାଳନାର ଏକ ଚର୍ଚା ପଛା ହେଉଛି ଅଭିନ୍ନ ନୁହେଁ ନୋଇ, ମନେ ହେଉଛି ।

ପ୍ୟାଣମୋହନ ଏକଭେମୀ ପରି ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ ସ୍ବପନ୍ନାଳିତ ହେବ ତାହାର ବ୍ୟୟ ସେ ନିଜେ ଉଠେଇବ, ଏଥରେ ସମେହ ନାହିଁ । ପି. ଏମ. ଏକାଭେମୀ ଓ ସେହିପରି ଅନେକ ସ୍କୁଲ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟେ ପ୍ରମାଣ । ସମବେତ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ବା କେବଳ ହେଡ଼ିମାନ୍ଦରଙ୍କ ମୂର ଦାସ୍ତିଛି ଓ କମତା ଶ୍ରୀତିଦେଲେ ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍କୁଲରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ଵାସ କରେ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅଧିକାଂଶ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଏବଂ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ସ୍ବଦ୍ଧେଷ୍ଟ ଶତରେ :

ପରିବୁଲିତ । କେବଳ ଉନ୍ନତିମୂଳକ ଯୋଜନା ସବୁପାଇଁ ସେଠାରେ ସରକାର ସେସବୁ ଅନୁଶୀଳନକୁ ଅର୍ଥ ଯାଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନୁଶୀଳନମାନଙ୍କର ଦେନନ୍ତିକି ପରିବୁଲନାରେ ଉପରୁ ବା ବାହ୍ନାରୁ କୌଣସି ପକାର ହୃଦୟଷେପ ସେଠାରେ ସଟି ନାହିଁ ।

ଏ ଦେଶରେ କିନ୍ତୁ ନ୍ୟୁଗାର୍ଥଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ଅପୋଗ୍ୟ, ଅପାରଗମାନଙ୍କର ପୁଷ୍ଟିପୋଷକତା ଓ ଭାବବହନଟି ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନାତରୁପେ ଆଜି ଦୟାୟମାନ । ଏହି ଗୋଟାଏ ନାତ ଯୋଗୁଛି ଯେ, ଏ ଜାତିର ଅଭ୍ୟତ୍ଥାନ ଓ ରୂପିତ ଶକ୍ତିମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କୁହାଯାଇପାରେ ।

ସ୍କୁଲ୍ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର

ଆମେ ଆମ ଦେଶପାଇଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଆମେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଯାହା କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ଯିବା, ତାହାର ଏଇ ପରିପ୍ରେଷିତରେହୁଁ ବିଶୁର ହେବା ଉଚିତ । ନଚେତ୍ତ, ଗଣତନ୍ତ୍ର-ଆର୍ଦ୍ଦର୍ଶ କେବଳ କଥାର କଥା ସ୍ଥୋର ରହିବ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନର ପ୍ରକଳ୍ପ ଆର୍ଦ୍ଦର୍ଶ ହେଉଛି ରଙ୍ଗଲଙ୍ଘ । ରଙ୍ଗଲଙ୍ଘର ବଳିଷ୍ଠ ଗଣତନ୍ତ୍ର କତା ଗଢାହୁଏ ତାର ସ୍କୁଲ୍ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ । ରଙ୍ଗଲଙ୍ଘର ସ୍କୁଲ୍ ଓ କଲେଜଗୁଡ଼ିକ, ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମଣ୍ଡଳ, ସେମାନଙ୍କର ପାଠ୍ୟୟୁଦ୍‌ଧର୍ମ ନିଷାରନ, ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରୀ-ଶ୍ରୀଲା, ସବୁରେହୁ ମନୋରମ ଗଣତନ୍ତ୍ର କି ନିଯୁମ ଓ ଅତିହ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭୁକ୍ରିତ ଓ ପରିବୁଲିତ । ସକାର ନିଜର ଓ ଲୋକୋପକାଶ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ସେଠାର ସ୍କୁଲ୍-କଲେଜର ନାତପକ୍ଷ, ସକାର ବା ବାହ୍ନାରର କୌଣସି ହୃଦୟଷେପ ସହ୍ୟ କଣବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଦୃଢ଼ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଯାତରେ ଗଢ଼ ଦ୍ଵାରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଙ୍ଗରେଇ ଜାତି କେବଳ ନହେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗରେଇ ନର ଓ ନାରୀ, ଯାହୁର ଅସ୍ତ୍ରମଜ୍ଞା ବି ଗଣତନ୍ତ୍ର କି । ସ୍ଥାଧୀନ ମତ, ସ୍ଥାଧୀନ କର୍ମ, ତାବ ଆସନିର୍ଭରତା, ରଙ୍ଗରେଇ ପ୍ରାଣ । ସେହି ହେତୁ ଦରଦ୍ର ରଙ୍ଗରେଇ ନରନାଶଗଣ ମଧ୍ୟ ଦରଦ୍ର-ଚଥାକଥିତ-ବନ୍ଧ ଲେବର ପାଟିକୁ ଭୋଟ ନଦେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ଧରା କଞ୍ଚରରେଟିଭ୍ ପାଟିକୁ, କାରଣ ସମାଜବାଦ ନାମରେ ଲେବର ପାଟି ଅଭ୍ୟଧିକରାବରେ ରଙ୍ଗରେଇ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ନାବନ ଉପରେ, ତାର ବ୍ୟକ୍ତ ଗତ ସ୍ଥାଧୀନକା ଉପରେ, ହୃଦୟଷେପ କଲାଣି ଓ ଆହୁରି ଅଧିକ କରିବାର ଆଣଙ୍ଗା । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ କନନର୍ଭରେଟିଭ୍ ପାଟି ଦାର୍ଢକାଳ ରଙ୍ଗଲଙ୍ଘ ଶାସନ କଲ ଏହି କାରଣରୁ ।

କିନ୍ତୁ, ଭାବତବର୍ଷରେ ଆମେ ତେଣେ କାଗନରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର କି ଶାସନ ଗ୍ରହଣ କରି, ଏଣେ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ସ୍କୁଲ୍ ଓ କଲେଜକୁ ସରକାର ହାତରେ ସମୟଦେବାର ମର୍ମ କଣ ? ସର୍କାର ଶିକ୍ଷକ ବାହୁବେ, ପାଠ୍ୟୟୁଦ୍‌ଧର୍ମ ବାହୁବେ, ମାନ୍ୟଙ୍କ ଦରମା ଦେବେ, ଟ୍ରାନସପର୍ କରିବେ, ସ୍କୁଲ୍-ପର ତଥାର କରିଦେବେ, ଫଣ୍ଟିଚର୍ କିଣେଇ ଦେବେ,—ଆଉ, ଲୋକେ କଣ କରିବେ ? ଓ ଲୋକେ ନିଜ କଥା ନିଜେ ବୁଝିବାର

ଶିଖିବେ କେଉଁଠି ଓ କେଉଁଠୁ ? ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଲୋକେ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ସ୍କୁଲ
ନିଜେ ନିଜେ ଚଳାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି, ଗୋଟାଏ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଶକୁ ଶାସନ କରିବାର
ଦକ୍ଷତା ସେମାନେ ପାଇବେ କୁଆଡ଼ୁ ? ସେ ଦକ୍ଷତା କ'ଣ ଆକାଶରୁ ଝପ୍ତିବ ?
ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ତେଣୁ ହେଉଛୁ ଯେ, ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ‘ସରକାରଙ୍କ ହାତରୁ
ଦେଇଦେବ’ ନାତିଟି ବାହାରିଛି କୌଣସିବା କେତୋଟି ପୂର୍ବତନ-ଜମିଦାର-ଶ୍ରେଣୀୟ
ମଠାଧୀନେଙ୍କର ସରକାରୀ ଟଙ୍କାରେ ନିଜ ନିଜର ପୂର୍ବପ୍ଲାପିତା ମଠରୁ ବଥେଇ
ରଖିବାର ସମ୍ମୁଖୀ ଅସଫୁଦେଶରୁ ।

କିନ୍ତୁ ଦେଶବାସୀ ଜାଣି ରଖେନ୍ତୁ ଯେ, ଏହା ଏକ ଅୟୋଗ୍ରିକ, ଅଗଣତାୟିକ
ଓ ଜାପାନ୍-ଚରିତ-ହାନିକର, ମୋର ଆସ୍ତାପା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଆମେ ଆମର କି ଅନ୍ୟଷ୍ଟ
କରୁଛୁ, ସ୍କୁଲାବୀ, ଆମେ ଜାଣିପାରୁନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ, ଦିନେ ଜାଣିବୁ । ଏଇ ପ୍ରକାର ସମ୍ମୁଖୀ
ଶେଷିକ ଓ ଜାପାନ୍ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁହି ଉଦ୍ଦିର ଓଡ଼ିଶାର ଇନ୍ଦ୍ରେକଟର
ଥିଲବେଳେ ପୂର୍ବରୁ-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ-ହାତରୁଲୁ-ମଠ (ଯଥା—ଲକ୍ଷ୍ମନନାଥ) କେତୋଟି
ପ୍ରତି ମୁଁ ବିରେଧ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ନୁଆ ଗଢ଼ି ଉଠୁଥିବା ଏଇ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତରୀ
ଦୁଇଟି ମଠକୁ ଯେପରି କଠୋର ଭାବରେ ବିରେଧ କରିବା ମୁଁ ଆରହୁ କରିଥିଲା,
ସେ ଅଭିଜନା ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏଥରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛୁ ଉଦ୍ଦିର ବାଲେଶ୍ୱରର ଅ—ନାମକ ଛେଟ ଗାଁର
ହାତରୁଲକୁ ନେଇ । ସ୍ଥାପନୀତା ଥିଲେ ଜଣେ କଂଗ୍ରେସ କର୍ମୀ ଓ ସେ ଗାଁର ଜମିଦାର
ଓ ଧନୀ । ସେ ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ଶରତ୍ତ ରସ୍ତା ବି ଯେତେବେଳେ ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ
ସେଠାରେ ଗୋଟାଏ ‘ହାତରୁଲ’ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନ ଥିଲା, କେବଳ
ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢ଼ାଇବା ବ୍ୟଥାତ । ମାନେଜମେଣ୍ଟ (କଂଗ୍ରେସ
କର୍ମୀଙ୍କର) ରେକର୍ନିଶନ୍ ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧରେ ଦିନେ ମୁଁ ସେ ଗାଁକୁଗଲି ।
କିନ୍ତୁ, ଦେଖିଲା ଯେ ସେଠାରେ ଗୋଟାଏ ମାରନର ସ୍କୁଲର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି ନାହିଁ ।
ମୁଁ ସେ ସ୍କୁଲକୁ ରେକର୍ନିଶନ୍ ଦେଲି ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ, ଯାଏ କୁଆଡ଼େ ?

ଆସିଲ ଫୋଲ ଡି. ପି. ଆଇ.କ୍ଷମ (ସେତେବେଳେ ଏସ. ରାସ୍), ଆସିଲ
ମହିନ୍ଦ୍ରିକ୍ଷମ, । ଡି. ପି. ଆଇ. ରାସ୍ ନିଜେ ବି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମତେ କହିଲେ ।
ତନିମାସ ଭିତରେ ମୁଁ ବାଧ ହେଲି ଫେର ସେହି ବାଟ-ନଥିବା-ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ଓ
ଶୁଭ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେବଳ ଏକ ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥିକୃତ ଦେବାକୁ ବାଧ ହେଲି; କାରଣ
କରିବାରେ ମାନେଜମେଣ୍ଟ ମୋର ମୁଖ ରିପୋର୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାରେ କିଛି କିଛି ସର୍ବି
ପୂରଣର ତେଣୁ କରିଥିଲେ, ଦେଖିଲା ।

ଆଉ ଏକ ସମଶ୍ରେଣୀକ ପାଠଣ ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ମ-ସୁର ନାମକ ଗ୍ରାମ, ଯାକିପୁରରୁ ଚଉଦମାଇଲ ପୁଷ୍ଟିକୁ । ସେତେବେଳର ଉଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ଦୀ ଶ୍ରୀ'ମ'ଙ୍କ ନାଁରେ ନାମିତ ହୋଇ ଏକ ହାଇସ୍କୁଲ ପ୍ରେଠାରେ ଠିଆ କରିଯାଇଥିଲ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସ୍ଥାନୀୟ ଖଣ୍ଡାୟତ ଜମିଦାର । ଘନ ଘନ ତଠ ଆସିଲ ସେ ସ୍କୁଲକୁ ମଧ୍ୟ ରେକରନ୍‌ଶଳ ଦେବାକୁ । ଗୋର ନର୍ତ୍ତା କାଳରେ ମୁଁ ଦିନେ କେଣ୍ଟି ବାହାରିଲ । ଯାକିପୁରରୁ ମାନେଜମେଣ୍ଟ ଏକ ବଳଦରାଜୀର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଇଥିଲେ । ସେଦିନ ମୁଁ ଅଖିଆ ଓ ଗୋର ବର୍ଷାରେ ୨୮ ମାଇଲ କାହୁଆ-ପଙ୍କ ରାସ୍ତାରେ ଗଲ ଓ ଅଇଲ, ଏହି ଉଥାକଥିତ 'ମ-ବିଦ୍ୟାପୀଠ' ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ କି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଏ ? ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତମ ପ୍ରାଚୀମେଣ୍ଟ ସ୍କୁଲର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିବାର ସେଠାରେ ଦେଖିଲ ନାହିଁ । ହୃଦୟରେ ନାହିଁ, ଲଭତ୍ରେଣ ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ପର ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷକ ବି ନାହାନ୍ତି,—ଅଥବା ହାଇସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନର ଦୁଷ୍ଟାର ଅଭିଲାଷ ଓ ପ୍ରତାରଣା ।

ହାଇସ୍କୁଲ ସଫର୍କରେ ଏ ପ୍ରକାର ସ୍ଥାନ ଧାରଣା ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ପୂର୍ବେଳାଳ କିଏ ? କେଉଁଠୁଁ ସେମାନେ ଏ ପ୍ରେରଣା ପା'ନ୍ତି ? ହାଇସ୍କୁଲ କହିଲେ ଏକ ମଠ-ମଠାଧୀନ-ଧାରଣା ଛାତ୍ରା ଏ ପ୍ରକାର ସ୍ଥାନ ଆବଶ୍ୟକ ଲୋକେ ପୋଷଣ କରନ୍ତେ କିପରି ? ଯଦି 'ଉତ୍ତ' ଶିକ୍ଷା'ର ପ୍ରସାର ପ୍ରକୃତ ଉଦେଶ୍ୟ ଥାଏ, ତେବେ 'ଉତ୍ତ' ଦରର ଶିକ୍ଷକ ଓ ହେଡ଼୍‌ମାସ୍ଟର ତ ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା ? କିନ୍ତୁ, ସବୁଠାରେ ଦେଖିଛୁ, ସେହି ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତା ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତ୍ଵଧର୍ମ ଏକ ପ୍ରକାର ବାତକୁହି । ଉତ୍ତଶିକ୍ଷାର ପ୍ରତାରଣାରେ ଶିକ୍ଷକ ସେ ଅମୂଳ ଜିଜ କାହିଁ ? କିଏ ବା ତାକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଉଛି ? ତାର ଅଭାବ ଏ ଦେଶର କାହାର ମନ୍ତ୍ରକ ବ୍ୟାପର କାରଣ ନୁହେଁ । ଅଥବା ଉତ୍ତଶିକ୍ଷା ଦେଶରେ ମହାନଦୀର ବନ୍ୟାଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗରେ ମାଢ଼ିଯାଇଛି । ର ମ-ମୁଁ ମ-ସୁର ବିଦ୍ୟାପୀଠକୁ ରେକରନ୍‌ଶଳ ଦେଲିନାହିଁ ଓ କଠୋର ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଲି ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତ୍ବାନଙ୍କ ସଫର୍କରେ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଯେ ମୁଁ କହିଥିଲା, ସ୍ଥାନୀୟ ଜମିଦାର ଏ ଦେଶର ମୁଖ୍ୟମନ୍ଦୀଙ୍କ ନାମର ଅପବ୍ୟବହାର ଓ ଅପମାନ କରୁଛନ୍ତି, ଏପରି ଏକ ଅପରପ୍ରାଚୀମେଣ୍ଟ ସ୍କୁଲକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନଥବା ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ତାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ କରି (ବୋଧନ୍ତୁ ମତେ ଡିରେଇ ରଖିବା ବା ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ପାଇଁ, ଆଗରୁ ଶୁଣାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲ ଯେ, ମ-ବିଦ୍ୟାପୀଠର ସ୍ଥାପନୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ଖଣ୍ଡାୟତ ଜମିଦାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ଦୀଙ୍କ ଧର୍ମପୁରି) ।

ଏଇ ଉଠଣାର ଅଳ୍ପକାଳ ପରେ ମୁଁ ମେହର କଲେଜକୁ ବଦଳି ହୋଇଗଲି । କିନ୍ତୁ କାଗଜରେ ପରେ ପଢ଼ିଲ, ମୋ ରିପୋର୍ଟ ଉପରେ ମ-ସୁର ଜମିଦାରଙ୍କର ମାନେଜର ଓ ମ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ସେବେଟାଙ୍ଗ ଯେ କି ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ଜଣାଣିଣୀ

କଂଗ୍ରେସନାରୀ, ସେ ଅନଶନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ପରେ ଘଟଣା କ'ଣ ହେଲା,
ମୁଁ ଆଉ ଜାଣିନି ।

୬ ଯାତ୍ର୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ

କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଜନସ୍ଵପେକ୍ଷର ଥବା ଭିତରେ ଯୋଡ଼ିଏ
ହାଇସ୍କୁଲକୁ ମୁଁ ରେକର୍ଡିଶନ୍ ଦେଇଥିଲି, ଯେଉଁଥରେ କି ମୁଁ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଜୀବରେ
ଓ ଓଡ଼ିଶାର ନାଗରିକ ସାବରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇଥିଲି । ସେମାନଙ୍କ କଥା ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ
କହି ରଖେ ।

ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଓଡ଼ିଶା ଆସେମୁଁ ର ପୁଷ୍ଟନ
ବାଚଷ୍ପଦ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁକୁନ୍ଦପ୍ରସାଦ ଦାସଙ୍କ ଗ୍ରାମ, ଖଇରାରେ । କିନ୍ତୁ, ଏହା ସହିତ
ମୁକୁନ୍ଦପ୍ରସାଦ ଦାସଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦ ଥିଲା ବୋଲି ମନେ ହେଉନି । ସେ ଗ୍ରାମର
ଆହିଜଣେ ଉତ୍ତରିନ, ଯେ କି ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଓଳିଲ, (ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଧ୍ୟ ସୁଦନ ଦାସ ?)
ସେହିହି ଏ ସ୍କୁଲ ଠିଆ କରେଇଥିଲେ । ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଚେଷ୍ଟାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ
ଗ୍ରାମରେ ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧ, ଦାସ ମହାଶୟ ଓ ସ୍କ୍ଵାନ୍ତ ଲୋକେ ତାହା କରିଥିଲେ ।
ତେଣୁ ବେଶ୍ ଖୁସି ଲାଗିଲା ତାହା ଦେଖି । ଅକୁଣ୍ଠିତ ତିରରେ ମୁଁ ସେ ସ୍କୁଲକୁ
ରେକର୍ଡିଶନ୍ ଦେଇ ଦେଇଥିଲି ।

ଦିନୀଯୁ ହାଇସ୍କୁଲ ଯାହାକୁ ରେକର୍ଡିଶନ୍ ଦେବାରେ ମୁଁ ଆନନ୍ଦ
ପାଇଥିଲି, ତାହା ହେଉଛି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳଙ୍କ ଗ୍ରାମ କୁଣ୍ଡପୁରରେ । କିନ୍ତୁ, ତା'ର
ଏକ ସ୍ମୃତି ରଖିବାପାଇଁ ଅଛି । ତେଣୁ ପର ଅଧ୍ୟାୟରେ ସେକଥା କୁହାଯାଉଛି ।

ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମହାତାବ

ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲ ଯେ, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାଇମେସ୍ ଶିକ୍ଷା ବେଶ୍
ପରିବାସୀଙ୍କୁ । ପୁଣି ସୁଦୂର ମଧ୍ୟପଳି ଅଞ୍ଚଳରେ ନଳକୁଥ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଥିବାର ଦେଖିଲି ।

ଶୁଣିଲି, ସେ ସବୁ ମହାତାବଙ୍କ କୃତିତ୍ବ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡର
ଚେଷ୍ଟାରମାନ୍ ଥିଲାବେଳେ ମହାତାବ ସେ ଜିଲ୍ଲାରେ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଯାହା
କରିଯାଇଥିଲେ, ଅନ୍ତରିଃ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକେ ଭୁଲି ନ ଥିଲେ । ମୁଁ ନିଜେ ସେ
ସବୁ ଦେଖି, ବାଲେଶ୍ୱର ମାଟି ମାତ୍ରିଲେ, ସେତେବେଳେ ମହାତାବଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବନ୍ଧ
ହୋଇ ଉଠୁଥିଲି ।

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପାଷ୍ଠୁଦାୟୁକ୍ତିକତାର ଆଦିଧ ସ୍ଥାନ

ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ଲୋକେ, କୌଣସି ବିଶେଷ ଧନୀଲୋକ ବା ରଜା-ଜମିଦାରର ବିନା ସହାୟତାରେ, ନିଜ ନିଜର ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ରୂପ ମିଶାଇ ଯାହା କରିବା ସମ୍ଭବ, ତାହା କୁଣ୍ଡର ଗଁରେ ନୃତ୍ୟ ହାଇସ୍କୁଲ ନିର୍ମାଣରେ ଉପାର୍ଜିତ ବୋଲି ଓ ନୃତ୍ୟ ସ୍କୁଲଟି ଶାମ୍ଯ ନନ୍ଦାର ସମବେତ ଚେଷ୍ଟାର ଏକ ପ୍ରତାକ ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ଏଠି ମୁଁ-ମୁଁଧୀର ଛବି ଆଦୋ ନଥିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ରରେ ଏ ସ୍କୁଲକୁ ରେକର୍ଡିଶନ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ, ଏ କଥା ସାଥକ ଏକ ଦୁଃଖଦାୟକ ନଥାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା, ଯାହାକି ସେତେବେଳେ ମୋର କଳ୍ପନାର ଅପାର ଥିଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ଦେଶ ସ୍ଥାନୀନ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ସ୍ଥାନୀନ ଦେଶର ସରକାର, ଦେଶର ନରେଣ୍ୟ ପୁନଃମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ କରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କର, ର ଭିତରେ ସବୁ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁ ସକ୍ରିୟର ଦେଇ ଅନ୍ତରମାନଙ୍କଠାରୁ ପରମର୍ଶ ବୁଝିଥିଲେ । ସେ ସକ୍ରିୟର ଆମ ଅଫୀସକୁ ମଧ୍ୟ ଅସିଥିଲା । କୁଣ୍ଡର ହାଇସ୍କୁଲକୁ ରେକର୍ଡିଶନ ଦେଲାବେଳେ, ମୋର ସେହି ସକ୍ରିୟର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଉଚ୍ଚକଳର ପରୀପ୍ରାଣର ବରେଣ୍ୟ ବାହକ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତ ନନ୍ଦକଣ୍ଠର ବଳଙ୍କ ଗଁରେ ନୂଆ ଗଢି ଉଠୁଥିବା ହାଇସ୍କୁଲକୁ, ତେଣୁ ନନ୍ଦକଣ୍ଠର ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉ ବୋଲି କହୁବା ତ ମୋ ପଞ୍ଚରେ ଏକାନ୍ତ ସାରାବିକ ।

ଏବେ କୁଣ୍ଡର ହାଇସ୍କୁଲ ‘ନନ୍ଦକଣ୍ଠର ବିଦ୍ୟାପୀଠ’ ନାମରେହି ପରିଚିତ । ସେଇ ନାମରେହି ସେ ସ୍କୁଲ, ସର୍କାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ଓ ସର୍କାରଙ୍କ ଧାରାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ । କାନ୍ତୁ, ଧ୍ୟା କଲେ ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡର ନାଟକର ଅଭିନ୍ୟା ହୋଇଯାଇଛି, ତାହା ପ୍ରାଣରେ ଏକ ତିର୍ତ୍ତ ସହ ଛୁଟିଯାଇଛି ।

ସାମ୍ରଦାୟିକତା ଓ ସରକାରୀ ଅପିସର

ସେ କାଳରେ କୁଣ୍ଡପୁର ଗ୍ରାମରେ ବଳଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକ ଓ ସେହି ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ବାଦ ବିବାଦ ଲାଗିଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ମୁଁ ସେ ବିବାଦ କଥା ଜାଣନ୍ତି କପର ? କୁଣ୍ଡପୁର ଗ୍ରୀ ମୁଁ ସେଥର ପ୍ରଥମେଇ ଦେଖିଲା । ତା'ପରେ, ଏପରି ବିବାଦ କି ଓଡ଼ିଶାର ପାଇଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବରାବର ଲାଗିଆଏ । ସେଥିପାଇଁ ଅଜିପର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ତାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଇ ଯାହା ଭିତରୁ, ତାହା କରିଯିବା କଥା । ନଚେତ୍ତ ସେମାନେ ପରେଷରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲଳହକୁହି ମୂଳ ଦେଲେ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ ।

କୁଣ୍ଡପୁର ସ୍କୁଲର ରେକର୍ଡିଶନ୍ ରିପୋର୍ଟ ଦେଇ ସାରିବାର ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ମୁଁ ସମୁଲପୁର ବଦଳି ହୋଇଗଲି । ଶୁଣିଲି, କୁଣ୍ଡପୁରରେ ବଳଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀର ବିରୋଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀ, ସ୍କୁଲଟି ବଳଙ୍କ ନାଁରେ ନାମିତ ହେବାକୁ ଘୃହିଲେ ନାହିଁ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ସରକାରକୁ ରେଟିଲେ, ଏହା ନ କରେଇ ଦେବାକୁ । ଶୁଣିଥିଲି, ଦ୍ୱାରକୋର୍ଟରେ ମନ୍ଦିମା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ବି କରିଥିଲେ ।

ଆମର ମଫଲମାନଙ୍କରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାତିଆଣ-ଘବ ଯେପରି ଜାଗରି ରହିଛି, ସେଥରେ କୁଣ୍ଡପୁରରେ ବଳଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀର ବିରୋଧୀ ବନ୍ଧୁଗଙ୍କର ଏ ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଁ ଆବୋ ବିଷ୍ୟପୁର କାରଣ ଦେଖିନାହିଁ । କଟକ ସହରରେ ଏକ ବିବାହ-ଶ୍ରେଣିରେ ଉଜ୍ଜଳବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଲୟର ଜଣେ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ-ଭାଇସ୍-ଗୁନସେଲର ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚକାଟୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ ମନେ କର ସେ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶା ସେବେଟେଶ୍ଵାଏଟ୍‌ରେ ରେକିଞ୍ଚାର ଥିବା ସେନାପତି ନାମେହେଁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ, ତାଙ୍କର ପରି ଉପବିଧାଶ ହେଲେହେଁ, ସେଇ ଏକସ୍ତ ଭାଇସ୍-ଗୁନସେଲର୍କୁ ମତରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ନିମ୍ନପ୍ରଗର ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି, ସେ ଯେତେବେଳେ ସେହି ଏକସ୍ତ-ଭାଇସ୍-ଗୁନସେଲର୍କୁ ଭୋଲ୍ୟ ପରିଷି ଦେଲେ, ତା' ଫଳରେ ଯେଉଁ ଦୃଢ଼ ମୁକ୍ତ, ଯେଉଁ ପାରିଣ୍ଟ, ଯେଉଁ ବରସ ଦୃଶ୍ୟ ସେ ଏକସ୍ତ-ଭାଇସ୍-ଗୁନସେଲର ପଟାଇ ଥିଲେ, ତାହା ମୁଁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିଛି । ଏ ତଥି କଟକ ସହରରେ, ଗୋଟିଏ ଭିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ଭିତ ଶିକ୍ଷିତ ମହିଳରେ ଲାଟେ, ତେବେ ଏକ ମଫଲରେ ଦୂର ଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଏପରି କାଣ୍ଟ ବାଟିବାରେ ବିସ୍ମୃତ ବା ବ୍ୟଥିତ ହେବାର କି ଅଛି ? ମଫଲ ଲୋକେ ବା ନନ୍ଦକଣ୍ଠେର ବଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବାନେ ? କିନ୍ତୁ, ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀତ ଓ ଦୁଃଖିତ ଏଇ କାରଣରୁ ଯେ, ଏ ଦେଖିର ଶିକ୍ଷା-ଧିଗ୍ରାମ-ଭିତରେ ପକ୍ଷ ନେଲେ, କେବଳ ହୃଦୟ ମୋତି କୌଣସି ପ୍ରକାର କାନ୍ଦୁଅ ବୋଲିବା ପାଇଁ ।

ମୋ ପରେ ସିଏ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଜନସ୍ଥିତିକ୍ଷର ହେଲେ, କଣ୍ଠଦିଵର
ବରେଧି ଲୋକମାନଙ୍କର ଦରଖାସ୍ତ ଓ ଅପରି ସବୁର ଜନକ୍ଷାଣ ପାଇଁ ବୋଧହୃଦୟ
ତାଙ୍କୁ ଡି. ପି. ଆଇ କୁଣ୍ଡପୁର ପଠାଇଥିଲେ । ସେ ସଂଖ୍ୟକରେ ସେ ଡି. ପି. ଆଇ କୁ
ଗେଉଁ ରିପୋର୍ଟ ଦେଇଥିଲେ ସମ୍ମୂଳସୁରରେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଥିଲବେଳେ ତକାଳୀନ
ଡି. ପି. ଆଇ ମତେ ସେ ରିପୋର୍ଟର କପି ଦେଇ ମୋ ଠାରୁ ଜବାବ ମଧ୍ୟ ଝୁରୁଥିଲେ ।
ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଘଟଣାରେ ମୋର ଭାଇ-ଜନସ୍ଥିତିକ୍ଷର ଏହି ରିପୋର୍ଟଟି ମୋତେ
ମମନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟଥା ଦେଇଛି ।

ସେ ରିପୋର୍ଟରେ ଲେଖାଥିଲା ଯେ, କୁଣ୍ଡପୁର ଶ୍ରୀବ—ପୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନେ
ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ, ତାହାର ଜନକ୍ଷାଣ କରିବା ପାଇଁ
ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନସ୍ଥିତିକ୍ଷର କୁଣ୍ଡପୁର ଯାଇଥିଲେ । ବ-ପୁ ମହାଶୟାଦିକର ମୂଳ
ଅଭିଯୋଗ ପତ ମୁଁ ଦେଖି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ସେଇ ରିପୋର୍ଟରୁ ବୁଝିଲି ଯେ ମୋର
ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏହି ଜନସ୍ଥିତିକ୍ଷର ଓ ଶ୍ରୀ ବ-ପୁ ଆଦି ଶିକ୍ଷିତ ବନ୍ଧୁଙ୍କାଣ, ଉଭୟେ,
ବଳଙ୍କ ପରି ଦେଶମାନ୍ୟ ଏକ କାଷାୟ କବିଙ୍କ ସ୍ମୃତିକୁ ଅକାଶର ଅକୁଣ୍ଠତାରେ
ପଦାଗାତ କରିବାକୁ ପାଇଁର ନ ଥିଲେ ।

ଏ ରିପୋର୍ଟ ସିଏ ପଢ଼ିବ ତା'ର ଏହି ଧାରଣା ହେବ ଯେ କେବଳ ଜଣେ
ଯୋର-ସଙ୍ଗଶ୍ରୀ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟ-ଦାୟିକ-ମନୋଭାବପଦ୍ଧତି ଖଣ୍ଡାଏତ ଥିବାରୁ ଓ ବଳଙ୍କ ସୁଅ
ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣକଣେଶୋରଙ୍କ ପରେ ରାତିଏ ମାଗଣୀ ବୈଜନ ପାଇଥିବାରୁ ଓ କୁଣ୍ଡପୁରର
ଖଣ୍ଡାଏତ କୁଳବିଧୀନମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏବଂ କୁଣ୍ଡପୁରର ଖଣ୍ଡାଏତ
ପରିବାରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଛି, କୁଣ୍ଡପୁର ହାଇସ୍କୁଲକୁ ମୁଁ ନନ୍ଦକଣେଶୋରଙ୍କ
ନାମରେ ନାମିତ କରାଇବାକୁ ଝୁରୁଥିଲି ! ରିପୋର୍ଟର ଶେଷ ଆତ୍ମକ ସମ୍ମାନ କୁହା
ଯାଇଥିଲା ଯେ କୁଣ୍ଡପୁରର ପ୍ରଧାନ ଖଣ୍ଡାଏତ ପରିବାର ସବୁ ସ୍ଵର୍ଗତ ନନ୍ଦକଣେଶୋର
ବଳଙ୍କର ଜୀବି ଓ ଏକ ହୀନରେ, ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀରୁପେ ସ୍ମୃତିକୁ ଅଳ୍ପତ୍ତିରେ ବାସ
କରନ୍ତି ଓ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ମୃତିକୁ ନନ୍ଦକଣେଶୋର ବଳଙ୍କର ନାମରେ ନାମିତ କରିବାର
ସମ୍ଭାବ ସେହିଠାରେ ନିଆ ଯାଇଥିଲା :

ମାନମାୟ ଜନସ୍ଥିତିକ୍ଷର ମହୋଦୟ ହାତିନ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର
କାଷାୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ଜାଷାୟ କରିମାନଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସନ୍ନ
କରିବାର ଜେନେରାଲ ସର୍କାର, ବୋଧହୃଦୟ ମତେ କାଦୁଆ ବୋଲି
ଠିଆ କରାଇବାର ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରଲୋଭନ ଯୋଗୁଁ ପାଶେର ଗଲେ । ତେଣୁ
କଣେଚିତ ପଣ୍ଡିତାଣ କବି ଓ ବିଶ୍ଵିଷ ଶିକ୍ଷାବିଦଙ୍କ ଜନ୍ମ-ଗୀରେ ଠିଆହୋଇଥିବା
ନୃତ୍ୟା କାଳସ୍ମୃତିକୁ ତାଙ୍କ ନାଁରେ ଉତ୍ସନ୍ନୀକୃତ କରିବାର ଅଗୋତ୍ତିକ
ପ୍ରତ୍ୟାମନ, ଜଣେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଜନସ୍ଥିତିକ୍ଷର ଓ କୁଣ୍ଡପୁରର ଖଣ୍ଡାଏତଙ୍କର ଗୋପନୀୟ
ବିଷ୍ଣୁର ନହେଲେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ବୋଲି ସେ ବିଷ୍ଣୁର ନଳେ ।
କିନ୍ତୁ ନନ୍ଦକଣେଶୋର ବଳଙ୍କ ନନ୍ଦମାନର ହାଇସ୍କୁଲକୁ ତାଙ୍କ ନାଁରେ ନାମିତ

କରିନା ସାମ୍ବଦ୍ଧାୟିକ ସଂକାର୍ତ୍ତନା, ନା ଲାକ୍ ବିଶେଷ କରିନା ନା ମେହି ବିଶେଷକୁ ସୃଜନ ଦେବା କୃଷିକ ମାନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସୃଜନା ଦିଗ ?

ଘୋର ମିଥ୍ୟାମୟ ରିପୋର୍ଟ

ନାନା ଅବାନ୍ତର ପ୍ରସଙ୍ଗ ସହିତ ଏହି ରିପୋର୍ଟ ଅଧିକାଂଶ ଭବରେ ଦୋର ମିଥ୍ୟାକାଳରେହି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଲେଖକ, ରିପୋର୍ଟ-କଥତ ଭବରେ କସ୍ତି ନକାଳେ ଖଣ୍ଡାଏତ ସମିତି ବା କୌଣସି ଦେଲେ ବାଜନେତିକ ବା ସାମ୍ବଦ୍ଧାୟିକ ସମିତିର ସତ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ । ଯଦିବା ସେ କେବେ ହୋଇଥିଲା, ବିଚଳଣ ଉନିକାଶ ଅଫିସର କୁଣ୍ଡପର ଯାଇ ସେ ପରମ ସତ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କଲେ କପର ? ଖଣ୍ଡାଏତ ସମିତିର ହେଉଥିବାରେ କୁଣ୍ଡପର ଗୀର୍ବାଲ ମତେ ବି ଜଣା ନଥିଲା । ସେଠି ଏହି ବରେଣ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଏଇ ସମିତିର କାଗଜ-ପଦରେ ମୋ ନାଁ ଦେଖି, ଏକେ ବଢ଼ି ସତ୍ୟପରକାଶ-ରିପୋର୍ଟରେ ଅଳ୍ପାତି ଚିତ୍ରରେ ଲେଖି ଦେଲେ ? ସୁଣି ମୀ. ମଧୁସୁଦ୍ଧନ ଦାସ ଶ୍ରୀଶାନ୍କ ସଭାର ସବସତ ହୋଇ, ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ନିଜ ଗୋଷ୍ଠୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲଙ୍କୁଳ କେବଳ ସମ୍ମୋହନ କରି କବିତା ଲେଖି, ଅସାମ୍ୟଦ୍ୱାରା ରହିଲାବେଳେ, ଖଣ୍ଡାଏତ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଖଣ୍ଡାଏତ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଲେ କୌଣସି ଲୋକର ଦୋଷ ଅପରାଧ ହେବ ବା କାହିଁକି ? ଓ, ତାହା ସୁଣି ସରକାଶ ରିପୋର୍ଟରେ ଏପରି କୁଣ୍ଡିତ ବଣ୍ଣରେ ଚିନ୍ତିତ ହେବ ! ଓ ହେବ ସୁଣି ଦେଶର ସବମାନ୍ୟ ବବି ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୱାରଙ୍କର ତାଙ୍କ ନିଜଗୀରେ ସ୍ଵତଃ ରକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ? ବଢ଼ି ଅଭ୍ୟାସ ନ୍ୟାୟ ଓ ଦେଶପ୍ରାଣତା ଏ ଦେଶରେ ତ ! କୁଣ୍ଡପରରେ ମତେ ଖଣ୍ଡାଏତ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରସେଶନ୍ କରିନେବା ଓ ଖଣ୍ଡାଏତ କୁଳବଧ୍ୟମାନେ ହରିଦ୍ଵାରା ରଞ୍ଜିତ-ଅଷ୍ଟକ-ଓ-ଦୁଲାଦଳ ଦେଇ ବନ୍ଦେଇବାର ଉନିଷ୍ଟେକ୍ଟର ଶ୍ରୀ ମି: ଦାହା ବଣ୍ଣନା ଏ ରିପୋର୍ଟରେ ନେଇଛନ୍ତି, ତାହା ଘୋର ମିଥ୍ୟା, ସମ୍ମୁଖୀ ମିଥ୍ୟା ଓ ଅସମ୍ଭବ ମିଥ୍ୟା । ମୋ ଜାଣିବାରେ ଲେଖକର କୁଣ୍ଡପର ଯିବାବେଳର ଲେକେ ଏ ପର୍ମିନ୍ଟ ବି ବିଷକ୍ତି, ହୃଦୟ କେବଳ ବି. ବମ୍ବିଙ୍କ ଛାଡ଼ା । କୌତୁଳ୍ୟୀ ଲୋକ ବା ସ୍ବର୍ଗ ସକାର, ଉନିକାଶ କରି ଏ ଘଟଣାର ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଏବେ ବି ବୁଝି ପାରନ୍ତି । ମୋ କିମ୍ବା ଗୀର୍ବା ସମ୍ମୁକ୍ତିରେ ସେବର ଲେଖା ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ହୃଦୟ କୋର୍ଟର ଆଶ୍ୟକ ନେଇଥାନ୍ତି, କାରଣ କୁଣ୍ଡପରରେ ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ଅଖଣ୍ଡାଏତ କୁଳବଧ୍ୟ ଦୂରର କଥା, ଲେଖା ସାମାନ୍ୟ ସୁଲଗ୍ନତୀ ମଧ୍ୟ ମତେ ସମ୍ମୁକ୍ତିନା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଆସି ନଥିଲେ ।

ମୋର କୃଷ୍ଣକଣ୍ଠେର ବଳଙ୍କ ପରେ କୁଣ୍ଡପରରେ ସେବନ ରାତିଟି କଟାଇବା ମଧ୍ୟ ଉନିଷ୍ଟେକ୍ଟର ଶ୍ରୀ ମି ବ୍ୟସ୍ତନାପୁଣ୍ୟ ଭବରେ ଉଛେଶ ନକରି ଗ୍ରୁହ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ସେବର ବୁଝି କେ ଯେମୁଁ କୃଷ୍ଣକଣ୍ଠେର ବଳ ବୋଲି କୌଣସି ଲୋକର ଆତିଥ୍ୟ ପାଇଁ ଲାଲାୟିତ ନଥିଲା ? ମୁଁ ଉକଳର ବରେଣ୍ୟ ପର୍ମିନ୍ଟକବ ନନ୍ଦକଣ୍ଠେରଙ୍କ

ଗନ୍ଧୀ-ନୀରୁରେ ରାତିଏ କଟାଇବାର ଲେଉ ସେଦିନ ମନ୍ତ୍ରରଣ କରି ପାରି ନଥିଲି; ତାହା ପୁଣି ବରେଣ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ ନମ୍ବି ଓ ବଳଙ୍କ ଜାମାକା ଓ ମୋର କଲେକ୍-ସହପାଠୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ସାମଲ (ସେନେନେଳେ କୁଣ୍ଡୁର ହାରସ୍ତୁଲର ସେହେଟାଣ୍ଟ୍)ଙ୍କ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧରେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଅରିଥିଲ । ମୁଁ ବାହାରିଲି ପଟାମୁଣ୍ଡେର ତାକବଜଳାରେ ରାତି କଟାଇବା ପାଇଁ । ବର୍ମି ଓ ସାମଲ କିନ୍ତୁ କୁଣ୍ଡୁରରେ ଓ ବଳଙ୍କ ଘରେ ରାତିଟି କଟାଇ ନେବାପାଇଁ ଅଛି ବସିବାରୁ, ମୁଁ ଆଉ ନାହିଁ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ପୁଣି ବଳଙ୍କ ଘରେ ରହୁଲି ସିନା, ମୁଁ ସେଦିନ ନେଶନ୍‌ରେଜନ କଲି ପ୍ରକୃତରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାନବନ୍ଧୁ, ସାହୁ (ଓଡ଼ିଶାର ଆଡ଼ିଶ୍ରେକେଟ୍-ଜେନେରାଲ) କର ଶଶୁରଙ୍କ ଘରେ । କୁଣ୍ଡୁରରେ ସଂପ୍ରଦାୟିକ ଦ୍ୱାରା ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ମତେ ସେବେଳେ ଅଜଣା ଥିଲ । କୁଣ୍ଡୁରର ଏପରି ଏକ ବଡ଼ଗ୍ରାମ ଓ ସମ୍ପର୍କିଣୀ ବ୍ୟବସାୟୀ ବସନ୍ତ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମତେ ସମ୍ମୂଳ୍ଯ ଅଜଣା ଥିଲ । ମୁଁ ଯାହା ରିପୋର୍ଟ ଦେଲି ତାହା ଥିଲ ସପ୍ତୁଷ୍ଟ ନିରାହ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ଦୁରଭ୍ୟବନ୍ଧନ୍ୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

ମୋର ପ୍ରେସ୍-ସ୍ଲାପନ ଚେଷ୍ଟା

ଏଇ ରିପୋର୍ଟରେ ମୋର ସଂପ୍ରଦାୟିକତା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ‘ଖାରବେଳ’ ଓ ‘ନାୟକ’ ନାମକ ଦୁଇଟି ପ୍ରେସ୍ ସହିତ ମୁଁ କିପରି ସପ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲି ତାହା ମଧ୍ୟ ବଣ୍ଟିତ ଥିଲ । ଏଡ଼ୁକେଶନାଲ୍-ଆଡ଼ିଶ୍ରେକେଟ୍ କରିବାର ବସିଥିଲ । ସେ କଥା ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ପୂର୍ବେ କହୁଥିଲ । ସେତେବେଳେ ମୋର ଜୀବିକା ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେସର ଯୋଗାଡ଼ି କରୁଥିଲ । କେବଳ ପ୍ରସ୍ତର ପାଇଁ, ଉଚଳିଲା ଶ୍ରେଷ୍ଠବାନଙ୍କ ନାମାନ୍ତରାରେ ତାର ନାମ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲି “ଖାରବେଳ ପ୍ରେସ୍” । ସେତେବେଳେ କଲ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରିନଥିଲି ଯେ ‘ଖାରବେଳ’ ନାମ ଖଣ୍ଡାଏଣ୍ଡା ସାମ୍ବଦ୍ୟିକତାର ପ୍ରତାକ ରୂପେ ଠିଆ ହେବ । ପରେ ଏହି ଖାରବେଳ ପ୍ରେସକୁ ଏକ ଲିମିଟେଡ୍ କମ୍ପାନୀ କରି ବଡ଼ ଧରଣର ଗଢ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଯାଉଥିଲ ଓ ତା’ର ଓଜନ ଥିଲେ ସ୍ଵର୍ଗତ କାଶୀନାଥ ଦାସ ଆଡ଼ିଶ୍ରେକେଟ୍, ଆମର ଜ୍ଞାତ ଓ ଆମର ଫାମିଲୀ-ଲିଏର । ସେଇହି ସବୁ କାଗଜପତ୍ର ଠିକ୍ତାକୁ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଉଷ୍ଣତ୍ତ୍ଵ ଷ୍ଟେଟ୍ସ ଏଜେନ୍ସିର ରେସିଡେନ୍ସ୍ ମତେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଗଡ଼ିକାତମାନଙ୍କର ସ୍କୁଲ୍-ସେରିଂଗ୍ସ ଆଡ଼ିଶ୍ରେକେଟର ପୋଷ୍ଟ ଓ ଏଣେ ଓଡ଼ିଶା ସର୍କାର ଆଡ଼ିଲ୍-ଟ ଏଡ଼ୁକେଶନ୍ ଅପିସର ପୋଷ୍ଟ ଯାଚିଲେ, ମୁଁ ଶେଷୋକ୍ତ ପୋଷ୍ଟଟିକୁ ଆଗିବୁକା ଗ୍ରହଣ କରି, ପ୍ରେସର ଜଞ୍ଚାଳରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତକରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲ । ତା’ପରେ, ସେ ପ୍ରେସ-ଫେସ୍ କ’ଣ ହେଲ, ମୁଁ କାହାକୁ ପାରି ଲାଇନି । କିନ୍ତୁ ହାୟରେ ହାୟ, ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ି ବେକାର ଲେନକର ଜୀବିକା

ଶୋକିବାର ଏକ ଅସ୍ତିକ ପ୍ରସ୍ତରକୁ ପରେ ସାଙ୍ଗ୍କାୟିକ ବଜନାତି ଓ ଏପରି କି କୃଷ୍ଣପୁରରେ ନନ୍ଦକିଶୋର ବିଦ୍ୟାପୀଠ ସ୍ଥାପନା ସହିତ କିପରି ଜଡ଼ିତ କରାଯାଇଛି, ପାଠକେ ଦେଖନ୍ତୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜନସ୍ଵପେଳକ୍ଷର ଶ୍ରୀ ମି., ‘ନାୟକ ପ୍ରେସ’ ନାମକ ଆଉ ଏକ ପ୍ରେସର ମୁଁ ଅଂଶୀଦାର ଥିଲି ବୋଲି ଯାହା ଚିପୋଟ୍ ରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ଆଉ ଏକ ଯୋଗିତର ମିଥ୍ୟ ପ୍ରଭୁର । ଏପରି ପ୍ରେସ କଟକରେ କେବେ ଥିଲି ବୋଲି ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ । ଅଂଶୀଦାର ହେବା ଦୂରେଥାଉ ।

କୌଣସି ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ସଂଖ୍ୟାଧୀନ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ ବରଂ ସେତେବେଳେ ଶଣ୍ଟାଏତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏ ଦେଶରେ ତାବୁ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏଇ ଲେଖକ ଶଣ୍ଟାଏତ ସମିତିର ଭତ୍ତକାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମିତି ‘ନାୟକ’ ପରିକାରେ କିପରି ତାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲା ତାହାର ନମ୍ବନା ପାଠକମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ନିମ୍ନରେ ଦେଉଛି ।

(ନୋଟ—ବୋଧତ୍ତ୍ଵେ ମୁଁ ବିଲ୍ଲତରୁ ଫେରିଲବେଳକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୩୯ ବେଳକୁ, ୧୯୩୭ର ପ୍ରଥମ ଭାରତୀୟ ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ଶାସନର ସଦ୍ୟ ପ୍ରତିକିଥା ରୁପେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶଣ୍ଟାୟତ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଦ୍ରା ତେଜି ଉଠିଥିଲା । ଏଇ ଆନ୍ଦୋଳନର, ‘ନାୟକ’ ବୋଲି ଏକ ମୁଖ୍ୟମିତି ମଧ୍ୟ କାହାରୁଥିଲା । ବୋଧତ୍ତ୍ଵେ, ପୁରୁଷଙ୍କ କଂଗ୍ରେସ ଏମ. ପି. ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗ ନୃପିଂହରଣ ସାମନ୍ତର୍ଯ୍ୟହାର ସେତେବେଳେ ‘ନାୟକ’ର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆଆନ୍ତି । ମନେ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧରେ ଥରେ ‘ନାୟକ’କୁ ମୁଁ ଏହି ଉପଦେଶାୟକ ଲେଖା ଦେଇଥିଲା ।)

“× × × ପ୍ରତିବର୍ଷ ଶଣ୍ଟାୟତ—କୌଣସି ସମିତିର ଏକ ଅଧ୍ୟବେଶନ କଟକରେ ହୁଏ । ପ୍ରତିଥର ଶଣ୍ଟାୟତମାନଙ୍କ ଭରପୁରୁ ସରକାରୀ ଶୁକ୍ରିଆ ବେଶି ହୁଅଛୁ, ଏହା ବସବର ଦାମ କରାଯାଏ । କଞ୍ଚିପଞ୍ଜି ଧାରଣା ବୋଧତ୍ତ୍ଵେ କୌଣସି ମହାପାତ୍ର, ବଳୟାର ସିଂ ବା ସାମନ୍ତ ସିଂହାର ସଦି ଦିପୋଟିଟାଏ ହୋଇଯାଏ ତେବେ ସମ୍ଭବ ଶଣ୍ଟାଏତ ଜାତି ସେହି ଗୋଟିଏ ମାପରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ଏ ଧାରଣା ଏକାନ୍ତ ଭାନ୍ତ ଓ ଏ ପ୍ରକାର ଦାମ ମହାନୁଭବତାର ପରିଚୟ ଦିଏ ନାହିଁ । ଶୁକ୍ରିଆ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପକାରରେ ଆସେ, ଜାତିର ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ସବୁ ସରକାରୀ ଶୁକ୍ରିଆ, ଶଣ୍ଟାଏତମାନଙ୍କୁ ଦିଆଗଲେ ମଧ୍ୟ ଶଣ୍ଟାଏତ ଜାତିର ଦୁର୍ଦଶା ଦୂର୍ଦଶା ନାହିଁ । × × × ‘ନାୟକ’ ସଦି କେବଳ ଶଣ୍ଟାୟତ ଜାତିର ଫେରିଲ ଗୌରବକୁ କରିବା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି କୃଷି, ବାଣିଜ୍ୟ ସମାଜ, ସ୍ଥାନ୍ୟ, ଅର୍ଥନୀତି, ବଜନାତି ଓ ଦେନିନନ ଜାବନର ନାନା କଥା ନେଇ ମୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଲେଖା ସରଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶକରେ, ତେବେ ତାହା ଉନ୍ନତିର ନାମରେ ପଠିତ ହେବ ଓ କେବଳ ଶଣ୍ଟାୟତ ଜାତିର ନୁହେଁ, ସମ୍ଭବ ଓଡ଼ିଆ

ଜାତିର ଉପକାରରେ ଅସିବ । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଖଣ୍ଡାଏତର ଜନ୍ମ ଓଡ଼ିଶା
ପାଇଁ । ତା’ର ରକ୍ତରେ ସେ ଏ ଜାତିର ଔଦ୍ଧବୀପାଇଁ ମାଟିକୁ ଉଦ୍‌ବର କରିଛି ।”

ନାୟକ, ଶ୍ରୀ ବର୍ଷ, ଶ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା, ଆସାଦି
୧୯୭୭ (୧୯୯)

ଯାହାହେଉ, ବିଚକ୍ଷଣ ଅଫିସର ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଗ୍ରୀ—ମିଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର
ଶିଖୋଟ ସହେ କୁଣ୍ଡଲ ହାଇସ୍କ୍ଵିଲ୍ ‘ନନ୍ଦକଣ୍ଠର ବିଦ୍ୟାପୀଠ’ ହୋଇ କିପରି
ରହିଲ, ମୁଁ ଜାଣେନା । କିନ୍ତୁ ଉଦାର ଓ ଅପ୍ରଦାୟିକ ବୋଲି ନିଜକୁ ପରିଚୟ
ଦେଇ, ବଳକୁ ଓ ମତେ ଏକ ସରକାରୀ ଶିଖୋଟରେ ସାପ୍ରଦାୟିକ ଫଳାର୍ଥିତାରେ
ଜନ୍ମିତ କରି ଠିଆ କରେଇ ଥବା ଏହି ଅଫିସର ଓ ତାଙ୍କ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ବର୍ଗ
କହିପାରିବେ କି, ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ଵାଗର କୌଣସି ଅଫିସର ଯେ କି ଭାରତରେ ମାତ୍ର ଭିଜାୟ
ଶ୍ରେଣୀ ଏମ୍. ଏ. ଓ ଷ୍ଟେଟ୍-ଟଙ୍କାରେ ବଳି ଯାଇ ଫେଲ୍ ହୋଇ ଫେରିଥିଲେ
(ହୁଏଇ ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାରତରେ ଅତ୍ଯଧିକ) ଓ ଯାହାକୁର କୌଣସି ଏହିକେଣନ-ତ୍ରୀ
ପୁଣି ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲ, ସେ ମହାଶୟ ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ କ୍ଲାସ ଓ୍ଯାନ୍, ଜୁନ୍ନଥର
ଆଡ଼ମିନିସ୍ଟ୍ରେଟସ୍ ସର୍ବିସ ଓ ସିନିଅର ଆଡ଼ମିନିସ୍ଟ୍ରେଟିଭ୍ ସର୍ବିସ ସବୁ ଅବଲାଳା ହିମେ
ଡେର୍ ଡେର୍ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଶା ଆସେମ୍ବୁ ରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ
ନିନାବାଦ କଲେହେଁ, ଜନ୍ମ ଡି. ପି. ଆଇ ହୋଇ କିପରି ବିଦ୍ୟା କେଲେ ? ଏପରି
ଲୋକ ପକ୍ଷରେ କ୍ଲାସ ଓ ନାଚ ପାଇବାର ଅସ୍ମବ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲ କିପରି ? ଏପରି
କାରଣ ସାପ୍ରଦାୟିକ ନିର୍ମିତିତାରେ ଯାହିଁଯାଇଛି ? କିନ୍ତୁ ବଳିଙ୍କ ଗାଁରେ ଥବା ହାଇସ୍କ୍ଵିଲ୍
ହତ୍ତକ ବଳିଙ୍କ ନାଁ ଯୋଦିବାର ଜଜ୍ଞା ପ୍ରକାଶ କଲେଇ ଆଉ ଜଣେ କ୍ଲାସ୍‌ଓ୍ଯାନ୍
ଅଫିସର, ସାପ୍ରଦାୟିକ ହୋଇ ଉଠେ ! ସେମାନେ କହିବେ କି ପୁଣି ଇଂରେଜୀ ଓ
ଓଡ଼ିଆରେ ଡବଲ ଏମ୍. ଏ. (ଓଡ଼ିଆରେ ଫାଷ୍ଟ୍-କ୍ଲାସ ଓ ଗୋଲ୍-ଡିମେଡାଲିଷ୍ଟ୍) ସମ୍ବନ୍ଧ
ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାରେ ଡି.ଇଚି ପଶ୍ଚାରେ ପ୍ରଥମ, ସରୀତବିତ୍, ସୁଷ୍ଠୁରସବୋଧ,
ସୁବଜ୍ଞା, ସୁ-ଅଭିନେତା, ସୃଜନଶୀଳ ସୁଲେଖକ ଏବଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ଗଢି
ଆଶ୍ୱଦିତ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଦେମୀର ସେହେଠାରୀ ପଦରୁ ଡଢି, ତାଙ୍କ
ଜାଗାରେ, ତଳାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ, କି ଅଧିକ ଶୈଖିକ ଓ ସାହୁତିକ ଯୋଗ୍ୟତା
ଆବିଷ୍କାର କର ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଆଣି ବସାଇ ଦେଲେ ? ଏଠି ସାହୁତାଦୀବ୍ୟକ୍ତି
ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ଫଳାର୍ଥିତାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କୁଣ୍ଡଲ ହାଇସ୍କ୍ଵିଲ୍ ନାହିଁ
ଦେବାର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଜଣେ ଉନ୍ନତିପ୍ରକଟିତ ସାପ୍ରଦାୟିକ ବୋଲି ସରକାରୀ
ଶିଖୋଟରେ ଲୋକି ପାଇନ୍ତି । ଏ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ କେତେକଙ୍କର ଗୋପୀ-ପାତ୍ର-ପାତ୍ରିକା-
କଳିତ୍-ଅପ୍ରତିହତ ପ୍ରଭାବର ଏହା ଉନ୍ନତି ଆମ୍ବସତେଜତା ଛଡ଼ା ଆଉ କଣା

ହୋଇପାରେ ? ଅର୍ଥାତ୍ “ଆମ ସାହାରଙ୍ଗା କରିଯିବା । କେତେବା କିଏ କଣ ଲଗିବ । ସବୁ ପଥ ପଥିକା କାହିଁ ଆମର ହାତରେ ଓ ପେନ୍ ସୁବିଶା ଯୋଗୁ” ଦଳ, ଶାସନ, ସବୁଠି ଆମର ଦୂର୍ବଳବାର ପ୍ରଭାବ । କୁକୁର ଗୁଡ଼ାକ ଭାବୁଆନ୍ତି । ପାଣି କଲେଇ ବାଡ଼େଇ ଚାପୁ ଲଗିବାକୁ ଆମର ପଥ ପଥିକା ଅଛି ।”

ଉଚ୍ଚ ହାଇମ୍‌ପୁଲ ଓ ନୀତି ପ୍ରାଇମେରୀ

ଉଦ୍ଧର ଓଡ଼ିଶାର ଉନିଷ୍ଟେକ୍ଟର ଏକେ କଥା ଲହାଲିଶି ସିନା, ମୁଁ ପକୁଇରେ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେହି ଆଗ ଉନିଷ୍ଟେକ୍ଟର ଥିଲି । ପରେ ହେଲି ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାରେ । କଥା ଲହସରେହି, ଆଗ ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶା କଥା କହି ପକାଇଲି ।

କିନ୍ତୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁଁ ମାତ୍ର ଜୀବ ମାସ ଉନିଷ୍ଟେକ୍ଟର ଥିଲି । ତେଣୁ ଦେଖାଇ ଅଭିଜାତର ପୁଞ୍ଜି ନାହିଁ । କେବଳ ଦୁଇ ତନଟି କଥା ମନେ ପଡ଼ିଛି । ତାହାର୍ଥି କହି ରଖେ ।

ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ହାଇମ୍‌ପୁଲଗୁଡ଼ିକ ଉନିଷ୍ଟେକ୍ଟର କରି ଦେଖିଲି ସେ ଅଞ୍ଚଳର ହେଡ଼ ମାଷ୍ଟର, ଶିକ୍ଷକ ଓ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ପରିଗୁଳନା, ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ସମଶ୍ରେଣୀକ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକର ଅବଶ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା ଦେଇ ଉଚିତର । ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ହାଇମ୍‌ପୁଲମାନଙ୍କରେ ବିଜ୍ଞାନ ଯେପରି ପଡ଼ା ନେଉଥିଲା, ତାନା ଉତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ଆଇ. ଏସ୍. ସି. ସ୍କ୍ଵାଣ୍ୟାଭିର । ସେ ସବୁ ଲବରେଟସ୍ ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ଥିଲା । ଏପରି ମାତ୍ରାସ ସିଷ୍ଟେମର ଫଳ । ଦୁଇ ଅଞ୍ଚଳ ମିଶିଲାବେଳେ, ଏ ଦେଶର ଭକ୍ତାଳୀଙ୍କ ଡି. ପି. ଆଇ. ଟିପାଠି ଯଦି ପ୍ରକୁଳରେ ଶିକ୍ଷାନିଦ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତେ ତେବେ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳର ମାତ୍ରର ନ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଦେଖିବା କରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଟିକ୍ ଓଲଟା କାମ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓଡ଼ିଶାର ସେକେଣ୍ଟାଶ ସ୍କୁଲର ମାନଦଣ୍ଡକୁ ନ୍ୟନକରି, ଦେଶର ସମୃଦ୍ଧ ଅନିଷ୍ଟ କରିଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁବି । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରମର କଥା, ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାଇମେଶ ଶିକ୍ଷା ଅତି ଅଦେଖିତ ଓ ନିମ୍ନପ୍ରରେ ଥିବାର ଦେଖିଲି । ଅଧିକାଶ ଶିକ୍ଷକ ଅନ୍ତେଣୁ ଓ ସୁରୁଣା ଘୃଟଶାଳୀ ଅବଧାନକ ପ୍ରରଗ । ଜ୍ଞାପାମ, କୋରାପୁଟରେ ଅନେକ ପ୍ଲାନରେ ପ୍ରାଇମେଶ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭେଟି, ହାଇମ୍‌ପୁଲ ସବୁ ଯେଉଁଠି ଏପରି ଉଚି ପ୍ରରଗରେ, ସେଠି ପ୍ରାଇମେଶ ସ୍କୁଲ ସବୁ କିପରି ଏପରି ହେସ୍ବ ଅବଶ୍ୟାରେ ଅଛନ୍ତି, ଭାବ ଭାବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତିତ ହୋଇଥିଲି । ହୃଦୟ ଅନ୍ୟା ର ଭିତରେ ବଦଳିବଣି କାହିଁ ।

ହାଇସ୍‌କୁଲରେ ହସ୍ତଶୈଳେ ପ୍ରତିବାଦ ।

ସେତେବେଳେ ନିଜାବୋର୍ଡର ଘରତ୍ତ ଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ମାତ୍ରାମ୍ବୁ ସିଲ୍ଫେମ ଅନୁଯାୟୀ, ସେକେଣ୍ଟାବେ ଏଡ୍ରୁଲେଗନ ମଧ୍ୟ ନିଜବୋର୍ଡ ହାଇରେ ଥିଲା । ଫଳରେ ପ୍ରାନମେଶ୍ଵର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସହିତ ହାଇସ୍‌କୁଲ ଶିକ୍ଷକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦଳୀୟ ନିଜାବୋର୍ଡ ନେୟାରମାନ୍ଦଙ୍କର ପଶାପାଲିର ଗୋଟି ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲେ । ମୁଁ ଥିଲାବେଳେ ଗଞ୍ଜାମ ନିଜାବୋର୍ଡ ଲଂଗ୍ରେସ ଦଳ ହାଇରେ ଥିଲା । ଯେ ତେୟାରମାନ ଥିଲେ ସେଥିଲେ ମୋର ଜଣାଶୁଣା ଲେକ । ମୁଁ ଇନିଷ୍ଟିଟ୍ଯୁଲେ ହେଡ୍ରୁମାଷ୍ଟର ଅଞ୍ଜଳିରେ, ତେୟାରମାନ, ସେ ସ୍କୁଲର କେବଳ ଏକ ଆସିଷ୍ଟ୍‌ଟିଚରକୁ ନୁହେଁ, ଜଣେ ପିଅନକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତଃ ବଦଳି କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ସେଇ ଆଶଳର ଚିରାଚରିତ, ଗତାନୁଗ୍ରହିକ ଘଟଣା ଥିଲା । ବିଦ୍ୟାନ୍ୟାନନ୍ଦରେ ବାହାରର ପ୍ରଭାବର ମୁଁ ଏପରି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେ, ସେତେବେଳେ ଇନିଷ୍ଟିଟ୍ଯୁଲର ଆରମ୍ଭରେହି, ମୁଁ ଏହାର ଦୁଇ ପ୍ରତିବାଦ କରି, ତେୟାରମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ କଢ଼ିଆ ପଥ ଲେଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତେୟାରମାନ ତା'ର କୌଣସି ଉଥର ଦେଇନଥିଲେ ।

ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ହେଡ୍ରୁମାଷ୍ଟର ଓ ଭାଙ୍ଗର ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାର ମନ୍ତ୍ରଷେଷ ଆବୋଦୀ ଉଚିତ ଓ କଲ୍ଲାଣକର ନୁହେଁ, ନୁହେଁ, ନୁହେଁ । ଏ ଦେଶର ତଥାଳଥିତ ନେଇବର୍ଗ ଓ ଶାସକବର୍ଗ ଏଇତଳ ଅନ୍ତରତଃ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୃଦୟବୋଧ ନକରିପାରିଛନ୍ତି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଦେଶର ବିଦ୍ୟାନ୍ୟାନନ୍ଦମାନଙ୍କରେ ଷ୍ଟାଣ୍ଡର୍ ଓ ଡିସ୍ଟ୍ରିବ୍ୟୁ ନାମ ସମ୍ମାନ କେବଳ ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଜାଣ୍ଯୁ ଚରିଷର ଉନ୍ନତି ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ।

ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୁରୁମାସ ମାତ୍ର ଇନିଷ୍ଟିଟ୍ଯୁଲ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହିକାଳ ଭିତରେ ସେଠାରେ ଏକ ହେଡ୍ରୁମାଷ୍ଟର-ସମ୍ମିଳନ, ହାଇସ୍‌କୁଲ-ସପୁତ୍ର ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ ପାଇଁ, କରାଇ ନେଇଥିଲି । ‘ଶିକ୍ଷକର ଭୁମିକା’ ନେଇ ସେହି ସମ୍ମିଳନରେ ଦେଇଥିବା ବନ୍ଧୁତା ପରିଶିଳ୍ପରେ ଦେଇ ଦେଉଛି ।

ବିଚିତ୍ର କୃତିଙ୍କରିତା

ଇନିଷ୍ଟିଟ୍ଯୁଲ ପଦବୀ ଅନ୍ତରିତ ହେବାର ନହିଁ ବର୍ଷପରେ, ସେହି ପଦରେ ଆଇ, କରିଥିବା କୌଣସି ସାମାନ୍ୟ କଥାର ନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଲେଖକ କିପରି ବିଚାର କୃତିଙ୍କରିତା-ପ୍ରଦର୍ଶନର ସାକ୍ଷାତ୍ ପାଇଥିଲା, ସେହି କୌତୃହଳକର ଟାଟାଟି ଏଠାରେ ଉଚିତରେ କରି ଏ ଅଧ୍ୟାୟେ ଶେଖ କରେ ।

ସମ୍ବଲପୁରରେ ଥାଏ । ଖର୍ଚ୍ଛଟୀରେ ନିକଟ ଆମବା ଭିନରେ ଦ୍ଵାରେ ଶ୍ରୀଗୋପାତ୍ମନୀ
ନାଥ, ଭକ୍ତନ ଗୁର୍ର୍ମୁ ପାଂକ୍ରୀଙ୍କୁ କୋଣାର୍କ ଦୂଳଳ ଥାଣି ଘେରୁଥିଲା । ଆମେ
ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟ ଏକ ନଇପୋଳ ପାଖରେ ଅଟକଳୁ । ଷ୍ଣେତ୍ରଗେଷ୍ଠ ଭାବରେ
ପାଂକ୍ରୀ ଟୋଳି କିପରି ନିକଟରେ ଫ୍ରପୁକୁ ଖାତାରେ ଲେଖାଲେଖି କରୁଆନ୍ତି, ମୁଁ
ନିକଟରେ ଏକ ଗଛକଳ ଅନ୍ଧାରରେ ଠିଆ ହୋଇ ବାନାରର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଉପରୋଗ
କରୁଆଏ । ହତୀତ୍ ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ, ପଛଆଡ଼ି, ମୋ ହାତଟା କିଏ ଜାନି
ଧରିଲା । ମୁଁ ଚମକି ପଢ଼ିଲା । ମୋର ହତୀତ୍ ଅନୁଭବ ହେଲା ଯେ,-ମତର୍ବୁ! ମୁଁ,
ଲ୍ୟାଙ୍କ ଦେଇ ବସ୍ତାର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଲୋକକୁ ଆସି ଚନ୍ଦ୍ରକାର କଲି, କିଏ ରୁମେ ?
ପ୍ରାଧୁକ୍ରିକାର ଭତ୍ତରୁ ସେହି କଳନ୍ତି ଆଜତାୟୀ କିନ୍ତୁ, ଆଣ୍ଯୁରେ-ମୁଣ୍ଡ-ଲଗାର
ଲହୁର କରି କହିଲା—“ହଜୁର, ଆପଣ କୋଣାର୍କ ସରକାର୍କ ବୋଲି ଜାଣି
ମୁଁ ଫେରିବା ବାଟକୁ ଅନାଇ ରହିଛି, କେବଳ ମୋର କୃତଙ୍କତା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ।
ମୁଁ ପରୁଶିଲି “କି କୃତଙ୍କତା ? କେଉଁଥି ପାଇଁ ?” ସେ କହିଲା “ଆଜୀ, ମୁଁ ଜଣେ
ପ୍ରାରମ୍ଭସମ୍ବଲୁ ଶିକ୍ଷକ । ବହୁକାଳ ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଆପରି କରି କରି ଯାହା ହୋଇ-
ନଥିଲା, ଆପଣ ଭାନୁଷ୍ଠାନିକ ଥିଲବେଳେ ମୋ ଦୁଃଖ ଶୁଣି ମତେ ଅମୁକ ଜାଗାରୁ
ଅମୁକ ଜାଗାକୁ ଯେ ବଦଳି କରି ଦେଲେ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଆପଙ୍କ ନିକଟରେ
ଗରୀର କୃତଙ୍କ । ତାହାହିଁ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଏଠି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛୁ ।”

ଆଶ୍ୟେ ! ଏପ୍ରକାର ଆପରି ବା ତା ଉପରେ ମୋର ନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧ,
ମୋର କିଛିହିଁ ମନେ ନଥିଲା, କି ନାହିଁ । ସେ ଶିକ୍ଷକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ମୋର ଅପରିଚିତ ।
ପୁଣି, ମୁଁ କୋଣାର୍କ ଯାଇଛୁ ବୋଲି, ସେ ଜାଣିଲେ କା କିପରି ?

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟୁର

ପରିଶିଷ୍ଟ

ଦର୍ଶିଣୀଞ୍ଜଳ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବନ୍ଧୁତା ।

ଶିକ୍ଷକର ଭୂମିକା

(କାଂରାଜିରୁ ଅନୁବାଦ)

ସ୍ଵର୍ଗ ବିଧୁରଣ,

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ ଯେ, ପୃଥିବୀ-ପୃଷ୍ଠରେ ମନୁଧ୍ୟକଣନ ଆଜି ଯେପରି ଅନୁଚ୍ଛିତ ଓ ଅସୁଖୀ, ଏପରି କେବେ ହୋଇନଥିଲା । କେଣ୍ଟ, ଜୀବନର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଭବରେ, ବିଦ୍ୟାଲୟମାନଙ୍କରେ କେବଳ ଅଭିଯୋଗମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହର ପାଇବାରେ ବିସ୍ମୟ କ'ଣ ?— କେବଳ ନିରପରାଧ ଆମମାନଙ୍କ ଛାଡ଼ା, ଆମେ ଅଭିଯୋଗ ସବୁ ଖୁବ୍ ଖଣ୍ଜି ରଖିଛେ—ସମାଜ, ଶାସନ ଏବଂ ରାଜ୍ୟରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଜୀବିବାର କଥା ଏହୁଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଦି ଏକ ମନ୍ଦକାଳ ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକର ସମାଜକ ଉପଯୋଗୀତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଏହାଠାରୁ ଉପ୍ରୟୁକ୍ତିର ଦେଲ ଆଉ କାହିଁ ? ଜାଣ ବା ମାନବଜାତର ଗଠକ ବୋଲି ନିକକୁ ପ୍ରଭୁର କର ଆମେ ବହୁ ଦାଖା ବାନ୍ଧିବାରେ ଲାଗିଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦାଖାର ଯଥାର୍ଥତାର ପରିଷକ୍ଷା ହୁଏତ ଆଜିର ଅରାଜକତା-ମୟ ସମାଜରେ । ତାହା ପ୍ରମାଣ କରି ନପାରିଲେ ଆମ ଦାଖାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିବନି ।

ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷା ଯେ ଏକ ଜୀବକା, ଏହା ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ କୌଣସି ଲଜ୍ଜା ନଥିବାର କଥା । ସମାଜରେ ଶ୍ରମ-ବିଭାଗ-ନିୟମ ଅନୁଯାରେ ଜଣେ ମନୁଧ୍ୟ ଆହୁ ଜଣେ ମନୁଧ୍ୟକୁ ମାରିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଦରମା ବା ସମ୍ମାନ ପାଇଥାଏ ବା ଜଣେ ମନୁଧ୍ୟ ଗରୁଳତାଙ୍କୁ ଦେଖାଗୁହଁ କରିବାକୁ ଯାହା ପାଇଥାଏ, ଆଉଜଣେ, ମନୁଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ ମନୁଧ୍ୟ କରି ଗଢ଼ିବାର ଦାସିତିପୂର୍ଣ୍ଣ କାମପାଇଁ ତାହା ଦାଖା କରିବାରେ କି ଲାଜ୍ଜା ଅଛି ? କିନ୍ତୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ସେନିକର ମାରଣ-କ୍ଷମତା ପରି ଜଣେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷକର ମନୁଧ୍ୟ-ଗୋନ-କ୍ଷମତା, ସମସ୍ତେ ବିନା ବାଧାରେ ମାନ୍ୟିବେ ତ ? ଆମର ସବୁ ଦାଖା ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ଆମେ ଶିକ୍ଷାକୁ ଜୀବିକା ନୋଳି ଯଦି ଗନ୍ଧଣ କଲେ, ନାକୁ ଆଜିନ୍ ବା ଚକ୍ରସା ପରି ଏକ ସମ୍ବାଦିତ ବ୍ୟା-ନ୍ୟବିବାସ୍ୟରୂପେ ପରିଣତ କରିବାର ..ସ୍ଵର୍ଗିଆମମାନଙ୍କର ହିଁ ହେବା ଭାବେ । ଲେନଳ ମେହି ପଞ୍ଚାରେ ହିଁ ଶିକ୍ଷା-ନ୍ୟବିବାସ୍ୟ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ବାନ ଆପେ ଆପେ ବଢ଼ିଯିବ । ନାହାରର ଲେକେ ଆମମାନଙ୍କର ଦୋଷ, ଦୃବଳତା, ନିମ୍ନତା ଦେଖାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ, ଆମେ ଆମ ବ୍ୟବିବାସ୍ୟର ମାନକୁ ଏପରି ଉଚ୍ଚ ରଚିବା ଯେ ଆମରୁ ଅମ ବ୍ୟବିବାସ୍ୟ ପତି ଅଷ୍ଟାନ ଓ ଦେଖାଇର ଅନୁଥବା ଅଞ୍ଜ ଅନିପୁଣ୍ୟାକ ଆପେ ଆପେ ବାହାରୀଯିବେ ଓ ଯେଉଁତକ ରହିବେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଜାତ ପ୍ରତି ଜୀବର ଦ୍ୱାରା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତର ମହିମା ଓ ନିପୁଣ୍ୟତାର ସାଜ ଆମେ ପାଇବା ଇଂଲଣ୍ଡର ପବଲିକ୍ ସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ । ଆମ ଏର ପାଖରେ ବଜାଳୀ ଜାତର ଅଭ୍ୟଦୟ ଅଲୋଚନା କଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଦେଖିବା ଯେ ଏକ ବା ଦୁଇପୁରୁଷର ଗୁଡ଼ିଏ ଅଙ୍ଗଜନାମ ହେଉଁମାଝୁର୍ରୁ ହେ ଜାତକ ଏପରି ଜାତି ଠିଆ କରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

ଆମର ଏଇ ପ୍ରିୟ ପ୍ରନେଶ ଓନ୍ଦରାକୁ ନୁଆକରି ଜାତିବା ପାଇଁ ଆମର ସେହିପରି ଦଲେ ଜାତଗତପ୍ରାଣ ହେଉଁମାଝୁର ଦର୍କାର । ପ୍ରତିହେଉଁମାଝୁର ନିଜକୁ ଜଣେଇଲାଇକିଟି କାଳ ଇଂରିଜିନିଧୂର ଓ ନିଜ ସ୍କୁଲକୁ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାଇକାମୋ ଭବିବେ । ଜାଜ ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ସେହି ମାନବିକ ଭାଇନାମୋରୁ ବର୍ଣ୍ଣପରେ ବର୍ଣ୍ଣ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବିଦ୍ୟକଣା ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଗୁରୁଆଡ଼େ ଆଲୋକ ଓ ଉତ୍ସାହ ବିକରଣ କରିବେ । ଯଦି ଏହି ମାନବିକ ଭାଇନାମୋ ସବୁ ବିଶ୍ଵାସିଲ ଓ ବେଳମୀ ହୋଇ ରହନ୍ତି ତେବେ ଜାଣି ରଖେସେ ଯାରାକୁ ବା ଡୁଡୁ ମୁରୁ ଯେଉଁ ଜଳବିଦ୍ୟାକୁ ଏ ଦେଶକୁ ନବନ୍ଦିଗ ଦେବାର ଆଶା କରାଯାଉଛି, ତା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ତାହା ଏ ଦେଶକୁ ଏକ ଦୁଃଖମୟ ରଜ୍ୟର୍ଥ କରିବି ।

ସ୍ଵାଧୀନଭାବରେ ଆମେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅପରିପକ୍କ, ଅଗଭାର, କୌଣସିପକାର-ମେରୁଦଶ୍ରମାନ, କେବଳ-ଗୁରୁଶା-ଖୋଜା ମାଟ୍ଟିକ ଓ ଖାଲୁ-ଏହି ସ୍ଵର୍ଗିନିକର ଏଇପରି ଜାବନ୍ତି ବିଦ୍ୟକଣା ସବୁ ସମାଜରେ ବିଶ୍ଵ ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଭାବିତ ।

ସାବଧାନୀ

ସ୍ଵାଧୀନତା ନାମରେ ଆମ ଲେକେ ଉପିପ୍ତିନ୍ ଶବ୍ଦର ବିକୃତ ଅର୍ଥ କରିବା ମଧ୍ୟ ସାବଧିକ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀ ପାଣ୍ଡିତ୍ ଦେଲଣି ଓ ଆହୁତି ହେବ । ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ

ଏକୀୟ ରାଜନୀତିର ପଣାପାଳି ଭବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଆମଙ୍କା ମଧ୍ୟ କରୁବର ରହୁଛି । ଏକ ଏହି ପ୍ରକାରର ସଂଗମୀ ନିଶ୍ଚାଳା ଭିତରେ ଆମେ କହିବା ନ୍ଯୂଲିଗ୍ନୁଡ଼ିକାଳୀ ଦାସ୍ତିତ୍ତରେ, ଯେଳିଠାରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଜାତି ଗଢା ହେବାର ଆଶା କରାଯାଏ । ଆମେ ଚରୁଢ଼ିଗତ ଶିଖାଳାକୁ ବଢ଼େଇବା, ନା, ଆମର ସ୍ଵାମୀ-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିର୍ମାଣକୁ କାହାକୁ ଭବରେ ରଖାକରି, ଜାତି ପ୍ରତି ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆମେ ପାଳିବା ? ବନ୍ଧୁ ଜୀବ, ଶେଷୋକ୍ତ ପତ୍ରା କ୍ଲେଶଦାୟକ ହେଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ପଥହିଁ, ଆମର ପଥ ।

ଆଜି ପୁଥିବା ଲୃଣା, ଅବଶ୍ୟକରେ ବହୁଧା-ବିଭିନ୍ନ / ଧର୍ମନିତା ଯୋଗୁଁ ଆମ ଜନଭୂମି ଭରତ ମଧ୍ୟ ଆଜି ବିଭିନ୍ନ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ରକ୍ତ ଓ ଲୋତକରେ ତାର ମାଟି ଆଜି ଆତ୍ମିଁ । ଏଣେ ଆମ ଭିତରେ ଭାଷା, ଓ କାଷ୍ଟ୍ର (ଜାତ) ଓ ପ୍ରାଦେଶୀକ ଜାତୀୟତାର ଅନ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁକୂଳ ବେଳ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି, ସୁବିଧା ପାଇଲେ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ତର ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡଳୁ ସହାୟ କରିବେ । ଇଶ୍ଵର ଓ ଆମର ପ୍ରିୟ ଓ ବୈଦିକାୟିକ-ଗୌରବମୟ ଏହି ଜନ୍ମ ଭୂମିକୁ ସ୍ଥରଣ କରି, ଆମେ ଶିକ୍ଷକ-ମାନେ ଏହି ମାର୍ଗମୂଳକ ଅନ୍ତର ସବୁର ଗଜା ଯେପରି ନଷ୍ଟ କରି ପକାଇ । ଜନଭୂମରେ ଭରତ, ପ୍ରେମର, ଆଲୋକର ଓ ଶାନ୍ତିର ବାର୍ତ୍ତା-ବାହକ ହୋଇ ଅସ୍ତିତ୍ବ । ଆମେ ଆମ ମାତୃଭୂମିର ଏହି ବୈଦିକାୟିକ ଭୂମିକାକୁ ଭୁଲିଯିବାକି ? ଆମେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାହା ଭୁଲିଯାଇ, ଆମ ବୁଝିଆଡ଼େ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ବିଦ୍ୟେଷ ଓ ସକର୍ମତାର ପଚେଶ ଠିଆ କରାଇ, ଆମର ବିରାଟ ଜାତୀୟତାକୁ ଯଦି ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଯାଉ, ତେବେ ଏ ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । *

(ଅଧୁନା-ବିଲୁପ୍ତ 'ପ୍ରୋଗ୍ରେସ୍' -ନାମକ
ଇଂରାଜି ମାସିକ ପଦିକାର ପ୍ରଥମ ଭାଗ,
ସଂଖ୍ୟା ୩୭୨ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ)

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ମେହେର କଲେଜରେ

ନୂତନ ସଂସାର

ପବିତ୍ର-ଖଦ୍ଗ-ପରିଧାୟା, ଗାନ୍ଧି-ସଞ୍ଚ୍ୟ-ଗୌରବାନ୍ତି ଓ ଅହଂପ-ମୟ-ଧାରୀଙ୍କ ଉତ୍ତରାର କେତେକ ଶ୍ରେସ୍ତ କଂଗ୍ରେସ୍ ନେତୃତ୍ବଙ୍କ ଜୀବନକେତନରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏକ ମହାବିଜୟର ଏଇ ଏକ ଫଳେ, ଅଳ୍ପ ଅନ୍ତରରେ ଜାନ୍ମିତ୍ତ ଜୀବନ ରହିଥିବ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ-ପ୍ରଭୁତ୍ବ-ବୈଷ୍ଣବ-ପଦ୍ଧତି ଉପରେ ନିଜ ପ୍ରାଦୀନ ମତଟି କେବଳ ଦେବାବୁନ୍ଦୀ ଦିନେ ଏ ଦେଶର ଜଣେ ଲୋକ ଓ ଶିକ୍ଷା-ବିଦ୍ୱାନ ମୟକ ସେମାନେ ଭକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ବସିଥିଲେ । ଶେଷରେ, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ସେଇ ଲୋକଙ୍କ ଜନ୍ମପ୍ରେକ୍ଷନ ତ୍ରୀପାର୍ଟମେଣ୍ଟରୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେବାରେହି ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ କିନ୍ତୁ ସମ୍ମୁଦ୍ର ହୋଇଥିଲା ଓ ମେ ଲେକ, ସେ ନାଟିରୁ କୌମିମତେ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରି ଏ ପର୍ମିନ୍ତ ବନ୍ଧୁତା ଓ ଏଇ ବହୁ ଯେ ଆଜି ଲେଖୁଛି, ତାହା କେବଳ ବିଧାତାର ଆଣୀଙ୍କାର ।

ସେଇମାନେ କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତିକୁ ନିଜର କୋଠପରି ବୋଲି ମନେ କରି ସେ ସଂପର୍କରେ ଆକାଡେମୀକ ଆଲୋଚନାକୁ ମଧ୍ୟ ସହ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ବାହାରକୁ ଦିଶୁଥିବା ତଥାକଥିତ ଉଦାର ଚେତନା ତଳେ ସେମାନଙ୍କର ଭିତରେ ଥିବା ଉକ୍ତଟ ସଂକାର୍ଣ୍ଣତା ଓ ଅହମିକା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

ଏଇ ଘଟଣାର ଦଶବର୍ଷ ପରେ, ଏତ୍ତଣା ଆସେନ୍ତିର ସଦସ୍ୟଙ୍କା (କଂଗ୍ରେସ ମେମୂର ସହିତ) ସମ୍ମୁଖରେ, ଶାକୁ ଭାବରେ, ମନସ୍ତ୍ରୋଷ କରି, ବେଷ୍ଟିକ-ପଦ୍ଧତି ବିବୁଦ୍ଧରେ ଭାଷଣମାନ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ୧୯୮୮ରେ ଏ ଦେଶର ଜଣେ ଲୋକଙ୍କ ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ବୀ ସେହି ପଦ୍ଧତିର କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ବିରୋଧ ନେତାଙ୍କାରୀଙ୍କ କରିଥିଲା ମୋତି ତଥାକଥିତ ଅହଂସଖମୀ ଗାନ୍ଧିନାନାଧାରୀ ନେତୃତ୍ବରେ କାର ରକ୍ତମାଂସ ଭକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଉକ୍ତାର କରି ଭିତ୍ତିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏକ ବିରାଟ ସାଜନେତିକ ଦଳର ପ୍ରଭାବ ଓ ଗମ୍ଭୀର କୋଟି ଟୋଟି ମୁଦ୍ରାର ଅକୁଣ୍ଡ ବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ବେସିକ୍ ପଢ଼ିବକୁ ଏ ଦେଶରେ ପୁଷ୍ଟ ମନଳ କରିପାରି ନାହିଁ । ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଲୋକ ଯାହା ଦେଶର ଦେଇଥିଲ ସେହି ଖୁଣ୍ଟିକହିଁ ଏଇ ବେସିକ୍ ପଢ଼ିବର ପ୍ରକଳ୍ପ ଚେହେର ରୂପେ ଆଜି ଦେଶ ଆଗରେ ଦୟାସ୍ମାନ । କିନ୍ତୁ କୋଟି କୋଟି ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମୁଦ୍ରାର ଅପବ୍ୟୁ ଏବେ ବି ରୁକ୍ଷିତ ବେସିକ୍ ପହରେ । ଏ ଦେଶରେ ଯୋର ମତାନ୍ତିତା, ଛଦ୍ମତା ଓ ଅପଳାତ୍ୟାତ୍ୟାତାର ସୁନ୍ଦରତର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନାହିଁ ଏହି ହମାଗତ ଅପବ୍ୟୁତାରୁ ।

ଯାହାନେଉ, ବେସିକ୍ ବିବୁଦ୍ଧରେ ଲହିନାର ଅପରାଧ ଯୋଗୁ ଏଇ ଲେଖକ ଉଠାଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକ୍ଷଟର ପଦରୁ ବଦଳି ହୋଇ ଫୁଲ୍ଫୁଲ୍ ଅପ୍ରଭ୍ୟାଣିତ ଭାବରେ ଗଞ୍ଜାଧର ମେହେର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସପଲରୁପେ ଯେ ବଦଳି ହେଲା, ଦଣ୍ଡଦାତା ଓ ଦଣ୍ଡଦେବୀକା କେହି ସେତେନେଲେ କଳଙ୍ଗନା କରି ନଥିଲେ ଯେ, ଏ ନିର୍ବାସନ ଏକ ପୁଣ୍ୟ ପୁରୁଷରେ ପରିଣତ ହେବ । ଶେଷରେ ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ହେଲା ଲେଖକ ପ୍ରତି, ନିର୍ବାସିତର ଏକ ନୂତନ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ ।

ଚର୍ବାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ. ମତେ ବାଲେଶ୍ୱର, ନମଜୀର, ସମୂଲସୁର ଆଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କଲେଜ ବାହୁନାକୁ କହିଥିଲେ । ମୁଁ ସମୂଲସୁର ଛତା ଅନ୍ୟ ସମୂଲୀକୁ ଯିବାକୁ କହିଥିଲି । କାରଣ, ଏଡ଼ିକେଶନାଳ ଆଭିଭାବକର ଥିଲାଦେଲେ ମୋର ପ୍ରିୟତମ ସନ୍ତ୍ରାନ୍ତିକୁ ମୁଁ ସେଠାରେ ହରାଇଥିବାରୁ, ଆଉ ସମୂଲସୁର ମାତ୍ରବାକୁ ମୋର ଜାଣ୍ଠା ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଡି. ପି. ଆଇ. ସେଇ ପ୍ରାନକୃତୀ ଯିବାକୁ ନାହା କଲେ ମତେ ।

ସାତ-ଆଠ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେଠି ପ୍ରିନ୍ସପଲ୍ ସାନରେ କ'ଣ କରି ଭାବାର କାଟାଳର ଦେବାକୁ ମୁଁ ଯାଉନାହିଁ । ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଅଭିର୍ଭବାଦ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଭବରେ ମୋର ଚେଷ୍ଟା, ସେହି ଚେଷ୍ଟାର ପରିବେଳେ, ମୁଁ ପୁଣି ସେହି ପରିବେଳେର କିପରି ସମ୍ମାନୀନ ହୋଇଛି, ମୋର ଭୁଲ ଓ ମୁଁ ଭାର ପୁଣି କିପରି ସମ୍ମାନୀନ ହୋଇଛି,—ଏଇ ସ୍ଵରୂପ ଅଭିଭାବାନ୍ତି ଏଇ ଗନ୍ଧର ଉପକାବ୍ୟ । କାରଣ, ଏଇ ଅଭିଭାବାନ୍ତି ରେକର୍ଡ ହିଁ, ଏପରିକି ମୋର ପ୍ରମାଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସମ୍ମଧମୀ ସହ୍ୟାୟୀ ବର୍ଣ୍ଣର ଉପକାବ୍ୟରେ ଆସିବ । ଏହାହିଁ ଏ ଗନ୍ଧର ଆଭିମଣ୍ୟ । କରେନ୍ତି ଏହା ଲେଖିବାର କୌଣସି ଯଥାର୍ଥତା ନ ଥିଲା ।

ନିମ୍ନମାନ ଓ ଅନେକିଧ୍ୟ

ଆଜି ଭାବତବର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଲୀର ପ୍ରଧାନ ଦୋଷ ଏହି ଯେ ଏହା ବହୁଧା ଖଣ୍ଡିତ ଓ ଅନ୍ତର୍ଭାବର ପରିଷର ଭିତରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ପ୍ରାଚୀମେଣ୍ଡାରୁ ଖାଇଯିଲୁ, ପୁଣି ହାଇୟୁଲ୍ଲିଲୁ କଲେଜ, ପ୍ରତ୍ୟେକି ପ୍ରତ୍ୟେକି ଅଳଗା ଅଳଗା ।

ପୁଣି ପ୍ରାଚମେଘର ଗୃଟଶାଳୀ ସାଥେ ଶନ୍ତୀ, ବେସିକୁର ଶନ୍ତୀ ଉଭୟ ଗୃଟଶାଳୀ ଓ ପ୍ରାଚମେଘ ସହିତ । ଯେଉଁଠି ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିକିଞ୍ଚ ବା ଏକପ୍ରାଣତା ବା ଏକାଭିମୁଖୀତା ସ୍ଥିର ହୋଇପାରୁନି, ସେଠି ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଜାତ ଗଢ଼ାହେବ କିପରି ? ଏତେ କମିଟି, କମିଶନ ବସିଲେ, ମୋଟା ମୋଟା କିତାପ ବାହାର କଲେ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭାବ ଜାତ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପରମ୍ପରା, ଆନୁପାଦିକ, ଏକଭୂତ ଶିକ୍ଷାପଦବ୍ରତ କେହି ତ ଦେଇ ପାରିଲେନି । ପୁଣି ସବୁ କଡ଼ ବଡ଼ କଥା କୃହାୟାଉଛି, ଅଥବା ବିଦ୍ୟାର ‘ସ୍ଥାଣାର୍ଦ୍ଦ’କୁ ଉପରକୁ ଉଠେଇବାର କଥା କେହି ଭୁଣ୍ଟରେ ଧରୁ ନାହାନ୍ତି । ସମ୍ଭାବନାରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଶିକ୍ଷାର ମାନଦଣ୍ଡ ଯେପରି ନିମ୍ନ ଓ ହେସ୍ତ, ସେପରି କୌଣସିଠାରେ ହେଲେ ନାହିଁ । କୋଡ଼ିଏ ମାର୍କ ଗ୍ରେସ୍ ଦେଇ ଯେଉଁଠି ପିଲକ୍କ ପାଦ କରିଯାଏ, ସେଠି ଅବସ୍ଥା ଯେ କିଣ୍ଟଙ୍କଳ ଓ ଅଧୋଗମନଙ୍କଳ ହେବ, ଏଥରେ କି ବିସ୍ମ୍ରିତ ହେବାର କିଛି ଅଛି ?

ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜରେ ମୁଁ ଏଇ ସବୁ ଦିଗରେ କିଛି ପ୍ରସ୍ତର କରିଥିଲି । ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ସବାଂଶ ସହିତ ଏକ ଆନୁପାଦିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ କିପରି ଏକ, ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧମୂଳ୍କ ଏକକ ହେବା ଉଚିତ, ତାହାରୁ ଥିଲା ମୋର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଆଦର୍ଶ । ସେହି ସନ୍ତ କେତେଦୂର ସଫଳତା ଲଭ କରିଥିଲା, ତାହା ଅନ୍ୟମାନେ କହୁବେ । ମୁଁ କେବଳ ମୋ ଚେଷ୍ଟାଗୁଡ଼ିକର ‘କାହିଁକି’ ଓ ‘କିପରି’ର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେହି ଉଥେଷ୍ଟ ହେବ ବୋଧନ୍ତୁଏ ।

ବୈଶେଷିକାର ସଂସ୍କାର

ମୁଁ ସମୂଲପୁର କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦେବାର ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ସକାଳେ କଲେଜ କମ୍ପାଉଣ୍ଟରେ ବୁଲୁଛି, ଦେଖିଲ ଅନେକ ପିଲା ଏକା ଏକା ବା ଦଳ ଦଳ ହୋଇ, ଏଣେତେଣେ ଲୁଜ ପିନ୍ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପରୁରିଲି, ହଷ୍ଟେଲରେ ଷୁଢ଼ିପିଅନ୍ତି (ପଢ଼ାବେଳ) ଅଛି କି ନାହିଁ ଓ ଯଦି ଅଛି, ସେମାନେ ନ ପଢ଼ି ବୁଲୁଛନ୍ତି କାହିଁକି । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉଭୟ ପାଇଲି ଯେ କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପିରିଅନ୍ତି ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ପୁଣି ସକାଳେ ଜଳଶିଆର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରେଳ-ଷେଷନକୁ ଗୁ-ଜଳଶିଆ ଖାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ।

ମୁଁ ଶୁଣି ପ୍ରମୁଖ ହେଲି । ମୋ ଆଗରୁ ଏକ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଗଲେରି । ଅଥବା ପିଲଙ୍କର ଏହି ମୌଳିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟା କରିଯାଇ ପାରିନାହାନ୍ତି ? ଜଣେ କଲେଜ ଅଧ୍ୟକ୍ଷର କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ, ଖାଲି କାଗଜଲେ ଦର୍ଶନକୁ ମାରିବା ?

ସ୍ଵାର କିଛିଦିନ ପରେ ହଷ୍ଟେଲ ପିଲେ ମତେ ଖାଇବାକୁ ଡାକିଲେ । ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ହଷ୍ଟେଲରେ ତଥାକଥତ ଭାଇନିଂରୁମରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମାଟି ଚଟାଣ । ପିଲେ ତଳେ କୟାହିନ୍ତି, ଏକ ଏକ ଚଟେଇ ଉପରେ । ପରଟି ପାଣିରେ ପୋତୁ ହୋଇ ଥିବାରୁ, ଏକପ୍ରକାର କର୍ଦମାକ । ମୁଁ ଯାହାହେଉ କସିଲି; କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି, ପାଦ୍ୟଠାରୁ ଖାଦ୍ୟ ଆହୁରି କରିପାଇ । ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ପାଣିଆ ଭାଲ ଓ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ତରକାରି । ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ପରିବେଶର ନାୟ୍ତି । ଅନେକ ପିଲେ ପ୍ରଥମଥର ଯେଉଁ ଭାତ ବଢ଼ା ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ପଳାଇବାର ଦେଖିଲି । କାହାକୁ କିନ୍ତୁ କହିଲିନି; କିନ୍ତୁ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ମତେ ଗମ୍ଭୀର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଲା ।

ମୁଁ ନିଜକୁ ପରିଚିଲି,—ମୁଁ ଏଠି କାହିଁକି ଥିଲା ? ମୋ ଜାତିର ଏଇ ଶତ ଶତ ତ୍ରୁଣ ମୋ ନିମାରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ । ଏଇ ହେଉଛୁ ଏମାନଙ୍କ ର ଶଶିର ଓ ମନର ବର୍ତ୍ତିନାର ଓ ଗଢ଼ାହେବାର ସମୟ । କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସେଇ ବେଳରେ, ଏମାନେ କି ବିଶ୍ଵାଳ ପରିଷ୍ଠିତିରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ! କି ବାନସ୍ଥିନ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଛନ୍ତି ଏମାନେ ? ଏମାନେ କି ମରିଷ ହେବେ ? କି ଆଦର୍ଶ ଶିଖିଲେ ? ଏଇ କୁଣ୍ଡିତ, ବିଶ୍ଵାଳା ପରିବେଶରେ ବଢ଼ିଲେ ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଫୁଟିବାର ଆଶା କରୁଯାଇପାରେ କି ?

ଏଇଥରୁଦ୍ଵାରା ଆଗମ୍ବୁ ହେଲା ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର କଲେଜରେ ରେପେଲ ଶାଳାର ସହାର । ଜମାସ ଭିତରେ ପିଲଙ୍କୁ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତିରୋଧ ସହ୍ରେ, ଟେବୁଲ ଚୌକିରେ କସି ଖୁଅଗଲ । କଲେଜ ଟଣ୍ଡୁ ଫଣ୍ଟରୁ ମୋ ନିଜ ଦାସ୍ତବ୍ରରେ (ଦୁଇଥରରେ) ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ଦଶ ସହ୍ସ୍ର ସତକି ଟଙ୍କା ଧାରାଣି ପୁନ୍ଦର ନୁଆ ଥାଳି-ଚିନାର ସେହି ପ୍ରତିପିଲ ପାଇଁ କଣି ଅଗାଇଲି । ପୁଣି ପିଲେ ଯେଉଁକି ଟଙ୍କା ଆଗରୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ, ସେଇ ଟଙ୍କାରେ ହିଁ କଲେଜର ନିଜର କାଷ୍ଟିନ୍ ଓ ଅଧ୍ୟ-ସରକାର ମେସ୍ତରେ ଜବାନମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରକୁର ପରିମାଣରେ ଉଭୟ ଜଳଣିଆ ଓ ଭୋଗନ ଯୋଗାଇ ପାଇଲି ।

ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜର ଖାଦ୍ୟବନସ୍ଥା ଶୀଘ୍ର ଆଦର୍ଶ ପ୍ଲାନ୍ସ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସ୍ଵର୍ଗ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମୁଖ୍ୟତାରେ ଗଠିତ ଯୁନିଭରସଟି ଜନ୍ୟପଦକଟିରମାନେ (ବର୍ତ୍ତିମାନର ଭାଇସ୍ଟରୁଙ୍କୁଷେଳର ଉକ୍ତର ପରିଜା ତା'ର ଜଣେ ମେମୂର ଥିଲେ) ମଧ୍ୟ, ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏଇ ଅଭିମତ ଦେଇଥିଲେ ।

“କଲେଜ (ଗୁମ୍ଫାମେ କାମିକାରୀ) —ମେସ୍ ଆଦର୍ଶବାଦ-ପ୍ରଶୋଦତ ପର ବୋଧ ହେଲା । ପ୍ରତି ମିଲିର ଦାମ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟା ଦିପଇଥା, (୧୯୪୩ ସାଲର କଥା) । କିନ୍ତୁ ପିଲମାନେ ସେଇ ଦାମରେ ଭାତ, ଭାଲ ଓ ତିନିଟା ତରକାରି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ଲାଗି ଭିତରେ ରହନ୍ତି ପରିଚାଳନା ଖର୍ଚ୍ । ପ୍ରିନ୍ସିପିଲ, ପରିଚାଳନାରେ ଏକ ମିତଦ୍ୟଧୂ ପଢ଼ିବା ପ୍ରକାରିତି କଣ୍ଠବାରୁ ଏହା ସଂତୁଦ ହୋଇଛି । ପିଲମାନଙ୍କୁ ଖାଇବା ଏବେମାଟି ଚାଟାଣରେ ବିଷିବାକୁ ପଡ଼ୁନି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଟେବୁଲ ଓ ବେଞ୍ଚ

ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଯୋଗାଇଦିଆଯାଇଥିବା କଳିଖିଆ ମହା ଦ୍ୱାମ । ମନୁ କିନିମ
୧କୁ ମ୍ୟାନେନରଙ୍କ କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚାନରେ ହଣସ୍ତେଲ ମେମରେ ନିଅନ୍ତ ଦେଉଛି । ବାହାର
ନିଜାରୁ କିଛି କିଣା ହୁଏନା । ୭୦ ୦ ଟଙ୍କାରେ ଆବର୍ମ ହୋଇଥିବା ଏକ
କୋ-ଅପରେଟିଭ ସୋଧାଇଟି ବନ୍ଧୁମାନ ନର୍ତ୍ତରେ ୪୦ ଦିନାର ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସାୟ
ଦେଖାଉଛି । କଲେଜର ପରିବା-ବିତ୍ତ ହଣସ୍ତେଲର ଗୁହନୀ ଅନେକାଂଶରେ ପୂରିତ
କରେ । ମନେ ହେଉଛି ଯେ, ଏକ କଲେଜର ମେସ୍ତ ପରିମଳକା ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନୁକରଣୀୟ
ଏବଂ ସବୁ କଲେଜ ଓ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପ୍ରବତ୍ତିତ ହେବା ଉଚିତ ।”

୧୯୫୪, ମେଘଟେମ୍ବର ୨୭ ତାରିଖର ଅମୃତବଜାର ପଞ୍ଜିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ
ନିମଳିତ ସମ୍ବାଦ ମଧ୍ୟ କୌତୁଳପ୍ରଦଃ—

“ଆମର ବିଶେଷ ସମ୍ବାଦବାଚକ୍ର ନିକଟରୁ;

ସମ୍ବଲପୁର, ସେପ୍ଟେମ୍ବର ,୪ ।

ଜଣେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଯାହାର ଉତ୍ତରାଧିକାରେ ଏହାହିଁ ବୋଧନ୍ତିବେ ପ୍ରଥମ ଘଟଣା
ହେବ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟପାଳ ଶ୍ରୀ ପି. ଏସ୍. କୁମାରରୂପୀ ରାଜା, ଆଗରୁ-ଚନ୍ଦ୍ର-
ପ୍ରୋଗ୍ରାମରେ-ନଥଲେ ରାଜ୍ୟପାଳ କୌଣସିତାରେ ଶୁ-ପାନ ମଧ୍ୟ ନ କରିବାର ଯେଉଁ
କଟକଣା ଥାଏ, ତାକୁ ସମ୍ମଳିତୁରି ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜ ପରିଦର୍ଶନ
କଲିବେଳେ କଲେଜର ନିଜର କାଣ୍ଡିନ୍, ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ କଷ୍ଟ ଓ ଉତ୍ସବ
ଯାଚିନ୍, ସେ ତାହା ନ ଭାଙ୍ଗିବାର ଲେଇ ସମ୍ମାଳି ପାରିନାଥଲେ । କଲେଜର ପିଲାଙ୍କ
ସହିତ ଖୁସିଗପ କରି କରି ଗରଞ୍ଜୀର୍ଦ୍ଦ ପିଲଙ୍କଠୁ କଲେଜର ନାନା ବିଷୟ ପୂର୍ବିଧାରେ
ଏହି ଶୁଣି ବିଷ୍ଟିତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ, ଏଠା କଲେଜରେ ପିଲଙ୍କ ଖାଇବା-ରହିବା
ଖର୍ଚ୍ଚ ମାତ୍ର ଟେକ୍ଷଣୀ, ଯେତେବେଳେ ସ୍କୁଲବ୍ୟୁଧୀ ମାତ୍ରାଧାରେ ହୃଦୟରେ ମାନଙ୍କରେ
ଏହା ଟେକ୍ଷଣୀରୁ କମ୍ ନହେଁ ।”

ମୋର ଧାରଣା ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାନୂଷ୍ଠାନରେ ହୁଣ୍ଡୁଳି ହେବା ଉଚିତ
ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଅଧିକ୍ୟାବ୍ଦ ନିପୁଣୀତାର ପ୍ରକଳ୍ପ ପରିଚ୍ୟ । ଆଉ, କିନ୍ତୁ ବା
ରୈପ୍ରେରଣାଳି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାନୂଷ୍ଠାନର ଏକ ଅପରିନାର୍ଥୀୟ ପ୍ରଖ୍ୟାନ ଅଛି ବୋଲି
ବିଶୁରତ ଦେବା ଓ ଅଧିକଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଜୀବଧାନରେ ତାହା ପରିଚ୍ୟାଳିକ ହେବା
ଉଚିତ । ‘ଶିକ୍ଷା’ ବା ଏତୁକେଣନ ହେଉଛି କିଶୋର ଓ ଚର୍ଚାଶର ଦେହ, ବୃଦ୍ଧି ଓ
ଆସା, ମନୁଷ୍ୟ-ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଏଇ ତନି ପ୍ରଧାନ ଅଂଶକୁ ସାନୁପାତକ ସୁପାମସ୍ତ୍ରସ ଘାତରେ
ଗଢ଼ିବା । ଏଥରୁ ଦେହ ଅଂଶଟି ଗଢ଼ା .ହେବ ହୁଣ୍ଡୁଳ ମେସି, ଖେଳପକ୍ଷିଆ ଓ
କିମ୍ବେପିଅମ୍ବରେ; ବୃଦ୍ଧି ଗଢ଼ାହେବ କ୍ଲାସ୍-ରୂପରେ, ଆଉ ଆସା ଗଢ଼ା .ହେବ ଅଧିକ,
ଶିକ୍ଷକ, କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ କରି ଅଧିକଙ୍କର ଭଦାର ନିଷ୍ଠାପ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବରେ । ଯଦି
ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଉତ୍ତମ ବିଦ୍ୟାନୂଷ୍ଠାନ ସବୁ ଦେଶରେ ଲୁହ୍ର ଓ ବୃଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଯେ

ଆମର ସେହି ଦେୟାନୁଶ୍ଵାନଗୁଡ଼ିକ ଦେବଳ ପାମ-ଫ୍ୟାଲଟର ନ ମୋଇ ଜାତି-ଗଠନର କେନ୍ଦ୍ର ହେଉ, କେବେ ଆମେ ଶିମାର ଏକ ତିନି ଅଙ୍ଗରୁ କୌଣସି ହେଲେ ଅଙ୍ଗକୁ ନାଦ ଦେଇ ପାରିବାନି ବା ଅନହେଲା ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବାନି । ଗୋଟାଳୁ ବାଦୁ ଦେଲେଇ ଆର ଦି'ଟା ଦୂର୍ଭିତ ହୋଇ ଉଠିବେ ଓ ତାହା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜାତି, ଉତ୍ସବ ଅକଳ୍ୟାଣକର ହେବ । ତାହାରୁ ଘଟୁଛି ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଥାଏ ଆଗରେ ।

ସ୍ଵରତବର୍ଷରେ ଆଦର୍ଣ୍ଣବାଦର ଅଭାବ ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ଏ ଦେଶରେ ଭୁବାୟାଇଥାଏ ବହୁତ । କିନ୍ତୁ ତା'ର କମ୍ ଅଂଶ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣାତ ହୁଏ । ବିଶେଷ କରି ସୁନାଗତିକତା ଓ ଭାବୁତାର ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭ୍ୟାସ, ଉତ୍ସବରହଁ ବଡ଼ ଅଭାବ ଏ ଦେଶରେ । ବଡ଼ ଅଭାବ ଏ ଦେଶରେ ସୁଶୃଙ୍ଖଳ, ବିନୟୁଶୋଭିତ, ବିଶ୍ଵରପ୍ରତିଷ୍ଠାନକର । କଲେଜରେ ରନନଶାଳାର ଓ ପିଲାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟର ଉନ୍ନତି ବିଧାନ ସଙ୍ଗେ, ମୁଁ ଦେଖିପାଇଁ ସମ୍ବନ୍ଧ କଲେଜରେ ଡିସିପ୍ଲି ନ୍ର ଅନେକ କଠୋର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲି । ନିୟମ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲି ଯେ, ଖାଇଲାବେଳେ ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ରଚୁପ୍ତ ବସିବେ, ପାଟିଗୋଲ କରିବେନି । ଏହା ଏକ ଭାରତୀୟ ଦୁରଭ୍ୟାସ । ହଜାର ହଜାର ଲଙ୍ଘରେଜଙ୍କୁ ଏକାଗରେ ଖାଇବାର ଦେଖିବ, କିନ୍ତୁ ପିନ୍ଦକଣ୍ଠାଟିଏ ପଡ଼ିଲେ ଶୁଣ୍ଟିବ ସେଠି । ଏତେ ଉପିଷ୍ଠିନ ସେ ଜାତିରୁ । ତାର ଫଳରେ ସେ ଜାତି ମହିମମୟ । ଆମେ ଯଦି ୧୫ ମିନିଟ୍ ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ଚପ୍ତ ରହି ପାରିବାନି, ଜାତି ଭାବରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ଆମ୍ବୁ କି ସିଂହ ଅଣା କରିଯାଇ ପାରେ ? ଆମର ଜାତୀୟ ଆଭ୍ୟାସ-ଅଭ୍ୟାସ ସବୁ ଏପରି ସ୍ଥାନ-କେନ୍ଦ୍ରକ ଯେ, ସମ୍ବୂର କଳ୍ପନା ଦୃଷ୍ଟିରେ, କେହି ସାମାନ୍ୟତମ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି ।

ମୁଁ ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ପିଲାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ମେହେର-କଲେଜରେ ଯାହା ଆଚନ୍ତୁ କରେ, ପିଲେଇ ତା'ର ପ୍ରତିରେଧ କରୁଥିଲେ । କ'ଣ ସ୍ଵାର ପ୍ରତିକାର ହୋଇପାରେ ? ଦେଖିଲି ଯେ, ମୁଁ ଯାହାସବୁ କରୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ହାଇସ୍କୁଲ ପ୍ରତିରେ କରିଯାଇଥାନ୍ତା, ତେବେ କଲେଜକୁ ଆସିଲ ବେଳକୁ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ଥିଲାଗା ହୋଇଥାନ୍ତା । ଆମ ଦେଶରେ କଲେଜ ସଙ୍ଗେ ପାଶ୍ଚବତ୍ତି ହାଇସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକର ଅଙ୍ଗାଣୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥିବାରୁ ସିନା ଏସା ଘଟୁଛି ? ଯଦି ବୁଝି ପ୍ରାଇମେଶ୍ବର, ସେକେଣ୍ଟାର୍ ଓ କଲେଜ, ସମସ୍ତେ ଏକଥି ହୋଇ ଆମ ଜାତିର ନୃତ୍ୟ ବଣଧରଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ଗଢ଼ି ଆଣନ୍ତେ, ତେବେ ସିନା ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଜାତି ନିମଣ୍ଜନ କେନ୍ଦ୍ର ହୁଅନ୍ତେ ? ଏବେ କଲେଜ କେବଳ ହାଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରୁ ପିଲାଙ୍କୋଟେଇବାର ଏକ ଏକ ଡିପୋ ଓ ହାଇସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ସେଇପରି ପ୍ରାଇମେଶ୍ବର ମାନଙ୍କର । ଏଠା ଜାଗା ଗୋଟାଏ ବାହୁମାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇପାରେ ?

ହାଇମ୍‌ପୁଲ ଓ କଲେଜର କୁଟ୍ଟମିତା ସ୍ଥାପନ

ଏଇପରି ଗବି ଭବି ମୁଁ ଦିନେ ମୋ କଲେଜକୁ ମହିମ ଓ ଶରୀର
ହାଇମ୍‌ପୁଲମାନଙ୍କର ସାୟୁଜିକ, ଆସ୍ଟିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ କେନ୍ଦ୍ର କରିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ
ଏକ ଅଭିନବ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲା । ଦେଶର ଶିକ୍ଷାପଦତ୍ତ ଗୋଟିଏ ପରିଷର-ସଂସ୍ଥା
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକକ ହେବାର, ଯାହା ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତର କରି ଆସୁଛି, ମୋର ଏ ଚେଷ୍ଟା ଥିଲା
ତାହାରରୁ ପରାମାର୍ବଦ । ଏକ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସିପଲ ଭାବରେ, ଆପେଖାର ଫଂଶନ୍
ହାଇମ୍‌ପୁଲ ହେଉମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦିନେ ଏକ ସକ୍ରିୟଳିପନ ଦେଇଥିଲା । କଲେ
ତା'ର ଅନୁବାଦ ଦେଲା—

ସମ୍ମଲିପୁର
ଫେବୃଆରୀ, ୧୯୫୩

ଅମୁକ ହାଇମ୍‌ପୁଲର ହେଉମାନଙ୍କ—

ପ୍ରିୟ ମହାଶୟ,

ଆପଣଙ୍କ ସ୍କୁଲରୁ ପାଶ୍ଚକର ପିଲ କଲେଜକୁ ଆସିବା କଥା ଭବିଲିବେଳେ
ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଥମେ ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜ ଅସୁଧାବ ବୋଲି ଧରି ନେଇଛି ।
୧୯୪୮ରେ ଏଇ କଲେଜ ଆଚମ୍ଭ ହେଲିବେଳୁ ଏଇ କଲେଜକୁ ଆପଣଙ୍କ ପିଲେ
ବର୍ଷବର ଆସୁଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର ପିଲେ
ଠାରେ ପଢ଼ିଥିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ରୂପିତାର ଅନ୍ୟ ସମୟମୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ-
ମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ କଲେଜର ସେହି ଆସ୍ଟିକ ଓ ସାୟୁଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଦିନାନ୍ତରେ
କରିବା ଓ ଯେପରିକି ଆପଣ ଏ କଲେଜକୁ ଆପଣଙ୍କର ସାଭାବିକ କେନ୍ଦ୍ର ନ୍ୟୂନ
ବୋଲି ଭାବିବେ, ତାହାରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ମୋର ଏ ପତ୍ର ଦେବାର ଉଦେଶ୍ୟ ।

ଆପଣ ମନେ ରଖିବେ ଯେ ଆପଣ ଓ ଆପଣଙ୍କ ସହକର୍ମୀମାନେ ସେହି କାମ
କରୁଛନ୍ତି, ଯାହା ମୁଁ ଓ ମୋର ଲେଜନ୍‌ରଚମାନେ ଠାରେ କରୁଛୁ । ସେ କାମଟି
ହେଉଛି, ଭାରତୀୟ ଗଣରାଷ୍ଟ୍ରର ଭବିଷ୍ୟତ ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ଗଢ଼ିବା । ଆପଣ ଆମରୁ
କେବଳ ବି: ଏ, ବି: କମ୍ ଗଢ଼ିବାରୁପକ ନାନ୍ଦୁଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେହୁଁ ଏବ୍ୟାଏଁ ସହାୟତା
କରି ଆସିଛନ୍ତି, ଏବେ ନାଗରିକ ଗଢ଼ିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି ।

ମୁଁ ଏ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସିପଲ ଭାବରେ ଯୋଗଦେବା ପରାମର୍ଶ ଉପରେକ୍ଷା
ଲକ୍ଷ୍ୟରେ କିଛି କିଛି ଖୁବ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଆସୁଛି,—ହୃଦୟ, ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୋ
ଶକ୍ତିର ବାହାରେ, ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପିଲେ କଲେଜକୁ ଆସିଲିବେଳକୁ ଗୋଟାଏ
ଆକାର ଧରିଯାଉଛନ୍ତି ଓ କଲେଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଭାନ୍ଧୁଧାରଣା ନିଷ୍ପତ୍ତି
ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ ଠାରେ ମେମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳପାତ୍ର ଯାହା ଯହା ବ୍ୟବସ୍ଥା

କରୁଛ, ମେମାନେ ନା ତାଙ୍କ ଉଚ୍ଚରୁ ବିଜେତକ ଅନୁଭବ,—ତା'ର ବିଗନ୍ଧ ବିଶେଷ
କରିବାର ବିଷୟ ମହିନ୍ଦ୍ରାବୀ । ମତେ ତାଙ୍କ ନ ମନ୍ଦିର କବନର ମୌଳିକ ଦୟାମନ୍ତ୍ରକ
ମ୍ୟାଣିଶେଳବାକୁ ପାଇଁ ପାହାକ ସ୍କୁଲରେହି ସେମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସଗତ ହୋଇ
ପଡ଼ିଆନ୍ତା । ମୁଁ ସେଥପାଇଁ ଅନୁଭବ କର ଯେ, ଯଦି ଏଇ କଲେଜ ଓ ନା'ର ରୂପି-
ପାଖର ପରିପୋଷକ ହୋଇ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକ ଆସି କରିବାରେ ସମ୍ଭାବନକ୍ଷ ହୋଇ ପାରନ୍ତେ ଓ
ଏକ ସାଧାରଣ ଲାଜାୟ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇପାରନ୍ତେ, ତେବେ ମୋର ତ୍ରୈ
ବନ୍ଦୁପରିମାଣରେ ଲୟାହୋଇ ଆସନ୍ତା । ତେଣୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ କେତେବୁଡ଼ିଏ
ବାହୁବଳ ବ୍ୟାନ୍ତା ବାଢ଼ୁଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣ ମୋର ସହାୟକ
କରିପାରିବେ ।

୧ । ଆପଣଙ୍କ ସ୍କୁଲର ପିଲେ ମାଟ୍ଟିକୁୟିଲେଣନ ପରାଷାରେ ପାଶୁ କରି
ସାରିଲ ପରେ, ଆପଣ ମତେ ସେମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚରୁ କେବଳ ସେଇ କେତୋଟି
ପିଲଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତାଳିକା ପଠାଇଦେବେ, ଯେଉଁମାନେ, ଆପଣଙ୍କ ମତରେ,
କଲେଜ-ପଢ଼ାରୁ ଉପକାର ପାଇ ପାରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ
ସ୍ଥାପନରେ ମତେ ଏହା ବହୁତ ସାହାୟ୍ୟ କରିବ । ଅଯୋଗ୍ୟ ଅବାସ୍ତୁକ ପିଲ
କଲେଜରେ ଉଠିଛୋଇ ଅକାରଣ ଗୋଲମ ଲ କରିବା ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦୁପରିମାଣରେ
ନିରୋଧ ହେବ । ଆପଣ ମତେ କୌଣସି ପିଲର କିଛି ବିଶିଷ୍ଟତା ଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ
ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଜଣାଇବେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେ କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲ ଉଚ୍ଚରେ,
ତାର ସେହି ବିଶିଷ୍ଟତାର ଅଭ୍ୟବକ୍ରିୟର ବ୍ୟାନ୍ତ ଆମେ ଏଠାରେ କରିପାରିବୁ ।

୨ । କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଆର୍ଥିକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦରକାର, ତା'ପାଇଁ
ଆଗ୍ରହୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତ ହୋଇଥିବାକୁ, ଆପଣଙ୍କ ପିଲଙ୍କୁ କହି ରଖିବେ । ବଡ଼ ଦୁଃଖର ସହିତ
ମୁଁ ଦେଖି ଆସୁଛି ଯେ, ଅନେକ ପିଲ ଅର୍ଥାତ୍ ବରୁ ପଢ଼ା-ମର୍ମିରେ କଲେଜ ହୁଅ
ପଳାଇଛନ୍ତି । ଏହା ହେବା ଉଚିତ ନାହିଁ ।

୩ । କଲେଜରୁ ଗର୍ଭାବ ପିଲଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ସାହାୟ୍ୟ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ, ଏଇ
ସର୍ତ୍ତିରେ ଯେ, ସେମାନେ କଲେଜ ପାଇଁ କିଛି ନା କିଛି କାମ କରିବେ । ଆମ ଲେକେ
ମାଗିଲାରେ ଏପରି ଆଭ୍ୟନ୍ତ ଯେ, କୌଣସି ଉପକାରକୁ କାମ ଦେଇ ଶୁଣିବାଟାକୁ
ସେମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ପିଲଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ଶମ,
ବିଶେଷତଃ ଯାହା ସମ୍ମୂଳଭାବରେ ଗୋଷ୍ଠୀକଲ୍ଲାଣରେହି ହେଉଛି, ତାପାଇଁ ଯେପରି
ଲାଞ୍ଛିତ ବୋଧ ନ କରନ୍ତି ।

୪ । ସ୍କୁଲରେ ଥିଲବେଳେ ଆପଣ ପିଲଙ୍କୁ ଏଇ କେତୋଟି କଥା ଦରାବର
ଶିଖାଇବେ :—ପାଇଁରୁଣ୍ଡ ନକର ନାଚିବରେ କାମକରିବା ଓ ଚଳାଚଳ ହେବାର
ଅଭ୍ୟାସ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକପ୍ରତି ଭବ୍ରୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵର୍ଥପରିଭାବରେ କେବଳ ନିଜର
ଭୂତନ, ଲଭତ କଥା ନ ଭବି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି, ପରିବେଶୀ ପ୍ରତି ଓ ବିଶେଷ କରି

ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସେମାନେ କାଏ କରୁଛନ୍ତି ତାର ସ୍ଵାର୍ଥପ୍ରତି ଯେପରି ସେମାନେ ବିଶ୍ଵରଣୀଳ ହୁଅନ୍ତି । ଆମର ଗଣତନ୍ତ୍ର-ବାନ୍ଧୁ ଗଣତାନ୍ତିକ ଶାତରେ କେବେହେଲେ ନଳିପାରନ ନାହିଁ, ସଦି ଆମର ଜରୁଣ ନାଗରିକମାନେ ମୁଳରୁ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଖବ ନିଜ ପ୍ରାଣରେ ନ ବଢାନ୍ତି । ଆମ ଭାରତବର୍ଷର ଲେକେ ଅତିମାଧ୍ୟରେ ଆମ୍ବକେନ୍ତୁକ ।

* । ଆପଣଙ୍କ ପିଲେ ନିଜ କର୍ଷଟିମାନ ଓ ତାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମ, ନିଜ ହ୍ରାତରେ ସଫା ରଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ କରୁନ୍ତ ଓ ସେ ଅଭ୍ୟାସ କଲେଜକୁ ମଧ୍ୟ ସାଥୀରେ ଆଣନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସେ କୌଣସି ଶାଶ୍ଵତିକ ଶ୍ରମ ହସି ହସି ଓ ହୃଦ୍ୟତାର ସହିତ କରିବାକୁ ଏବଂ ଶିଖାନ୍ତି ।

୭ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ପାଠ୍ୟତା ସମ୍ବଳରେ ଏଇ କେତୋଟି ସାମାନ୍ୟ କଥା ବିବାଦର ମନେ ରଖିବାକୁ ନହିଁବେ---

(କ) ସେମାନେ ରଜନୀତି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବଳ ରଖିବେ ନାହିଁ । ପଡ଼ା ଶୁଣୁ ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ପଣିଲେ ଯାଇ ତାର ବେଳ ଆସିବ । ପଡ଼ା ହେଉଛି ଜୀବନପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଗ୍ରୂହାବିଷ୍ଟାରେ, ରଜନୀତି ଯୋଗୁ, ଏଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେପରି ନଷ୍ଟ ନହୁଏ ।

(ଖ) ସକାଳେ ଦୁଇଦିନା ଓ ଉପରତ୍ତିକ ଦୁଇଦିନା,—ଅନ୍ତଃର ଏଇତକ ସମୟ, ମନଦେଇ ପାଠ୍ୟତାର ମାନସିକ ସଂୟମ ସେମାନଙ୍କ ଶିଖାନ୍ତି । ଇଲେକ୍ଟରନ, ଫ୍ଲୁଟ୍‌ବଲ ଖେଳ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷଣିକ ଉତ୍ତରେ ଉପରେ ବୃଥା ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ ।

(ଗ) ଅନ୍ତଃର ଦୁଇଟି ଶଶୀ,—ମାତୃଭାଷା ଓ ଜଂଘାଜ—ରେ ସେମାନେ ଟାଣ ଯେପରି ହୁଅନ୍ତି, ତାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ କହନ୍ତି । ନାତ୍ରିମାନ, ସାଧାରଣ ଗ୍ରୂହର ଭାଷା-ଜ୍ଞାନ ଅତି ଦୃଷ୍ଟି । ତାହାହିଁ ବହୁ ଫେଲ୍‌ର ବୃଦ୍ଧିଅମ କାରଣ ।

(ଘ) ପିଲକୁ ମୁଳରୁ ଲାଇନ୍‌ଟ୍ରେସ ବ୍ୟକ୍ତହାର କରିବାକୁ ଶିଖାନ୍ତି । ପୁଲ-କଲେଜରେ କେବଳ ବାଜେ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ି ସେମାନଙ୍କର ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ଆପଣ ନିଷ୍ଟବ୍ଧ ବୃଦ୍ଧିନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଲ କଲେଜକୁ ନାସି ତ ନଭେଲ ପଡ଼ା ହୋଇପାରନ୍ତା । ତେଣୁ ଜାକୁ ଗୁଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରୁହ, ଜ୍ଞାନର ଗୋଟିଏ କୌଣସି ଶାହୀଧରି ସେଇଥରେ ବିଶ୍ଵିଷ୍ଟତା ଲଭ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁ ।

(ଙ) ଆପଣଙ୍କର ପରେୟକ ପିଲକୁ କହୁ ରଖିବେ ଯେ, ସେ ବାହାରର ଘରନେଟ୍‌କୁ ପ୍ରଗ୍ରାମକୁ ଅଧେଷ୍ଟା, ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲ୍ ଓ ଲୋକ୍‌ଟାର୍‌ଟ୍‌ସାମନ୍‌କୋରୀରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାପନ କରିବେ ।

ଆଶା କରୁଛ ସେ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ସହଯୋଗ ପାଇବି ଏ ଦିଗରେ ।

। ଇତି ।

ବିଶ୍ୱସଯୋଗ୍ୟ
ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ସଦୁକ୍ଳ ଦେଇ ସଦାଦର୍ଶ ।

କେବଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏଇ ପ୍ରକାର ଉପଦେଶ ଦେଇ ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ଶେଷ କରିନଥିଲି । ମୋ ନିଜ କଲେଜରେ ଗୋଟିଏ ଉନ୍ନତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଓ ଆଦରଣକୁ
ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର ନେଷ୍ଟା ମୁଁ ଅବିଶ୍ଵାନ୍ତ ଭାବରେ କରୁଆଏ । ଏ ଦିଗରେ ପିଲଙ୍କ ଲୁଗା
ପିଲାଠୁ, ଲବରେଟର, ଲଇବ୍ରେସା-ବ୍ୟବହାର ପର୍ମିନ୍ ଯାବଣୀୟ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ବିଷୟ
ଉପରେ ନେଟିଷ ଦେଇ ଚାଲିଆଏ । ସେଥିରୁ କେତେକ ଉତ୍କାଳୀନ ମେହେର
କଲେଜ କାଲେଣ୍ଟରରେ ପ୍ଲାନ ପାଇଥିଲା । ଶେଷରେ ପିଲଙ୍କ ଆଗରେ ବରାବର
ଗୋଟାଏ ଉନ୍ନତ ଆଦରଣ-ଜୀବନର ଚିତ୍ର ଥୋଇ ରଖିବାପାଇଁ କଲେଜ କାହାରେ
ଗୁଡ଼ାଏ ମାକ୍ସିମ୍-ନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମରଇ ଦେଲି । ପ୍ଲାର ପ୍ରାୟ ଦୁଇ କର୍ଷ ପରେ ଏକ
ମାଗାନନରେ ପଢ଼ିଲି ଯେ ସୋଭିଏଟ ରୂପିଆର ପ୍ରତି ସ୍କୁଲ-କଲେଜରେ ଏ. ପ୍ରକାର
ମାକ୍ସିମ ମଧୁ ଟଙ୍ଗ ହୋଇଆଏ । ସମାନୁଭୂତି ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦଙ୍କ ଜାଣିବା ପାଇଁ
ଏଇ ମାକ୍ସିମ୍-ଗୁଡ଼ିକ ଠୋରେ ଦେଉଛି । ଏ ଦିଗରେ କୃତୁହଳୀପାଠକ, ନିକଟରେ
ପ୍ରକାଶିତ ଲେଖକର 'ଶିକ୍ଷାର କି, କ'ଣ ଓ କାହିଁକି', ପୁସ୍ତକ ଦେଖିପାରନ୍ତି ।
ସେଥିରେ ଗଜାଧର ମେହେର କରେନର ଓ ରୂପୀୟ ବିଦ୍ୟାୟକନମାନଙ୍କର
ମାକ୍ସିମଗୁଡ଼ିକ ପାଖାପାଖି ଦିଆଯାଇଛି । ଠୋରେ କେବଳ ମେହେର କଲେଜରେ
ମରାଇଥିବା ମୋର ମାକ୍ସିମଗୁଡ଼ିକ ଦିଆଗଲା ।

ବାଲକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ

୧ । ଜନନୀ ଭାରତ ଆଶାକରେ ଯେ ତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତୁନ ନିଜ ନିଜ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବ ।

୨ । ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଅବସର ମିଳିଛି, ଅସୁନ୍ଦରଭାବରେ ଗୋଲମାଳ
ନ କଣି, ଗୁଣୀୟ ଲଇବ୍ରେସା ବା ଲବରେଟଶାକୁ ଯେଉଁଠାରେ ଜୀବ-ସଂଗ୍ରହ
କରିବ । ତାହାହୁଁ ତୁମକୁ ଜୀବନରେ ସାହାୟ କରିବ ।

୩ । ନାରବତା, ସକଳ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରଥମ ଘୋପାନ । ନାରବରେ କାମ
କରିଯାଅ ଓ ନାରବରେ ଚଲନ୍ତିଲା କର ।

୪ । ସଭ୍ୟ ଧ୍ୟାନାଙ୍କକ ଜୀବନଟି ମୂଳପରିନ ହେଉଛି ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି
ଦ୍ୱାରାଗୀଳ ହେବା । ସବୁବେଳେ ନିଜକୁ ଏଇସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପର୍ବତ । —ମୁଁ

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମନରେ ଆୟାତ ଦେଉନାହିଁ ତ ? ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କାମରେ ବାଧା ଦେଲୁପରି ମୁଁ କିଛି କରୁଛି କି ? କାହାପ୍ରତି କିଛି ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛି କି ?

୫ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ଭାବର ଗୌରବବକ୍ରନ୍ତ ପାଇଁ ନିଜକୁ କୌଣସି ବିଶେଷ ଦିଗରେ ଆଜିଠାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର,—ଏପରିକି ଏକ ଉତ୍ତମ ମେହେନ୍ତର ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ।

୬ । ପରମ୍ପର ପ୍ରତି ଓ ଅଚିହ୍ନା ଲୋକପ୍ରତି ଭବ୍ରୁ ହୁଅ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନମ ହୁଅ ।

୭ । କଲେଜରେ ଖର୍ବପ ଗ୍ରୂପ ହୋଇ ତମେ ଭାବର ଭଲ ନାଗରିକ ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ଆଶା କର ନାହିଁ ।

୮ । ତମେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମାନ ହେଉଛି, ସେଥିପାଇଁ ତମେ ସିଧା କୌଣସି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଅ । ମନେରଖ ଯେ ସେ ଜମକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ।

୯ । ଆମର ନନ୍ଦାପ୍ରତ୍ନ ଭାବ, ତମଠୁ ଚର୍ଚୁରତା ବା ଡିଗ୍ରୀ ଅପେକ୍ଷା, ସାଧୁତା ଓ ନିପୁଣତାହିଁ ବେଶି ଆଶାକରେ । ଯେ କୌଣସି ଗ୍ରେଟ କାମଟା, ଯଦି ଖର୍ବପ ଭାବରେ କରୁଯାଏ, ତେବେ ତାହା ଯେ କୌଣସି ବଡ଼ କାମକୁ ବ୍ୟର୍ତ୍ତ କରିଦେବ ।

୧୦ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଭବ୍ରୁ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଭାବରେ ଶ୍ରୀଙ୍କଳାଶୀଳ ହୁଅ ।

ଏମ. ମାନସିଂହ

ପ୍ରିୟ ନୟପାଳୁ

ଜ. ଏମ. କଲେଜ, ସମ୍ବଲପୁର

ବାଲିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ

୧ । ଭାବର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲନ୍ୟା ନିଜକୁ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ପର୍ଯୁଣନା ଉଚିତ୍ ଯେ,— ମୋ ଦେଶକୁ ମୋର ଦାନ କ'ଣ ହେବା ଉଚିତ୍ ?

୨ । ମାତୃତୃତ୍ତ୍ଵ ନାଶର ମହିମମୟ ବ୍ୟବସାୟ । ଘୁଷ୍ୟ, ଚରିତ ଓ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ମାତୃତ୍ତ୍ଵ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।

୩ । ଆମଜାତି, ତମକୁ ତା'ର କୋଟି କୋଟି ଶିଶୁର ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ, ଦେଶର ସାର ସେନିକମାନଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧିଶାକାଶଣୀ ଭାବରେ ଏବଂ କୋଟି କୋଟି ଗୃହର ଶାଶୀ ଭାବରେ ଗୁହେ । ଏଇ ଦିନ ଆଦର୍ଶରୁ ଯେଉଁଠିକି ହେଲେ ବାହୁ ନେଇ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ ।

୪ । ବାଲିକମାନଙ୍କ ସହିତ ଭରଣୀ ପର ନ୍ୟବହାର କର । ତାଙ୍କୁ ତମେ ଭଧୁ କରିଦାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ସେମାନେ ନରଂ ତୁମକୁ ଭୟ କରିବାର କଥା ।

୫ । କେବଳ ଦେହ ଓ ମନରେ ଶୁଣ ରହି ପାଉଲେ ହିଁ ତମେ ଜାତିକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେବା ଦେଇ ପାରିବ ।

୬ । ନରୁଦିଗରେ ମୂର୍ଖମା । ପବିତ୍ରତା ଓ ସମ୍ମୁଦ୍ରିତ ଆଲୋକ ବିକିରଣ କରି ପ୍ରଥମ ପରି ଜୁଲନ୍ତ ରହ ।

୭ । ସେ ବିବାହ ଘୋରୁକ ଦାଖାକରେ ତାକୁ ପଦାଗାତ କର । ଯେଇ ବିବାହରେ ତମେ ଦୋକାନର ପଣ୍ୟ ପରି ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ତାଠାରୁ ଦେଶ ସେବାରେ ନିଯୋକିତ କୁମାରୀ-କ୍ରତ ବହୁଗୁଣରେ ଶ୍ରେସ୍ତର ନୁହେଁ କି ?

୮ । ନାଶହିଁ ଜଗତର ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥଷ୍ଟା । ସେ କେବଳ ଜାତିର ସ୍ଵର୍ଗ ନୁହେଁ, ସେଇହି ପୁଣି ସୃଷ୍ଟି କରେ, କଳା, କବିତା, ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ, ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗୃହ । ନିଜକୁ ଏପରି ପରମ ସୃଷ୍ଟି ହିସ୍ତାର କେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ କଳନ୍ତିନା କରନିଅ ଓ ସେ ଭୂମିକା ପାଇଁ, ରୁକ୍ଷ ଗଲଞ୍ଚ ବା କଳହରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ ନ କରି ସବୁକେଳେ କହୁ ନା କହୁ ପୁନର ଓ ଉପକାଶ ବର୍ତ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ ।

୯ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ହାରିଲାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଘୋରଦର୍ଶି । ମହାର୍ତ୍ତ ବସନ ଓ ଭୂଷଣକୁ ପରିହାର କରିବ ।

୧୦ । ଜଣେ ନାଶର କୋମଳ କରପାଇବରେ ଜଣେ ପୁରୁଷର ସକଳ ଆଶା ଓ ପ୍ରେରଣା ନିହତ । ସେହି ପରମ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭରଷାର ଯୋଗ୍ୟ କର ନିଜକୁ ।

ଏମ୍. ମାନସିଂ୍ହ

ପ୍ରି ନ୍ସପଲ,
ଜି. ଏମ୍ କଲେଜ, ସମ୍ବଲପୁର

କୌଣସି କୁରୁହଳୀ ପାଠକ, ସେ ସମୟର ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜର ବାର୍ଷିକ କ୍ୟାଲେଣ୍ଟର ଖଣ୍ଡି ଏ ଗୋଗାଡ଼ କରିପାରିଲେ ସେଇଥିରୁ ଲେଖକର ସମସ୍ତ କ୍ଷତ୍ର ଚେଷ୍ଟାର ଏକ ଚିନ୍ତା ସେ ପାଇ ପାରିବେ । ତ୍ରିକାଳୀନ ଡି. ପି, ଆଇ. ଉକ୍ତର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଏଇ କ୍ୟାଲେଣ୍ଟର ପାଇଁ ମତେ ଏଇ ପଦ ଦେଇଥିଲେ—

“ଶ୍ରୀ ଉକ୍ତର ମାନସିଂ୍ହ, ତମ କଲେଜ-କ୍ୟାଲେଣ୍ଟରଟି ଦେଖି ମୁଁ ଅଶେଷ ଭବରେ ପ୍ରୀତ । ମୁଁ ଆଶା କରୁଛି ଯେ ତମେ ସବୁ ପ୍ରି ନ୍ସପଲମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଏଥରୁ ଗୋଟିଏ, କହି ପଠାଇଥିବ ।”

ଉପର ମହିଳର ଜଣକଟୁ ଏତିକି ସଦିଜ୍ଜାହିଁ ଯାହା ଭାଗ୍ୟରେ ମିଳିଛି । କିନ୍ତୁ କଲେଜଟିକୁ ଏକ ଭରିମ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରି ଚଢ଼ିବାର ସକଳ ଚେଷ୍ଟାର ଫଳ-ସ୍ବରୂପ କି ଦୁଃଖ, କି ନିନ୍ଦା, କି ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଯେ ସୁରଷାର ଭାବରେ ପାଇ ମୁଁ ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜ ଶେଷରେ ହୁଅଛି, ତାହା ପର ଅଧ୍ୟାଧ୍ୟାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବ ।

ମେହେର କଲେଜର ନବକଳେବର ।

ମୁଁ ଯେତେ କର୍ବ ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦେଲି ଯେ କର୍ବ ସେ କଲେଜର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପଶ୍ଚାତ୍ତା ଫଳ ଥଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଖରେ ସବୁଠାରୁ ଲୁଣତମ । ମୋର ରହୁବାର ଶେଷ ତିନିବର୍ଷ ସେହି ଫଳ ହୋଇ ଉଠିଥଳ ସବୁଠାରୁ ଉଚିତମ । ମାସିକ ପଶ୍ଚାତ୍ତା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ଅଭ୍ୟାସ ଭାବରେ ଏ ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଯାଇ ପାରିଥିଲ । ଏସବୁ ଗଲା ନୁହେଁ । ରେକର୍ଡର କଥା । ସେ କୌଣସି ଲୋକ ଲାଜୁକଲେ ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜକୁ ଯାଇ ବା ଯୁଦ୍ଧଭରସିଟି ରେକର୍ଡ ଯାଞ୍ଚ କରିପାରନ୍ତି । ପୁଣି ମୁଁ ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜକୁ ଗଲବେଳକୁ ଲେକଚରରମାନେ ସେଇବେଳକୁ ଦଶ ବାର କର୍ବ ଧରି ଗୁହାଳ-ଅଯୋଗ୍ୟ କୁଣ୍ଡାରେ ରହିଥାନ୍ତି, କଲେଜଠାରୁ ଅଧିମାରିଲ ଦୂର ବୁଢ଼ାରଙ୍ଗ ପାହାଡ଼ ତଳେ । ଅଥବା ଏଣେ କଲେଜ ଟ୍ରସ୍ଟ ଫଣ୍ଟରେ ଦଶିକ୍ଷା ଟଙ୍କା ଜମାଥାଏ । ମୁଁ ଦେଖି ଆହୟେ ହେଲି । ଭାବ ଭାବ, ଦିନେ ସେକାଳେ ସେଠି ବିଭାଗୀୟ କମିଶନର ଥିବା ମିଃ ବିଃ ଶିବରମନଙ୍କୁ (ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଚିତ୍ର ସେହେଟାଗ୍ରା) ଏକ ପତ୍ର ଦେଲି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଦୂରେ ଥାଉ, ଦେଖା ବି ହୋଇ ନ ଥିଲ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଲେଖିଲି ଏଇ ମର୍ମରେ ଯେ, “ଆପଣ ଏ ପ୍ଲାନର ସବୋଇ ଶାସନକର୍ତ୍ତା । ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ବିଭାଗ ଉପରେ ଦୁଷ୍ଟ ଦେବା ଉଚିତ । କଲେଜ-ଟ୍ରସ୍ଟପଣ୍ଟରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଜମା ହୋଇ ରହିଛି, ଅଥବା ଏ କଲେଜର ହଷ୍ଟେଲ ନାହିଁ, ନିଜର ଘର ନାହିଁ (ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜିଲ୍ଲା କ୍ଲୁଲରେ ହେଉଥାଏ) ଥାଉ, ଲେକ୍ଚରରମାନେ ଗୁହାଳ ଘରେ ବହୁତନ୍ତି, ଏହା ବଡ଼ ନିନ୍ଦାର କଥା । ଆପଣ ଦସ୍ତାକରି ସହଯୋଗ କରନ୍ତୁ । ତେବେ ସବୁ ହୋଇ ପାରିବ ।”

ହେଲା, ପ୍ରକୃତରେ କାମ । ତାଙ୍କର ସହାୟତାରେ ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜର ଷ୍ଟ୍ରାଟ୍-କଲୋନି, ହଷ୍ଟେଲ ଓ ପରିବହିତ-କଲେଜ-ଗୃହ ଆଦି ଆଖି ଅଗରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସପଳ କ୍ଲୁଟର୍ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ, ଜାଣେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଠା ଗ୍ରହିଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ ହୋଇ ନ ଥିଲ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ହିଁ ଥିଲା ଅବଶ୍ୟ ତାପୀ ଥିଲ । ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୂପ ହେଲେହେଁ ପ୍ରିନ୍ସପଳ କ୍ଲୁଟର୍ ପାଇଁ ମୁଁ ଆଦୋ ନିଯା ଦେଇ ନ ଥିଲ । ମୁଁ ଧରି ବସିଥିଲି, ‘ମୋର ଷ୍ଟ୍ରାଟ୍ ଓ ପିଲେ ଆଗ ଭଲ ଘରେ ରହନ୍ତି ।’ ମୁଁ ସେଇ ଷ୍ଟ୍ରାଟ୍, ପୁରାଜନ ଜିଲ୍ଲାକୁ ହେଡ଼ ମାଷ୍ଟର କ୍ଲୁଟର୍ରେ ହିଁ ଥାଏ ।

ଗୁରୁ ଓ ଛାତ୍ର

ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜରେ ମୋର ଛୁଟିମାନଙ୍କୁ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏକ ନୂତନ ପଞ୍ଚା ଧରିଥିଲି, ଦିନାକେତେ । ଫୋର୍ମ ଇୟୁର୍ ଓ ସେକେଣ୍ଟ୍.

ଇସ୍ତରର ପିଲେ ପଶୁଙ୍କା ଦେଇ କଳେଜ ଗ୍ରହ ମୁକ୍ତିଯିବେ । ସେଇମାନଙ୍କ ଭିକରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦଶ ଦଶ ଜଣ କରି ତାଙ୍କ ଜାଙ୍କର ତରି କଥା, ତାଙ୍କର ଅଧିକ ଅବସ୍ଥା, କଳେଜରେ ପଢ଼ାପଡ଼ିର ସୁଖ୍ୟା-ଅସୁଖ୍ୟା ସବୁ, ବୁଝୁଆସ ଓ ତା' ସବୁ ଏକ ନୋଟ୍ ଖାତାରେ ଟିପି ରଖୁଆସି । ପାଖରେ ଏ ପର୍ମିନ୍, ଥବା ସେଇ ନୋଟ୍ ଖାତାର ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟେଇ ଯାହାସବୁ ଦେଖିଲି, ସେଥରୁ ଗୋଟିଏ ଦୂରଟି ଉଦାହରଣ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇ ଏ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କରେ—

ଶ୍ରୀ ଠାକୁରବରଣ ପ୍ରଧାନ ।

ରେଲ୍ ୭, ଫୋର୍ ଇସ୍ତର.—ଇକନମିକସ୍, ଓଡ଼ିଆ, ଇକନମିକସରେ ଅନର୍ଥ । ରେତ୍ତାଖୋଲ ବାସସ୍ଥାନ । ଗତ ଗୁରୁବର୍ଷ ହେଲ ମେହର ତୁମବାସରେହି ଅଛନ୍ତି । ପିତା ଜଣେ ଚପା । ଦଶ ଏକର ଖଣ୍ଡ ଜମି । ମାସରେ ୩୦ ଟଙ୍କା ଯାଏ ଘରୁ ପାଏ । ଗତବର୍ଷ ସେ ସୋଧାଲୁ ସର୍ବିସ ନିଲ୍ଡରୁ ଯାହାୟେ ପାଇଥିଲ । ଏ ବର୍ଷ ପାଇନ । ସେମାନେ ୩ ଭାଇ, ଏକ ଭଉଣୀ । ଜଣେ ଭାଇ ରେତ୍ତାଖୋଲ ମିନ୍ଡଲ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଛି । ବି: ଏ: ପାଶୁ ପରେ ତାର ଏକ ଗୁକଣ୍ଠା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ବର୍ତ୍ତଦ ହାଇସ୍କୁଲରୁ ସେକେଣ୍ଟ ଉଚ୍ଚଜନରେ ମାଟ୍ରିକ ପାଶୁ । ଏଠି ଆଇ. ଏ. ଡ୍ରାଇସ୍‌ଟ୍ରେଣ୍ଟୀ । ଏଠି ଲାଇବେଶ୍ଵର ବହି ପାଇବା ବିଷୟରେ ଆପଣି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦେଖା—୨ । ୧୧ । ୧୯୫୨

ଲାଇବେଶ୍ଵର ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଆପଣି ନାହିଁ ।

(ପ୍ରିନ୍ସପଲ୍ ଉଦ୍‌ବିର କରିବା ଫଳରେ)

ମୀନକେତନ ଦୁରେହିତ ।

ମାଟ୍ରିକ୍ (ବରଗଡ଼ରୁ) ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ । ଆଇ. ଏସ୍. ସି. (କାମାଟମେଣ୍ଟାଲ) ସମ୍ପିଲ୍ ମେଣ୍ଟର, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ମାର୍କ୍ସ । ବି. ଏ. ରେ ବିଷୟ,—ଫିଲେସପ୍ଟ, ଓଡ଼ିଆ, ଇଂରାଜି (ଅନର୍ଥ) । ପିତା, ବରଗଡ଼ ସବଦ୍ରିରଜନରେ କନକପଣ୍ଡି ଗ୍ରାମର ଏକ କୃଷ୍ଣକ । ମାତ୍ର ୩୦ ଏକର ଜମି । ପିତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତ୍ରାନ । ଶେଷବରୁ ମାତୃଭୂତି, ପିତା ଆଉ ବିବାହ କରି ନାହାନ୍ତି । ମାତୃପାତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ । ବରଗଡ଼ରେ ଥବା ଓକିଲ-ମହିଳା ତାର ପଢ଼ା ଖଳ୍କ ଦିଅନ୍ତି । ଏଇ ମହିଳା ବିଶ୍ୱକେଣନ ମିଶ୍ର ଜଣେ ପରେସକାଣ୍ଠ ଲୋକ । ସେ ଅନେକ ଗଣ୍ଠବ ପିଲଙ୍କ ସାହାୟ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ସେ ରୁହାନ୍ତି ମୀନକେତନ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକରୁ କିମ୍ବା ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ. ପାଶୁ କରି ଏକ ଆତ୍ମଭେଦକେଟ୍ ହେଉ । ଏ ହେଉଛି ସେଇ କେତୋଟି ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କ ଭିକରୁ ଜଣେ, ସେଇ ଗତ ଷ୍ଟ୍ରାଇକ୍ (କଲେଜ-ଫି ବଢ଼ିବା ଯୋଗୁ ଓଡ଼ିଶାବ୍ୟାପୀ ଷ୍ଟ୍ରାଇକ୍) ବେଳେ ଷ୍ଟ୍ରାଇକର ବିବୁକରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଲାଇବେଶ୍ଵର ବିଚୁବ୍ଦରେ କୌଣସି

ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । ଯାହା କହୁ ଦରକାର, ମେ ପାଏ । ସେ ଫୁଟବଲ୍ ଓ ଡଳ
ଖେଳେ । ସେ ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲର ଶ୍ରେସ୍ ଏଗାର ଜଣ ଫେଳାଳୀ ତ୍ରିତରେ ଜଣେ ଥିଲେ ।
କଣ୍ଠ ଓ ଯାନ୍ତିକ ସଙ୍ଗୀତ ମଧ୍ୟ କହୁ ଭାବରେ ଆସୁଛ ।

(ଏଇ ମୀନକେନନ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ରଂଘନ ଲେକ୍ଚରର)

କବିତା-ଦରଖାସ୍ତ ।

ପିଲଙ୍କ କଥା କହୁ କହୁ ଆଉ ଏକ ମଜାର କଥା ବି ମନେ ପଡ଼ୁଛୁ ।

ଗାହାବ ପିଲଙ୍କୁ ସାହାୟ୍ ଦେବାପାଇଁ ସମ୍ବଲପୁରରେ ବହୁତ ପଞ୍ଚା କରି
ଦିଆୟାଇଥିଲା । କିଏ ପାଇବ, ତାହା ବାହୁବା ପାଇଁ କମିଟି ଥାଏ । ସେମାନେ ଯାହା
କରନ୍ତି, ସେଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ କରି ମୁଁ ପାସ୍ କରିଦିଏ ।

ଏକ ବର୍ଷ[‘] କଲେଜରେ ଥିଲେ ଦୁଇଜଣ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମିଶ୍ର । ସେଥିରୁ ଜଣେ
ପାଇଲା, ଆଉ ଜଣେ ପାଇଲାନି । ଯେଉଁ ଜଣେ ନ ପାଇଲା ସେ ଦିନେ ଆସି ମତେ
ଅଞ୍ଚିତରେ ଦେଖା କରି ଅଭିଯୋଗ କଲା ଯେ ସେଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ସାହାୟ୍
ପାଇବାର କଥା । ସପୁତ୍ର ଲେକ୍ଚରର ଭୁଲ୍ ରେ ତା ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ
ପ୍ରଥମେ ବିରକ୍ତ ହେଲି ପିଲଟି ଉପରେ ଓ କହିଲି ସେହି ସପୁତ୍ର ଲେକ୍ଚରରଙ୍କୁ
ପୁଣି ଯାଇ ଦେଖା କରିବାକୁ ।

ଗ୍ରେଟି ଲେକ୍ଚରରଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବ କ’ଣ, ତହିଁ ଆରଦିନ ମୋ ପାଇକୁ
ତା’ର ସମସ୍ତ ଦୃଃଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଏକ ଦାର୍ଘ୍ୟ କବିତା ପଠାଇଦେଲା । ମୁଁ ତ ପଢ଼ି
ପ୍ରମିତ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସପୁତ୍ର ଲେକ୍ଚରରଙ୍କୁ ତକାଇ ଏଇ କବିପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ପ୍ରାର୍ଥନା
ଯାହାୟର ଭୁବନ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲା ।

ଏଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୋର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁନ୍ଥ ସାଥରେ ମେହର କଲେଜରୁ ପ୍ରଥମ
ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଇ. ଏ, ପାଶ କଲା ଓ ସେହି ସୃତିରେ କଲେଜର ମାନ ରକ୍ଷାକଲା ।
ଆଇ.ୱ. ରେ ମେହର କଲେଜରୁ ଏହି ଦୁଇଜଣ ନୋଧନ୍ତ୍ଵାପାଇଁ ପ୍ରଥମକରି ପାଞ୍ଚ ଡିଗିନ୍ର
ଦେଖିଲେ । ବି. ଏ. ରେ ଇଂଲିଶ ଅନ୍ୟାୟ ରଖି ପାଶୁ କରି, ଏବେ ସଂଭାବନାୟ
ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଇତିମଧ୍ୟରେ I, P. S. ହୋଇଛି ।

ସାହାୟ୍ ପାଇବା ପରେ ଯେଉଁ କବିତାଟି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଲେଖି ଦେଇଥିଲା,
ପାଠକମାନଙ୍କ କୌତୁହଳାର୍ଥେ ତାହା ଏଠାରେ ଦେଲା—

ଅକାଂଚନ ମୁଁ, କାହିଁ ନାହିଁ ପାଶେ,
ପଢ଼ିବାକୁ ମୋର ଅଛି ଦୁରଶା
ହେ ମୋର ଚୁବୁ, ହେ ମୋର କବି
ସପଳ ହୋଇଛୁ ମୋ’ର ଆଶା ।

କୃପା ବରଶେ, ନିଷ୍ଠେତ୍ରିତର
 ହୃଦୟେ ଦେଇଛି ସାହସ ଦେଖା,
 ଧନ୍ୟବାଦ ହେ ମଣିମନ୍ଦିର,
 ଦେଖିଲି ମେଘରେ ବୁପେଳି ରେଖା ।
 କଥ ହେ ମୋହର ଧନ୍ୟବାଦ,
 ନିଷ୍ଠପଟର ହୃଦୟ-ବାଣୀ
 ଠେଲି ଦେବ ନାହିଁ, ଅର୍ଦ୍ଧ ମୋର ଏ
 ନମସ୍କାର, ମୁଁ ନେଲି ମେଲଣି ।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ମେହୁର କଲେଜର ବିବିଧ ଅଭିଜ୍ଞତା ।

୧-ଛାତ୍ର ବିଶ୍ଵାଙ୍ଗଳା

କଟକର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଣ୍ଡାଳୟର ଉପର ତଳରେ ମୁଁ ଦିନେ କ'ଣ କଣାକଣି କରୁଛି, ନଠାତ୍ ଜଣେ ବେଶ ସୁଷ୍ଠୁ, ସୁନ୍ଦର ସୁଦେଶ ସୁବକ ମତେ ଆସି ନମସ୍କାର କଲେ ଓ କହିଲେ, “ଆପଣ ମତେ ଚନ୍ଦ୍ର ପାରୁନାହାନ୍ତି, ବୋଧନ୍ତୁଏ । ମୁଁ ଆପଙ୍କେର ସମୂଳୟରେ ଗ୍ରୁହ ଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇଠି ଓକଲତ କରୁଛି ।”

“ଓଁ, ଶୁଣିଲି । ଖୁବ୍ ମୋଟା ହୋଇ ଯାଇଛି, ଦେଖୁଛୁ । ତମ ସ୍ମରଣ୍ୟର ଏତେ ଭଲ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛିଯେ ଚନ୍ଦ୍ରବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଯାହାହେଉ, ବନ୍ଦ ଆନନ୍ଦତ ହେଲି ତମକୁ ଦେଖି ଏତେ ଦିନପରେ, ବିଶେଷରେ ତମେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିବାର ଦେଖି ।”

ତା’ ପରେ ପରଷ୍ପରତାରୁ ବିକାୟ ନେଲୁ । ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁରଣ ହେଲା ଯେ ମୁଁ ମେହର କଲେଜରେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ହେବାପରେ ଏଇ ତରୁଣ-ବନ୍ଦୁ ହେଉଛନ୍ତି ପ୍ରଥମ କେତୋଟି ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—ଯାହାକୁ କି ମୁଁ କଲେଜରେ ଢିପିଲ୍ ନ ପାଇଁ ଉଚ୍ଚ କୋରିମାନା କରିଥିଲି ଓ ସେଥିପାଇଁ ମତେ ଏକ ସଙ୍କଟର ସମ୍ମାନୀକ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଘଟଣାଟି ଏଇପରି ଘଟିଥିଲା ।

ମୁଁ କଲେଜରେ ଯୋଗ ଦେବାର ଅଳ୍ପକାଳ ଭିତରେ ଶ୍ରୀବୁନ୍ଦ ମହାତାବ କଲେଜକୁ ଗଲେ ବଞ୍ଚିତା ଦେବାକୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେଲେ ସର୍ବ ହୋଇଥିଲା । ସର୍ବ ସରିଲ, ମହାତାବ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ଦୂରରେ ଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ପିଲ ଯେବି ରହିଥାନ୍ତି ।

ସେତେବେଳେ ସମୂଳୟର କଲେଜ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକମାତ୍ର କଲେଜ, ଯେଉଁଠି କମର୍ସ୍ ଥିଲା ଏକ ନୃଥା ବିଷୟ । କାନ୍ତୁ ବ. ଏ., ବ. ଏସ୍. ସି. ପରି ବି. କମର ମାନ-ମଧ୍ୟାଦା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ କମର୍ସ ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର କଲେଜ ଥିବାରୁ, ସେତେବେଳେ ସମୂଳୟର କଲେଜରେ କମର୍ସ ପାଇଁବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ଜାନାଇୁ ପିଲେ ଥିଲୁଥିଲେ । ବାହାରକୁ ଏଇ କମର୍ସ ପିଲ ଗୁଡ଼ିକହିଁ ସେତେବେଳେ ସମୂଳୟର କଲେଜରେ ସବୁ କଥାରେ ନେଇଦିଲା

ନେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମଁ ତ ନୂଆ ଆସିଥାଏ । ଏଇ କମ୍ପର୍ ପିଲଙ୍କ ଭିତରେ କମ୍ପର ଅନିଦିଷ୍ଟ ଭବିଷ୍ୟତ ନେଇ ଯେ ଅସନ୍ନୋପର ନିଆଁ ଜଳ୍ଖ୍ୟାଳ, ତା' ମତେ ଯେ ପର୍ମିନ୍ଟ, ଜଣା ନ ଥିଲା । ତାହା ସେହି ସଭାରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା । କମ୍ପର୍ ପିଲେ ମହତାବଙ୍କୁ ପରିଚାରିଲେ ଯେ ବି. ଏ, ବି. ଏସ୍. ସି. ପରି ବି. କମ୍. ମଧ୍ୟ, ଓ. ଏ. ଏସ୍. ଓ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ପଶ୍ଚାତ୍ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱରଣୀୟ ହେବନାହିଁ କାହିଁକି ?

ହଲ୍ ଭିତରେ ମହତାବଙ୍କଠାରୁ ଏଥର ସନ୍ନୋଧନକ ଉତ୍ତର ନ ପାଇ, ପିଲେ ମହତାବଙ୍କ ପିଲ୍ଲ ପିଲ୍ଲ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ସେମାନେ ମହତାବଙ୍କଠାରୁ ଏକ ନିର୍ଭର ଜବାବ ଏ ବିଷୟରେ ଆଶା କରୁଥିଲେ ।

ବାଜନେଶ୍ଵିକ ପୁରୁଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପଯାଚକକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବାରେ କୌଣସି କୁଣ୍ଡା ବା କୃପଣତା ନ କରିବା ଶ୍ଵାସିକ ଧର୍ମ ହେଲେହେଁ ଏବଂ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହତାବଙ୍କର ଏ ଧର୍ମର କୌଣସି ଅଭିବ ନ ଥିଲେହେଁ, ସେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିଲଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି କମିଟ୍‌ମେଟ୍ କଲେ ନାହିଁ । କାରଣ, ବି.କମ୍ପର ଭବିଷ୍ୟତ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ଭାରତ ସର୍କାର ସ୍ଥିର କରିବେ । ତା ପାଇଁ ଲେଖାଲେଖି କଣବା ବୋଲି କହିଛି ସେ ପିଲଙ୍କ ବୋଧ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଟୋକା ରକ୍ତ ତ ? ପିଲେ ମହତାବଙ୍କ ଯେତି ରହିଲେ ଓ ଦାନା କଲେ ଯେ ସେ ସେହିଠାରେ ସେହିଷଣରେ ଜବାବ ଦେଇଯାଆନା ।

ପିଲ ଓ ମହତାବଙ୍କ ବ୍ୟହର ସାମାନ୍ୟ ଦୂରରେ ମଁ ଠା ହୋଇଆଏଁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କ୍ଷେତ୍ରଗତରେ ଗୁଣିଥାଏ । ସବୁ ମୋକେ ବୁଝା ପଡ଼ୁ ନ ଥାଏ । ଘଟଣାର ତାର୍ଥ୍ୟ ମଁ ପରେ ଯାଇ ବୁଝିଲି, ସ୍ଵପ୍ନ ଭାବରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହତାବ କୌଣସିମତେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବସି ଗୁଣିଗଲେ । ଯିବାପୂର୍ବରୁ ସେ କିନ୍ତୁ ପିଲଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ବିରକ୍ତିର ସ୍ଵପ୍ନ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ମହତାବ ଗୁଣିଗଲ ପରେ ପରେଇ ମଁ ପିଲଙ୍କ ଦିବସାର କଲି । ତା ପରେ ଯେବା ଘରକୁ ଗଲୁ । ରତ୍ନ କଟିଲା । ତହିଁ ଆରଦିନ ମଁ କଲେଜକୁ ଆସିବା ପରେ ମୋର ପ୍ରଥମ କାମ ହେଲା, ପାଞ୍ଚଟି ରିଜ୍‌ଲିଭ୍‌ରଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚଟିଙ୍କା କରି କୋରିମାନାର ନୋଟିସ୍ ଦେବା ।

ପିଲେ ଏ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ଆଦୋ ଆଶା କରି ନ ଥିଲେ । ସତ୍ୟ କହୁଛି, କଲେଜରେ ହେତେବେଳେ ଡ୍ରିପ୍ରିସ୍ନ୍ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କଥା ଆଦୋ ନ ଥିଲା କହିଲେ ଗଲେ । ବହୁ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଛି, ମୋର କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରିନ୍ସପଲଙ୍କୁ ପିଲେ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରାଚୀକ୍ରିବେଳେ ତାଙ୍କ ବଜାଲାରେ (ମଁ ମଧ୍ୟ ପରେ ଯେଉଁଠି ଥିଲା) ଏକାଧିକ ଦିବସ ଦନ୍ତୀ କରି ରଖିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ପାରୁ, ସେ କେତେବଳେ, ଆଦୋ ବାହାରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଏପରି ଯେଉଁଠି ଥିଲା ବାଜାବରଣ, ସେଠି ଜଣେ

ଶାକନୈତିକ ନେତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଜୋରୁରେ କଥା ଲହୁବା ଯୋଗୁଁ ଜୋରିମାନା ହେବ,
ବାହା ପିଲେ କଳନା କରିବେ କିପରି ?

ମୋ ଦଣ୍ଡର ପ୍ରତିବାଦରେ ପିଲେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟୋପବେଶକର ଘୋଷଣା
ଦେଇଦେଲେ । ମୁଁ ଏକ କଲେଜ-ବ୍ୟାପୀ ସମ୍ମହ ପ୍ରାକୃତିକ ଆଶଙ୍କା ବି କରୁଥାଏ ।
ତଥାପି ମୁଁ ଅଠଳ ରହିଲି । ଦିନେ ଗଲ । ଦୂରଦିନ ଗଲ । ମୁଁ ଉପବାସ କରୁଥିବା
ପିଲଙ୍କୁ ଦେଉବାକୁ ଜଳିନି, କି କଞ୍ଚୁମାରଙ୍କ (ରାଜିନାମା) ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ମଧ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣପାତ
କଳିନି । ସେତେବେଳୀଏଁ ମୋର ପିଲପିଲିଙ୍କି ମୁଁ ନେଇ ନ ଥାଏ, ସମୂଲସୁର ।
ଏକୁଟିଆ ଥାଏ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିନର ମଧ୍ୟରୁ ରେ ମୋର ଶୟାମ-ଗୁହର ବାହାରେ,
ବାତାୟନ ନିକଟରେ ଠିଆ ହୋଇ, ପରେ କଂଗ୍ରେସ-ଗଣତନ୍ତ୍ର ମିଳିତ ମହିମଣ୍ଡଳର
କମ୍ୟୁନିଟି-ଡେଭଲେପ୍ମେଣ୍ଟ ବିଭାଗର ମହାଶ୍ରଦ୍ଧା ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ଭଇ ସୁରରେ
“ସର୍” “ସର୍” ଡାକିବାରୁ ମୋର ହଠାତ୍ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲ । ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରସାଦ
ସେତେବେଳେ .ଫୋର୍ମ ଇସାର୍ଗ୍ର ଛାତ୍ର,—ଅଦମନୀୟ ପ୍ରଦ୍ରବ୍ୟ-ନେତା ଓ ବାବୀ ।
ମୋର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବାମାତ୍ରେ ମୁଁଚ ଧରିନେଲି ଯେ ଉପବାସୀ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରୁ
କେହି କ'ଣ ଗୁରୁତର କାଣ୍ଟ କରିଛି ।

କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରସାଦ ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରସାଦ (ପ୍ରସ୍ତାବ) ନେଇଛି
ଆସିଥିଲେ । ସେ କହିଲେ ଯେ ଉପବାସୀ ପିଲେ ବିନା ସତ୍ତ୍ଵରେ କ୍ଷମା ମାଗୁଛନ୍ତି ।
ମୁଁ କହିଲି, ତା’ ହେଲେ ମୁଁ ଜୋରିମାନା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନେବି କାଳ । ସେମାନଙ୍କୁ
କହ, ଖାରବାକୁ ।

ସେହି ଉପବାସୀ ପ୍ରସମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୋର ଆଜିର ଓକିଲବନ୍ଦୁ ଜଣେ
ଥିଲେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ସେ ଆଜି ମୋ ସହିତ ଏକମତ ହେବେ ଯେ, ମୋର
ଜୋରିମାନା କରିବା ଓ ଜୋରିମାନା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବା ଉଭୟ ଯଥାର୍ଥ ଥିଲ । ପୁଣି
ତାଙ୍କର, ଦେଶର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମହାଙ୍କି ଜବରଦସ୍ତି ନିଜର ମତକୁ ଅଣିବା ପାଇଁ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଓ କଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସପଲ୍ର ଦଣ୍ଡାତେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ
କରିବା ଉଦେଶ୍ୟରେ ଉପବାସ କରିବା ମଧ୍ୟ, ଉଭୟ ଅଯଥାର୍ଥ ଥିଲ ।

୨-ମୁଖ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ୱ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ କାମ-ସବୁ ।

ତୃପ୍ତିନ୍ ପଥ, କଲେଜରେ ଉଦ୍‌ବାର, ଅଧ୍ୟୁନର, ଶିକ୍ଷାରୁର
ବାତାବରଣ ଯେପରି ଦେଇରହେ ସଂଦା, ଏହାହି ହେଲ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଶତ ଶତ
ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭିତରେ କୌଣସି ଜଣେ ହେଲେ ପିଲ ପ୍ରତି ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବୈରିବବ
ନଥିଲ । ସାମୁଦ୍ରକ ଭାବରେ ମୁଁ କଲେଜକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲ । ତା’ର ସମ୍ମାନକୁ ଷ୍ଟୁଟ୍ଟି
କଲପର ଯାହା ଅଭିନ ମୋ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁଥିଲ, ତା’ର ନିରପେକ୍ଷ ପ୍ରତିବଧାନ ମୁଁ
କରୁଥିଲ । ତାହାହିଁ ଥିଲ ମୋର ତୃପ୍ତିନ୍ ଅର୍ଦ୍ଧ । ମୁଁ ସମୂଲସୁର କଲେକର

ପିଲକ୍କୁ, ତାଙ୍କ ଲେକ୍‌ଚରରମାନଙ୍କୁ ନମ୍ବାର କରିବାକୁ (ଯାହା କି ସେମାନେ କରୁ ନ ଥିଲେ), ଲୁଗା-ପଟା କିପରି ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ, କିପରି ଖାଇବ, ତରେ କିପରି ପଢ଼ିବ, କ'ଣ ବା ପଢ଼ିବ,—ଏସବୁ ଗ୍ରେଟ ଛୋଟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକବାର ଉପଦେଶ ଦେଇଛି (ପଣ୍ଡିତୀଷ୍ଠ ଦେଶ) । ଏସବୁ ପାଇଁ ଏବେ ବି ମୁଁ ଆଦୋି ଲଜ୍ଜିତ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯଦିବା କେହି ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ପ୍ରିନ୍ତିପଳ୍ ଭବିପାରନ୍ତି ସେ ମହାମହିମ ପ୍ରିନ୍ତିପଳ୍ର ଏ ସବୁ ଯୋଗ୍ୟ କାମ ନୁହେଁ, ମୋର କିନ୍ତୁ ମତ ଏହି ସେ, ଏହା କେବଳ ପ୍ରିନ୍ତିପଳ୍ ନୁହେଁ, ପ୍ରତି ଡି. ପି. ଆଇ. ର, ପ୍ରତି ଜନସପେକ୍ଷରର ଓ ପ୍ରତି ହେଉଁ ମାନ୍ସରର କାମ । ଏହା ଦେଶରେ ପ୍ରତି ପିତାର ମଧ୍ୟ କାମ । ଦେଶର ଆଜି ସବୁ ପ୍ରଥମ ଓ ସବୁ ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ,—ପିଲକ୍କୁ ଆମର ଆଗାମୀ ବଣ୍ଣର ଭାବରେ, ଯତ୍ନରେ ସତ୍ୟ, ଭବ୍ର, କର୍ମଠ କରି ଗଢ଼ିବା । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ କଥାରେ ତାଙ୍କୁ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବଡ଼ମାନଙ୍କର ସେହି ଫୁଲ୍ ମୁଖ୍ୟ କାମ ।

୩—ନିରପେକ୍ଷ ପରୀକ୍ଷା

ଏଡ଼ନବରୁରେ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଥିଛି । ମୁଁ ଯେବେ ସେଠିକି ଯାଇଥିଲି, ମୋ ହାତରେ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସେ କାଳର ସେହେଟେଣ୍ଟେଶ୍ଵର, ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମକ୍ରମରେ ଏକ ଗ୍ରୂପା ପରତୟ୍ୟ-ପୁଣ୍ଡିକା ଗୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ, ଯେପରକି ମୁଁ ସେହି ଫ୍ରାନ୍ସର ଏକ ମେମୂର ହୁଏ । ପୁଣ୍ଡିକଟି ପଢ଼ିଲି । ତା’ର ଏକ ଗ୍ରେଟ ଉପର୍ଦ୍ରମଣିକା ଲେଖିଆନ୍ତ ଏଡ଼ନବରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ଭାଇସ୍-ବ୍ୟାନସେଲର୍ ।

ଭାଇସ୍-ବ୍ୟାନସେଲର୍ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା କହିବା ଭିତରେ, ଏହି ବିସ୍ତର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ସେ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରୁହମାନେ ପଞ୍ଚଶିର ସରଳେ ତାହା ଶେଷ କଥା ବୋଲି ମନେ ନ କରି, ଦୟା ରଖିବା ପାଇଁ ପଞ୍ଚଶିରଙ୍କୁ ଯାଇ ଦେଖା କରନ୍ତି ! ଏ କିପରି କଥା ? ରହସ୍ୟମୟ ଭାରତବର୍ଷର ଜାତୀୟ ଚରମରେ ଏ କି ରହସ୍ୟ !

ଏଡ଼ନବରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଇସ୍-ବ୍ୟାନସେଲର୍ କିପରି ଜାଣିବେ ଯେ ଏହି ‘ଧର ଧର’, ସମ୍ପର୍କ ଭାରତୀୟ ରହିବର ଏକ ବ୍ୟାପକ ଦୂରାଗେଣ୍ୟ ରୋଗ । ଲଣ୍ଠନାଳ୍ ଷ୍ଟୁଡ଼େଣ୍ୟ-ବିଲଜରେ ଧୋତ ତୁଳି ପାଣ୍ଡିକା-କୋଟ-ଟାଇ ପିନ୍ଧି ବୁଲିଲେ ମଧ୍ୟ, ଏଇ ଭାରତୀୟ ଗେଗାକୁ ଧାତ ସମୁଦ୍ର ଜାଥାର୍ ଯହିର ସହିତ ସାଥରେ ନେଇ ଯାଇଥାଏ, ନିର୍ମଳ ଭାବରେ । ମେହିର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ତିପଳ୍ ଭାବରେ ହିଁ ଏଇ ରୋଗ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଗ୍ରୁହମାନଙ୍କୁ ଆସନ୍ତିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟାବାର ପ୍ରଥମକରି

ମୁଁ ଜାଣିଲି । ମୋର ମେନ୍ଦର କଲେଜର ମେ କାଳର ସହକର୍ମୀମାନେତ୍ ଅଛି ସାଷ୍ଟ୍ୟ ଦେବେ ଯେ, ସେ କଲେଜରେ ଜୀବନ୍ ନଶନାର ପ୍ରଥମ ଦୁଇବର୍ଷ ଭିତରେ ନାନା କୌଣସି ଦେଇ ଏହି ଜୀବନ୍ ସେଗଲୁ ସେଠାରେ କପର ସମ୍ବୂଳେ ଉତ୍ସୁପ୍ତିକ କରିଯାଇ ପାରିଥିଲା ।

ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଆଜି ଦେଶରେ ସମ୍ବନ୍ଧ, ସବୁ ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ଏକ ବୈଶର ମୂଳ ଉତ୍ସୁକ୍ତନ ପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ଓ କଠୋର ପ୍ରୟେତ୍ତ ଆଗ୍ରହ ହେବା ଭିତର । ଧରାଧର କରି ପାଶୁ ବା ଫାଷୁକ୍ଲାସ ବା ଗୋଲ୍‌ଡିମେଡାଲ୍‌ର ଆସ୍ତେଜନ, ମାତ୍ର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷକୁ ଉପକୃତ କରିବା ସାଥେ ସାଥେ ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତିର ଚିତ୍ର କପର ପୋକତ୍ତା କରୁଛି, ତାହାହିଁ ଭାବିବାର ବିଷୟ ନୁହେଁ କି ? ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତକଙ୍କ ଏପରି କୁସ୍ତିତ ଅପରାଧରେ ସନ୍ଦେହ ମାତ୍ର କରାଯିବ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କଠୋରତମ ଦୟାବିଧାନ ହେବା ଭିତର ନୁହେଁ କି ? ଏ ଅପକର୍ମ ଦେଶରେ ଏପରି ପରବ୍ୟେ ହେଲଣି ଯେ ଏହା ବର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ରକାଶରେ ଦିୟୁମାଣ ଓ ଆଲୋଚିତ ହେଉଛି । ନିକଟରେ ଏକ ବଜାଳା ପନ୍ଥରେ ଏକ କାଟୁନ ବାହାର ଥିଲ, ଯେଉଁ ଥିରେ ଜଣେ ପିତା, ସାର୍ଟିଫିକେଟ-ଯୋଗାଡ଼ିକାରୀ ସୁଖକୁ ଭର୍ଣ୍ଣିନା କରି କହୁଛି—

“ନିରାଗରେ ଫାଷୁକ୍ଲାସ ଏମ. ଏ. ଗୋଲ୍‌ଡିମେଡାଲ ଓ ପି. ଏଚ. ଡି. ଶ୍ରୀରେ ବିନି ହେଉଥିଲବେଳେ, ସିନିୟୁର କେମ୍ବିକ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପାଇଁ ଏତେ ପରିହା ଅପବ୍ୟୁକ୍ତ କଲୁ କାହିଁ କି ?”

୪ । ନିରାଗର ବିଜ୍ଞବାଣୀ ।

ସମ୍ବଲପୁର ଏକ ପଥୁରିଆ ଜାଗା । ଖରାଦନେ ଭାଷଣ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ହୁଏ ଓ ବଡ଼ ଅସ୍ତ୍ରବ ଘଟେ, ପାଣିର । କଲେଜ କମାରିଣ୍ଟରେ ଦୁଇଟା ପୁରୁଣା କୂଅ ଥିଲ । ଖରାଦନେ ସେ ଦୁଇଟାଯାକ ଶୁଣିଯାଏ । ସମ୍ପିଲିମେଣ୍ଟର ପରାମା ପାଇଁ ଅସି ହୃଦୟରେ ରହିବା ପିଲେ ଭାବ କଷ୍ଟ ପାନ୍ତି ।

ଶୁଣିବାକୁ ହେବ । ମି. ଶିବରମଣ ତ ଥାନ୍ତି କମିଶନର । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆର. ପି. ପାଢ଼ୀ ଥାନ୍ତି ତେବୁଟି କମିଶନର । କଲେଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋନଙ୍କୁ କ'ଣ ଅନୁରୋଧ କରିବା ଏମାନେ ମନା କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ମୋର ମନେ ନାହିଁ । କୂଅ ଜଥା କହୁବାବୁ, ଗୋଟିଏ ନୂଆ କୂଅ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ମାଜନର ରରିଗେସନ୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟରୁ ଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଗ୍ରାନ୍ଟ୍ ଦେଇଥିଲେ ।

ନିଳଟବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ନୀର ଏକ ଗ୍ରେଟ ଗୌନ୍ଦ୍ରିଆର ଏ ଦିନରେ ଅଭିଜା
ଥିବାର ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ କଣ୍ଠୁକ୍ଷଟ ଦେଲି । ଲୋକଟି ପ୍ରାୟ ନିରକ୍ଷର । କିନ୍ତୁ ଏଇ
ପଢ଼ଣା ଉଚରେ ମୁଁ ସେହି ନିରକ୍ଷର ଗୌନ୍ଦ୍ରିଆତାରୁ ଏକ ମହାବାଣୀ ଲଭକଲି ।

ଗୌନ୍ଦ୍ରିଆ ଯେତେବେଳେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଥିପିଲେ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ
କହିଲି, ସମ୍ପଦ କଷ୍ଟାଭ୍ରତରେ ବୁଲି ଆଗ ଠିକ୍ କରିବାକୁ, କେଉଁଠି ପ୍ରଚୂର ପାଣି
ଖରଦିନେ ବି ମିଳିବ । ସେ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ଆସି ମୋ ବଂଗଲେ ଆଗରେ ଏକ
କାରା ଠିକ୍ କରିଛୁ ବୋଲି କହିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ ତାହା ସେ କିପରି ଜାଣିଲେ ବୋଲି ପରିଚିବାରୁ, ସେ ପ୍ରଥମେ
କହିବାକୁ ନାଶକ ଥିବାର ଜଣାଗଲା । କିନ୍ତୁ ବେଣୀ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ସେ
ଏଇସାହି କହିଲେ ।

“ଟିକିଏ ମାଟି ଶୋଳି, ମେଞ୍ଚେ ତୁଳା ଥୋଇଦେବ ଓ ତାକୁ ଏକ ବାଉଁଟିଆ
ବା ଟୋକେଇ ଦେଇ ପୋଡ଼ାଇ ରଖିବ । ରାତି ପାହି ସକାଳ ହେଲେ, ଶୋଳି
ଦେଖିବ । ଯଦି, ତୁଳାଟା ପାଣିରେ ଓଦା ହୋଇଯାଇଛୁ, ତେବେ ଜାଣିବ ଯେ, ସେଠି
ପାଣି ପଡ଼ିବ ।”

ସତକୁ ସତ ସେଠି ଅଳ୍ପ ତଳେ ପାଣି ପଡ଼ିଲା । ନୁଆ କୁଆ ହେଲା ।
ବରପାଲିର ଆମେରିକାନ ଫ୍ରେଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଚ ଆବିଷ୍ଵାର କରିଥିବାର ଜାଣି
ତାଙ୍କ ଠିକି ଲେଖି ସେଥରୁ ଗୋଟାଏ ପଞ୍ଚ ଆଣି ବସାଇଲି । ପ୍ରଚୂର ଓ ଭଲପାଣି
ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତ ଖରଦିନେ କଟକ ଗୁଲିଆସେ । ସେ କୁଆ ହେଲପରେ,
ଖରାହୁଟି ପରେ ଫେରି ଶୁଣେ ଯେ, ସେ କୁଆଟିହିଁ ଖରାହୁଟିଯାକ କେବଳ କଲେଜ
ଲୁହେ, ଆଖପାଖ ଶତ ଶତ ଲୋକଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ହୋଇଛି । ଆଶାକରେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତା’ର ସେହି ଗୌରବ ଥିବ । ଏହି କୁପର ଶୁଭ ଦେଇଥିଲେ
ହେମଲତା ।

ଆମେ କୃପପାଇଁ ଯେଉଁ ତିନିହଜାର ଟଙ୍କା ଗ୍ରାଣ୍ଡ୍ ପାଇଥିଲୁ, ସେଥରୁ ଟଙ୍କା
କିନ୍ତୁ ବଳିଲା । ଗୌନ୍ଦ୍ରିଆ—କଣ୍ଠୁକଟର ନିରକ୍ଷର ହେଲେ ହେଁ, ଚତୁର । ଗ୍ରାଣ୍ଡ୍
ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ତାହା ସେ ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟରୁ ଜାଣି, ସମୁଦ୍ରାୟ ଟଙ୍କାଟି ଦାଖା କଲେ ।
ମୁଁ କିନ୍ତୁ ପି-ଉବଳ୍ୟ-ଡି ରେଟ୍ ଅନ୍ୟରୁରେ ପି-ଉବଳ୍ୟ-ଡି ଲୋକଙ୍କୁ ଡକାଇ ମାପଚୂପ
କରାଇ ତାହାର ଯାହା ପ୍ରକୃତ ପାଇଶା ହେବାର କଥା, ତା’ଠୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଜିନ୍ହି ଅଧିକ
ତାଙ୍କ ଦିଆଇ ବିଦାୟ କରାଇଥିଲା । ସାମାନ୍ୟ ଯାହା ବଳକା ଟଙ୍କା, ଗରବ ପାଣ୍ଡିକ
ଯାଇଥିଲା ।

ଏଇ କୁଆ ଗୁର୍ଜରେ ଜଣେ ଲୋକରର୍କୁ ରଖାଇଥିଲି, ହୁଥାବ କିତାବ
ଭାଷିବାକୁ, କେତେ କୁଳି କେତେଦିନ କାମ କଲେ ତାର ହୁଥାବ ରଖିବାକୁ ଓ
ତତ୍ତ୍ଵପଞ୍ଚକୀୟ ସବୁ କାମ କରେଇବା ପାଇଁ ।

ଗୌତ୍ରିଆ-ନାଶ୍କଳ୍ପକର ପଳ୍ୟର ମର୍ମିକ ଏଇ ଲେକ୍-ଚରଚଙ୍କ ସାଥରେ
ହୀ ଥିଲା । ମୋ ସହତ ନୁହେଁ । ଗୌତ୍ରିଆ ମନେ ମନେ ଭବିଲେ ଯେ ସେଇ
ଲେକ୍-ଚରଚ ତାଙ୍କ ୦କୁଛନ୍ତି ଓ ହିସାବ ଏପଟ ସେପଟ କରି ତାଙ୍କ ଉଚିତ ପାଉଣା
ତାଙ୍କୁ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।

ଗୌତ୍ରିଆ ଦିନେ ତାଙ୍କ ପାଉଣା ନେଇ ମୋ ଅଷ୍ଟେଷକୁ ଆସିଲେ ଓ କାହା ନା
ନ ଧରି, ଜଗତରେ ଧର୍ମ-ଅଧର୍ମର ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵତା ଅହରହ କିପରି ଗୁଲିଛି, ସେ
ସେଇଥାତ୍ତୁ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଘଟଣାକୁ ଏପର 'ବ'ତ୍ତ ପ୍ରି ନୟପଲ୍' (ଉଦାରମାତି)
ଉପରେ ଥୋଇ ଏଇ ନିରକ୍ଷର ଲୋକ କଥା କହୁଥିବାର ଦେଖି ମତେ ଭରି ଭଲ
ଲାଗିଲା । କଥା ଉଚିତରେ ଗୌତ୍ରିଆ କହିଲେ—

"ହଜୁରୁ, ଏଇ ଯେ ଧର୍ମ-ଦେବତା ପତିଦିନ ଆକାଶରେ ତୁଲି ତୁଲି
ଯାଉଛି, ସେ କାହିଁକି ଯାଉଛି, ଆସୁଛି ? ସେ କଣ ଆମ ଅଗଣାରେ ମେଲ
ହୋଇଥିବା ଧାନ ଶୁଣେଇବାକୁ ଖାଲି ଆସୁଛି, ଯାଉଛି ? ସେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର
ପାପପୁଣ୍ୟ ଦେଖି, ଟପିକର ନେଇ ଯାଉଛି ସିନା ।"

ଜୀବନରେ କେବଳ ସତ୍ୟର ସବାନ ପାଇବା ପାଇଛି, ବୁଦ୍ଧ, ଗ୍ରୀଷ୍ମ,
ମହାଶ୍ଵର, ସମକୃଷ୍ଟ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ଗାନ୍ଧି, ଅନ୍ବିନ, ରମଣମହାପି,—ଏହୁସବୁ
ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ବାଣୀକୁ, ପିଲାଏ ମିଷ୍ଠାନ୍ତ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଆଶ୍ରମ ଦେଖାନ୍ତି, ସେହି ଆଶ୍ରମର
ସହତ ମୁଁ ପଢ଼ିଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ଏଇ ବିଶ୍ୱ-ମାନବମାନଙ୍କ ମହାବାଣୀ ସହତ ଏକ
ପାରାପାତ୍ରରେ ଚିରଖୋଦିତ ହୋଇ ରହୁଛି ମୋ ଚିପଟରେ, ସମ୍ବଲପୁରର
ସେହି ମୂର୍ଖ ଗୌତ୍ରିଆର ବାଣୀ । ସମ୍ବଲପୁରରେ ମୋର ବାରବର୍ଷ ଅଧିକାର ଉଚିତରେ
(ଏଡ଼ୁକେଶନାଲ ଆତ୍ମବାଜନର ଭବରେ ବୁରିକର୍ମ ଓ ପ୍ରି ନୟପଲ୍ ଭବରେ ୮ ବର୍ଷ)
ଆଉ କୌଣସି ଲୋକ ମୁଖ୍ୟୁ ଏପରି ଜ୍ଞାନର୍ଥ ବାଣୀ ମୁଁ ଶୁଣିନାହିଁ ।

ସେହି ବିଷ୍ୱ-ନାମ ସମ୍ବଲପୁର ଗୌତ୍ରିଆ ତେଣୁ ମୋର ଏକ ଗୁରୁ । ସୁଧି
କେବଳ ଅମ ଅଗଣାର ଧାନ ଶୁଣାନ୍ତିନି । ବିଶ୍ୱଦେବତାର ସେହି ବିଶ୍ୱଟ ଚକ୍ର, ଆମ
ଚିତ୍ତର ପ୍ରତିଟି ପଳାତକ ଚିନ୍ତା ଓ ଆମ ଅବସ୍ଥାବମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଟି କର୍ମକୁ ସେ ଜନର
ଦେଇଯାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ସିନା 'ଧର୍ମଦେବତା', ଭାରତବର୍ଷ ଜନତାର କଳ୍ପନାରେ ।
ଭାରତବର୍ଷ ତାର ନିରକ୍ଷର ଜନସାଧାରଣକୁ ବିନା ପୁତ୍ରକ-ଜ୍ଞାନରେ କିପରି ସାଧୁ,
ଜୀବନାନ୍ତ, ଧର୍ମଶାର୍ଵ ଓ ବିଜ୍ଞ କରି ରଖିଥିଲା, ସମ୍ବଲପୁରର ସେହି ଗୌତ୍ରିଆ-
କଣ୍ଠୁକ୍ରତ ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ।

୪ । ଆୟୁ-ସଂତୋଷାଧନ

ମୋର ଗ୍ରେଟ ପରିବାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସର ଉଚିତରେ ଅନେକ ସମୟରେ
ପୁତ୍ରକ ହୋଇ ଉଠିଛୁ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନାକାଂଚିତ ଓ ଜଞ୍ଜାଳଦାୟୀ ଅତ୍ୟଥ । କିପରି
ଏହାର ସମାଧାନ ଅନ୍ୟମାନେ କରନ୍ତି, ମୁଁ ଜାଣେ ନା । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଉତ୍ସବରେ

ନୟବାପାଇଁ, ନିସ୍ତରିତ କାଳ ଦ୍ୟନଧାନରେ, ଦିନେ-ଆଗହର-ସହିନ ଓ ଧନ-ନାୟକର ଅଣା ଯାଇଥିବା ଦୁଷ୍ଟକ-ଥାରୁଥମାନଙ୍କୁ, ମୁଁ ଆଉଦିନେ ତରୁ ନଳେ ନ ଉଚ୍ଛଲେ ମତେ ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ । ଏପରି ବହୁବାର କରି ମଧ୍ୟ ଜମା ହେବା ବହି ଓ ମାଗାଜିନ୍ ମୋର ସ୍କୁଦ୍ର ବୁନରେ ବରାବର ଏକ ଲଞ୍ଚାଳ ହୋଇ ଏବେବି ରହିଛନ୍ତି ।

ଦିନେ କଲେଜରେ ସେ କାଳର ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍ (ଓଡ଼ିଶାର କଣେ ଜଣାଶୂଣ୍ୟ ଲେଖକ) ମୋ ବଜଳାରେ ମୋ ପଢ଼ା ଏରକୁ ଅସିଲେ, ମୋ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭିତରେ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ସେ ଏରଯାକ ଖାଲି ବହି, ଏଣ୍ଠକଲେ, ମେଜକଲେ, ଏଠି, ସେଠି, ସମ୍ବନ୍ଧ ବହିର ଗଦା । ସେ କହିଲେ, ‘ସାର୍, ଏତେ ବହି କପରି ଜମା ହୋଇଛି ? ଜଣ କରିବେ ସ୍ଥାକୁ ସବୁ ?’ ମୁଁ କହିଲି, “କେତେକ ମୋର କଣା । କେତେକ ବୋତ୍ ଅର୍ଥ ଷ୍ଟୁଡ଼ିଜର ମେମ୍ବର ଭାବରେ ଅସିଛି । କେତେକ ପ୍ରେଜେଣ୍ଟ୍ । ଏଇପରି ଭାବରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଜମା ହୋଇ ହୋଇ ଏପରି ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଇଲାଣି ।”

କହି ରହେ ଯେ ସେହି ସମ୍ବଲପୁରରେ ଥିଲିବେଳେହିଁ, କଲେଜର ଦୁଇ ହଷ୍ଟେଲକୁ, କଟକର ରାଣୀହାଟ ସ୍କୁଲକୁ, ଆମଗ୍ରୀ ସ୍କୁଲକୁ, ଉକ୍ତର ଆଇକାକ ଆହାଙ୍କ ହାତାବାଢ଼ି କୁଷାଣ୍ପମଳୀ ଶତ ଶତ ଦୁଷ୍ଟକ ବାଣୀ ଦେଇଥିଲି । ଏଇ ସମସ୍ତକୁ ଜମା ହୋଇଥିବା ବହୁଗୁଡ଼ିକ ସଦ୍ୟ ଥିଲା । ସେ ପର୍ମିନ୍, ସେମାନଙ୍କର ସମାଧାନ ହୋଇ ନଥିଲା । ସେଥରୁ କେତେବୁଦ୍ଧିଏ ବହି ମୁଁ ପରେ ପଢ଼ିବି ବୋଲି ଭାବିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବହୁବହୁ ହୋଇ ନଥାଏ । ସେଇମିତି ଗଦା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ ।

ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଗଦାରୁ ଖଣ୍ଡେ ଦିଖଣ୍ଡ ଇଂରାଜି ବହି ଦେଖିଲେ ଓ କହିଲେ “ସାର୍, ଏସବୁ ତ ଆମ ଲାଇବ୍ରେରୀର ଯୋଗ୍ୟ । ଆମର ଯେଉଁ ସବୁ ବହି ଅଛି, ତାକୁ ଆମ ଫାଷ୍ଟ-ସେକେଣ୍ଟ ରାସ୍ତର ପିଲେ ବୁଝିବା ମୁସ୍ତଳି, — ଆଜିକାଳ ପିଲଙ୍କର ଯାହା ଇଂରାଜି ଜ୍ଞାନ ! ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଆମର ଠିକ୍ ଫାଷ୍ଟ-ସେକେଣ୍ଟ-ରାସ୍ତର ପିଲେ ବୁଝିଲା ଭଲ ବହି ନାହିଁ । ଏଥରୁ କେତେବୁଦ୍ଧି ଆମର ଏଇ ଅଭିନ ପୂରଣ କରିପାରେ ।”

ମୁଁ କହିଲି—“ତେବେ ନେଇଯାଅ ଯେତେବୁଦ୍ଧି ସେ ଦିଗରେ ଭଲହେବ ବୋଲି ଭାବୁଛି ।”

ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍ କେତେବେଳେ ବଜଳାକୁ ଆସି ବହି ବହୁବହୁ କରି ନେଇଗଲେ । କେତେବୁଦ୍ଧି ନେଲେ, କି ତାର ମୂଲ୍ୟ, ମୁଁ କହି ଜାଣି ନଥିଲି ଓ ପଟଣାଟିକୁ ସମ୍ମୂଳ୍ୟ ଭୁଲିଗଲି ।

ପ୍ରାସ୍ତୁତ ଦୁଇମାସ ପରେ ଲାଇବ୍ରେଶ୍ସ୍ୟାନ୍ ଦିନେ ଆସି ମତେ ମୋ ଅଷ୍ଟେରେ କହିଲେ, “ସାର୍, ଗୋଟିଏ ବିଲୁ ଦିଅନ୍ତି”,

“କି ବିଲୁ ?”

“ଆପଙ୍କେର ସେ ବହୁଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ ।”

“ନା ନା, ତମେ ସେଇମିତି ଲଇବ୍ରେଶରେ ରଖିଦିଅ । ମୁଁ ବିଲୁ ଦେଇ ପଇସା ନେବି ? ତା’ ପରେ ସେ ଗୁଡ଼ାକର ଦାମକ ମତେ ଜଣା ? କି ବିଲୁ ଦେବି ?

ସେ କହିଲେ—“ଶୁଣୁନ୍ତି । ଏ ହେଲ ସରକାରୀ କଲେଜ । ସରକାର ଟଙ୍କା ଦେଉଛନ୍ତି ବହୁ କଣିବାକୁ । ଏଠି ଦାନର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇଥିଲେ, ଆପଙ୍କ ଦାନର ମୂଲ୍ୟ ଆନ୍ତା । ଏଠି କ’ଣ ଟଙ୍କାର ଅଭିବ ଅଛୁ ଯେ ଆପଣ ଦାନ କରିବେ ? ବହୁଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ । ଫାନ୍ଦୁଗୟାର, ସେକେଣ୍ଟେ-ରଯ୍ୟାର ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ ଠିକ୍ ଉପରୁକ୍ତ ବହୁ ଆମର ନଥାଳ । ଏଗୁଡ଼ାକ ସେମାନେ ଚାହିଁବେ । ତେଣୁହିଁ ମୁଁ ରଖିଲି । ଆପଣ ଜିନିଷ ଦେବେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ପଇସା ନେବେ । ଏଇମିତି ତ ହୁଏ । ବହୁ ଦେବ, ପଇସା ନେନ । ଭାବିନାର କ’ଣ ଅଛୁ ?”

ବହୁ ସବୁ ଲଇବ୍ରେଶରେ ସେତେବେଳକୁ ନମ୍ବର ହୋଇ ସାରିଲାଗି । ଆର୍ଥିକ ବର୍ଷର ଶେଷକାଳ । ପ୍ରତି ହେଡ଼ିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ତ ପୁଣି ଦେଖା ହେବ । ତେଣୁ ଲଇବ୍ରେଶ୍ୟାନ ବା ହେଡ଼ି, କୁଳ୍କା କାଗଜପତି ଠିକ୍ କରେଇ ନେଲେ । ବହୁର ସଂଖ୍ୟା ମୋର ମନେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମୋର ଯେପରି ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ଲଇବ୍ରେଶ୍ୟାନ ନିଜେ ଦାମ କଷାକଷି କରିବା ଫଳରେ ସେ ବାବଦରେ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ମାତ୍ର ଦେବିଣିଟି ମୁଦ୍ରା । କିନ୍ତୁ ଦେବିଣି ଟଙ୍କା ବା ଦେବିଣି ପଇସା ହେଉ, କୌଣସି ଏଟଣାର ନୈତିକତା ବା ଅନୈତିକତା ଆମେ ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣରୁ ତ ବିଶ୍ୱର କରିବାନ । ଲୟା କୁହାବୋଲରେ ଏ ଘଟଣା ଘଟିଗଲ ସିନା, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବରାବର ଅନୁଭୂତି କରୁଥାଏଁ ଯେ ଏ କାମଟା ବେଠକ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଅସୁନ୍ଦର ହେଲ । ପରମହଂସ ଦେବ କହିଛନ୍ତି, ଅନନ୍ତ ଲଗିଥବା ଯରେ ଯେତେ ସାବଧାନ ହୁଅ, ନିଷ୍ଠେ ଦେବରେ ବା ଲୁଗାପଟାରେ ଅଳକ୍ଷ ଲଗିଯିବ । ଗୁହ୍ୟ ଭିତରେ ବା ବାହାରେ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କର୍ମ ଷ୍ଟେଟ୍ରରେ, ପ୍ରକୃତସାଧ୍ୟବାପନ ଲୋକ ବି ବେଳେ ବେଳେ ଅନ୍ୟମନୟ ଭାବରେ ଦଶ ଜଣର କଥାରେ ଭାସି ଗୋଟିଏ ଅସାଧ୍ୟ କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇ ପାରନ୍ତି । ବୁଝ ତେଣୁ ଶିଖ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବରାବର କହୁ ଆସିଛନ୍ତି, ସଂଦା “ଅପ୍ରମରି” ରହିବାକୁ । ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହଁତ୍ତରେ ଆମେ ଯାହା କରୁବୁ ଜାହା ବିଶ୍ୱରେ ସଂଖ୍ୟେ ସଙ୍କ ରହିବା ଉଚଳ, କାରଣ ପରେଣ ମୁହଁତ୍ତର କର୍ମ ବା ଚିନ୍ତାରେ, ଆମେ ଭାବ୍ୟର ସ୍ଥାନ-ସ୍ଥାନର ବିଷ୍ଣୁ ଏବଂ ପାଠକେ,

ଜମ ଭିତରୁ ଯିଏ ଉଚଚର ଓ ପୁଣ୍ୟକର ଜନନାର୍ଥିଲାଈ, 'Beware of the Woman' । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ କାମିନୀ ଓ କାଞ୍ଚନ-ଫୁଲ ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ସହାନ୍ତରୀନ କରନ୍ତି । ନାଶର ଧନ-ପିପାସା, ତାର ସନ୍ତ୍ରାନ୍ତ-ପିପାସାଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ କମ ମାତ୍ର । ମହୀୟୀ କମ୍ପୁର୍ବାକ୍ତ କଥା ସୁରଣ କରନ୍ତ । କମ୍ପୁରବା ଯେ ତାଙ୍କ ପୁରୀ ପର ସମଭବରେ ବରେଣ୍ୟ, ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରମ ନିୟମ ଲଭ୍ୟନକରି ସେ ବାପୁଙ୍କ ଲୁଗୁଳ ଟଙ୍କା ରଖିଥିବାରୁ, ବାୟୁ ଅନଶନ କରିଥିଲେ । ପୂରୀ ଏଥରୁ କଥା ଯେ କହୁଛି, ତା ଜନନ, ନାଶ-ଜନନ କାବ୍ୟ-ମହିମାଯୁକ୍ତ ପ୍ରଣୟରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ, ପ୍ରକୃତ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଠିକ୍ ସେହି କାରଣରୁହୁଁ ହୁଏଇ ମନୋହର । ଶିଶୁର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାହୁଁ ବୋଧହୁଏ ତାକୁ ଏତେ ପ୍ରିୟ କରେ । ସବ୍ରାଣୁ-ସମ୍ବନ୍ଧ ରବାନ୍ତ ନାଥ ଆମର ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆକର୍ଷଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେପରି କରୁଥିଲ କୁସି ତରଣନ ଓ ବହୁ ଭବରେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାନ୍ଧର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ । ପ୍ରାୟେଣ ସାମଗ୍ର୍ୟବିଧୌ ଗୁଣାନ୍ତ ପରାମର୍ଶ ବିଶ୍ୱାସିନ୍ହଙ୍କ ପ୍ରକରିଃ । 'କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଗୁଣମାନଙ୍କର ସମଗ୍ରତା ଦେବାରେ ବିଶ୍ୱାସା ପରାମର୍ଶ ଥିଲପର ବୋଧହୁଏ' ଆମର ପ୍ରିୟ ମହାକବି ନିଜର ଶିଶୁର ଅଭିଜାତ୍ରୀ ସିନା ଏହା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ? ଏ ଲେଖକ ନିକଟରେ ପାପ ବୋଲି ସାଧାରଣରେ ଯାହା ଧାରଣା, ତାହା ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ଦୁଇଟି କର୍ମକୁ ପାପ ବୋଲି ମନେ କର ଆସିଛି । (୧) ଜୀବ ଓ ମାନବ ପ୍ରତି ଅକାରଣ କଷଣ ଓ (୨) ଯାହା ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ଦୁଷ୍ଟଳ କରେ । ଘଟଣାତମରେ ଜାବନରେ ଯେଉଁ ତାଣ ଥର ଲେଖକର ମେରୁଦ୍ଧର୍ଣ୍ଣ ବିଜ୍ଞା ହୋଇଛି, ଲେଖକ ସେହି କେତୋଟି ଅଭିଜାତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତେଣୁ ସଚେତନ ରହି ଅପାରିଛି ।

ଘଟଣାର ତିନି ରୂପ ମାସପରେ କଲେଜର ଜଣେ ଶୁଦ୍ଧନେତା, (ସୋପାଲିଷ୍ଟ) ଯାହାକୁ ଥରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିଥିଲି, ସେ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ୍ କମନ୍ବୁମରେ ଏଇ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କ'ଣ ଆପ୍ରେପ କରିବାର ମୋ କାନକୁ ଯେତେବେଳେ ଆସିଲ, ଘଟଣା ଉପରେ ମୋର ବିସ୍ମୟ ହତାତ୍ ଭାଙ୍ଗିଲ । ସୋପାଲିଷ୍ଟ୍ ପାର୍ଟିର କାଗଜରେ କ'ଣ ବାହାରିଲ ବୋଲି ଶୁଣିଲ । କାଳ ବିଳମ୍ବ ନକର ହେଉଁ କିମ୍ବାକି ଡାକ ଆଦେଶ ଦେଲି—“ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫେରଇ ନିଅ ଟଙ୍କା ।” ଲଇବ୍ରେଶାଆନ୍କୁ ଡାକ କହିଲ, “ମୋ’ଠୁଁ ଯେତେ ବହୁ ନେଇଥିଲ ସବୁଥରେ “ପ୍ରେକ୍ଷଣତ୍ତ୍ଵ” ବୋଲି ଲେଖିଆଶ, ମୁଁ ଦସ୍ତଖତ କରେ ।”

ଏତକିରେ ମୋର ବିଷ୍ଵବିଧ ବିବେକ ଶାନ୍ତ ହେଲାନି । ମୁଁ ମୋର ଆପାତ-ଭୁଲିର ଏକ ପ୍ରାୟହିତ୍ତ କରିବାର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି, ନିଜକୁ ଜୋଖିମାନା କଲି ତିନିଟି ମୁଦ୍ରା (ଦେଢ଼ଣ’ର ଅପରାଧ ଷାଳନ ପାଇଁ) । ସେ ସ୍ବ-ଆଦିଷ୍ଟ-ଓ-ପ୍ରଦତ୍ତ—ଜୋଖିମାନରେ ଉତ୍ସନ୍ଧିଷ୍ଠ ସମାଜ-ସେବା ପାଇଁ କଲେଜରେ ଏକ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପଦକ

ସୁର୍ଖ୍ୟ କଲ । ମୋ' ନାମାଙ୍ଗିତ ଉପଦ୍ରତ ସୁତ୍ରକାବଳ ଓ ସୁର୍ଖ୍ୟ ପଦକ ଏବେବି ମେହେର କଲେଜରେ ଥିବ ।

ମୋର ମେହେର କଲେଜ ପରିଷ୍କାଳନାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗଲାନି ନପାଇ, କେବଳ ଏଇ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାକୁ କେହି କେହି ବିକୃତ ଓ ଶଣ୍ଟି କରି ପ୍ରଭୁର କରୁଥିବା ମୋ ଗୋଚରକୁ ଆସିଛି । କୁଷାର ସୁକିଧା ନିମନ୍ତେ ସେମାନେ ଘଟଣାର ଦ୍ୱାରା ସାଧ୍ୟାଂଶ୍ଚି ଉର୍ଭେତ ନ କରି କେବଳ ପ୍ରଥମାଂଶ୍ଚିର ପ୍ରଭୁର କରିଥାନ୍ତି । କୌଣସି ରକମର ପୁର୍ଣ୍ଣତା ଦାଖି କରିବାର ମୂର୍ଖତା ଏ ଲେଖକର ନାହିଁ । ପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ଏ ଧରାରେ ମୋର ଜନ୍ମ ହେବାର ଆବଶ୍ୟକ ନ ଥିଲ । ସକଳ ଅପୁର୍ଣ୍ଣତାକୁ ପୂରଣ କରି କରି ପୁର୍ଣ୍ଣତା ଆଡ଼କୁ ଯିବାହିଁ, ମାବନ । ଲେଖକର ସମ୍ପଦ ଜୀବନ ଧରି ସେହି ଦୁଃଖ ଚେଷ୍ଟାହିଁ ଶୁଣି ଆସିଛି । ଅନ୍ୟ ଏରେରେ ସ୍ଵର୍ଗ କଲ ବେଳକୁ ଆମପରି ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଲୋକ, ସାଧାରଣ-ନିନ୍ଦାପଥରେ ମଧ୍ୟ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ି ନିଃମେ ହେବା ସ୍ବାବକ । ତୁ: ପି. ଆଇ: ଓ ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମହୀ ପଣ୍ଡିତ ଲିଙ୍ଗବଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ କାନକୁ ବି ଏ କଥା ନିଆ ଯାଉଥିଲ । ମହୀ, ମୁହଁରେ ଓ ତୁ: ପି. ଆଇ, ପ୍ରସାଦ, ଚିଠିରେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମର୍କରେ ପ୍ରଭୁରଥିଲେ ମତେ । ପୁର୍ବାପର ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା ପରେ ସମସ୍ତେ ନୂପ୍ରମଧ ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ରମ୍ଭ କିଏ ବନ୍ଦ କରିପାରେ ?

୭--ଗଲ୍ଭ-ତ-ଗବେଷଣା

ଏଇ ଅଧିମ ଲେଖକଟିର ଗଲ୍ଭ ଶୋଜି ବାହାର କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏତେ ସତ୍ୟମୟ, ବିଦ୍ୟାନ, ମହାନ୍ ଓ ବନ୍ଦବାନ୍ ଲୋକ ଯେ ଆତୁର-ଅନୁସରିଷ୍ଟ ଓ ଗବେଷକ, ତାହା ଏହି ସମୟର ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରେହି ମତେ ବିଶେଷ କରିବାର ପଢ଼ିଲ ।

ଥରେ ମେଘମଣ୍ଡଳ ଷ୍ଟେସନରୁ ମୁଁ ଓ ସମୂଳପୁରର ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ତେପୁଣ୍ଡ କମିଶନର ଏକା କାର୍ଗରେ ଗଲୁ । ଗପ କରି କରି ଯାଉଥାଉ । ମର୍ଦିରେ ସେ ପ୍ରଭୁରଥିଲେ—“ଶିକ୍ଷାମହୀ ଗ୍ରା—ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆପଣଙ୍କର କପର ପଡ଼େ ?”

ମୁଁ—“ସେ ତ ମହୀ, ମୁଁ ତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟର ସାମାନ୍ୟ ଏମ୍ବୁଦ୍ଧ । ମୋର ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା—ନାପଢ଼ିବା ପ୍ରଶ୍ନିବା କାହିଁ ? ତେବେ, ଭଦ୍ରଜନ ବୁଦ୍ଧରେ ମୋର ତାଙ୍କ ସହିତ ଅପଢ଼ ହେବାର ତ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ବରଂ ମୁଁ ତାଙ୍କପଢ଼ି, ତାଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣତା ପାଇଁ ନାରବରେ ପ୍ରଶଂସମାନ । ଆପଣ କାହିଁକି ଏପର କହୁଛନ୍ତି ?”

ସେ—“ଶୁଣନ୍ତି, ମହୀ ପ୍ରଥମଥର ସମୂଳପୁର୍ ଆସି ଆମକୁ ଅପଣଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ କ’ଣ ଶୁଣାଯାଉଛି, ତାହା ପ୍ରଭୁରଥିଲେ । ଆମେ କହିଲୁ ଯେ ତାଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ କହିବାର କିଛି ନାହିଁ । ବରଂ ତାଙ୍କ ଅଧିକାରେ କଲେଜର ସଂବଧ

ଉଦ୍‌ବିନ ହେଉଛି ଓ ସ୍ଥାପ୍ତ, ସ୍କୁଲେଶ୍ଵର ଓ ସମାଜ, ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ପ୍ରିୟ । ମହୀ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ସାହର ସମ୍ମଳିତ ଅମ୍ବା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ପୁଣ୍ଡପର ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଘଟଣା ଖୋଲିଲେ ଓ ଆମେ ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁ ଭଲ କହିବାରୁ ସେ ବିଶ୍ଵାସ ଗଲେନାହିଁ । ଆମେ (ତେପୁଣ୍ଠ କମିଶନର ଓ କମିଶନର୍) ତେଣୁ କହିଲୁ—“ଦେଖନ୍ତି ଆମେ ଏଠାରେ ଶାସନ-ମୁଖ୍ୟ । ଆପଣ ଅନ୍ୟ କାହା କଥା ଶୁଣିବେନି । ଆମର କଥା ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ଯେ ଉଚ୍କଟର ମାନସିଂହଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିବାର କିଛି କାହିଁ ।”

କିନ୍ତୁ ମୋର-ନିନ୍ଦା-ଗବେଷକ ଶିକ୍ଷାମହୀ ଶ୍ରୀ—ର ମହାଶୟ, ଏଠି ନିରାଶ ହୋଇ, ଧରିଲେ ଯାଇ ଲେଖକର ଟୋକାବେଳେ—ଲେଖା ଖଣ୍ଡେ ନାଟିକାକୁ । ତାହା ଖରାପ ସାହୁତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିବାପାଇଁ ତେରୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ; ଶୁଣିଲି ତାକୁ ଅନୁବାଦ କରି ଉତ୍କାଳୀନ ଉତ୍ତରଣ ଗର୍ଭେରଙ୍କୁ ବି ଶୁଣାଇଲେ । ମୁଁ ଶୁଣିବା ଆଜଙ୍କା କରୁଥିଲା ଯେ ସେ ବହିକୁ ନିଷିଦ୍ଧ କରି ଏକ ସରକାରୀ ଉତ୍ସାହାର ଯେ କୌଣସି ଦିନ ବାହାରିବ । କାହିଁକି ବାହାରିଲା ନାହିଁ, ମୁଁ କାଣେନା । କିନ୍ତୁ ସେଦିନ, ବଡ଼ ଅଧ୍ୟକାର ଓ ଗ୍ରେଟ ମନର ଏ ପ୍ରକାର ସହାବିଷ୍ଣାନ ଦେଖି ଅଛି ବିଷ୍ଟୁଳ ହେଉ ପଡ଼ିଥିଲା ।

୭-ଆଧୁନିକ ଗୁରୁ

ମୋ ବେଳେ ମେହେର କଲେଜର ସ୍ଥାପ୍ତ ଓ ପ୍ରିନ୍ସପାଲ୍ ଏକ ପରିବାର ପରି ଚଢ଼ିଥିଲେ । ସେ କଥା ଆଶରୁ କହିଛି । ଛତ୍ରା ଛତ୍ରା ରହିଲେ, ସ୍ଥାପ୍ତ ଓ ଅପରିଚିତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପ୍ରମାନଙ୍କ ଉଚିତରେ ପ୍ରିନ୍ସପଲର ଆସିକ ପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ କପର ?

ସମ୍ମଳିତ ରେ ମୁଁ ଓ ମୋର ଦ୍ୱୀ ବର୍ଷବର ଅଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କ ପରକ ଯାଉଥିଲୁ—କେବଳ ସାମାଜିକତାର ଆନନ୍ଦ ପାଇବାପାଇଁ ଓ ଆମ୍ବେମାନେ ସମ୍ପେ ଯେ ସହକର୍ମୀ ମାତ୍ର, ଏଇ ଜୀବଟା ଫୁଟାଇବା ପାଇଁ । ସେଥିରେ କୌଣସି କପଟାଗୁର ବା ମେକାନିକାଲ କିଛି ନଥିଲା । ତଳାଅତ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ଯାହା ଦେଖାଯାନ୍ତା ଖୋସାମତ ପର, ଉପରାତ୍ମ ହେବାରୁ ଉଚିତରେ ତାର ଆସିକ ଓ ନୈତିକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭଲ ହେବାର କଥା । ହେଉଥିଲା ମଧ୍ୟ ।

ଏମତୁ ଏତୁକେଣନ କୋଡ଼ି ବା ସର୍ବିସ କୋଡ଼ିରେ ଲେଖା ନାହିଁ, କି ମତେ ଏ ବିଷୟରେ କେହି ପରମର୍ଶ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରିନ୍ସପଲ୍ ଭାବରେ ଏହା ମୋର କରିବାର ଉଚିତ କଥା ଭାବି ମୁଁ କରୁଥାଏ ।

ମେହେର କଲେଜରେ ମୁଁ ଧୂମ-ପାନ ବନ୍ଦ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା । କଲେଜ୍ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଭିତରେ କେହି ବିଭି ସିଗାରେଟ୍ ପିଇବେ ନାହିଁ, ଏଥପାଇଁ ବୁଝେଇ ଶୁଣେଇ ଓ ପରେ ଧମକ ଦେଇ ଏକାଧିକ ନୋଟିସ୍ ଦେଇଥିଲା ।

ପିଲେ ଲୁଚେଇ ଯାହା କରନ୍ତୁ, ବାହାରେ ମାନିବାର ମୁଖୀ ଅନ୍ତର୍ଭାବେ ଦେଖାଇଲେ ।

କିନ୍ତୁ କଲେଜ୍‌ପାତ୍ର, ଦିନେ ଏକ ବିଶାଟ ଦରଖାସ୍ତ ଆଣି ମୋ ସାମନାରେ ଥୋଇଲେ, ସେମାନଙ୍କର ପିକା ଖାଇବାର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାରକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ । କ'ଣ କରିବ ଏ ଷ୍ଟେଟରେ ? ନାଖ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲି, “ହେଉ ଖାଆ, କିନ୍ତୁ ପିଲ ଯେପରି ନ ଦେଖନ୍ତି ।”

ଆଉ ଏକ ପଟଣା ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଶାରେ ଅଧିକାରୀ ପିଲ ଫେଲୁଛିଥାନ୍ତି, କେବଳ ରଂରେଇ ଘୋରୁଁ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଏଥା ଘଟୁଥିବାର ଦେଖି, ବର୍ଷେ ମୁଁ ନୋଟିସ୍ ଦେଇ ଦେଲି ଯେ, ମାଟ୍ରିକ୍‌ରେ ଯେଉଁମାନେ ରଂବଳିରେ ଶହେରୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ରଖି ନଥିବେ ସେମାନଙ୍କର ଆଭିମିଷନ ହେବନି । ମୁଁ ଏହା ପିଲ ଓ ଅଭିଭବକଙ୍କ ଉପକାର ପାଇଁଥି କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯୁଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ସହକର୍ମୀ ଅଧ୍ୟାପକ ବଂଧୁଗଣ । କେବଳ ପ୍ରତିବାଦ ନହେଁ, ହାଇକୋଟ୍ ରିକ୍ଟର ବ୍ୟକ୍ତିଗାତ୍ର ଦେଲେ । କାରଣ, କାହାର ଶଳୀ କ କକାପୁଅର୍ଥର ଆଭିମିଷନ୍ ହୋଇ ପାରିନାଥାଙ୍କୁ, ମୋ ପ୍ରତ୍ୟାବ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ।

ପରେ ଭାବିଲି, କେବଳ ମୋ କଲେଜରେ ମୁଁ ଏହା କଲେ ହେବନି । ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧ ରାଜ୍ୟରେ ହେବା ଉଚିତ । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟାବ ଉଠେଇ ନେବାକୁ ମୁଁ ଦାଖ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଆଜିକାରିର ଗୁରୁମାନଙ୍କର ଏପରି ମତି-ଗତି ଦେଖି ମତେ ବଜ ବାଧୁଥିଲ ସେତେବେଳେ । ଭାରତର ସହୃଦୀକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଗତର ଚିନ୍ତାଶିଳ ଲୋକେ ନମସ୍କାର କରନ୍ତି । ସେ ସହୃଦିର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଥାଙ୍କ, ଜୀନର ମୟୋଦା ଓ ଗୁରୁ-ଶିଷ୍ଟଙ୍କ ଆମେ କେବଳ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିପାରୁ, ଆମ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ଦେଇ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଶିକ୍ଷକ-ଅଧ୍ୟାପକ ଯଦି ଜତର ଜନ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ, ତେବେ ତେଣ କାହାଠୁ ଆଦର୍ଶ ଶିଖିବାର ଆଶା କରିବ ?

୮-କଲେଜର ବଣ-ଭ୍ରମି ।

ସେତେବିନ ମେହେର କଲେଜରେ ଥିଲି, କାର୍ତ୍ତିକ ପୁଣ୍ଡିମା ଦିନ ସମ୍ବନ୍ଧ କଲେଜକୁ ନେଇ ଏକ ବଣସ୍ବେଳି ହେଉଥିଲା । ସେବୁଜିକର ଆନନ୍ଦାଳକ ସ୍ଥିତି

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଚିତ୍ତରେ ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରାଣ ଓ ଶିକ୍ଷକ କେବଳ ଥରେ ନୁହେଁ, ଏକାଧିକବାର ଏହିପରି ପରମ୍ପରକୁ-ନିନଟଗର-କରାଇବା ସ ମାନିକ ଉତ୍ସବର ଆସ୍ବାଜନ କରିବା ଉଚିତ ।

ଥରକର ସ୍ମୃତି ଅନ୍ୟଥରମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଲାଗ୍ରତ ରହିଛି । ତାହାହିଁ କହେ । ସାବକୁଦର ଏକ ନିର୍ଜନ ଅଂଶରେ ଆମେ ସେଥର ଆସ୍ତାନ ଜମାଇଥାଉ । ପିଲେ ଓ ଡକ୍ଟରାବଧାରକ ଶିକ୍ଷକବୃତ୍ତ ଅଗରୁ ଘୁଲିଆଇଥାଏନ୍ତି । ମୁଁ ଗଲିବେଳକୁ ଅପରାତ୍ମତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଯାଇ ଦେଖେ, ଅଛି ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ । ବାଲୁକା ଶୟାମ ଉପରେ ଲମ୍ବମାନ ଏକ ଗ୍ରେଟ ଅଭିନ୍ୟ, ଯାର ଫଳ ସୁଣୀତଳ ପ୍ରାୟାରେ ଆମର ବସାଉଠାର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ନିମ୍ନରେ କହ ଯାଇଛୁ ମହାନଦୀର ଏକ ଶାଖା । ହେମନ୍ତ କାଳ । ମହାନଦୀର ନାଲ ନାର ନାଲତର ହୋଇ ଉଠୁଛି । ପିଲାଏ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ପଞ୍ଚଭୂରନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ଧର ଠିଆ ହୋଇ ସେସବୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଆଉ ଲୋଭ ସମ୍ବୂରଣ କରିପାରି ନଥିଲ । ସେତେବେଳେ ଦ୍ଵିଷାୟ ପୂର୍ବ ଲଲିତେନ୍ ସେହିଠାରେ ପ୍ରାତି ଥିଲ । ଦୁହେଁ, ଏରେ ସକାଳୁ ଗାଧୋଇ ଖାଇ ଯାଇଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁହେଁ, ଯୋଗାକ ଖୋଲ ଦେଇ ମହାନଦୀର ନାଲନାର ଅୟୁଷ ଆକଷଣରେ ଝାପ ଦେଲୁ । ବୁଡ଼ି, ପଢ଼ିଗ, ଭସି, ବସି, ପ୍ରାୟ ପଣ୍ଡାଏ ଖଣ୍ଡେ ମହାନଦୀର ସ୍ନେହୁଣୀତଳ ମାତୃ-କୋଳରେ ଶିଶୁ ଖାଲ ଜନନୀଦେହର ସ୍ତରରେ ବୁଡ଼ି ରହିଲପରି ବିଭେଦ ହୋଇ ବହାର କଲୁ । ଏକାବେଳିକେ କ୍ଲାନ୍ଟ ନହେଲ ଯାଏ ବାପ-ସୁଅ ପାଣିରୁ ଉଠିଲୁ ନାହିଁ ।

ଏହାର ଏକ ତୁଳନାୟ ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ବରାବର ମନେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଜାବନର ଶେଷପାଦରେ ଠିଆହୋଇ ପଢ଼ିବୁ ଅନାଇଲେ ଘଟଣାବହୁଳ ଏହି ଜାବନର କେହି ଅଭିଜନତାର ପୁନରୂପତ୍ତିନ ଏ ମନ ବୁଝେ ? ବାଜଣଣି ସୀତା, ଅଯୋଧ୍ୟାର ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ରହ, ବନଭୂମି-ବିହାରର ସ୍ମୃତି ଦେଖୁଥିଲ ପର, ଆଜି ସାବକୁଦରେ ମହାନଦୀ ଜଳରେ ସେବନର ସମ୍ବୂରଣପୂରଣକୁ ହୁଏ ତରି ବାରମ୍ବାର ଖୋଜୁଛି । ତାହା ଟଙ୍କା ପଇସାରେ କଣି ହୁଏନା । ତାହା ପ୍ରକୃତିର ସଖ୍ୟକନିତ ସୁଖ । ଆଜି ନନରଜନବନରୁ ବିକୃତ, କଞ୍ଚୁପିତ ଅବସ୍ଥା ଉଚିତରେ ଅନ୍ତର୍ଗେର୍କରୁ ବାରମ୍ବାର ଆର୍ତ୍ତି ପିପାସାର ଆସ୍ତାନ ବାହାରି ଆସୁଛି, ପ୍ରକୃତିର ଅନାବିଳ ସଖ୍ୟର ସେହି ଜାବନମୟ ପ୍ରାକୁର୍ଣ୍ଣ ପାଇ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ?

ସେହି ସମୂଲପୁରରେ ଆଏ । ଖାଇଛୁଟୀରେ କଟକ ଆସିଥାଏ । ବିଧୁ ତନଟର ଦୁର୍ଲଭ ଫେବ୍ରୀରୀଙ୍କୁ ସୁଖ-କୋଣାର୍କ ବୁଲଇ ଆଣି ତାଙ୍କର ସାଥରେ ଦୁଖ

ସନ୍ତିହାଉସ୍ତରେ ଦି ଦିନ ଥିଲି । ଏଥର ବି ସାଥରେ ଥିଲ ଲକିତ । ଦୁଇଦିନ ଯାକ, ଏକ ଦୋଳିଆକ ବନ୍ଦି ମନ୍ଦିରୀ ସାଥରେ, ୫୫ଚ, ନାପ, ଦୂଆ, ପୂର୍ବେ ମହାନଦୀ ଜଳରେ ନିକଟ୍ ହଜେକେ ଦେଲପରି, ମହୋଦଧିର ଉତ୍ତରାଳ ଲହୁଶାମାଲା ନିକଟରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆୟୁ ସମପ୍ରଣ କଲୁ । କେବଳ ସ୍ଵାନ ମାନ୍ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣରେ କି ଷ୍ଟୁତି, ରକ୍ତରେ କି ଉତ୍ସାହା, ଦୂଦୟରେ କି ଉତ୍ସାହ, ସମସ୍ତ ଚେତନାରେ କି ସେ ଅନ୍ତର୍ମୁନୟ ଆନନ୍ଦ !

ମନ୍ତ୍ର୍ୟ ପାଇଁ ପରମତମ ସୁଖ ବୋଧହୃଦୟ କୌଣସିନାବୌଣସି ପ୍ରକାର ଅବଗାହନ ବା ଅଭିଷେକ । ଭଲପାଇବା ଏକପରି ଏକ ଅଭିଷେକ ବୋଧହୃଦୟ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନଚର୍ଚ, ଆବିଧାର, ଦେଶପ୍ରେମ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆଦର୍ଶ । ଶୋଇବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଚେତନା ହରେଇବା, ଆମର ମଧ୍ୟ ମୁଖର ଏକ ପ୍ରସାକ । ଆମର ଗଣ୍ଡାରମ୍ବା ମରୁ ହେବାକୁ, ଲୁପ୍ତ ହେବାକୁ ଲେଭୁଛୁ ବସବର, କାହାର ସଂଖ୍ୟାରେ, କାହାର ସେବା, କାହାର ଆୟୁଷିଷ୍ୱନ୍ଦରେ ବା ପ୍ରକୃତର ଉଦାର ଆଲଙ୍ଘନରେ ।

ଧର୍ମଜୀବନର ଏତେ ଘଟଣା ଭିତରେ, ଦିଥର ସ୍ଵାନର ସ୍ମୃତି ଯେ ଏପରି ବ୍ୟାପକଭାବରେ ମୋର ଚିତ୍ରକୁ ଅଧିକାର ନର ବସିଛନ୍ତି, ତାର ଅନୁଶୀଳନ କରି କରି, ମୁଁ ନିଜେଇ ଅନେକ ସମୟରେ ବସିଛି ହୋଇଛି । ମନେ କେବଳ ପଡ଼ୁଛି ମେହେର କଲେଜର ବଣ୍ଣେନିର ବିମଳ ଆନନ୍ଦ ଓ ଏକ ଭେଦ ବେଳେ ସେହି ସ୍ଵାନାନନ୍ଦ । ପିଲେ ଯାହା କରନ୍ତି, କାଞ୍ଚକେତନ କରନ୍ତି । ମାଜିକ୍ ଦେଖାନ୍ତି । ବଡ଼ ବର୍ଷମୟ ହୋଇ ଉଠେ ସେହିକେତେବେଳୀ ।

୪-ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସନା

ମେହେର କଲେଜଟିକି ଗୋଟିଏ ସ୍ଵର୍ଗୁସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ସୁନ୍ଦର, ସମ୍ମାନିତ ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରି ଗଢିବାହିଁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲ । ମୋର ଏହି ସ୍ଵର୍ଗ ଅନେକ ପରମାଣୁରେ ସାଧନ ହୋଇଥିଲ । କୋ-ଅପରେଟିଭ ଷ୍ଟୋରରେ ପିଲେ ତାଙ୍କର ଯାବଣୀୟ ଦେବନନ୍ଦନ ବ୍ୟବହାରୀୟ ଦ୍ରୁବ୍ୟାଦି ପାଇଥିଲେ,—ବାହାରକୁ ଯିବାର ଦରକାର ନଥିଲ । ମେଘ ଓ କାଣ୍ଡିନ୍ ବସାଇ ଓ ସେ ପବୁକୁ ସୁପରିଗୁଣିତ କରଇ, ପିଲଙ୍କ ଭେଜନ ଓ କଲେଜାର ଅତି ଉତ୍ସମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେଇ କଲେଜ କମ୍ପାଇଶ୍ଯ ଭିତରେହି କରାହୋଇ ପାଇଥିଲ । ଏ ସବୁ ଏପରି ମୂଳିଥିଲ ଯେ, ବାହାରର ଲୋକେ ବି କଲେଜ ମେଘ ଓ କାଣ୍ଡିନ୍ ମୁଖ୍ୟା ନେଲେ । କାରଣ, ଏତେ ଶ୍ୟାରେ ଏପରି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଶାଦ୍ୟ ସହରରେ ଅନ୍ୟଥା ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲ । ଗୋଟାଲା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପିଲଙ୍କ ଦୁଧ ଯୋଗାଇ ଦିଆଗଲ । କଲେଜ-ନଗରକୁ ବଢ଼ିଲ, ବର୍ଧା ଓ ଶୀତ ଦିନରେ ପ୍ରବୁର ପରିବା ଉପରେ କରାଗଲା । କଲେଜର ବିଦ୍ୟାର ସମାନ ଉପରକୁ ଉଠିଲ ଓ କଲେଜ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ନାମ ରଖିଲ । କଲେଜ, ନିଜର

ଗୋଟିଏ ଉଚାଙ୍ଗ ‘ମାସିକ’-ପତ୍ରମଧ ପ୍ରକାଶ କଲା । କଲେଜର ବାର୍ଷିକ ଡ୍ରାମାକୁ ମଧ୍ୟ ଲେନେ ଗୁଣ୍ଡ ରହୁଥିଲେ ଓ ଟିକଟ କିମ୍ବା ଦେଖିବାକୁ ଧାରୀଲେ । ସ୍ଥାନ୍ତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚମତ୍କାର ଘରସବୁର ସୁନ୍ଦର ଏକ କଲେଜ ଠିଆ କରାହେଲା । କଲେଜର ନୂଆ ବିଲିଙ୍ଗ ହେଲା । ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଣୟ ନୂତନ ପ୍ରାଣବାସର ପ୍ରାନ ଲଭ୍ୟାଦି ସବୁ ହୋଇସାର ମୂଳପଦିନ ପଡ଼ିଲା । ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁରର ବିଦ୍ୟାୟ ନେଲା ।

କିନ୍ତୁ ମୋର କ’ଣ ଆଉ କିନ୍ତୁ କରିବାର ନଥିଲ ? ହଁ, ନିଷ୍ଠାୟ ଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଅଛି, ଯଦିବା ମୁଁ ଆଉ ମେନ୍ଦେର କଲେଜର କିନ୍ତୁନ୍ତେଁ ।

ଏଇସ୍ଥା, ଏଇସ୍ଥା ମୁଁ ମେହର କଲେଜରେ କହିବାକୁ ଗୁହୁଥିଲି, ଯାହା କିନ୍ତୁ କି ହେଉଣୁ, ମତେ ସେଠୁ ତତ୍ତ୍ଵ ଦିଆଗଲା ।

୧ । ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରେ ପ୍ରତିଦିନ ନୂତନ ଖାଦ୍ୟର ପରିବେଶଣ ।

ଆମର ଭାରତୀୟ ଖାଦ୍ୟ ‘ମନୋଟୋନ୍ସ’, ଏକପରିଅ ବା ଏକଭାଗିଆ । ସାର ଜୀବନସାକ, ପ୍ରତିଦିନ, ଏ ଓଳ ଓ ସେ ଓଳ, କେବଳ ସେଇ ଭାତ, ଡାରି, ତରକାଶ । ଆମର ଯାହାକୁ ଭୋକି କହନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟ ବଙ୍ଗଲାରେ ଯାହା ବହନ୍ତି ଥୋଡ଼, ବଡ଼, ଖଡ଼ା ଓ ଖଡ଼ା, ବଡ଼, ଥୋଡ଼ । ଭାରସ୍ମୟନେଲିରଙ୍କଠିରୁ କିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଠି ସେଇ ଏକା ଖାଦ୍ୟ । କାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ କିନ୍ତୁ ନୂତନ ଭାବନ କରିବାର ଭାବର ପଣ୍ଡନ, ଏ ଦେଶରେ ।

ଅଥବା, ମୋର ହଂଗେଶ୍ୱର ବନ୍ଧୁ ଡକ୍ଟର ଗୁର୍ଜ୍ଜୁ ଫାବ୍ରୀ କହନ୍ତିଥେ ହଂଗେଶ୍ୱର ଚଣା ମଧ୍ୟ ଯଦି ଜାଲ ଯାହା ଖାଇଥିଲ, ତାକୁ ଆଜି ବି ସେସ୍ଥା ଦ୍ରେବ ତା’ ସ୍ତ୍ରୀ, କେବେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ନିଷ୍ଟେ ଗାଲି ଖାଇବ, ତା’ଠୁ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଆମେରିକାର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପିଲଙ୍କୁ ମଧ୍ୟରେ ଭୋକନ ଦିଆଯାଏ । ସ୍କୁଲ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବାପା-ମାଙ୍କୁଁ, ସମ୍ପାଦନ ଥାରୁ ଲେଖେଇ ଆଶନ୍ତି, ପିଲ ଘରେ ଗଢ଼ ସପ୍ତାହରେ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ କ’ଣ ଖାଇଥିଲ ଓ ଆଗାମୀ ସପ୍ତାହରେ ସେ ଘରେ କ’ଣ କ’ଣ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତ ଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ତା’ ହେଲେ, ସ୍କୁଲ୍ ପିଲଙ୍କୁ ସେହି ଖାଦ୍ୟ ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଦେବ । ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜରେ ଆମ ଖାଦ୍ୟରେ ଏଇ ନୂତନତା ଆଣିବାର ଏକ ପରିଷକ୍ଷା କରିବା ଉପରେହି ମୁଁ ଥିଲ । ଏଇ ସମୟରେ ବଦଳି ହୋଇଗଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ସିରିଲ୍ ସର୍ବନଙ୍କ ସହିତ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ଚିଠିପତି କଲେଜ ଅଞ୍ଚିତ୍ସରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବ ବୋଧନ୍ତିବା । ଆମର ଖାଦ୍ୟ ସୁପିମ ହେବ, ପୁଣି ବରବର ବଦଳୁଥିବ, ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଜାତି, ବିଶେଷ କରି ସ୍ତ୍ରୀ ଲେକମାନଙ୍କୁ ଏକ ବ୍ୟାପକ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ହିଚିତ । କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଧିକାଶ ନହେଲେ, ଏ ପରିଷକ୍ଷା କରି ହେବନି । ସେ ସୁଯୋଗ ତ ମୋତୁ କାଢି ନିଆଯାଇଛି । ଆଉ କେହି ହେଲେ ସେ ଦିଗରେ ଧାନ ଦିଅନ୍ତି, ମୋର ଏ ସ୍ଥାନ ସଫଳ ହେଉ ।

୨ । କଲେଜରେ ବୁକ୍‌ବୁଟ ପାଳନ ।

ମେହେର କଲେଜ, ନିଜର ଦ୍ୱାରା ପରିନା ଯୋଗାଡ଼ କରିପାର ଥିଲା । ଭବିଷ୍ୟତ, ଗୋଟିଏ ପୋଲଟି ଫାର୍ମ ନିର୍ମିତ ଭାବରେ ଶ୍ରୀରେ ଅଣ୍ଟା ଯୋଗାଇବ । ଏ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଭେଟଗନାରୀ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ସହିତ ଲେଖାଲେଖି କରି ଗୋଟିଏ ପୁଁ ମୁଁ ଅଣାଇଥିଲା । ତାହା ମେହେର କଲେଜରେ ଏବେ ବି ଥିବ । ମେହେର କଲେଜରେ ମୋର ଶେଷ ବର୍ଷଟାକୁ ପରକାର ଜଞ୍ଜାଳମୟ ନ କରିଥିଲେ ଏ ପୁଁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ମେହେର କଲେଜର ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏହି ପଶ୍ଚାତ କରିପାରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ଏହା ହେବା ଉଚିତ । କାରଣ ଆମ ଖାଦ୍ୟରେ ପ୍ରୋଟିନ୍ର ବଡ଼ ଅଭିଭବ । ଅଣ୍ଟା, ସବୁଠୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରୋଟିନ ଯୋଗାଏ, ଆଉ ଶ୍ରୀରେ ।

୩ । ମେହେର କଲେଜର ସଂପ୍ରସାରଣ ।

ମେହେର କଲେଜର ଭବିଷ୍ୟତ ଅଭିଭୂତ ଲାଗି, ମୁଁ ତାର ଆମ ଓ ପଇ, ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ, ବୁଢ଼ାରଜା ପାହାଡ଼ଠାରୁ କୁକୁରହଳୁ ପାହାଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜମି ସବୁ ଆକ୍ରାର କରିବା ପାଇଁ କେବଳ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖି ନ ଥିଲା, ସେ ଦିଗରେ କାମ ବି କରିଥିଲା । କଲେଜପାଶ ରେଳ-ଷ୍ଟେପନକୁ ସେଠାରୁ ମାରିବାକୁ ଦୂରକୁ ଛଠେଇ ଦେବାକୁ ଓ ସ୍ନେହସନ ଆଭିକୁ ଯାଇଥିବା କଲେଜ-ସାମନା ରାସ୍ତାଟାକୁ ଛଠେଇ ନେବାପାଇଁ ମୁଁ ଯେଉଁ କରେସଂପଣ୍ଡନ୍ତ୍ଵ କରିଥିଲା, ତାହା ଏବେ ବି କଲେଜ ଅନ୍ତରେ ଥିବ । ଏ ଦେଶ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦରକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଜାଣିଆନ୍ତା, ତେବେ ଏ ଦେଶର ସରକାର ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ମୋର ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତା । ସେ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୋର କୌଣସି ସାମାନ୍ୟତମ ସ୍ଵର୍ଥହିଁ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଯାହା କହୁଥିଲା ତାହା ଦେଶ, ଜାତି ଓ ମେହେର କଲେଜର ଭବିଷ୍ୟତ୍କଳାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ବୁଜା ଜମିଦାରଙ୍କ ଦଦର ପାଲେସ୍ ସବୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ କଣି, ସେ ସବୁର ମସମତରେ ପୁଣି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜର ଅନଶ୍ୟାବସା ଅଭିଭୂତ ପାଇଁ ଆଗରେ ପଛରେ ଥିବା କେତେକ ଏକର ଧାନଜମି କଣିବାର ମୋର ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ, ତାହା ଉତ୍କଳାଳୀନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷକୁ ଅସମ୍ଭବ ଦେଖାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ଅସମ୍ଭବ ଯ୍ୟାନରେ ବର୍ଷ ଦୂରଟା ଉଚିତରେ ପ୍ରାଇବେଟ ଘରମାନଙ୍କର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସହର ଆପେ ଆପେ ଗଢ଼ି ଉଠିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା । ସେ ବିନର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜେ ଯାଇ ଦେଖି ଆସନ୍ତ, ସେ ସବୁ ଜମି କଲେଜ ପାଇଁ ରଖିଥିଲେ, କେତେ ସୁବିଧା ହୋଇଥାନ୍ତା, ମେହେର କଲେଜର ।

୪ । ମେହେରଙ୍କର ମର୍ମର-ମୂର୍ତ୍ତି ।

ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜରେ ସମ୍ବଲପୁରର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଚିତ୍କର ମୂରମାଧର ଟାଲିଙ୍କ ଅଙ୍କିତ ମେହେରଙ୍କର ଏକ ବୃଦ୍ଧ ପୁନର ଚୌଳଚିଷ ପ୍ଲାପନ କରଇ ଅସ୍ଥିତ । ମୋର ସ୍ଵପ୍ନ କିନ୍ତୁ ଥିଲ, କଲେଜର ନୂଆ ବିଳକ୍ଷଣ ସମ୍ବଲପୁରର ମେହେରଙ୍କର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣବସ୍ତବ ଦଶୀୟମାନ ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତରର ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ଲାପନ କରିବାକୁ । ଏବେ ମେହେରଙ୍କ ଶତବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବର ଆଜରୁପେ କବିତର ଏକ ବୋଂକବସ୍ତ କଲେଜ ଆଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି ବୋଲି ଶର୍ଶିଛି । କିନ୍ତୁ ବଷ୍ଟ ଭଲ ହୋଇନି ବୋଲି ସମ୍ବଲପୁରବାସୀଙ୍କଠୁ ଶର୍ଶି ଓ ତାହା ସୁଣି କଲେଜ ରୂଳନାରେ ଅଛି ଗ୍ରେଟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଶାକରେ ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟସାଧ ମୋର ସେହି ପୁରୁଣ ସ୍ଵପ୍ନଟିକୁ, ସରକାରଙ୍କୁ ଆଦୋ ଭିଷା ନ କରି, ନିଜେ ନିଜେ ଦିନେ ପୂରଣ କରିବେ ।

୫ । କଲେଜର ଟ୍ରସ୍ଟ୍‌ଫଣ୍ଡର ପୁନର୍ଗଠନ ।

ହୃଷ୍ଟେଲ ଓ ଶାନ୍ତ କ୍ଲାସର ପ୍ରଭୁତରେ ସମ୍ବଲପୁରର ପୁଷ୍ଟତନ ତେବେଟି କମିଶନର ମି: ଆଜ୍ଞାନାର (ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇନ୍ଦ୍ର ପାକିଯାନର ଚିତ୍ର ସେବେଟାଙ୍ଗ) ରତ୍ନ ଯାଇଥିବା କଲେଜର ଟ୍ରସ୍ଟ୍‌ଫଣ୍ଡର ଗାର୍ଗ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖର୍ତ୍ତ ହୋଇଗଲ, ମୋର ଆଖିତାଲେ ।

ମୋର ସ୍ଵପ୍ନ ଥିଲ, ଟ୍ରସ୍ଟ୍‌ଫଣ୍ଡରେ, ଫେର୍ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ରୁଦ୍ଧା ଉଠାଇ, ସେତିକ ଟଙ୍କା ଜମା କରିଦେବା, ଯା'ର ସୁଧରୁ କି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅନ୍ତରଃ ଜଣେ ସମ୍ବଲପୁରର ପିଲ ଟ୍ରେନିଂ ପାଇଁ ବିଦେଶ ଯାଇପାରିବ ।

ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ ମୌଖିକ ଭାବରେ କାହାକୁ କାହାକୁ କହିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଶେଷ ବର୍ଷର ଜଞ୍ଜାଳ ଓ ଅସ୍ତିତ୍ବର ଯୋଗୁଁ କାଗଜ କଳମରେ କିଛି ହୋଇପାରିଲାନି ।

ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଏ ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ।

୬ । ପିଲଙ୍କ ଶାରୀର ଗଠନ ।

ହୃଷ୍ଟେଲର ସବୁ ପିଲଙ୍କ ବାଧ କଟ ପ୍ରଦିନ ସକାଳେ ବ୍ୟାୟାମ ନେବାର ଅଭ୍ୟାସ କରେବା ମୁଁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେତେକ ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁ ବ୍ୟାପକ ବା ବାଧ ଧରିବାର କରାଇ ପାରି ନଥିଲା । ସମ୍ବଲପୁର ମୋକେ ଓଡ଼ିଶାର ‘ହୋଇଲଙ୍ଗର’ ବୋଲି ଜଣା । ଗଜ ପୁରୁଷ ପର୍ମିନ୍ଟ ସମ୍ବଲପୁରବାସୀଙ୍କର ଏ ଗୌରବର ଦାଖା ଥିଲ । ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଅଂଶରେ, ଏବେ ବି, ଏତେ ସଖ୍ୟାରେ ସମୁଷ୍ଟ—ସଜିତ୍ତ—ଶଶର ନାମ ଓ ପୁରୁଷ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବେଳି, ସେତେ

ମନ୍ୟାରେଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ସମ୍ମଲସୁରରେ । ସମ୍ମଲସୁରର ଶ୍ରୀଙ୍କାଳୀ' ବଣ୍ଣର କେତେ ଜଣକର ଅପନାର ଯେଉଁ ଲୋଭନୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ, ଉଚତା ଓ ପ୍ରସାର ଦେଖିଛୁ, ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସିଠାରେ ଦେଖିନି ।

କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ଦ୍ଵିତୀୟ, ତୃତୀୟ ପୂରୁଷ ଆତକୁ ସେ ବସୁଗୋରବ ସମ୍ମଲସୁରାଙ୍ଗଠୁଁ ବି ଗଲାଣି । ଡକ୍ଟର ସାହୀ ଓ ଡକ୍ଟର ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ପୂଜାଶ୍ରୀ, ଉତ୍ତରସେ ଲମ୍ବା ଚୌଡ଼ା ମଣିଷ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପୁଅମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଶାଶ୍ଵତ ଅଧ୍ୟପତନ ଓଡ଼ିଶାର ବୁରୁଷାତେ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟକର ଅନେକ ବେଳେ ଚିନ୍ତା ହୁଏ । ଆମ ନିଜ ଗୀରେ ବି ଏହି ଅଧ୍ୟପତନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ-ପ୍ରମାଣ ଧରି ବିଶୁଳିତ । ପ୍ରକୃତି-ନିର୍ବିଷ୍ଟ ଭାବରେ ତୁରୁ ନାପାନୀ ତା'ର ଜୀବନ ବଦଳାଇ ଓ ଓ ବ୍ୟାୟାମ କରି ତେଣା ହେଉଛି, ଅଥବା ଦିନେ ଲମ୍ବା-ଚଉଡ଼ା ଥିବା ଓଡ଼ିଆ, ଆଖି ଆଗରେ ବୁଝଣ, କୀଣାଓ ବାମନ ହେବା ଉପରେ ।

ତେଣୁ ମୁଁ ବୁଝେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ସବୁ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ବାଧ ଓ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ପିଲା (ଫିଅ ଓ ପୁଅ) କୁ ବ୍ୟାୟାମ କରେଇବା ଓ ଶଶ୍ଵତ ରଚା । ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ଚିତ୍ରରେ ସଙ୍କତ ଜାଗରୁକ କରେଇବା । ସୁଷ୍ଠୁ, ସୁନ୍ଦର, ସୁଗଠିତ ଶଶ୍ଵତ ଏ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗଣ୍ୟକର ଶିକ୍ଷା-ସଂସ୍କୃତ ତିର ଅପରିହାରୀ ଅଂଶ ବିବେଚିତ ହେବା ଉଚିତ ।

୭ । ହୀରାଖଣ୍ଡ ଯୁନିଭରସିଟି

ଓଡ଼ିଶାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,—ଶ୍ରୀରାଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ— ସମ୍ମରପୁରରେ ହୁଏ ହେବ, ଏହା ମୁଁ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବିଷ୍ଣୁକ ଯୋଜନାର ପ୍ରବୃତ୍ତ ସମ୍ପାଦନରେ ଶିକ୍ଷା-ଯୋଜନା ଉପରେ ବକ୍ତ୍ଵାତା ଦେବାକୁ ଯାଇ କହୁଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ କମିଶନରଙ୍କୁ କୁହାଇ ବୁଲଇ ଏଥପାଇଁ ବୁଲାରେ ହଜାରେ ଏକର ଜମୀ ସାଇତି ରଖିଥିବା ପାଇଁ ଲେଖି ଥିବାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ବାଣୀ ସମ୍ବଲ ହେବାର ତେର ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ । ମେହେର କଲେଜ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କେନ୍ଦ୍ର ହେବ ନିଶ୍ଚିଯ । ଆଶାକରେ ତା' ପୂର୍ବରୁ ମେହେର କଲେଜକୁ ଏକ ଆଦର୍ଶ, ପୂର୍ଣ୍ଣବୟବ ବିଦ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ଦିଗରେ ମୋର ଯେଉଁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବାନନା ସବୁ ରହିଯାଇଛି ଏବଂ ଯାହାସବୁ ଯଥାର୍ଥ ଓ ଆବଶ୍ୟକ, ସେ ସବୁ କିମେ ବୁଝ ଲଭ କରିବ ।

ମୋ-ବେଳର ମେହେର କଲେଜ ସମ୍ପର୍କରେ କେତେକ ଡକ୍ଟର୍ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ପରିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଇ ଦେଉଛି ।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟୁର ପରିଣିଷ୍ଠାବଳୀ ।

୧—ମେହେର-କଲେଜ-ମେସ୍ର ବିପ୍ଳବାମ୍ବକ ସଂସ୍କାର ।

Extract from the Inspection note on the G. M. College by the General Inspection Committee appointed by the University in 1953.

"The college mess seems to have something ideal about it. Each meal consisting of rice and four other items is said to cost -/5/6 only, which includes also the establishment cost. This is possible because of economical management introduced by the Principal. The students do not have to squat on the floor in the dining hall. They have been provided with dining tables and benches for sitting. The supply of tiffin is also good. Articles are prepared in the hostel kitchen under the supervision of the Manager. Nothing is purchased from the market. A Co-operative Store is maintained which, with a small capital of Rs. 700/- now makes an annual turn-over of something like Rs. 40,000/-. The vegetable garden supplies a part of the requirements of the mess. It seems that this aspect of the hostel management is worth emulating and may be profitably introduced in all other institutions,—both schools and colleges.

୨—ତଡ଼କାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ.ଏ ମେହେର କଲେଜ
ପରିଚ୍ଛଳନା ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ—

GANGADHAR MEHER COLLEGE,
SAMBALPUR.

1. Visited the Gangadhar Meher College at Sambalpur on the 26th November, 1951. I was taken round the college and hostel premises and the college garden by the Principal of the college. I also availed myself of the opportunity of listening to a few lectures delivered by some members of the staff and attended a lecture on Phonetics delivered by Sri Dhal, a lecturer in Sanskrit and Oriya.

2. Dr. Mansingha, the present Principal of the College, has been able to introduce certain improvements which are enumerated below :—

- I. Hostel life has been completely overhauled.
- II. The Canteen, the Co-operative Store and the Mess have been well-organised and there was perfect discipline prevailing in the hostel life.
- III. The cost of each mess meal has been considerably reduced.
- IV. I was very pleased to notice that the Co-operative Store caters both for the needs of the members of the staff and the students.
- V. The dining room has also been organised in a satisfactory manner. The unique ticket system with dining manners has been introduced.
- VI. Monthly tests are now being held.

- VII.** The library has been reorganised and students are now free to pick and choose their books from the shelves which are kept open. The system is working exceedingly well.
- VIII.** This is the only college in Orissa that publishes regularly two issues of the college magazine every year.
- IX.** The college garden has improved considerably and production of vegetables has been very satisfactory.
- X.** Every student who gets an aid from the Social Service Guild of the college has to work either in the gardens, hostel mess or at the night schools maintained by the college. This should be emulated by other colleges in the State.
3. I am glad to note that the Principal interviews about 10 students almost every day in order to establish personal contact with them and keeps a record of each student after interview.
4. The Principal has borrowed Rs. 2000/- from the Trust Committee and has supplied uniform eating plates and pots to 200 boys in the hostel. The smokeless Maganlal Chullas which have been put up in the hostels have resulted in a saving of Rs. 5/- every day.
5. Repairs to the Zilla school temporary building were undertaken under the personal supervision of the Principal, with a cost of Rs. 2,500/- for which the Public Works Department estimate was excessively prohibitive. The work done by the Principal in this matter is commendable. There are

other minor improvements which I need not emphasize in my report.

6. On the whole, I was very much satisfied with the way in which various activities of the college have been organised by the present Principal. This he has been able to achieve with the active cooperation of the staff and the students.

7. The college premises and the compound have been well-kept and there has been an atmosphere of tidiness and neatness in the college and hostel premises.

8. The college has no doubt many needs. In these days of financial stringency it is difficult for me to secure funds, but I shall endeavour to help the institution as far as possible.

9. The college has a population of 578 including members of the college staff and non-gazetted staff. It has not been possible to build new structures for the location of the College. I hope in course of a couple of years the college will have a building of its own.

10. I presided over the sixth anniversary of the main hostel and the way in which it was organised spoke well of the organising capacity of the principal and others who actually organised the show. I was pleased with the good general educational atmosphere in the institution which prevailed at the time of my visit.

Sd/-M. C. Pradhan,
Director of Public Instruction
Orissa. 6-12-1951.

[୧୪୬]

୩—ମେହେର କଲେକ କାଲେଣ୍ଡର

Director of Public Instruction, Orissa. Cuttack,

D. O. No. 1111 The 16th November, 1956.

My dear Mansinha,

I am immensely pleased to see your calendar, I hope you have sent a copy to all the principals.

Yours sincerely,
Sd/-B. Prasad.

୩-(କ)—ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାମ୍ବୁଲ ପରିଦର୍ଶନ ରିପୋର୍ଟ

Director of Public Instruction, Orissa. Cuttack,

The 16th February, 1953.

D. O. No. 294

My dear Dr. Mansinha,

I am glad to get your inspection report on the Chandrasekhar Zilla School at Sambalpur. I am pleased with the thoroughness with which you have inspected the School. The quarters for the staff is in my mind and I will do something if I can, in the next financial year.

Yours sincerely,
Sd/-B. Prasad.

ପରିଶୀଳନ—୪

ଲେଖକ ପ୍ରବତ୍ତିତ ମେହେର କଲେଜ କାଲେଣ୍ଡରରେ
ପ୍ରିମ୍ସପଲଙ୍କର କେତେକ ନୋଟିସ୍

IMPORTANT NOTICES ISSUED BY THE PRINCIPAL FROM TIME TO TIME.

(I) First Principles

Students, particularly the newcomers, are requested to read carefully and practise the maxims hung on the first floor verandah-wall facing the staircase. They are also requested to avoid noise of any kind in the college premises and practice speaking in undertones when they find themselves in groups. They should stand and move in queue order whenever they have to wait for a thing or move up and down the corridors and should on no account try to get an advantage over others by pushing. Students, above all, should be courteous in their speech and deportment not only towards their teachers but even to one another. They should not forget to show proper signs of respect towards teachers when they meet them the first time in the day or at any place outside the college.

(2) Good Behaviour

I appeal to all students to please take note of the following for their own benefit and the prestige of the college.

1. They should remember that from 7-15 A.M. to 4-30 P.M. almost every minute, there are classes going on in some part of the college buildings or some activity is going on somewhere which is sure to be disturbed by noise. So they are requested to be always on the alert, lest they should be disturbing anybody anywhere.
2. They have no business to stand in groups on the verahdahs (upstairs and downstairs) and gossip, thereby disturbing the classes or studies all around.
3. They should not run wildly into or out of class rooms like animals. They must remember that they are educated people and are expected to be controlled in manners. They should enter into and go out of class-rooms in perfect queue order, never pushing any body who goes before. This is a much quicker process than the wild stampede in which they often enter or go out of a classroom.

4. They should practise the excellent virtue of silent work and avoid unnecessary talks.

5. They should bear in mind that consideration for others is the first step in education as well as civilisation.

(3) Good Manners

Complaints have reached my ears, corroborated by my own experience, that students in this college often put the teachers in embarrassing situation by their lack or ignorance of some common manners. It is the tradition not only in India but in all

civilised countries that when students meet their teachers, the former should show proper respect to the latter by some formal speech, or some form of salutation. But in this college many students (not all fortunately) when meeting a teacher or the Principal, just stand and stare as though they were strangers to one another. This is very embarrassing to the teacher and indicates want of good home training and lack of culture in a student. I have often spoken to the students about the revival of the good old Indian tradition between the teacher and the student and keeping that ideal in view, I appeal to all of them (boys and girls) to keep up the excellent habit of showing proper respect to the members of the staff either in the European or the Indian way, in or outside the college. This is an essential part of the good manners that the youth is expected to show not only to teachers but to all superiors. Polite behaviour costs nothing, but brings in a rich reward of help, co-operation and blessings from the elders. This is a very important thing that the youth should not forget.

(4) Dress

I observe a large number of boys moving about in Lungies. Perhaps most boys do not know that Lungi is not a respectable and decent dress. I do not see any reason why cultured Indians should give up their artistic national costume, the Dhoti and Chadar, in preference to this indecent Lungi. Is Lungi less costly than a Dhoti ? I do not think so. I would not like my boys to appear before their

teachers in Lungies which may at best be adopted as a night dress. But for all public purposes and all through the working hours of the day, boys should wear either Dhoties with a Chaddar or a Kurta or Pyjamas. I would prefer Pyjamas to Dhoties.

It has been decided in the meeting of the staff council that the college will have a dress of its own. Accordingly the following dresses have been prescribed for the following groups.

For the 1st year students—Khaki shorts and white half shirt.

For College Teachers—White trousers and white bush coats with full sleeves.

For Girl students---White saries or white shalwar, Peshwas and Doptta.

(କୋଟ—ମେହର କଲେଜରେ ମୋର ଶେଷ ବର୍ଷରେ ହଁ ଏ ବେଶ-ଘୁର ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଉତ୍ସନ୍ନମର୍ମ ତେସ୍ତ ପିନ୍ ଅସିଥିଲେ । ଓଷଧ ଲୟାର୍ଡରେ ଉତ୍ସନ୍ନମର୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସାରିଲା ପରେ ଆମେ ପରେ ପରେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀରେ ଉତ୍ସନ୍ନମର୍ମ ପ୍ରବତ୍ତିତ କରିବାକୁ ଉଚ୍ଛା କରିଥିଲୁ । ନିଜର ବେଶଦ୍ୱାରା ଗ୍ରୁହ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ, ଜନତାରୁ ବାହୁ ହୋଇଯିବା ମୁଁ ଏକାଳ୍ପ ଭବରେ ଗୁଡ଼େ । ମେହର କଲେଜରେ ବେଶ-ଘୁରରର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ହେଉଥିଲା ମାତ୍ର, ଏତୁ କେଣାଲୁ ଆଡ଼ିଶିକାର ଓ ଉତ୍ସନ୍ନମର୍ମକୁ ଭବରେ ମଧ୍ୟ ଚାରମ୍ବାର ଏ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛା । ଆଠଗତ ହାଇକ୍ସ୍‌କୁଟରେ ଏଥିପାଇଁ ଗେରୁଆବଧୁ ପ୍ରବତ୍ତିତ କରିଥିଲି, ଭରଣୟ ଫ୍ଲେଟର ପ୍ରକାଳ ଓ ଧୂଲେଇ ଖର୍ଚ୍ଚର କମ୍ପ୍ଯୁଟର ତୃଷ୍ଣିରୁ । ଏହା ଘେତେବେଳେ ସମାଦୃତ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ସେ ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ଏବେ ବି ଗୁଡ଼େ, ଗ୍ରୁହ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ, ସମସ୍ତେ ଉତ୍ସନ୍ନମର୍ମ-ତେସ୍ତ ପିନ୍କିବେ । କିନ୍ତୁ ତାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆମର ଏ ଗରମ ଦେଶରେ ପିଲାଏ ଜୋତା-ମୋକା ପିନ୍କିବାକୁ ବାଧ ହେବେ, ଯାହା ଏକ ଗୋର୍ମୁଖତା ।)

ପରିଶ୍ରମ—୫

ମେହେର କଲେଜ କାଲେଣ୍ଡରରେ
ପ୍ରନ୍ସପାଳଙ୍କର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ।

My Advice to Students.

No school or college can make a young man mentally brilliant if he is actually not. But it is sure that whatever intelligence one possesses, can very much be improved and trained for particular works, provided the person himself is prepared to undergo the drilling that is absolutely necessary.

Hard work

Let the young man remember the one simple, but great truth in life, that in this world, nothing worthy, could be achieved without hard and persistent labour. If we bear in mind that even those whom nature had so abundantly endowed with such high qualities of mind and character like Tagore, Gandhi and Shakespeare, had to work hard for long years, for getting the minimum preparation for their life's works, it will not be difficult for us, small people, to be reconciled to the plan of hard and persistent labour, if we want to be successful in life, whatever be the sphere. There is no alternative, no easier road.

Behaviour

Education is not really what you know, but how you apply and practice what you know, in the day-to-day life. An educated man is not to be recognised as such, by the diploma-papers that he may be in posse-

ssion of, but by the way he talks, he behaves, he does things.

Mastery of languages

To be treated as truly educated, one must know these days, at least three languages, fairly well. That, after studying for 8 to 12 years our boys and girls write and speak bad and faulty Oriya and English, shows either that our methods of teaching are bad or that the students are not prepared to undergo the drilling necessary to master languages.

It is very necessary in the present world to speak and write English correctly. No body can be called educated in modern times without the knowledge of one of the 4 widely known European languages; English, French, German and Russian. For Indians, English is handy, as it has been taught in Indian schools and colleges for the last two hundred years. It is the worst folly for any Indian to think that we can as well forget this great language and are not obliged to know it correctly, as we are now 'independent'. Languages and literatures have no political boundaries. Those who try to create artificial barriers against languages are wrong. Why should the British, French, German and American Universities spend enormous amounts of money in the study of and research in Sanskrit, a dead language of India ?

So my earnest advice to you young men is that you should utilise the short period of time that you are in the college, in mastering the languages for which there is provision here,—English, Oriya

Hindi and Sanskrit. To write and speak a language in bad grammar, in faulty phrases and improper pronunciation is the unmistakable sign of bad, wrong, and worthless education.

And I would like you to remember that a passable mastery of the languages is not difficult at all, provided you give a little attention to it every day.

Make a resolve that every day you must learn three 'new words', say, of English or Oriya or Hindi, and see the improvement in your vocabulary after six months. A pocket dictionary will be very helpful to you in this matter. For English, the Oxford Pocket Dictionary is the best for the average student. You may have similar pocket dictionaries for other languages. You may also make it a point to read every-day some standard journals and good books and look up every new word or phrase that you come across in the dictionary or in a book of idioms and phrases.

Preparation for Exams

If you give only two hours' close attention to your books everyday, you not only need not be afraid of University examinations but, I can assure, you will succeed in any situation, because that habit of regular and attentive mental labour will be your best asset in life.

The most effective way to prepare for examination is that:

✓(a) You should read a few pages out of the text books in advance before you come to attend a lecture.

That will immensely help you in following the lecture. In a manner, that will be a revision lesson for you ✓(b) And at home, before you start further reading, do a little revision of what has already been done. This will keep you mentally fit for examinations at any time on short notice. ✓(c) every day do write about 2 pages of answers to questions or an essay or a story. This will give you practice of quick writing. Remember that you have to sit for a written examination. What is needed is the habit of steady and persistent labour.

Proper way of living

I would like also that you all be properly dressed, to develope proper habits in food and drink, to develope proper tastes in literature, drama and cinema picturers. A man's education is judged by his tastes in these things. An educated man will only love and go in for what is good and noble. The best alone is good for him. He will have no association with what is base, ignoble, low and vulgar.

Manners

Lastly, I whould like you all to make polite manners your second nature. Be respectful to your teachers and elders and speak to them respectfully. This is in the best tradition of both East and West. Always show the first consideration to others rather than to yourself. Don't be noisy. Don't talk loud or talk about your private affairs when others are present. Speak with a smile and meet every stranger in the

street or at home with the spirit of "May I be of any help to you ?"

You will see that if you are nice and kind towards others, you will find others nice and kind towards you. That is how life has to be lived.

M. Mansinha,
Principal.

ପରିଶ୍ରୀ—୭

ମେହର କଲେଜରେ ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଗୋକନା ଉପରେ ଦେଇଥିବା ବର୍ତ୍ତତାରେ ଡଳ ଟର ମାନସିଙ୍କର ସାରଣୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରବାଣୀ, ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାରାର ଶିକ୍ଷା-ନ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ, ବିଦ୍ୟାନ୍ୟାନନ୍ଦାନମାନକୁ ଜମିଦାନ ଓ ପିଲାଙ୍କୁ ବିନା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସ୍ଵପ୍ନକାଢି ଦାନର ଉପଦେଶ ।

Eastern Times—April 16, 1953.

Problems of Education Analysed

Success of 5yr. Plan Provisions Doubtful

G. M. College Principal's View

(From Our Own Correspondent)

SAMBALPUR, April 15:—"The Chapter on Education in the Five Year Plan is rather vague. Planning Commission have earmarked an amount of Rs 151 crores on education during the five years of the plan, but two years of the scheduled 5 years have already elapsed, and aware of the time education takes for full maturity, it will be frivolous to expect something spectacular during the remaining 3 years" thus observed Dr. Mayadhar Mansingh, Principal

G. M. College, while delivering a talk on "Education in connection with the "National Week"—observance in **G. M. College**.

"Education is something" said Dr. Mansingh, "which can neither be demonstrated nor exhibited. It is the personal achievement of individuals and its effect is evident when a large number in a society is equipped with the same. Achievement in the sphere of education is a slow and time-taking process and it is in the nature of things that the Five-Year Plan on Education must remain a little vague."

"Problems facing education in the country are enormous. Only 15% of the total population are supposed to be educated, leaving a vast majority who are yet to be acquainted with the three Rs. Besides, there are the problems of educated unemployment, defective systems pursued in the domain of education, feeling of frustration amongst the educated and above all, the problem of 'little education.' This is one side of the coin, and on the other side, there is the task of educating the illiterate mass that suffers for lack of funds". But said the learned speaker "I think, we suffer a lot from lack of clear thinking, lack of planning and above all from want of clear objectives in comparison with our finances."

No Uniform System

Indecision, as to which system of education is to be followed, according to Dr. Mansingh was one of the reasons why we cannot show progress. "In advanced countries like U.K, U.S.A, and U. S. S. R., one system of education is prescribed for the entire nation, but in India, inspite of lack of

funds, several systems of educations are being patronised. A boy in Orissa can go to a "Chatsala", to a "Tol", to an "Ashram School" or to a "Primary School", to learn the rudiments of education. This lack of uniformity in the system of education hinders progress, and makes education cumbersome. But in countries like U. K., Japan U. S. S. R. and U. S. A. the pattern is uniform and simple.

"According to 1944 Education Act of England the entire system of Education has been simplified into "Primary", "Secondary" and "Further Education". In U. S. A., the Primary Education is of six years' duration. Then come 'Junior' and 'Senior' High Schools—three years each, and "Junior and Senior Colleges"—two years each, expected to make a citizen fully educated. In U. S. S. R. ten years are supposed to give minimum education to its citizen and of these 10 years, the rural areas can have a Primary School of four years, bigger villages a school of 7 years and in still bigger places, Secondary Schools of full ten years. The system is so uniform and comprehensive that a student passing out of a school in any corner in Soviet Russia can be accommodated in the next higher school in any other corner. Until and unless India's education system is simplified and standardised it is doubtful whether she can achieve the efficiency of the advanced countries of the West".

MASS EDUCATION

"Spread of Education among the masses to completely eliminate illiteracy in the shortest possible time is the first obligation of the STATE towards any Nation. To hesitate about it on the plea of lack of

funds and all that, is bound to have disastrous effect on democracy. An illiterate and ignorant mass will always remain a weakness for any State and India may not be able to retain its democracy and independence if the masses are not educated as quickly as possible. In all democratic countries of the West illiteracy is treated as a disease and tackled accordingly. In India, illiteracy should be considered as an epidemic and stringent measures for its elimination must be taken. Otherwise there is not much hope for the country. The constitution wished that in ten to fifteen years after independence, India would be completely literate, but yet no move has been made for an allout effort in that direction. While we are expanding our education, we shall have to bear in mind two things which might rectify the errors of the present system. Even now, Education is considered to be the responsibility of the individual. But now it is supposed to be both individual and social. Each individual has an obligation towards the Society and whatever he learns is likely just to unable him to serve the society better. In 1944 Act on Education in England this social individuality has been emphasised and we need it much more than in any other civilised country. Boys and girls should be trained from the beginning in terms of Society and Nation and not in terms of themselves and their own interests. That will go a great way in eliminating from the country, corruption and dishonesty, that are so prevalent these days. Another factor to remember is that, at the top of the Education Department there must be a group of pure intellectuals, entirely devoted

to discovery and spread of truth, caring little for material advancement. This was the ancient ideal of our RISHIS and BRAHMANS and this is being pursued in most Western Universities at present. But unfortunately in India we have forgotten our own ideals and in the Education Department itself, the scramble for power is vitiating the atmosphere to a great extent. Dr. Mansingh said that he was fighting through articles, to introduce this missionary touch in the Education Department of the country, but so far nothing has been done. As to the resources, Dr. Mansingh said that most colleges and Universities in England and U. S. A. were run out of incomes of Endowments most of them being autonomous bodies unaffected by the purging activities of the political parties because their resources are considerable and the tradition of respect towards corporation of intellectuals is so great in those countries that although of late, the Govt of those countries have come forward to help the Universities to a very large extent in their finances, they never think of interfering in any way in their internal affairs. I would like, Dr. Mansingh observed, that the colleges and schools in India should be made Similarly self-maintained.

LAND GRANTS SUGGESTED

"Rajas and Zamindars have gone out of the picture. These aristocrats owned thousands of acres of land and Maths (Monasteries) are also supposed to own enormous acreages. Instead of distributing all these vast landed properties to the tillers, I would like that all these Estates should

be set apart for improvement of Education in the Anchalas where these Estates exist. That I think, can ease our problem of resources for expansion of education to a great extent. Any way, when a small country like Japan has been able to eliminate illiteracy and could maintain the grant-in aid system of education from primary to University, there is no reason why we in India having such resources at our disposal should feel diffident about it. Of all resources of a Nation, man is the most valuable and it is the first duty of the Govt. to mobilise that power before mobilising minerals and hydro-electric power. As an illustration of the keen interest in education he cited the example of Great Britain. When that great country was in the thick of the last world war which made her very existence doubtful, the British Parliament was discussing about the future programme of education and passed the last Act of Education, that of 1944, before even the end of the Second world War was in sight.

AMENITIES TO SCHOOLS

Although England has become a poor country, due to two world wars, the amenities provided to school and college students have ever been on the increase. Every school child in England now gets a glass of pure milk free. Seventy per cent of the students get their free lunches at schools. Up to the secondary education, tuition is free to all. It means that students get books, stationery and equipment also free of cost, Seventy per cent of the students in Colleges get substantial help from Government.

As against all these amenities provided for the next generation, the picture in India is disheartening. Some years back, Govt. of Orissa introduced a small tiffin arrangements in schools, contributing half the cost. In all, it cost Govt. about Rs. 25,000 annually. But as a measure of economy this was one of the first items to be cut down. Many Headmasters of High Schools told me that even this small arrangement had a remarkably good effect on the health of the boys. In India, children run to school at about 9.30 A. M in the morning with a hurried meal and return home at 5 P.M in the afternoon. That some repast is vitally needed for these growing children nobody can deny. To satisfy their natural hunger the boys often take unhygienic stuff from street vendors and contact all kinds of diseases.

Dr. Mansingh gave a picture of Orissa of future when the entire population will have been educated. Comparing with the figures of England and Wales, he said that we should be having 19,000 more Primary Schools, 1000 more High Schools, about 150 Colleges and perhaps 4 Universities. He requested the audience not to take these things as chimerical or sensational, for in countries like Canada and Australia, there is a University for every million of population. Four Universities for 17 millions of people when they have all been educated was no exaggeration. Further Dr. Mansingh said that on that glorious day, Gangadhar Meher Collge may be the nucleus of the Western or the Hirakhandia University of Orissa.

He ended by citing the Chinese proverb "If you plant for a year, plant rice, if you plant for 10 years plant trees, and if you want to plant for 100 years, plant men".

ଶ୍ରୀଯୋଦଶ ଅଳ୍ପାୟ

ମେହେର କଲେଜର ସ୍ଥାଧୀନତା ଦିବସ

ମେହେର କଲେଜରେ ଯେତେବେର୍ ଥିଲ, ୨୭, ଜାନୁଆରୀ, ସ୍ଥାଧୀନତା ଦିବସଟି ଖୁବ୍ ସଂଭ୍ରମର ସହିତ ପାଲିତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ଷର ସେହି ଦିନଟି ପ୍ରିନ୍ସିପଲ୍, ଜାଣ୍ୟ ପୋଷାକ (ବୃତ୍ତିଦାର ପାଇଜାମା ଓ କଳା ଅଚକନ୍) ପିନ୍, କଲେଜ ସମ୍ମଗ୍ନ ପ୍ରାଚିଣରେ ଜାଣ୍ୟପତ୍ରକାଳୀ ଉତ୍ସେଲନ କରନ୍ତି ଓ ପିଲକ୍କୁ ସମ୍ମେଧନକରି ସମୟେପଯୋଗୀ ଏକ ଉତ୍ସାହବାଣୀ ଦେଇଥାନ୍ତି । ରିଅ ଓ ପୁଅମାନେ ୨୫ ଜାନୁଆରୀ ରାତରୁ ପୁଷ୍ପ ଓ ମୁରୁଜରେ ସ୍ଥାନଟିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିଥାଆନ୍ତି । ୨୭ ସକାଳେ, ସାତଟା ବେଳକୁ ସେମାନେ ପତାକା-ପ୍ରମୁକ୍ ଯେବେ ଅଳ୍ପ ଦୃଶ୍ୟକାର ପଙ୍କରେ ଦଶ୍ୟାୟୁମାନ ହୋଇ ‘ଜନଗଣ’ ମନର ସମୁହାବୁଦ୍ଧି କରନ୍ତି । ଏନ୍. ସି. ସି. ପିଲେ ତାଙ୍କର ଯୁନିଫର୍ମରେ ଆସିଥାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଏକ କମାଣ୍ଡର ପ୍ରିନ୍ସିପଲ୍‌କୁ ଜାଣ୍ୟ ପତାକା ଉତ୍ସେଲନ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରିନ୍ସିପଲ୍ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇ, ପତାକା ଉତ୍ସେଲନ କରନ୍ତି ଓ ବକ୍ତୃତା ଦିଅନ୍ତି । ପୁଣି ଜନଗଣମନ ବୋଲିଯାଏ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସାଙ୍ଗ ହୁଏ ।

ପାଠକମାନଙ୍କର କୌରୁହଳ ପାଇଁ ଚର୍ଚା ଶାଧାରଣେ-ତତ୍ତ୍ଵ-ବାର୍ଷିକୀ ଉପଲକ୍ଷେ ଦିଆଯାଇଥିବା କୁନ୍ତୁ ବକ୍ତୃତାଟି ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତ୍ବୀ ହେଉଛି ଲେକ୍‌ପ୍ରତିନିଧି ଶାସନରେ ନାଗରିକଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ । ଏହା ଇ ବାକି ବକ୍ତୃତାର ଅନୁବାଦ ସେହି ଲଂଘନି ବକ୍ତୃତା ସେହିବେଷ ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜ ମାଗାଜିନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବ । ପାଖରେ କପି ନାହିଁ ।

ଲୋକ-ପ୍ରତିନିଧି ଶାସନ ଓ ନାଗରିକର ଦାୟିତ୍ବ

ହେ ସ୍ଥାଧୀନ ଭାବର ତରୁଣ ନାଗରିକ ଗଣ,

ଆଜି ପୁଣି ସେହି ପରମ ଦିବସ ଆଗତ, ଯେନେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପରମରକୁ, ସମର ଜଗତ ଆଗରେ, ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଓ ଉଚ୍ଚ କଣ୍ଠରେ ଜଣାଇଦେବୁ ଯେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସ୍ଥାଧୀନ; ଅମର ମା, ଅମର ଜନ୍ମଭୂମି, ସ୍ଥାଧୀନ । ଦୈନିକନ ଜାବନର ବହୁଳ ଜଞ୍ଜାଳ ଭିତରେ ଏଇ ପରମ ଗୌରବକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭୁଲିଯାଉ । ସେଥିପାଇଁ ବର୍ଷରେ ସ୍ଥାଧୀନତାର ଏଇ ଆଦ୍ୟ ଦିବସଟି ଆମ୍ଭେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାରକଭାବରେ ଉତ୍ସମ୍ମ କରାଯାଇଛି । ମୋର ଗଢ଼ ଯେ ସ୍ଥାଧୀନ ଭାବର ଆଶାନ୍ତି ନାଗରିକ ଭାବରେ

ତୁମାନଙ୍କୁ ଆହାନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛୁ ଓ ଆକିର ଏହି ଉତ୍ସବରେ ତମର ଦେଶ ପ୍ରତି ଓ ନିଜ ପ୍ରତି ଯାହା ପରମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ପରମ ଦାୟିତ୍ୱ ତାହା ସୁରଣ କରଇ ଦେବାକୁ ଯାଉଛୁ ।

ଜୀବନଯାତ୍ରାର ଆରମ୍ଭରେ ସମାବିଷ୍ଟ ହେ ତରୁଣ ପଥକଗଣ, ଆଶାମୀ ଦାର୍ଘ୍ୟ ପଥରେ ଏଇ କଥାଟି ସଂଦା ମନେରଶିଥିବ ଯେ, ଯାହାଠାରୁ ବା ଯେଉଁ ତୁ ଯାହା କିଛି ପାଇବ, ତାହା ସାମାନ୍ୟତମ ହେଉ ପଛେ, ପ୍ରକୃତି ଓ ସମାଜ ସେଥିପାଇଁ ତମଠାରୁ ନିଷୟ ପରିଶୋଧ ଆଦାୟ କରିବେ । ଜହଜାବନରେ ଦାୟିତ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଘୋଗ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଜନ୍ମମାଟିରୁ ତମେ ତମର ଅମୂଳ ଜୀବନ, ପୁଷ୍ପ ଶଶାର, ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷର ସହିତ ଜ୍ଞାନ ଓ ଜୀବନୋପାୟ ଲଭ କଲ, ତାହା ପ୍ରତି ଯେ ତମର ସାମାନ୍ୟ ହେଲେ ଦାୟିତ୍ୱ ଅଛି, ଏହା ଜୀବନ ପଥରେ ବରବର ସୁରଣ ରଖିଥିବ ।

ପ୍ରାୟ ସହସ୍ର ବର୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟାନତା ପରେ ଆମେ ଏଇ ମାନ୍ୟ-କେତେ ବର୍ଷ ହେଲୁ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ଥାଧୀନ ହୋଇଛୁ । ଏଇ ହୁଜାର ବର୍ଷ ଆମେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଶାସନ ହେଉଥିଲୁ ଓ ଆମର ଦୈନିନ୍ଦନ ଜୀବନ ଅନ୍ୟଧିମୀ, ଅନ୍ୟଦେଶୀ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିବୁଲିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ସ୍ଥାଧୀନ ହୋଇ ନିଜେ ନିଜକୁ ଶାସନ କରିବା ବା ନିଜ ଲୋକଙ୍କ ଅଜ୍ଞାନ ସଙ୍କେତରେ ନିଜର ଦୈନିନ୍ଦନ ଜୀବନକୁ ପରିବୁଲିତ କରିବା ଅନେକଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତା ବା ଅଷ୍ଟାବ୍ଦିକ ମନେହେଉଥାଇପାରେ । ମହାପୁରୁଷ ଲୀନକନ୍ଦିଙ୍କ ପରମ ଦୂରଦର୍ଶିତା ଫଳରେ ଆମେରିକାର ନିଗ୍ରୋମାନେ ଯେତେବେଳେ କୀତଦାସଦ୍ଵରୁ ମୁକ୍ତି ଲଭ କରିଥିବାର ଦୋଷଣା କର ଦିଆଯାଇଥିଲା, ଅନେକ କୀତଦାସ ଅଭ୍ୟାସୀ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କ ପରୁ ପଳାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନରେହି ପୁଣ୍ୟ ରହ ଖଟିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସ୍ଥାଧୀନତା ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତା ଲାଗିଥିଲା । ଆମ ଭାତରୁ ଆମରପର ଜଣେ ଜଣେ ମନ୍ଦୀ ହୋଇ ଆମକୁ ଶାସନ କରିବାର ପରିପ୍ରେତ ଅନେକଙ୍କ ହୃଦୟ ଅସ୍ଥାବ୍ଦିକ ବୋଧ ହେଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ନୂତନ ପରିପ୍ରେତ ସଙ୍ଗେ ଆମକୁ ମିଳେଇ ନେବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ସ୍ଵପ୍ନକିମ୍ବ-ଶାସନହିଁ ଜଗତରେ ସହଠାରୁ ସମ୍ମାନକର ଶାସନ-ପତ୍ର । ଧରନିଅ ଯେ ଆମର ମନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ଜାପାମାକୁ ଆଣି ବସେଇ ଦିଆଯାଆନ୍ତା । ହୃଦୟ ସେମାନେ ଦେଶକୁ ଆମ ମନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ନିଯୁଣ୍ଠର ଶାସନ ଦେଇପାରନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ କଳାନା କର, ତାହା କି ଅପମାନକର । ସେହି ପରମ ଲଞ୍ଚିନା, ବାପୁଜୀ ଆମ କପାଳରୁ ହୁଜାରବର୍ଷର ତିକ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞାତା ପରେ ପୋତୁ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି । ହେ ତରୁଣ ଭାରତ, ତମେ କଣ ନିଜର ଅପାରଗତା ଯୋଗୁ ବାପୁଜୀଙ୍କର ସେହି ବିରାଟ ଦାନକୁ ପିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ କେବେ ଗୁହ୍ୟବ, ସାମାନ୍ୟ ପୁରୀଧା ପାଇଁ ?

ହୁଏତ ପୁଣି କାହାର କାହାର ମନରେ ଉଷ୍ଟୁ କାତ ହେଉଥିବ ସେ ଆମେ ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଥିଲୁ କ'ଣ ଏଇ ଏଇ ଲୋକ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ପାଇଁ ! ଧେରୀ ଧର ତରୁଣ ବନ୍ଧୁଗଣ ! ପ୍ରଥମ କଥା, ଜାତିର ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେକେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କେତେକ ହେବେ । ସେ କେତେକ ପୁଣି ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ହେବେ । ବର୍ଣ୍ଣ-ହେବାର ଅର୍ଥ, ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାଟା, ଜାତିର ସମ୍ପଦ । ଯେପରି ଜ୍ୟାମିତିଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଆଗରୁ ଲେଖାଟିଫଙ୍କ୍ଷା ଆଗରୁ ମାନିନେବାକୁ ହୃଦୟ, ଶାସନ ବା ପ୍ରତିନିଧି-ଶାସନ ପରି ଜଟିଲ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସେହିପରି କେତୋଟି ସତ୍ତ୍ଵ ମାନ ନେବାକୁ ହେବ । ନହେଲେ ଏପ୍ରକାର ଶାସନ ଚଳି ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଗଣ୍ଡଗୋଲାହିଁ ଏହାର ହେବ ପରିଣତ । ଆମେ ଥରେ ନେତା ବା ମନ୍ତ୍ରୀଭବରେ ଜଣକୁ ନିର୍ଣ୍ଣାତିତ କରିଥାଇଲ ପରେ, ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଚଳିବାହିଁ ଡିମୋକ୍ରାଣୀର ପ୍ରାଣ । ଯଦି ଏଥରେ କିଛି ଗଲାତ ଥାଏ ତେବେ ତା'ର ଦାସିତ୍ତ ତମର, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଷାତନକାଶର । କାରଣ, ତମେଇ ସେଇ ଲୋକକୁ ବାହୁ ଉପରକୁ ପଠେଇଛ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ, ପ୍ରତିନିଧି-ଶାସନର ପରମ ମାଧ୍ୟମ ଏଇ ସେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମହିତ୍ର ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କାହାର ଶର୍ପୀ କରିବାର ନାହିଁ, କାରଣ ଏ ଶାସନ-ଧାରରେ ତମ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ, ସେ କେହି, ଦିନେ ସେହି ପଦରେ ଅଧିଷ୍ଠତ ହୋଇପାରିବ । ସେ ପଦ କାହାର ଏକାଗ୍ରିତୀ ଅଧିକାର ଲୁହଁ । ତାହା କେହି ଉତ୍ସର୍ଧକାର ଶୂନ୍ୟରେ ବା ଧନାଢିୟତା ଯୋଗୁଁ ଦାବି କରି ନ ପାରେ । ଦେଶର ଦରିଦ୍ରତମ ଲୋକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଆସନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତାକୁ ପାଇବାର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ହେଉଛି ଦେଶବାସୀଙ୍କର ସେବା, ଯେଉଁଥରୁ ଦେଶବାସୀ ଜାଣିବେ ସେ ତମେ ନିଃର୍ବାର୍ଥ ଭାବରେ ଜନତାରହିଁ ମଙ୍ଗଳ ଗୁହ୍ନ । ତାହାଦେଲେ ତମେଇ ହେବ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି । ତମେଇ ହେବ ଦିନେ ଦେଶର ଶାସକ ଓ ନିୟମକ । ହେ ତରୁଣ ବନ୍ଧୁଗଣ, ଏହାଠାରୁ ଶାସନର ଅଧିକ ଗୌରବାବହୁ ଓ ଅଧିକ ବିରୁଦ୍ଧନ୍ତର ପଦ୍ମା କ'ଣ ଆଇପାରେ, କହ ? ଅଧୀର ନ ହୋଇ ଏ ଶାସନ-ପରିଚି, ଯାହାକି ଆମର ପାଂଚସହସ୍ରବନ୍ଦିବ୍ୟାପୀ ଜତିହାସରେ କେବେହେଲେ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ନ ଥିଲ, ତାହାପ୍ରତି ଅବହୁତ ହୃଦୟ, ତାହାର ତର୍ହୁ ଆଲୋଚନା କର ଓ ତାହାର ପ୍ରକୃତ ଅଭ୍ୟାସରେ ଜାତିର ଦୈନିନ୍ଦନ ଜୀବନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ କିପରି ଶୁଭର୍ତ୍ତକର ହେବ ତାହାର ସାଧନା କର ।

ଜୀବନଯାତ୍ରାର ପ୍ରଥମପାଦରେ ରୁମକୁ ଆଉ ଏକ ବାଣୀ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନିପଟରେ ଖୋଦିତ ରଖିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରେ । ତାହା ଏହି ସେ, କୌଣସି ହେଲେ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ତମପାଇଁ ଧରାରେ ସ୍ଵର୍ଗ ସୂର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଶ୍ରୀ ଧାରଣା ମନରୁ ପୋଛି ଦେଇ ଜୀବନୟୁଦ୍ଧର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପଦ୍ମ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ପରେ ଅନେକ ପରିଚାପରୁ ରଖି ପାଇବ । ମୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ଏପରି ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ୟାପାର ସେ, ମୁଁ କଲାନା କରିପାରୁନି, ରାଜନୈତିକ ଦଳର ଅଦଳ ବିଦଳ ହେଲା

ମାତ୍ରେ ଯାଦୁନ ସ୍ଵା ପର ଆମେ ସମସ୍ତେ କିପରି ହଠାତ୍ ସୁଖୀ ହୋଇ ଉଠିବା । ଭରତର କେତେକ ମୁସଲମାନ ଭାବୁଥିଲେ ସେ ପାକିଷ୍ଟାନ ହେଇଗଲେ, ଭରତବର୍ଷରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଦୁଦ୍ଧଶା ଓ ଅଚ୍ୟାଶୁର ଭୋର ଆସୁଥିଲେ, ତାହାର ଲେଣମାତ୍ର ରହିବ ନାହିଁ, ସେମାନେ ପୌରଣୀକ ପାରତାରଙ୍ଗ ଏଇ ପୁଥିଆମାଟିରେହି ପାଇସିବେ । ପାକିଷ୍ଟାନର ମୁସଲମାନ ସେ ସ୍ଵର୍ଗ ପାଇଛୁ କି ? ଯଦି ନ ପାଇଛୁ, ତେବେ ଆମର ଏଠି କେବଳ ଦଳର ଅଦଳବଦଳ ହେଇଗଲେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର, ମଧ୍ୟରୁ, ନ୍ୟାୟପର ହୋଇ ଉଠିବ ହଠାତ୍, ତାହାରଟି ପ୍ରଭୁର କରିବା ଓ ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା, କେବଳ ରାଜନୈତିକ ଆୟୁଧ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇପାରେ କି ?

ସୁଖ ଆମ ଦେଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସରକାର ପ୍ରତି ଅସନ୍ନୋଷର ପ୍ରକୃତ କାରଣ କିଛି ଅଛିକି ନାହିଁ ତାହା ମଧ୍ୟ ନିର୍ମିପ୍ରଭାବରେ ବିଶୁର କରିବାର କଥା । କେବଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ରୁହୁଥିଲେ, ଉସପ-ଗଲ୍ଫରେ ବେଙ୍ଗମାନେ ଯେପରି ରାଜା ପାଇଥିଲେ, ଆମର ଦଶା ସେସ୍ବା ହେବ, ମନେ ରଖିଥାଏ । ସୁଧୀନତା ପାଇବାର ମାତ୍ର କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଶତ ଶତ ମୁକୁଟମଣ୍ଡିତ ରାଜଶିରକୁ ସାଧାରଣ ନାଗରିକ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ କରି ଠିଆ କରିଦ୍ବୋଇଛୁ, ଜମିପତି-ମାନଙ୍କର ଦିନକୁ ଭଣନ୍କରି ଦିଆଯାଇଛୁ, ସୁଜ୍ଜିପତିମାନଙ୍କୁ ସମୟ ଦିଆଯାଇଛୁ ମାତ୍ର; ଦେଶର ସାମ୍ରାଜ୍ୟକ ଦିନଦିନ ପାଇଁ ଶତବ୍ଦୀ, ଗଢା, କାବେଶ୍ଵର, ମହାନଦୀ, ଦାମୋଦର ପ୍ରଭୃତି ବିଶୁଟ ପ୍ରଳୟଙ୍କରୀ ନଦୀମାନଙ୍କର ଜଳଧାରକୁ ରୋଧକରି, ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟୁତଶିଖରୁ ଓ ପୁଲର ଜଳ-ସେଚନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ସାରିଛୁ, ଦେଶର ନୌଶକ୍ତି ସୁଗଠିତ କରି ହୋଇଛୁ, ଜନସାଧାରଣରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସର ପାଇଁ ସ୍କୁଲ, କଲେଜର ସଖ୍ୟା ଅକଳିମୟ ଭାବରେ ବଢାଇ ଦିଆ ହୋଇଛୁ ଓ ହେବା ଗୁଲିଛୁ । ଯଦି ଦେଶଭାଗ-ଜନିତ ବିଶୁଟ ସମସ୍ୟା ଓ କାଣ୍ଡିର ଯୁଦ୍ଧ ନେଇ ସରକାର ବିନ୍ଦୁତ ହୋଇ ନଥାନେ, ତେବେ ଆମ ଜନନୀୟକମାନଙ୍କର ବିଜ୍ଞ ଅନୁମାନ ଓ ବହୁ କୋଟି ମୂଲ୍ୟ, ଅଧିକତର ଜନକଳ୍ୟାଣରେ ବ୍ୟସ୍ତି ହୋଇପାର ଥାଆନ୍ତା । ସହୋପରି ଜନପ୍ରିୟ ପ୍ରଧାନ ମନୀଙ୍କର ଦିବାର ଓ ନିର୍ମିପ୍ରବେଦେଶିକ ନାତି ଭରତବର୍ଷର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଶ୍ରକ୍ଷେତ୍ରେ ଏପରି ଦୁଇମନରେ ବସାଇ ପାରିଛୁ ଯାହା କେବେହେଲେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବନ୍ଧ କଗତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭରତବର୍ଷ ଶାନ୍ତିର ସେନାପତି ଭାବରେ ଦୟାୟମାନ ଓ ସେହୁଭ୍ରାନରେ ସେ କଗତର ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଶରେ ସମ୍ବନ୍ଧର । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ପୁଣି ଆମର ପ୍ରାଚୀନ ଐତିହ୍ୟର ପରିପୋଷକ । ଭରତବର୍ଷର ପ୍ରମୁଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧଧରଣୀକୁ ଆଲୋକିତ କରିଛୁ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଏକବିନ୍ଦୁ ରକ୍ତପାତ ହୋଇ ନାହିଁ । ତାହା ହୋଇଛୁ ଶାନ୍ତି, ସେବା, ଧର୍ମ ଓ ମୌଷିର ପଞ୍ଚାରେ । ବାସୁଦୀ ସେହି ଐତିହ୍ୟକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିଦେଇ ଗଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶିଖ୍ୟ ଜହରଲାଲ, ବିଶ୍ୱାଜନମାତ୍ରେଷେନରେ ତାର ପଞ୍ଚାଶା କରି ମାନବେତିହାସରେ ନୁହନ ଅଧ୍ୟୟ

ସୁଷ୍ଠୀ କରାଇନ୍ତି । ହେ ତରୁଣ ଭାରତ, ସାମାଜିକ ଲଭର ଆଶାରେ ଯେଉଁ ହରାଇ, ଆପାଚବାଞ୍ଛନୀୟ ପ୍ରଗ୍ରାମରେ ଭୁଲିଯାଇ, ହଂସା, ସମସ୍ତ, ବିଶେଷ-ପ୍ରତି-ଅସହିଷ୍ଣୁତା ଭାବରେ ଅଭିଭାବକୁ ଆମର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଦୈନିକ ଉପାୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜ ଜାତିର ଏହି ପରମ ଗୌରବ, ଏହି ସମ୍ମାନାର୍ଥ ସାମାଜିକ ଅପମାନ କରନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ତମେ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଦେଶକୁ ସ୍ଵର୍ଗରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ବଢ଼ିପ୍ରତିଜ୍ଞା, ତେବେ ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିପାରେ କି ସେହି ସ୍ଵର୍ଗସ୍ଥିରେ ତମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଦାନ କ'ଣ ? ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ନିଜକୁ ପରୁଶିତ, ନା ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଲି ତାକୁ ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ ବୁଝିଛ ? କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖ, ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଉପରେ ହୀ ଧରାରେ ସ୍ଵର୍ଗରଚନା ନିର୍ଭର କରିବ; କେବଳ ଦଳଗତ ସ୍ନେଗାନ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତାରଣରେ ଆକାଶ ପ୍ରକାଶରବାରେ ନନ୍ଦେଁ । ଦେଖ, ଆମେ ଯେଉଁଠି ଠିଆ ହୋଇଛେ, ତାର ମାତ୍ର ଶହେର ହାତ ଦୂରରେ ବୁଣୀ ଓ ମାଳୀ ତମପାଇଁ ଥିଲା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିନର ଆସ୍ତ୍ରୋଜନ କରିବାରେ ବ୍ୟପ୍ତ । ତମର ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଏଇ ପ୍ରକାଶ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଠିଆ କରି ହୋଇଛି । ତମର ସାମ୍ପ୍ରେୟପାଇଁ ଏଇ ଅଦୂରରେ ହସପିଟାଲ୍ ଓ ଡାକ୍ତର ଠିଆ । କିନ୍ତୁ ସପ୍ରବୃତ୍ତ ପ୍ରତିଦାନରେ ତମେ ଜାତି, ଦେଶ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ କ'ଣ ଦେଲଣି ବା ଦେଇଛ ବା ଦେବାକୁ ଭାବିଛ, ନିଜକୁ ପରୁର ତ ? କିନ୍ତୁ ନ ଦେଇ, ପୃଥ୍ବୀ ଉପରେ ସ୍ଵର୍ଗ ଦାରୀ କରିବ ? କିନ୍ତୁ ନକର, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସମାଲୋଚନା କରିବ, ଭାଷା । କରିବ ? ବିଧାତା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ହସ୍ତ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହାର ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁଠି କିନ୍ତୁ ନାହିଁ, ସେଠି ନୂଆ ଜିନିଷ ଉପାଦନ କରିବାକୁ । ତା ନହେଲେ ସେ ବିଚିପାରିବ ନାହିଁ, ଅନ୍ତରେ ସୁଖ ସ୍ଥାନ୍ତର୍ଯ୍ୟରେ । ହାତ ଦେଇ, ବୁଣୀ ମଲମାଟିରୁ ସ୍ମୃତିଷ୍ୟ ଫଳାଇ, ଜାତକୁ ବିଶ୍ୱାସ । ମନ୍ତ୍ରିଶ୍ରୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯତ୍ନ ଉତ୍ତାବନ କରେ, କବି ଶୀତ ରଚନା କରେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନ ଅଧିକ ଉପରୋଧ୍ୟ ହୋଇ ଉଠେ । ତମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଏଇ ଦୂର ଭାବରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଜୀବରେ ହେଲେ, ନୂତନ ଉପାଦନ କରି, ଜାତି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ପ୍ରତିଦାନ ଦେବାକୁ ହେବ । ଜଳଶ୍ରୀ, ବୁଣୀଆ, ଆମେଶକାରେ ଦୂର୍ଘ ମଧ୍ୟ ଭୟକୁ, ତାହାର କାରଣ ନନ୍ଦେଁ ଯେ ସେଠି ଲୋକେ କେବଳ ସ୍ନେଗାନ ଗାଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ତାର କାରଣ ଏଇ ଯେ, ସେଠି ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରକ ନିଜ ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ, ହସ୍ତ ଦେଇ ବା ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ, ଜାତି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଅଧିକରି ସପରିଶାଳୀ କରିବାରେ ଆନ୍ତରିକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ । ହେ ଆଜାଦ ଦୁନ୍ତ ପ୍ରାନର ତରୁଣ ନାଗରକ ଗଣ, ଆଜି ଏଇ ପରମ ସ୍ମୃତିକ ଦିବସରେ ମୁଁ ସେଇ ଗୁଡ଼ କଥା ତମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ତେଜାଇ ଦେବାକୁ ବୁଝେ ଯେ, ଆମର ଦାସତମ୍ଭ ଜନମା-ଜନଭୂମି ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ସୁଜଳା-ସୁପଳା, ଶର୍ଷ୍ୟାମଳା, ସପରିମଶ ଓ ସମ୍ମାନମୟୀ ହେବାର ତମେ ଗୁଡ଼, ତେବେ ଆମ

ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସ୍ବ ସ୍ବ ପ୍ରକୃତିଦର୍ଶି ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକର
ସ୍ବ ସ୍ବ ସ୍ଵଜୀୟ ନୂତନ ଉତ୍ସାହନର ବୃଦ୍ଧା ଜାତିର ଭିକ୍ଷାଆଳିରେ ଅୟାଚିତ ଭବରେ
ଥୋଇଯିବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଯାହିଁ, ଜାତିର ଭବିଷ୍ୟତ ଉତ୍ସାହ ଦିଶିବ ।
ନଚେତ୍ତ, ଯେତେ ସ୍ନେଗାନ୍ ଗାଥନା କାହିଁକି, ପରିଣାମ ହେବ, ଅଗ୍ରନ୍ଧକତା,
ବଶ୍ରମିଲା, ଦାର୍ଢ୍ୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମନା ।

ଜୟହନ୍ଦୁ

ନରୁଙ୍କ ଶା ଆଧ୍ୟାତ୍ମ ଶିକ୍ଷା, ପରୀକ୍ଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଉଦୟନ-ସ୍ଵପ୍ନ

ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜରେ ପ୍ରନ୍ଥିପାଳ ଥିଲୁଯାଏଁ ଲେଖକ, ଉଚ୍ଚକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସେନେଟ, ଆକାଡେମିକ୍ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମିତି ଓ ସିଣ୍ଟିକେଟରେ ବରାବର ମେମୂର ରହ ଆସିଥିଲା । ମେହେର କଲେଜର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ନାନା ସହାର ଓ ଉନ୍ନତିର ଉଦୟପୋଷନ କଲା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦେଇ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା, ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଯାହା କିଛି ଉନ୍ନତି ବା ସହାର ଏଇ ଲେଖକର ସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ରେ ହୋଇ ପାରିବାର କଥା, ତାହା ମଧ୍ୟ ସେ କରୁଥିଲା । ସେହି ସମସ୍ତ ଭିତରେ ଲେଖକ ପଞ୍ଚଶ୍ରୀ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଯୋଜନା ବା ପ୍ରସ୍ତାବ ସିନେଟ ଆଗରେ ଆଗତ କର୍ଯ୍ୟାଚାରଥିଲା ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି—

୧ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଣ୍ଟର ଗ୍ରାଜୁ-୧୯ ଓ ପୋଷ୍ଟ ଗ୍ରାଜୁ-୧୯ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପନାର ସହାର ।

୨ । ପରୀକ୍ଷା ସହାର ।

୩ । ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀର ଯୋଜନା ।

୪ । ଓଡ଼ିଶା ସ୍କୁଲ ଅବ୍ ଅର୍ଟସ୍ ଏଣ୍ଟ ଫାଫ୍ଟସ୍କୁଲ ଯୋଜନା ।

୫ । ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନକୋଷ ବା ଏକ୍ସାରକ୍ଯୂପେଡ଼ିଆର ଯୋଜନା ।

ପ୍ରଥମ ଯୋଜନାର କଥାକୁ ପର ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ପାଇଁ ରଖିଦେଇ ବାଜା ସବୁଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତିଷ୍ଠାପନ ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଛି ଏବଂ ସେହେତୁ ଏଇସବୁ ଯୋଜନାର ସ୍ଵପ୍ନ ବନ୍ଦକାଳର, ତେଣୁ ଯେଉଁ କାଳର କଥା କୁହାଯାଉଛି, ତାତୀରୁ ଆମକୁ କିଛି ପରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ମନ୍ତ ଆଲୋଚନା କରି ଆସିଲେ, ପାଠକେ ଏହା ଅନୁଭବ କରିବାର ଆଶା କରେ ଯେ, ଅନ୍ତରଃ, ଏଇ ଲେଖକ ନିକଟରେ ଏ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ପଦ ବା ବିଭି ବା ଅଧିକାରର କେଳା-ନାଟର ଆସ୍ଥ୍ୟାକନ ନଥିଲା । ତାହା ତାର ଅନ୍ତରର ଦୁଢ଼-ପ୍ରତିଷ୍ଠ ଏକ ଗଣ୍ଡାର ଆଶା ଓ ସ୍ଵପ୍ନ, ଯାହା ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଏବେ ବି ବନ୍ଧ ରହିଛି । ସେହି ବ୍ୟର୍ଥରାର କାହାଣୀ ଏଠାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଦିଆ ଯାଉଛି ଏଇ ଆଶାରେ ଯେ, ଦିନେ ହେଲେ ଲେଖକର ଜାତ ଏ ସବୁର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝିବ ଓ ହୃଦୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବ ।

ପ୍ରଥମ ଯୋଜନା

ସେତେବେଳେ ରାଜା, ମହାରାଜା ଥିଲେ ଓ ଲେଖନ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଥିଲା—ଗଡ଼ିକାତମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା-ପରମର୍ଶ-ଦାତା (୧୯୩-୪୭) । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ିକାତମାନଙ୍କ ଉଚିତର ମୟୁରଭକ୍ତି, ବାମଣ୍ଟା ଓ ଆଠମର୍ଦ୍ଦିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ-ଚର୍ଚାର କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲେ । ମୟୁରଭକ୍ତି ଦରବାର ଶିକ୍ଷା-ପରମର୍ଶଦାତାର ସେବା ନେଉ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଲେଖକ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ପରମର୍ଶଦାତା ସହିତ ଯପୁତ୍ର ଥିବା କେବଳ ବାମଣ୍ଟା ଓ ଆଠମର୍ଦ୍ଦିକ ଦରବାରମାନଙ୍କୁ ଏକ ଯୋଜନା ଦେଇଥିଲା । ତାର ମୁଖ୍ୟାଂଶ ଠାରେ ଦିଆଗଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅତି ଜରୁଗା ପ୍ରସ୍ଥୋଜନ ହେଉଛି ।

(୧) ଉଚିକୋଟିର ପଦିକା (୨) ଉଚିକୋଟିର ବହୁ ।

ପଦିକା

(୧) ଗୋଟିଏ ଉଚିକ୍ରେଣୀର ଉଚିତ-ସାହିତ୍ୟ-ପଦିକା, ସକଳ କ୍ରେଣୀର ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଇଁ । (୨) ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଉଚିକୋଟିର ପଦିକା । (୩) ନାଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଉଚିକୋଟିର ପଦିକା ।

ପୁସ୍ତକ

(୪) ପୃଥିବୀର ସବୁ ଭାଷାରୁ ଉକ୍ତକୁ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ଅନୁନାଦ । (୫) ବିଜ୍ଞାନର ସକଳ ଶାଖା ଉପରେ ପୁସ୍ତକ ଲିଖନ ଓ ପ୍ରକାଶନ, ଯେପରିକି ସାଧାରଣ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ନିଜନର ପ୍ରଥାର ହେବ । (୬) ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଉପରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଉଚିକୋଟିର ମୌଳିକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ ପ୍ରକାଶ ।

ଏଇସବୁ ପ୍ରକାଶନ ପାଇଁ ଦରବାରମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କର୍ଯ୍ୟାନ୍ତଥିଲା ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରଣକୁଣ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ । ସେତେବେଳେ ଅଟକଳ ଅନୁସାରେ ବୁକ୍-ପ୍ରସ୍ତୁତ ସରଜାମ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଉଚିକ୍ରେଣୀର ପାଇଁ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖାଯାଇଥିଲା । ଯୋଜନା ଲାଭଜନକ ସାତରେ ପରିବାଲିତ ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସଙ୍କେତ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଅନୁନାନଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲା ପରେ ସେହିଠାରୁ କୌଣସି ଏକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍ଦ୍ରାଜନ୍ମୀପିତ୍ରିଆ ନାହାର କରିବାର ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍ଦ୍ରାଜନ୍ମୀପିତ୍ରିଆର ଉଭନ୍ବର ଜନହାସ ବେଶ ପୁରୁତନ । ପୁଣି ଦେଖିବାର କଥା ମଧ୍ୟ ସେ, ଲେଖକ ଏ ଯୋଜନା ତିଆରି କଲିବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଅକାଡେମୀ,

ଶୁଭ, ଶରତ୍ତୀ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଆକାଶେମୀର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ କେହି ଦେଖି ନ ଥିଲେ,
ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଯୋଜନାର ଠାରେ, ଓଡ଼ିଶାର ସାମନ୍ତବର୍ଗଙ୍କର ବଦାନ୍ୟତାର ଏ
ଯୋଜନାଠାରୁ ଯୋଗ୍ୟତର ସତ୍ରପାତ୍ର ଆରି କିଛି ନ ଥାଇପାରେ ବୋଲି କୃତ୍ତା-
ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଯୋଜନାକୁ କୌଣସି ଦରବାର ଆଲୋଚନାକୁ ମଧ୍ୟ ଥାଣି ନ
ଥିଲେ । ବାମ୍ବୁଦ୍ଧ ଦରବାର କେବଳ ‘ଶଙ୍କ’ ପଦିଲା, ପରେ ବାହାର କରିଥିଲେ ।
ସେତେହିର ସୁରଣ ହେଉଛି, ଏଇ ଯୋଜନାର ତାହା ଥିଲ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତି ସ୍ଥା ।

ଏ ଗଲ ପ୍ରଥମ ପର୍ମାୟ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୋଜନା

ତା’ ପରେ ଦେଶ ସାଧୀନ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସ ରଜତ୍ତ
ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ଏଇ ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ାନାଚି ଶୁଭ ପୁଣି ପ୍ରାଦେଶିକ
ସରକାରଙ୍କ ଶୁଭିରରେ ରହିଲଣି । ତଙ୍କାଲୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମିଶ୍ରଙ୍କ
ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଏଇ ଲେଖକ ଓଡ଼ିଆ-ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏକ ଯୋଜନା
ଉପଷ୍ଟାପିତ କଲା । ସେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧୋଦିର ଯୋଜନାମାନ ଏକାଠି କରି ଓଡ଼ିଶା
ସର୍କାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏକ ବିଶ୍ଵାସ ପଞ୍ଜିକା ବାହାରିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଯୋଜନା
ସର୍କାରୀ ଉପରୁ ଲେଖା ଯାଇଥିଲା । ଯଥା—୧—ସ୍ବିମ୍ର ନାମ, ୨—ସ୍ବିମ୍ର
ନୂମୁକ ବର୍ଣ୍ଣନା, ୩—ସ୍ବିମ୍ର ଭୌଗୋଳିକ ବ୍ୟାପ୍ତି, ୪—ସ୍ବିମ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକାଣ୍ଡ
ହେବାକୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ, ୫—କର୍ମଗୁଣଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଓ ସେ ବାବଦରେ
ବ୍ୟୟ,—ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ରତ୍ୟାଦି ରତ୍ୟାଦି ।

ଲେଖକ ଦେଇଥିବା ଯୋଜନାଟି ଏଇ କାଇଦାରେହି ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ।
ସେହି ଯୋଜନାଟିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ଅଂଶଟିହିଁ ଠାରେ ଉକ୍ତାର
କରି ଦେଉଛି—(ରାଜିକାରୁ ଅନୁବାଦ) ।

“ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଏପରି ଉନ୍ନତ ଅବଷ୍ଟାନ୍ତ ଥାଣିଯିବ ଯେପରିକି ଜଣେ
ଓଡ଼ିଆ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷା ନ ଜାଣି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, କେବଳ ଓଡ଼ିଆରେ ଲିଖିତ
ନାନାବିଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଏକ ସୁଷମ, ପଚିପୁଣ୍ଡ ସାହୁତିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇପାରିବ ।
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଧୁନିକ ଅବଷ୍ଟାରେ ସେପରି ଆଶା ବିଭିନ୍ନକା ମାତ୍ର । କବିତା
ଓ ଗଲକ୍ଷର ଦୁଇଟି କ୍ଷୀଣ ଜଳଧାର ବ୍ୟାପକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ ନଦୀ-ଶାଖାଟି
କେବଳ ଶୁଷ୍କ ବାଲୁକାମୟ ମୟ ବୋଲି କହିଲେ ଚଳେ । ଏଇ ଭାଷାରୁ ସଂଖ୍ୟାତିମାନ
ଉପକାର ଆମେ ପାଇବାର ଯଦି ଆଶାକରୁ, ତେବେ ଆମକୁ କେନାଲ କାଟି
ବାହାରର ଜଳଯୋତ ଦ୍ୱାରା ଏହି ନଦୀର ଶୁଷ୍କ ଶାଖାକୁ ଭରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହାର ଅର୍ଥ, ଆମକୁ ମାନବକ ଜ୍ଞନର ସକଳ ବିଷୟରେ ସୁପ୍ରତିକ ଦିଆଇ କଣାର ସେ ସବୁକୁ କେବଳ ଶ୍ରୀପାଖତ 'ମୂଳ୍ୟରେ ଆମ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମକୁ ବିଶ୍ୱପାହୁତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କିତାପ ସବୁ ଅନୁବାଦ କରି ସେ ସବୁକୁ ଆମ ଜ୍ଞାପାର ଅଛୀଭୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଭତ୍ତବାସ ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ମିନ୍ତ ଲେଖା ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଭତ୍ତବାସ ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ମିନ୍ତ ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । ଆମର ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟକରତାଗୁଡ଼ିକୁ ନବ୍ୟଗୁର ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ସମାନଙ୍କର ନୂତନ ସକଳନ ସବୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ହେବ ।”

ଏହି ଯୋଜନାର ‘ଭ୍ରୋଗୌଳିକ ବ୍ୟାପ୍ତି’ର ଉତ୍ତରରେ ଲେଖାଥିଲ— “‘ସମ୍ବର ପ୍ରାଚୀନକ ଓଡ଼ିଶା ।’” ଅର୍ଥାତ୍, ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ-ଗୁଡ଼ିକର ସାଂସ୍କୃତିକ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଲାଗରଣ ଆଣିବା, ମୋର ଏହି ଯୋଜନାର ଅବ୍ୟକ୍ତ ସ୍ଵପ୍ନ ଥିଲା । ସେହି ନିର୍ମିତ ସ୍ଵପ୍ନ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ପରେ ମୋର ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ତଳେ ।

ଏ ଯୋଜନାର ଖର୍ଚ୍ଚର ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ ଥିଲା ବାର୍ଷିକ ମାତ୍ର ଆଠହଜାର ଟଙ୍କା, ଯାହା କେବଳ ଆଫ୍ସ୍ ଇଷ୍ଟେବ୍ରିଶ୍ ମେଣ୍ଟ୍ । କାରଣ, ବହୁପଦ ଥିଲା ଲେଖାଲେଖି ଓ ଛପା ଛପି ଖର୍ଚ୍ଚ ପର୍ମିନ୍ତ କଥା ଯାଇ ନଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଯୁକ୍ତୋଭିତ ଯୋଜନାର ୩୮ ଲଙ୍ଘମିଟିରେ ‘ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି’ ଶିରେନାମାରେ ଶିଖବିଷୟର ଉପରୁ କେବଳ ଶିଖୁତାହୁତ୍ୟ ପାଇଁ କିଛି ଟଙ୍କାର ବିଦ୍ୟାକାର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଲେଖକର ଯୋଜନା ଥିଲା ବ୍ୟାପକ ଓ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଡିପାଟ୍ମେଣ୍ଟ୍ ଭବରେ ଠିଆ-ହେବାର ସୁନୋ ସେଥିରେ ଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏ ପର୍ମିନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଯେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵତଃ ଡିପାଟ୍ମେଣ୍ଟ୍ ହୋଇପାରେ ତାହା କଳକାରୁ ଅଣିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ବା ତାହା କିପାର ହୁଅନ୍ତା ? ଏ ଯୋଜନା ତେଣୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଯୋଜନାର ଫଳ ଏତିକି ହେଲା ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ସର୍କାର ଉକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ହାତରେ କିଛି ଟଙ୍କା ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦେବାକୁ ଆଗମ୍ଯ କଲେ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତିପାଇଁ । ତାହାହିଁ ଉକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ‘ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ’ ନାମରେ ଏ ପର୍ମିନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ଏବଂ ଉକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ କମିଟିରୁହିଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀର ପରେ ଉଭୟ ହେଲା ।

ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀ

ଦେଶ ଶ୍ଵାଧୀନ ହେଲା ପରେ ତେଣେ ଦିଲ୍ଲିରେ କେନ୍ଦ୍ର ସର୍କାର, ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତିକଲେଖ କିଛି ନା କିଛି କରିବାପାଇଁ ବନ୍ଦପରିକର ହେଲେ ।

ନବପ୍ରତିଷ୍ଠାତ ଭାରତୀୟ ଗଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମ ସମସ୍ୟା ହେଲା, ଏଇ ବହୁଭାଷାଭାଷୀ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଶର ମାନସିକ ବୌକ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ । ତାହା ଆଣିବାର ଅନୁଭବ ଗୋଟିଏ ଭାରତୀୟ ଦେଉଛି ସାହିତ୍ୟ । ପୁଣି ସୁରୋପୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଭୁଲକାରେ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ନିମ୍ନ ପ୍ରଗରେ । ସେ ସମସ୍ତକୁ ଉଠାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୃତୀୟରେ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟକୁ ବିଦେଶରେ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାବରେ ଉପର୍ଯ୍ୟାପିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଇପରି ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଗୋଟିଏ ସଂଭାରତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବାର ବିଶ୍ୱର ହେଲା । ତେଣୁ ୧୯୯୯ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୫ ତାରିଖରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ ଭବନରେ ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ମୌଳିକା ଆଜାଦଙ୍କ ସଂପ୍ରତିତ୍ତରେ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନ (କନ୍ପରେନ୍ସ ଅବ୍ ଲେଟରସ) ବସିଲା । ଓଡ଼ିଶାରୁ ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗ ଆର୍ତ୍ତିବନ୍ଧୁର ମହାନ୍ତି ଓ ଏଇ ଲେଖକ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ମିଳନରେହି ପ୍ରିରହେଲ ଯେ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଦିଲ୍ଲୀକଳାପକୁ ପରିଷର ସହଯୋଗୀ ଓ ସମନ୍ୟକୁ କଣିକା ପାଇଁ ଏକ ଭାରତୀୟ-ସାହିତ୍ୟ-ପରିଷଦ ବା ଇଣ୍ଟିଆନ୍ ଆକାଡେମୀ ଅବ୍ ଲେଟରସ୍ ପ୍ଲାଟିଫର୍ ହେବ ।

ତୃତୀୟ ଯୋଜନା— ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ

ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଗଢ଼ାଗଲା । ଏହି ଲେଖକ ପ୍ରାଚୟରୁଦ୍ଧ ୧୯୭୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ସଭ୍ୟ ରହିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିବା ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ଆକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆନ୍ତରିକଜଣଶ୍ଵର ବୋର୍ଡ ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ାଗଲା । ଓଡ଼ିଆ ପାଇଁ ସେପରି ଗୋଡ଼ିଏ ପରାମର୍ଶ-ଦାତା ବୋର୍ଡ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଜାଣୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ନାନାଧିଧ ପ୍ରକାର ରଚନା ଓ ଅନୁକାଦର ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଏହି ଲେଖକ ଭାବିଲ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥତ୍ତରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ରହିବା ଦିରକାର ।

ଏଣେ ଉକଳା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷା-ଉନ୍ନତ୍ୟନ-କମିଟିର କଥା ଉପରେ କୁଞ୍ଚିତାଳା, ତାହାର ମଧ୍ୟ ଏଇ ଲେଖକ ବରାବର ଏକ ସଭ୍ୟଭାବେ ରହିଥାଏଇଛି । ଯେଉଁ ସମୟର କଥା କୁହାଯାଉଛି, ସେହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗ ବିଶ୍ୱଧେନ୍ ମିଶ୍ର ଉକଳା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନୁଆ ସିଣ୍ଟିକେଟ୍ ମେମ୍ବର ହୋଇ ଆସିଲେ । ଏଇ ଲେଖକ ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟ କେଟର ମଧ୍ୟ ମେମ୍ବର ଥାଏ । ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉନ୍ନତ୍ୟନ କମିଟିର କଥା ଥରେ ଶିଖ୍ୟଟିକେଟରେ ପଦିବାରୁ, ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗ ବିଶ୍ୱଧେନ୍ ମିଶ୍ର ଏ କମିଟିର କୈଧ୍ୟାନିକତା ଓ ଏ କମିଟିରେ ଥିବା କେତେକ ମେମ୍ବରଙ୍କର ସେଠାରେ ପ୍ଲାନ ପାଇବାର ବାହ୍ୟମାୟତା ଜତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ପୁଣି ଏକ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଆ-

ପାହତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ ଫଣ୍ଡ ଟଙ୍କାରେ ଉଚିତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଯାଇ ଥିବାରୁ
ଶୁଭରୀତେ ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ, ଅଥବା ଚନ୍ଦ୍ର-ଲଜ୍ଜା ବଶତଃ କେହି
କିଛି କହିପାରୁ ନଥାନ୍ତି । ଏଇ ବୈଦ୍ୟପୋଥ ପାଇଁ ଜଳାଳୀନ କୁଳପତି
ଶ୍ରୀପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଆଶ୍ରୟକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନରେ ଟଙ୍କା ଗାନ୍ଧୀ ହେଲବେଳେ,
ଓଡ଼ିଆ ସାହତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ କମିଟିରେ ମେମୂର ଭବରେ ଏଇ ଲେଖକ
ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲ ଓ ସେ ଏକମାତ୍ର ଲୋକ ଯେ କି ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ
କରିଥିଲ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ (ଜଳାଳୀନ ଡି. ପି: ଆଜଙ୍କ ସହତି) ନାରବ
ରହିଲେ । ଟଙ୍କା ଗାନ୍ଧୀ ହୋଇଗଲ । କିନ୍ତୁ ଯେ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ ବୋଧକ୍ଷେତ୍ର
ଫୁଟିଲ ତରୁଣ ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବୈଷଣିଵିଦ୍ୟାକୁ ବୈଷଣିଵିଦ୍ୟାକୁ ଏହି
ଓଡ଼ିଆ ସାହତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ କମିଟିର କୌଣସି ବିଧବକ ନିୟମ କାନ୍ତିନ ନାହିଁ,
ମେମୂରଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା ନେଇ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାହିଁ ।

ତେଣୁ ସିଣ୍ଡିକେଟ୍‌ରେ ସିରହେଲ ଯେ ଶ୍ରୀପୁତ୍ର ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଓ ଏଇ
ଲେଖକ ମିଳିତ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ଉନ୍ନୟନ କମିଟିର ଏକ ସମ୍ବିଧାନର ଚିଠା କରିବେ ।

ଏହି ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ଶ୍ରୀପୁତ୍ର ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କ ମୁଁ କହିଲ,
“ଦେଖ, ଓଡ଼ିଆ ଉନ୍ନୟନ କମିଟିପାଇଁ ଗୋଟେ ଚିଠା କରିବା କଣ ? ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ଅଧୀନରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟାପକ ଉନ୍ନତ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ସାହତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ
ଗୋଟିଏ ଗଢା ନ ଯିବ କାହିଁକି ?”

କଥାଟା ମନକୁ ଯେନିଲା, ତରୁଣ ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କର । ସେତେବେଳେ
ସ୍ଵର୍ଗତ ଘନଶ୍ୟାମ ଦାସ ସିଣ୍ଡିକେଟ୍‌ରେ ମେମୂର ଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ଭାବ
ଉଷ୍ଣାହତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଏଇ ଲେଖକ ଓଡ଼ିଆ ସାହତ୍ୟ ଆକାଡେମୀର
ସମ୍ବିଧାନର ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲ ଓ ଶ୍ରୀପୁତ୍ର ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ର, ମିଶ୍ର ଓ ପରେ ଶ୍ରୀପୁତ୍ର
ଘନଶ୍ୟାମ ଦାସ ତହିଁର କେତେକ ଅଭଳ ବଦଳ କଲେ । ସବଳ ସିଣ୍ଡିକେଟ୍
ମେମୂରମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟପ୍ରାଣ ଉଷ୍ଣାହରେ ପାଶୁ ହୋଇ ତାଦା ସେନେଟ୍‌କୁ ଗଲ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ ଗଢିବା ପାଇଁ ଏଣେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଚ୍ଚତରୁ
ଆୟୋଜନ କରାଇବା ସାଥେ ସାଥେ, ତେଣେ ଜାଣ୍ଯ ସାହତ୍ୟ ଆକାଡେମୀର
ଓଡ଼ିଆ ଆଭିଭାବକାଳୀନ ବୋର୍ଡର ଆବାହକ-ସମ୍ବାଦକ ଭାବରେ ଏଇ ଲେଖକ ହୋର୍ଡର
୧୯୫୫, ୧୯୫୬ ଓ ୧୯୫୭ ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମିଟିଂରେ ଓଡ଼ିଶା ସର୍କାରଙ୍କ ଗୋଟିଏ
ଓଡ଼ିଶା ସାହତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ ଗଠନ କରିବାରେ ଉଷ୍ଣାହ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ
କରି, ପ୍ରପ୍ରାବମାନ ମଧ୍ୟ ପାଶୁ କରାଇ ନେଉଥିଲ । ତ'ର କପି ସବୁ ଡି. ପି. ଆଇ ଓ
ଶିକ୍ଷାମହିଳାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଯାଉଥିଲ । ୧୯୫୫ ଓ ୫୬ର ଉଷ୍ଣାହ ମିଟିଂରେ ଶ୍ରୀପୁତ୍ର
ହୁରେକୁଷ୍ଟ ମହିତାବ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ଓ ଶେଷୋକ୍ତ ମିଟିଂ ବେଳକୁ ସେ ଓଡ଼ିଶାର
ବ୍ୟାପକ ପାଇଁ ବମ୍ବେରୁ ଫେର ମୁଖ୍ୟମହିଳା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ସାଇଥିଲେ ।

ସ୍ବା ସାଧୁକ ତେଣେ ଦୁଃଖ ସେବର ଡି. ପି. ଆଜ ଉକ୍ତର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଯାଉଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଆଡ଼ିଶିକଳସା ବୋର୍ଡର ସେହି ପ୍ରସାଦମାନଙ୍କ ଉପରେ ରୁଗନ୍ତ କିଛି ତିଥିବା ପ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏ ଲେଖକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭବରେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଉତ୍ତମଧରେ ଜାପାନ୍ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମୀୟ, ଭାର ସଂମ ଦକ୍ଷତାରୁ ଆକାତ୍ମୀୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ କାର୍ଯ୍ୟାବଳି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଚିଠି ଆସିଲା । ସେହି ଚିଠିକୁ ଆଜ କର ଉକ୍ତର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଚିଠି ଏଇ ଲେଖକ ୧୯୫୪, ୪ ସେପ୍ଟେମ୍ବରରେ ଲେଖିଥିଲା । ସେ ପଢ଼ର କିମ୍ବା ଦିନ ଏଠାରେ ଦେଉଛୁ—

ଶ. ଏମ୍. କଲେଜ

ସମ୍ବଲପୁର, ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୪, ୧୯୫୪ ।

ତିଥି ଉକ୍ତର ପ୍ରସାଦ,

ମୋ ପାଖକୁ ଅସିଥିବା ଜାପାନ୍-ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକ ଚିଠିର କପି ପଠାଇଛୁ । ସେଥିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାବରେ ଭାଷାମାନଙ୍କ ସହିତ ସମାବ୍ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କି କି କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ତାହା ସବୁ ବଞ୍ଚିତ ରହିଛି । X X କୌଣସି ଜଣେ ଲୋକ ଦ୍ୱାରା ସେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଉଚିତ । ତମ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭବରେ ତମ ଅନ୍ତିଷ୍ଠରେ ଏକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମୀୟ ସ୍ଥାପନ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଯାହା ପ୍ରାରମ୍ଭ କି କଥାବାଟୀ ହୋଇଥିଲା ସ୍ଵର୍ଗ କରିବ । ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନର ଢିଠ ମଧ୍ୟ ତମକୁ ଦେଇ ସାବଧାନ । କିନ୍ତୁ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଯୋଜନାଟିକୁ ଉପ୍ରତିକା ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରେ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ବହୁତ ହେବ । ସେପରି ବିପଦ ନ ପାଇବାକୁହି ତୟାର ହେବ ନୋହି ଆଶାକରେ । X X ”

ସ୍ବାର ପରେ ପରେ ବୋଧହୃଦୟ ଉକ୍ତର ପ୍ରସାଦ ରାଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ସୁନିଭେଦିତ ସମ୍ବନ୍ଧ କେତେକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବ, ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଲେଖକଙ୍କ ଉକାଇ ସରକାରଙ୍କ ଉପରୁ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମୀୟ କପର ହେବ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆମୋଚନା ଗୁହ୍ୟତିକେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ମିଟିର ଆମୋଚନା ଆରମ୍ଭ ନ ହେଉଣୁ ଏଇ ଲେଖକ ଠିଆ ହୋଇ କରୁଥିଲା ଯେ, “ଉଜ୍ଜଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମୀୟ ସ୍ଥାପନର କଳ୍ପନା କରୁଣ୍ଟିଲା । ଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କେଟିର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯୋଗ୍ୟ ଲୋକ ଏତେ ହଜାରେ ନାହାନ୍ତି ଯେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ସର୍କାର ଉଭୟ ଅଧ୍ୟୀନରେ ଯୋଡ଼ିଏ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମୀୟ ଚଳି ପାରିବ । ତୃଥାରେ ଗୋଟିଏ କାମ ଦୂର

ପ୍ରାନରେ ହେବ, ପୁଣି ଆକାତ୍ମେମୀ ପ୍ରଭୃତି ‘ସର୍କାରୀ’ ଅନ୍ୟାନ ହେଇ ବନ୍ଧୁବା ଭବିତ ନୁହେଁ । ସେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଅନ୍ୟାନ ହୋଇ ଚାହିବା କଥା । ନବେତ୍ର କାହାଶ ଅଧୀନରେ ରହିବାର ହେଲେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟସ୍ଥ ଅଧୀନରେ ହିଁ ବନ୍ଧୁବା ପ୍ରଭୃତରେ ସୂନ୍ଦର ଓ ଉଚିତ ହେବ ।”

ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରସାଦ ଏଇ କଥାରେ ରାଜୀ ହେଲେ ଓ ସେ ମିଠିଙ୍ଗରେ ଏହୁ ଗନେଲୁଣନ ଭବରେ ପାଶୁ ହେଲ ପରେ ତଣ ମିନିଟରେ ସବୁ କାମ ସରଗଲା । ପରେ ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରସାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମଧ୍ୟ ଦେବ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆକାତ୍ମେମୀ ଗଢ଼ି ।

ଏଇପରି ଭବରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଆକାତ୍ମେମୀ ସ୍ଥାପନର ପ୍ରତିଦ୍ୱାରା ବର୍ତ୍ତିମାନ ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ । ୧୯୫୫ ଡିସେମ୍ବର ୧୯ ତାରିଖ ସେନେଟରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀର ଠଠା ଏଇ ଲେଖକଦ୍ୱାରା ଆଗତ ହୋଇ ଓ ସଂସକ୍ଷିତରେ ପାଶୁ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶା ସର୍କାରଙ୍କ ମତ ପାଇଁ ପଠାଗଲ । ସେନେଟରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀର ଯୋଜନା ପେଶ କରି ଏହି ଲେଖକ ଯାହା କହିଥିଲ ନାହା ଏହି—

“ମହାଶୟ୍ଦ, ସିଣ୍ଟିକେଟ୍ କରିପାରୁ ମୁଁ ଏହା ଆଗତ କରୁଛ ଯେ, ଉଚିଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ନାମକ ଏକ ଅନୁସ୍ଥାନ ସ୍ଥାପନ ଲାଗ ସେନେଟ୍ ସ୍ଥାବୃତ ଦାନ କରୁ । ଏଇ ଯୋଜନାଟିକୁ ଭୁଣ୍ଣାଇ ଦିବ୍ୟ । ଏଇ ଉଚିଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଟ ପନର ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନୟନ ଓ ସଂସକ୍ଷିପ୍ତରାଶ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଧୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏ ଦିଗରେ କିଛି କରିପାରୁ ନ ଥିଲ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଏକ କମିଟି ଅଛି । ସର୍କାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିକର୍ଷ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ପାଇ ଏ କମିଟି ବହିଛି । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ହାତକୁ ୨୫ହକାର ଟଙ୍କାର ଦାନ ଦି ଆସିଛି । ସେଥିରେ ଆମେ କୌଣସି କୌଣସି ଲେଖକଙ୍କ ତାଙ୍କର ବହି ଛୁପିନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ମାତ୍ର । ତାହାର୍ଥୀ ଦେଉଛି ଆମର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ । ଇହି ମଧ୍ୟରେ ଡି. ପି. ଆଇ. ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସେନେଟର ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟ ଓ ବୃକ୍ଷିଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର ଏକ ମିଠିଂ ତାକିଲେ । କିନ୍ତୁ ତା ପୂଣ୍ଟରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଦିଗରେ ଶିକ୍ଷା ଆମ୍ବା କରି ଦେଇଥିଲ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ କମିଟିର ଏକ ନୃତନ ସମ୍ବିଧାନ ଦିଆର କରିବାର କଥା ହେଲ । ଜଣେ ନୂଆ ସିଣ୍ଟିକେଟ୍ ମେମ୍ବର ଏ କମିଟିର କେତେକ ମେମ୍ବରମାନଙ୍କର ନାମରେ ସ୍ଵାତିର ବୈଧାନିକତାହିଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତେଣୁ ଏଇ ବିଶେଷ କମିଟିର ସମ୍ବିଧାନର ଚଠା ହେଉଥିଲବେଳେ ଡି. ପି. ଆଇ. ଜ୍ଞାନ ଟି ଅସିଲ ଯେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ

ଗଢିବାର ଆସ୍ତୋଜନ କରୁ । ତେଣୁ ସମ୍ବନ୍ଧାନ କମିଟି ଘେଟିଆ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଭବ୍ୟନ କମିଟି ପାଇଁ ସମ୍ମିଧାନର ଢଠାକଣବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀର ଏହି ଯୋଜନା ଦିଆଇ କଲେ । ତାହାର୍ଥି ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେଲା ।”

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭାବିଥିଲୁ ଏପରି ଏକ ଜାତୀୟ ଭବ୍ୟମରେ ମାସକ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦୀଙ୍କ ନିକଟରୁ ଦଖନ ଗୁରୁଆୟବ ଓ ଭିକଳି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହେବ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ସୀକୃତ ? ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦୀ ବିଧନାଥ ରଥଙ୍କ ନିକଟରେ ଫାଇଲ ପଢ଼ିରହିଲ ଯେ ଧୂୟ ଏକବର୍ଷ କଟିଗଲ ପଛେ, ରମ ଉଣ୍ଡର ପଠାଇ ମଧ୍ୟ କହି ଉଦ୍‌ଦିର ଆସିଲ ନାହିଁ । ଆମେ ଯେତେକ ଉତ୍ସାହ ହୋଇ ଉଠିଥିଲୁ ସେମାନେ ପରିଷ୍ଵରର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ହସିଲୁ ଓ ଦାର୍ଢନିଃଶ୍ଵାସ ଜ୍ୟାଗ କଲୁ ମାତ୍ର ।

ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋ ପିଡ଼ିଆ

ଭବିଷ୍ୟରେ ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜରେ ଥିଲାବେଳେ ଲେଖକ ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋ ପିଡ଼ିଆର ଏକ ଉତ୍ସାହାନ୍ତରୁ କରିଥାଏ । ୧୯୫୭ ବେଳକୁ ଶ୍ରୀ ଏ ‘ନମୁନା’ ଜ୍ଞନକୋଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ପାରିଲା । ପରିକଳ୍ପିତ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀର ବହୁକାରୀ ଭିତରେ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ସମ୍ବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟ ଏକତମ ଥିଲ । ଏପରି ଏକ କାହିଁ ଯେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କରିବାର କଥା ଏଥରେ ଶ୍ରୀପାତ୍ର ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଓ ଡକ୍ଟର ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ (ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବଜନ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରାକାରୀ) ପ୍ରଭୃତି ପିଣ୍ଡିକମାନେ ମଧ୍ୟ ଭାବୁ ଉତ୍ସାହିତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସର୍ବାର୍ଥ ତରଫରୁ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଶେମୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହଁ ବା ନାହିଁ କହି ହେଲେ ଶୁଣାଗଲ ନାହିଁ, ଶ୍ରୀପାତ୍ର ବିବୁଧେନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ୧୯୫୭, ୨୫, ଜୁନ୍ ମେନେଟ୍ ଅଧିବେଳରେ ପୂର୍ବରୁ ପିଣ୍ଡିକେନ୍ତରେ ଚାହୁଡ଼ି ଏଇ ଲେଖକର ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋ ପିଡ଼ିଆ ଯୋଜନାଟିକୁ ପେଶ କଲେ । ତାହା ସମସ୍ତତଥିମେ ଗୃହିତ ହେଲା ଓ ୧୯୫୭ ଶେଷାନ୍ତକି ଏହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ଯୋଜନା ବିଶ୍ୱର ପୂର୍ବରୁ, ଭିକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ମକ୍ଷ ଧାରଣା ପାଇବା ପାଇଁ, ଏ ଲେଖକଙ୍କ ମାତ୍ରାସ ପଠାଇଥିଲେ । ମାତ୍ରାସ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ତେଲୁଗୁ ଓ ତାମିଲ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ କପର ସମାଧିତ ହେଉଛି, ତାହା ଦେଖି ଆସ, ଲେଖକ ଯେଉଁ ରିପୋର୍ଟ ଦେଇଥିଲ, ଭିକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ଯୋଜନା ଥିଲ ସେହି ରିପୋର୍ଟରହି ପରିଣତ ।

ଓଡ଼ିଶା-କଲେକ୍-ଅବ-ଆର୍ଟସ୍-ଏଣ୍-ନାଟ୍ସ୍-ସ୍

ଠିକ୍ ଏଇ ସମସ୍ତରେହି ଏଇ ଲେଖକ ଭିକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ କଲାଶରବଣୀ ଭିକଳର ଏକ କଲାଚର୍ଚ-ମୀଠ ପ୍ଲାପନ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶା

କଲେଜ୍ ଅବ୍ ଆର୍ଟସ୍ ଏଣ୍ ଫାଫ୍ଟ୍ସର ଏକ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ସେନେଟରେ ଉପସ୍ଥିତ କରଥିଲା । (ପରିଶିଳ୍ପ ଦେଖ) । ଏ ଯୋଜନାରେ ପରମ ଉତ୍ସାହକାରୀ ଥିଲେ କଷ୍ଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମ୍ୟ ହରିହର ମନ୍ଦାପାନ୍ତି । ଶିଳ୍ପୀ ଗୋପାଳ କାନ୍ତି ଗୋ ଓ ମୁଁ ଏକାଠି ଯୋଜନା' ଦିଆଯିଲା କିଥିଲୁ । କଲେଜତା ସ୍ଥଳ ଅବ୍ ଆର୍ଟସ୍ର ପିନିସପାଳ ଆସି ଏ ଯୋଜନାକୁ ସ୍ଥାନ୍ତ୍ରିତ ଦେଲେ । ଯୋଜନା ସର୍କାରଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ଯୋଜନା ପଣ ସେ ଯୋଜନା ବି ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟାନାଥ ରଥଙ୍କ ପାଠ୍ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଲା ।

୧୯୫୭ ରେ ନୂତନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଟ୍ୱଳ ଗଢା ହେଲା । ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟଳସ୍ଥ ଏତେ ଯତ୍ନ ଓ ଏତେ ଆଶାରେ ଯୋଜନା ତଥାର କର ଓ ସେନେଟରେ ସଙ୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଶ୍ କରଇ ସର୍କାରଙ୍କଠ୍ ସ୍ଥାନ୍ତ୍ରି ପାଇବ ବୋଲି ଜଳ ଜଳ କର ଅନେଇଛି । କିନ୍ତୁ, ନୂତନ ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଟ୍ୱଳ ଆର୍ଟସ୍ରୁଲ ଯୋଜନାକୁ ଓଡ଼ିଶା କଳାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୀଠ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ବାନ୍ଧାନ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ନ ରଖି ସୁଦୂର ଏକ ଜଙ୍ଗମ ଗୀ ଖର୍ବି କୋଟରେ, ସେଠା ବାନ୍ଧାକ ସୁରୂପା ନଥରକୁ କିଣାଇ ଅଛି ଗୌରବାବହୁ ଭବରେ ସେଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇ ନିଲେ ଓ ନିଜ ବୃକ୍ଷାଗୁରୁ ତଳେ ରହିବା ଭଲି ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀଟିଏ ବିଠିଆ ନରେଇଦେଲେ । ସୁଧାର କୌଣସି ଦେଶରେ ସେ ଦେଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଳାନ୍ଦ୍ୟାନ ରାଜଧାନୀତାରୁ ତ ଦୂରରେ ନାହିଁ, ସୁଣି କୋଳା ସହିତ ସର୍ପକଳେଶ୍ୱରନ୍ୟ ଏକ ଜଙ୍ଗମ ଗୀରେ କୌଣସି ସାହୁତ୍ୟ ନଳା-ଶିଳ୍ପ-ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାପନ କର୍ଯ୍ୟାର ନାହିଁ । କୌଣସି ବାନ୍ଧ୍ୟର ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ବା ଆକାତ୍ମେମୀନାମଧ୍ୟ କୌଣସି ହେଲେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏକ ସର୍କାରୀ ଉପାଯମେଷ୍ଟ ନନ୍ଦେହିଁ । ଏହା ଆକାତ୍ମେମୀ ଜରାହି ଅମାନ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀର ପୁନର୍ଗୀନ ଭବ୍ୟମ

ମହାବାବ—ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ଯେପରି ଭବରେ ଗଢାଗଲା, ସେଥରେ ଏଇ ଲେଖକର ବହୁ ବର୍ଷର ସ୍ଥାନ୍ତ୍ର ସମ୍ଭାବ ଭବରେ ପଦଦଳିତ ହେଲପରି ହେଲା । ମୁଁ କେବେ ସ୍ଥାନ୍ତ୍ରରେ ଭବି ନଥିଲି ଯେ, ମାବନ୍ୟାକ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟରୁ ଅନୁଭୂତି ଅନୁଭୂତି ଏକଶତ ମାଜଳୁ ଦୂରରେ ଥିବା ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କର ପରିବାର ଦ୍ୱାରା କେବଳ ପାମଦ୍ବିନ—କୁଳୀର ମହିମାନେ ହତୀତ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟର କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଉଠିବେ । ଏହା ମୋ ନିକଟରେ ଓଡ଼ିଆଜାତର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତି ପ୍ରତି ଶୋଭାମେ ଅପମାନ ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ସେହି ସମୟକେ ଜଣେ ସଦାଚାର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ-କର୍ତ୍ତା ଅଛି ଅନୁଭୂତି ବ୍ୟକ୍ତିନା ଦେଖାଇ ଏଇ ଲେଖକକୁ କହିଥିଲେ—“ଆପଣଙ୍କୁ ଅମେ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀର ଜଣେ ମେମୁର କଣ ନେଉଛି ।” ଯେପରି ଅଭ୍ୟାନ କୃପା ଓ ଅଭାବର ଅନୁଭୂତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାଗରେ ପାଇ ମୁଁ କି ରହିର ସେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦେବି, ମୋର ଭୂତ ପ୍ରତ୍ୟୁଷିତ । ଆମପରି ସାମାନ୍ୟ କାଟଙ୍କୁ ଅନୁଭୂତି ଦେଖେବା କି ଗୁର କଥା;

ମହତାବ—ପାଣିଗ୍ରାସ୍-ସକାର ନବପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓଡ଼ିଆ ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହଚର୍ ବୁଲଟିକ ପଣ୍ଡିତ ନାଳକଣ୍ଠ୍ର ମଧ୍ୟ ନିଜ ଜଙ୍ଗାନୁସାରେ ପୂର୍ବରେଇଲେ ଓ ବାହାର କରି ଦେଇ ପାରିଲେ । ସତିବ ଶେଖର ଓ ଓଡ଼ିଆ-ଶିକ୍ଷା-କଳା-ସ୍ଵତ୍ତିର ସେତେବେଳର ବିରାଟ ଯୁବୁଷ ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାସ୍‌କର ଏ ସବୁ କାଣ୍ଡ କାରଖାନା ଦୂରରୁ ଦେଖି ଓ ହଠାତ୍—ଦେଖା ଦେଇଥିବା ଓଡ଼ିଆ ସାହଚର୍ ବରେଣ୍ୟ ହରିତକ, ଓ ପରିବୁଲନମ ନଙ୍କ ସହିତ ସମ ଆସନରେ ବସିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଏ ଲେଖକର ନ ଥିବାର କବି, ସେତେବେଳର ମହାପ୍ରତାପଶାଳୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାସ୍‌ର ମହି ଥିଲାଯାଏଁ, ଓଡ଼ିଶା ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀର କୌଣସି ମିଟିଂରେ କେବଳ ଯୋଗ ଦେଇ ନଥିଲା ନହେଁ, ବରଂ ତାଙ୍କର ଦର୍ପକଳର ସିରପ୍ତାକୁ ଓଡ଼ିଶା ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀର ସଦସ୍ୟଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ ଗପ୍ତପା ଦେବାର ପଞ୍ଚ ସେ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ସାହଚରେଇ, ଜାଣ୍ୟ ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀର ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଭାବକଙ୍କ ବୋର୍ଡର ଏକ ମିଟିଂ ୧୯୫୫, ଜୁଲୀ ୬ ତାରିଖରେ ଉଚିତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଜ୍ଞାନକୋଷ ଅତ୍ୟସ୍ତରେ ଦ୍ଵୀ ବସିଥିଲା । ଦିନବେଳେ ବୟସବାରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହତାବ ମେମୂରମାନଙ୍କୁ ଏକ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭେଜନରେ ଆପାଧିତ କରିଥିଲେ । ଜାଣ୍ୟ ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀର ସହକାରୀ ସପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଭକର ମାର୍ଗେ ମଧ୍ୟ ସେବନ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ମେମୂର ଭବରେ ସତି ରାତରିରୁ ବି ଥିଲେ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭେଜନ ଭିତରେ ମେମୂରମାନଙ୍କ ସହିତ କଥୋପକଥନ କରୁ କରୁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହତାବ ଏଇ ଲେଖକ ଓଡ଼ିଶା ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀରେ କାହିଁକି ଯୋଗ ଦେଉନାହିଁ, ଏକଥା ଉତ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାସ୍ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଭକର ମର୍ମକୁ, ମତେ ଆକାଡେମୀରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ପ୍ରବତ୍ତିରବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ।

ପରେ କଟକ ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍ରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାର୍ଗେଙ୍କ ସହିତ କାଳିନ୍ଦୀବାରୁ, ସତି ରାତରିରୁ ଓ ଏଇ ଲେଖକର ଏ ସମ୍ମର୍ମରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହଚର୍ ଆକାଡେମୀର ସମ୍ମାନକୁ ବଦଳାଇ ତାକୁ ଯଥାସମ୍ବନ୍ଧ ସରକାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ବରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବାଷ୍ଟଳର ତୁର୍କିଜାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଏକ ଅନୁସ୍ଥାନ କମ୍ କପରି ଗାଡ଼ାଯାଇ ପାରେ, ତାର ବିସ୍ତର ହେଲା । ସେହି ଅନୁସ୍ଥାନେ ଏକ ଚଠାସନ୍ତିଥିଲା ତଥାର ହୋଇ କାଳିନ୍ଦୀବାରୁ, ସତି ରାତରିରୁ ଓ ଏଇ ଲେଖକ ପଞ୍ଚରୁ ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ମହତାବଙ୍କ ନିନଟକୁ ପଠାଗଲା ।

ଆମେ ମନ୍ତ୍ରିତ ଭାବରେ ସେହି ୮୦୩ ସହି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହତାବଙ୍କ ଛେଷ୍ଟ ତଠି ଦେଇଥିଲୁ, ତାହା ଏହି—

“ମାନମାୟ ମହାଶୟ,

ନିମ୍ନ ଦୟାଖରକାଣ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ ଷେଷରେ ଆପଣଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ଆମେ ତିନିଜଣ, ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗଠଣା ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛୁ । ତାହା ଏହି ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ସମସ୍ତ ସାହୀଯ ପାଇ ମଧ୍ୟ, ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ, ଦୁଇବର୍ଷ' ତଳେ ଏହାର ଜନ୍ମବେଳେ ଯେଉଁ ଆଶା ଜାଗତ କରାଇଥିଲ ତାହା ପୂରଣ କର ପାରିନାହିଁ । ଏଇ ଭିତରେ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ପରେ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଓ ସେଫେଟାଣ ପରେ ସେଫେଟାଣ ଗଲେଣି କିନ୍ତୁ ଆକାତ୍ମେମୀର ସ୍ଥାନ ଅବସ୍ଥାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭବରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟର ପ୍ରସ୍ଥୋଜନାଦି ନିମନ୍ତେ, ଆପଣ ଯେଉଁ ସରେତନତା ଦେଖାଉଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଆମ୍ବେମାନେ ସୁଖୀ । ଏହା ଆପଣଙ୍କ ସୌଜନ୍ୟ ଯେ ଆପଙ୍କେ ସହିତ ସହଯୋଗ କର ଏହି ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀକୁ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଓ ଫଳପ୍ରସ୍ତୁ ଅନୁଷ୍ଠାନକରି ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କ ଆପଣ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି । ମାତୃଭୂଷା ଓ ମାତୃଭୂମିର ସେବା ନିମନ୍ତେ ନିକକୁ ନିଯୋଜିତ କରିବାଠାରୁ ଅଧିକ ପୁଣ ଅମ୍ବେମାନଙ୍କର କଣ ଆଇପାରେ ? କିନ୍ତୁ ଆମେ ଅନୁଭୂତ କରୁଛୁ ଯେ ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବନ୍ଧିଧାନ ଯେପରି ଅଛି ସେଥିରେ ଆମ୍ବେମାନଙ୍କର କାମ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟପତ୍ର ଆସୁଇ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ଆମ୍ବେମାନେ ତେଣୁ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସବୁ ଅଣାଯାଇ ବୋଲି ଜଣାଉଛୁ ।”

ଆମ ଫ୍ରାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲ, ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀରେ ନିଷାରନ ପ୍ରଥାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ଓ ତାହାକୁ ସ୍ଵାଂସପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା, ଓ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଓ ହପାଦକଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତାବଳିକୁ ଗୌରବାବଦ୍ଧ ପ୍ରରରେ ରଖିବା ଓ ସଂଖୋପରି ଆକାତ୍ମେମୀକୁ କେବଳ ରାଜନୈତିକ ଓଡ଼ିଶା ନାହିଁ, ନିଷିଳ ପ୍ରାକୃତିକ ଉଚ୍ଛଳର ପ୍ରତିନିଧି—ଅନୁଷ୍ଠାନକରି ତା ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଭିତରେ ଜାପାୟ ଚେତନା ଜାଗତ କରାଇବା ।

ଆକାତ୍ମେମୀର ଆକାତ୍ମେମୀତ୍ତ୍ଵ

ଓଡ଼ିଶା ରଜ୍ୟରେ ଆକାତ୍ମେମୀ ଏକ ନୂଆ ପଦାର୍ଥ ହୋଇପାରେ ବା ଅଜ୍ଞ କେତେକ, ନିଜର ହେସ୍ବ ଓ ଦୟାମାୟ ମାନସିକ ପ୍ରରବୁ ତାକୁ କେବଳ ଝକରି ଓ କ୍ଷମତା ପ୍ରସ୍ଥୋଗର ଖେଳନା ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଝର୍ବିବା ଉଚିତ ଯେ ଆକାତ୍ମେମୀ ଏକ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସଂଖ୍ୟା ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଯେଉଁ ଶାତରେ ଆକାତ୍ମେମୀପାଇଁ ପରିମୂଳିତ ହୁଏ, ଓଡ଼ିଶାରେ ତାହା ସେପରି ପରିମୂଳିତ ନ ହେଲେ ତାହା ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭାବ ଦେଖ ଓ

ଜାତକୁ ଉପହରିତ ହେବାକୁ ହେବ, ଯେପରି ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଏମ. ଏ. । ଆକାଡେମୀ ହେଲ ଏକ ଜାତର ସମସ୍ତ ବୌଦ୍ଧକ ସାଧନାର ଶେଷ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନିକଟ ଓ ନିଶାଶ । ସେଠାରେ ଯେହା ସିଏ ଲେକର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ତାହା ପଦ୍ମପୁତ୍ରପତ୍ରିର ଆଖତ୍ତା-ସର ନୁହେଁ । ଏପରି ଚେଷ୍ଟା କରିବାହିଁ ଜାତ ଭବରେ ଆମର ମୂର୍ଖତା ପ୍ରମାଣ କରିବ ଓ କରୁଛି । ପୃଥିବୀର ସବୁ ସତ୍ୟ ଦେଶରେ ଯେ କୌଣସି ଜଳନ ବିଶ୍ଵଗର ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ଓ ଅନୁଶୀଳକ ମଣ୍ଡଳୀର ମିଳନ ସ୍ଥାନଟି ସେହି ବିଶ୍ଵଗର ଆକାଡେମୀ । ସେପରି ଏକ ଆକାଡେମୀର, କେବଳ ମେମ୍ବରଟିଏ ହେବାନ୍ତି ସେହି ବିଶ୍ଵାସୀ ଯେ କୌଣସି ଲେକ ପକ୍ଷରେ ବିରାଟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସାଧନ କା ବିରାଟ ପ୍ରତିଭାର ଆଦରରୁପେହିଁ ଏହିପ୍ରକାର ସତ୍ୟପଦ ମିଳିଥାଏ ଓ ମିଳିବାର କଥା । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିକ ଆକାଡେମୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଫିଲାମଣ୍ଟ ଓ ସ୍ଥୁର୍ମୁଖ-ବିଜ୍ଞାତା ‘ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଆକାଡେମୀ’ର ଚିର-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମେମ୍ବର-ସଂଖ୍ୟା ମାତ୍ର ରୂପିଣି । ଏମାନଙ୍କୁ ‘ଫଟମୋର୍ଟଲ୍ସ’ ବା ‘ଆମର ରୂପିଣି’ କୁହାଯାଏ । ଏହି ରୂପିଣି ଜଣ ଭିତରୁ ଜଣେ ହେବା, ଏପରି କଠୋର ସିଇ ଯେ, ଫ୍ରେଞ୍ଚର ଏକାଧିକ ବିଜ୍ଞାତ ଲେଖକ, ଆଶା କରି କରି ମର ଯାଇଛନ୍ତି-ପଛେ ତା’ର ମେମ୍ବର ହୋଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ମେମ୍ବର ମରିବା ହେବୁ ଜାଗା ଖାଲି ରଖାଯାଏ ବରଂ, କିନ୍ତୁ ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଆକାଡେମୀ ଯାହାକୁ ରହୁଛା ତାହାକୁ ସେ ଜାଗା ଦେଇଦେବେ ନାହିଁ । ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଆକାଡେମୀ ବା ତା’ ଅନୁକରଣରେ ଗଢା ଯାଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଯେତେ ଜାଣ୍ୟ ଆକାଡେମୀ, ସେ ସବୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧାନ ଓ ସ୍ଥୁର୍ମୁଖୀୟ । କୌଣସିରୀରେ ସେ ସବୁ ସରକାରୀ ଶାସନକଲର ଅଂଶ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି । କମ୍ୟନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଏକଛନ୍ତି ଶାସନରେ ୩୫ ରୂପୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଆକାଡେମୀ ସବୁ ଏକାଙ୍ଗ ଭବରେ ରୂପିଣାମାନଙ୍କର ସ୍ଥୁର୍ମୁଖିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ରୂପିଆ, ରଙ୍ଗଶ୍ରୀ, ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରତ୍ୱତି ସକଳ ଜ୍ଞାନଦୀପ, ଦେଶରେ ଆକାଡେମୀର ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ ଓ ଶତ ମଧ୍ୟ ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଆକାଡେମୀ ପରି ।

ଲେଖକର ସେହି ବିଷଳ ସ୍ମୃତି

ଏଇ ଲେଖକ ଗତ କୋଡ଼ିଏ କର୍ଷ ଧର ଓଡ଼ିଶା-ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ମିଶାଇ ପରେ ପରେ ତା’ର ମାତ୍ରଭାବର ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯୋଜନା ଦେଇ ଆସିଛି, ତାହାର ମୋଟା ମୋଟି ଉତ୍ତରାସହିଁ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲ । ଏଇ ଲେଖକର ମୌଳିକ ସ୍ଥାନ ଏହି ଯେ, ନିୟମକାନ୍ତିର ଓ ବିରୁ କର୍ମ ପାଇଁ ଯେପରି ହାଇକୋର୍, ପାଠଶାଳା ପାଇଁ ଯେପରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ସେହିପରି ଏକ ସ୍ଥୁର୍ମୁଖ-ରୂପିତ, ସ୍ଥତ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଠିଆ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା । କେବଳ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକର ଚବି ତ-ଚବିଶର ପରିଷା ପାଇଁ ବିରାଟ ଓ ବ୍ୟୟାପକରୁଣାଳିତ ଏକ

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସତି ଠା କରୁଥାଇ ପାରେ, ଜାତିର ପ୍ରାଣ, ଚାର୍ବି ଓ ମନ ସହିତ ଯାହାର ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ସପର୍କ, ଯାହା ନେଇଛି ଗୋଟିଏ ଜାତ ସତ୍ୟ, ଶିଖିତ ଓ ଅଭିଜାତ ମନୁଷ୍ୟ-ଗୋଷ୍ଠୀ ବୋଲି ସମ୍ମାନିତ ହେବାର କଥା, ଯାହାହିଁ କେବଳ ଜାତିର ଆସା ଓ ଚରତ୍ରକୁ ଶୁଭ ଓ ସୁଗଠିତ କରିପାରେ, ଦୂରକୋଟି ଲେକର ସେହି ଭାଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟ ପାଇଁ କ'ଣ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସାହୁତ୍ୟ-ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବସାଇବା ଗୋଟାଏ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଲାଙ୍କନା ବୋଲି ଧରୁନିବ ?

“ଓଡ଼ିଆ-ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ”, ଲେଖକର ଥିଲ ମେହି ସ୍ଵପ୍ନ ! ଲେଖକ କଲାଙ୍କନା କରିଥିଲ ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ଏକ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷା-ସାହୁତ୍ୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବ, ଯାହାର ଏକ ବିଭାଗରେ ଘୂରିଥିବ ବିଧି ଅଭିଧାନ, ଜ୍ଞାନକୋଷ ଓ ଭାଷାଭାର୍ତ୍ତିକ ଆଲୋଚନା ଓ ପ୍ରକାଶନାବଳୀ; ଆଉ ଏକ ବିଭାଗ ନେବ ସକଳ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକାଶନର ଭାବ; ଆଉ ଏକ ବିଭାଗରେ ଘୂରିଥିବ ଜନଜାତ୍କୁ ନୂଆକରି ଗଢ଼ିବାର ସାହୁତ୍ୟ ରଚନା, ଆଉ ଏକ ବିଭାଗରେ ରହିବ ଗ୍ରାଚୀନ ସାହୁତ୍ୟର ନବ-ସମ୍ବୂରଣର ଆୟୋଜନ; ଆଉ ଏକ ବିଭାଗରେ ରହିବ ବିଶ୍ୱସାହୁତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁପ୍ରକମାନଙ୍କର ଅନୁବାଦ, ପୁଣି ଅନ୍ୟ ବିଭାଗ ନେଇପାରେ ଜାତକୁ ଉଚ୍ଚକ୍ଷେତ୍ର ପାଠ୍ୟ-ସୁପ୍ରକ ଯୋଗାଇବାର ଭାବ । ଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରେସ୍ ରହିବ । କେବଳ ଶ୍ରୀପାଣିଙ୍କ ମୂଲ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସ୍ଵପ୍ନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଜନଜାତୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଗ୍ରହିତ ହେବ, ଯେପରି ସୋଭିଏଟ ବୁଝିଆରେ ହେଉଛି, ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଜନଶିକ୍ଷା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ । କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀ ଦେଇ, ଏଣ୍ଟା, ବିହାର, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ଆଜି ପ୍ରଦେଶର ରହିଯାଇଥିବା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆ ନରନାଶଙ୍କ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟକୁ ବୁଝି ଦେଇ ଯିବାର ସ୍ଵପ୍ନ ମୁଁ ଦେଖିଥିଲ,—ନରସିଂହ, କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଜାତିକ ଓ ସାରଳା-ଜଗନ୍ନାଥ-ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ-ଶ୍ରଦ୍ଧାନାଥର ଭାଷାକୁ ସେହି ବିଜ୍ଞାନ ଅବହେଳିତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିର ରଖିବାକୁ ।

ସାହୁତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଜାତିକ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ସାମାନ୍ୟ ଲେଖକ ଜଳ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି ଏଇପରି ଭାବରେ କେବଳ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖି ଆସିନି, ସେ ଜୀବ ଅଥବା ଅବିବାସ ଭାବରେ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରି ଆସିଛି । ଆଜିଯାଏ ସ୍ଵପ୍ନ ସଙ୍ଗଳ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଶା, ଦିନେ ହୁଏଇ କିଏତାର ସ୍ଵପ୍ନର ଓ ଯହୁର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବି ।

ଛିନ୍ନ ସମ୍ପର୍କ

ପୁଣେ କହିଛୁ ଯେ ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲ ବେଳେ ହୁଁ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟ ଆକାତ୍ମେମୀର ମେମୁରତ୍ତରୁ ଇନ୍ଦ୍ରପା ଦେଇ ଦେଇଥିଲ । ପରେ ଶ୍ରୀ ମହିତାବ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାରେ ଡାଙ୍କର ଓ ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କର

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁରୋଧରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀର କେତୋଟି ମିଟିଂରେ ମାତ୍ର ଯୋଗ ଦେଇଥିଲି । ସେପର୍ଫିନ୍ୟ ମୋର ସେହି ପୂର୍ବ ଜଣ୍ଠପା ଗୃହାତ ନ ହୋଇ ରଖା ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ବିଭାଗୀତ ହୋଇ ସେତେବେଳେ ସ୍ଵୀକୁ ମହତାକ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ସ ରୂପେ ଦେଖା ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଜିଦ୍ଧ କଲି ଯେ ମୋର ପୂର୍ବ ଜଣ୍ଠପା ପତ୍ର ଗୃହାତ ହେଉ । ଶ୍ରୀ ମହତାବ ସେତକ କରି ମୋର କୃତିଗାନ୍କଙ୍କ କର୍ମକୌଣ୍ଡଳ ଦେବୁ, ଏକ ଶୈତିହାସିକ ଜାତି ଓ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ ଯେପରି ଗୌରବମୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଓ ବିଜ୍ଞତା ନେଇ ଠାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି, ସେଥରେ ଯେଉଁ ମୂର୍ଖ ଏ ବାଜ ପୋତି ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ଆଜି ହୃଦୟମର୍ମକ, ଏହା ତାକୁ ଅନୁଭବ ଏକ ଅନନ୍ତର ବିନେକ ଦେଇ ପାରିଛି । କୌଣସିକୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକ-ସାଜନେତକ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ ଉପରେ କିଛିକାଳ ବେଶ୍ମ କଷାୟପ କରି ଗୁରୁଥିଲେ, ସେପର୍ଫିନ୍ୟ ସେମାନେ ନିଜକୁ ଅପାଂକ୍ରେସ୍ ଭାବୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆକାଡେମୀର ସଦସ୍ୟଙ୍କର ମହାନ୍ ଗୌରବ ପ୍ରାପ୍ତ ମାତ୍ରେ ସେମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଟିରେ ଆକାଡେମୀର ସବୁ ଭଲ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏମାନଙ୍କର ଗୌରବାବଦ୍ଧ ସଖ୍ୟ ଆମପରି ଅଧିମଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଜୁଟିବ କିପରି ?

ଶିକ୍ଷା-ପରୀକ୍ଷା-ସଂସ୍ଥାର

ମେହର କଲେଜରେ ପଶାଙ୍କ ସଂସ୍ଥାର କିପରି ଅଚାନ୍ତ କରିଥିଲି, ତାହା ପୂର୍ବେ କୁହାଯାଇଛି । ଏହାକୁ ଦେଶବ୍ୟାପୀ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ, ଲେଖକର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁଯାରେ ଉନ୍ନତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ଏକ ପଶାଙ୍କ-ସଂସ୍ଥାରକ-କମିଟି ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା (ଦେଖନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିଷ୍ଟ) । ଆଲୋଚନା ଅନେକ ଅଗ୍ରଗତ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲା । ବିଦ୍ୟାନୁସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ-ମର୍କ-ସଂଗ୍ରହ ଥିଲ ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବର ଏକତମ ପରିଣତ ମାତ୍ର । ତ ଉଚିତରେ ପଶାଙ୍କ-ସଂସ୍ଥାର-କମିଟି ଆଉ କ'ଣ ଅଧିକା କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯଦିଓ ପ୍ରସ୍ତାବକ ଭାବରେ ମୋର ଏ କମିଟିରେ ଅନୁଭବ କୋ-ଅପ୍ଟକ୍ରମ ମେମୂର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ରହିବାର କଥା, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ, କଲେଜ ଛୁଡ଼ିବା ପରେ ମତେ ଆଉ ଏଥରେ ମ୍ଲାନ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ତିନିବର୍ଷାରେ ତିଗ୍ରୀ

ବେସିକ୍ ପକ୍ଷର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାକ୍ୟାଚାରଣ କରି ତ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିଲି । ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କ କୁରାଢ଼ିରେ ଉନ୍ନତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦିଖଣ୍ଟ ହୋଇ ଯେଉଁ ସେକେଣ୍ଟାବ୍ଦୀ ବୋଡ଼ ଗଢ଼ାଗଲ ତାହାର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବିଶେଷ କରିଥିଲି । ସେହି

ସମୟର ସେନେଟ-ସ୍ଵିମିଟିଙ୍ଗ୍‌ମ ଦେଖିଲେ କାହା ଜଣା ପଡ଼ିବ । ଏ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେନେଟାଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାନ ପାମାନ୍ୟତମ ଅଧିକ ଉନ୍ନତି ହୋଇଛି ବୋଲି ବୋଧ କରିବାର କାରଣ ଆହଁ କି ?

ଉଦ୍ଦିଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆକାଶ୍ରେଣିକ କାନ୍ତିନ୍‌ପିଲିର ପ୍ରିସିଟିଜ୍‌ସ୍କୁଲ ଦେଖିଲେ ଜଣା ମଧ୍ୟ ଯିବ ଯେ ମୁଁ ଏବର ତନିବର୍ତ୍ତିଆ-ଡିଗ୍ରୀର ମଧ୍ୟ ବରାବର ବିବେଧ କରିଥିଲା । ଦୃଢ଼ ମତ ଦେଇଥିଲା ଯେ, ମୂରଚ ଆଇ. ଏ., ଆଇ. ଏସ୍-ସି. କୁ ଶାଙ୍କିନାର କୌଣସି ଦରକାର ନାହିଁ । ଆଇ. ଏ., ଆଇ. ଏସ୍-ସି. ଆମ ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ବହୁ ଗୃହଦା ମେଣ୍ଟାରିଥିଲେ । ଆକୁ ଭାଙ୍ଗ ନି । ଯଦି ବି. ଏ., ବି. ଏସ୍-ସି. ର ମାନ ବଢ଼େଇବାକୁ ବୁଝ, ତେବେ ଅଇ. ଏ., ଆଇ. ଏସ୍-ସି. ପରେ ପିଲଙ୍କୁ ତନିବର୍ତ୍ତ ପଡ଼ାଅ ଓ ତେଣେ ଏମ୍. ଏ., ଏମ୍, ଏସ୍-ସି. ର ମଧ୍ୟ ବଢ଼ାଅ । *

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତର୍କ-ଷ୍ଟେଚରେ ତନିବର୍ତ୍ତିଆ-ଡିଗ୍ରୀ-କୋର୍ସ ସମ୍ରକ୍ଷରେ ମୋ କଥା କିନ୍ତୁ ରହିଲ ନି । ଶବ୍ଦିଲ, ଯା' ଉପରେ ପଥପଦି କାରେ ଲେଖିବି । ଗୋଟିଏ ଲେଖା 'ସ୍କ୍ରିପ୍ଟସମ୍ବାଦ'କୁ ପଠାଇଲା । ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ହିକ୍କୀ ଭେଟି ହୋଇଗଲା । ଯାହାହେଉ ପାଠମନଙ୍କର କୌଣସିଲ ପାଇଁ 'ସ୍କ୍ରିପ୍ଟସମ୍ବାଦ'ର ଉତ୍ତରଟି ଏଠାରେ ଦେଇ ଦେଉଛି ।

* DR. M. MANSINHA: The establishment of Higher Secondary Schools and the introduction of one-year Pre-University course after Matriculation, both seem to be impracticable. Dr. Prasad has explained the monetary and other difficulties. Let us have something independently, if we are determined to make improvements in the quality of our Degrees. My suggestion is that instead of having a Pre-University course, why not have a three-year degree course after Intermediate ? That alone will improve the quality of our graduates. I think, in the last meeting of Academic Council, I suggested this. Trained I. A. s and I. Sc. s have been very useful and are very much in demand.

(Minutes of the Meeting of the
Academic Council

Held on the 22nd & 23rd December, 1955)

Statesman House, Calcutta

THE STATESMAN

The Statesman Private Limited

December 16th, 1957

Dear Dr. Mansinha,

Your article is interesting, but the issue is a dead one; the three-year degree course has now been accepted by almost every State. So the article, if published, would have no effect.

Yours sincerely,
sd/-

(Chanchal Sarkar)
Asst. Editor.

କିନ୍ତୁ ଷ୍ଟେଟସମ୍ୟାନର ହାତ-ସମାଦଳ ୧୯୫୭ ରେ ଯେଉଁ ବିଷୟକୁ 'ମୁଠ' (ଡ୍ରୋପ) ଭାବ ନେଇଥିଲେ, ତାହା ଏ ପର୍ମିନ୍‌ଜୀ ଜୀବିତ ଅଛି ବୋଧନ୍ତୁ । ତିନିବସ୍ତିଆ କୋର୍ପସ୍‌ଶ୍ରୀଣ୍ଡ ପ୍ରସବ କରିବାର ଯେଉଁ ଆଶା କରିଯାଉଥିଲ, ତାହା ତ ହେଉନି, ବରଂ ଉତ୍ସରମିତ୍ରିଏଟ୍‌କୁ ଘର୍ଜ ହାଇଏର ସେକେଣ୍ଟାଶୀ, ପ୍ରାକ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟୀ, ପ୍ରାକ୍-ପ୍ରେସନାଲ୍ ଉତ୍ସାଦ ଲକ୍ଷ୍ମିତା ନ୍ୟାପାରରେ ସାଁତ୍ର ସମସ୍ତେ ଉଚ୍ଛିତ୍ ହୋଇ ପାରିଲେଣି । ଆଶା କରୁଛି ଏ ସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତିକ ହୋଇ ସ୍ମୃତିବିଦ୍ୟା ପୁଣି ଫେରି ଆସିବ ।

ସ୍ଵପ୍ନସମ୍ଭଲ ସଂସ୍କାରକ

କିନ୍ତୁ ଏପରି ବିଦ୍ୟା-ସହାର-ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସବୁରେ ମୁଁ କାହିଁକି ଯେ ଲାଗି ଆସିଛି, ଏବେ ଶେଷ ଜୀବନରେ ବର୍ଷି ନସି ଭାବିଲେ, ନିଜେଇ ବସୁନ୍ତ ହେଉଛି । ଭାବିବା ଓ ଭାବନାକୁ ପଞ୍ଚକରି କରିବାର ଏକ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଦୁଷ୍ଟିତା ରହୁ ଆସିଛି, ଯାହାପାଇଁ କେତେ ଦୁଇପ୍ରାତା ଏ ଜୀବନ ନ ଭେଗାଇ ! କିନ୍ତୁ ସ୍ଵଭବ ଯାଏ କେତେ ?

ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସଂସ୍କାର

ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରୁ ବିଦ୍ୟା ନେଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ଭାବିତବିଦନ କଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସୁରୁଣା ଅଭିନ୍ୟାନ ନଶିତ୍ତୀ ହୋଇ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ-ସହାର ଉପରେ 'ପ୍ରକାତନ୍'ରେ ଲେଖିବା ଆଗ୍ରହ କଲି । ସା ଉପରେ

ଶର୍ଵକାଳବ୍ୟାପୀ ଆଲେଚନା ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଥିଲା । ତକ୍ତର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ମେହେର କଲେଜରେ ଥିବାବେଳେ ହିଁ ଏ ସଂକରରେ ଏକ ଲମ୍ବା ଚିଠି ଲେଖିଥିବାର ମନେ ଅଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ‘ପନ୍ନାଳଙ୍କ’ରେ ଲେଖି ଶ୍ରୀ ମହାତାବ (ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ)ଙ୍କ ଦୁଷ୍ଟକୁ ଏହି ଗୁରୁତର ଜାଣ୍ଯ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଆକଷେତ କରଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା କେବଳ ନୁହେଁ, ଶ୍ରୀ ମହାତାନଙ୍କ ବିରୁର ପାଇଁ ପାଠ୍ୟ-ସ୍ଵପ୍ନକ-ସ୍ଵପ୍ନାରର ଏକ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲା (ଦେଖନ୍ତୁ ପରିଶିଳ୍ପ) । ପାଠକେ ସେଥିରୁ ଲୁକ୍ୟ କରିବେ ଯେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ପାଠ୍ୟ-ସ୍ଵପ୍ନକର ‘ବନ୍ଦୁକରଣ’ ସପଞ୍ଚରେ ମତ ଦେଇ ନାହିଁ । ଏବେ ବି ଏହା ମୋର ମତ ନୁହେଁ । ଡିମୋହାସ ବା ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତି ଏହା ଏକ ଆସ୍ତାଶା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏହା କମ୍ପ୍ୟୁଟରଙ୍କର ହିଁ ଅପରିହାସୀୟ କର୍ମଧାରୀ । ପ୍ରକୃତ ଡିମୋହାସଟିକ୍ ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ବା ଆମେରିକାରେ ଏପରି ହେଲେ, ସେ ଦେଶରେ ବିପ୍ଳବ ହେବ । ପାଠ୍ୟ-ସ୍ଵପ୍ନକ-ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ସକଳ ଗଲ୍ଭି ପାଇଁ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ତ୍ତା ଡ୍ର. ପି. ଆଇ. ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେହିଁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଦାସୀ । ଏ ଦେଶରେ ତ ଏତେ ଶିକ୍ଷକ-ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଲମ୍ବା ବସୁଛି, କୌଣସି ପାଠ୍ୟ-ସ୍ଵପ୍ନକ ଖସାପ ବା ଅବଶ୍ଵିତ ନୋଟି କେବେ ପ୍ରତ୍ୟାବ ବୁଝାଇ ହେବାର ପାଠକେ ଜଣିବାକୁ ବା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି କି ? ଏ ଦେଶରେ ଏପ୍ରକାର କାମ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ଆପଣ ଆଶା କରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଆଶା କରିବେ ଦରମା ବୁଝି ର ପ୍ରତ୍ୟାବ ଓ ଶ୍ରୀରାଜନ୍ତର ଧମକ । ଏତେ ଉଣ୍ଡିଆନ୍ ଡ୍ର. ପି. ଆଇ. ମଧ୍ୟ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଗଲେ, କାହିଁ, ଜଣେ ହେଲେ ତ ଏପ୍ରକାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଜାତି-ଗଠନ-ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଗଲ୍ଭି ସବୁ ନିଜ ଅଫ୍ପରେ ଉଚ୍ଛ୍ଵଲେ ହେଁ ‘ତା’ ପ୍ରତି ସାମାନ୍ୟତମ ସଚେତନତା ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି ! ଜଣେ ରାଜେନ ଡି: ପି: ଆଇ: ଥିଲ, ଯାହାକୁ ପ୍ରକୃତ ଡି: ପି: ଆଇ: କୁହାସିବ । କାରଣ ତା’ର ମୁଖ୍ୟ କାମ ଥିଲା ଏଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଯାହା ଏକାନ୍ତ ଉଚ୍ଚତମ କିନ୍ତୁ ତା’ ପରେ ? ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏଇ ହେଲା ମାକ୍ସିକତା ଓ ଆରମ୍ଭମ୍ୟ, ସେଠି ପାଠ୍ୟ-ସ୍ଵପ୍ନକ କିଏ ଛପେଇବ, କିଏ ବିକିବ, କିଏ ଲଭ ନେବ, ଏଇ ସବୁର ଏପଟ ସେପଟରୁ ଦେଶରେ ଭାବ-ବିପ୍ଳବ ଓ ଶିକ୍ଷା-ବିପ୍ଳବର ଛରୁ ଆପେ ଆପେ ଫୁଟିଯିବ କି ? ଅରମ୍ଭବ ସେ ଆଶା ।

ଶ୍ରୀ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ କହୁଛିରେ ଯେଉଁ ଟେକ୍ସ୍ଟ ବୁକ୍ ସ୍ଵାର କମିଷନ୍ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା, ସେଥିରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ, ଶୋପାଳ-ଶ୍ଵରିଜ୍ (ସାମାଜିକ ପାଠ) ଓ ପ୍ରାକ୍-ବିଦ୍ୟାଲୟର ସିଲବସ ଗଠନରେ ହିଁ ବିଶେଷ ଭାଗ ନେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଲବସୁତ୍ତରକ ଡ୍ରାଫ୍ଟ୍ କଟି ଦେଇଥିଲା । ଏ ସମ୍ବା ସହିତ ମୋର ଅନ୍ୟ ସାମର୍କ କିନ୍ତୁ ନଥିଲା ବା ନାହିଁ ।

ଶ୍ରେଣୀ ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟର ମାରାମ୍ବକ ଅଯୋଜ୍ନିକତା

ଆମ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବପ୍ଲାରେ ସାମଗ୍ର୍ଯକ ସହାରର ମୁଳ୍ୟଆନ୍ତରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ପରୀକ୍ଷାରୁ ଚାହୁଁଯୁଶ୍ରେଣୀ * ପାସ ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ଓ ବିଶେଷକର ମାଟ୍ରିକ୍ୟଲେସନ ପରୀକ୍ଷାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହେଲେ ଶ୍ରେଣୀ ନ ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଥରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଣିଥିଲା । କାରଣ, ଆମ ଦେଶର ଏହି ଶ୍ରେଣୀ-ବନ୍ଧୁନ-ବ୍ୟବପ୍ଲା ଏକ ଭାଷଣ ଅଯୋଜ୍ନିକ କର୍ମ ବୋଲି ମୁଁ ବରନର ମନେକର ଅସୁଛି । ଜୀବନରେ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ ଯେ ଅନେକ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲା ମଧ୍ୟ ପରେ ଖୁବ୍ ଭଲ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ଅନେକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ନି ଆଉଥରେ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି, ପରୀକ୍ଷାରେ ବା ଜୀବନରେ । ଗୋଟାଏ ମାର୍କର ଏପଟ ସେପଟରେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର କପାଳରେ ଜୀବନଯାକ ଦାଗ ରହିଯାଉଛି ‘ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ’ ବୋଲି । ମୋ ମତରେ ଏହା କେବଳ ଅଯୋଜ୍ନିକ ଓ ଅର୍ଥମୂଳ ବ୍ୟବପ୍ଲା ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ଗୋର ଅମାନବିକ-କର୍ମ । ସ୍ଵାନ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀକୁ ତ କଲେଜରେ ପଣିବାକୁ ଦେଉଛି, ଯେପରି ଦେଉଛି ଗୌରବହୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀକୁ । ପ୍ରଭେଦ କ'ଣ ? ଗୁରୁତ୍ୱବେଳେ ତୃତୀୟ, ଦ୍ୱାତ୍ରୀ ଓ ପ୍ରଥମ,—ସମସ୍ତେ ତ ଏକା ହେଲି ଅପ୍ରାପ୍ତ ପେ ଜ୍ଞାନ କରିଛନ୍ତି । କାହିଁକି ତେଣୁ ଏ ଜାତ ବିଭାଗ ? କି ତାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ? ତିନି ବିଷମ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲା କଲେଜପାଠ ପାଇଁ ଯଦି ଏକାପରି ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେଲେ, ତେବେ ତମର କଲେଜ-ପାଠର କଇବା ମାନଦଣ୍ଡ ? ଗୋଟିଏ ମାନଦଣ୍ଡ ହେଲେ ରଖ ଓ କହ ଯେ ଏଇ ମାନଦଣ୍ଡରେ ଯେ ପଢ଼ିବିବ ସେଇ କେବଳ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ପଢ଼ିବାର ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେବ । ସେଠି ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଉଛି କାହିଁକି ଓ କିପରି ? ପ୍ରତି ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ଗୋଟିଏ

* ଇଲ୍‌ପ୍ରିଣ୍ଟ୍‌ଟେକ୍ୟୁ ଉଚ୍ଚକ୍ଷର ଅକ୍ଟୋବର ୮, ୧୯୬୧ ସଂଖ୍ୟାରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚକ୍ଷର ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ପିରାକ୍ ଗୋରଜପୁଷ୍ଟ ସେହି ପଢ଼ିକାର ପୂର୍ବ ଏକ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ମୋର ଭାରତୀୟ-ଶିକ୍ଷା-ସାମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଏଇପରି ଲେଖିଥିଲେ—

“Dr. Mansinha in his devastating criticism of Education in India, published in the Illustrated Weekly of India of April 23, 1961, has spoken many home-truths. Every conscientious lover of education will agree with him that the third division should be abolished. etc. etc.

ଲେଖାଏଁ କାର୍ତ୍ତ ପାଇବେ, ଯେଉଁ ଥରେ ତା'ର ପ୍ରତି ବିଷୟରେ ମାର୍କ ଲେଖାଥିବ । ଯଦି ତମ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ସେ ଆସିପାରୁନି, ତେବେ ତାକୁ ସୁଣି ପଶୁଷାରେ ବସିବାକୁ ଦିଅ, ଯେତେ ଥର ତା'ର ଇଚ୍ଛା; ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ତମ-ମାନଦଣ୍ଡରେ ନ ପହଞ୍ଚୁଛି । ସେ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ସମ୍ମନ୍ତ ନ କଲେଯାଏଁ ତାହାର କଲେଜରେ ପ୍ରଦେଶ ନିଷେଧ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ଓ ପରିଷାର ଭାବରେ କହ । ଦୂଆରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷା-ବିଷୟର ବା ଫେଲ-ଫାଲ୍ ମାସ୍ୟାଜଗତ କାହିଁକି ସ୍ଵର୍ଗ କର ଗୁଲିଛ ? ଶିକ୍ଷା ବିଷୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତି ବା ବିନ୍ଦୁରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ । ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବାର ବିଷୟ ହୋଇ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା-ବିଷୟ ମଧ୍ୟ କଣ ଚନ୍ଦ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କାମ କର ବୁଲିଥିବ; ଏକ ଗଢ଼ିନକା ଶ୍ରେଣୀ ପର ?

ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ମର୍କେ କଲେଜରେ ପଶିବାର ଏକମାତ୍ର ମାନଦଣ୍ଡ ଧରି ଆମେ ପିଲଙ୍କୁ ସେହି ମାନଦଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଯଦି ଏକାଧିକବାର ସୁବିଧା ଦିଅନ୍ତେ ତେବେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପିଲ ଯେଉଁ ମାନେ ଜୀବନଯାକ ଏବେ ‘ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ’ ବୋଲି ବା ଫେଲ ବୋଲି ନିରଜ ରହୁଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଷ୍ଠା ଉଚିତର ଶ୍ରେଣୀର ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରିପାରନ୍ତେ ।

ଥରେ ମାତ୍ର ମାଟ୍ଟିକ୍ୟଲେସନ୍ ପଶୁଷା କରିବ ଓ ତା'ର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଗୋଟେ ପିଲଙ୍କୁ ଜୀବନଯାକ ଫେଲ ବା ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ କର ଗୁଡ଼ିଯିବ, ରେ କ ଯୁଦ୍ଧ ? ଯୁଦ୍ଧ, ଫେଲ-ପିଲଙ୍କୁ, ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ-ପାଶର ମୃଣା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଯଦି ଅନୁମତି ଦିଇଛ, ଉଦୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଗୌରବ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁଆରି ସୁଯୋଗ ନ ଦେବ କାହିଁକି ?

ମୋର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମସ୍ତେ ହସି ଉଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ତତ୍ତ୍ଵକାଳୀନ ସଂଘିକେଟରେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ଶ୍ରେଣୀ ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟର ଦୌର୍ଘ୍ୟର ସମୂଳ ନିଷ୍ଠାପନ, ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକାଧାରରେ ଆଧ୍ୟତ୍ମମ ଓ ଗୁରୁତମ ସାହ୍ୟର ।

ସଂଦା-ଅସ୍ପାନ-ଅବସ୍ଥାପିତ ଏକ ଅପାଂକ୍ରେୟ ଲୋକର, ତା' ଦେଶ ଓ ଜାତିକ ଗଢ଼ିବାର ଏହିପ୍ରକାର ବିବିଧ ବିଷୟ ସ୍ଵପ୍ନର ଆରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ଏ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷକରେ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ କମ୍ବୁଲେକ ଜାଣିଥିବେ ଯେ ସମସ୍ତ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା-ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୂର୍ବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୁଁ ଇଂରେଜରେ ଏକ ପୃଷ୍ଠା କିତାପ ପ୍ରାୟ ୨୫ କର୍ଣ୍ଣଚିଲେ ପୁଷ୍ଟି ବାଣ୍ଣିଥିଲି । ବହୁଟିର ନାମ ଥିଲ “Citizen Education” । ଗୋପବନ୍ଧ ସାହୁତ୍ୟ ମନ୍ଦର ଉପରୁ ଛୁପା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ନା ‘ସମାଜ’ ନା

ଅନ୍ୟ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଡା'ର ନାମେତାରଣ କର ନାହାନ୍ତି । ଅଥବା ଦୁଇଟି
ସଂ-ସାହିତ୍ୟ ଶିଳ୍ପା-ବିଜ୍ଞାନ-ପତ୍ରିକାରେ ଡା'ର ଉଚ୍ଚ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପ୍ରଶଂସା ପ୍ରକାଶିତ
ହୋଇଥିଲା, ଯାହା ପତ୍ର ନିଜେ ଲେଖକ ବିଶେଷ ବସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା ।
ପାଠକମାନଙ୍କ କୌରହିଲ ପାଇଁ ପରିଶିଳ୍ପରେ Indian Journal of
Education (ଆଲହାବାଦ) ଓ Progress of Education (ମୁନା)ର
ଅଭିମତ ଦେଇ ସେହି ବିସ୍ତୃତ-କିତାପଟିକୁ କେବଳ ଜୀବ-ପ୍ରରକ୍ତ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା
କରିଛି ।

ଚର୍ବିଶ ଅଧ୍ୟାୟୁର ପରିଶିଳ୍ପ — ୧

୧୯୫୪ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୬, ୨୩ ଓ ୨୭ ତାରିଖରେ ବସିଥିବା ଉଚ୍ଚଲ
ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆକାଡେମିକ୍ କାଉନସିଲ୍ ରେ ଓଡ଼ିଆରେ କଲେଜ
ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା ଓ ପଶାଷା-ପ୍ରଶାଳୀ-ପ୍ରକାଶର ଉପରେ ଉକ୍ତର
ମାନସିଂହଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଗତ ପ୍ରସ୍ତାବାବଳି ।

**କଲେଜ-ପ୍ରକାଶର ଓଡ଼ିଆରେ ପାଠ୍ୟ-କିତାପ ରଚନାର
ପ୍ରସ୍ତାବ:**

96. DR. M. MANSINHA:—I move.

“Resolved that considering the increasing importance of regional languages in post-independent India, which are expected to be the medium of instruction in the colleges after 10 years in the different linguistic regions, a Committee be formed to report at the next meeting of the Academic Council what steps should be taken to expedite compilation of text books in Oriya in time,

Dr. Mansinha's resolution regarding compiling text books in the regional language.

for University studies and examinations. They shall report the financial responsibilities of the Government and the University in the matter and also the organisational set up needed for the purpose."

The Committee to consist of:—

Dr. B. Prasad	Chairman
---------------	----------

Members:—Dr. B. K. Behura (to act as Secretary)

Dr. Radhanath Rath

Dr. Mahendra misra.

Dr. Bansidhar Samantarai

ପରୀକ୍ଷା-ପ୍ରଶାଳୀ-ସଂସ୍ଥାର-ପ୍ରସ୍ତାବ ।

97. DR. M. MANSINHA :—

I move that a Committee be formed to report to the Academic Council at its next meeting, on to what extent and

Dr. Mansinha's Resolution to reform the examination system. manner, we should reform our examination system in accordance with the recommendations of the University Education Commission of 1949, so as to improve the quality of our products, which is very unsatisfactory at present.

COMMITTEE FORMED.

The Committee to consist of :—

Dr. G. B. Bauerjee	Chairman
--------------------	----------

Members—Principal, Training College (To act as
Secretary)

Mr. Satrughna Nath

Dr. Radhanath Rath

Mr. B. B. Das

Dr. M. Mansinha

×

×

×

DR. B. PRASAD:—The Committee should consist of almost all the teachers of the Training College and some other people as accepted by the House. I propose that the composition will be as follows:—

1. Principal, Training College,
2. Mr. Satrughna Nath
3. Dr. R. N. Rath
4. Dr. M. Mansinha
5. Mr. B. B. Das
6. All teachers of the Training College.

The proposal was seconded and accepted. It was further decided that the Committee should submit its report for consideration.

ପരୀକ୍ଷା-ସଂସ୍ଥାର-କମିଟିର ରିପୋର୍ଟ

Examination system in the University

A meeting of the Committee appointed to discuss the resolution of Dr. M. Mansinha on the modification of examination in the light of the recommendations of the University Education Commission was held on the 1st and 2nd November, 1964 at 5.30 P. M. with Dr. Mansinha in the chair.

Members present:—

1. Dr. M. Mansinha	—in the chair—
2. Shri B. N. Rath	
3. Shri B. B. Das	
4. Dr. R. Rath	
5. Dr. R. C. Das	
6. Shri S. Das	
7. Shri R. S. Senapati	

Various aspects of the resolution were discussed and relevant portion of the University Commission Report and of the Secondary Education Commission Report were read out, discussed and the following recommendations were made by the Committee for consideration of the Academic Council:

1. That one third of the marks allotted to each subject be reserved for work done during the course of instruction and be assigned in the following manner:—

There shall be five progress tests of 45 minutes' duration during the year, followed by a comprehensive test of three hours' duration in the 1st and 3rd years of the college courses. Similarly there shall be two progress tests followed by a comprehensive test in the 2nd and the 4th years. The progress tests will contribute to one-third and the comprehensive test to two thirds of the total marks, for consideration of class promotions and for selection for the University Examination. And for the University Examination the seven progress tests administered by the colleges during the course of instruction will contribute to one-third of the total marks in each subject and the

University Examination will contribute to two thirds of the total.

The nature of the progress tests.

For each subject there shall be a Board of teachers consisting of one representative from each college, which will formulate the progress tests to be conducted throughout the year to ensure uniformity. This is suggested as a preliminary measure to let the colleges be acquainted with the principles of objective text-construction. If the Board so desires, help from available experts may be taken.

2. That the principle of Compartmental Examination, subjectwise, be accepted forthwith dividing the college courses into groups. It is suggested that there may be two groups in I. A. and I. Sc. one for the languages and the other for the rest. In B. A. there may be three groups, one for the languages and two for the optional subjects. In B. Sc. each subject will form a group. There should be no compartmental examination in Honours subjects. Candidates will have the option to take the whole examination or to take it by groups. A candidate will be deemed to have passed a group if only he or she passes in each constituent subject of the group.

In view of the above suggestions, the question of fixing up the pass marks for each group may be reviewed.

3. The Committee is in entire agreement with the recommendations of the University Commission for the modification and improvement of the existing essay-type examination. But it feels that for this

[୧୮୯]

purpose it is very necessary that the paper-setters and examiners should be persons who are actually teaching the books covered.

4. The Committee feels that no examination should be of more than three hours' duration and there should not be more than one examination per day.

Sd· M· Mansinha

Sd· B· N· Rath

Sd· B· B· Das

The 2nd Nov., 1954.

Sd· R· Rath

Sd· R· C· Das

Sd· S· Das

Sd· R· S· Senapati

ପରିଶ୍ରମ—୨

ଓଡ଼ିଶା ଆଟ୍ସ ଏଣ୍ଟ୍ ଫାଫ୍ଟ୍ସ କଲେକର ଯୋଜନା

D. O. No. 2985

Dr· M· Mansinha, M· A., Ph· D. (Durham)

Principal, G· M· College
Sambalpur,

The 13th August, 1954.

Dear Mr. Rath,

I am sending herewith a scheme for the establishment of a school of arts and crafts in Orissa for discussion in the Syndicate. I shall be much obliged if you kindly find a place for it in the agenda

of the next meeting of the Syndicate, as promised by you and as desired by other members of the Syndicate.

Yours sincerely,
Sd. M. Mansinha

Sri G. C. Rath,
Registrar, Utkal University,
Cuttack.

ପରିଶ୍ରଣା—୩

ସିଟିକେନ୍ ଏଡ୍‌କେଶନ୍ ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଉପରେ ଅଭିମତ ।

(୧)

ଲକ୍ଷ୍ମିଆନ୍‌କଣ୍ଠୀଳ ଅବ୍ ଏଡ୍‌କେଶନ୍ (Vol. VII Nos 9-10) ର
ଅଭିମତ—

Citizen Education-By Dr. Mayadhar Mansinha, M. A., D. Ed., Ph. D. (Durham). Published by the Gopabandhu Sahitya Mandir, P. O. Chandin Chauk, Cuttack (Orissa).

The title of the book is a little misleading. By Citizen Education one generally understands Education for Citizenship in its restricted sense. But the author of this remarkable booklet has used these words to embrace the whole field of National Education and Educational Reconstruction. Dr. Mansinha is no admirer of the present system of education but at the same time he has no patience with those who tinker with reforms. His book is divided into two sections. First comes an analysis of the argument which will save many readers from losing their way.

The "Fundamental Whys and Wheresores of Education", written in the form of a chat between the Reader and the Author give insight into the author's mind and heart and bring out clearly his views on various problems of Education, viz. the necessity of school education, the unreal nature, the expensiveness, the uniformity and the unproductiveness of the present—day education, and the pros and cons of free and compulsory education. The second part is more constructive. It gives in detail the author's scheme of reorientation of education consisting of (1) General Education and (2) Higher Education.

The General Education should cover the period of infancy and pre-adolescence from the age of 5 to 14 or 15. It should train the hands and eyes by (a) Arts and Crafts, by (b) Knowledge of Arts and Science, by (c) Character Formation and Religious Education. It should have: a Primary School stage from the age of 5 to 11 consisting of the Three R's and Fairy-Tale period-5 to 7 and the proper primary education period—7 to 11; and an Elementary School stage from the age of 11 to 15 to teach sciences, mathematics, geography and astronomy, civics, economics, commerce, cultural history of the world, Hindustani and English, provincial literature, hygiene, carpentry and market-gardening.

The Higher Education should give higher instruction, both general and technical. Each district might have an Arts College, a school of medicine, a school of arts and crafts, a school of agriculture and others of similar type. Science classes should always be attached to allied technical institutions.

The author has made a great many suggestions with regard to the Academy of Research and Publication, the function of Universities, the female education, the medium of instruction, the examination, school teachers, the holidays, the oriental education and Direction and Inspection.

Dr. Mansinha has been very ambitious in undertaking to expound schemes of educational reconstruction in its various aspects,—economic, social political, spiritual,—in a booklet of 59 pages. He has endeavoured to accomplish his task with more than ordinary skill although we are afraid he has touched only a fringe of each problem. But his enthusiasm is catching and what he lacks in details is more than made up by his emphasis on the outline. He is definite in his suggestions but has been unable to amplify many of these owing to the limitation of space. The author's undeniable brilliance and complete self-assurance make this a book to be reckoned with. Those who accept the postulates on which his thorough-going scheme of Educational Reform is founded will welcome the assistance it gives to their cause, while those who profoundly disagree will yet find it instructive and thought-provoking. We wish the book could have been got up better. But war time publications cannot be fastidious with regard to their publishers.

ପ୍ରଗ୍ରେସ୍ ଅବ୍ ଏଡ୍ଯୁକେସନ୍ (Vol XIX, No. 4-5), ପୁନା, ର
ଅଭିମତ

'CITIZEN EDUCATION'

By Dr. M. Mansinha, M. A., Ph. D., **B.** Ed.,
Published by G. S. Mandir, P. O. Chandinchauk,
Cuttack-1

The book embodies the views of the writer on what the present Indian education is and what it should really be. The preface tells us why the author, who has been in touch with the educational Institutions for the last many years is so much dissatisfied with the present 'bookish' and impractical' education and why he puts forth a 'scheme' of his own, evolved out of experience and study, which will make the boy a true citizen of India, even at these unusual times.

The first section deals with the fundamental 'why and wherewhore' of Education and expresses in strong terms the feelings of the writer against the present system, which forgets the needs of the country and turns the nation's manhood into misfits and unfits.

The observations, many of which are rather strongly worded, probably because of the intense feelings of the writer, are such as can be agreed to by those who have studied the present condition of Indian education. Dr. Mansinha rightly points out that our education is divorced from life but he does something more, he offers his 'humble scheme, showing practical ways of eradicating the evils of the present system of education in India and realising the ideals adumbrated here'. He does not merely end with criticism as many do, but comes forth with a constructive and thoughtful scheme of his own, for which he really deserves credit. He calls his scheme, 'citizen education' for it rests on a system that will make every educated man a producer rather than a mere consumer of wealth, that will make him

contribute something to fertilise the soil he lives on,' and that will make him a citizen first and an individual afterwards.

The second part, which is more important, and thought-provoking gives in details the scheme, together with the 'new suggestions' showing how it should be worked out. It is impossible to discuss in details in this brief review, the 'scheme' of the writer, so eloquently put forth, and raising so many issues. The writer's observations, on General Education, The Teaching of English, medium of Instruction, Female Education etc. are really refreshing and at times original, though one may not agree with him in certain details. We need not point out that the 'scheme' is worth trying, at least, in certain respects, though we are afraid that schemes of this type, however valuable and practical they may be, cannot be executed properly unless they are sufficiently backed by 'manpower'.

Suffice it for us to say that the 'scheme' detailed in part II deserves to be critically studied and given a fair trial by those who control Education. Mr. Mansinha deserves praise for giving to the Educational World a very thoughtful 'treatise' aiming at reorganising the present system, shaping it to suit the needs of the country and making it truly national and rational, a treatise, that embodies the wisdom and experience of a thoughtful and sincere worker who has the interest of his country at heart.

ପରିଶୀଳନ—୪

ସାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ସଂସ୍ଥାର ଯୋଜନା

(ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହାତାଙ୍କ
ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ)

Dear Sir,

I am grateful to you that in response to my letter of 9. 12. 1960, you have asked me in your D. O. letter No. 1962 C. M. of 16th December, 1960, to supply you with **Precise Suggestions** for improving text books in Orissa. I hope the enclosed small note will make my humble suggestions clear to you.

The **Precise Suggestions** are contained in the **Summary** at the end of the Note, which describe the justification for the suggestions.

Thanking you most sincerely for the keen interest that you show for improving education in this State,

I remain,
Yours sincerely,
Sd/-
(M. Mansinha)

Dr. H. K. Mahtab,
Chief Minister, Orissa,
New Capital, Bhubaneswar.

**A NOTE ON THE REORGANISATION OF
TEXT BOOKS FOR PRIMARY AND
SECONDARY SCHOOLS IN ORISSA.**

At present, the text books in Orissa receive official sanction from two agencies. One is the D. P. I. s' office and the other, the Board of Secondary Education. But the irony or the situation is that neither the D. P. I. nor the Secretary, Board of Secondary Education ever, opens even the covers of one single book, out of the hundreds that get introduced in our schools, under their signatures. The machinery of selection is so circuitous that no particular person could be held responsible for the rottenness of books selected. The D. P. I. is an otherwise very busy officer. For one man to look after Colleges, Training Institutes, High Schools, Primary Schools, Basic Schools, Ashram Schools and all the rest of them and attend also conferences and Committees and still spare time to go through the hundreds of text books in all subjects, is to expect the impossible. The same may be said of the Secretary or the Chairman of the Board of Secondary Education.

Hence, firstly it is suggested that this unrealistic and undesirable state of affairs should be put an end to, at once. Sanction of text books should not lie with these overbusy officers under whose signature these are passed off, but who actually cannot spare time, to look into even one of them. The person under whose signature the books shall get sanction, should be solely responsible for each one of them,

Secondly, the text books in Orissa, are dividedly selected by two agencies. The D. P. I. selects books for some classes, leaving the Secondary Board to select for others, neither consulting the other for a coordinated plan. This is another educational wrong that is being non-chalantly committed by our authorities, forgetting that education is a continuous and integrated process.

I wonder how our great educationists so cleanly forget, that Primary, Middle and Secondary education is one compact whole, that the various **classes are not 'educational units'** but are merely **time-units**, devised for only functional convenience, that a **text book** prescribed for the lowest class is, and should be, integrally related to that, in the same category, chosen for the highest and should thus be reviewed together by one single competent authority or person as parts of one continuous whole, rather than by as many as the number of books submitted, without one single unitary inspiration or co-ordinating force guiding them to one common objective.

Thirdly, while it is desirable that all the **text books** from Class I to Class XI, taking this entire period as a continuous educational unit, should be selected by one authority it is still more so that the **text books** themselves should be prepared in graded and integrated series for each subject and not as isolated fragments for this and that class, as is criminally practised in Orissa today. The writer or publisher for example, who in a hurry to get a little money, somehow produces a book for Class V. or Class VII, should be asked to show, to what graded and

continuous plan of his, covering the entire unit of primary-cum-secondary education, those particular books belong. Otherwise, those books should not be considered at all. The authorities in Orissa, perpetrate a veritable educational crime, by asking and accepting books for particular classes, absolutely unrelated with what goes before and what comes after. This is the biggest factor in encouraging and patronising unworthy writers and publishers and is the fecund mother of scandalous rackets in the world of text books. If the authorities demanded from text book writers and publishers only **complete series of text books** covering the whole unit of primary and secondary education written according to graded plans based on scientific educational principles, then, sure enough, occupation of half the tribe of text book writers and publishers would be gone at once and the racket in text books would vanish.

Viewed in this light, the syllabi formulated by the authorities are also ridiculously defective. A recent syllabus for Oriya readers, published by the Board of Secondary Education made no sense, not only educationally, but even linguistically. This is both a shame and a national calamity.

But anybody interested in this matter, so vital to the wellbeing of our nation, might just pay a visit to the Stewart School at Cuttack to see for himself how text books are planned and selected. There, he will find exactly what this writer has been clamouring for. And this is the practice in all civilised countries. Nowhere a text book is selected for a particular class without questioning its integral relationship with those studied before and those to be studied after.

Fourthly, the baneful practice of selecting text books **every year**, leaves no time for anybody concerned with the whole affair, for a review of the reactions to the books already selected. It is a suicidally hectic process, and most undesirable in the field of education where deep thinking, leisurely planning, and slow processing should be the fundamental condition. But without caring for the reactions to previous selections, we in Orissa, go on blindly announcing new text books year after year. Financially, this has been a curse also to innumerable parents in this poor land of ours.

Fifthly, the inordinate importance given to text books in our schools should also be considerably curtailed. This is highly un-educational in principle. A text book is only a guide to the subject-teacher. There is no absolute educational logic to compel each student to buy and possess particular books. The student comes to a school to master a subject, and not to memorise a particular book (more often than not a worthless one) of a particular writer. Both teaching and examinations should be run on **subjects**, rather than on particular **books** by particular authors, compulsorily taught on the supposed direction of the D. P. I. or the Board of Secondary Education.

With this reorientation also, the scandalous rackets in the text book would disappear to a very large extent.

Sixthly, as a corollary to the above, even the selected text books by particular authors should not be declared compulsory for any school or school

teacher. There is educational necessity to make the syllabus and the syllabus-based examinations compulsory for all schools. But there is no meaning in making the text books also compulsory. It is this practice alone, of all factors, that creates all the evils in text book production. A worthy teacher can as well train his students in any subject strictly according to syllabus, without using any text book. Or, he may use whatever text book he likes. Why compel him to use a particular book by a particular writer? This does good to nobody except to the rapacious publishers. This should be stopped.

Seventhly, all our text books should be planned and written, inspired with the one grand idea of making India great and to make democracy a live force in our day-to-day life. The individual contribution of each citizen to the total greatness of the Nation should be emphasised all through and the role of the citizen as a producer of the Nation's wealth and prosperity should be constantly drilled into young minds. The ideal and practice of hard work, of struggles and trials should be made parts of the character of the new generation through text books of all subjects

SUMMARY

My **precise suggestions**, therefore are as follows :—

1. The selection of text books should not be the responsibility of officers like the D. P. I. or chain man of the Secondary Board, who are otherwise very busy and cannot spare the time needed for deep thinking,

thorough revisioning and comprehensive planning that should lie behind them. The selection of text books should not be announced under signature of officers who cannot be held responsible for their contents. This turns out a Governmental deceit practised on each of our new generations.

2. This most vital work, on the otherhand, should be entrusted to an independent committee of experts and educationists. Headed by an elderly Educationist of very high intellectual reputation and integrity, this Committee shall consist of only experts, one each for each subject. For example, for Geography, the Committee shall call in as a member, the Professor or an Assistant Professor of Geography of the Ravenshaw College or any other college. The same principle is to be followed in respect of all other subjects.

3. This Committee shall not merely accept or reject, without giving any reason, the books submitted for review, as is the practice now, but shall extend helpful cooperation and guidance to authors and publishers in getting satisfactory text books prepared.

4. This Committee shall also help the concerned authorities in formulating reasonable, intelligent, graded and practical syllabi for all subjects in our schools. The existing syllabi stand in need of thorough revision.

5. The text books in all subjects shall be judged as **whole sets**, covering the complete unit of primary-cum-secondary education and should never be accepted as unconnected, isolated fragments.

6. There shall be a gap of at least **five years** between one announcement of text books and another, so that all concerned (the proposed text-book committee, the publishers and the teachers) shall get enough time to understand what is worthy and what is defective in the books previously introduced and shall start preparing the next sets in the light of their collective experience of the books already in use.

7. To diminish the most undesirable predominance of text books in our educational system, examinations should be so reoriented as to be based mostly on the fundamentals of the subjects themselves, rather than on particular text-books.

8. As a corollary to the suggestion (7) above, it should be made unambiguously clear to teachers all over the country, that there should be absolutely no obligation for any school to use any particular text book. All that the Education Department shall demand from the teachers is that subjects are taught in different classes properly and according to the syllabus. The Department need not show any interest at all in particular books of particular publishers being studied in schools. Their only concern should be on how a child masters a subject.

9. All text books for our schools, not excluding even those in the Sciences and Mathematics, should be planned and written with our eyes on one single super-objective, that is, the **rebuilding of the Democratic Republic of India**. Every word, every sentence in each lesson of the text books should be viewed in the light of that vital need of our Nation at present.

10. This applies, in particular, to the Literature Reader series. It is the Literature Readers that shall really help build the new generation. All other subjects only 'inform'. Literature alone 'forms' the young mind.

And it is through this medium only that the Communist Government of Russia have built up the most advanced Nation on the Earth, at present, out of an illiterate superstitious mass, in just 40 years' time.

We have yet to realise what a powerful means text books are, for good, as well as and much more so, for evil.

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଣ୍ଟାଯୁ

ସହକ ଓ ଅପକାରକ ତ୍ରିଗ୍ରୀର ବିରୋଧ

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଲ ଦେଶର ତରୁଣ ସମାଜକୁ ଜ୍ଞାନଦୟ କରି ଗଢ଼ି, ବାହାର ଜଗତକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେବାର ସାଧନା-ପୀଠ । ନେବଳ ଅଭିଷେକ ଭାରତ-ବର୍ଷରେ ହିଁ କଲେଜ ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯେ କୌଣସି ମତେ ଖଣ୍ଡି ଏ ଖଣ୍ଡି ଏ ଉପ୍ରେମା ମାରି ନେବାର ଏକ ରକମ ସିର୍ବଲ-ସପ୍ଲାଇ-ଅଫ୍ସେ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ୩୯ ସେହି ଯୋଗୁଁ ଓ ସେହି ପରମାଣରେ ହିଁ ଏ ଜାତ ଅପାରଗ ଓ ଦୋଷବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ରହିବ । ସ୍ଥାନତା ପର ଭାରତବର୍ଷରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସଂବନ୍ଧ ଯେ ଅଧୋଗାମୀ ହୋଇଛି । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରକାଶି ଆଲୋଚନା ଓ ଉଚତମ ଚର୍ଚିପକ୍ଷଙ୍କର ମୟୁକ-ବ୍ୟଥାର କାରଣ ହୋଇଛି । ଏହି ଅଧୋଗତର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଏହି ଯେ, ଏ ଦେଶରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଗୁଡ଼ି, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଥାକଥିତ ପ୍ରଫେସରମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ଏକ ସୃଷ୍ଟି-ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଜ୍ଞାନ-ତପସ୍ୟାର ଓ ଜାତର-ତରୁଣ-ସମାଜର-ଗଠନ-ପୀଠ ବୋଲି ମନେ ନ କର ତାକୁ କଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସହଜଳଭ୍ୟ ଅନୁଭୂତି ବନ୍ଧନର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ବୁଝିଆଡ଼େ ତେଣୁ ବିଶ୍ୱାଳା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ବି ଯାଅ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଜମ୍ମା ଓ ଜାପାନ ପ୍ରଭୁତି ସର୍ବ୍ୟ, ଜ୍ଞାନଦୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ, ସେଠି ଆଜି ବି ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ, ପ୍ରତି କଲେଜରେ ଓ ପ୍ରତି ବ୍ୟାଲରେ, ଦେଖିବ ଏପରି ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷୟୀ ଯାହାଙ୍କର ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି, ସପୁତ୍ର ଦେଶର ତରୁଣ ସମାଜକୁ ଜ୍ଞାନଦୟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ-ବ୍ୟକ୍ତି-ତ୍ରୁ-ସଂଖ୍ୟନ ମନୁଷ୍ୟ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ପ୍ରତିଷ୍ଠିବା । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାଟ ଏଇ ଭାରତବର୍ଷର ସହସ୍ର-ସହସ୍ର ବିଦ୍ୟାଯୁକ୍ତକରେ ଆଜି କାହିଁ ଏ ଜଳ ସାଧନା ଓ ଜାତପ୍ରୀତିର ମଦ୍ଦମୟ ଆଦରଣ ? ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯେଣୁ ହେବା ଉଚିତ ଜାତର ତରୁଣ ସମାଜକୁ ଜ୍ଞାନଦୟ, ଉତ୍ସମ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟ କରି ଗଢ଼ିବା, ତେଣୁ ସେଠାରେ ପାଠ୍ୟକମ, ଅଧ୍ୟାପକ ନିର୍ଣ୍ଣାତନ, ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ପଞ୍ଚଶାର ପ୍ରକାର, ସମସ୍ତହିଁ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପାଠତିତ ହେବାର କଥା । ସଦ୍ୟ, ଶପ୍ତା ଲଭ ପାଇଁ କୌଣସି ବିଭାଗରେ ହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟର ମାନ-ବିନ୍ଦୁକୁ ତଳକୁ ଖେଳି ଦେବା ଗ୍ରହି, ଅଧ୍ୟାପକ ବା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କାହାର କଳ୍ପନାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସିବାର କଥା ନୁହେଁ । ପାଠ୍ୟକମ, ଅଧ୍ୟାପନା, ପଶ୍ଚାତ୍ତା ଓ ଅଧ୍ୟାପକର ଜ୍ଞାନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି-ତ୍ରୁ,—ସେଠାରେ ହେଲେ ମାନବିନ୍ଦୁକୁ ତଳକୁ ଖସାଥ ନା କାହିଁକି, ତାହା ଜାତର ଆଗମୀ ବନ୍ଦଧର ଉପରେ

ସମ୍ବୁ ଭବରେ ମାର୍ଗସ୍ଥକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦୃଷ୍ଟି ଚିବ । ତେଣୁ ଜଳ ଶତାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିତ୍ତର-ପେକ୍ଷପିତ୍ତର-ମିଲ୍ଟନ୍‌ଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଅହାମାନ୍ୟ ଭବରେ ସମ୍ବୁ ହୋଇ-ଥିଲେହେଁ ଲଂଘନର ଅକ୍ଷମୋଡ଼ି ଓ କେମ୍ବିଜ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଲଂଘନ ଭାଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟକୁ ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ପ୍ଲାନ ଦିଆଯାଇ ନ ଥିଲା । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଫେସରମାନେ ନିଜ କ୍ଷମା ଲଂଘନକୁ ଗ୍ରୀକ୍, ଲଟିନ୍‌ର ସମକଷବୋଲି ଭାବୁ ନ ଥିଲେ ଓ ଶ୍ଵା ଲାଗ୍ବିଲୁ ପ୍ରେରଣାରେ ଲଂଘନକୁ ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ପୁରାଇ, ସେମାନେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ମାନବିଦ୍ୟାକୁ ଲେକୁ ଖୋଲିବାକୁ ବୁଝୁ ନ ଥିଲେ ।

ପାଠ୍ୟ-ବିଷୟର ସହକାର ମୂଲ୍ୟ

ଶିକ୍ଷା-ଶାସ୍ତ୍ର ସହତ ଯେଉଁମାନେ ପରିଚିତ, ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତୁ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଧିତବ୍ୟ ବିଷୟର, ଦୟାରରେ ତାର ବ୍ୟାବହାରକ ମୂଳ୍ୟ ଛାଡ଼ି, ଏକ ଅନୁନ୍ତରତ ଶୁଣ ଆଏ, ଯାହା ବିଦ୍ୟାରୀର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଆସ୍ତାକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ସାହ୍ୟାୟ କରିଥାଏ । ଜ୍ୟାମିତି ଶାସ୍ତ୍ରର ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଜନୟତା ହୁଏ କମ୍ । କିନ୍ତୁ ଜ୍ୟାମିତିକୁ ପ୍ରାଚୀନ ଶ୍ରୀକ୍ରମାନେ ପିଲଙ୍କ ପାଠ୍ୟ କ୍ଷମରେ ଉଚ୍ଚପ୍ଲାନ ଦେଇଥିଲେ, କାରଣ, ତା' ଦ୍ୱାରା ପିଲଙ୍କ ବିଶ୍ୱର-ଶକ୍ତି ବଢ଼ିବାର ଆଶା କରାଯାଏ । ସବୁ ଲେକେ ସଜୀବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନ ଶ୍ରୀକ୍ରମାନେ ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ସଜୀବରୁ ମଧ୍ୟ ବାଧତାମୂଳକ ବିଷୟ ରଖିଥିଲେ, କାରଣ ସେମାନେ ବୋଧ କରୁଥିଲେ ଯେ, 'ମୁୟକ୍ରମ' ମନୁଷ୍ୟର କର୍ମ, ଚିନ୍ତା ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ସାମସ୍ତ୍ୟ ଓ ଉନ୍ନୋମୟତା ଆଣିବାରେ ସାହ୍ୟାୟ କରିବ । ଏବେ ଏଇ କାରଣରୁ ଯୁଗେପର ସର୍ବତ୍ର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ 'ମ୍ୟକ୍ରମ' ବ୍ୟାପକ ଭବରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ମ୍ୟକ୍ରମ ପର, ଠିକ୍ ସେହିପର ବୌକିକ କାରଣରୁ, ବ୍ୟାକରଣ ବା ଚିନ୍ତାକରଣ ମଧ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ଷମ ମାନଙ୍କରେ ଏବେ ବ୍ୟକ୍ଷମା ରହିଛି । ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରୁ ବିଶ୍ୱରଣ୍ଟି, ସୁତ୍ର, ସଜୀବ-ଜ୍ଞାନ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ତ୍ତ-ପ୍ରୀତି ପ୍ରଭୁତି ଆମ ମାନସର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱାଗକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ସାହ୍ୟାୟ ମିଳେ ।

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଷୟର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମନ ଉପରେ ଏକ ଏକ ସ୍ଵଚ୍ଛ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ଆଶା କରାଯାଏ । ଶ୍ରାଦ୍ଧାନିତା-ପର କଲିନିତା ହୃଦ୍ୟାକାଣ୍ଡ ପରେ ପରେ କଲିନିତାରେ ବାପ୍ରିକ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ-କନ୍ତ୍ରେକେଶନ ବସିଥିଲା ଓ ଲେଖକରେ ଏବେ ବି ମନେ ଥାଇ, ତା' ଉପରେ ପ୍ରସ୍ତର 'ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ତ୍ର ମାନ' କାରଙ୍ଗ ଯେଉଁ ସୁଚିନ୍ତିତ ସମ୍ବାଦକଷୟ ଲେଖିଥିଲେ ସେଥିରେ ସମ୍ବାଦକ ଏଇ କଥା କହିଥିଲେ ଯେ, "ଶ୍ରୀକ୍, ଲଟିନ୍, ଆରଣ୍ୟ, ପାସ ବା ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରଭୁତି କ୍ଲାସିକାଲ ସାହୁତ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନୁଶୀଳନରେ ମନୁଷ୍ୟର ଚିତ୍ତରେ ଏକ ଉତ୍ତରକୁ ଉଠିଯାଇବାର ଆଶା କରାଯାଉଥିଲା । ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ବା ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଶିଖିତ ଓ ଦାଖିତ ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡିତ ଜନ ବାହ୍ୟରେ

କାହାକୁ ପଛଆତ୍ର ଛୁରୁ ମାରିବା ବା ଗୃହଦାହ କରିବାର କଳଚନା ଆମେ କରି ପାରିବାକି ।”

ଏହି ମତର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ-ପାଠ୍ୟମ୍ବବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କି ଅନୁନ୍ଦିତ ବୌଜକ ଶତ୍ରୁ, କି ପରିମାଣରେ ଆମର ତତ୍ତ୍ଵର ସମାଜକୁ ଏହା ଗଢ଼ି ପାରିବ, ତା’ହା ବିଶୁର କରିବାର କଥା ନୁହଁ କି ?

ପରୀଷକ ଓ ପରୀଷିତ

ସ୍ବଧୀନୋଡ଼ର ଭାବରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ର ଆଉ କୌଣସି ‘ସ୍ବାଣ୍ଟାର୍ଡ’ ନାହିଁ ବୋଲି ଗୁରିଆଡ଼େ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଆଲୋଚନା ହେଉଛି । ଅନ୍ୟ ବିଭାଗରେ ଯାହା ବା କିଛି ଅବଶେଷ ଅଛି, ତା’ର ଜାନତମ ଓ ସ୍ଥାନତମ ଅବସ୍ଥା ଆଜି ଏହିହି ଦୁଃଖ ଭାବରେ ଉପରେ ଯେହେତୁ ମୁଁ ଦୂରନିର୍ମୟ ଯେ ମୋ ଜାତ ଛଠିବ କେବଳ ଏଇ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ଉନ୍ନତ ଦ୍ୱାରା, ଯେପରି ଉଠିଛନ୍ତି ଇଂରେଜ ବା ରଖାନ୍ମାନେ, ବା ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ ଜାତ, ତାଙ୍କ ଭାବା ଦେଇ ଓ ସେହି କାଶରୁ ଓ ସେହି ଅନୁପାତରେ ହି ବଢ଼ି ବୋଲି ସେମାନେ ଗୁରିଆଡ଼େ ସମ୍ମାନ ପାଉଛନ୍ତି, ଏ ଦିଗରେ ମୁଁ ଆନ୍ତରିକତାର ସହିତ ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଚେଷ୍ଟାକରି ଆସିଛି ଏବଂ ଅଯୋଗ୍ୟତାର-ପୃଷ୍ଠାପୋଷକତା କରିବାକୁ ଯାଇ ମୋର ପ୍ରିୟ ଓ ବରେଣ୍ୟ ମାତୃଭାବର ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ଅସମ୍ମାନ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ଏକୁଥିବାର ଦେଖିଛି, ଏ ପୃଷ୍ଠାକର ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟ ଓ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରି ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ସେ ଦିଗରେ ସତେଜନକା ଅଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ଭାବରେ ଭାବା କହ ବା ମନୁଷ୍ୟ-ଜ୍ଞାନର ଯେ କୌଣସି ବିଭାଗ କହ ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚାର ସାମଗ୍ରିକ ଅଧ୍ୟାପନର କାରଣ କ’ଣ ?

ସହଜ ଓ ଅସାଧୁ ପରୀଷା—

ଯେଉଁଠି ଜ୍ଞାନଦଣ୍ଡକୁ ଅବାଧରେ କଟୁଗାରେ କଟାହୁଏ, ନିଜ ନିଜର ଛ୍ରେଟ-ଛ୍ରେଟ ଲକ୍ଷ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ, ସେପରି ଅଜି, ଅସତ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଦ୍ୟାଦେଖି ସମ୍ମାନ ଗହିପାରନ୍ତିକ ? ସରସ୍ତାଙ୍କ ପୂର୍ବ ନାମରେ ଗୁର୍ଦା ଉଠେଇ, ଭୋଜଭ୍ରତ ଖାଇ ଲାଭିବ ପକର ଓ ବ୍ୟାଣ୍ଟ ବାଜା ବକେଇ, ପ୍ରଶେଷନ୍ କରିବାରେ କି ମହାନ୍ ସାଧନା ବା ଆଦର୍ଶ ଆଇପାରେ ତାହା ଲେଖକକୁ ଆଜଣା । ଏ ଦେଶରେ ଆଜି ଜଣେ ହେଲେ ହେଉମାନ୍ତର ବା ପ୍ରିନ୍ସିପଲର ସତ୍ସାହିସ ନାହିଁ ଯେ ପିଲକୁ “ସାରସ୍ତା” ଆରାଧନାର ପ୍ରକୃତ ତତ୍ତ୍ଵ ଓ ମାର୍ଗ ବୁଝାଇ, ଏ ପ୍ରକାର ହାନିକର ଜତରତାରୁ ଟାଣି, ସେମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ନେଇ ପାରିବ । ଆମର ବିଦ୍ୟାନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କରେ ବିଦ୍ୟାର

ଦେବତା ସରସ୍ଵତୀ ଓ ଗଣେଶ ପୂଜାର ଘୋର ହାନିକର ଭଣ୍ଡତା ପର ଆମ ଦେଶରେ ଗଣ୍ଠା ବି ଆଜି ଏକ ଉପହାସରେ ପରିଣତ ହେଲଣି ।

ଶତ୍ରୁ ମାର୍କରୁ ୩୦ ମାର୍କ ରଖିଲେ ପାଶୁ ପାଇବେ ପିଲେ,— ଏହା ପୁଷ୍ପରେ କୌଣସିଠାରେ ହୁଏନା ଓ ଏହା ପଶ୍ଚାତ୍ତାର ଏକ ଘୋର ଦୁଃଖାନ୍ତକ ଓ ଲଜ୍ଜାକର ପ୍ରହସନ ଛଡା ଆଉ କିଛି ନୋହିପାରେ । ଅଧିକାନ୍ତ ସେଥାରେ ପୁଣି ଗ୍ରେସମାର୍କ୍ ଓ ଧର୍ବଧର ବା ପଶ୍ଚାତ୍ତା-ବାହାରେ-ପଶ୍ଚାତ୍ତକ-ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନର ଚେଷ୍ଟା, ଯାହା ଏକ ମାସୁମ୍ବକ ଅନେତିକ ଓ ଅସାମାଜିକ ଅଭ୍ୟାସ ।

ଏହି ବୌଦ୍ଧିକ ଭଣ୍ଡତା ବୁଲିଥିଲ ଯାଏ, ଯେତେ ତାମ୍, ରେଳବାଇ, ବନ୍ଦର, କେଟପ୍ଲେନ୍ କର, ଏ ଜାତିର ଅନ୍ତର୍ଭିତ ଉନ୍ନତ କେବେ କି ହେଲେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ ? କେବେ କି ଏ ଜାତି ଉପିଧିନ୍ ଶିଖିବ ? କେବେ କି ଏ ଜାତି ଏକ ଅସ୍ପରତ୍ୟୁଶୀଳ, ଆସୁଗୌରବମୟ, ପୌରୁଷତେଜନକାତି ହୋଇ ଉଠି ପାଇବ ? କେବେ କି ଆମ ସମାଜର କୌଣସି ପ୍ରରରେ ବା ଶାସନର କୌଣସି ହେଲେ ବିଶ୍ଵରେ, ଧର୍ବଧର—ଶୈଶବେଶୀ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପାଇବ ?

ହେବ କିପରି ? ଯେଉଁ ବଦ୍ୟସରେ ଓ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରତି ଦେଖ ଓ ଜାତିର କିଶୋର ଉଚ୍ଚତାପନୀଜ, ପର-ଜାବନର ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ ମାର୍କ ଭବରେ କଠୋର ଶ୍ରମ, ଆସବିଶ୍ଵାସ ଓ ଉପିଧିନ୍ ଆଦିରେ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେତିକି-ବେଳେ ପର ଆମେ ପାଠକୁ କଳୁ ସହଜ, ପଶ୍ଚାତ୍ତାକୁ କଳୁ କୋହଲ, ପୁଣି ବ୍ୟବସ୍ଥାବି ରଖିଲୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାରେ ‘ଅନୁଗ୍ରହ’ (ଗ୍ରେସ)ର ଓ ପୁଣି ତତ୍ତ୍ଵପରି ସ୍ଥିରଂ ପଶ୍ଚାତ୍ତକୁ ମଧ୍ୟ ଧର୍ବ ଧରି କରିପାରିବାର ? * ପିଲବେଳେ ଆମେ ଉଚ୍ଚତାର ଉଚ୍ଚତାରେ କେଉଁ ଗୁଣର ଆଦରଣଟା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଳୁ ଯେ ପରେ ଆମ ଜାତିରେ ସେ ଗୁଣଟାର ପ୍ରକାଶ ହେଲନି ବୋଲି ଆମେ ଦୁଃଖ କରିବା ?

ସହଜ ପାଶ୍ର ଅଗୋଟ୍ଟି ନତାର ଉଚ୍ଚତାପନ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଗଞ୍ଜାଧର ମେହେର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସିପିଲ ଥିଲବେଳେ ମୁଁ ପିଲଙ୍କୁ ବାଧତାମୂଳକ ଏମ-ଆଇ-ଏଲ-ଓଡ଼ିଆ ଛଡା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ନେବାକୁ ବର୍ଗବର ମନା କରୁଥିଲ । ଆଇ. ଏ. ଓ ବି. ଏ. ରେ ପିଲେ ଆଭିମିଳନ ନେଲବେଳେ ମୋ ପାଶ୍ରକୁ ଯେତେବେଳେ ଜମ୍ବି-ସବୁ ଶେଷ ଦଶକତ୍ତ ପାଇଁ ଆସେ, ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲ ପ୍ରତିପିଲ କି-କି ସବଜେକ୍ଟ ନେଉଛି । ଓଡ଼ିଆର ବାହୁଳ୍ୟ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲ ମାତ୍ରେ, ସମ୍ଭାବ ପିଲକୁ ଡକାଇ ଏଇପରି ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲ, — “ଦେଖ, ଓଡ଼ିଆରେ ତମେ ଯାହା ଏଠି ପଢ଼ିବ, ତାକୁ ତମେ ନିଜେ-ନିଜେ ଗାରେ ବସି ତ ପଡ଼ି ପାରିଥାନ୍ତ । ତମ ଗା’ରେ ଅପର ପ୍ରାରମ୍ଭ ପାଶୁ କଣ୍ଠଥିବା ଜଣେ ବାଲିକା ମଧ୍ୟ ଘରେ ରହି ଏସବୁ କାବ୍ୟ, ଉପକାଶ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ପଡ଼ି ପାରିବ । ତମେ ବାପ-ମା’ଙ୍କ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ କରି କଲେଜରେ ନାଲେଖେଇଲ କ’ଣ ଏହି ଶ୍ରୀ ପାଠ ପଡ଼ିବାକୁ ? ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ କରୁଛ ଓ ସମୟ ନଷ୍ଟ

* ଏହି ସପର୍କରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଣିଷ୍ଟରେ ଦ୍ରୁଷ୍ଟବ୍ୟ ।

କରୁଛି । ତେଣୁ କିଛି ନୂଆ କଥା ଶିଖି ଯାଅ, ଯାହା ସରେ ବସି ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଯାହା ଭଲକର ଶିଖିଥିଲେ ଜୀବନରେ ଦିନେ ଭଲ କାମ ଦେବ । ପଡ଼ି ଭକନ-ମିଳିଷ୍ଟ, ପଡ଼ି ପଲିଟିକ୍ସ, ଦିଲ୍ଲି ବା ସାହୁଟିଙ୍କ । ପଡ଼ି ଭଲକର ଇଂରାଜି ଭଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟ । ନୂଆଙ୍ଗନ, ନୂଆବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜନ କରନାର ଯଦି ଜାହା ନଥିଲ, ତେବେ ଏଠିକି ଭାଷାବିଭାଗ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିଲ ଏତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ? ତା'ର ତମ ଗାଁ ପ୍ରାଇମେର୍ ଝୁଲୁଣ୍ଟିକ ରୁମକୁ ବୁଝେଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ । ”

କୌଣସି ମତେ ଶ୍ରୀ ଓ ସହଜରେ ଶିକ୍ଷାର ମାର୍କଟା ପାଇଁ ଯିବା ଓ ଦିଆଇ-ଦେବା ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ଉଭୟ ପ୍ରତି ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏପଣି-ଗଣ୍ଠର ଓ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ବ୍ୟାସ୍ତ ଯେ, ମୋର ଲେକ୍‌ଚର ଅନେକ ଷେଷରେ ଅର୍ପଣକର ବୋଧ ହେଉଥିଲ । କିନ୍ତୁ, ତା' ସବୁ ସମୂଳପୂର ଗୁଡ଼ିଲ ପର୍ମିନ୍ଟ୍, ପ୍ରତି ବପ୍ରତି ଆତମିସନ୍ ବେଳେ, ମୁଁ ପିଲକ୍କ ଓଡ଼ିଆରୁ ଛତାଇ ଅନ୍ୟ ନୂତନ ବିଷୟରେ ପୂରେଇବାର ଚେଷ୍ଟା ବାବର କରି ଆସୁଥିଲ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ତେଣେ ବିଶ୍ଵାଦିଧାଳ୍ୟରେ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ନିୟମର ଏକ ସଂଶୋଧନ ମଧ୍ୟ ଅଣାଇଥିଲି ଏଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଯେ, ପିଲେ ଆଜ, ଏ ଓ ବି. ଏ. ରେ ଯେପରି ଗୋଟିଏବୁ ଅଧିକ ଓଡ଼ିଆ ପତ ନେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । (ପରିଣିଷ୍ଟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ)

ମୋ ଭାଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟର ଅପମାନ

ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର କଲେଜମାନଙ୍କର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ଏଇ ଲେଖକର ପରିଚିତ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ମୋର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । କାହାର ଜଣକ ପ୍ରତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଦ୍ୟେ ନଥାଇ ପାରେ । ଏଇ ଲେଖକର କର୍ମଜୀବନ ବା ବୌଦ୍ଧିକ ଜୀବନର କୌଣସି ଷେଷରେ ହେଲେ ସେମାନେ ତା'ର ପ୍ରତିଦ୍ୱାନୀ ବୋଲି ତାର ଭାବିବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲ ବା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏକ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟ ଭାବରେ, ମୋ ଜାତିର ତରୁଣ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଓ ମୋ ମାତୃଭାଷା ଓ ତା'ର ସାହୁତ୍ୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦୃଷ୍ଟି ରୁହୁଁ ମତେ କେତେକ ଅପ୍ରାୟ ସତ୍ୟକଥା କହିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । କାରଣ ମୁଁ ରୁହିବି କି ମୋ ଭାଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟ କେବଳ ମୁସ୍ତିମେୟ ଲୋକ ଜୀବନର ସୁବିଧା ପାଇଁ, ଉପହାସର ପାଦ ହୋଇ ଜଣନ ଆଗରେ ଠିଆ ହେବ ? ମୁଁ ରୁହିବି ନାହିଁ କି ଓଡ଼ିଆରେ ଫାଷ୍ଟଲାସ, ଇଂରାଜି ଫାଷ୍ଟ-କ୍ଲାସ୍ ସହିତ ସମାନ ବୌଦ୍ଧିକମୂଳ୍ୟବନ୍ତ, ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବା ? ମୁଁ ରୁହିବି କି ମୋର ପରମ ନମସ୍ୟ ଭଞ୍ଜ, ମେହେର, ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ, ଭାଷାବ୍ରେଇ ପ୍ରଭୁତି ମୋ ସାହୁତ୍ୟର ପରମ ସ୍ଵର୍ଗ, ନାନ୍ଦିନୀ, ଅଯୋଗ୍ୟମାନଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଦ୍ରିଗୀ ଓ ଜୀବିକା ପାଇଁ, ସହଜମାର୍ଗ ରୂପେ ବ୍ୟବ୍ହୁତ ହେବେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଉପହୁସିତ ହେବେ ?

ରାମ ମୋହନଙ୍କ ସ୍ଵତକ୍ ବାଣୀ

ଶାଳା ରାମମୋହନ ପାତ୍ରକୁ ଆଧୁନିକ ଭାବର ଓ ଭରତୀୟ ଜାଗାୟତାର ପିତା ବୋଲି ଯାହା କୁହାଯାଇଥାଏ, ତାହା ଏକାନ୍ତ ଯଥାର୍ଥ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଭରତୀୟ ଜାଗାୟତାର ଏ ଅର୍ଥ ନଥିଲୁ ଯେ, ଭରତ, ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନରେ ପୃଥିବୀରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସେ ସ୍ବୟଂ-ସମ୍ମୁଖୀ ଓ ତା'ର ଅନ୍ୟଠାରୁ କିଛି ଶିଖିବାର ନାହିଁ । ଫୁଲ, ଆରବା, ପାର୍ପି, ଦିବୁ ପ୍ରଭୃତି ସମୁକ୍ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭ୍ରମାନଙ୍କରେ ମହାନ ପଣ୍ଡିତ ରାମମୋହନ ସେବନ କହିଥିଲେ, “ଯଦି ଭରତନର୍ଷ ସ୍ଵପ୍ନଦେଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅଭିକାର ଓ କୁ-ସଂସାରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ବୁଝେ, ତେବେ ଏ ଦେଶର ବିଦ୍ୟାପୀଠମାନଙ୍କରେ ପଢାଯାଉ ସ୍ଵପ୍ନକୁ ବୁଝେ, ତେବେ ଏ ଦେଶର ବିଦ୍ୟାଲୟମାନଙ୍କରେ ପଢାଯାଉ ରଂଗଜ ଭାଷା ଓ ଶାହୁତ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସର୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନରୁ ।” ରଷ୍ଟ୍ରକଣ୍ଠ ଆ କମ୍ପାନୀ ସେବନ ଦୂରଦ୍ରଷ୍ଟା ରାମମୋହନଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶୁଣିଥିଲୁ ବୋଲି ଭରତ ଆଜି ଯାହା, ତାହା ହୋଇ ଯାଇଛି । ଶାଳା ରାମମୋହନଙ୍କ କଥା ରକ୍ଷା ନହୋଇଥିଲେ ଭରତ ସ୍ବାଧୀନ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା କି ବିବେକାନନ୍ଦ, ଗାନ୍ଧି, ନେହୁରୁ, ରମେଶ୍ ନାଥ ଓ ରମଣ ସମ୍ବବ ହେତୁ କଥାନ୍ତେ । ସେହିପରି ସହସ୍ର ବର୍ଷ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ପଢା ଗୁଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେସାକୁ ପଢି ଜଣେ ରାଧାନାଥ ବା ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ବାହାରିବା ଅସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଭରତୀୟ ଭାଷାର ଏମ୍. ଏ. ଉପାଧ୍ୟେ

ଏହା ସେ ଏଇ ଲେଖକର ଏକ ଶିଖିଲମତ ମାତ୍ର; ତାହା ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଶାର ପୁଣ୍ଡତନ ଡି. ପି. ଆଇ, ଡକ୍ଟର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ସହିତ ଏ ବିଷୟରେ ଲେଖନ୍ତର ବହୁ ଆଲୋଚନା ହେଲାପରେ, ସେହି ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ର ‘କୁଳିଟି’ ବନ୍ଦାଇବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମତେ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ସିଲକସିର ସମ୍ମାର କରିବାକୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନାର୍ଥିତାରେ (ପରିଶିଷ୍ଟା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) । ହିନ୍ଦୁ-ଭାଷା ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦ କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୁ ଏମ୍. ଏ. ମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସବଦା କଟୁ-ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ଜଣେ ଉତ୍ସର ଭରତୀୟ ନନ୍ଦିଙ୍କ ସହିତ ଯାହା ଥରେ ତାଙ୍କର ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା, ତାହା ସେ ବିଶ୍ୱରତ ମତେ କହୁଥିଲେ । ତାହା ଏହି ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦ ହିନ୍ଦୀ ଏମ୍. ଏ. ର ‘କୁଳିଟି’ର ପାଇଁ ହିନ୍ଦୀ ସପକ୍ଷରେ ଲକ୍ଷ୍ୟବା ତାଙ୍କ ବନ୍ଦିଙ୍କ ଗୁଲେଙ୍କ ଦେଇ କହୁଥିଲେ— “ଦେଖ, ମତେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ହିନ୍ଦୀ ଏମ୍. ଏ. ର କଥା କହି, ଯେ କି ଆଇ ଏ ଏହି ଓ ଆଇ ପି ଏହି ପ୍ରଭୃତି ସହସ୍ରଭରତୀୟ ପଶାଙ୍କ-ମାନଙ୍କରେ କୃତକାରୀ ହୋଇଛି,— ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ !” ପ୍ରସାଦଙ୍କ ବନ୍ଦି

ନବୁରୁର ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରସାଦଙ୍କ ସେଇ ଶୁଣେନ୍ତି ଯେ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍- ଏ-
ପ୍ରତି (ପାଷକ୍ଳାସ ଓ ଡିକ୍ଟରଙ୍କ ସମେତ) ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ଖାଲି
ଆରବା, ପାର୍ଶ୍ଵ ଓ ସମ୍ବୂଚିରେ ଅବଳ ରହି ଭାବିତାୟ ପଣ୍ଡିତ ଓ ମୌଳିବା ଉନନ୍ଦିଶ
ଶତାବୀରେ ନିଜ ନିଜକୁ ବିରାଟ ବିରାଟ ଜ୍ଞାନ ବୋଲଇବାର ମୁଢ଼ିତା ଉପରେ
ଦୂରଦୃଷ୍ଟା ରମମୋହନ ଯେଉଁ ସାବଧାନ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଥିଲେ ଓ ଯେଉଁ ଆଶ୍ରାମ
ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ଆନ୍ତର୍କାଳିକ-ସାହୁତ୍ୟ-ଅଞ୍ଜି, ନିମ୍ନ-ସିଙ୍କି-ସନ୍ତୁଷ୍ଟ, କେବଳ-ଶ୍ରୀ-
ଏମ୍- ଏ ଡିଗ୍ରୀର ବ୍ୟକ୍ତ୍ସ୍ନା ଯୋଗୁଛି ସହଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ପ୍ରରକ୍ଷା ଉଠି ଆସୁଥିବା
ଶୁଭ୍ରାବ ଲେକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏ ଲେଖକର ସେହି ଅଶ୍ରାମ ଓ ସେହି ସାବଧାନ
ବାଣୀ । ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍- ଏ ଦଳର କୌଣସି ମୁଖ୍ୟକୁ ସବରେ ଠିଆ କରେଇ ଦିଆ,
ସେ ଅନ୍ତରେ ଛ' ଘଣ୍ଟାକାଳ ଗଣ୍ଠର ଚିନ୍ମା ଓ ପାଣ୍ଟି ଚ୍ୟପୁଣ୍ଣ ବସନ୍ତ ଦେଇ ପାରିବେ
ଓ ରାଧାନାଥଙ୍କ ଛ' ପୁଷ୍ପାର ଚନ୍ଦ୍ରଭୁଗା ଉପରେ, ପ୍ରତି-ପୁଷ୍ପା ଉପରେ ଛ' ଶତ
ପୁଷ୍ପାର ଶ୍ରୀ ଏ, ଶ୍ରୀ ଏ ବିରାଟ ସମାଲୋଚନା ଗ୍ରହ ଲେଖିପକାଇବାର ଉଭଟ
ପାରଗତାରେ ବାହୁଦ୍ରୋଷ ମାରିପାରିବେ । ଯେ କୌଣସି ସର୍ବୀ ଦେଶର
ସାହୁତ୍ୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ଦାସିକତାକୁ ‘ଷ୍ଟୁପିତ୍ରି’ ଓ ‘ନନ୍ଦେନ୍ଦ୍ରୀ’ ଛତା ଆଉ କହି
ବୁଝା ହୃଅନ୍ତାନ । ଆଉ, ଏ ପ୍ରକାର ଅହମିକା କେବଳ ଗୋର ମୂର୍ଖତାରୁଛି ଆସେ ।
ଏ ପ୍ରକାର ଦାସିକତା ଆସେ କେବଳ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପତ୍ରିକା, ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର
ପୁଷ୍ପପୋଷକତାରୁ ସିନା, ପ୍ରକୃତ ପାଣ୍ଟି ଚ୍ୟରୁ ନୁହେଁ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଅମ ଦେଶର ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଠିମେ ଏହି ମୂର୍ଖତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିରଜିତ ଥିଲ । ରାଜା
ରମମୋହନ ଏହି ସଙ୍କଳ୍ପତାଜନିତ ମୂର୍ଖତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଚେତାବନ୍ନ
ଶୁଣାଇଥିଲେ । ଏ ଲେଖକର ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍- ଏ ମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସେହି
ଚେତାବନ୍ନ ମାତ୍ର ।

ଦଳକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସେ କାଳରେ ପ୍ରତିନିଧି ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍- ଏ ର
ସିଲବସ୍ (ଏବେ ଅଛୁ କି ନା କହି ପାରିବ ନାହିଁ) ଯାହା ବହୁକାଳ ଧର ଚଳି
ଅସୁଥିଲ, ତାହା ହୃଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣିତ କରୁଥିଲ ଯେ ତା'ର ବିଧାତା, ଧର୍ମ ଓ ସାହୁତ୍ୟ
ଭକ୍ତରେ ପ୍ରଭେଦ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ଓ ପ୍ରକୃତ ସାହୁତ୍ୟକ ମୂଳ୍ୟବୋଧ ତାଙ୍କ ଅଞ୍ଜିତ
ଥିଲ । ଇଂରେଜ ସାହୁତ୍ୟରେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟିଜମ୍ ଓ କାଥଲିସିଜମ୍ର ରୁଲନାର
ପ୍ଲାନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଗୌତୀଯୁ ବୈଷ୍ଣବବାଦ ଓ ରାଜନୀୟ ବୈଷ୍ଣବ-
ବାଦର ରୁଲନା ଏକ ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ । ମଥୁରାମଙ୍ଗଳର ସମାଲୋଚନାର ପ୍ରଥମ ପାଦ
ହେଲ ଯେ ତା'ର କବି ଉକ୍ତଲୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ । ତା' ପରେ ସବୁ ଠିକ୍ ।
ସାରଳାଦାସ ଯେ ମହାକବି ଥିଲେ, ତାର ପ୍ରମାଣ ହୃଦୟ ସେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପଞ୍ଚଧା
ମୂର୍ତ୍ତି ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ଚର୍ଚାମୂର୍ତ୍ତି ଭବରେ ନୁହେଁ । ଏହି ହମରେ
ଶୁଣ୍ଡ ରୁ ଯାଦା ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିତା, କାରଣ କବି ଏମାର ମଠର ରମଣିର ଓ ବଢ଼-

ଦାଣ୍ଡର ନର୍ମାକୁ ବେହନଶୀ ନଦୀ ନୋଲି ନର୍ମିନା କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଏପରି କଳିନା ବିଶୁର କେଉଁ ସାହିତ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ? ଏହି ନିମରେ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ଓହାତ୍ମେଶ୍ୱର୍ଜୁଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଉଲିତ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ସାହିତ୍ୟକ ଆଲୋଚନା ଯେ ବିଶୁରର ବାହାରେ, ଏ କଥା ପୁଣି ଏ ନେଶନରେ ଅଧାପକଙ୍କ ଶୁଣେବାକୁ ହେବ ? ଆନ୍ତର୍ଜାଲିକ—ସାହିତ୍ୟ—ସହିତ—ସଫର୍ମ୍ସନ ରହି ଭରସ ଆସ୍-ସନ୍ନୋପ ଫଳରେହି ଏ ପ୍ରକାର ହେୟ ମୂଳ୍ୟବୋଧ ଅସେ । ଅଜି କୌଣସି ହେଲେ ଭାରତୀୟ ବା ପ୍ରାଚୀ ସାହିତ୍ୟ, ଆନ୍ତର୍ଜାଲିକ ସମ୍ପର୍କୀ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଶ୍ରୀ-ବୃଦ୍ଧି-ସଙ୍ଗନ ହେବାର ଆଶାକରି ପାରେନା । ଓରର ଦ୍ୱାରା କାତାୟନ୍ଦରୁ ବନ୍ଦକରି ତା ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ଥାପିତେଗ ଆଶାକରି ପାରେ ନ ? ତେଣୁ ହୃଦୟ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍-ଏ. ନାମକ ଏକ ପ୍ରୁପ ଠିଆକରି ଆମେ ଯେ ଜାଣି ଜାଣି ଆମ ଭାଷାର ଅଗ୍ରପତି ଓ ଉନ୍ନତି ଉଭୟକୁ ହତ୍ୟା କରିବାର କି ନ୍ୟବସ୍ତା କରିବୁ ତାହା ଏ ଦେଖର ବୃଦ୍ଧିଜୀବାଣେ ଭାବିବାର କଥା । ଲେଖକର ଏ ଦିଗରେ ସମ୍ବାର-ଚେଷ୍ଟା ଥିଲା; କେବଳ ଏହି ଚିନ୍ତାରୁ । କିନ୍ତୁ ତକ୍ଷର ପ୍ରସାଦ ମତେ ଏ ଦିଗରେ ଅୟାଚିତ ବ୍ୟବରେ ଉତ୍ସାହିତ ନ କରିଥିଲେ, ମୋର ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର କୌଣସି ଆକାର ଧର ନଥାନ୍ତା ।

ତକ୍ଷର ପ୍ରସାଦଙ୍କ ପ୍ରରେଚନାରେହି ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍- ଏ. ର ସିଲବସର ମୁଁ ଘେରି ସମ୍ବୂଚ ବୁପ ବିଶୁଦ୍ଧିଧ୍ୟାଳୟ ଆଗରେ ଉପଷ୍ଟାପିତ କରିଥିଲି ତାହା ଏଇପରି ଥିଲା । —ପ୍ରଥମ ପଦ୍ମ—ସୁରଣ ଓ ମହାକାବ୍ୟ (ସାରଳା ଦାସଙ୍କଠାରୁ ଆଧୁନିକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) (୧୦୦ ମାର୍କ) ଦ୍ୱୀପୀରୁ ପଦ୍ମ,—କାବ୍ୟ, (ମଧ୍ୟ ଯୁଗରୁ ଆଧୁନିକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) (୧୦୦ ମାର୍କ) । ତୃତୀୟ ପଦ୍ମ,— ଗୀତ ଓ ଗୀତି କବିତା (ବୌଦ୍ଧ-ଗୀତିଠାରୁ ଅରମ୍ଭ କରି, ପରୀଗୀତ, କୋଇଲି ଚଉଶିଶା, ଚଉପତ୍ର ଓ ଭଜନ ଦେଇ ଆଧୁନିକ କଥିମାନଙ୍କର ଖଣ୍ଡ କବିତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) (୧୦୦ ମାର୍କ) । ଚତୁର୍ଥ ପଦ୍ମ—ପ୍ରଥମାଂଶ—ଗଢିଧରତନା ଓ ଉପନ୍ୟାସ (୫୦ ମାର୍କ); ଦ୍ୱାରୀଶ୍ୱାର-ଲେଖ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଗଢି ପାଠାୟାର; (୫୦ ମାର୍କ) । ପଞ୍ଚମ ପଦ୍ମ—ଭାଷାତର୍କ ଓ ସାହିତ୍ୟର ବୈବର୍ତ୍ତନିକ ଲବ୍ଧାସ, (୧୦୦ ମାର୍କ) । ଷଷ୍ଠ ପଦ୍ମ—ପ୍ରାଚୀ ଓ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ସମାଲୋଚନା ଓ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ-କବିତାର ଛନ୍ଦ-ତର୍ତ୍ତ୍ଵ (୧୦୦ ମାର୍କ) । ସ୍ପ୍ରତ୍ତମ ପଦ୍ମ—ପରିପୋଷକ ଭାଷା,-ପାନ୍ଦୁତ ଓ ସମ୍ବୂଚ (୫୦+୫୦ ମାର୍କ) । ଅଞ୍ଚମପଦ୍ମ—ପରେଷା ହଳରେ ୨୦୦୦ ଟଙ୍କର ଯେ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟକ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା ବା କୋଡ଼ିଏ ନକାର ଶବ୍ଦ-ସମ୍ବୂଚ ଏକ ଅନୁଶୀଳନ ପଦ୍ମ ଅଗ୍ରରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଉପଷ୍ଟାକ; (୧୦୦ ମାର୍କ) ।

ଓଡ଼ିଆରେ ରିସକ୍

ଓଡ଼ିଆ ପୋଷ୍ଟ-ଗାଲୁଏହୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ନିସକ'ର ପରିବେଶ ସୁଷ୍ଠୁକରିବା ଓ ସେହି ସୂଦିରେ ବୃଦ୍ଧତର ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟ-ରଚିତହାପ ଲେଖେଇବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଶେଷୋକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଯୋଜନାର ବିଶ୍ୱାକରଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ନୋଟ୍ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଏସ୍ତା ଲେଖାଥିଲା “ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭିଦାର ପରମର୍ଯ୍ୟ ଆବୋ ଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ହେଲ ନାହିଁ, ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ର ଗୁପ୍ତଗଣ୍ଯ, ଭାଷାଭିଭୂତ ଓ ସାହିତ୍ୟ-ସମାଜୋଚନାର ଆନୋଚନା ବେଳେ, ସେମାନଙ୍କର ଇଂରାଜି ଏମ୍. ଏ. ପଢ଼ା ସାଥୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଇଂରାଜି ଏମ୍. ଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯାଇ ବସନ୍ତି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଇଂରାଜି ଏମ୍. ଏ. ର ଗୁପ୍ତମାନେ ଯଦି ଫ୍ରେଡିକ ଅଳକ୍ଷାର ଉପରେ କେତୋଟି ଲେକ୍‌ଚରରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତେ, ତେବେ ନିଷ୍ଠ୍ୟ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତେ । ସମ୍-ଗୁଣୀ ଚିତ୍ରଗମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏ ପ୍ରକାର ସହଯୋଗ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧମୟ ବାଚାବରଣ ସୁଷ୍ଠୁ କରିବାର ଆଶା କରାଯାଏ ।”

ମୋର ପ୍ରସ୍ତାବକ ଏହି ସହାର ଦିକ୍ଷାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆକାଡେମିକ୍ କାନ୍‌ସିଲରେ ପଡ଼ି ପାଇଁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜ ଗୁଡ଼ିଲପରେ, ଲେଖକର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରାଷାଦ ସହତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ଆଉ ରହିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ସବୁର ଦଶ ପରେ କ’ଣ ହେଲ, ତା’ ମୁଁ କହିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ପାଠକୁ ଇଂରାଜି ବା ଇକନମିକ୍ସ ପରି ମର୍ମାଦାବନ୍ତୁ ଓ ମୂଳବାନ କରିବା ଯଦି କାହାର ଇଚ୍ଛାଥାଏ ତେବେ ଏଇ ଲାଇନ୍‌ରେ ସେ କୌଣସିଦିନ ଫ୍ରେଡିକ ଅଣିବା ଏକାନ୍ତ ଜରୁଗା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସରାତିର କଥା । ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ, ଉପାଧ ଗୁଡ଼ିଜୀବମାନଙ୍କର କାହିଁକି ଏକ ଉପହାସର ବସ୍ତୁ ହୋଇ ଉଠିଛି, ତାହାର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପଠାରେ ଦିବ୍ୟ ।

ଏମ୍. ଏ. ପରିଷା ପାଇଁ କୌଣସି କରିବାର କେବଳ ଖଣ୍ଡିଏ ଉଚ୍ଚ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତିକ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରାଷାର୍ଥୀମାନେ ସେହି ବିବିଧ ଅନ୍ୟତର ଓ ସମ୍ବନ୍ଧ କୁଠିତ ସହତ ପରିଚିତ ହେବାର ଆଶା କରାଯାଏ । ଏହା ନହେଲେ ଏ ପରାଷାପ୍ରତି ମାସ୍ତ୍ର ଅବ୍ଦାର୍ତ୍ତମ୍ ପଦ ଦିଆଯିବ କିପରି ? ଏମ୍. ଇ ଓ ଏମ୍. ଏ. ପରାଷା ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ ତା’ ହେଲେ କ’ଣ, ଏମ୍. ଏ ରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ବହୁଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟ, କେବଳ ସେହି ବହୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛଡ଼ା ପରାଷାର୍ଥୀ ଅନ୍ୟ ବହୁ ଜାଣିବେନି ? କୌଣସି ବର୍ଷ ଗଜାଧରଙ୍କ ‘କବିତା କଣ୍ଠୋଳ’ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏମ୍. ଏ, ରେ ପାଠ୍ୟ ଥିଲା । କୌଣସି ବର୍ଷ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ‘ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷାଧକାଶ-ଉପାଧ’ (ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ) ଆଶା କରୁଥିବା ପରାଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ କେବଳ କବିତାକଣ୍ଠୋଳରେ ଆବଶ୍ୟକ ନରହି, ମେହେର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରୀ ସାମଗ୍ରୀକତା ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲା । ଏବର ପଣ୍ଡିତନାୟ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ

ହେଲା ଏକ ଅକ୍ଷମୀୟ ଅପରାଧ । ସେହି ବର୍ଷଠାରୁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ ପଶ୍ଚାତ ସହିତ ସପରିଶ୍ରୀଳ୍ୟ କରିଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ପାଠ ଓ ପଶ୍ଚାତ ଦିନେ ବ୍ୟକ୍ତି-କେନ୍ଦ୍ର ନଥଳ ସେ ସେତେବେଳେ ପଶ୍ଚାତକ ଓ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ନାଲକଣ୍ଠ ଓ ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ପୂରେଇ ଦିଆଯାଉ ନଥଳ । ପାଠକ ଏଇଥରୁ ବୁଝିବେ ସେ ଏକପରା ଉଥାକଥିତ ପଶ୍ଚାତ, ପ୍ରକୃତ ବିଦ୍ୟା-ପଶ୍ଚାତ ନା ମାନ ଓ ଅର୍ଥର ଉଚ୍ଛବୀ-ଭାଗ ? ସେହି ମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ ପଶ୍ଚାତୀର୍ଥୀଙ୍କୁ ଏମ୍; ର ପିଲଙ୍କପରି ଖଣ୍ଡି ଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତକରେ ଆବଶ୍ୟକ ନରତ୍ବ ଏକ ପ୍ରସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆ କବିର ସମସ୍ତତା ଉପରେ ପଶ୍ଚାତ କରିବାକୁ ଯିବାରୁ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଅଯୋଗ୍ୟ ଗୋପଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ଉଚିତରେ ଥିବା କଣେ ବିବାଟ ଦେବତ୍ତା ବୋଧହୃଦ ଠିକ୍ ସେହିବର୍ଷ ସତିଦାନନ୍ଦ ଦେବଙ୍କର ‘ନୈତିକ ପ୍ରକୃତିକୁ’ ନାଟକ ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ (୧୯୭୧) । ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ ରେ ଓ ଦେବତ କାଗଜରେ ସେହି ଅସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟନାର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଏହିପରି ପଣ୍ଡିତମାନେ ହର୍ତ୍ତ୍ତା-କର୍ତ୍ତା ଥିବାରୁ ନା ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ ଉପହାସର ବ୍ୟୁତ ହୋଇ ଉଠିଛି !

ରୁଷିଆର ହାଇସ୍କୁଲ ଓ ଆମର ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ.

ଆଜି ଅନ୍ୟ ଦେଶର ଲୋକେ ଚନ୍ଦ ଆଲୋକରେ ଉପନିବେଶ କରିବାକୁ-ଗଲିବେଳେ, ଏଠି ଉଥା-କଥାତ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଫେସରଗଣ, ଗୌଡୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଉନ୍ନତିଲୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ମତର ଭୂଲନା, ‘ମଥୁରା ମଙ୍ଗଳ’ରେ କୃଷ୍ଣ-ଗୁଣର ମନ୍ଦିର-ପୁରକ ବର୍ଣ୍ଣନା, ବିଦର୍ଘ ଚିନ୍ତାମଣିରେ ରୂପାର ବିରହାଶ୍ରୀ ସହତ, ଲବଣ୍ୟବତ୍ତାର ଉନ୍ନତିମିକା-ନାୟିକାର ବିରହାଶ୍ରୀର ଉଷ୍ଟତାର ଉପାଦ୍ରିର ଭୂଲନାକୁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟ--ଚର୍ଚା ବୋଲି ସେଥରେ କେବଳ ମହି ହେବା ନହେଁ, ସେଥିଲାଗି ବାହାରୋଟନ ମାରିବା ଓ ଏଇ ଅସାଧାରଣ କୃତିତ୍ର ପାଇଁ ପଦ-ପଦବୀ ଓ ଉଚି ଦରମା ହାର ପ୍ରଭୃତିର ଦାଶ କରିବା ଏ ଦେଶରେ ଗୋର ବୌଦ୍ଧିକ ବିଭିନ୍ନନାର ଉଭୟ ହାସ୍ୟକର ଓ ଦୃଃଖ୍ୟାନକ ଦୃଶ୍ୟ ଛଢା ଆଉ କିଛି ହୋଇ ପାରେ କି ? ଏ ଦୃଶ୍ୟର ବିପରୀତରେ, ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ଏମ୍. ଏ. ପ୍ରରଗ କଥା ଗୁଡ଼ିଦିଅ, ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆର ନାଇୟିଲମାନଙ୍କରେ ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନାର ମାନଦଣ୍ଡ କେତେ ଉଚି, ତାହାର ଧାରଣା ପାଇଁ ପାଠମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଚନ୍ଦିତ ଧରାଇ ଦେଉଛି ।

“ସୋଭିଏଟ୍ ସେକେଣ୍ଟାରୀ ସ୍କୁଲର ଉଚିତର ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟର ବୈତନାସିକ ବିଭିନ୍ନନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଧ୍ୟାପନା କରିଯାଇଥାଏ । ଗୁଷ୍ମମାନେ ରୁଷୀୟ ସମାଜ ଉପରେ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଭାବ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଦୃଷ୍ଟି ସେମାନେ ଅନୁଶୀଳନ କରିଲୁ ରୁଷୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଜାଗାୟତା ଓ ଦେଶ ପ୍ରେମର ଅଂଶ ଓ ସବୁ

କାନ୍ଦର ବିଷୁକ ଓ ମୁହଁ ସଗମରେ ଏ ସାହିତ୍ୟ କିପରି ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ସହାୟତା କରିଛି । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟକ ରଚନାର ଆଦର୍ଶଗତ ଆଭିମୁଖ୍ୟ, ତାହାର ରଚନାବେଳୀ, ଯୋଜନା, ଚରିତ୍-ସମାବେଶ ଓ ଭାଷା ଉଚ୍ଚାଧିର ବିଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଶିଖନ୍ତି; ସାହିତ୍ୟର ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଯୁଗର ବିବତ୍ତିକ ଓ ପ୍ରଧାନ ସାହିତ୍ୟକ ଧାରାମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି; ସାହିତ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ଷମ ଭିତରେ ଗ୍ରୂପ, ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ରଚନାମାନଙ୍କ ସହିନ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟର ବୁଣୀୟ ସାହିତ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅବଗତ ହୁଏ । ଅଷ୍ଟମମୁକ୍ତ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ, ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆଚମ୍ଭନ୍ତ କରି ବିଶ୍ୱ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଣୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡାଇୟ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଧାନ-ପ୍ରଧାନ ରଚନାବେଳୀ ପଠିତ ହୁଏ ।”

ପ୍ରକୁଳ ଏତ୍ତୁ କେଣନ, ଇର, ଏସ୍. ଏସ୍. ଆର୍, ଓୁଇ, ଏନ୍. ମେଡିନିସ୍,
(ପୃଷ୍ଠା—୭୪ ୭୫)

ମାଣ୍ଡର ଅବ୍ ଲିଟରେଚର ଡିଗ୍ରୀ

ଏଇପରୁ ଦେଖି ଲେଖକର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ମତ ଯେ ଆମ ଦେଶର
ପରିଷ୍ଠିତିକ ଗୁଡ଼ି, ଆମ ବିଶ୍ୱ-ବିଧ୍ୟାଳୟରେ ଏଣିକି ଉଚ୍ଚମାନ ବା ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ.
ପାଠକୁ ସୁତ୍ତନ୍ତ ନରଣି ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ “ମାସ୍ତ୍ରର ଅବ୍ଲିଟରେଟର” ଡାର୍ଶି
ଶୋଲଯାଉ ଓ ଯେ କୌଣସି ଭାଷା ଓ ସାହୁତ୍ୟର ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଏହି ଉତ୍ତରୀକୁହୁ
ଆଦ୍ୟ ଆସ୍ୟାଳନ ବୋଲି ପ୍ରହଣ କରିଯାଉ । ଏହି ଉତ୍ତରୀପାଇଁ ପ୍ରାଦୀନିଜ ଭାବରୀତି
ଭାଷା ଛଡ଼ା, ଅନୁଭାବ ଦୂରଟି ବିଶ୍ୱ-ଭାଷା ସହିତ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ବାଧ
ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ଦୂରଟି ହେଉଛନ୍ତି ସମ୍ଭୂତ ଓ ଉଚ୍ଚରେଣ୍ୟ । ସମ୍ଭୂତ
ନିଜାଣିଲେ ଭାବତକୁ ଜାଣିଦେବନ, ଉଚ୍ଚମାନ କାଣିଲେ ବିଶ୍ୱକୁ ଜାଣିଦେବନ, କି
ସାହୁତ୍ୟ କଣ ତା’ ବୁଝି ହେବନ । ବ. ଏ. ରେ ସମ୍ଭୂତ ନଥଲେ ବା ଅନ୍ୟଥା,
ସେହି ପ୍ରବର ସମ୍ଭୂତ ଜ୍ଞାନ ନଥଲେ ଓ ବ. ଏ. ର ବାଧତାମୂଳକ ଉଚ୍ଚମାନରେ
ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଭାବ ଶତକରୀ ୫୫ ମାର୍କ ନଥଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ଉତ୍ତରୀର
ପ୍ରଫର୍ମ୍‌ଐପ୍ଲ ପ୍ରହଣ କରିଯିବ ନାହିଁ । ଏହି ଏମ୍. ଏ ର ଆଠଟାମ୍ବାକ ପଥ ଉଚ୍ଚମାନ,
ସମ୍ଭୂତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ (ବା ଅନ୍ୟ ଭାବରୀତି ସାହୁତ୍ୟ) ର ଆଲୋଚନା ଉପରେ
ବାହୀ ଦିଆଯିବ ।

ଅନେକ ଗତାନୁଗତିକ-ବୃଦ୍ଧି-ମାତ୍ର ପଣ୍ଡିତେ ସ୍ଥାକୁ ହସି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଭିତରକୁ ପଣୀ ଆଲୋଚନା କଲେ ସେ ଦେଖିପାରିବେ ଯେ, ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଭାରତରେ ବା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରକୃତ ମୂଳରାଜ୍ୟ ସ୍ଥଷ୍ଟି ଯେ କେହି କରି-ଯାଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ କଲମ ପଛରେ ଉପର-ବନ୍ଧୁର 'ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅବ୍ୟାକ୍ରମରେତର' ଡାର୍ଶିତ ଅତୁଳଶ୍ୟ ଭାବରେ କାମ କରିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଇଂରାଜ, ସମ୍ବାଦ ଓ

ନିଜ ଭାଷା ସହିତ ସମାନଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଦେଖ ରଖାନ୍ତିନାଥ, ଦେଖ ରାଧାନାଥ, ଫକାର ମୋହନ ଓ ମଧ୍ୟସୁଦନ, ଦେଖ ବଙ୍ଗି ମ ଓ ଶରଳ । ପ୍ରତିଭାବାନ୍ତ ଲେଖକ ବା ସାହିତ୍ୟକର କୌଣସି ତିଗୀ ଦରକାର ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି ଭରଣୀୟ ଭାଷାରେ ସେ ଲେଖି, ମୂଳ୍ୟବାନ୍ତ କିଛି ସ୍ପଷ୍ଟ କଣିବାକୁ ରଖା କଲେ, ନିଜ ଭାଷା ଛଡ଼ା ଆଜି ତାଙ୍କର ଏକପକ୍ଷରେ, ଭରଣୀୟ ଜ୍ଞାନ ଓ ସମ୍ବୃଦ୍ଧ ଆଧାର ମସ୍ତକ ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆନ୍ତର୍ଜାଲୀଣୀୟ ଜ୍ଞାନର ଆଧାର ରଙ୍ଗଜଳ ସହିତ ଏନ୍ଦ୍ର ପରିଚୟ ଅପରିହାରୀ । କେଣବ କୋଇଲି ଓ ମନବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରଶା ଉପରେ ପାଞ୍ଚକାୟୁ ଏମ. ଏ. ଗୋଲ୍ଡମେଡାଲ ଦେଖାଇ ଆଜିର ଯୁଗରେ ସାହିତ୍ୟର ଅଧାପକ ବୋଲେଇବା ଘୋର ଉପରିଷମୟ ମୂର୍ଖତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୋହିପାରେ । ଗୋଟିଏ ତେଲୁଗୁ ପ୍ରବଳନ ଏହିପରି ଅଛି,— ‘ରାମ ପାଲିଙ୍କିରେ ଯିବାର ଦେଖି, ଖ୍ୟାମ ଘୋଶଙ୍କ ହୁଡ଼ା ଉପରେ ଠିଆ ହେଲା’; ଅର୍ଥାତ୍ ସେହିପରି କବରେ ସେ ରାମ ସମାନ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ । ସେହିପରି ହୁଏତ ଆଜି ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ. ଏ. କାଷ୍ଟ୍ରଲାୟ, ଗୋଲ୍ଡମେଡାଲର ଲେଖାଲ୍ । ଏହା କୌଣସି-କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିମାନ ଓ ଆସ୍ଵର୍ଦ୍ଧକୁ ସନ୍ଦେଶ ଦେଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଲେଖକର ଦୁଡ଼ ଧାରଣ ଯେ, ଏହାଦ୍ଵାରା ତାର ମାତୃଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସମାନାଧିତମ ଉନ୍ନତ ହେବାକୁ ଯାଉନି । ରାଧାନାଥ ଯଦି ରଙ୍ଗଜଳ ଜାଣି ନ ଥାନ୍ତେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ କି ନୂତନ ଉପହାର ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତେ ? ଯଦି ପ୍ରତିଭାବାନ୍ତ, କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗଜଳ-ଅନ୍ତରିକ୍ଷ ରାଧାନାଥ କିଛି ଦେଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତେ, ତେବେ କମଳମେଳନ ଚନ୍ଦ୍ରଶା ବା ଗୁଣ୍ଠା ବିଜେକୁ ଶିଶୁର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟ ମନେକରୁଥିବା ଓ ଗୋଦାବରାଣ ମିଶିଛୁ ଟେନିସନ୍ ସହିତ ଭୁଲନା କରୁଥିବା ଲୋକ କ'ଣ ଦେଇ ପାରିବେ, ଏହାକୁ ? ଅଛା ଅନେକ ନାୟମାନ ଅବସ୍ଥାକୁ ସେ ପୁଣି ଆସିଗଲେ ଆମେ । ମୃଦୁଲ୍ୟ ରଥ ବା ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଥାବୁ ଦେଖା ଦେବେନି, କି ରାଧାନାଥ, କି ନନ୍ଦକଣ୍ଠେରକୁ ଆମେ ଆଉ ଭେଟିବାନି । ଅର୍ଥିବେ ଏଥର ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ କେବଳ ଗଣ୍ୟ ଗଣ୍ୟ ଶତ୍ରୁଗୀଧାରୀ ଅଯୋଗ୍ୟର ଦଳ । ଏମାନେ ଜାଣିଲେ କ'ଣ ଯେ, ଏକ ଅନୁନ୍ଦିତ ଭାଷାକୁ ଉଠେଇବେ ଏମାନେ ?

ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଶ୍ରେଣୀ

ପାଠକେ, ଗୋଟିଏ ସମ୍ପର୍କ ଶ୍ରେଣୀ ବିବୁଦ୍ଧରେ କହିବା ଅଗୋଟ୍ରିକ ବୋଲି, “ଆପଣମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଏ ଲେଖକ ଅଧିକ ସରେତନ । କେବଳ ସରେତନ ନୁହେଁ, ଜାହାର ଭାବରେ ଦୁଃଖିତ ଓ ବ୍ୟଥିତ । କିନ୍ତୁ, ସଫାରର ଆନ୍ଦୋଳନ, ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବା ଶ୍ରେଣୀ ବିବୁଦ୍ଧରେହି ହୁଏ, ବ୍ୟକ୍ତ ବିବୁଦ୍ଧରେ ନୁହେଁ । ବାପୁଜୀ ରଙ୍ଗରେଳ ଶାସନକୁ ସଜ୍ଜାମା ବୋଲି କହିଲ ବେଳେ, ତାଙ୍କର ଶତ ଶତ ଦୁଇରମନା ରଙ୍ଗରେଳ

ବର୍ଣ୍ଣକର ଅତ୍ରି ଭୁଲିଯାଇ ନଥିଲେ । ପୁଣି ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡିମେୟ ଶ୍ରେଣୀର ଷ୍ଟର୍ଟପାର୍ ଦୂରକୋଟି ଲୋକର ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଭ୍ରମା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ଵାର୍ଥ ଭୁଲିଯିବା ବୋଧନ୍ତୁବ ଅଯଥାର୍ଥ ହେବ । ପୁଣି ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ନିଜେର ଯେ ନିଜ ବିଭାଗର ଆମ୍ବଲ ମୟୋର ଗୁହାନ୍ତି, ତାହା ଏ ଲେଖକ ଉତ୍ସମରୁପେ ଜାଣେ, କାରଣ, କହିରଙେ ଯେ. ଏହି ପ୍ରବଳକ୍ଷିତ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ଥାନୀୟ ଦୂର ଜଣାଶୁଣା ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ‘ଥାପ୍ରେର୍ବ୍ଲେଟ୍’ (ସମ୍ପର୍କପ୍ରାୟ) ହେଲା ପରେ ହିଁ ଏହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଦିଆ ଦ୍ୱାରଥିଲ । ସେମାନଙ୍କ ନାମ ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ଏକ ଚାରିଜିଲାପା ପଦିକା ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥବାରୁ, ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍, ଏ, ବିରୁଦ୍ଧରେ ବା ସେହି ଲୋକର ସ୍ଵାର୍ଥ ବା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟତମି ଆପଣ ଅଣିଲ ଭଲି ଯାହାକୁ ଦେଖାଯିବ, ସେହି ଚାରିଜିଲାପଦିକା ତାର ଆଗମୀ ସଂଖ୍ୟାରୁ ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଗ୍ରହ କରିଦେବ କୁଷା-ରଟନା । ଏହି ମଣି-କାଷନ ମିଳନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସମାଜରେ ଆଜି ଏକ କୋକୁଆ ଭୟ ଭୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଓ ଏ ଦେଶରେ ସ୍ଥାନିତିନ୍ତା ଓ ସ୍ଵଫନାଦିତାର ବେଳ ମୋଡ଼ି ରଖିଛି । ଏହି ପ୍ରବଂଧର ପ୍ରଚୁର କୁଷା ମଧ୍ୟ ତେହି ପଢ଼ିକାରେ ଉଦ୍‌ଗାର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲ । କୁଷାକୁ କାହାର ଭୟ ନାହିଁ ? କୁର୍ରାର ଏହି ବିଭାଷିକା ଯୋଗ୍ରୂ ଓ ଶ୍ରେଣୀରେ ରହି ଶ୍ରେଣୀର କେତେକ ବେବର୍ତ୍ତା ବା ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ବା ସମ୍ଭବ ଭାବରେ ଶ୍ରେଣୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପାଠି କିଟିଲେବା ମୋକ୍ଷର ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନୁହେଁ । ସମ୍ବାଧାରୀ ଲେଖକ, ସେ ଶ୍ରେଣୀର ବାହାରେ । ଏ ଲେଖକ ଦେଖୁଛ ଯେ, ଏକ ଶତା ବୃକ୍ଷଜୀବ ଦଳର ଅଭ୍ୟଦୟ, ତା'ର ପ୍ରେସ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟର ଅନ୍ତକାରକୁ ନେବା ଉପରେ । ତେଣୁ ସେ ତା'ର ଦେଶ, ନାତି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ଵାର୍ଥ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଦୁଷ୍ଟ ରୁ ଦୂରଶ ବର୍ଷ ତଳେ ଭାବା ଭାବମୋହନଙ୍କ ପରି ନିଜ ଭାଷାର ପଣ୍ଡିତଙ୍କନ୍ୟ ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପାଠି କିଟାଇବାକୁ ବାଧ ହୋଇଛି ଓ ତା'ର ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଏକ ଓ୍ରିଣ୍ଟିଂ ଦେଇ ପାଉଛୁ,-ଦେବାଟା ଏକ ଜବୁଶ ନେତିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନେକର । ଆଶା, ଦିନେ ଦେଶବାସୀ ସେ ଓ୍ରିଣ୍ଟିଂର ମୂଲ୍ୟ ଭୁର୍ବିବେ ।

ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ନିଜେର ଓଡ଼ିଆ-ଅଧ୍ୟାପନାର ଆମ୍ବଲଚାଲ ସଂପ୍ଲାର ଯେ ଗୁହାନ୍ତି, ଏକ ଜଣାଶୁଣା ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ନିମ୍ନଦର୍ଶ ପଦଟିହିଁ ତାହା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣ କରିବ । ‘ନବଜୀବନ’ରେ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ପରେ (କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ) ଏକାଧିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ଏହାର ପ୍ରତିକ୍ଷି କଥା ସତ୍ୟ ବୋଲି, ମୋ ଆଗରେ କହିଯାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆଲୋଚନାରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି, ଦୋଷହୃଦୟ ମୂଷ୍ଠୋକ୍ତ ବୁରୁଲି-ପଦି କାରି ଭୟରେ ।

ଡକ୍ଟର କଲେଜ

୨୪ | ୩

ମାନନୀୟେଷୁ,

ମୋର ନମସ୍କାର ନାଶିବେ । ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟାରୁ ଆପଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ବିଷୟ ନାଶି ଅଛି ‘ନବନିବନ’ର ଦୂରତ୍ତି ଫଳ୍ୟାରୁ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ପଢ଼ିଲି । ପ୍ରବନ୍ଧଟି ପଢ଼ି ମତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗେଇ ଯେ, ଆପଙ୍କ ପଦ ନ ଲେଖି ରହ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ହେଲେ ମ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରବାସ କରିଛୁ, ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲ, ଦୁଃଖର ସହିତ ତାହାର୍ହ ଉପଲବ୍ଧ କରିଆସୁଛି । ଅପ୍ରିୟ ହେଲେ ବି ଆପଣ ସତ୍ୟକଥା ଲେଖିଛୁ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱମ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱମ ତ ବିଧାନ ନୁହେଁ । ଆପଙ୍କର ଅଧିକାଶ ମୁକ୍ତି ଓ ମତ ସହିତ ମୁଁ ଏକମତ । ଏହୁଭଳ ନିର୍ଭୀକ ଭବରେ ଆମର ସାମ୍ରାଜ୍ୟକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଖରରେ ଆପଣ ମତ ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ଲେଖିଲୁ । କୁଣଳରେ ଥିବେ ଆଶା କରେ । ତତ୍ତ୍ଵ ।

ବ୍ୟୋଧାଧୀନ

କୃଷ୍ଣ ରଣ ବେହେର

ଡକ୍ଟର ମାୟାଠର ମାନସିଂହ

ପଞ୍ଜବ ଅଧ୍ୟାୟେର ପରିଶିଳ୍ପାକଳୀ ।

୧

ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପନାର ଆମଳ ସଂସ୍ଥାର ଓ ଚେଷ୍ଟା ।

Extract from the minutes of the meeting of the Academic Council held on the 14th, 15th and 19th December, 1953, in the Utkal University office at Cuttack.

Business brought forward by members—

No. 33. Dr. M. Mansinha

Sir, I beg to move that a committee be appointed to examine Oriya studies at the under-graduate and post graduate stages in our University and submit report to the next session of the Academic Council on how matters could be improved with regard to syllabus, text books and examination. The committee be constituted as follows.

Ray Bahadur A. B. Mohanty

Dr. K. K. Kar,

Sri Raj Kishore Ray,

Sri Baikunthanath Patnaik,

Sri Bidhu Bhusan Das,

Dr. Karunakar Kar to act. as convener and
Secretary,

It was agreed that the resolution be referred to the Board of Studies in Oriya which will consider it along with the scheme which will be submitted by Dr. Mansinha.

[୨୯୯]

ପରିଶ୍ରମ—୨

କେବଳ ଶୟା ପାୟ-ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ
ନେବା ନିବାରଣର ବେଶ୍ୱା ।

Meeting of the Academic Council dated 14th,
15th & 19th December, 1953.

(**Resolution No. 20**)

Original Resolution of Dr. M. Mansinha

1. That in view of the fact that M. I. L. S. are now compulsory for the Intermediate & Degree Examinations of our University, these may be dropped as group subjects for these examinations with effect from 1953 as, study of these languages over and over again to the exclusion of other important subjects, is seriously affecting the mental equipment of our future citizens and the quality of our degree and diplomas.

2. That with the exclusion of M. I. L. as group subjects, the papers for compulsory M. I. L. S for Intermediate and Degree Examinations be treated as those on English for purpose of more progressive study of these languages by our students than has been the case so far.

Resolution as accepted by the Academic Council

"RESOLVED that at the Intermediate stage candidates who offer one of the M. I. L. S. as an optional subject should be exempted from offering M. I. L. compulsory but should appear at two M. I. L. papers and at one paper in the corresponding classical language. The papers are to be grouped together.

Mr. B. N. Patnaik's amendment was to fix the minimum pass mark for the classical paper as '25'.

The above resolution together with the amendment of Mr. Patnaik was accepted by the Council and was referred to the Standing Committee to amend the Regulations for framing necessary amendments to Regulations.

ପରିଶ୍ରମୀ — ୩

ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍-ୱ ଅଧ୍ୟାପନାର ସଂସ୍କାର

D. O No. 914

Dr. M. Mansinha, M. A. Ph. D. (Durham)

Principal, G. M. College,

Sambalpur

February 16, 1955.

My dear Dr. Prasad,

Enclosed is a scheme for reorganising Oriya studies in the Utkal University in compliance with your request. The estimate of expenditure has to be done in consultation with you and also the fixing of the status and scale of pay of the personnel in different posts. I have sent a copy of this to the Registrar, Utkal University so as to reach in time to be accepted for the agenda of the next meeting of the Academic Council which you desired in your phone-talk to me. I would like to have discussions with you on the 24th instead of on the 27th as you

desired. The revised and recast scheme may then be sent to the University office.

Your sincerely

Sd/- M. Mansinha

Dr. B. Prasad, D. Sc. (London)
Director of Public Instruction,
Orissa, Cuttack.

A SCHEME FOR REORGANISING POST GRADUATE ORIYA STUDIES IN THE UTKAL UNIVERSITY.

Introduction—

The Utkal University was created for the supposed purpose of expanding, advancing and upholding the Oriya language, literature and culture. I think, as a symbol of this aspect of a new University at Cuttack, a post—graduate Department in Oriya was created in the Ravenshaw College with all the necessary paraphernalia and expenditure and Oriya was made to play a dominant role at all levels of the University courses. We all feel now that neither measure has been fruitful in any way in realising the dreams of the progenitors of the University who had visualised a glorious future of Oriya language and literature by merely having a separate University for Orissa. Radhakrishnan Report has remarked that the new University at Cuttack has failed so far to influence the national life and culture in any way. (pp. 527).

Nowhere has a language advanced by merely opening an M. A. examination in that language. In the meantime, post—graduate Oriya studies are being conducted in three Universities, not alone at the Revenshaw College under the Utkal University. Of the three, that at Santiniketan only is doing some respectable work through research and publications.

If post—graduate Oriya studies in the Utkal University have to be reorganised, adequate provisions have to be made for scholarly researches and publications as is being done in, say, Annamalai University where a separate Tamil College has been founded for the purpose.

I would therefore suggest that the Utkal University should have a new institution combining the M.A. classes with researches and publications, side by side. The Oriya M. A. examination has also to be remodelled to make it stand on par with other post—graduate studies in the University and give the advanced students of Oriya thorough knowledge of the fundamental literary principles besides their specialised study of Oriya language and literature.

In the meantime the State and the Union Governments and the University itself have been making announcements and incipient efforts to encourage literary and scholarly productions. As far as Orissa is concerned, I am sure, there is not adequate personnel of the right type to carry on such activities through more than one channel. I am afraid, the right type personnel available in Orissa is not sufficient for even one single institution. So, it would be wise to combine all such activities, represented by the Oriya

literature Improvement Committee, the Post-Graduate Oriya Classes of the Ravenshaw College, the proposed state Shahitya Akademi etc., etc., into one, single, efficient, respectable and adequate body under the auspices of the Utkal University.

I would call this multi-purpose institute as the Oriya Academy or Utkal-bharatee. This will have five sections—(1) Researches (2) Compilations (3) Translations (4) Publications and also (5) Advanced teaching in Oriya language and literature. The Tamil College of Anamalai University has been doing similar work with great efficiency and scholarliness. Viswabharati is also doing similar work under almost exactly these lines. The section 5 will be the Post Graduate Oriya Department with direct relation to section 2 i.e., Researches, which will also have its own independent staff. While section 5 will be under the semi-independent charge of a Professor, all sections including section 5 will be under the over-all charge of a Director or Rector, co-ordinating the activities of all the branches.

Details of Organisation

1. Post-Graduate Oriya Department, (section 5 of the proposed Oriya Academy.)

The courses of study will be recast as follows in line with the syllabus of Post-Graduate English Courses in our own and other Universities and that of M.I.L.s in other Universities. (Separate enclosure).

2. Researches, Compilations, Translations, Publications, (sections 1, 2, 3 and 4).

No body can say how each of these sections will develop gradually in years to come. To start with, all sections may be put directly under the charge of the Director of the Academy, he being assisted by at least 3 assistants (one of whom being an M.A. in Sanskrit and another M.A. in Oriya, both with good academic records all through), 3 scribes, 3 clerks, 1 dufftary, 3 peons and 1 menial servant.

The compilations will include such stupendous undertakings as the Oriya Encyclopaedia and the compiling of an authoritative Oriya Dictionary on the lines of Oxford Dictionaries.

Researches will be both on individual Oriya authors as well as on total literary periods and problems.

Translation will be undertaken of 100 best books in the world into Oriya literature (as is being planned by the National Shahitya Akademi). Publications will be on the lines of the Viswabharatee and the Mysore University, comprising (1) a popular series on all aspects of Human knowledge and (2) Scholarly publications of highly specialised character such as on Philosy, Prosody etc., or authenticated editions of particular authors.

Estimate of Expenditure. (To be presented later).

Remodelled Courses of Studies for P. G. Oriya Examination.

There shall be eight papers each carrying 100 marks and being of four hours' duration.

Paper I—Epics and Puranas (From Sarala Das to Modern times)—100.

Paper II—Kavyas—Medieval and Modern—100.

Paper III—Songs and Lyrics (From Baudha Gan O Dohan to Modern times)—100.

Paper IV—

Part I—Drama and Novel—50.

Part II—Stories, Essays and satires—50.

Paper V—Histories of language and literature and principles of Philology—100.

Paper VI—Principles of literary criticism, Western and Indian, and Principles of Oriya Prosody—100.

Paper VII—Subsidiary languages (Pali and Prakrit 50 marks + Sanskrit 50 marks).

Paper VIII—Two essays or one dissertation on any literary topic covering about twenty thousand words—100.

(NOTE :—The existing syllabus for the M.A. examination in Oriya appears to be inadequate, fragmented and unsuitable for coherent and comprehensive study of the whole subject. Such an

important subject like Poetry, for instance, is placed in two papers. The Kavya, perhaps the most peculiar feature of the Oriya literature has no paper at all. History of Oriya literature for which there is no authoritative and comprehensive book as yet, has no reason to usurp one full paper, nor has History of Oriya language any more claim to another full paper. The Puranas and Epics are completely left out. The word "Poetry" cannot cover such stupendous experiments. The present syllabus is irritatingly burdened also with such absolutely non-literary topics as Orissan Vaisnavism and Gaudiya Vaishnavism which are fit only for Theological symposia. These therefore have not been permitted any place of undue importances in the proposed syllabus. The so-called subsidiary language has not much relation or utility to the main subject. My information is that generally Hindi or Bengali, the latter mostly, is taken up and the candidates are tested in puerile fashion. Even without being a part of Oriya M.A. Examination, these languages are now studied in remote interior of the State by even semiliterate girls. So, there is no point in burdening the M.A. Syllabus with such unnecessary stuff. On the other hand, feeling the importance of a back-ground of Pali and Sanskrit for any scholar in Oriya, I have provided both, in a compulsory paper, in place of two papers i.e., Pali plus Prakrit and the subsidiary language. In my recasting I have tried to eliminate these defects and to present a simpler and more comprehensive one. A tentative list of text-books and reference books covering the different papers is also appended, to enable members of the Academic Council to understand how the proposed syllabus shall give a more complete and comprehensive picture of Oriya literature and shall be more intellectual in scope and content, than the existing one. It will be in the appropriate attitude of the University, if for the study of such common topics as principles of Philology and literary criticism, students of the Oriya M.A. Classes were allowed to join their friends in the English M.A. Classes. Those of the English section would be amply rewarded, I believe, if they attended a few lecturers on Sanskrit poetics in the Post-Graduate Oriya Department. Such mutual co-operation between these two important Literature Departments of the University is sure to generate a healthy cultural atmosphere which is most desired)".

ପରିଶେଷ—୪

ପରୀକ୍ଷାର ପୁରକ୍ଷା ।

ବିଦ୍ୟାକ୍ଷେତ୍ର ଆଜି ତାର ପୁଣ୍ଡର ପବିତ୍ରତା, ଶାଲୀନତା, ଗାୟୋର୍ଧ୍ଵ ଓ ଗୁରୁତା କିପରି ସଭ୍ୟ ନିର୍ମଳତା ସହିତ ହସଇ ଚାଲିଛି ଓ ତାହା ଆଜି ସନ୍ଧାମକ ବ୍ୟାଧ ପରି ଆମ ଦେଶରେ କି ସବରେ ପରିବ୍ୟାୟ, ତା'ର ବିଶ୍ୱାସିକାମୟ ସରେତନତା ମତେ ପ୍ରଥମେ ଆଖି ଦେଲ,—ଜଣେ ଉଚିତ ପଦସ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ-ଅପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟତ, ଅଶୋଭନୟ ଓ ଅବୈଧ, ନିମ୍ନଦର ପତ୍ରଟି । ପତ୍ରରେ ଥିବା ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଯଥାର୍ଥତା ଓ ଅଜ୍ଞତା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଦେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେହିଁ କେତୋଟି ଟିପ୍ପଣୀ ସହିତ ମୋର ଉଭିରଟି ସନ୍ଦର୍ଭରେ କରି ରଖିଲି । କୌଣସି ଛୁଟ ଏପରି ଲେଖିଥିଲେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନିୟମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସବରେ, ବୟସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ହୁଏଇ ତାକୁ କେବଳ ସାବଧାନ କରଇ କ୍ଷମା ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ଜଣେ ଉଚିପଦ-ଓ-ଦରମା ବିଶ୍ୱାସ ଅଧ୍ୟାପକ ଯେଉଁଠି ଏପରି କର୍ମ କରନ୍ତି, ସେଠି ଏ ଅପରାଧକୁ ଗହୁତତମ ଜାଗନ୍ତୁ ଅଭ୍ୟାସ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ; ଯାହାକି ଏକ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଯୋଗଳମ ନିନ୍ଦନୀୟ ଅବସ୍ଥା । ଆମେ ଆଜି ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ପଢ଼ିଛେ କି ? ଯେ କୌଣସି ସର୍ବ ଦେଶରେ ଏହି ପଦ ଯୋଗୁ ହିଁ ଏହି ଅଧ୍ୟାପକ ନିଶ୍ଚିତ ସବରେ ତାଙ୍କ ପଦପଦ୍ଧତି ହସଇଥାନ୍ତେ । ଏଠି କିନ୍ତୁ ଦୂର୍ନୀତି, ଦୂରଭ୍ୟାସ ଓ ଦୂର୍ବଳି ଏପରି ସବରେ ଜାଗନ୍ତୁ ଧର୍ମରେ ପରିଣତ ହେଲଣି ଯେ, ଏ ସବୁର ବିପଶ୍ଚାତ ହିଁ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ନ୍ୟୁଗ୍ରାର୍ଥ ଦଳର କଷ୍ଟଶୂଳ ବ୍ୟାପାର । ପୁଣି ଏପ୍ରକାର ତଥାକଥାତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଟୀ-ସ୍ଥାର୍ଥ-ଫରନ୍ତକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପତ୍ରପଦିକା ମଧ୍ୟ ଠିଆ,—ତିଫେଣ୍ଟର, ଅନ୍ତର ଫେଅପ୍ସ୍‌ଲ ! ପରଣ୍ଡା କଣ ? କିନ୍ତୁ ଦେଶବାସୀ ଏହାର ମାରାମକତା କ୍ଷମେ ବୁଝିବେ ଓ ତଦନୁଯୀକା କଠୋର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ବୋଲି ଆଶା ରଖି ହିଁ ଏଠାରେ ଏହି ଦୂର୍ଦୟାୟକ ଅଭିଜ୍ଞତାଟି ଲେଖି ରଖିଲି ।

ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପତ୍ର ।

ମାନମଣେସୁ,

ଆପଣ ନିଜକୁ ଜଣେ ବୌଢ଼ ବୋଲି ପଶଚିଦ୍ୟ ଦେଉଛନ୍ତି । ଜଣେ ନିରପେକ୍ଷ, ଉଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ମୋର ଏ ପର୍ମିନ୍ତ ଧାରଣା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କଥା ନୁହେ, କାର୍ଯ୍ୟ ଅସଲ ପ୍ରମାଣ । ତହିଁରେ ଆପଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଵରୂପ ପଦାରେ ପଡ଼ିଛି । ସାହୁତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ନ ଗୁହ୍ନିଲେ ବି ଆପଣ କି ହେଉଥିବା ତନିଧର ବାବୁଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁ-ଲିପିଟି ଛପାଇବାକୁ ପଠାଇଥିଲେ ଓ ମୋ' ପାଣ୍ଡୁ ଲିପିଟି ଯେପରି ଛପା ନ ହୁଏ, ସେଥିଲାଗି ଯାହା ଅନୁରାସ ସମ୍ଭବ, ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ? ସୁଖର କଥା, କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟକଙ୍କ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଭଲଭୂପେ ଅଛୟନ୍ତ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଗାଣ ଜଣଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନେ ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ ବାହାର ଦେବଙ୍କ ଅଗରେ କହୁଛି । କହିବା ଲେକ ଭିତରେ ଆପଣ ଜଣେ । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଆପଙ୍କ ପକ୍ଷପାଦିତା ବୁଝି ପାରିଛନ୍ତି । ମୋ ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇବାରେ କୌଣସି ଅସୁରିଧା ହୋଇନାହିଁ । “——” ନ ପଠାଇ, ଆପଣ ପ୍ରଦର୍ଶନକି ତନିଧର ବାବୁଙ୍କ ଖଣ୍ଡେ ଚଟି ବଢ଼ି ପଠାଇଥିଲେ । ରାମ—ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଜଣେ ସାଧାରଣ କବିତାରେ ସୌଜନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋ ନାମ ଶୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି । ମୋ' ପ୍ରତି ଏ ଅସୂୟାର ହେଉ କ'ଣ ? ଆପଙ୍କ ସ୍ଥାନ କ'ଣ ଏତେ ଲେଉମାୟ ହୋଇଛୁ ଯେ ମୁଁ ମାତ୍ର ବସୁଛି ? ନିଷ୍ଠିନ୍ତ ଭବରେ ଜାଣନ୍ତ ଯେ ଆପଣ ମୋତେ ପରିଚିତ ନ କଲେ ମୋର ବିଶେଷ ଷତ ନାହିଁ । ଆପଙ୍କ ସୁପାରିଶରେ ମୁଁ ବହୁନାହିଁ କି ଚନ୍ଦ୍ରବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଗରେ ପରିଚିଦ୍ୟ ପାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋରବାନ୍ତି ବୋଧକରେ, ସେ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଗରେ ଆପଣ ନାହାନ୍ତି । ଆପଣ ନିଜେ ଗୋଟା ଭରତବର୍ଷରେ ଅପରିଚିତ । ମୋର ପଶଚିଦ୍ୟ ନ ଦେଲେ ଦୁଃଖର ହେଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସୁଯୋଗ ଆପଙ୍କୁ ଦିଆଗଲ, ତା'ର କି ଅପନ୍ୟବହାର କଲେ, ତାହାହିଁ ଭାବୁଛି । ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅବଗ୍ରହ କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ତାହା ସୁଜିଭୁତ ହୋଇ ଏଇ ଆକାରରେ ଦେଖା ହେଲା । ପ୍ରତିବାଦ ନ କରିବା ଅନ୍ୟାୟ ହେବ ବୋଲି ଅନିଛା ସତ୍ତ୍ଵ ଲେଖିଲି । କବିବର ରାଖାନାଥ ଲେଖକ-ମାନଙ୍କୁ କି ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିଲେ, ଆପଣ କି ପରମାର ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି, ଟିକିଏ ଭାବିବେ । ମୁଁ ଏହା ଲେଖି ଦୁଃଖିତ, କିନ୍ତୁ ଭାବ ଗୁପ୍ତ ରଖିବା ଅଭି ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ଆପଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା, ତାହା ଦୂର ହୋଇ ଯାଇଛୁ । ଆପଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସେଥିଲାଗି ଦାସୀ କାଣିବେ ।”

। ଉଚ୍ଚ ।

ଲେଖକର ଉତ୍ତର ଓ ଟିପ୍ପଣୀ

କଟକ

ତା ୧୨ | ୯ | ୧୯୫୮

ପ୍ରସ୍ତୁ—

ତମର ୧୦ | ୮ | ୫୮ ପଥଟି ପାଇ ତମକୁ ଅନ୍ତରର ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉଛି । ତମେ କିନ୍ତୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ମିଳକଥା ଲେଖିଛ । ହୁଏଇ ଘଟଣା କ'ଣ ଜାଣିଲ । କେବଳ କଳ୍ପନା କରିଛ ।

ତମେ ଲେଖିଛ—“ସାହିତ୍ୟ ଆକାଢ଼େମୀ ନ ଗୁହଲେ ବି ଆପଣ କି ହେଉରୁ ଚନ୍ଦଧରବାବୁଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଛପାଇବାକୁ ପଠାଇଥିଲେ ।”

ଏ ଅଭିଯୋଗର ତ କୌଣସି ହେଲେ ସତ୍ୟ ନାହିଁ; ବରଂ ଲାଗ ବର୍ଣ୍ଣ ତଳେ ଚନ୍ଦଧରବାବୁଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ପଞ୍ଜୀଗୀତର ଏକ ଉଚ୍ଚବାଜ ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମୋ ବିଶ୍ଵରକୁ ଆସିଥିଲ । ମୁଁ ତାହା ଯେପରି ଅଛୁ ବା ଥିଲ, ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ବାହାରକୁ ବାହାରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ମତ ଦେଇଥିଲ । ସେଥାପାଇଁ ଚନ୍ଦଧରବାବୁ ମତେ ବରାବର ଦୋଷ ତେଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ତ ମୁଁ ଆକାଢ଼େମୀକ ପଠାଇ ନାହିଁ । ଏ ଖବର ତମେ ଆକାଢ଼େମୀ ଅନ୍ତିଷ୍ଠରୁ ଲେଖି ରୁହିପାର ।

ତମର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ହିଁ ଏବେ ମୋ ବିଶ୍ଵରକୁ ଆସିଥିଲ । ସେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସାଥରେ ତମର ମୋଟା କିତାବ ‘—’ କୁ ମିଳାଇ ପଡ଼ିଲ । ଦେଖିଲ ବିଷୟ ଏକା । ଯାହା ଆଗରୁ ବହୁ ଆକାରରେ ବାହାର ସାରିଛି, ତାହା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଢ଼େମୀର ପ୍ରକାଶନ ବୋଲି ପୁଣି ବାହାରିବ କିପରି ? ପୁଣି ଯଦିବା ସାହିତ୍ୟ ଆକାଢ଼େମୀ ପନ୍ଥରୁ ଓଡ଼ିଆ ପଞ୍ଜୀଗୀତର ଏକ ଚମ୍ପନିକା ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତେବେ ତାହା କୌଣସି ମତେ ଚନ୍ଦଧର-ବାବୁଙ୍କ ସଂଗ୍ରହକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପେକ୍ଷା କର ନପାରେ । ଯାହା ଅନ୍ୟାୟ ହେବ । ଯାହା ତମର ଓ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠାଂଶ ଏକାଠି କରି ବାହାର କରିବ, ତାହାହିଁ ହେବ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ।

ମୁଁ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଢ଼େମୀକୁ ମୋର ଏଇ ନିରପେକ୍ଷ ମତ ହିଁ ଦେଇଥିଲ । ଯଦି ଚନ୍ଦଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ (ସେ କି ଗୋଟୀ ଭାବରେ ତମର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ହୋଇ ପାରନ୍ତି, ମୋର ଆଦୋଈ କିଛି ନୁହନ୍ତି) ନ୍ୟାୟ ବିଶ୍ଵର ଦେବାରେ ତମେ ତମ ‘ସୌଭାଗ୍ୟ’ର ଅନୁରୟ ବୋଲି ମତେ ଧର, ତେବେ ମୁଁ ତମର ଅଭିଯୋଗ ଓ ଆଭଶାପକୁ ଆନନ୍ଦର ସହି ମୁଣ୍ଡପାତି ନେଉଛି ।

ତମ ପତ୍ରରେ କି ଏଗନ୍ଧିଶନ୍ କଥା ଉଠେଇଛ, ମୁଁ ୦ଭରେ ପାରୁନ । ଯଦି ସାହୁତ୍ୟ ଆକାଶେମୀ ଉଚିତରୁ ଦିନୀରେ ହୋଇଥିବା ସ୍ଵର୍ଗକ ଏଗନ୍ଧିଶନ୍ର କଥା କହୁଛି, ତେବେ ବି ତମେ ଭୁଲ ହୁଅଇ ! କାରଣ, ଅଞ୍ଜିବାରୁ ହୁଏ ତା'ର ବୁନ୍ଦରେ ଥିଲେ । ତା' ସାଙ୍ଗେ ମୋର କୌଣସି ସମର୍ପନ ନ ଥିଲା ।

ରଂଗାଜି ପ୍ରବନ୍ଧ କଥା ଲେଖିଛ । ମୋର ମନେ ହେଉଛି, ତମର ନା ତ ସେଥରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ସେ ଲେଖା ମୋ' ପାଖରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ନାହିଁ । ତେବେ ଏତକି କହୁବାରେ ମୋର କୌଣସି ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ ଯେ, ତମ ନା ଯଦି ମୁଁ ଛୁଟି ଯାଇଥାଏ, ତେବେ ତାହା ଏକ ସେରାଥୟ ଓମିଶନ୍ ନିଷ୍ଟୟ ।

ପ୍ରିୟ—, ତମ ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ନିଜେ ଶୁଭ ବେଣୀ ଜାଣେ ଯେ ମୁଁ ଅଦୌ ଉଚ ବା ଲେଭନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ପୁଣି ମୁଁ ଶୁଣରେ ଓ କର୍ମରେ, ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଭବରେ ଅପାଂତ୍ରୟ । ତମେ ମୋ ଆସନ ପାଇଁ ଲେଇ କରିବା ତ କୌଣସି କାରଣ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତମୁକୁ ମୋର ପ୍ରତିଦ୍ୱନୀ ବୋଲି ଭବିବାର କଳ୍ପନା ବା ମୋ ମନକୁ ଆସନ୍ତା କାହିଁକି ? ତେବେ ଏତକି ମୋର ହୃଦ୍ବୋଧ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ‘ଉଚ’ ବା ‘ଲେଭନୀୟ’ ଆସନରେ ବସିଥାନ୍ତି ଓ ସେ ଆସନରୁ ତମ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟାୟ କରିଥାନ୍ତି, ତେବେ ଏହା ନିଷ୍ଟୟ ଯେ ତମୂ ମୁଁ ଏ ପ୍ରକାର ଚିଠି କେବେ ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି ।

ତମେ ନିଜ ଶୁଣରେ ଆଜି ଧନୀ, ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପ୍ରଧାନ । ତେଣୁ ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦ ତମର ଅନାବଶ୍ୟକ । ତଥାପି ପ୍ରାଣର ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଉଛି ।

| ଇତି ।

ତମର ଶୁଭକାଂକ୍ଷା
ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ଟିପ୍ପଣୀ—୧

ଟାଉଟରିର ବ୍ୟାପକ ଅଭ୍ୟାସ ହିଁ

ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କର ଆସଚରିତରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ହଠକାରିତା ସମର୍ପରେ ନିଜର ଅଭିଜତା ଗୁଡ଼ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏକାଧିକ ବନ୍ଧୁ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ଉଚିତପଦ୍ଧତି ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ଏ ଲେଖକ ନିଜଟକୁ ନିଜ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ବାଧା ଆଶାକା କରି ଉପରୋକ୍ତ ଅଭିନ୍ଦନ ଓ ଅବୈଧ ପଦ୍ଧତି ଲେଖି ପାରିଥିଲେ, ପଣ୍ଡିତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ବାରସ ଅଭିଜତା ମଧ୍ୟ ସେହି ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସଂପର୍କରେ । ସେ ନ ହୋଇ, ଆଉ ଯେ

କେହି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେଥିରୁ ଆଜି ଆମର ନୈତିକ ଦୁରବସ୍ଥା କେତେବୁର ତାହା ବୁଝିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷକ-ଅଧ୍ୟାପକ ସବୁ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଅଭ୍ୟସ୍ତ, ସେଠି ଏକ ସୁଷ୍ଟିତେଜନ ଉଦ୍ୟମଗୀଳ ଜାତି ଗଡ଼ିବା ଅସ୍ମୁବ ନୁହେଁ କି ? ପାଠକେ ଦେଖିପାଇବେ ବୋଧହୃଦୟ, ମୋ ଅଭିଜ୍ଞତା ସହିତ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବିଶ୍ୱାଶଙ୍କ ଅଭିଜ୍ଞତା କିପରି ପୁରା ଖାପ ଖାର ଯାଉଛି ।

“ × × ଧର୍ମର କର ମୋ ଦ୍ୱାରା ଅସଥା ସୁବିଧା କରଇ ନେବାକୁ ବାହାରନ୍ତି, କମ୍ । ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ କୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଉପାଧ ପାଇଁ ପ୍ରବଂକ ଲେଖିଥିଲେ । ତାହା ପର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ କରିବାକୁ ଉନ୍ନିଜଣଂକ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଭାବରେ ମୋ ନାମ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଚେଷ୍ଟା କର ମୋତେ ରଖାଗଲ ନାହିଁ । ସେହି ଅଧ୍ୟାପକ ସୁଣି ୧୯୪୯ ମସିହାରେ ସରକାରୀ ପାହ୍ୟାରେ ଉଚ୍ଚପଦ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ପବ୍ଲିକ ସର୍ବସ୍ତୁ କମିସନ୍‌ରେ ପର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ହେବା ସ୍ଥିର ହେଲା । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଉପରେକ୍ଟର ସେଥିପାଇଁ ସେହି କମିସନ୍‌ରେ ବସିବାକୁ ମତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସରକାରଙ୍କ ସହ ମୋର ମତଭେଦ ସହେଁ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ମୁଁ ସ୍ଥିକୃତ ଜଣାଇଲା । ସେଥିପାଇଁ ଦିନ ୧୦୦୦ ହେଲା । ମାତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା ଯେ ମତେ ଧର୍ମର କର ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ଉଭାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସୁତରଂ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ମହୀଙ୍କଠାରୁ, କୌଣସି ବଡ଼ କର୍ତ୍ତ୍ଵପରିଷକ୍ଷଣ ଧରି, ମତେ କଟାଇ ଆଉ ଜଣକୁ ଦିଆଇ ଦେଲେ । ” (ଅର୍ଜ ଶତାବୀର ଉତ୍ତିଷ୍ଠା ଓ ତହିଁରେ ମୋ ଖ୍ଲାନ । ୧୯୫୦ ପ୍ରଃ: ପଃ:)

ବୁଟୀଶ୍ ରାଜତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ବଢ଼ିଥିଲେ ସେମାନେ ଏ ବାହସ୍ତବା କଲନ୍ତିନା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ରଂଲଣ୍ଟର ମାରତମ ନାଗରିକ ମଧ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ଉପରେ ‘ଧର୍ମର’ କଲନ୍ତିନା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏବଂ କୌଣସି ଦେଶରେ ଏହା ହୋଇ ପାରେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ଯିବେନି । ଭାରତପ୍ରଦେଶ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପି. ଏଇଚ. ଡି. ଓ ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ୍ ସ୍କ୍ରିପ୍ଟ କରିବାରେ ଭନ୍ଦ ଭନ୍ଦ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ପ୍ରଫେସରମାନଙ୍କର ଏବେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଗୁଲିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ଏହିପରି ପର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ଫାର୍ମ ସବୁ ଠିଆ କରି ଜାତିଭାବରେ ଆମେ ଯେ ପଳେ ପଳେ ଆସଦୁଇଥା କରି ଗୁଲିଛୁ, ଏଥରେ କି ସନ୍ଦେହ ଥାଇପାରେ ? ସୁଣି ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ମାସେ ମାତ୍ର ପରିଶ୍ରମ କଲେ ଏମ.୩.ର ଅନୁତଃ ସେକେଣ୍ଟ କ୍ଲାସ ମିଲିଯାଏ, ସେଥିରେ ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ ସୁନା ମେଡାଲର ବା ସେ ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟାପନାର ମଧ୍ୟ କି ମୂଲ୍ୟ ? ଜୀବନଯାକ ଥାର୍ଡକ୍ଲାସ, ଅଥବା ଏମ.୩.ରେ ଗୋଲ୍ଡ ମେଡାଲ ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ ! ଏହା ଉଭୟ ପରିହାସ ଓ ପରିଭାପର କଥା ଛାଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଏପରି ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ ଯେ ସପୁରୁ ବିଷୟ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ-ବର୍ଗ ପ୍ରତି କେବଳ ନୁହେ, ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ଏକ ଅସମ୍ଭାବନ, ଏହା ଭାବ ଦେଖିବାର କଥା ନୁହେଁ କି ?

ନୋଟ୍—୨ ରାଧାନାଥୀ ଉତ୍ସାହ ଓ ଶୟା ସାଲୁୟଟ୍

ଏହି ଲେଖକଙ୍କୁ ଗାଲିଦେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ହିଁ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ମୋର ଅଧିମ ନାମ ସହିତ କବିଗୁରୁ ରାଧାନାଥଙ୍କ ନାମ ଉଚାରଣ କରି ମତେ ଅସ୍ତରନ ଗୌରବ ଦେବା ସାଥେ ସାଥେ, ‘ରାଧାନାଥୀ’-ଉତ୍ସାହର ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଉଠାଇ, ନିଜ ବିଷୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟରେ ହିଁ ନିଜର ଯୋରତମ ଅଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । କାରଣ, ରାଧାନାଥ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଯୋଗ୍ୟକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ଅଯୋଗ୍ୟତାର ଅଭିନନ୍ଦନପାଇଁ ଏହା ଏକ ଯୋର ଅଜ୍ଞପ୍ରଗ୍ରହ ମାତ୍ର । କୌଣସି ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ଲେଖକ ତାହା କରି ପାରେନା, ରାଧାନାଥ ତାହା ଆଦୌ କରିନାହାନ୍ତି, କୌଣସିଠାରେ । ତରୁଣୀ ନାଶ-କବି ଅନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ମଧ୍ୟ ରାଧାନାଥ କବିତା ଆଦୌ ନ ଲେଖିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଓ ତାହା ଯଥାର୍ଥ ଉପଦେଶ ଥିଲା । ଅଧ୍ୟାପକ ତାହା ଜାଣି ନ ଥିଲେ, ଜାଣି ରଖିଲୁ ଓ ସେଥିରୁ ଶିଖିଲୁ । ପ୍ରକୃତ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ଲୈକଠାରୁ ସାଲୁୟଟ୍ ପାଇବା ଏତେ ସହଜ ବୋଲି କେବଳ ଏଇ ତ୍ରେଣିର ଶୟା-ଡ଼ିଗ୍ରୀ-ଲବ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକମାନେହିଁ ଦାଖା କରି ପାରନ୍ତି । ଏ ଅଧ୍ୟାପକେ ବୁଝିରଖିଲୁ ଯେ, ରାଧାନାଥର ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ସାଲୁୟଟ୍ ଦେଇପାରେ କେବଳ ମେହରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ । ରତ୍ନକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇପାରେ, କେବଳ ଆଉ ଏକ ଇତର । ପଢ଼ିପଢ଼ିକାରେ କୁଣ୍ଡାର ଭୟ ବା ପଦସ୍ଥ ପ୍ରତିବଶାଳୀଠାରୁ ଅନିଷ୍ଟର ଭୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ସାଲୁୟଟ୍ ଦେଇ ନ ପାରେ କୌଣସି ଅଯୋଗ୍ୟତାକୁ, ଯେପରି କରୁଛିଲୁ ଏବେ ବହୁ ଲେଖକ-ଅଧ୍ୟାପକ । ମୁୟବୁଆଳ ଆଭ୍ରମୀରେଣାନ୍ ସୋସାଇଟି ବା ପରମାର-ପ୍ରଶଂସା-ସାହିତ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ ସାଲୁୟଟ୍ର ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତର ରହେନା । ଏବେ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟରେ ସେ ପ୍ରକାର ପାରମରକ ପୁଣି-ଶାନର ପ୍ରଚୁରତା ମଧ୍ୟ ବେଶ ଲକ୍ଷିତ ହେଉଅଛି । ତେଣୁ ଭବନା କ'ଣ ? ଏଇ ଲେଖକ ତା'ର ସାଲୁୟଟ୍ କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନ୍ ସ୍ରୁଷ୍ଟା ଓ କର୍ମୀଙ୍କୁ କେବଳ ଦେଇ ଅସିଛି । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ-ଗଜାଧର ଶ୍ରୀମାତ୍ରେ-ବ୍ରଜନାଥ—ମନକଣ୍ଠ—ରାଧାନାଥ—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କେଦାରନାଥଙ୍କ ପର ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—ଓ—ସାଧନାବନ୍ତ, ହୁଏତ, ତା'ଠାରୁ ପ୍ରଥମ କରି ଯଥାର୍ଥ ପୁଜା ପାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଇକର, ଅଯୋଗ୍ୟକୁ ସାଲୁୟଟ୍ ବା ଉତ୍ସାହ ଦେବାରେ ସେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ନୁହେଁ । ପୁଣି ପାଠକେ ଜାଣିରଶିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଲେଖକ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ପ୍ରାଣରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧିନା ଜଣାଇଛି, ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲେଖକଙ୍କୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲେ ଓ ତାକୁ ଅନୁଗୃହୀତ ମଧ୍ୟ କରି ନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସାଲୁୟଟ୍ (ଅବଶ୍ୟ, ଅନ୍—ଡିଜିଟ୍ରୀ) ଦେଲେ ଲେଖକର ବହୁବିଧ ପାର୍ଥି'ବ ଉନ୍ନତ ହୋଇ-ପାରିଥାନ୍ତା, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଲେଖକ ଦେଇପାରି ନାହିଁ, ତାହା ଲେଖକ ପଞ୍ଜରେ

ଉତ୍ତୟ ବୈଷୟିକ ମୂର୍ଖତା ଓ ଦୁର୍ଭଗ୍ୟ କହିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଲେଖକର ବିବେକକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ରଖି ପାରେ । ସେହିହିଁ ପରମ ଲଭ ।

ନୋଟ୍— ୩ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସଙ୍କଳନ ଉପରେ ମିଳିତ ଅଭିମତ ।

ଏହି ବରେଣ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ମୋର ପ୍ରତିକୂଳ ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀକୁ ଅପୀଲ ମଧ୍ୟ କଲେ । ଫଳରେ ଏକ ସବ୍-କମିଟି ଗଢା ହେଲା,— ପ୍ରକ୍ରିଯା ପ୍ରଧାନ, ଗୌଶା କୁମାର ବ୍ରଜା ଓ ଏ ଲେଖକକୁ ନେଇ । ଏହା ଜଣାଶୂଣ୍ୟ କଥା ଯେ, ବ୍ରଜା ଓ ଧାନ ଏ ଲେଖକର ମତକୁ ମାନ୍ୟିବାର କୌଣସି ଅଶଙ୍କାର କାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ବେଳେ ଆଲୋଚନା କରି ମୁଁ ଯାହା ମତ ଦେଇଥିଲା ଅଗରୁ, ଠିକ୍ ସେହି ମତକୁ ଆକାଡେମୀକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ତାହା ଏହି ଯେ,—
(୧) ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସଂଗ୍ରହର ଖାଣ୍ଡିତ୍ବ ବା ସାହିତ୍ୟକ ଶରୀରକାରୀ ଉଚ୍ଚବିଜ୍ଞାନ-ସମାଜରେ ସମାଦୃତ ହୋଇନାହିଁ ।
(୨) ଏଥରୁ ଅଧିକାଂଶ ଯାହାକୁ ପଲ୍ଲୀକବିତା କୁହାଯାଉଛି,
ତାହା, ତା ଆବୋ ନୁହେଁ ।
(୩) ତା'ପରେ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଅଳ ରେଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାରେ
ଛପା ହୋଇ ମାର୍କେଟରେ ମିଳୁଥିଲା ବେଳେ, ଅଧ୍ୟାପକ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନୂତନ-ପୁସ୍ତକ
ବୋଲି ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀକ ହାତୁଡ଼େଇବା ଏକାନ୍ତ ଅନୁଚିତ ।”

ପୁସ୍ତକରେ ସଂଖ୍ୟା, କୌଣସି ଭାଷାର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ,
ସେହି ଭାଷାର ସାଧନା ଓ ଦ୍ରୁତଭାବୁ ରେକର୍ଡିକାରିକ୍ କବିବା ଓ ଲେଖକଙ୍କ ଅଭିଭାବକ
ସେ ସବୁକୁ ଆଣିବା, ଯଦି ତାହା ଅଙ୍ଗତ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ଜୀବନମୟ
ସାଧନାକୁ ଚପାଇ, ନିଜ ଶତ୍ରୁଆଳୀ ଓ ପଦର ସୁବିଧା ଯୋଗୁ ସେହି ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ
ଦୃଷ୍ଟି ସାଧକର ଗୌରବକୁ ଆମସାନ୍ତ କବିବାର ଏକ ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ, ଓଡ଼ିଶାରେ
ଏହି ଅଧ୍ୟାପକ ଚିନ୍ତିତ ହେବାର ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତାକି, ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ପୁସ୍ତକଙ୍କ,—
“ଦେଖନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ସଂଗ୍ରହରେ ଏହି ଅଛୁ କି ନାହିଁ. ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସଂଗ୍ରହରେ
କିଛି ଯୋଗ କରି ପାରିଲେ, ଖୁସି ହେବି,”—ଏତକ କହି ପଠାଇ ଦେବା ?

ଶୋଭଣ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ମେହେର କଲେଜ ସାମାରେ ସୀମାନୋଳନ ।

୧୯୫୭, ଜାନୁଆରୀ ୧୯ ତାରିଖ ସାମାରେ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର କଲେଜର ସେ କାଳର ନେଉସ୍ଥାନୟ ପିଲାଏ ମତେ ମୋ ବଜାଲେରେ ଆସି ଦେଖାକଲେ ଓ ଜଣାଇଲେ ଯେ, ସେମାନେ ସୀମାକମିଶନର ଓଡ଼ିଶା-ପ୍ରଦୂତ ରସ୍ତା ବିବୁଦ୍ଧରେ ତହିଁ ଆରଦନ (୧୦ ତାରିଖ) ଠରୁ ପ୍ରାଇକ କରିବେ ।

ସେତେବେଳକୁ କଟକରେ ବୋଧତ୍ୱରେ ପାଞ୍ଚଦିନ ଖଣ୍ଡେ ଷ୍ଟ୍ରୀକକ ଉତ୍ୟାଦି ଝଲୁଛୋଇ ସାଇଲଣ୍ଡି । କଟକରେ ଟ୍ରେନ-ବସ ଚଲାଇଲ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଆମେ ସେତେବେଳେ ସମ୍ବଲପୁରରେ କଟକର ଖରେ ପାଉଥାଏ, କଲିକତା ଲାଗଜ-ମାନଙ୍କ ପ୍ରମୟରୁ । ପିଲାଏ ସେ ସବୁ ପ୍ରତ୍ୟେ ପଢ଼ି ଉତ୍ୟକୁ ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । ତଥାପି, ମୋ' ଆଗରେ ଷ୍ଟ୍ରୀରକ୍ କରିବାର ପ୍ରତ୍ୟାବ କରିବାରୁ, ମୁଁ ସେମାନକୁ ଷ୍ଟ୍ରୀରକ କରିବାର ବ୍ୟର୍ଥତା ବୁଝେଇ କହୁଲି ଯେ “ତମେ ପିଲେ ଏଠି ଶୋଭାପାତା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼େଇକଳା-ଖରପା” କିପରି ତମ ହାତକୁ ଆସିଯିବ ବୋଲି ଭାବୁଛ, ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନି ।”

କଥାକୁ ବାଆଁ ରେଇ ପିଲେ କହିଲେ — “ସାର୍, ସୁଖ, କଟକ, ବାଲେଶ୍ୱର ଭୁବିଆଡ଼େ ପିଲେ ଷ୍ଟ୍ରୀରକ କଲେଣି । ଆମେ ନ କଲେ ଅୟୁନ୍ଦର ହେବ । ଆମେ କେବଳ ଦୁଇଦିନ ସହାନୁଭୂତ ସ୍ତୁତକ ପ୍ରାଇକ କରି, ଫେର, କୁଟୀରେ ଯୋଗ ଦେବୁ ।”

ତରୁଣମାନଙ୍କର ଅତିରିକ୍ତ ଉତ୍ସାହ-ବାସ୍ତ କୌଣସି ନିର୍ଗମନ-ନଳୀ ଦେଇ ବାହାର ନ ଗଲ ଯାଏଁ, ସେମାନେ ଶାନ୍ତ ହେବେ କି ? ମୁଁ ତେଣୁ ଆଉ ବାଧା ଦେଲିନି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଆଦାୟ କଲି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଷ୍ଟ୍ରୀରକ ଯେପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ଓ ଜନସାଧାରଣ ଓ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତ ପ୍ରତି ସାମାନ୍ୟ ଅସୁରିଧା ଯେପରି ସେମାନେ ସଷ୍ଟି ନ କରନ୍ତୁ । ସେମାନେ ପରମ ଉତ୍ସାହରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଦେଇ ବୁଲିଗଲେ ।

୧୦ ତାରିଖ ଜାନୁଆରୀ, ୧୯୫୭, ମେହେର କଲେଜ ଖୋଲାଥିଲ । ପ୍ରିନ୍ସପାଲ ଓ ଲେକ୍‌ରରମାନେ ଯଥା ସମସ୍ତରେ କଲେଜକୁ ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ପିଲେ ଆସିଲେନି । ସମସ୍ତ ଦିନ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଗୋଲମାଳ ସଦି ଘଟେ, ପିଲଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ତାହା ଜାଣିବାକୁ । କିନ୍ତୁ, ପିଲେ କୌଣସିଠାରେ

ଅସାମାଜିକ, ବା ବେନାଣିକ କିଛି କରିଥିବାର ଗୋଟାଏ ହେଲେ ସମ୍ବାଦ ଆମ କାନକୁ ଆସିଲାନି । ସମ୍ବଲପୁରର ଉତ୍ତରକାଳୀନ ତେବୁଟି କମିଶନର ଓ ଏସ୍. ପି., ଦୂରେ ଯଦିଓ ପ୍ରିନ୍ସପାଲଙ୍କର ଅତି ଜଣାଶୁଣା ଥିଲେ, ଥରେ ହେଲେ ପ୍ରିନ୍ସପାଲଙ୍କୁ ଫୋକରେ ଜଣାଇ ନ ଥିଲେ ଯେ, କଲେଜ ପିଲେ ନଗର ବା କରେଷରେ କାହିଁ ଅଣୋଦନୀୟ ଗୋଲମାଳ କରିଛନ୍ତି ବା କରୁଛନ୍ତି ।

‘‘୧୦ ଭାରିଖ କଟିଗଲ । ମୁସବିନ ପରି ୧୧ ଭାରିଖ ୧୦୩୦ ମୀନିଟନେଲେ ମୁ କଲେଜକୁ ଦିବା ପୃଷ୍ଠାରୁ ପରେ କିଛି ଖାଉଛି, ଏଇ ସମସ୍ତରେ ଦଳେ ପିଲ ଦବିତି ଆସି ଡାକ ଗ୍ରୁହନ୍ତି ଯେ, “ପାର୍ ଅସନ୍ତ, ପୋଲିସ୍ ପାୟାର କରୁଛି ପିଲଙ୍କ ଉପରେ ।”

ମୁ ଖିଆ ଗୁଡ଼ି ପିଲଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁଲ । ଯାଇ ଦେଖେ ଯେ, କଲେଜ କମାରିଣ୍ଟ୍ ଲେକାରଣ୍ୟ । ଗୁଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ବାହାର ଲେକ ହିଁ ବେଶୀ । ଗୁରିଆତୁ ଉଚାଇଟା ଫିଙ୍ଗା ଯାଉଛି ।

ପ୍ରିନ୍ସପାଲଙ୍କର ପୋଲିସକୁ ରକ୍ଷା ।

ମୋର ପ୍ରଥମ ପ୍ରତିଦିନ୍ୟା ହେଲା, ଏଇ ଇଟା-ପଥର-ଫିଙ୍ଗା ବନ୍ଦ କରିବା । ମୁଁ ପାଗଳ ପର ନୂତନ-କଲେଜ-ବିଲ୍ ତୀଂ ସାମନାରେ ଥିବା ଖୋଲ ପଡ଼ିଥିରେ ଗୁରିଆଡ଼େ ବୁଲି ଚିକାର କଲି ଇଟା ପଥର-ଫିଙ୍ଗା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ । ପାଖରେ ଥିବା ଗୁଡ଼ମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କଲି ସେମାନେ ଗୁରିଆଡ଼େ ବିଷ ହୋଇଯାଇ ପ୍ରଥମେ ଏଇ ଇଟା ଫିଙ୍ଗା ବନ୍ଦ କରନ୍ତି । କୌଣସି ମତେ ପୋଲିସକୁ ଉତ୍ସବକୁ ନ କରିବାକୁ ମୁଁ ବୁଝାଇ ଲାଗିଲି । ଉତ୍ସବକୁ ହେଲେ, ପୋଲିସ ପାୟାର କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଯଥାର୍ଥତା ପାରିବି । ଯାହାହେଉ, ମୋର ଗୁରିଆଡ଼େ ଚିକାର କରି ଡାକିବା ଫଳରେ ମୁଁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆସିବାର କେତେ ମିନିଟ୍ ଉତ୍ତରେ ହିଁ ଇଟାଫିଙ୍ଗା ପ୍ରକୃତରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ସ୍ବା ପରେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରେଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ମୁତ୍ତସ୍ତନ ରହିଥିବା ପୋଲିସ ଫୋର୍ସ୍ ଆଡ଼କୁ ଗୁଲିଲି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କଥା ହେବାପାଇଁ । ଠିକ୍-ଏଇ ସମସ୍ତରେ ଦେଖିଲି, କଲେଜର ଦ୍ଵିତୀୟ ଫାଟକ ନିକଟରେ, ସତକ ଉପରେ, ଦି’ ଗୁରିଟା ଲେକ ପୋଲିସ ଭ୍ୟାନ୍‌ରେ ନିଆ ଲଗାଇଛନ୍ତି । ମତେ ଦୂରରୁ ଧୂଆ ଦେଖାଗଲାଣି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଡ଼େ ଦବିତିଲି । ଦେଖିଲି ଅଗ୍ର-ସଯୋଜନମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମୋର ଗୁଡ଼ ବି ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅଗ୍ରିଦିନ୍ୟା ଦୂରରୁ ବନ୍ଦ କରଇ, ସେଠି ପିଲଙ୍କୁ ଏକ ଗ୍ରେଟ ବନ୍ଦୁତା ଏଇପରି ଦେଲି “ଦେଖ ପିଲେ, ଏ ଭାବ ଅନ୍ୟାୟ କାମ, ମୁଖ୍ୟତାର କାମ । ଏ ଭ୍ୟାନ୍ ଏସ୍. ପି. ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ ନୁହେ । ଏ ଆମ ଦେଶର ସମ୍ପଦି । ଜାତିର ଧନରେ କିମ୍ବା । ଏ ନଷ୍ଟ ହେଲେ, ଫେର ଆମର ପରିସାରେ ସ୍ବା ବଦଳରେ ଆଉ ଏକ ଭ୍ୟାନ୍ କଣା ହେବ । ତେଣୁ

ନଷ୍ଟ କରୁଛ କାହାକୁ ? ନିଜ ଧନକୁ ପିନା ? ଜାଗପୁ ସମ୍ପତ୍ତି ନଷ୍ଟ କରିନ । କାରଣ ତାହା ପୋଲିସ୍‌ର ନୁହେଁ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ।” ପିଲେ ଏ ଦୃଷ୍ଟିକେଣରୁ ତ ଘଟଣା ସବୁକୁ ଦେଖି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଦବି ଗଲେ । ତା’ ପରେ ମୁଁ ଦୂଇ ତିନେଟି ପିଲାଙ୍କୁ ପେଠି ମୋର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଜଗାର ରଖିଲି, ଯେପଣି କି ପୋଲିସ୍ ଭ୍ୟାନ୍ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅନଷ୍ଟ ନ ହୁଏ, ସେମାନେ ତା’ ଦେଖିବେ । ମୁଖର କଥା, ପିଲେ ମୋ କଥା ଅଛରେ ଅଛରେ ମାନିଥିଲେ । ବ୍ୟାପକ ଅସ୍ଵାକକତା ଉଚିତରେ ପୋଲିସ୍ ଭ୍ୟାନ୍ ଅଷ୍ଟୁଣ୍ଠ ରହିଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସ୍ନେହନ ଆଡ଼କୁ ଗୁଲିଲି । ଇଟା-ଗେଟମା ଫିଙ୍ଗା-ଫିଙ୍ଗି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ, କର୍ତ୍ତମାନ ଦଳେ ପିଲ ମୋ ପଛେ ପଛେ ଗୁଲିବାକୁ ଆଗମ୍ବନ କଲେଣି । ଆଗରେ, କଲେଜହାତାର ପାତେଶ୍ଵର ଉପରେ ରେଲ ଶ୍ଵେତନ ଆଡ଼ୁ ଗୁଲିଭର ନନ୍ଦକ କଲେଜ ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି, ଏକ ଭଲନ ଆର୍ମିଡ ପୋଲିସ୍ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ସଙ୍କେତ ମାତ୍ରେ ଫାୟାର କରିବେ । ରାତରେ ଲଗୁଡ଼ିକର ବାୟୋନେଟ୍-ସବୁ ଖରରେ ଚକ୍ର ଚକ୍ର କରିବାର ମୁଁ ହୁଷ୍ଟ ଦେଖିଛୁ । ତଥାପି ମୁଁ ପାଦେ ପାଦେ ଆଗେଇ ଗୁଲିଲି । ଏଇ ସମୟରେ ପୋଲିସ୍, ପଟ୍ଟ କେହି ହଠାତ୍ ଚିକାର କରି କହିବାର ଶୁଣାଗଲ—“ଆଉ ପାଦେ ଆଗେଇଛନ୍ତି, ଫାୟାର କରିବୁ ।” (ଓ୍ୟାନ୍ ଶ୍ଵେପ୍-ଫର୍ଣ୍ୟାତ୍-ଏଣ୍ ରଇ ଉଚିଲ୍-ଫାୟାର୍) । ଏହା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଦି’ଟା ପିଲ ମୋର ଦି’ଟା ହାତକୁ ପଛକୁ ଟାଣି ନେଲେ ଓ ଆଉ ଦି’ଜଣ ମୋ ଦି’ ଗୋଡ଼କୁ ଧରି ପକାଇ ମତେ ଅଟକାଇ ଦେଇ, ବିକଳ ଅଳଗୋଧରେ କହିଲେ—“ସାର୍, ଆଉ ଯାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ । ପୋଲିସ୍ ନିଷ୍ଠୁୟ ଏଇ ଫାୟାର କରିବ ।”

ଏକ ମୁହଁତ୍ରୀ, ମୁଁ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଳ ହୋଇ ପେଇଠି ଅଟକି ରହିଲି । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଯାଇଥାଏ, ବନ୍ଦୁ, ଏସ୍. ପି. ଶ୍ରୀ ଗୁମଙ୍କ ସାଥରେ କଥା ହୋଇ ଏହି ଗୋଲମାଲର ଏକ ଆପୋଷ ସମାଧାନ କରିବାକୁ । ଏଇ ସିବା ଉଚିତରେ ହୁଁ ମୁଁ ଦେଖି ଯାଇଥାଏ, ଏସ୍. ପି. ନିଜେ ମୋ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଉଚିତରେ ପଣି ଶୋଟେ ପିଲକୁ ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ ଉଡ଼ି ନେବାର । ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସେହିକ୍ଷଣି ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁଥିଲି ।

ମୁଁ ଏବେ କରେ କ’ଣ ?

ପୋଲିସ୍ ଅବୁରରେ । ଆମେମାନେ ପଥରକୁ ହୁଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରୁଛୁ । ବନ୍ଦୁକର ଅଗ୍ରଗମ୍ବୁଡ଼ିକ ପୁଣ୍କରଣରେ କକଚକ୍ର କରୁଛୁ । ସାମାନ୍ୟତମ ଅବୁରାବଣାରେ ପୋଲିସ୍ ନିଷ୍ଠୁୟ ଫାୟାର କରି ଦେଇପାରେ, ଭାବନେଲି । ଆଗ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ହେବ କୌଣସି ମତେ, ସେହି ଦୁର୍ବଳତା । ହଠାତ୍ ଅନ୍ତରର କି ପ୍ରେରଣା ବଲରେ ମୁଁ ଆସ-ସମର୍ପଣର ସଂକେତରୂପେ ଦୂରହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ଦେଇ ବାରମ୍ବାର

ରଙ୍ଗଜିରେ ଚକାର କଲି—“ମୁଁ ପ୍ରିନ୍ସପଲ୍, ତୁମ ଅଷ୍ଟିଷର-ଇନ୍-ଗୁର୍ଜଙ୍କ ସହିତ କଥା ହେବାକୁ ଖୁହେଁ ।” ମୋ ଦେଖାଦେଖି ପିଲ ବି ବର୍ତ୍ତିମାନ ଚତ୍ରକାର କଲେ—“ପ୍ରିନ୍ସପଲ ! ପ୍ରିନ୍ସପଲ ।”

ଯାହା ହେଉ ଭାଗ୍ୟର କଥା, ବର୍ତ୍ତିମାନ, ବନ୍ଦୁକସବୁ ଯାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚଳକୁ ନିଆଗଲା । ଯାତ୍ରା ବର୍ତ୍ତିମାନ ନିରୂପଦ ଭାବ, ମୁଁ ଷ୍ଟେସନ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଆଡ଼କୁ ଧାରେ ଧାରେ ଗଠି କଲି ।

ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ସେହି ସଂକଟକାଳରେ ମୁଁ ଯଦି ସାମାନ୍ୟତମ ଅସଂୟମତା କିଛି ଦେଖାଇଥାନ୍ତି, ଆଜି ଏହା ଲେଖିବାକୁ ମୁଁ ନଥାନ୍ତି । କେତେକ ପିଲ ଓ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ମୋ ସାଥରେ ଜୀବନ ହୁଅଇଥାନ୍ତେ, ସେହି ମୁହଁତ୍ତିରେ ।

ବର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ ଏସ. ପି. ଓ ଏସ୍. ଡି ଓର୍କ୍ ଭେଟି ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଅଇବାରେ ଲଗିଲି ଯେ ସେମାନେ ଦୟାକର ଯଥା ଶୀଘ୍ର ଖ୍ଲାନ ତ୍ୟାଗ କରି ବୁଲିଯାନ୍ତି । ସେମାନେ ଥିଲ ଯାଏ, ଗ୍ରୁହ ଓ ଜନତା ଭିତରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟାବଳୀ କମିବାର ଆଶା କରିଯାଏ ନା । ସେମାନେ ଯାହାହେଉ ମୋ କଥାରେ, ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଗ୍ରୁହ ଫେରିବାକୁ ବର୍ତ୍ତିଲେ । ଅଟକଥିବା ଝାରୟୁଗୁଡ଼ା-ସମ୍ବୁଲପୁର ରେଲ ବାନ୍ଧି ବର୍ତ୍ତିମାନ ବୁଲିଲ ।

ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଏ ଷେଷରେ ଏହା ଦେଖି ବିସ୍ମ୍ଯ ତ ହେଲି ଯେ, ଏସ୍. ପି. ଓ ଏସ୍. ଡି. ଓ ପ୍ରଭୃତି ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଭାଷଣ ଉଚ୍ଚ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥାନ୍ତି, ଯେପରି ହାମ୍ୟ କଳହରେ ଦୂରପଟର ଲୋକ ହେଉ ହେବାର କ'ଣ ଥିଲ ? ପିଲେ ଶ୍ରୀରାଜକୁ କରିବା ଉଚିତ କି ନା ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତରୁଣମାନେ ଦେଶ ଓ ଜାତି ପାଇଁ ତ କିଛି କରୁଥିଲେ, ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ସେଥିରେ ଏପରି ଉଚ୍ଚ୍ୟକ୍ତ ହେବାର କ'ଣ ଥିଲ ? ଶାନ୍ତି-ଶିଖିଳା-ରକ୍ଷାର ଭାବପ୍ରାୟ ଲୋକେ ନିରୂପକ୍ତ ଭାବରେ କାମ କରିପିବା ସିନା ଆଶା କରିଯାଏ ? ପୋଲିସ ଓ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଯଦି ନିଜକୁ ସଂଯୁକ୍ତ ନ କରିପାରିବେ, ସେମାନେ ମବର ଅସଂୟମକୁ ସମ୍ବାଦିବେ କିପରି ?

ଫେରିଲ ବାଟରେ ଏସ. ପି. ଓ. ମୁଁ କଥା ହେଉ ହେଉ କଲେଇ କଞ୍ଚାଉଣ୍ଡ ଭିତରେ ପଣ୍ଡିଗଲି । ଆମେ ଶ୍ରୀରାଜକୁ ନେଇ ଯୁକ୍ତିତକ କରୁଛୁ, ତେଣେ ପିଲେ ତ ଆସି ବେଢ଼ିଗଲେ ଓ ମନେ ନିବାକୁ ସଙ୍ଗେଜ ଦେଇଦେଲେ ଯେ, ସେମାନେ ଏସ୍. ପି. କି ଛୁଡ଼ିବେ ନି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ପୁଣ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଗୁରୁତର ଏକ ସକଟରେ ପଡ଼ିଲି । ଏସ୍. ପି. ନାରାୟଣ ଶ୍ରୀ କଳାହାଣ୍ତିର ଲୋକ । ମୋର ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ । ତାଙ୍କ କଣ୍ଠିନ୍ୟ ସେ କରୁଥାନ୍ତି । ମୋ କଣ୍ଠିବ୍ୟ ମୁଁ କରୁଥାଏ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବୈଶବର ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିବ କାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ପିଲେ ତ ଏ ପ୍ରତକୁ ଆସି ପାଇବେ ନ ? ଆଉ, ସେମାନେ ନିଜ ଅଖିରେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଏସ୍. ପି. ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ନିଜ ହାତରେ ପିଟିବା । ସେମାନେ ଭାବିଲେ, ଏଇ ତ ପ୍ରତିହଂସାର ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ।

ଏଇ ସକଟବେଳେ, ମୁଁ ଗୁନ୍ଦୁ ଦୁଇହାତରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଆସ୍ତେ କଥା କହି ପିଲଙ୍କ ହ୍ୟାତ କଟାଇ ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ଆଖି ସଡ଼କ—ଉପରେ ଥିବା ଓ ମୋର—ଦ୍ୱାରା—ଅଷ୍ଟଣ୍ଟ ରଖା ଯାଇଥିବା ତାଙ୍କ ଭ୍ୟାନ୍ ନିକଟରେ ପଢ଼ିଆଇ ଦେଲି, ତାହା ଏକ ମିଶକଳ' (ବିସୁସ୍ଥକର ଘଟଣା) ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ । ଏସ୍. ପି. କ୍ଲାର୍କ ଭ୍ୟାନ୍ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲାମାତ୍ରେ ଏକ ପରମ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି । ଆଜି ବୁଝୁଛି, ମୋର ଉପରୁ ତିବି କେବଳ ସେ ଦିନ ଉତ୍ସେକ୍ତ ତରୁଣ ଦଳକୁ, ଏସ୍. ପି. ପ୍ରତି ହଂସୁ କର୍ମ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିଥିଲା । ଗୁରୁ, ସମ୍ମଣ୍ଟ ନିରସ ସେବେଳେ । ପୋଲିସ୍‌ବାହିନୀ ବହୁ ଦୂରରେ । ଗୁରିଆଡ଼େ ଉତ୍ସେକ୍ତ ପ୍ରସଙ୍ଗର ହ୍ୟାତ । କି ଘଟିଥାନ୍ତା, କହି ହେବନି ।

ମୁଁ ଏସ୍. ପି. କ୍ଲାର୍କ ଭ୍ୟାନ୍ ନିକଟରେ ଛୁଟିଦେଇ, କଲେଜ ଆଡ଼କୁ ଫେରିଲି । ପିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କହିଲେ ଯେ, ଅନେକ ପିଲ ଆହୁତ ହୋଇ ହସ୍ତପିଟାଳକୁ ନିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ପିଲ ଅରେଷ୍ଟ ହୋଇ ଥାନାକୁ ନିଆ ହୋଇସାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ହସ୍ତପିଟାଳରେ ଥିବା ପିଲଙ୍କ ବେଳେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମୋ ଅଫିସକୁ ଯାଇ ହସ୍ତପିଟାଳକୁ ଫୋନ୍ କଲି । କଥାବାର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ତଳକୁ ଅସି ଶୁଣିଲି ଯେ, କବି ମଧ୍ୟରେ ଫେରିଲବେଳେ, ପୋଲିସ୍, କୌଣସି କାରଣ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ପଇବୁ ଫାୟାର କଲେ । ସେହି ଫାୟାର ଫଳରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର (କଂହେସ୍-ଶେଜନ୍ତ୍ଵ ମିଳିତ ଶାସନରେ ମନ୍ତ୍ରୀ) ଓ ଶ୍ରୀକର ସୁପକାରଙ୍କ ପୁଅ ଆଦି ଆହୁତ ହୋଇ ହସ୍ତପିଟାଳକୁ ନିଆ ହୋଇ ସାରିଲେଣି ।

ସ୍ଥା ପରେ ମୁଁ ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟ୍ୟ କେବଳ ହସ୍ତପିଟାଳ ଓ ଥାନା ଭିତରେ ଭାନ୍ତୀ-କଣ୍ଠୀ ପରି ଏହଟ ସେପଟ ହୋଇଥିଲି । କେଉଁଠିକି ଅଗ, କେଉଁଠିକି ପରେ ଗଲି, ମୋର ଠିକ୍ ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ତେବେ ଏକ ଏକ ଛାନର ଦୃଶ୍ୟ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।

ପିଲଙ୍କ ଜାମିନ୍ ।

ହସ୍ତପିଟାଳରେ ଯାଇ ଦେଖିଲି ଯେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରସାଦ ସମ୍ମଣ୍ଟ ଫଳାଫଳ । ତାଙ୍କ ପିତା ପାଗଳ ପରି ଏତେତେଣେ ହେଉଛନ୍ତି ଓ ବେଳେବେଳେ ପିଲଙ୍କ ପରି କାନ୍ଦ ପକାଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ କିଛି ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଲି, ଯାହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନ ଥିଲ ଯେ କଲରେ । ଶ୍ରୀକର ସୁପକାରଙ୍କ ପୁଅ ଆପାତ ସେତେ ଗୁରୁ ତର ହୋଇ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରୀ ଓ ଅଭିଜଣେ ଜଙ୍ଗାଳ ଭଦ୍ରଲେକ ପୋଲିସଠାରୁ ଏପରି ମାତ୍ର ଖାଇଥାନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ଉତ୍ସଙ୍ଗର ଭାବରେ କୁହାଉଥାନ୍ତି ଓ ଚିତ୍କାର କରୁଥାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖରେ କିଛି କିଛି କାଳ କଟାଇ, ଦେହ ଆରଣୀ ଫେରିଲି ।

ଦୁସ୍ତିଟାଳରୁ ଯାଇ ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଗୁହିଲି ମୋ ପିଲଙ୍କୁ ମଁ ଦେଖିବ । ସେତେବେଳେ ଥାନାରେ ଏସ୍. ପି. ଗୁନ୍ତ ଓ ଉ. ଆଇ. ଜି. ଶ୍ରାକାନ୍ତ ଦୋଷ ମଧ୍ୟ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମତେ ପିଲଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ହାଜର ଘର ଖୋଲିଛେଲ ମାଟେ ଦେଖିଲି, ଘର ଭିତରେ ଘରେ ପିଲ । ସେମାନେ ମତେ ଦେଖିଲ ମାଟେ ଭାବାବେଗରେ କଣ୍ଠ କଣ୍ଠ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେବାରୁ କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଲ । ସେତେବେଳକୁ ଦୂରକା ବାକିଗଲଣି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଖାଇ ନାହାନ୍ତି କିଛି । ମୁଁ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଲି ପିଲଙ୍କର ଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ଶୀଘ୍ର, ମୁଁ ପଇସା ଦେବ । ସେମାନେ ତଡ଼ିଷଣାରୁ ଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଥାନା ବାରଣ୍ଟାରେ ଖେଳ ପକାଇ ପିଲେ ଶାଁ ଭୋକି ପରି ଖାଇଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ପୋଲିସ୍‌କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ, ମୋ ପିଲଙ୍କୁ ସେମାନେ କ'ଣ କରିବାକୁ ରୁହାନ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ?

ସେ କହିଲେ ‘ପିଲଙ୍କୁ କେଳିକୁ ନିଆଯିବ । ସେଇଠି ରହିବେ ସେମାନେ ।’

ମୁଁ ଭାବିଲି ‘ବାପ-ମା ମୋ ଜିମା ଗୁଡ଼ ଦେଇଛନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ । ମୁଁ ସ୍ଥାଧୀନ ହୋଇ ମୋ ଘରେ ସୁଖନ୍ଦ୍ରା ଯିବି, ଅଉ ଏ ପିଲେ ରହିବେ କେଳିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ! କି ଅପରାଧ କରିଛନ୍ତି ଏମାନେ ? ଏମାନେ କେଳିରେ ରହିଲେ ମୋ ପ୍ରାଣରେ ଶାନ୍ତି ଅସମ୍ଭବ ।’

ପୋଲିସକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନଙ୍କ ଜାମିନରେ ଗୁଡ଼ ଦିଆଯିବ କି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏଥିପାଇଁ ଦ୍ୱିଧାରେ ହିଁ କଲେ । ମୁଁ. ତେଣୁ ପିଲଙ୍କୁ ଅସି କହିଲି, ସେମାନେ ଟାଇନ୍‌ରେ କେଉଁ କେଉଁ ଭଦ୍ରଲେକ, ଅବା ତାଙ୍କର କେଉଁ ଜଣାଶ୍ଵରା ଲେକ ଥିବାର ଜାଣନ୍ତି, ଯେ କି ବେଳୁ ଠିଆ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ନେଇଯିବେ ? ବାହାରେ ଥିବା ଗୁଡ଼ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସହରର ଜଣାଶ୍ଵରା ଓକିଲମାନଙ୍କ ମତ୍-ଗତ ଜାଣି ଆସିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲି । କିନ୍ତୁ ଯୋର ଲଜ୍ଜା ଓ ପରିତାପର ସହିତ ଏଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ହେଉଛି ଯେ, ସେଦିନ ସମ୍ବୁଲପୁରର କୌଣସି ଓକିଲ, ନେତା ବା ଲେକ ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ ବେଳୁ ଠିଆ ହେବାକୁ ବାହାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଶେଷରେ ମୁଁ ଭାବିଲି ‘ସରକାରୀ ରୁକିରିଆ ଭାବରେ ମୋର ବେଳୁ ଠିଆ ହେବାର ବାଧା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଭାବରେ, ମୁଁ ଜତ ଏଇ ପିଲଙ୍କର ଏଠି ଦ୍ୱିତୀୟ ପିତା ଓ ତ୍ରୟମ ବଧୁ । ଏମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ସୁଖ ପାଇଁ ମୁଁ ତପୁରା ଦାସୀ ।’

ପୋଲିସଙ୍କି କହିଲି “ମୁଁ ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ ବେଳୁ ଠିଆ ହେଉଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ ଦିଅ ।” ସେଇଦ୍ୱାହିଁ ହେଲ । ପିଲେ ହାଜରରୁ ବାହାର ଆସିଲେ ।

ଗୁଲି ଚଳେଇବାର ପୂର୍ବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ?

୧ ଜୁଲାଇ ୧୯୫୭ ଲାନୁୟାଖା ୧୯ ତାରିଖର ଘଟଣା । ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ କଲେଜକୁ ଫେରି ହଷ୍ଟେଲ ପୁପରିନ୍‌ଟେଣ୍ଡେମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ କହୁଲି, ସେମାନେ ମୋତେ ଜଣାନ୍ତି, ହଷ୍ଟେଲମାନଙ୍କରେ ସବୁ ହଷ୍ଟେଲ-ପିଲେ ଅଛନ୍ତି କି କାହିଁ ।

ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଯେ, ନଷ୍ଟେଲରେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ପିଲାର ପର୍ବତ ମିଳିଲି । ସେ ପିଲ ତା'ର ରୂପର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ କିଛି ଜଣାଇନି, କି କୁଟି ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇ ଯାଇନି, କି କେହି ଜାଣନ୍ତି ନି, ସେ ପିଲ କଥାଢ଼େ ଗଲା ।

ବର୍ତ୍ତିମାନ ମୁଁ ଆଉ ଏକ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲି ।

ଯାହାନେହି, ଏହି ପ୍ରତି ' ' ତାରିଖ ଦିନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବେଳକୁ ଅସି ମତେ ଦେଖାଦେଲେ, ଅଫିସରେ । ତା'ର କଳାହାଣ୍ଟୀ ନିଲାସ ମିତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ତାହାର ଅନୁର୍ଧ୍ଵାନ ବିଷୟରେ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପାଇଛି, ଏଇ ସମୟରେ ଗ୍ରହିଣିର ନାଟକ୍ୟ ବ୍ୟଥରେ ପୁନରବର୍ତ୍ତନ । ଏସ୍ ପି. କ୍ରୀକ ଏଇ ସେହି କଳାହାଣ୍ଟୀରେ । ଗ୍ରହିଣିର କଥାରୁ ହିଁ ବୁଝିଲି, ଏସ ପି. ପରିବାର ସନ୍ତର ତା'ର ପନ୍ଥୟ ସମ୍ଭବ । ମେ କହିଲା ଯେ, ସେ ଏସ ପି. କ୍ରୀକ ଏଇ କାହିଁ ନେଇଶ୍ଵେଳ୍ୟ (ଉନର) ଖାଇନାକ ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନଗର ଓ ଦେଶବ୍ୟାପି ଏହି ଘନଟନେକେ ଏସ ପି. କ୍ରୀକ ଦରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବାର କଥା କି ? ଭେଜିଛି ଆଉ ୧୯ ତାରିଖ ସକାଳୁ ୧୦ ତାରିଖ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପର୍ଦନ, ଯାଲି କି ଥିଲା ? ସୁଣି ବ୍ୟଧ ପଇକୁ ଭେଜି ଖାଇବାକୁ ଗଲେ, କୁଟୀ ଦରଖାସ୍ତ କି ଦେଇ, କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ନ ଜଣେଇ, ଲୁଚିଷପି ପଳେଇବାର କି ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା ? (ଦେଖନ୍ତୁ, ଏ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିଶିଳ୍ପ) । ଅନେକ ମତେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଜ୍ଞାତ ହୃଦୟ ଦ୍ୱାରା ଟେକା ପଥର ଫୋପାଡ଼ି, ପିଲ ଓ ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ଗଣ୍ଠଗୋଲ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦେଶିତ କରି ପାଇଥିଲା । ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ କେହି ଦେଇ ପାଇବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଜିଲ୍ଲା ପୋଲିସ ଅଫିସରଙ୍କ ଆସ୍ତିୟ-ହୃଦୟର କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରୁ ପକଟ ଦିନ ସେହି ପୋଲିସ ଅଫିସରଙ୍କ ଏବରକୁ ନାରବ ଅନୁର୍ଧ୍ଵାନ, କିନ୍ତୁକି ସୂଚନା ଦେଉନି ?

ବିନାକୁମତରେ ହଷ୍ଟେଲ ଗୁଡ଼ ଯାଇଥିବାର କଲ୍ୟାଣୀୟ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦୁଃଖର ସହିତ ପାଁଚମୁଦ୍ରା କୋରିମାନା କରିବାକୁ ବାଧ ହେଲି । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦ ଏସ୍ ପି. ଏହି କଲ୍ୟାଣୀଙ୍କର ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେତଳ ଆଶଙ୍କିତ ବୋଧ କରିଥିଲେ, ତା'ର ଦଶମାଶ ଯଦି ସେ ଅନ୍ୟ ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ ଅନୁଭବ କରି, ମତେ ଆଗରୁ ପଦେ

ଶୁଣାଇ ଦେଇଥାନେ, ତା'ହେଲେ ନିଷ୍ଠୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅପ୍ରୀତିକର କାଣ୍ଡ ଘଟି ନ ଥାନ୍ତା ।

ଏକୋଇଶ ତାରିଖର ଗୁଲିକାଣ୍ଡ ପରେ ମଧ୍ୟ, ୨୨ ତାରିଖ, ଜାନୁଆରୀରେ ପିଲେ ଶ୍ଵାରକ୍ରେ ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବିଶେଷ ଘଟଣା ଘଟି ନ ଥିଲା ।

' ୨୩ ତାରିଖ ଦିନ ଯାଇ ତେବେଟି କମିଶନର ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ସମୂଳସୁରରେ ଶାନ୍ତିପାନ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଏକ କମିଟି-ମିଟିଂରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ମତେ ଆପ୍ରେଷିକ ଭବରେ ଡାକିଲେ । ମୁଁ ଯୋଗ ଦେଲି ଓ ସବୁ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଦେଲି । ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ତନଦିନ ଆଗରୁ, ୧୫ ତାରିଖରେ, ପ୍ରିନ୍ସପାଲଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଖାତର ଓ ବିଶ୍ଵାସକୁ ଅଣିଥିଲେ, ଅବସ୍ଥା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା ନିଷ୍ଠୁ ।

ଏଇ ୨୩ ତାରିଖ ଦିନଟି ମୁଁ, ମୋ ବିନାନୁମତିରେ ମୋ କଲେଜ କମ୍ପ୍ୟୁଟରେ ପଣି, ମତେ ନ ଜଣାଇ, ମୋ ପିଲଙ୍କୁ ବାଢ଼େଇବା ଓ ଫାୟାରିଂ କରିଥିବା ହେଉ, ଏସି ପି. ଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ପତିବାଦ ମଧ୍ୟ ପଠାଇଲି । (ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପରିଶିଷ୍ଟ ଦେଖନ୍ତୁ)

ଶ୍ଵାରକ୍ ଭତ୍ତରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସ ପାଲନ ।

' ଓ ୨୪ ଜାନୁଆରୀରେ ମଧ୍ୟ ପିଲେ ଶ୍ଵାରକ୍ କଲେ । ୨୫ ତାରିଖ ରିପର୍ଲିକ୍-ଡେ (ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦିବସ) । ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ପିଲେ ସେ ଦିନ ଗଣରାଜ୍ୟ ଦିବସ ତ ପାଲନ କରିବେ ନ, ବରଂ କଲେଜ ଉପରେ କଲାପତାକା ଉପରେ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପତାକାକୁ ଅବମାନନା କରିବେ ।

ମୁଁ ମନେ ସ୍ଥିର କଲି, ମୁଁ ଥିଲ ପର୍ମିନ୍ଟ ସ୍ଥା ମୋ କଲେଜରେ କେବେ ହେଲେ କୌଣସି ମତେ କରଇ ଦେବି ନାହିଁ । ଭରତର ଜାତୀୟ ପତାକାର ଅବମାନନା ମୋ ଅଣିରେ ଦେଖି, ମୁଁ ସ୍ଥିର ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅନୁକଃ ରେଉନ୍ସା କଲେଜରେ ସେ ବର୍ଷ ରିପର୍ଲିକ୍-ଡେ ଉତ୍ସବ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ, କେବଳ ନୁହେଁ, ରେଉନ୍ସା କଲେଜ ଉପରେ କଲାପତାକା ଉଡ଼ିଥିଲ ବୋଲି ଶୁଣିଛି । ଅନ୍ୟ କଲେଜମାନଙ୍କର କଥା ମୋର ସୁରଣ ହେଉନି ।

' ୨୬ ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୋ କଲେଜର ରୁଚି ନେତାମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ମୁଁ ଭରତର ଜାତୀୟତା ଉପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ବକ୍ତ୍ବତା ଦେଲି । ଫଳରେ, ପିଲେ ଶ୍ଵାରକ୍ କରୁଥିବା ସହେ ଓ ଶୁଣମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ଥାନୀୟ ପୋଲିସ୍ କେଣ୍ଟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ସହେ, ସମୂଳସୁର କଲେଜରେ ୧୫୫୨ ୨୬ ତାରିଖ ଜାନୁଆରୀ ସକାଳେ ମଧ୍ୟ, ରିପର୍ଲିକ୍-ଡେ ପୁଷ୍ଟ ବର୍ଷମାନଙ୍କ ପର ଖବର ସମାଗ୍ରେହସହକାରେ ପାଲିତ ହୋଇଥିଲା । ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ସମବେଳ କଣ୍ଠରେ ବୋଲି

ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରତିବର୍ଷ ସେହିଦିନ ମୁଁ ଜାଗିୟ ପୋଷାକ ପିନ୍ ସମବେଳ ଗ୍ରୁହ-ସହ-
କର୍ମୀମାନଙ୍କାରେ ଜାଗିୟ ପତାକା ଉତ୍ସେଳନ କରି ଯେପରି ଏକ ଉସାଦ-ସୁର୍ଣ୍ଣ
ବନ୍ଧୁତା ଦିବ, ତା' ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲା । ମେହେର କଲେଜ ବିଲ୍ ଡିଂରେ ଅଶୋକଚନ୍ଦ-
ଲାଙ୍ଘୁତ ମୋର ଔତ୍ତାହାରିକ ରାତ୍ରିର ଜାଗିୟ ପତାକା ସେ ଦିନ,—ସମସ ଦିନ
ଉଡ଼ିୟିଯାନ ଥିଲା ।

ତହିଁଆର ଦିନ ୨୭ ତାରିଖରେ, ପିଲେ ଦୂରି ଶ୍ରାଵକରେ ମାତ୍ରଲେ ଓ
ସେମାନେ କ୍ଲାସକୁ ଫେରିଲେ, ଯାଇ ୧୯୫୭ ଫେବୃରୀରେ ପହିଲରେ ।

ଏଇ ହେଲ ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜରେ ସୀମା-ଆନ୍ଦୋଳନ-ସଦାନ୍ତ
ଘଟଣାବଳୀ ।

ଗୋର ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ ।

ପାଠକେ ବିରୁଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ, ମେହେର କଲେଜର ଉତ୍ସକାଳୀନ ପ୍ରିନ୍ସପଲ,
ସ୍ଥାନୀୟ ଶାସନ ସହିତ ଏ ଘଟଣାରେ କେବିଠି ଅସହଯୋଗ କଲେ; ସ୍ଥାନୀୟ
ତେବୁଟି କମିଶନର ଓ ଏସ. ପି. କେବି ଦିନ କିମର ସହଯୋଗ ପ୍ରିନ୍ସପଲଠାରୁ
ବୃଦ୍ଧିଥିଲେ ଓ ତାହା ସେ ପ୍ରିନ୍ସପଲଠାରୁ କିପରି ବା ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ଗୋର ପ୍ରବନ୍ନାରୁଣ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ହିଁ ଯେଉଁ କଲେଜକୁ
ମୁଁ ଆନୁଗକତାର ସହି ସ୍ଥେତ୍ର ଦେଇ ଯାଇ କର୍ବ କାଳ ଗଢି ଆସିଥିଲି,
ନବଚୌଧୂରୀ—ରାଧାନାଥରଥଙ୍କ ଶାସନ ମତେ ସେଠୁ ଏକ ପ୍ରକାର ରାତାରାତି
ବାହାର କଟିଦେଲ । ଏଇ ତଥାକଥିତ ଗାନ୍ଧି—ଶିଶ୍ୟମାନେ, ସେଦିନ, ପୂର୍ବରୁ
ବନ୍ଧୁନିଦିତ, ଓ ବନ୍ଧୁଦୂରୀତ ଭାବରୀଯ ପୋଲିସ୍‌କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ, କିନ୍ତୁ
ଜଣେ ଶିକ୍ଷାବିଦ ପ୍ରିନ୍ସପଲକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବାପୁଙ୍କ ସ୍ମୃତି ମୁଣ୍ଡ
ଦେଉଥିବା ଏହି ଧୂରନ୍ତରବୁନ୍ଦ ପୋଲିସ୍‌ର ମିଥ୍ୟାକୁ ସମ୍ବାନ ଦେଇ ପାରିଲେ, କିନ୍ତୁ
ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଜଣେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ କର୍ମବୁନ୍ଦର ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ବଧିରତାର ଅଛିନ୍ଦ୍ୟ
କଲେ, ବୋଧହୁଏ ଭାରତର କୋଟି ଜନର ସମ୍ବନ୍ଧ, ‘ରାମ ରଜ୍ୟ’ର ନମ୍ବନା ବୁଝେ ।

ମୁଁ ଏକାଧିକବାର ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ଦାଖା କରିଛୁ ଯେ, ସମସ ଘଟଣାର
ଏକ ଅପକ୍ଷପାତ ତଦନ୍ତ ହେଉ । କିନ୍ତୁ କେହି କର୍ଣ୍ଣପାତ କରି ନାହାନ୍ତି । ଥରେ
ଉତ୍ସକାଳୀନ ଶିକ୍ଷା ମହି ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କୁ ଏହି ଗୁଲେଞ୍ଜ ଦେବାରୁ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—
“ଆମେ ପୋଲିସ୍ ଓ ଅଭିନିଷ୍ଟେସନ୍ତର କଥା ନ ଶୁଣିଲେ ଶାସନ ଗୁରୁବ କିମ୍ବର ?”
ଆହା, ତଥାକଥିତ ଗାନ୍ଧିନା ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁ-ଶିଶ୍ୟ ରଥେ ଥରେ ହେଲେ ଭାବବା
ରତ୍ନକୁ ଧଳ ସୁଶ୍ରାସନ ଓ ନ୍ୟାୟପର ଶାସନ, ପୋଲିସର ମିଥ୍ୟା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ

ପାରେନା । ପୋଲିସ୍‌କୁ ସମ୍ବାନ ଯେଉଁ ଶାସନ ଦେବା ପାଇଁ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିହ୍ଵକ ଅପମାନ ଦେବାକୁ ପଣ୍ଡାତ୍ପଦ ନୁହେଁ, ତାର ନାମ ପାଠସିକିମ୍ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଡିମୋଫାଣି କୁହା ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଦିନର ରଥ—ଚୌଧୁରୀ ଶାସନ କିପରି କେବଳ ମିଥ୍ୟ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୋ ପ୍ରତି ଶାସ୍ତି ବିଧାନ କରିଥିଲେ, ତଙ୍କାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ. ମୋ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥିବା ଏଇ ସମ୍ବାନ୍ଧୀୟ ଅଭୂତ ଗୁର୍ଳ (ଅଭିଯୋଗ) ସବୁ ପାଠକେ ଜାଣି ପାରିବେ । ଡି. ପି. ଆଇ ତାହା ଗଭୀର୍ଷମେଣ୍ଟକୁ ହୁଏଇ ପଠାଇଥିବେ । ନିମ୍ନରେ ଘର୍ତ୍ତେକଟିର ଉଭର ସହିତ ତାହା ତଳେ ଦିଆଯାଉଛି ।

ମେହେର କଲେଜ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସୀମା-ଆନ୍ଦୋଳନ ସଂପର୍କରେ ସରକାରୀ ଅଭିଯୋଗ ଓ ତାର ଉଭର ।

D. O. No. 1177 Dated 16. 4. 1956

ପ୍ରିୟ ଉକ୍ତର ପ୍ରସାଦ,

ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଆପଣଙ୍କର କନ୍ତ୍ରିତେନ୍ଦ୍ରିଆଳ, D. O. No 478, Dated 14th April, 1956କୁ ରେପ୍ରାକରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଅଭିଯୋଗ-ଗୁଡ଼ିକର ଉଭର ଏକ ପରେ ଏକ କରି ନିମ୍ନରେ ଦେଇଛୁ ।

ପ୍ର ୧—ତମେ ପୋଲିସ ଅନ୍ତିମରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦମା ରାଜୁ କରେବା ପାଇଁ ପଲକ୍ଷ ମତେଇଛ ?

ଉ—କସି ନକାଳେ ନୁହେଁ । କେବଳ ଜଣେ ପିଲ୍, ଦିନେ ମତେ ଆସି କହିଲ ଯେ, ଆନାରେ ସମବେତ ପିଲଙ୍କ ଅଗରେ ଡି. ଆଇ. ନି. ଶ୍ରାକାନ୍ତ ଗୋପ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ତା ପ୍ରତି ଦୈତ୍ୟକ ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ କ'ଣ କଲେ । ଏଥପାଇଁ ସେ ଶ୍ରା ଯୋଗଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମକଦମା କରିବାକୁ ଗୁହେ । ମୁଁ ତାକୁ କହିଲି, ଏହା ସପୁର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବ୍ୟାପାର । ସେ ଜାହା କଲେ, କରିପାରେ ନ, ପାରେ ଓ ସେ ବିନୟରେ ଓକିଲ ହିଁ ଭଲ ପରାମର୍ଶ ଦେବେ ।

ପ୍ର ୨—୨ ତାରିଖ ଜାନ୍ମୟାବ୍ଦୀ, ୧୯୫୩ରେ ପୋଲିସ ଦ୍ୱାରା ଥର ଫାୟାରିଂ କଲାପରେ, ତମେ ଏକ ଜନତାକୁ ପଛରେ ଦେନି ପ୍ରାନ୍ତୀ ଏସ. ଡି. ଓ. କ୍ରୁ ସମରହାନ ଦେଇ କଲେଜ କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ ଅଭ୍ୟାସାଳୀ ଯାଇଥିଲ ।

ଉଭର—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଗରୁ କହିଛ ଯେ, ୨୧ ତାରିଖ ସାତେ ଦଶଟାବେଳେ ପିଲେ ଦୌଡ଼ିଥାଏ ମତେ ଜଣେଇଲେ ଯେ, ପୋଲିସ ଫାୟାରିଂ କରୁଛି ଓ ମୁଁ ପିଲଙ୍କ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଶାତ୍ର ବାହାରିପଡ଼ି ଦୌଡ଼ିଲି ଓ କେତେ

ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଉଚରେ ଜନତାର ଗଢ଼ିଲି ଉଚରେ ପଣ୍ଡିଗଲି । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ସମ୍ପଦ୍କୁ ଡାକ କହିଲି । ଓ ପାଖରେ ଥିବା ପିଲକୁ ଆଦେଶ ଦେଲି ଯୁଗିଆତେ ଖେଳ ହୋଇଯାଇ ଉଚ୍ଚାପଥର-ଫିଙ୍ଗା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ । ପୁଣି, ଦୌଡ଼ିଲି ପୋଲିସ ଭ୍ୟାନ୍‌ଥାଡ଼କୁ, ଲୋକେ ଯେଉଁଥରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଉଥିଲେ, ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଓ ସେଠାରେ ଭ୍ୟାନର ନିରାପଦ୍ଧତି ପାଇଁ କେତେକ ପିଲକୁ ଜଗାଇ ରଖିଲି । ତା' ପରେ କଲେଜ ଆଡ଼କୁ ବନ୍ଦକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ପୋଲିସଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତୀ କରି, ତାଙ୍କ ଏହି ଘଟଣାମୂଳକରୁ ଅପସରି ଯିବାଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେଇଆଡ଼କୁ ଯାତ୍ରା କଲି । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ କେତେ ପାଦ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ, ପିଲେ ମୋ ଗୋଡ଼ ଓ ହାତକୁ ଜବନ୍ତି କରି ଚିତ୍ତକାର କଲେ—ସାର୍, ଆଉ ଏକ ପାଦ ଅଗ୍ରପଥ ହେଉନ୍ତି ନା, ନଚେତ୍ ଏଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆପଣଙ୍କ ପୋଲିସ ହୃଦ୍ୟ କରିବେ । ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ, ସେତେବେଳକୁ ମୋ ପଇରେ ଦେଶ୍ ଗୋଟିଏ ଜନଫ୍ରେଣ୍ଡ । ସେଥରେ ମୋ ପିଲେ ତ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବାହାର ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ପୋଲିସ ସ୍ଥାନ୍ତର ଏକ 'ମବ୍' ବୋଲି ଧରି ନେଇ ଥାଇପାରେ, ମୁଁ ଜାଣେ ନା । ପୋଲିସ ଆଡ଼ୁ ଝଣ୍ଟି ଶୁଣାଗଲି "ବର୍ତ୍ତିମାନ—ଏକ ପାଦ ଆଗକୁ ଆସିଛ ତ, ଆମେ ମୁଁ କରିବୁ"—ଖୁବ୍ ସମ୍ମବତ୍ତଃ ମତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ ଦୁଇହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ଦେଲି ଓ ଖୁବ୍ ପାଟିରେ ଚିତ୍ତକାର କଲି—“ମୁଁ ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲ କହୁଛନ୍ତି; ମୁଁ ତମର ଅଫିସର ଉନ୍-ଗୁର୍ଜ ସାଥରେ କଥା ହେବାକୁ ଗୁହେ ।” କେତେକ ପିଲ ବି ଚିତ୍ତକାର କଲେ—“ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲ କହୁଛନ୍ତି ।” ଏକେକେଲେ ପୋଲିସ ଉଚରୁ କେତ୍ତ ବୋଧହୃଦ ମତେ ଚିତ୍ତ ପାରିଲି । ବନ୍ଦକ ସବୁ ତଳକୁ ଖେଳ ଓ ମୁଁ ଦୟି ଯାତ୍ରା କଲି । ଷ୍ଟେନରେ ପନ୍ଥୀ ଏସ୍. ପି. ଝି ଉପରେ ମୋର ଯାହା କିଛି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରସବ ପକାଇ ପାରିବା ସମ୍ଭବ, ତା ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଘଟଣାମୂଳକରୁ ଅନୁରିତ ହୋଇଯିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲି । ମୁଁ ତାଙ୍କ କହିଲି ଯେ, ସେ ଓ ତାଙ୍କ ପୋଲିସ ଘଟଣାମୂଳକରୁ ଅନୁଗ୍ୟ ନ ହେଲେ ଜନତା କେବେହେଲେ ଶାନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ।

ଏଇ ହେଉଛି ଘଟଣା, ଯାହା କି କଲ୍ପନାର ଅନୁରକ୍ଷନ ଫଳରେ, ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲ ଜନତାର ନେତା ହୋଇ ଏସ୍. ଡି. ଓ. କ୍ରୁ ଅନ୍ତମଣ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ।

ପ୍ର ଗ ଏକୋଇଶ ଜାନୁସ୍ଥାନ ଦିନ, ତମର ଅଶ୍ଵ ତଳେ, ଅବାଧ ଗ୍ରହ ସବୁ ଧାରାଦ୍ଵାରା ଭାବରେ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଲେଜ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ହି ଅନେକ ଗୋପନୀୟ କରିଥିଲେ । ଯାହାର ପ୍ରେରଣା ଅସିଥିଲ ନାହାର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ।

ଉତ୍ତର—ମମର ଜାନୁସ୍ଥାନ ୧୯ ତାରିଖ ମୁଁ, ଥାନା ଓ ନିଯନ୍ତ୍ରିତାଲ ଉଚରେ ସଟଳ-କକ୍ଷ ପରି କେବଳ ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇଥିଲି । ଥାନାରେ ମୋ ପିଲେ ଦିନ

ଦୁଇଟାବେଳେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସେଜନ ଖାଇବାର ଦେଖିଲି ଓ ଏସ୍. ପି. ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର ଖଲସ ପାଇଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲି । ସେବନ ହସ୍ତିଠାଲରେ ଆହୁତି ଓ ଷତବିଷତ ପିଲଙ୍କର ଚକିଷା ଦେଖିବା ପାଇଁ ବହୁଘନୀ ମୁଁ କଟାଇଥିଲି । ସେ ଦିନ ମୁଁ ଦରକୁ ଫଖୀ ଗଠାରେ ଫେରିଲି । ପିଲଙ୍କ ନେତାବାତ ସେବନ ସନ୍ଧ୍ୟା ଯାଏଁ ଆନାରେ ଥିଲେ, କଲେଜରେ ତେଣୁ ଥିଲ କିଏ, ‘ଗୋପନ-ସର୍ବ’ ବସେଇବାକୁ, ମୁଁ ଭୁବି ପାରୁନି ।

ପ୍ର ୪—ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ସପର୍କରେ ଆରେଷ୍ଟେଡ଼ ହୋଇଥିବା ତମର ୨୮ ଜଣ ଛୁଟଙ୍କ ପାଇଁ ତମେ ସୂପାରିଶ କରି ତାଙ୍କ ବେଳ୍‌ରେ ନେଲ, କିନ୍ତୁ ବେଳ୍‌ର ସର୍ତ୍ତ ସେମାନେ ପାଲନ କରିବାଟା ତମେ ଦେଖିଲ ନାହିଁ, କାରଣ ଖଲସ ପାଇଥିବା ଅଧିକାଂଶ ପିଲ ପରେ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।

ଉଦ୍‌ଦୃର—ଆରେଷ୍ଟେଡ଼ ପିଲଙ୍କ ଖଲସ କରଇ ଅଣିବା ପର୍ମନ୍ତର୍ହି ଥିଲ ମୋର ତଥାକଥତ ଯୁପାରିଶ । ପିଲଙ୍କୁ ବେଳ୍‌ରେ ଖଲସ କରିବା ପୁଣ୍ଡରୁ ତାହା କାନ୍ତିନ ସଙ୍ଗତ କି ନୁହେଁ ତାହା ପୋକିସତାରୁ ଭୁବିଥିଲ । କେବଳ ତାହା ନୁହେଁ, ପିଲଙ୍କୁ ଖଲସ କରଇ ନେବାପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବି ଗୁହ୍ୟଥିବାର ମୁଁ ଜାଣିଲି । ଥାକାର କଣ୍ଠେ ତାର ରୁମ୍‌ରେ ଡି. ଆଇ. ଜି. (ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ଗୋପ) ଓ ମେମୁର, ବୋର୍ଡ ଅବ୍‌ରେଭେନ୍ୟ (ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ କପିଳା) କଥା ହେବାର ମୁଁ ଶୁଣିଛୁ ଯେ, ଏ ପିଲଙ୍କୁ ନେଇ ଜେଲ୍‌ରେ ରଖିବା ପୁଣି ଏକ ସମସ୍ୟା, କାରଣ ଶାଦ୍ୟ ଓ ଟଙ୍କା ପଇସା ଇତ୍ୟାଦିର ଆସ୍ତୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ କେବୁ ବେଳ୍‌ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ, ମୁଁ ପିଲଙ୍କର ଶ୍ଵାସୟ ଅଭିଭବକ ଭାବରେ ସେଥିପାଇଁ ଆଗେଇ ଯିବାଟାକୁ ମୋର ନୌତଳ କର୍ତ୍ତ୍ତ୍ଵବ୍ୟ ବୋଲି ମନେକଲି । ମୋ ପିଲେ ଜେଲ୍‌ରେ ଖରପ ଶାଦ୍ୟ ଖାଇବେ ଓ ପୋକିସତାରୁ ଦୁଃ୍ଖ୍ୟବହୁର ପାଇଥିବେ, ଅଥବା ମୁଁ ବାହାରେ ସାଧୀନ ରହି ଜବନ ଉପଭୋଗ କରିବ, ଏ ଦୁଇ ତିନ୍ତ୍ରାର ମୁଁ ଆପୋଷ ସମାଧାନ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ପିଲଙ୍କ ପାଇଁ ବେଳ୍‌ ଠିଆହେଲି, ଯାହାକି କାନ୍ତିନ-ଅନ୍ତିମୋଦିତ ଓ ସେତେବେଳେ ସପୁକ୍ତ ଶାସନକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ ପାଇଥିଲ ।

୧୯ ତାରିଖ ପରେ ମୋ କଲେଜରେ କୌଣସି ହେଲେ ଗଣ୍ୟଗୋଲ ହୋଇନାହିଁ । ୨୭ ଜାନୁସାତ ଯଥେଷ୍ଟ ମର୍ମାଦା ସହ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲ । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ଅଭିଯୋଗର ଦ୍ୱାରା ଥିଲ ଅଂଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବାନ୍ତର । ନିମ୍ନଦର୍ଶ ଏଇ ତିନି ସର୍ତ୍ତରେ ପିଲେ ବେଳ୍‌ରେ ଖଲସ ହୋଇଥିଲେ—(୧) ସେମାନେ ଦୁଃ୍ଖ୍ୟବହୁକ କୌଣସି କାମରେ ଫଳାଫଳ ରହିବେ ନାହିଁ, (୨) ସେମାନେ ସାଧାରଣ ଯାନ-ବାହନର ତଳାଚଳ ବନ୍ଦ କରିବେ ନାହିଁ, (୩) ଯଦି ଜନତା ଦୁଃ୍ଖ୍ୟବହୁକ କର୍ମ କରିବାକୁ ପ୍ରତିବି ଦୁଅନ୍ତର, ତେବେ ଜନତାର ସେ ପ୍ରକାର କର୍ମ, ସେମାନଙ୍କର (ପିଲଙ୍କ) ସମର୍ଥନ ଯେପରି ନ ପାଏ ।

ମୋ ପିଲେ ଏଇ ତନ ସତ୍ତି ଅଛରେ ଅଛରେ ପାଳନ କରିବାନ୍ତି । ନରେତ୍ର ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ତ ପୋଲିସ୍ରୁ ରପୋର୍ଟ ପାଇଥାନ୍ତି । ବଞ୍ଚିମାନ ପର୍ଯ୍ୟୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ରପୋର୍ଟ ପାଇନାହିଁ ।

ପ୍ର ୫—ସମୂଲସୁରର ଜିନ୍ଧା କଣ୍ଠିପତ୍ର ୩୧ ତାରିଖ ବା ତତ୍ତ୍ଵ ପୁଷ୍ଟରୁ ଏକ ଶାନ୍ତି-ସମିତି ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ତମକୁ ଡାକିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତମେ ତା' ପ୍ରତି ଅନ୍ତରିକ୍ଷର ଦେଖାଇଲୁ ନାହିଁ ।

ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ—ମୁଁ ତ ତେବୁଟି କମିଶନର-ଆହୁତ ଏକ ଉତ୍ତାକଥାକ ଶାନ୍ତି-ସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛୁ । ତା ପୁଷ୍ଟରିନ ଦ୍ୱାରା ତେବୁଟି କମିଶନରଙ୍କ ମୋଟର-କାର, ମୋ ବାଙ୍ଗୋକୁ ଆସି ମତେ ଖୋଲିଥିଲ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ମିଟିଂ ପାଇଁ ମୁଁ ପୁଷ୍ଟରୁ କୋଟିସ ପାଇ ନ ଥିଲ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଦିନ ବହୁତ ଘରକୁ ଘରକୁ ଫେରିଲ । ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ତେବୁଟି କମିଶନରଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରକୃତ ନୋଟିସ୍ ପାଇଲି ଓ ଅପରାହ୍ନରେ ଯୋଗଦେଲି ଶାନ୍ତି-ସମିତିରେ ।

ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନ ଏଇ ‘ଇନ୍‌ଡିପ୍ରେନେଲ୍ସ’ ନା ଉପସ୍ଥିତିର ଅଭିଯାନ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାରମ୍ବାର ଉଠୁଷି କପର ? ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବାରମ୍ବାର କହୁଛ ଯେ, ଆପଣ ତେବୁଟି କମିଶନରଠାରୁ ଲେଖା ଆଖି ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି, ସେ ମୋ ସହଯୋଗ କେବେ ବୃଦ୍ଧିଥିଲେ, ଯାହାକି ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛି । ଏ ପ୍ରକାର ଏକ ଅଭିଯାନ କେବଳ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ, ଦୂରଭ୍ୟୁସନମୂଳକ । ଏହା ଅବୀ ସଭ୍ୟନୋକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ନୁହେଁ ।

ପ୍ର ୬—ସେତେବେଳେ ଶ୍ରକ୍ଷାକର ସୃପକାର ସମୂଲସୁରକ୍ତ ଫେରିଲେ, ସେତେବେଳେ ତମେ ଆଇନ-କାନ୍ତିକ ସନ୍ତୋଷରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଲ ଓ ତମ ପିଲଙ୍କୁ କଲେଜ ବିଲଡ଼ିଂରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ତମେ ଅନୁମତି ଦେଲ ।

ଉଦ୍‌ଦୃଶ୍ୟ—କେବେ ନୁହେଁ ! ଯଟଣର ବହୁ ପରେ, ଦିନେ ଶ୍ରକ୍ଷାକର ସୃପକାର ମୋ ବଙ୍ଗୋକୁ ଆନ୍ଦୋଳନର “ସତ୍ୟକଥା” ଜାଣିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ମୁଁ ଯାହା ଜାଣିଥିଲି କହୁଲି । ବେଶ ସେତୁକି । ମୋ ଜୀବିତରରେ ଶ୍ରକ୍ଷାକର ସୃପକାର ସୀମା-ଅନ୍ଦୋଳନ ସପର୍କରେ ମୋ ପିଲଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେଇଥିବାର ଗୋଟାଏ ହେଲେ ଘଟଣା ମୁଁ ଜାଣେନା । ଯଦି ସେ କେବେ, କେଉଁଦିନ, କଲେଜ କମାଇଣ୍ଡର କେଉଁ କୋଣରେ, ପିଲଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କଥୋପକଥନ କରିଥିବେ, ତାହା ତ ଅଭି ମୁଁ ବନ୍ଦ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ?

ପ୍ର ୭—ତମର ଜୀବିତରରେ ବାରପଦା ଏମ୍ ପି. ସି. କଲେଜର ଦୁଇଅସ୍ତ୍ର ବାର୍ଷିକ ଶେଣୀର ରମେଶଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ ଏକ କଲା ଶ୍ରୀ ତମ କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରେ ଦୁଇଦିନ ରହିଥିଲା । ସେ ଯାଇଥିଲ ବାରିପଦାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ବର୍ଗର ରମ୍ଭିବା ପାଇଁ କେତେକ ଷେଷାସେବକ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ।

ଉଦ୍‌ଧର - ପିଲଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଜନ୍ମାଣ କରି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ହୃଦୟରେ, ଏପରି ଏକ ପିଲ ସତରେ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଠାର ପିଲଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଆଶାକ ସେ ପାଇଁ ପାରିଲାନ, ବରଂ ପିଲେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ତାକୁ ଏକ ‘ଷ୍ଟାଇ’ ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରିବାରୁ ସେ ଏଠି ଦିନେ ବି ରହିପାରିଲ ନାହିଁ । ଏ ଲେକର ଏଠାକୁ ଆସିବା ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପତ୍ରରୁହୀ ପ୍ରଥମ କାଣ୍ଟର । ଏହା ମୋ ‘ଜୀବିତର’ରେ କେବେହେଲେ ଘଟି ନ ଥିଲା ।

ପଠକେ, ଏଇ ହେଲ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସରକାରୀ ଅଭିଯୋଗ ସବୁ ଏବଂ ଏଇ ସବୁ ମୋ ଉଦ୍‌ଧର । ସମ୍ବଲପୁରରେ ପକ୍ଷିଥିବା ପୀମ-ଅନ୍ତୋଳନ ସଂକାନ୍ତରେ ମେହେର କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସପାଲ ଭାବରେ ମୁଁ କି ଘୋର ଅପରାଧ ସବୁ କଲି, ତା’ ଏ ଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ଏଇଥରୁହୀ ବିଶ୍ୱର କରିବେ ।

ଯାହା ହେଉ, ଗଲାଠୁ ଆଇଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜରେ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଯେତକି ସାମାନ୍ୟ ନିଷ୍ଠା ଓ ଅନୁଭବକତାର ସହିତ କାମ କରିଥିଛି, ସେଇରେ ମୋ ନିଜର ବିବେକ ପୂର୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜିତ ବା ଅନୁଭବ ହେବାର କାରଣ ତ କିଛି ଦେଖିନା । କିନ୍ତୁ ରଥ କୌଣସି-ଶାତନ ଭଦ୍ର, ମାନବୋଚିତ ବ୍ୟବହାର ଦୂରେଥାଉ ସାତବର୍ଷ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାମ କରି ଆସିଥିବା ଜଣେ ଶିକ୍ଷାବିଦକୁ ବିନା ଦୋଷରେ କଳବିଳିଆ ଭାବରେ ଦୟାତ୍ମିତ କରି ଯେତେବେଳେ, ହୁଏତ, କିଛି ହୁଏ, ବାତସ ଆସିପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ, ଠିକ ପେଟକିବେଳେ, ଅଯାଚିତ ଭାବରେ, ନିଜ ହାତରେ ଲେଖି, ଏ ଦେଶର ବରେଣ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ, ସାହୁତ୍ୟକ, ଜନନେତା, କବି ଓ ପଣ୍ଡିତ, ଶ୍ରୀ ନାଲକଣ୍ଠ ଦାଶ, ମତେ ଏଇପରି ମହନୀୟ ଭାବରେ ପୁରସ୍କାର କରିଥିଲେ—

ସୁଖ

୨୫ । ୧ । ୧୯୫୩

ଜଗନ୍ନାଥେ ଭଲ କରନ୍ତ ।

ଆୟୁଷ୍ମାନ ମାସ୍ତ୍ରାଧର ବାବୁ,

ନିଜ ଦାସିତ୍ବରେ ଗ୍ରୁହକ୍ଷ କେଲାରୁ କାଢି କେଲ ବୋଲି କାଗଜରେ ବାହାରିଛି । ଆଶିଳାଦ କରୁଛି । ଏପରି ଗ୍ରୁହ-ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏ ପୁରରେ ଅଛି ଅସାମାନ୍ୟ । ବୁମର ଏକ ଓ ଏଇଭଳି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରସାର ହେଉଛି ।

ଶୁଭକାଂଶୀ

ନାଲକଣ୍ଠ ଦାଶ

ସାମାନ୍ୟ ଏକ ଶିକ୍ଷକ କା ଶିକ୍ଷାବିଦୁ ଭାବରେ ସ୍ଥାଠି ବଡ଼ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଥାଇ ପାରେ କି ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀର ?

ଶୋଭଣ ଅଧ୍ୟାୟୁର ପରିଶେଷ୍ଣାବଳୀ ।

ସମ୍ବଲପୁର ଏସ୍. ପିଙ୍କ ଆମ୍ବୀୟ ଓ ମେହେର କଳେଜ ଛୁଟକର ଷମାପନ ।
To

The Superintendent,
New Hostel,
G. M. College, Sambalpur.

Respected Sir,

In obedience to your notice of dated the 22nd January, 1956,
I beg to report the following few lines for your kind consideration.

That on 20th January, 1956 I was invited by my near relative N. Chand, Superintendent of Police, to attend the dinner which was to take place on 21st January, 1956. I left the hostel at 8 A.M. of 21st January, 1956 to attend the dinner. While returning at 11 A.M. I heard on the way that a clash between Police and the crowd was going on with lathi and gun. So I feared for the struggle and did not come to the hostel. Again at about 3 P.M. the curfew order was declared in the town, as a result I could not come outside and was absent for that night. I therefore request you to be kind enough to exempt the fine as well as excuse me from absence. For which act of your kindness I shall ever remain grateful to you

*Sambalpur,
The 24th January, 1956*

Yours most obedient student

Sd

First Year Arts. *

ପରିଶିଳ୍ପୀ—୨

ମେହେର କଲେଜରେ ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ କଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସପାଲଙ୍କର ସମ୍ପଦ ନୋଟିସ ଓ ଘୋଲିସକୁ ପଥ ।

NOTICE

As per article 106(iv) of the Edn. Code, if the students do not join the College to-day, the 23rd January, 1956, their names will be struck off the College rolls, with effect from 24th January, 1956 for concerted absence for three days, without leave.

Sd. M. MANSINHA,
Principal, 23-1-1956

* କଣିକାରୀ ମୋର ସକଳ-କଳ୍ପନା-ସନ୍ଧାନ ଗୁଡ଼ଟିର ନାମ ପ୍ରକାଶିତ
କରନ୍ତି—

ଲେଖକ ।

NOTICE

The 27th January, 1956

Student leaders will be penalised severely if they hold meetings in the College campus or College premises without my knowledge or permission. And no outsider also should be asked into such a meeting to talk to boys without my knowledge or permission. These are serious breaches of College discipline.

Sd. M. MANSINHA,
Principal

NOTICE

February, 4, 1956

As the names of all the students of this College were struck off the rolls as per rule 106 (iv), they are directed to apply immediately to the Principal giving full reason for their absence, for readmission, before 7th February 1956. Attendance will not be considered regular till students are officially readmitted.

Sd. M. MANSINHA
Principal

Copy of the letter No. 365 dated 23rd January, 1956 from Dr. M. Mansinha, Principal, G. M. College, Sambalpur, to Mr. N. Chand, S.P. of Sambalpur.

“ On Friday, the 20th instant I saw the local police enter into the campus of my College and drag and beat College boys. Later on, you personally admitted to me that you yourself behaved also like that. I would like to know by what authority you and your men got into my compound and dragged and beat my boys without caring to even inform me of the necessity.”

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ରଥାଙ୍ଗ ଦୁଃଖ ।

ସୀମା-ଆନ୍ଦୋଳନ-ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବ-ଅଧ୍ୟାୟ-ବଣ୍ଟିତ ଘଟଣା ସବୁ ସେତେବେଳେ ଘଟୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରେକୁଷ୍ଟ ମହତାବ ସ୍ଵରୂପ ବିମ୍ବେ ରାଜ୍ୟର ରାଜ୍ୟପାଳ ଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ରାଟ ଭାରତୀୟ ଉପମହାଦେଶ ଅତିକରି ଦୂରହଜାର ମାଛଳ ଦୂରରେ ସମ୍ରାଟ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶକୁ ଏପରି ଆବୃତ କରି ରଖିଥାଏ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ରଥ-ଚୌଧୁରୀ ଶାସନ ସେତେ ରେସନେଇ ଠିଆ କଲେ ମଧ୍ୟ, ସେ ଗୁପ୍ତାକୁ ଅପସାରଇ କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ସେକାଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଦେନନ୍ଦନ ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟହର ପାଶ ପରି ତାହା ମଧ୍ୟ ଏକ ସାହୁବିକ କଥୋପକଥନର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସମୁଲସୁର କଲେଜରେ ସୀମା ଆନ୍ଦୋଳନ-ସଂହାର୍ଣ୍ଣ ଶଣ୍ଗୋଳ ଓ ତତ୍ତ୍ଵନିତ ମୋର ସେ କଲେଜରୁ ବହିଷ୍କାର ନେଇ, ତତ୍କାଳୀନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଥରେ ଦେଖା କରିବାରୁ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ଏଇ ରାଜନୈତିକ ବୃଷ୍ଟ-ୟୁକ୍ତ ମୋ ପରି ଅନେକଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ କିପରି ସମ୍ମୂଳ୍ୟ ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା, ତାର ପ୍ରଥମ ଓ ବିସ୍ମୟକର ଅସ୍ଥାଦ ପାଇଥିଲି ।

ସୀମା-ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ସପ୍ତାହ ଭିତରେ ଭାବେଇଗଲା । ଫେର ସବୁ ଚାପିଗୁଣ । ଘଟଣା ଘଟିଲ ଲାନୁସାରେ । ଶାସନିକ ମର୍ମାଦା ପାଇଁ ବା ମୋର ଅପରାଧଜନିତ ଶୃଙ୍ଖଳା-ବ୍ୟକ୍ତ୍ୟା ପାଇଁ ମତେ ସମୁଲସୁରରୁ ତତ୍ତ୍ଵବା କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ତା ହେଲନି । ମୁଁ ଟ୍ରାନ୍ସଫର ହେଲି ଯାଇ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ;—ଠିକ୍ ମହତାବ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ।

ଅନେକ ତତ୍ତ୍ଵ ଲୋକ ଘଟଣାମାନଙ୍କର କାଳ ଓ ଗତିରୁ ମୋର ଟ୍ରାନ୍ସଫରକୁ ଚୌଧୁରୀ-ମହତାବ ସଂଦର୍ଭ ସହିତ କଢ଼ିତ କରି ମୋ ଆଗରେ ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବଣାଣିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେ ସବୁର ବିଶେଷ ବା ସମର୍ଥନ କିଛିହୁଁ କରି ପାରିବିନି । କାରଣ, ମୋର ଜ୍ଞାତସାରରେ ମୁଁ ସେ ସଂଦର୍ଭରେ ଅଦୋଈ କଢ଼ିତ ନ ଥିଲ, କି, ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ହେଲେ ରାଜନୈତିକ ନେତାଙ୍କ ‘କାରିଅର’ ବା ପଦାଧିକ୍ଷାନ ସହିତ ମୋ ଜୀବନର ସ୍ତ୍ରୋତ କେବେହେଲେ ଏ ପର୍ମିନ୍, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭବରେ ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇନାହିଁ ।

ମୁଁ କୌଣସି ଅର୍ଥରେ ହେଲେ ଶାଜନେତିକ ସଂସାରର ଲେକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାହାର୍ଥି ବୋଲି ସେବନ ଏ ଦେଶର ଉଚ୍ଛଵମ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କିପରି ସନ୍ଦେହ କରିଥିଲେ, ତାର ପ୍ରତିକଷା ଜ୍ଞାନ ମୋର ଏଇ ସମୟରେ ଘଟିଲା । ସେହି ସନ୍ଦେହ ଉପରେ ସେକାଳର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କାମ କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ମୁଁ କହି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେଷ ଅଭିଜ୍ଞତାର କଥାହିଁ ଏଠାରେ କହୁବି ।

ସୀମା-ଆନ୍ଦୋଳନ ତ ସରଳ । ମୋର ତୁରନ୍ତ ଟ୍ରାନ୍ସଫର୍‌ର କିଛିକାଳ ବ୍ୟାପକ ଜନରବ ସହେ, ସବୁ ଫେର ଶୂନ୍ୟାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମହାତାବଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ଆସିବା ସଂବାଦ ପ୍ରଥମେ ତୋପାନ ପରି ଉଠି ଫେରି ବି ଧମେଇଗଲା । ମୋର ଟ୍ରାନ୍ସଫରର ଶିଥିଲତାକୁ ଚନ୍ଦର ଶାଜନ୍ଦିଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ସ୍ଥା ସହିତ ମିଶାଇ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ କେବଳ ସବୁ ଶୁଣୁଥାଏ ।

ରଥଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ

ସେ ବର୍ଷ ଖରା ଛୁଟିରେ କଟକ ଆସିଥାଏ । ଦିନେ ଶଳି ଶିକ୍ଷାମହୀ ଶ୍ରୀବିଧାନାଥ ରଥଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ । ସେତେବେଳେକୁ ଟ୍ରାନ୍ସଫରର ପ୍ରଶ୍ନ ଉପର ମହିନରୁ ଆଉ ଶୁଣାଯାଉ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ନିଜେ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ମତେ କିପରି ସେ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଭାଲୀରେ ଭାଲରେ ଟାନ୍ସଫର କରି ଦିଅନ୍ତି । କାରଣ, ମୋର ଦ୍ୱାରା ସ୍ଵତ ଲକ୍ଷିତେନ୍ତୁ ସେତେବେଳେକୁ ଆଇ । ଏ ପାଶୁ କଲାଣୀ । ଆଗାମୀ ଜୁଲାଇରେ ସେ ବି. ଏ. ଅନ୍ତର୍ମର୍ମ ନେଇ ପଡ଼ିବ । ମେହେର କଲେଜରେ ସେତେବେଳେ ଅନ୍ତର୍ମର୍ମ ନ ଥାଏ । ମୋର ରଥ ମହାଶୟକ୍ରାଂ ଅନୁରୋଧ କଣ୍ଠବାର କଥା, କଟକରେ କୌଣସି ପୁରୁଷା ପୋଷକ ମତେ ବଦଳି କରିଦେଲେ ମୋର ପିଲାର କଲେଜ ପଡ଼ାଟା ପୁରୁଷାରେ ଫୁଅନ୍ତା । ଅନ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅନୁରୋଧ ମୋର ଥିଲ ଯେ, ଯଦି ସରକାର ମତେ ଟ୍ରାନ୍ସଫର କରନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଖରଙ୍କୁଟି ଭିତରେ କରନ୍ତି; କାରଣ ଖରଦିନ-ରାତ୍ରାରେ (ସେତେବେଳେ ମହାନଦୀରେ ପୋଲ ହୋଇ ନ ଥାଏ) ମତେ, ମୋର ଜିନିଷପତ୍ର ବୋଲି ଆଣିବାକୁ ଅସୁରିଧା ହେବନ । ସେଥିନ୍ ଭିତରେ ବା ବର୍ଷାକାଳ ଭିତରେ କଲେ ମୁଁ ଅକାରଣ ହୁକୁତ ହେବି । ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ଥିଲ ଯେ, ମୋର କଟକଷ୍ଟ ବାସଗୁହ ସେତେବେଳେ ଭେଟନାଶ କଲେଜର ହଷ୍ଟେଲ ବୁଝେ ସରକାର ଭଡ଼ା ନେଇଥାନ୍ତି, ଟ୍ରାନ୍ସଫର କେଳକୁ ହୁଏତ ସରକାର ମୋ ଦରଢା ମତେ ଫେରାଇ ଦିଅନ୍ତି ବା ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ଦର ମତେ ଦିଅନ୍ତି । ଯେ ପର୍ମିନ୍, ଦରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ହୋଇଛି କହୁାକରି ଟ୍ରାନ୍ସଫର, ଅନ୍ତର୍ମର୍ମ ସେଇ ପର୍ମିନ୍, ଛୁଟିତ ରଖାଯାଉ ।

ମୁଁ ମହୀ ବିଧାନାଥ ରଥଙ୍କୁ ଏଇ ସବୁ ଅନୁରୋଧ କଣାଇଲି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦିନାତ ଭବରେ କହିଲି—“ମୁଁ ସାତ-ଆଠ ବର୍ଷ କାଳ ଅପଙ୍କେର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥମ

ଶ୍ରେଣୀ କଲେଜକୁ, କିନ୍ତୁ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ, ଭଲଭାବରେ ଜଗା-ରଣା କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କୌଣସି ହେଲେ ପୂର୍ବାର ତ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଅଣା କରୁନି, କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଆପଣ ମତେ ଓ ମୋ ପିଲାପିଲିଙ୍କି ଯେପରି ଅବେଳାରେ ସେଠୁ ତଡ଼ି ଅକାରଣ ହରକତ କରିବେନ । କଟକରେ ମୋର ନିଜର ଘର ଥିବା ସହେ ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ଆପଣ ଦାଣ୍ୟରେ ଅଣି ଠିଆ କରାନ୍ତିନି ।’

ଗୋପବନ୍ଧୁ ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ରାବଥେ, ‘ଗୋପପ୍ରସାଦ’-ଲେଖକର ଏହି ସାମାନ୍ୟ ଓ ମାନବକ ଅନୁରୋଧ ଗୁଡ଼ିକରୁ କୌଣସି ଗୋଟାକ ଉପରେ ହେଲେ ସାମାନ୍ୟତମ ଆଶ୍ୟାସନା ଦେଇ ନ ଥିଲେ ଏବଂ ପରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ, ମୁଁ ଠିକ୍ ଯେଉଁ ଆଶଙ୍କା ଭାଙ୍ଗ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି, ସେ ତାହାର୍ତ୍ତି ଘଟାଇଲେ । କିନ୍ତୁ କଥାପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବୋତ୍ତିତ ରାଜନୈତିକ ସନ୍ଦେହ ଏପରି ମନ୍ତ୍ର ଓ ସିଂହା ସବରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଯେ, ମୁଁ ବିସ୍ମୟରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଗଲି । କଥା ହେଉଁ ହେଉଁ ରଥ ମହାଶୟ କହୁ ପକାଇଲେ—

“ଆପଣ ରାଜନୀତିରେ ଜଡ଼ିବ !”

ମୁଁ— ମୁଁ ! ମୁଁ ରାଜନୀତିରେ ଜଡ଼ିବ ? କ’ଣ ତା’ର ଅର୍ଥ ?

ମହୀ—ଆପଣ ଦଲୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଅଂଶ ନେଉଛନ୍ତି ।

ମୁଁ— ଦଲୀୟ ରାଜନୀତି ? ମୁଁ ତ କୌଣସି ହେଲେ ରାଜନୀତିକ ଦଲ ସହିତ ଅପ୍ରକାଶ ଭବରେ ମଧ୍ୟ ସପୁନ୍ତ ନୁହେଁ । ଆପଣ କହନ୍ତୁ ତ ମୁଁ କଂପ୍ରେସର, ନା କମ୍ୟନିଷ୍ଟ ନା ପ୍ରକାଶ-ପୋର୍ଟାଲିଷ୍ଟପାଟର ଲୋକ ?

ମହୀ—ଆପଣ ଏକ ରାଜନୀତିକ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ ଦିନର ଭବରେ ଜଡ଼ିବ ।

ମୁଁ— ଓ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁ ଲି ଆପଣଙ୍କ ଉଦେଶ୍ୟ । ଆପଣ ମନେ କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ମହାତାବ ଦଲର ଲୋକ ?

ମହୀ—ହଁ, ତାହାର୍ତ୍ତି ମୋର ଧାରଣା ।

ମୁଁ— ସେ ଧାରଣା ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲ୍ । ‘ପ୍ରକାଚନ୍ଦ୍ର’ ଓ ‘ରଙ୍କାର’ ପ୍ରଭୃତିରେ ମୁଁ ଓ ମୋ ପରିବାରର ଲୋକେ ଲେଖାଲେଖି କରୁଥିବାରୁ ଆପଣଙ୍କର ଏ ଧାରଣା ହୋଇଥାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କ ‘ସମାଜ’ରେ ବି ଲୋଖେ । ସରକାରୀ ଗୁକଷା ସହେ ସାଧୀନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର ମୋର ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ମନେକରେ । ମହାତାବ ବା ଯେ ହୁଅନ୍ତି, ଜଗତରେ କୌଣସି ଲୋକ ନାହିଁ, ଯେ କି ମୋ ଲୟାଲଟିକ୍ (ଆନୁଗତ୍ୟ)କୁ କଣ୍ଠ ନେଇପାରିବ । ଯେତେବେଳେ, ଯେଉଁଠି ଓ ଯାହାର ଭଲ ଦେଖାଗଲୁ ତା’ର ପ୍ରଶଂସା ଓ ଯେତେବେଳେ, ଯେଉଁଠି ଓ ଯାହାର ନିନ୍ଦନ୍ୟ କିଛି ଦେଖାଗଲୁ, ତା’ର ନିନ୍ଦା, କଣେ ଲେଖକର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର ।

ମହୀ ରଥେ ଏପରି ବାଣୀ କଣେ ତଳିଆ କର୍ମସୁଖଠାରୁ ବୋଧଦ୍ଵେ ଆଶା କରି ନ ଥିଲେ । ସେ ଚାପୁ ହୋଇ ବସିରହିଲେ । ମୁଁ ନିରାଶ ହୋଇ, କିନ୍ତୁ ନୂଜିନ ଓ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଅଭିଜ୍ଞତା ନେଇ, ଫେରିଲି । ଫେରିଲିଦେଲେ କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ରଥଙ୍କ ସହିତ ବହୁବର୍ଷ ତଳର ଆଉ ଏକ କଥୋପକଥନ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମନେ ମନେ ଭାବି ଲୁଗିଲି, କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ-କାରଣ-ନାତ୍ର ବଳରେ ପ୍ରାରଥ ଆଜି ମୋର ଭାଗ୍ୟ-ନିସ୍ତରା ?

ପାଇଦା ?

ଏଠାରେ ତେଣୁ ସେହି ପୁରୁଣା କଥା କହେ । ଓଡ଼ିଶା ସେତେବେଳେ ସୁତ୍ତନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ସାରମନ୍ତ କମିଶନ ଆଗରେ ଜାତିର ଦୁଃଖ ଜଣାଇ କେତେକ ବେକଂଗ୍ରେସୀ ଓଡ଼ିଆ ନେତାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ବାତନ୍ତ୍ୟକୁ ସମ୍ବାଦନା ପ୍ରଗରକୁ ଆଣିଥାନ୍ତି । ସେ ସମ୍ବାଦନାରେ ଆମେ ସେତେବେଳର ତରୁଣସମାଜ ଶୁଣି ରହିବାର କଥା ଓ ହେଉଥିଲୁ ।

ଏଇପରି ଏକ କାଳରେ ‘ସମାଜ’ର ପୁଷ୍ଟତନ ପୁରୁଣା-କଲେଜ ଲେନ୍‌ର ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ଶ୍ରୀ ଶାଖାନାଥ ରଥଙ୍କ ସହିତ, ଏ ଲେଖକ କୌଣସି କାମରେ ଯାଇ କଥା ହେଉଥିଲା । କଥା ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶା ସୁତ୍ତନ୍ତ ହେବାରେ ଲେଖକର ଯେ ଅନୁନ୍ଦିତ ଉତ୍ସାହ, ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଗଲା । ବଢ଼ିମାନ ଯାଏ କୁଆଡ଼େ ?

ଉଜ୍ଜଳପ୍ରାଣ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ପଞ୍ଚପତାକାଧାରୀ ରଥେ ଚଟ୍କିନି କହିପକାଇଲେ— “ଆପମାନେ ସୁତ୍ତନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ ଗୁଡ଼ିଛନ୍ତି, କାରଣ, ଆପମାନେ ପୁରୁଣାରେ ଗୁକିଶ ପାଇବେ ।”

ମୁଁ ଏହା ଶୁଣି ପ୍ରମୁଦିତ ! କାରଣ, ଉଜ୍ଜଳପ୍ରାଣ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ଏହି ପତାକାଧାରୀ ଶିର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଉଦାର ମନପ୍ରଭୃତୀ ଟିକିଏ ତଳେଇ ଦେଖିଲୁ, ପାଠକେ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାଭାଷୀ ଲେକେ ଏକ ଶାସନାଧୀନ ହେବେ କି ନାହିଁ, ତା’ର ଆଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱର ହେଉଛି, ସେଥିରୁ କିଏ କି ଫାଇଦା ଉଠାଇବ । ପୁଣି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କର ଫାଇଦା ହେଲେ, ତାହା ଯଥାର୍ଥ ହେବ ସିନା, ଆମପରି ବ୍ୟକ୍ତର ଫାଇଦା ଉଠିବାର ସମ୍ବାଦନା ମାତ୍ର ଥିଲେ, ହିନ୍ଦ ବିଜ୍ଞିନୀ ଉଜ୍ଜଳର ଏକାକରଣ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱରଣୀୟ ନୁହେଁ । “ପ୍ରସ୍ତୋଜନମନୁଦିଶ୍ୟ ନ ମନୋଧି ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତେ ।” ଫାଇଦା ନ ହେଲେ କେଉଁ ମୂର୍ଖ କାମ କରିବ, ଦେଶ ଓ ଜାତ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ? ଯାହାହେଉ, ଓଡ଼ିଆଜାତ ଆଜି ସଦକରେ ବିଶ୍ୱର କରି ପାରିବ, ଓଡ଼ିଶା ସୁତ୍ତନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ ହେବାରେ ରଥ-ଚୌଧୁରୀ ଉତ୍ସାହିତଙ୍କର ସକ୍ରିୟାରେ ଫାଇଦା ଉଠିଲୁ ନା ଏହି ସାମାନ୍ୟ ଲେଖକର ? ଅଥବା ଏଇ ଲେଖକ ପଣ୍ଡରେ ଏକ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସପାଲ ହେବାଟାକୁ ଫାଇଦା କୁହାଯିବ ନା ଶ୍ରୀରଥଙ୍କ ଶିକ୍ଷାମନୀ ହେବାଟାକୁ ?

ଆମେ ଓଡ଼ିଆରେ ଏପରି ଏକ ସତ୍ୟ ଓ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ-ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତି ଯେ, ଏ ପ୍ରଦେଶ ଯାହାଯୋଗୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲା, ତାର ନାମ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଆଜି ଉଚାରଣ କରୁନ୍ତି; ଅଥବା ଯିଏ ଦେଶ-ମୀଣ୍ଡଶରୁ କାହାର କି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଫାଇଦା ଉଠିଲା ନ ଉଠିଲା କଥା ଭାବୁଥିଲେ ବା ଯିଏ ସାଇମନ୍ କମିଶନ୍ ଆସିଲାବେଳେ ବେଳଂତ୍ରେସୀ କେତାଏ ଉଚାରଣ ଏକୀକରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ କଟକ ଟାଉନ୍‌ହଲ ସାମନାରେ ଯେଉଁ ଉଚାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅଧିବଦନ ଠିଆ କରେଇଥିଲେ, ତାକୁ ଦଳ-ବଳ ନେଇ ସେବନ ହୁବୁଡ଼େଇ ଭାବୁଥିଲେ, ପ୍ରଦେଶ ହେଲାରୁ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆଜାତର ଭାଗ୍ୟନିୟମନ୍ତ୍ରା ହୋଇ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । କି ତମତ୍ରିକାର କାର୍ଯ୍ୟ-କାରଣ ସପର୍କ ଏ ଦେଶରେ ?

ମେହେର କଲେଜର ପୀଠୁମି ।

ଏହି ଗଛର ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମେହେର କଲେଜର ଭବିଷ୍ୟତ ସପ୍ରସାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୁଁ ‘ତା’ ଆଗରେ ଥିବା ସେତେବେଳର ଅଧ୍ୟକାଳିଣ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଜମିକୁ ସରକାର ଆକ୍ରାର କରିବା ପାଇଁ, ସମୂଳସ୍ଵର ରେଳ ଷ୍ଟେସନଟିକୁ ଓ ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ଆଭିକୁ ଯାଇଥିବା ରୁହାକୁ ମଧ୍ୟ ସେଠୁ ଉଠାଇ ଦେଇ ଭବିଷ୍ୟତର ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ବିଦ୍ୟାସ୍ଵରୂପର ଯୋଗ୍ୟ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାନରୁପେ ଏକ ଏକଚକତି ଜାଗା (Compact Area) ଯୋଗାଦ୍ଦି ରଖିବାର ଯେଉଁ ସାମାନ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା ତାହା ସ୍ଵାକ୍ଷର ଅଛି । ତଙ୍କାଲୀନ ଉଚାରଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ରନ୍‌ସପେକ୍ଟର-ମଣ୍ଟଳ (ଡକ୍ଟର ପି. କେ. ପରିଜା, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବାଶମ ମିଶ୍ର, ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତା । ଏମାନେ ମେହେର କଲେଜକୁ ଯାଇଥିଲେ, (୧୮ ଜୁଲାଇ ୧୯୫୩ରେ) । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ମିଲିତ ଶପୋର୍ଟ (ପୃ: ୭୪-୭୫)ରେ ବିଶ୍ୱିକ ଶୈକ୍ଷିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ହିଁ ମୋର ସେ କାଲର ଏ-ସମ୍ବୂନ୍ଧ ଚେଷ୍ଟାକୁ ପୁରସ୍କର ଓ ଦୁଃଖିକାର ସହିତ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ କହିଥିଲେ—

“କିନ୍ତୁ ଏହି ବସାଗର ଗୁଡ଼ିକ (ମେହେର କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ଉପନିବେଶ) କଲେଜ ଠାରୁ ଦୂରରେ, ରେଳ ଲଇନ ଆଗପଟେ ସେ ତାର ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ଠିକ ମନେ ହେଉନି । ତା’ଠୁଁ ଭଲହୁଅନ୍ତା କଲେଜ କମାରିଣ୍ଡିକୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଥିପାଇଁ ସ୍ଥାନ ସରହି କରିବା । ଆଗରେ ଯାଇଥିବା ରୁହାଟି ପୁଞ୍ଚାର ନେଇ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ କଲେଜ ଭୂମିର ଆଗପଟେ ରଖିଲେ, ସାମ୍ବୁଦ୍ଧ ଓ ଶାସନ ଉଭୟ ଦିଗରୁ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଶାନ୍ତିଲୁ, ସରକାରଙ୍କ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଯାଇଛୁ, କିନ୍ତୁ ସରକାର ଜମି ଅଧିକାର କରିବା ସମୟାପେକ୍ଷ ହେବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପିକାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି ପାରି ନାହାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସରକାର ଯେପରି ଜମି ଅଧିକାର କରି ପାରୁଥିଲେ, ସେପରି କଲେ ଅନ୍ତି ବିଲମ୍ବରେ

ଜମ୍ବି ପିଲିଆନ୍ତା । କଲେଜର ସନ୍ଦର୍ଭ ଜୀବନ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ନିମନ୍ତେ ଏ ପଛା ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ସମୁଚ୍ଛତ ହେବ ।”

ଉକ୍ଳଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳ ଯେଉଁ ଅନିତ୍ତୁଳ ସର୍କାର’ର ଉଭେଶ କରିଛନ୍ତି, ସେ କ’ଣ ସେହିଟାଥୀର କାହା- କୌକି ଟେବୁଲ୍ ନା ଜନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ? ଜଣେ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲ୍ ଓ ଉକ୍ଳଳର ତିନିଜଣ ଶ୍ରେସ୍ତ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଉକ୍ଳଳର ଗୋଟିଏ ମହତ୍ ବିଦ୍ୟାୟୁତନର ସମ୍ମୁଦ୍ରାବଣ ଉପରେ ଅଖିରଣ ଯାହା ପ୍ରଦ୍ରବ ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଏ ଦେଶର ତଥା କଥିତ ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ସରକାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦେଖାଗଲେ କାହିଁକି ଫଳରେ, ଯେଉଁ ଜମ୍ବି ଏକ ଜାତ୍ୟୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଆନ୍ତା, ତାହା ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ଵାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ତେବେ କ’ଣ ଏ ଦେଶ ଶାସିତ ହେବ କେବଳ ସ୍ଵାର ତାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ‘ଫାଇଦା’ର ବିରୁଦ୍ଧ ଉପରେ ? ସ୍ବାଧୀନତୋତ୍ତର ଭାବରେ ବୁଦ୍ଧିଅତ୍ତେ ଦୂର୍ନୀତିର ତିକାର ଯେ ଉଠୁଟୁ, ତାହାର ତାତ୍ତ୍ଵିକ’ଣ ? ସାଧ ଭାବରେ ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥଗତ ତ ଦୂର୍ନୀତ ଦୂର୍ବେଳେ, ଦୂର୍ନୀତ ଦେଇଛି ଯେହି, ଯାହା ଦେଶ ଓ ଜାତିର ସମ୍ବୂଦ୍ଧ କଲ୍ପାଣାପାଇଁ ଉଦିଷ୍ଟ, ତାକୁ ଅନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିରୁଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି ରୁ ନ କରିବା ବା ତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥପୋଷଣ ବା ଫାଇଦା ପାଇ । ପଞ୍ଚମ ଓଡ଼ିଶାର ବିଜ୍ୟାତତମ କଲେଜ ‘ମେହେର କଲେଜ’ ଯାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଦିନେ ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଠିଆ ହେବାର ଆଶା କରୁଥାଏ, ତାହା, ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେର ସୁଶ୍ରୁତାନ୍ତର ଓ ମର୍ମାଦାବନ୍ତ ଅବସ୍ଥାର ଯେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ହୁବେଇଲା, କିଏ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ଓ କେଉଁ ମହତ୍ ଆଦର୍ଶ ପୂରଣ ଯୋଗୁଁ ଏହା ଘଟିଲା ?

ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ସମ୍ବୁଦ୍ଧିର ସ୍ଵକ୍ଷୟ ମହିମା ଓ ଜାତିର ସାମୁଦ୍ରକ କଲ୍ପାଣ ପଦଦଳିତ ହୁଏ, କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଫାଇଦା ବା ସାମାନ୍ୟ ବାଧାର ବିରୁଦ୍ଧରେ, ସେଠି ଜାତ୍ୟୀ ଜୀବନରେ କି ବିଶୃଙ୍ଖଳା ନ ଘଟିପାରେ ? ଆମେ ଅଖି ଆଗରେ ଦେଖୁଛୁ ଯେ, ପୁଣେ ମଫଲର ଜମିଦାରମାନେ ଯେମିତି ‘ଶାଢ଼ୀ’ ବାଣ୍ଶୁ ଥିଲେ, ଆମର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସର୍ବତ୍ର ସେଇମିତି ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ ଓ ଉକ୍ଳଟରେ ବୁଣ୍ଣି ରୁକ୍ଷିଲେ ମଧ୍ୟ, ବେଦତୁମି ଏହି ଭାବରେ ପରିପାର୍ଶ୍ଵରୁ ବିରୁଦ୍ଧ ସରସତ ଆଜି ସକାତରେ ପଲାୟମାନା । ବୁଦ୍ଧିଅତ୍ତେ ତିକାର ଯେ ଜୀବନ ପରମାପ କମେ ତଳକୁ ତଳକୁ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଆର୍ଥିକାରୀ, ଜୀବନଦାରୀ ସରସତ, ଆଜି ମହା-ମହିମାରେ ବିଶ୍ୱତା ମେଲ୍ଲ ଦେଶମାନଙ୍କରେ; କାରଣ ସେଠାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଅଭାବନ ପ୍ରିୟକଳନ ଅପେକ୍ଷା, ବିଦ୍ୟା, ଜୀବନ, ନିୟମତାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ସମ୍ବାଦ ଓ ଆଦର ଦିଆଯାଏ । ଆଜି ସେହି ମେଲ୍ଲ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ହିଁ ବିଦ୍ୟାୟୁତନ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତ ବାଣୀ-ମନ୍ଦିର’ । କାରଣ, ସେ ଦେଶ ସବୁ ଭଲଭୂପେ ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ବିଦ୍ୟାୟୁତନ ସବୁ ସାଟପିକେଟ-ସଂଗ୍ରହ ବା ଫାଇଦା-କ୍ଷମତାର ଲାଲାଭୁମି ଦୂରେ । ସେଇପରୁ ହିଁ

ଭବନ୍ୟତ ଜାତିର ଗଠନଶାଳା । ସେଥିପାଇଁ ସେଠି ଏକ ଏକ ହାଇସ୍‌କୁଲର ଆସ୍ତାନ ଶତଶତ ଏକର ଜମି ଓ ଏକ ଏକ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର ସ୍କୁଲ ବିଲ୍‌ଡିନ୍ ମଧ୍ୟ ଏକ ଏକ ପ୍ରାସାଦ । କିନ୍ତୁ ଗୋପକନ୍ତୁଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ଜକାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦୀ, ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୁଷଙ୍କର ମେଲ୍ଲ ଡିରେକ୍ଟର ପକସ୍ତ ସେଠି ହାଇସ୍‌କୁଲକୁ ପ୍ରଶନ୍ତ ୧୩ ଏକର ଜମିରେ ଠିଆ କରେଇଥିଲେ, ତାକୁ ସେଠୁ ଆଖି ସନ୍ଦର୍ଭହାରୁଷ୍ଟର ପାଦଚଳେ ସୋରାଏ ଜମି ଉପରେ ଠିଆ କରେଇ ନିଜର କି ବିଜ୍ଞତା ଓ ବିଚରଣ କର୍ମପାଠବ ନ ଦେଖାଇଲେ ।

ମୋର ପ୍ରେସ୍ ସ୍ବପ୍ନୀ ।

ସେବନ ଏ ଲେଖକର ସ୍ବପ୍ନୀ ଥିଲ, ଏକତ୍ରାବସ୍ତୁତ ଏକ ଭିଦାର ପ୍ରଶନ୍ତ ଷେହରେ ମେଷ୍ଟେର କଲେଜ, ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲ ଓ ଏକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର ସ୍କୁଲକୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବୁଝିପଟେ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର, ସେକେଣ୍ଟାରୀ ଓ କଲେଜ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ମିଳିତ ଉପନିବେଶ ଠିଆ କରେଇବାକୁ, ଯେପରି କି ଥମ ଦେଶରେ ପ୍ରତଳିତ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବହାରକୁ ମୂଳରୁ କୁଳଯାଏ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଟ୍ୟ ଏକକ ବୋଲି ଧରି, ଯଥୋତ୍ତର ସଂହାର ଓ ଉନ୍ଦରି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପରାମା ଚଳଯାଇଥାନ୍ତା ଓ ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର, ସେକେଣ୍ଟାରୀ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିଜରୁ ଟ୍ରେଣୀ-ସ୍ଵେଚ୍ଛକାଳୀନ ଦୂରହୋଇ, ସେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ମନେ କରିଥାନ୍ତେ ଯେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସେଇନାର ସମଧର୍ମୀ କର୍ମୀ ଓ ସେ ଯୋଜନାଟି ହେଉଛି ଭାବରୁ କାହିଁ ଗଠନ । ତା' ତ ହେଲା ନି । ବରଂ ଶାସନକ ଅଞ୍ଜତା ଓ ଅନୁସାରୀ ଯୋଗୁ ଭିତ୍ତି ମେଷ୍ଟେର କଲେଜ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାସ୍କୁଲ ଯେ, ଚିରକାଳ କୁଣ୍ଡ, ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିଲେ ଏ ଦ୍ୱାରା ବୁଝିବ କିଏ ଏ ଦେଶରେ ? ସେବନ ସମ୍ବଲପୁର ସକଟ୍-ହାଉସ୍ଟରେ ଗର୍ଭର୍ତ୍ତର ପକଳଅର୍ଥିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଏପ୍ରକାର ଲକ୍ଷ୍ୟଭଣ୍ଟ, ବିଶ୍ୱାସନ ପ୍ରସ୍ତାବମ.ନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲି, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳର ମହାମତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦୀଙ୍କ ଆଖିରେ ଆମେ ଚପରଣିଠାରୁ ଅଧିକ ମର୍ମାଦା ପାଇବାର ତ କଥା ନ ଥିଲ । ଆମ କଥା ଶୁଣା ହେବ କେଉଁ ପୁଣିରୁ ? ସେ ମହୀ । ଆମେ ତ ସେତେବେଳେ ମାତ୍ର କର୍ମଶୀଳ,— ଏମଳ୍ୟୀ । ସ୍ଵା ପୁଷ୍ଟେ, ଏକୁକେଣନାଳ ଆତ୍ମଭାବକର ଭାବରେ ରକ୍ଷଣ୍ଟଷ୍ଟେଟ୍ସ୍-ସନ୍ତେଷ୍ଟ ଏକାଧିକ ରାଂରେଇ ରେସିଡେଣ୍ସ୍— ଏବଂ ଭିତ୍ତି ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଗଡ଼ିକାତ ରାଜାମହାରାଜାମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାର ପାଇଁ କିପରି ସର୍କାରେଣ୍ଟ କରିଥିଲେ ଓ ଆତ୍ମଭାବକର ପୋଷ୍ଟ, ରାଜାମାନେ ଭିତାର ଦିଅନ୍ତେ, ରେସିଡେଣ୍ସ୍ ମୋପାଇଁ କିପରି ନୂତନ ପୋଷ୍ଟ ସୁର୍କ୍ଷି କରି, ରସ୍ତାରରେ ମୋପାଇଁ ରହିବାର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟବାହୀନ ମଧ୍ୟ କରିଦେଇଥିଲେ, ସେକଥା ଏ ଗର୍ଜାର ଧୂମ ଅଞ୍ଚାସରେ ବଣ୍ଟିତ ଅଛି । ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହୋଇ ଆମ ଲେକେ ମହୀ ହେଲେ ବୋଲି କ'ଣ

ମନୁଷ୍ୟ ସେହି ତଥାକଥକ ମେଳୁ, ବିଦେଶୀ, ବିଧରୀ ଓ ଶୋଷକମାନଙ୍କର ମାନବିକ ବ୍ୟବହାର ଭୁଲିଯିବ ? କି ତପାରୁ ଏ ଦୂଇ ବ୍ୟବହାରରେ ଏବଂ ସେ ତପାରୁ କି ଦୁଃଖବୋୟକ ଓ ଲଜ୍ଜାଜନକ, ଯେହେତୁ ତାହା ହେଲ ସ୍ବାଧୀନତାର ସଦ୍ୟ ଫଳ !

ସାମ୍ନାଦିକତାର ବିଭାଗିତା ?

ସାମ୍ନାଜ୍ୟନିମିତ୍ତା ଓ୍ୟାରେନ ହେଷ୍ଟିଙ୍ଗ୍ସ ଭାରତରୁ ଫେରିଲ ପରେ, ଭାରତରେ କର ଯାଇଥିବା ଅଭ୍ୟାସୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡର 'ହାଇସ୍ ଅଫ୍ କମନ୍ସ' ଆଗରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲ ବେଳେ ନିଜପତ୍ର ସମର୍ଥନରେ କୁଆଡ଼େ କହିଥିଲେ ଯେ, ସେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଏତେ ଉପକାର କରିଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ତାଙ୍କ ନୀରେ ମନ୍ଦର ତୋଳେଇ ତାଙ୍କ ପୁଜା କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିପରୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଗ୍ରୀ ଏତମଣ୍ଡ ବର୍କ୍ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ—“ଠିକ୍ କଥା । କିନ୍ତୁ ମନେରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଭାରତୀୟମାନେ ହୁଇଜା ଓ ବସନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଫମାମର୍କ ବ୍ୟାଧକୁ ମଧ୍ୟ ପୁଜା କରନ୍ତି ।”

ବ୍ରିଟୀଶ୍ ଆସିଲେ ଓ ଗଲେ । ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହେଲ । କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟମାନେ ହୁଇଜା, ବସନ୍ତକୁ ପୁଜା ଦେବାର ମାନସିକତାର ଉପରକୁ ଉଠିଛନ୍ତି ବୋଲି କହ ହେଉନି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତୀୟମାନେ ତାଙ୍କୁର କେବଳ ‘ବର୍ତ୍ତ ଲୋକ’ ବୋଲି ସାଲ୍ଲ୍ୟଟ ମାରୁଛନ୍ତି, ଯାହାଠୁଁ କେବଳ ‘ଉୟ’ର ଆଶଙ୍କା । ଏ ଦେଶରେ ଧନୀର ସମ୍ବାଦ ଫୋର୍ଡ ବା ରକଫେଲର ପରି ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ଧନମାନଙ୍କର ମହାନୂଭବ ଗୁଣାବଳୀ ଯୋଗୁ ନୁହେଁ, ଧନ ଯେ ଏ ଦେଶରେ (ସତ୍ୟ ଦେଶରେ ନୁହେଁ) ଧନବନ୍ତକୁ ଅନୁଗ୍ରହ ନିଗନ୍ତର କ୍ଷମତା ଦେଇ ପାରୁଛି, କେବଳ ତା’ର ଯୋଗୁ । ପୂର୍ବେ ରଜା ଜମିଦାରଙ୍କ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିପଦିର ମୂଳରେ ଥିଲ ମଧ୍ୟ ଏହି ସନ୍ତେତନତା । ରଜା ଜମିଦାର ତ ଗଲେ । ଅନ୍ତରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କାଣ୍ଡକାରଣାନା ଦେଖି ମନେ ହେଉଛି, ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଧୂରଣ କଲେ କି ଆଉ ଖନରକାରଣବାଲ ? ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ, ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ ଏଦେଶରେ ଅଜି ଫେରିବାଗଜ, ଲୋକକଲ୍ୟାଣର ମଧ୍ୟମ ସେତେ ନୁହେଁ, ଯେତେ କ୍ଷମତା-ରଜନୀତିର ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତିପଦିର ପ୍ରଶନ୍ତ ଆୟୁଧ ! ନଚେତ୍ ସମସ୍ୟାମୟିକ ଉକାଳରେ କେତୋଟି ପ୍ରତିପଦିକାର ସ୍ଥାପନ୍ତିତା ଓ ସଂପାଦକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ପ୍ରସବ, ପତିଆର ଓ ପ୍ରସବରୀ (ଅଭ୍ୟଦୟ) ଦେଖିଲୁ, ତାହା ସେହି ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କ ପଞ୍ଜରେ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ କିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଥାନ୍ତା, ବୁଝି ହେଉନି । ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ, ଏ ଦେଶରେ ତାହା ହାତରେ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ଥିଲେ, କେବଳ ତା’ର ସ୍ଵେଚ୍ଛା ସେହି ସମ୍ବାଦକ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ପିତା ବା ମାନୁ ବା ଶୁଣୁର ବା ଜ୍ଞାନୀ ମଧ୍ୟ ବିନା ଆୟୋଧ୍ୟରେ କବି, ସାହିତ୍ୟକ, ଦାର୍ଶନିକ, ଅର୍ଥନ୍ତକ, ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଓ ମନ୍ଦୀ ଯାହା ଯେଉଁଠି, ଯେତେବେଳେ ପାଇବା ଓ ଫୁଲମାଳ ଯୋଗାନିବାର ଆଶା, ତାହା ସେ ହୋଇପାରନ୍ତି ଓ ପାଇପାରନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୀଠରେ ତାଙ୍କର ପଟେ ବି ଝୁଲିପାରେ । ପ୍ରତିବାଦ କରିବ କିଏ, କିପରି ଓ କେଉଁଠି ? କଲେ, ପ୍ରମୁଦ୍ରମ କୁଣ୍ଡାବର୍ଷଣ ।

ବିଶୁଦ୍ଧ ସାମ୍ବାଦିକତା ।

ଉଚ୍ଚ ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ସାମ୍ବାଦିକତା ଗଣତାନ୍ତିକ ଶାସନର ପରମେତମ ଓ ଏକମେ ଭରସା । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ସାମ୍ବାଦିକତାର ପ୍ରଥମ ୧ମ ଶୁଣ ଓ କର୍ତ୍ତର୍ଣ୍ଣେ ହେଉଛି ନିରସକ୍ତତା ଓ ନିରମେଳତା । ଦିଲ୍ଲିକୋଟୀର ସଂଦାଦପତ୍ର ବା ସମ୍ବାଦକ କୌଣସି ଦଳ, ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ମେଷ୍ଟର ମୁଖେପତ୍ର ମତ ଦେବାହି ପାରନ୍ତି । ହେଲେ, ତାହା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ନ ହୋଇ ହେବ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ବା ଫାଇଦାପତ୍ର ! ଉଚ୍ଚ ବା ବିଶୁଦ୍ଧ ସାମ୍ବାଦିକ କେବଳ ସାମ୍ବାଦିକତାର ସମ୍ବାନ୍ଧ ରଚା ଅନ୍ୟ କିଛି ମାନସମାନ ବୃଦ୍ଧିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ସମ୍ବାଦକ ବା ସାମ୍ବାଦିକ, ଦତ୍ତର ଉପାସକ ଓ ନ୍ୟୁର ସୈନିକ । ସେ ଦୁଷ୍ଟା ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ । ସେ ମଧ୍ୟ ସଦ ପ୍ରବହମାନ ଜନନ୍ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ନେତା ଓ ଅଭିନେତା ସାକନ୍ତି ବା ଭୋଜ୍ୟସୁଖ ବା ଲଭିତ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଲଭ୍ୟା ରହେ, ତେବେ ନିରସକ୍ତ ଓ ନିରପେକ୍ଷ ସତ୍ୟ ସେ ଦେଇ ପାରିବେ କିପରି ? ସାମ୍ବାଦିକତାର ଏହି ଉଚ୍ଚତମ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅନୁଯାୟୀ, ଘନ୍ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଟାଇମ୍ସ ବା ଗାଢ଼ିଆନ ପରି ବିଶୁଦ୍ଧବଶାଳୀ ଓ ବିଶୁଦ୍ଧବଶ୍ୟତ ଦେଖିବା ଠାରୀ କର ପାରୁ । ଏମାନଙ୍କର ସତ୍ୟ ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ସାମ୍ବାଦିକତାର ପ୍ରଥମ ହେଉ ଏହି ଯେ, ଏହି ବିଶୁଦ୍ଧବଶ୍ୟତ ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କର ସମ୍ବାଦକମାନଙ୍କ ନାମ ବା ଚେହେରା ସେମାନଙ୍କର କୋଟି-ଫଣ୍ଡେକ ଦୈନିକ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଁ ନ ଥାଏ ଏବଂ ଠିକ୍ ଏହି କାରଣରୁହୁଁ ସେବୁନ୍ତକ କେବଳ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ସବ୍ବଦଳନିବ୍ରିଶେଷରେ ଦ୍ରେଷ୍ଟ ଓ ଜନନ୍ତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ଦୂରନ୍ତି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଶୁଦ୍ଧପତ୍ରିକାର ସମ୍ବାନ୍ଧ ପାଇଥାନ୍ତି । ଭରତରେ ମଧ୍ୟ କେତେଜଣ ଜାଣ୍ଟ୍ରୀ ‘ଷ୍ଟେଟସମାନ’ର ସମ୍ବାଦକ କିଏ ? ପାଠକ କ’ଣ ପଇସା ଦେଇ ଖବରକାରୀ କିମିବ ସମ୍ବାଦକ ବା ସ୍ଥାପନ୍ତିତାଙ୍କର ଛବି, ଭାଷଣ ଓ ପୁଣି ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ; ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ମହାତ୍ମ, ତାକୁତ, ଜାତ ପୂଜା କରିବ । ନିଜର ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ଠାରୀ କରି ନିଜର ମୁଦ୍ରି ବାନ୍ଧି କରିବା କି ଭଲ୍ଲାର ନୁହେଁ ? ଏହା ଯେ, ସାମ୍ବାଦିକତାର ଏକ ଦୁଃଖମ୍ଭକ ଓ ରତର ପ୍ରଦେଶ ମାତ୍ର । ଷ୍ଟେଟସମାନର ସ୍ଥାପନ୍ତିତାଙ୍କର କ’ଣ ଚେତ୍ତେବେ ନାହିଁ ନା ତାର ସମ୍ବାଦକ ଭାଷଣ ଦେଇ ଜାଣନ୍ତି କି ? ଅନୁଭାବ ଓ କାରିଗରିର ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କର ଏହି ଉଚ୍ଚକାରୀ ଫଳରେ ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତ ଉଚ୍ଚକୋଟିର ସାମ୍ବାଦିକତା କ’ଣ ଜାଣି ପାଇଲ ନି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏଠି ଦୈନିକ ପତ୍ରିକାର ‘ସମ୍ବାଦକଷୟ’ ହୋଇପାରେ ଛାଇଁ— କଲିମ ବ୍ୟାପୀ ପ୍ରବନ୍ଧ, ଠିକ୍ ଯେପରି ଏ ଦେଶର ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ଛାନ୍ଦ୍ରା ବ୍ୟାପୀ ଚିନ୍ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷଣ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦୁଃଖ ପ୍ରମାଦ ଭାବରେ କାହାରେ ବେଳିନିକ କଳା ହୋଇଥାବୁ ଇଂରାଜରେ ମଧ୍ୟ କଥା ଅଛି ଯେ, “Editors are born, not made” । ସମସ୍ତେ ସିକହୁପ୍ର ସମ୍ବାଦକ ବା ସାମ୍ବାଦିକ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ. ଯେପରି ସମସ୍ତେ ଉତ୍ସମ ଶିକ୍ଷକ ବା ଉତ୍ସମ ଭାକ୍ତର

ବା ଉତ୍ତମ ଚଣ୍ଡା ବା ମାଳୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇପରିବାକୁ ନାହିଁ । ଏହିଶାରେ ଅଜି ଧୂଆମୂଳା ଅଧୁଆ ମୂଳାର ପ୍ରଭେଦ ଯେ ଉଭେଇ ଯିବା ଉପରେ, ତା'ର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଆମର ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ସାମ୍ବାଦିକତା । ସମ୍ବା ଦେଶ ଅଜି କର୍ମ ଅପେକ୍ଷା କର୍ମର ପ୍ରଗ୍ରହ ଓ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞନର ଫାଇଦାରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସୀ । ପ୍ରଗ୍ରହର ମହାଯାନ ପଛା ହେଲ ହେବରକାଗଜ । ପେଥପାଇଁ ସାମାଦଳ ଓ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କ ବରଣମାଳାର ଏତେ ଅସ୍ଥୋଜନ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶତ୍ରୁ ଅନ୍ତରମାଦ ସମ୍ବା ଜାତିକୁ କେଉଁ ଆଡ଼ିକୁ ଟାଣି ନେଉଛି, ବାହୁଦୀ କି କେହି ?

ପୁଣି ଶୁଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି ?

ପୁଣି, ଜାତେସ୍ବବାଦିକାର ଛଦ୍ମ ଆବରଣ ତଳେ ଏ ଦେଶର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ପ୍ରଭ୍ରବଣାଳୀ ପଦ୍ଧିକା ପ୍ରକୃତରେ ଯେପରି ସଙ୍କୟ ସଂକଷ୍ଟି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ନିଜ-ମେଣ୍ଡୁ-ଲଭର ସରକ୍ଷକ ରୂପେ ହିଁ ଦଶ୍ୟାୟମାନ ତାହା ଏହି ହତଭାଗ୍ୟ ଜାତ ପଣ୍ଡରେ ଅଭି ଏକ ଦୋରତର ଦୂର୍ବିପାକ ଓ ପରିଚାପର କଥା ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଲେଖରେ କୃହିଯାଉଛି ଯେ, ବୋଧହୃଦୟ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରଭ୍ରବଣାଳୀ ପଦ୍ଧିକାର ପକ୍ଷପୁଣ୍ଡର ଭରମାରେ ଆଜି ଉକୁଳର ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ-ସହୃଦୟ ନେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଦଳେ ଲେଖ ନିରକ୍ଷଣ ସବରେ ସକଳ ବିଭ୍ରାଟ କଟେ ରୁଳିଛନ୍ତି, ବିଦ୍ୟା ଓ ସହୃଦୟଙ୍କୁ ପଦଦଳିତ କର । ପରିସିଦ୍ଧି ଦେଇ ନିକର ଆନୁଗତ କେତେକଙ୍କ ବଡ଼ କରିବା ପାଇଁ କାହାର ଅଶ୍ୱା ଦରଜ ହେଲେ ବା କିଏ ମିଠିଙ୍କୁ ଯାଇ ବଢ଼ୁତା ଦେବା ଦୂରେ ଆଉ, ମିଠିଙ୍କୁ ନ ଯାଇ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ବା ଏପରିକିକାହାର ଅଶ୍ୱ ମନେରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଜବର ଯେଉଁ ପ୍ରଭ୍ରବଣାଳୀ ପଦ୍ଧିକାରେ କାହାରେ, କୌଣସି ବଶିଭାଣ୍ୟାତ ପଣ୍ଡିତ କଟକ ନଗରେରେ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ଏକାଧିକ ବଢ଼ୁତାରେ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକର କୋଣସି ପ୍ରସ୍ତୁକର ବାରମ୍ବାର ଭୁଷ୍ଟୀ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ନ ମୋତାରଣ ସେ ପଦ୍ଧିକା କରେ ନାହିଁ, କାରଣ ସେ ଲେଖକ ବିଶ୍ୱାସି ଓଡ଼ିଆ ହେଲେ ହେଁ, ଭିନ୍ନଗୋଟୀର ଲେଖ । ଅଧିକନ୍ତୁ ସେହି ବହୁଟିର ନିନ୍ଦାପାଇଁ ସାମ୍ବାଦିକ ଉତ୍ସାହ ବେଶ ଦେଖାଯାଏ । ଏଇ ହେଲ ଏ ଦେଶରେ ତୁଳି ଜାତେସ୍ବବାଦି ଓ ଦୁଇ ସାମ୍ବାଦିକତା ।

ଡକ୍ଟର ସୁନ୍ଦରକୁମାର ଗୁଟାଙ୍କୀ, ୧୯୬୪ ଡିସେମ୍ବର ଶେଷ ସତ୍ୟାହରେ କଟକରେ ବସିଥିବା ନିଶିଳ ଖଣ୍ଡ ସାନ୍ତ୍ବିତ୍ୟ-ସନ୍ତ୍ତିଲିଙ୍ଗର ମୂଳ ସଭାପତି ଭବରେ ଆସି ଲେଖକର ଇଂରାଜ “ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ”ର ବାରମ୍ବାର ଉଚ୍ଚପ୍ରଣାଶା କରିଥିଲେ ବୋଲି କହୁ ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦୁ ଠାରୁ ଶୁଣିଲି । ଯେ ହେତୁ କଟକରେ ଥିଲେ ହେଁ ଲେଖକ, ଡକ୍ଟର ଗୁଟାଙ୍କୀ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କୌଣସି ଭାଷାର ଶୁଣିବାକୁ ଯାଇ ନ ଥିଲ ବା ତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ନ ଥିଲା, ତେଣୁ କୌଣସି ଭରୁଣ ସାମ୍ବାଦିକ ନନ୍ଦିଙ୍କର ନିମ୍ନଦର୍ଶ ପଢ଼ିବିହିଁ, ଡକ୍ଟର ଗୁଟାଙ୍କୀର ଅନୁକଳ ମନୁନ୍ୟର, ତା' ନିକଟରେ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରମାଣ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶର ପଦ୍ଧିକା, ନିଜ-ଦେଶବାସୀ-ନିଶିଳ

କୌଣସି ସୁପ୍ରକାର ପ୍ରଶଂସାରେ ତୃଷ୍ଣୀ ଭାବ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର
ଇଚ୍ଛା ଓ ଦୂରୀତି କଳିନାଟକ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ପୁଣି, ସୁମତ୍ରିମାର
ଶୁଠାଜିନ୍ଦର ମତକୁ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଠ 'ଓଡ଼ିଆ-ଅନ୍ତର୍ଜାଲ' ଲେଖର ମତ ବୋଲି ଭୁବନେ
କଲାଯାଇ ପାରେ ? ନାଁ, ସେପରି ପଣ୍ଡିତଜନଙ୍କ କୌଣସି ବହିର 'ତୃଷ୍ଣୀ' ଅଛିପା
ରହୁଥିବ ? ତାଙ୍କୁ ଏ ଦେଶର ଓଡ଼ିଆ ଅଖାପକେ ଓ ଦେଶକ ପାଇକାର
ସହସ୍ରାବଦକେ ବୋଧହୁଏ ବେଣି ବହି ନା ଭଲ ବହି ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ କେବଳ
ସେହି ହେଉଥି ସେଉଁ ନହିଁ ସୁମତ୍ରିମାର ଶୁଠାଜି ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ
ତାହା କେବଳ 'ତୃଷ୍ଣୀଶୁଷ୍ଟୀ' ଦେଖାଯାଏ । ନହିଁର ଅଷ୍ଟମଟୀଏୟ ଅପରାଧ ଅବଶ୍ୟ
ଏହି ଯେ ସେଥିରେ ଏମାନଙ୍କର ନାଟିମାନ ନାହିଁ । ଏହି ହେଲା କୌଣସି
'ଇତିହାସ'ର ମଧ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ବିଗୁର, ଏ ଦେଶରେ । ଏହି ଅଞ୍ଜଳାର
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ଜୟ ହେଉ, କନ୍ତୁ ଗଣ ।

14, January, 1965

Dear Dr. Mansinha,

I wished very much that you should have been present the other day in that "Artaballava Memorial Lecture" which was delivered by Dr. Suniti Kumar Chatterjee at Sri Ramachandra Bhawan.

You will be glad to know that Dr. Chatterjee, during the course of his speech, made several references to your book "The History of Oriya Literature" and quoted freely to support his arguments. As far as I remember, he even described the book as the "wonderful and monumental" work of Dr. Mansinha.

To me it appeared, as if he had based his speech "Orissa's contribution to Indian Culture" entirely on your book. It is really surprising when the book is so much praised, appreciated and liked by people of the rank of Dr. Chatterjee why some of our own men are making hankless attempts to belittle its importance.

I am sure Time alone will bear out the sincerity of your efforts.

With regards,

Yours sincerely

sd/-R. H. Mishra

Dr. Mayadhar Mansinha,
Thoria Sahi, Cuttack—I

SPECIAL CORRESPONDENT
THE LINK & THE PATRIOT
Tulshipur, Cuttack.

ଦୂର୍ଲୀତିର ସଂଜ୍ଞା

ସୁଖି ଗହାର ଭାବରେ ବିଶ୍ଵର୍ତ୍ତି ଏହା ମଧ୍ୟ ନୁହେ କି ଯେ, ଟଙ୍କା ପଇସାର ଅନ୍ୟାୟ ସଂଗ୍ରହ କଢ଼ି ଦୂର୍ଲୀତି, ନା ଅଧିକତର ଓ କୁଣ୍ଡିତର ଦୂର୍ଲୀତି ହେଲା, ଫଣ୍ଡେ-ହେଲେ-ନଚିବହୁ-ମଧ୍ୟ-ଗୁଡ଼-ନ-ସାଇଥବା ଜଣେ ସୁପ୍ରକ-ଦୋକାନକୁ ବିରାଟ ଏକ ‘ସାହିତ୍ୟକ’ ବୋଲି ପ୍ରଗ୍ରହ ଚଲେଇ, ଏ ରାଜ୍ୟର ଟ୍ରେସ୍ ସାହିତ୍ୟପୀଠ ଉକଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜରେ ତାଙ୍କର ଫଟୋ ଝୁଲେଇବା ପରି ଘୋରତମ ଓ ବାରମ୍ବନ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅପକର୍ମ ? ପଇସାର ଦୂର୍ଲୀତି କେତୋଟି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଳୁଣ୍ଡିତ କରିବ, କିନ୍ତୁ ରାଧାନାଥ, ପଙ୍କାରମୋହନଙ୍କ ପାଖେ ନିଜର ସାଂପ୍ରତିକ ରଜନେତିକ ଓ ସାମ୍ବାଦିକ ପ୍ରଭାବର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପବ୍ୟବହାର କରି ସାମାନ୍ୟ ଏକ ପୁଷ୍ଟିକ ଦୋକାନକୁ ସମାସନ ଦେବା ବା ନିଜର ବୋଲି. ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଦୂର୍ଲୀତି ପରାୟଣ ଲୋକଙ୍କ ଦଶ ଘୋଡ଼େଇବାର ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟର୍କର ଦ୍ୱାରା ଯେ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତର ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵ ନଷ୍ଟ ହେଲା, ଏହା ଚିନ୍ତା କରିଯାଉଛି କି ? ଫଣ୍ଡେ ବୈଦ୍ୟପୋଥ୍ର ‘ସାହିତ୍ୟ’ ଭାବରେ ଉକଳ ବିଶିଦ୍ୟାଳୀଲ୍ୟରୁ ଟଙ୍କା ମାରିନେଲା ବେଳେ, ଯେଉଁ ନନ୍ଦିବୋଧ କହୁଣ୍ଟି ଘୋଡ଼ ହୋଇ ଗୋଟିପଡ଼େ, ବିରେଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଲକୁ ତାହା ଚେଇଁ ଉଠି ଚିକାର କହିପାରେ ! ସମ୍ବାଦକ ମହୀ-ଗାନ୍ଧି ପାଇଲେ, କାଗଜର ଏକ ସ୍ଵର, ନ ପାଇଲେ ସ୍ଵର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ସହସ୍ରାଦକଙ୍କ ଉଖୁଡ଼ା ଘେଗ ମିଳିଲେ ସବୁ ଠିକ୍, ନ ମିଳିଲେ ଦୂର୍ଲୀତାର ଚିକାର । ଚମକାର ଏ ପ୍ରକାର ସମ୍ବାଦକ ବା ସାଂପାଦିକ ଅଦର୍ଶ । ଦେଶ ଓ ସମାଜରେ ଅପବର୍ତ୍ତନୀୟ ଶାଶ୍ଵତ ମୂଲନୋଧର ପ୍ରଗ୍ରହିତ ଯାହାର ଆଦର୍ଶ ହେବା କଥା, ସେପରି ଅନୁଷ୍ଟାନର ଇଏ କି ଉଚିତତା ? ମାୟ ମାସ ଧର ଅନ୍ୟର ଦୂର୍ଲୀତି ଦୟାନ ଠାରୁ ଏକ ବୈଦ୍ୟହାସିକ ଜାତର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଚୁଚ୍ଛିକର ବା ସ୍ଥାନ୍ୟକର ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବା ପଠିତବ୍ୟ ବିଷୟ କ’ଣ ଅର କିଛି ନାହିଁ ? ସମ୍ବନ୍ଧ ଜାତର ରୁଚିକୁ ଏହା ପୋକଢା କରୁନ କି ? ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡରେ, ଇଏ ପୁଣି କିପରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁମୋଦନୀୟ ଅନ୍ଧକାରଚାର ! କଲେଜରେ ଓଡ଼ିଆ ଟ୍ୟୁଟୋରିଆଲ୍, ଚନ୍ଦ୍ରବନ କି ନାହିଁ ତାହାର ବନ୍ଦୁ ବିଶ୍ଵର କରି, ପୁଣ୍ଡି-କଲେଜ-ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ୍ ଥବା ଓ ତେଣୁ ଏ ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ ଜନେକ ଡି.ପି.ଆର. କିଛି ସଂଘାର ଅଣିବାକୁ ବର୍ଣ୍ଣିଲେ । ଜଣେ ଡି.ପି.ଆର. ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦଙ୍କର ପ୍ରତାର ଶାସନକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ନିଷାର୍ତ୍ତି ହେଲ କେଉଁଠି ଓ କିପରି, ନା ଜଣେ ସମ୍ବାଦକଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ର, କରି ଟାରିନ୍ହଲ୍‌ରେ ଚିକାର ଉଠେଇବା,—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାବିଲା ! ବିଶ୍ଵର ଡି.ପି.ଆର. ଏ କାଣ୍ଡ କାରଖାନା ଦେଖି ବିଶ୍ଵରବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ପାଇସ୍ତା ଯେ ଦେଲେ, ସେଥିରେ ଜୟ ହେଲ କାହାର, —ଶିକ୍ଷା, ଜୀବ, ଶିଖିଲା, ସଂସ୍କୃତର, ନା ହେଲ ଏକ ହିନ୍ଦାର, ଯାହା ଏବେ ଦରକାର ମାତ୍ରେ ସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ଉଠିଛି, ଦଳବନ୍ଦ ଅଯୋଗ୍ୟତାର ? ଯେଉଁ ସମ୍ବାଦକ କେବେ

ସାଇମେଶ୍ଵର, ସେକେଣ୍ଟାରୀ ପୁଲ୍ ବା କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷକ ନ ଥିଲେ, ଶିକ୍ଷା ଜଗତରେ ଯିଏ କେବେ କୌଣସି ମୌଳିକ ବିନ୍ଦୁ ବାଢ଼ିଥିବାର ଜଣା ନାହିଁ, ଯାହାର ଦେଖରେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, ପ୍ରାଇମେଶ୍ଵର, ସେକେଣ୍ଟାରୀ ବା କଲେଜ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ‘ଦାଶ’ର ନେତା ହେବା ପାଇଁ ସେ ମହାଶୟଦ ହଠାତ୍ ବିରାଟ ଶିକ୍ଷାଦିଦ୍ୱାରା ବାହାର ପଡ଼ିଛନ୍ତି କପର, ବୁଝିବା ମୁସିଲ ! ନିରକ୍ଷର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଚୋକା ପୋତା ବନ୍ଦିଶବ୍ଦିହାସନ ଉପରେ ବର୍ତ୍ତିଲେ ଯେପରି ବିଜ୍ଞ ହୋଇ ଉତ୍ସୁଳ ବୋଲି ଗପରେ ପିଲାଦିନେ ପଢ଼ିଥିଲୁ, ଖରକାଗଜ ହାଜରେ ପଢ଼ିଲେ ଏବେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଯଦି ପୁନରଭିନ୍ନ ହୁଏ, ତେବେ ତାହା ଦେଶ ପକ୍ଷରେ କପର ମାରସ୍ତକ ଓ ସାମ୍ନାଦିକତା ପର ଦାସିଦ୍ୱାରୀ ସମ୍ମାନ ପ୍ରତି କି ପ୍ରକାର ଉଭୟ ହାସ୍ୟକର ଓ ଦୂଃଖାସ୍ତକ, ତାହା ଦେଶବାସୀ ସମେ ବୁଝିବେ ବୋଲି ଆଶା ।

ବ୍ୟର୍ଥ ଚେଷ୍ଟା ।

ଇତର ସାମ୍ନାଦିକତା, ସମ୍ମାନିକ ବା ସହସ୍ରାଦକଙ୍କ ବା ତାଙ୍କର କେତେକ ଅନୁଗତଙ୍କୁ କିଛି ଭଙ୍ଗାଳୀନ ଅଧ୍ୟାତ୍ମାପାଠରେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ମଧ୍ୟ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଇତିହାସରେ କହୁ ବିରାଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ନିରକ୍ଷଣ ଶାସକ, ବିବୁଲ ଆସ-ପ୍ରବୁରର ଓ ବର୍ଷାଧୀ-ଦଳନର ସକଳ ସୁନିଧା ଭେଗ କରି ମଧ୍ୟ ତର୍ଫ୍଱ି ପାରି ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଇ ନିଜେ ହିଁ ନିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ, କ୍ଷତ୍ର ଓହିଶା ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ସମ୍ବାଦପଦ ରଦାନ୍ତ ଯେତେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବୋଲି ନିଜକୁ ମନେକରନ୍ତୁ ଫରେ, ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟକୁ ବିରକାଳ ପାଇଁ ନିଷ୍ଠିତ କରିଦେବା ଓ ନିଜ ପ୍ରମୁଖବଳୀର ଅପାତ-ରୁଜିମା ଓ ଶତ୍ରୁଶାଳୀଙ୍କରେ ଭରପା ରଖି ନିଜର ଅନୁଗତ ଅଯୋଗ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବରେଣ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ କରି ଠିଆ କରିବାର ପାଇଁ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ।

ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ-ଓଡ଼ିଆକ ଇଂରଜରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ଇତିହାସ ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ନିକଟରେହି ଦେଖିଲୁଁ ଯେ ତାହାର ଭୂମିକା ଲେଖିଛନ୍ତି ଜଣେ ସମ୍ମାନିକ-ମନ୍ତ୍ରୀ । ସେହି ଭୂମିକାରେ ମନ୍ତ୍ରୀ-ସମ୍ମାନିକ ଦୁଡ଼ି ଥାଣା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଯେ—“ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ସହିତ କେବଳ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ସମୂଳ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।” ମନ୍ତ୍ରୀ-ସମ୍ମାନିକଙ୍କ ବଣୀ ଅନୁଯାୟୀ, ସେ ସ୍ମୃତି ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଭରତୟ ଓ ବିଶ୍ୱମାନବିକ ସମୂଳ ସ୍ଥାପନ କରି ସାରିଲିଖି କୋଧହୁଏ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ପତ୍ରିକାର ବରେଣ୍ୟ ସମ୍ମାନିକ ଯେତେବେଳେ କହିଛନ୍ତି ତାହା ନ ହେବିକପର ?

କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅବସ୍ଥାର ବିପୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ । ଏକ ଐତିହାସିକ ଜାତିକ କେତେ ତରିଫିନ ଭୂଲେଇ ରଖିପାରିବନି । କଳ୍ପିତ କାଷ୍ଠରେ ଶାସବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅଚିରେ ଜାତିର ପ୍ରାଣ ଚିକାର କରିବ ପ୍ରକୃତ ସାହତ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟ-ସାମ୍ନାଦିକତା ପାଇଁ । ସେବିନ ବିଶ୍ୱାସ, ନିରପେକ୍ଷ, ନିରସକ୍ତ ଓ ନିର୍ମିମ ସାମ୍ନାଦିକତାର ଉତ୍ତର ହେବ ଏ ମାଟିରେ ଓ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ତାହା ଜାତିକ ନୃତ୍ୟ ଭବରେ ଚଢ଼ିବ । ସେବିନ ଏ ଦେଶରେ କୌଣସି ସମାଦକ, ମନୀ ମନ୍ଦ ହେବାକୁ ଲଳାୟିତ ହେବେନି ବା ଅନ୍ୟଦିଲ, ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦୟାପରିତରେ ପଣି ସେଠି ବିଭ୍ରାଟ ସୃଷ୍ଟି କରେନି, କି ନିଜର ବା ପିତା-ସମ୍ମନୀ-କୁଞ୍ଜ-ଭାଇର ବା ନିଜ ମେଘର ଫଳାର୍ପି ପାଇଦା ଉଠାଇବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସାମ୍ନାଦିକତାର ପରିଷ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଦୂରଳ ଓ କଳ୍ପିତ କରିବେ ନାହିଁ ।

ଦେଶ ଘ୍ୟାଧୀନ ହେବା ଓ ରାଜା-ମହାରାଜାମାନଙ୍କର ଅବସାନ ପରେ ଏ ଦେଶରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ଓ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ସବୁ ଯାଇ କାହାର ସିଂହାସନ ପାଖେ କେଉଁଠି ଠିଆ ହେବେ, ତାହା ଏକ ଗଣ୍ଠର ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ, କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଚର୍ଚା ଏ ଦେଶରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ସେହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ବୌକିକ ଶାତରେ ଭାବୁ ଭାବୁ ହିଁ, ଏଇପର୍ବୁ କଥା କହୁ ଗୁଲିଲି । କେହି ସାହସ କରୁ ନାହାନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ ସମ୍ମ କଥା କହିବାକୁ । କହୁଲେ ବିପଦ ବା ଜଞ୍ଜାଳ । ଏକ ପନ୍ଥରେ ଶାସକ-ଦିଲର ଓ ଅନ୍ୟ ପଟେ ପଡ଼ୁପଟିକାର ବିଭ୍ରାଟିକା । ଦଳୀଯୁ ଶାସକ ଓ ପଡ଼ୁପଟ୍ଟିକା ବୁଦ୍ଧିଜୀବର ପ୍ରରକ୍ତ ଉଠିବାକୁ ଗୁହେନା । ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ଅଜି ଏଇମାନଙ୍କ ପ୍ରରକ୍ତ ଖସିବାକୁ ବାଧ । ନଗେତ୍ର ସେ କଲବଳ ହୋଇ ମରିବ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷାମନୀୟ ଏଇ ଲେଖକର ଯେପରି ଭାଗ୍ୟ ନ ଦ୍ୱାରା କଲେ, ତାହା ଏ ଜୀବନରେ ଏକ ଏକ ଦୁଃଖ ହୋଇ ରହିଗଲ । ହୁଏଇ ଏ ଗ୍ରହର ପାଠକମାନଙ୍କ ଚିତ୍ରରେ ମନ୍ଦ ତାହା ସେହି ପ୍ରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ତେଣୁ ମନରେ ବାରମ୍ବାର ଜଙ୍ଗୀବା ଉଠିଛୁ,— ହାୟ, ଭଗବାନ, କି ଯଥାର୍ଥତା, କି ନୈତିକ ବା ବୌକିକ ଅଧିକାର ଯେନି ଏ ଲୋକେ ଜଣେ ଲେଖକ, ଶିକ୍ଷକ, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ର ଯୋଗ୍ୟତା-ଅଯୋଗ୍ୟତାର ବିଗ୍ରହକ ଆସନରେ ବସି ତାର ହଲଲୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ? ଏହିକି ଘ୍ୟାଧୀନତାର ବା ଡିମୋଫାଣିର ସାତ୍ତ୍ଵ ଫଳ ?

ସଙ୍କଟର ଶୋଷକଥା ।

ମାନବ ଜୀବନରେ ଏହା କିନ୍ତୁ ବୋଧନ୍ତୁସ ଏକ ଶାଶ୍ଵତ ସମସ୍ୟା । ଏହା ହୁଏଇ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଘଟି ଆସିଛି । ସମ୍ରକ୍ଷ ମାନବ ଉତ୍ତରାସରେ ଏହି ଅବୋଧ ଓ କୁଣ୍ଡିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଅମେ ଦେଖି ଆସୁଛି ଯେ, ମହାପ୍ରାଣ ଯିଶୁ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସାଥରେ ଫାଣୀ ମାରଛନ୍ତି ଓ ଦେବ-ମାନବ ରମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସଙ୍କ ଦେଉଳର ରେଷେଇଆ ଗୋଟା ମାରିଛି ।

ଏ ଦୁଃଖ୍ୟର ପରିପ୍ରେଷିତରେ ତମେ-ଆମେ ସବୁ କେଉଁ ଗାୟର ଗୋବର, ପାଠକ-
ପାଠିକା ? ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇବା କଥା କହୁ କହୁ କହୁଗଲି ସିନା ବହୁକଥା; କିନ୍ତୁ
ପାଠକ-ପାଠିକ ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଚିତ୍କ୍ର-ଅଭିଜ୍ଞା-ପ୍ରସୂତ ଏକମାତ୍ର ଉପଦେଶ
ଏହି ଯେ, ଦୁଃଖ-ନିର୍ଣ୍ଣୟତାରୁକୁ ନାରବରେ, ଅତ୍ୟାୟରକ ଶିକ୍ଷାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ
କରି କରି ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ତାକି, ତାକି ସହୃଦୟବାହୀନୀ ସକଳ-ବିପଦର
ପରୁଠି ବଡ଼ ଅଶ୍ୱି । ବାକି କଥା ସତ୍ୟ, ଧର୍ମ ଓ ନ୍ୟାୟର ମାଲିକ ଭଗବାନ ହିଁ
ହୁଣିବେ । ଦିକ୍ଷ୍ୟମାଣ କାଳରେ ଏହି ଲେଖକ ସମ୍ବୂତ ବାଲ୍ମୀକୀ ରମାୟଣର ପୁଷ୍ଟା
ଲେଇଟାଉଥାଏ, କେବଳ ମୂଳକାବ୍ୟର ରସାୟାଦନ ପାଇ । ନିର୍ବାସିତ, ହୃଦୟପର୍ମୀନ
ଓ ନିଃସହାୟ ଘବରେ ଭ୍ରାମ୍ୟମଣ ସୁରୁଷୋରମ ରମଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ କିପରି ମଝେରେ ମଝେରେ
ଶୋକାଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ମହାକବି ବାଲ୍ମୀକୀ କହିଛି କଣ୍ଠା କାଣ୍ଠରେ ତାହାର
ଯେପରି ସ୍ଵାଭାବିକ ବର୍ଣ୍ଣନାସବୁ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଲେଖକ
ଏକାଧାରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ମାଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ନିଜ ଦୁଃଖରେ ପ୍ରଚୁର ପ୍ରେରଣା
ମଧ୍ୟ ପାଉଥିଲା । ପାଠକମାନଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଅଭିଜ୍ଞତା ସମ୍ଭାବରେ ଉପରେ
କରିବା ପାଇଁ ଏଠାରେ ମୂଳ ରମାୟଣର କେତେକ ଉତ୍ସାହଦାୟୀ ପଂକ୍ତି ଥୋଇ
ରଖୁଣ୍ଟ—

୧ । ପ୍ରାଣିନା କସ୍ୟ ନାପଦଃ (କି: କା ୭୭/୫) ?

(“ଏପରି କେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ଅଛି ଯିଏ ଜୀବନରେ ବିପଦର ସମ୍ବୁଧୀନ ହୁଏ
ନାହିଁ ?”)

୨ । ନାୟ୍ୟଭାଗ୍ୟରେ ଲେକେ ମହୋନ୍ତିନ୍ ସଚରଚରେ ।
(କି: କା —୭୭/୭)

(ଶ୍ରୀ ରମଚନ୍ଦ୍ର—“ଏହି ସମ୍ବାରରେ ମୋ ଠାରୁ ଅଧିକ ଅଭାଗ୍ୟ ଲେକ ଆଜି
କିଏ ଅଛି ?”)

୩ । ଯସ୍ୟ ପ୍ରସାଦେ ସତ୍ତତଂ ପ୍ରସୀଦେଯୁଶିମାଃ ପ୍ରକାଃ

ସ ରମେ ବାନଗେନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ପ୍ରସାଦମରିକାଂକତେ ।

(ଦିନେ ଯେଉଁ ରମଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହରେ ବିଶର ପ୍ରକା ଅନୁଗ୍ରହକ ବୋଧ
କରୁଥିଲେ, ସେହି ରମ ଆଜି ଏକ ମର୍କିରାଜର ଅନୁଗ୍ରହପ୍ରାର୍ଥୀ ?)

କିନ୍ତୁ

୪ । ଯଦ ଦୁଃଖମିଦଂ ପ୍ରାପ୍ତଂ କ କୁଷ୍ଣ ନ ସହଷ୍ୟଧେ

ପ୍ରାକୃତଶାଲ୍କସତ୍ତ୍ଵ ରତରଃ କଃ ସହଷ୍ୟତେ ?

(ଲକ୍ଷ୍ମୀନ କହୁନ୍ତି—ଯଦ ସ୍ଵର୍ଗ ମହାମାନବ ରମଚନ୍ଦ୍ର ବିପଦରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ
ଦର୍ଶନ, ଶ୍ରୀଷ୍ଟପ୍ରାଣ ସାଧାରଣଜନ କିପରି ବିପଦଆପଦକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ସହବେ ?)

ଏହାହୀ ରମାୟଣ କେବଳ ନୁହେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହତ୍ତ୍ଵ
ଗ୍ରହର ଶେଷ ଆଶ୍ୟାନା ।

ଡି. ପି. ଆଇଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଭଙ୍ଗ ।

ଚର୍ଚିମାନ ମୂଳ କଥାକୁ ଫେରଅସେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ସରିଲ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଟ୍ରାନ୍ସଫର ବିଷୟରେ କୌଣସି ସିକାନ୍ତ, ମୁଁ ଜାଣି ପାରିଲିନ । ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ତ ଦେଖା କରିଥିଲ । ବର୍ତ୍ତିମାନ ସମ୍ବଲପୁର ଫେରବା ପୂର୍ବରୁ ଡି. ପି. ଆଇ. ଶ୍ରୀ ବଲଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖା କଲି ଏ ସପର୍କରେ । ମହୀଙ୍କ ଯାହା ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲି, ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସେସାହି ଅନୁରୋଧ କଲ । ମୋ କଥା ଏଇ,—ମୁଁ ନିଜେ ମୋ ପିଲଙ୍କ ପଢ଼ାର ପୁରୁଷ ପାଇଁ କଟକ ଟ୍ରାନ୍ସଫର ଗୁଡ଼ ଛି । ସମ୍ବଲପୁର କଲେଜରେ ମାତ୍ରଦୟ ରହିବାର ମୋର କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମତେ ଭଲରେ ଭଲରେ ଚିଦାୟ ଦିଅ । ବର୍ଷାକାଳେ, ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ, ହଇରଣ୍ଣ କରି, ଦଣ୍ଡିତ ଲେକପର ମତେ ସେଠୁ ବିଦାୟ ଦିଅନି । ବଲଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ଅଧିକା ଏକ ଅନୁରୋଧ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲି, ମୁଁ ସଦି ଟ୍ରାନ୍ସଫର, ହୁଏ ସମ୍ବଲପୁରରୁ, ତେବେ ଦୟାକରି ସେ, ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁର ଛୁଟିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେପରି ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ନେଇ ମୋ ଉପରେ ଲିଦ ନ ଦିଅନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଛୁଟି ଆସିବ; ତା'ପରେ ମୋର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନ୍ତିଷ୍ଠର ଯାଇ ପୋଷ୍ଟରେ ଲାଗ୍ନ୍ କରିବେ ।

ଏଇ ଶେଷୋତ୍ତମ ଅନୁରୋଧଟି ସପର୍କରେ ଡକ୍ଟର ପ୍ରସାଦ ମତେ ପୁରୁଷ ‘ଉତ୍ତରଲେକର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି’କେବଳ ନୁହେଁ, ଲେଖିକର ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ବଲଭଦ୍ର, ପ୍ରସାଦ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସଙ୍ଗିବାର ଲେକ ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥାର ମର୍ମାଦା ସେ ରଷ୍ମା କରୁଥିଲେ । ଉପରୁ ବା ‘ଅନ୍ୟାଭ୍ୟାସୁ କୌଣସି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଗୃପ ପଞ୍ଚ ନ ଥିଲେ, ସେ ମତେ ଦେଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଭାଙ୍ଗି ନ ଥାନ୍ତେ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ।

ମୁଁ ଗ୍ରୀଷ୍ମାବକାଶ ପରେ ମୋ କଲେଜରେ ଯୋଗଦେଲି, ସହକର୍ମୀମାନେ ଟ୍ରାନ୍ସଫର କଥା ପଥ୍ରିଲେ ମୁଁ କହିଲ—“କାହିଁ ନାହିଁ ତ ! ବୋଧହୃଦୟ ନିକଟରେ ହେଉନି ।”

କିନ୍ତୁ କେଣେ ରାଜନୈତିକ ପାଶ ଓଡ଼ିଶାରେ ହଠାତ୍ ବଦଳିଗଲା । ପକ୍କା ସ୍ଥିର ହେଲ ସେ, ମହାତ୍ମା ଓଡ଼ିଶା ଫେରୁଛନ୍ତି ଶାସନଭର ନେବାପାଇଁ ଓ ଗୈଁ ଧୂଶ ଶାସନ ଶେଷ ହେଉଛି ।

ଏହି ପ୍ରାୟ ସମକାଳରେ, ଯୋର ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ, ମୁଁ କଟକରୁ ଫେର କଲେଜ, ଲାଗ୍ନ୍ କରିବାର ବୋଧହୃଦୟ ଦେଇମାସ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ମୋର ଟ୍ରାନ୍ସଫର ଅଭିର ମଧ୍ୟ ଆସିଗଲା । ଡି. ପି. ଆଇ. ବଲଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତରଲେକାତି ଦୟା-ବଚନ ଅକାତରେ ଭାଙ୍ଗି, ଲେଖିର କଲେଜର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିକୁ ମୋତାରୁ ଗୁର୍ଜ ନେଇ ଯିବାକୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ସେ ଯାଇ ସମ୍ବଲପୁରରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ହାଜର, ଗୁର୍ଜ ନେବାପାଇଁ ।

ରଜନେତିକ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କୌଣସି ଚନ୍ଦାନ୍ତ ନ ଥିଲେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଯେପରି ପରେ ପରେ ଦକ୍ଷିଳ, ଯେପରି ଭବରେ ନ୍ୟାୟ, ସର୍ଯ୍ୟ, ଉତ୍ତରା ଓ ମାନବିକତାକୁ ପଦେ ପଦେ ପଦାବାତ କରି ବ୍ୟରେହାଟିକୁ ନିର୍ମିମତାର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୋଲରୁ ମୋର ଭାଗ୍ୟକୁ ନିଷ୍ଠେଷଣ କରି ଗୁଲିଲ, ତାହା କେବେ ହେଲେ ଘଟି ନ ଥାନ୍ତା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ସେ ଚନ୍ଦାନ୍ତ କ'ଣ, ତାହା ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅନୁଷ୍ଠାନକ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ, ଅଧିମର ପ୍ରବକୁ ନ ଖସିଲେ ଜଣକୁ ଜାଣି ଜାଣି ହଇରାଣ କରିବାର ଚନ୍ଦାନ୍ତରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବ କାହିଁକି, ତାହା ମୋ କଲିନାକୁ ଶର୍ଣ୍ଣ କରିପାରେନା ।

ସମୂଳସୁରରେ ବନ୍ଧୁଗଣ ଆସି ଝୁଟି ନେଇ ରହୁଯିବାକୁ ଓ ରୂର୍ଜ ନଦେବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ମୁଁ ସେ ସବୁକୁ କଣ୍ଠେପାଇ କଲିନାହିଁ । ବିନା ଦ୍ଵିଧାରେ ସମୂଳସୁର ଛୁଡ଼ିବାର ଆସ୍ତୋଜନରେ ଲାଗିଗଲି । ସପ୍ତାହକ ପରେ, ଆଠ ବର୍ଷର କର୍ମସ୍ତଳୀ ମୋ ପ୍ରିୟ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ସାତ୍ରୁନେବୁରେ ବିଦାୟ ଦେଇ ବୁଲି ଆସିଲି । ମୋ ମର୍ମର ହାହାକାର ଓ ନୟନର ଅବାରତ ଅଶ୍ରୁଧାରର ସମବେଦନାରେ ଯେପରି ପ୍ରକୃତ ସେ ଦିନ ନିଜକୁ ମେଘଗୟୀର କରି, ଅଜୟ ଆସାରରେ ତା'ର ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଉଥାଏ । ଫେରନ୍ତୁ ଯାତ୍ରା ପଥରେ ବାଟ୍‌ଯାକ ବର୍ଷା ଓ ଗୋପାନ ଖାଇ ଖାଇ, ନିରବକ୍ଷିନ୍ଦା, ଗୋର ଆସାର ତଳେହିଁ ମହାନଦୀ ପାର ହୋଇ, କଟକରେ ଆସି ଏକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ନାରଣ୍ତାରେ ପିଲାପିଲିଙ୍କି ଧରି ବାସହର୍ବପର ଠିଆ ହେଲି, ଅଶ୍ରୁ ଭିକ୍ଷା କରି, ଏ ଦେଶର ସର୍କାରଙ୍କ ଠାରୁ ମେହେର କଲେଜରେ ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରମର ପରମ ପୁରସ୍କାର ସ୍ବରୂପ ।

ସମୂଳସୁର କଲେଜରୁ ବିଦାୟ ତ ନେଲି, ବହୁ ଉପହାର ଓ ଆତ୍ମେସ ପାଇଲି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ କଲେଜର ପିଅନମାନେ ସ୍ଵତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗେ ମତେ ଯେପରି ବିଦାୟ ସମୂର୍ଧନା ଦେଇଥିଲେ, ସେଥରେ ମୋ ଚନ୍ଦ ପ୍ରକୃତରେ ଅଶ୍ରୁସିନ୍ତି ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ସେମାନେ ମତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମୂଳସୁର ଗାମୁଗ୍ରୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଗାମୁଗ୍ରୁ ବୋଲି ନୁହେଁ, ସେହି ଗାମୁଗ୍ରୁ ପାଇଁ ବା ସେମାନେ କାହିଁକି ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେବେ ବୋଲି ଭାବି, ତାହା ଫେରଇ ଦେଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମେସଟି ସମ୍ମାନର ସହିତ ପ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ସେହି ଖାଣି ସମୂଳସୁର ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ଓ ଖାଣି ପ୍ରାଣର ବାର୍ତ୍ତା ନେଇ ଲିଖିତ ଥିବାରୁ ମୋର ଅଭ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ଦ୍ରୁବ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ପାଠକମାନଙ୍କ କୌରୁହଳ ପାଇଁ ତଳେ ତାର ଅବିକଳ ନକଳ ଦେଲି:—

ମାନନ୍ୟ ମହାଶୟ,

ଆଜିକୁ ପ୍ରାଏ ସାତ ଆଠ ବରଷ ହେଲ ଆମେ ଶ୍ରାବନ୍ତିରଙ୍କ ଭଲେ ରହି ଦାନାପାନ ଚଳଇ ଆସୁଥିଲା । ଆମର ମନ କପାଳକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବଦଳି ହେଉ ଯାଉଛି । ଅମ୍ବେମ ନେ ସବୁଠାରୁ ସାନ ଗୁକିରାଥୀ ହେଲେ ଭି ଆପଣ କେବେ ଆମକୁ କଥାବାଟିଅ ବା କାମରେ ଟିକେ ଭି ଅପମାନ ଦେଇ ନାହିଁ । ତାର ବଦଳେ ବହୁତ ସନମାନ ପାଇଛୁ । ଯେନଟାକି ଆଜର ଯାଏ କେବେ କେବେ ମହିମା ଚପରଣିମାନେ ପାଇ ନାହିଁଥିବେ । ଆପଣ ଆମକୁ ପୁଅ ପରି ପାଳିଥିଲେ । ଆମେ ଭଲ ବାପଙ୍କ ଭଲେ ଅଛୁଁ ବୋଲି ଗନ୍ଧ କରୁଥିଲୁ । ଆପଣ ଆଉଜଣେ ବାପଙ୍କୁ ଦେଖଇ ଦେଲେ ଭି ଆପଣ ଯେତେ ଦୂରେ ଥିଲେ ଆମମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର ରଣ୍ଟିଥିବେ ଭୁଲିବେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଏହୁଁ ଉଚ୍ଚଭାବ ଓ ସ୍ଥାନ ବହୁତ ଉପରକୁ ଉଠିଯିବାକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରେ ଗୁହାର କରୁବୁ । ଆଉ ଆମର ଅତି ସାନ ଆଦରକୁ ବେଡ଼ା ପୁଅର ଆଦର ମନେ କରି ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁ । ତା ୭ । ୯ । ୧୫ । ୨୩ ।

ଆଜାଧିନ ଚପରଣିଗଣ,

ଦୃଷ୍ଟିତନ୍ତ୍ର ବାରିକ, ଶାଲେଗ୍ରାମ ସାହୁ, ବଷ୍ଟବ ପାତ୍ର, ନରସିଂହ ପାଣିଗାଢ଼, ଅନନ୍ତରମ ନାଥ, ଶ୍ରାଧନେଶ୍ଵର ମିଶ୍ର ରୁଧାବଳର ସତ୍ତ୍ଵୀ, ଶ୍ରାନ୍ତମୋହନ ଗଢ଼ିଆ, ଭଦେଖ ଭଡ଼, ସୋମନାଥ ମିଶ୍ର, ବାସୁଦେବ ବରାଇ, ରାସବିହାରୀ ବେହେର, ଶ୍ରାମକୁନ୍ଦ ପାଢ଼ୀ, ଶ୍ରାକୃଷ୍ଣତନ୍ତ୍ର ସାହୁ, ଶ୍ରାଗଣେଶରମ ସାହୁ, ଶ୍ରାଚନ୍ଦ୍ରମଣି ହିପାଠୀ, ଝରୁଆ ମୁଣ୍ଡା, ମଙ୍ଗୁଳ ମୁଣ୍ଡା ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ପଞ୍ଚଶୀଳ ।

ଏଇ ଲେଖକହି ହୋଇଥିଲ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅତିସର । ସେ ୧୯୪୭-୪୮ ସାଲର କଥା । ସେତିକିବେଳେ ଏ ପୋଷ୍ଟ୍‌ର ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ଏତୁକେଣନାଲ ଆଡ଼ିଶାର ପୋଷ୍ଟ୍‌ଉଠିଲ ପରେ ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ଆସି କଟକରେ ବେକାର ବସି, ଏକପାଖେ ଗୋଟିଏ ତ୍ରେସ କରିବା ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗୁକିରର ଅପେକ୍ଷାରେ ଥାଏ । ଏକ ସମୟରେ କିପରି ଜଷ୍ଟଣ୍ଟ୍‌ଷେଷ୍ସେ ଏକେନ୍‌ସିର ଜହାଳୀନ ରେସିଡେନ୍ସି ଠାରୁ ଗଡ଼ିକାତମାନଙ୍କର ନାଶନାଲ ସେଇଁସ ଆଡ଼ିଶାର ପୋଷ୍ଟ୍ ଓ ଏଣେ ଓଡ଼ିଶା ସର୍କାରଙ୍କ ଠାରୁ ନୃତ୍ୟ-ସୃଷ୍ଟି ଆଡ଼ିଲ୍‌ଟ ଏତୁକେଣନ ଅତିସର ପୋଷ୍ଟ୍ ପାଇଁ ନିଯୁତି ପଢ଼ିପାଇ ତନୁଧରୁ ଶେପୋକ୍ତ ପୋଷ୍ଟିକୁ ଆଖିବୁକା ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ, ସେ କଥାର ସୂଚନା ପୁଣେ ଦେଇଛି । ରେସିଡେନ୍ସିର ଅୟାଚିତ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଗୁକିଶା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋର ତେର

ଲଭ ହୋଇଥାନ୍ତା । କାରଣ, ଅଳ୍ପକାଳ ଭିଜରେ ଗଡ଼ିଜାତ, ବିଟିଶ୍ ଇଲକାରେ ମିଶିଗଲ । ଏଇ ମିଶିଶ ଫଳରେ ଅଧିକାଂଶ ଗଡ଼ିଜାତ ବୁକିଶିଆ ଯେଉଁ ମାନେ ମିଶିଶର ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ କାମ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଅକଳିତ ଭବରେ ବିଟିଶ୍ ଇଲକାର ପାହ୍ୟା ଓ ବାଙ୍ଗ ଦରମା ବାବତରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ପାଇଗଲେ । ଏଇ ହତରାଶ୍ୟ ଲେଖକ ରେସିଟେଷ୍ଣର ଦାନକୁ ଗ୍ରତ୍ୟାନ୍ୟାନ କରି ଓଡ଼ିଶା ସର୍କାରଙ୍କ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ, ଆର୍ଥିକ ଦିରବୁ ବହୁ ସାବରେ କ୍ଷତିକ୍ଷତି ହୋଇଛି । କହିଗଲେ ସେ ସେତେବେଳେର ଇଷ୍ଟାର୍ଣ୍ଣଷ୍ଟେଟସ ଏନ୍ଦେଶ୍ସିର ରେସିଟେଷ୍ଣ ଥିଲେ ମି: ଟଙ୍କା, ‘ରାଜସ୍ବାନ’ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲେଖ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଟଙ୍କା ଜନେକ ପୁତ୍ର । ଅତି ଉଦ୍‌ ଓ ମଧ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ଜାଙ୍କର ଦେଖିଛି ।

ଅଡ଼ିଲ୍-ଟ ଏତୁକେଣନ ଅଫିସର ଅଧ୍ୟ ଅଭିଜାତୀ ଅଗ କହେ ।
ସେତେବେଳେ ଅଫିସ୍, ଅଫିସର, ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ସ୍ବରୂପୀ ଥିଲି ମୁଣ୍ଡ ଜଣେ
ନେକ । ତକାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ. ଜଣେ ଦିତ୍ତା ପାତ୍ରେବ ଥିଲେ । ସ୍ଵରୂପ
କଲ୍ପନାରେ ବି ତାଙ୍କ ଏତୁକେଣନ୍ତି ବା ଶିଖାବିଭ୍ରାତା କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ ।
ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁ ନାଆ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ହେଲା, ତେଣୁ ଏ ଦିଗରେ
କ'ଣ କରାଯିବ, କାହିଁକି ଏହା ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ହେଲା, ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ କି କି ପଞ୍ଚା ଅବଳମ୍ବନ
କରାଯିବ, ଏ ସବୁ ସେ ଦିନେ ହେଲେ ମତେ ତାକି କଥାଭାଷା ହୋଇ ନ ଥିଲେ ।
ବରଂ ତାଙ୍କ ହାବାଦାରୁ ଦେଖିଲା ମୁଁ ତାଙ୍କ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଢିକିବା ସେ ଅଦୌ
ଗୃହୀତ ନ ଥିଲେ । କରେ କଣ ? ତେଣୁ ନିଜେ ନିଜେ ସେ ସମ୍ମର୍ତ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ଖୋଜା
ଖୋଜି କରି ପଢ଼ି ବାରେ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ ଅଫିସରେ କପି ମୁଁ କେବଳ
ଏଇ ବହୁତି ପଢ଼ିଥାଏ । ପଢ଼ି-ପଢ଼ି ମାସକ ଭିତରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା
ହେଲା, ଆଡ଼ିଲ୍-ଟ ଏତୁକେଣନ୍ କ'ଣ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟଦେଶମାନଙ୍କରେ ଏହା
କେବେ ଓ କାହିଁକି ନନ୍ଦ ନେଲା ଓ କି କି ଆକାର ନେଇ ଏହା ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ
ବହୁରହିତ । ଅଫିସର ଭାବରେ ମୋର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଵରୂପ ମୁଁ ସେ ସମସ୍ତର
ଦୈନିକ ‘ସମାଜ’ରେ ପୌତ୍ରିଣିଷା ଉପରେ, ଯେତେବୁର ମନେ ପଡ଼ିଛି । ତିନୋଟି
ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଲା । ଏଇ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଦେଶରେ ପୌତ୍ରିଣିଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ନୃତ୍ୟ
ସଚେତନତା ଅଣିଥିଲା, ମୁଁ ଜାଣେ । ଏଇ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ, ଗଂରାଜା
ଲେଖା ମିଶାଇ, ପରେ ପୌତ୍ରିଣିଷା ଉପରେ ଖେଳେ ସୁପ୍ରିକା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରାଇ
ନେଇଥିଲା । ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ସେ ସୁପ୍ରିକାର ଖ୍ରୀଏ ହେଲେ କପି ଆଉ ମୋ
ନିକଟରେ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ସେଥର, ମୁଁ ମାତ୍ର ୪ ମାସ ବୋଧହୃଦୀ ଆଡ଼ିଲ୍-ଟ ଏଭୁକେଶନ୍ ଅଫିସର ଥିଲି । ଶୁଣିଛି, ଉପର ମହାଲର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ହୁଏ ଡା. ପି. ଆଇ. ଶ୍ରୀ ଶ୍ୟାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରିପାଠୀ, ଅନ୍ତର୍ଜ୍ଞାନକୁ, ବହୁଦିନ ଧରି ଖାଲିପଦ୍ଧତିରେ ଦକ୍ଷିଣ

ଓଡ଼ିଶାର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପୋଷ୍ଟକ ମତେ ପଠାଇଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଆଡ଼ିଲ୍‌ଟ ଏଡ଼ୁକେଶନ୍ ପୋଷ୍ଟ ଥିଲ ଏଡ଼ୁକେଶନ୍ ଡିପାଇମେଣ୍ଟର କ୍ଲାସ୍-ଟୁ ପୋଷ୍ଟ । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପୋଷ୍ଟ, କ୍ଲାସ୍-ଓ୍ଯାନ । ମୋ ପରି ଅପାଂକ୍ରେସ୍ କ୍ଲାସ୍-ଓ୍ଯାନକୁ ଯାଏଁ, ଡିପାଇମେଣ୍ଟର ବିଶୁଦ୍ଧତା ହୃଦୀରୁ କିଏ କାହିକି ଘୁହୀବ ? ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ହେବାର ୪ ମାସ ନ ହେଉଣୁ ସୁଖ ମତେ କେଣୁ ରେତେନ୍ସା କଲେଜକୁ ଏକ କ୍ଲାସ୍-ଟୁ ପୋଷ୍ଟକୁ ଓଡ଼ାର ଅଣାହେଲ, କଲ୍ୟାଣକାମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା । ସେଇ ପୋଷ୍ଟରେ ଥିଲ କେଳେହି ପର୍ବିକ୍ ସର୍ବିସ କମିଶନ୍ ଦ୍ୱାରା ବର୍ଗ ହୋଇ ଶାତିମତ କ୍ଲାସ୍-ଓ୍ଯାନରେ ଛୁକ, ଉଦ୍ଦିର ଓଡ଼ିଶାର ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପୋଷ୍ଟରେ ଜନ୍ମ କଲି । ମୋ ଭଗ୍ୟକ ସେତେବେଳେ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କମିଶନ୍ ଥିଲ ଓ କଲ୍ୟାଣକାମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଯୋଗ ଦେଇ ପାଇ ନଥିଲେ, କାରଣ କୌଣସି ପୁଣିର ବେମାର ଯୋଗୁ ତାଙ୍କୁ ହଠାତ୍ କଲିକତା ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲ । ସେ ଥିଲେ, ମୋର କ୍ଲାସ୍-ଓ୍ଯାନରେ ଛୁକିବା ବୋଧହୃଦୟ ସାବୁ ଜୀବନରେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ହେଲି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ତା'ପରେ ହେଲି ପ୍ରିନ୍‌ସପଲ । ଏବଂ ଦଶ ବର୍ଷ ପରେ ଭଗ୍ୟଚିହ୍ନର ଘୃଣ୍ଣନରେ ଫେର୍ ଆସି ହେଲ୍ ପ୍ରୋତ୍ତି-ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ଅଳ୍ପିପର ।

ଏ ଦଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସୋଶାଲ ଏଡ଼ୁକେଶନ ଅଳ୍ପିପରର ପାହ୍ୟା କ୍ଲାସ୍-ଟୁରୁ କ୍ଲାସ୍-ଓ୍ଯାନକୁ ଉଠିଗଲଣି । କିନ୍ତୁ କାମ କ'ଣ ହୋଇଛୁ ? ଦେଖିଲି, ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ବିଶାଳ ନିରକ୍ଷର ଜନତାକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଓ ପ୍ରଥମ ପାଠ, ଆଉ ଗ୍ରନ୍ଥ ନେଇ ଖଣ୍ଡେ ନାଟିକା ମାତ୍ର ଡିପାଇମେଣ୍ଟ ପକ୍ଷରୁ ଛପା ହୋଇଛୁ । ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ପଞ୍ଚାଏ ଅଳ୍ପିପର ବି ଜିଜାମାନଙ୍କରେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇ କେବଳ ବପିରହିତନ୍ତ୍ର ଦେଖିଲି । କାରଣ, କାମ କ'ଣ ? ଯୋଜନା କ'ଣ ? ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ? ଆଦର୍ଶ କ'ଣ ? ପ୍ରୋତ୍ତି ବା ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା କହିଲେ କଣ ବୁଝାଏ ? ଏ ସବୁର ଟିକିନିଶି ଅଲୋଚନା କରିବାକୁ ସମୟ ବା ଅଗ୍ରହ କାହିଁ, ତତ୍କାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ.ଜେର ? ଅଳ୍ପିପରମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେବ କିଏ ? ଡିପାଇମେଣ୍ଟ ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲ ଗୁଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଏ ସବୁର କୌଣସି ଉଭିରହି ପାଇଲିରେ ଦେଖିଲି ନାହିଁ, କି ପୁଣ୍ଯରୁ କାମ କରୁଥିବା ଫଳପୂର୍ବ କର୍ମଗ୍ରହୀ-ମାନଙ୍କ ପରି ମଧ୍ୟ ସଦୃଶୀର ପାଇଲି ନାହିଁ । ନେଇ ବିଦ୍ୟାଲୟମାନଙ୍କରେ କେବଳ ସ୍କୁଲ-ଲଣ୍ଠନ ବାଣିଜୀବି ସେତେବେଳ ଯାଏଁ ପ୍ରୋତ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଧାନ କାମ ଥିଲ ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ବିପୁଲ ସମ୍ବୂଦ୍ଧତା ।

ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଏବେ ବି ପ୍ରୋତ୍ଥ ବା ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଏ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ରମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଧାରଣା ଘଟିଲାଛି । ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟାପକତା, ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ବିପୁଲ ସମ୍ବୂଦ୍ଧତା ସମ୍ପର୍କରେ ଅମ୍ବ ଦେଶର ସର୍କାର ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ ହୋଇ ପାର ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଏକ ଅପ୍ରାବ କଳାଶକର, ଜାତିଗଠକ, ମହିଳାୟ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଯାହା ସାହାୟ୍ୟରେ ହିଁ ଏ ଦେଶର ମୁଖ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ବନ୍ଧ । ସର୍କାର, ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ଶତକର ଦଶ ଜଣ ପାଇଁ ମାତ୍ର ସ୍କୁଲ୍-କଲେଜ ବସେଇ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରୁଛନ୍ତି । ଆଉ ସେ ସବୁରୁ ବାହାରୁଛନ୍ତି କେବଳ ଗୁରୁଶା-ଆନ୍ଦୋଳନ ଅଗମିତ ସଗର-ସନ୍ଦାନ । ଏକ ପଞ୍ଜରେ ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍କୁଲ୍-କଲେଜ ବସେଇ ସର୍କାର ବ୍ୟୟ କରି କରି ନୟାନ୍ତି । ତେଣେ ସ୍କୁଲ୍-କଲେଜରୁ ବାହାରିଲ ମାତ୍ରେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମକୁ ସମୃଦ୍ଧ ଅଯୋଗ୍ୟ ଏଇ ତଥା କଥା ଶିକ୍ଷିତ'ମାନଙ୍କୁ 'ଗୁରୁଶା' ଯୋଗେଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସର୍କାରମାନେ ଘରୀବିତା । ଆମ ଜନତାର ଯେଉଁ ଶତକର ଟଙ୍କା ଲୋକ ସ୍କୁଲ୍-କଲେଜ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ; ଅଥବା ଦେଶର ସମ୍ପର୍କର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ସାଦକ ଭବରେ ଯେଉଁମାନେ ହିଁ ସ୍କୁଲ୍ କଲେଜ ସବୁ ବସେଇ ରଖିଛନ୍ତି, ସର୍କାରର ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କଣ' କିଛି କରିବାର ନାହିଁ ?

ତାର ଉତ୍ସାଦକ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ଆନ୍ଦୋଳନ ।

ଆଜି ଆମର ଜନତା ନିରକ୍ଷର, ଦିନତ୍ର, ଅକର୍ମୀ, କୁଷସାଧାରଣନ୍ତି, ଆଶାସନ, ନିରନ୍ତି, ନିରସ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଯେତିହାସିକ ସର୍ଵପ୍ରସ୍ତୁ ଭାବର ଆମର ନିରକ୍ଷର ଖାଦ୍ୟପାଇଁ ଅନ୍ୟର ଦ୍ୱାରାସ୍ତ ହେଉଛି; ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାବ, ଗୋଷ୍ଠୀ-ଭାବ ଓ ଜାତିଆଶ ଭାବର ମୁଦ୍ରା ଫଳାଫଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଜାତିର ନୈତିକ ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ ହୁଗୁଳା କରି ସାରିଲାଗି; କଳାବଜାର ସଂତ୍ରି; ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ସାଧୁତା ଓ ଦ୍ୱାରା ଶୁଭତା ବର୍ତ୍ତିମାନ କେବଳ କବି-କଳ୍ପନାରେହି ସୀମିତ ରହିବା ଉପରେ । ଏ ଜାତି କ'ଣ ଏଇମିତି ପଢ଼-ସବ୍ଦି ଧ୍ୟାନ ହୋଇଯିବ ? କ'ଣ ସ୍ଵାର ପ୍ରତିକାର ?

ଲୋକର ଦୃଢ଼ମତ ଏହି ଯେ, ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାହିଁ ଏହାର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ସାଦକ । ଏଇ ଲୋକର ବର୍ତ୍ତିମାନ ଅବସରପ୍ରାୟ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସବୁ ପ୍ରରର ଓ ସବୁ ଅଂଶର ଅଭିଜନି ତାର ପଢ଼ି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା-ବିଭାଗୀୟ ଅଭିଜନି ସବୁଠାରୁ ତିକ୍ତ । ତଥାପି ଯେ ନିରପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ଭାବରେ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ଦେଉଛି, କେବଳ ତାର ଅଧିପତିତ ଜାତି ଓ ଦେଶର କଳାଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ତାର ଆନ୍ଦୋଳକ ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ, ଦେଶର ସର୍କାର ସାମାଜିକ

ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅଧିକ ସତେଜନ ହୁଅଛୁଟ, ଜାତିର କଲାଣ ଓ ଉନ୍ନୟନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଏହାର କି ବିଶୁଳ ସମ୍ବାଦନା, ତାହା ଅବବୋଧକୁ ଅଣ୍ଟୁ ଓ ଠିକ୍ ଲୋକ ଦେଇ ସେ ଯୋଜନାକୁ ଆନ୍ତରିକତା, କଳ୍ପନା ଓ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ସହିତ କମିନ୍ତିତ କରାନ୍ତୁ । ଡି.ପି.ଆଇ. ଅଫିସିର ଏକ ଛୋଟ ଲଙ୍ଗୁଲ ଭାବରେ ସ୍ଥାନ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ଏ ପ୍ରକାର ଏକ ବ୍ୟାପକ ଜାଗାୟ ଅନୋଳନକୁ ଅପମାନ ଦେବା ଛାତ୍ର ଆର କିଛି କୁହାୟାଇ ନପାରେ । ଏଇ ଏକମାତ୍ର କାରଣରୁଛି ଏ ଅନୋଳନ ଯେପରି ଫଳପ୍ରେସ୍ ହେବା କଥା, ତାହା ହୋଇ ନାହିଁ କି କେବେ ହେଲେ ହେବ ନାହିଁ । ଏହା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଏକ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ । ଜାତିର ଶତକଡ଼ା ତଣ ପାଇଁ ବିରାଟ ଏହୁକେଣ୍ଟ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟୁ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଏକ ବିରାଟ ଡି.ପି.ଆଇ.ର ସର୍କାର ରଖିଛନ୍ତି । ଜାତିର ବାକି ଅଣୀ ପର୍ଯ୍ୟେଷ ନିରକ୍ଷର ଜନତା ପାଇଁ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ବିଭାଗ ନାମରେ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଓ ତାର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଡି.ପି.ଆଇ ନ ରହିବ କାହିଁକି ?

ଲେଖକର ମତ ଏହି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଲୋକକଲାଣ ନାମରେ ଦେଶର ଉତ୍ସବିଲର ଯେପରି ଅନେକ ଅପବ୍ୟୁକ୍ତ ହେଉଛି ବୋଲି ଶୁଣାୟାଉଛି, ସେ ସବୁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଅଧିକ କାମ କରାୟାଇ ପାରନ୍ତା ଯଦି ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ନାମକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବିଭାଗ ଖୋଲି, ସେ ସମସ୍ତକୁ (ଜିଲ୍ଲାମଗଳ, ଆଦିବାସୀମଗଳ, ନାୟମଗଳ ଇତ୍ୟାଦି) କେବଳ ନୁହେଁ, ପବ୍ଲିକ ଗଲେଗନ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁ ମଧ୍ୟ ତା' ସାଥରେ ସାମିଲ କରି, ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପକ, ଏକଳଷ୍ୟ, ଜନ-ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନାକୁ ବହୁତ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚରେ କାମରେ ଲଗାଯାଇ ପାରନ୍ତା ।

ଏପରି ଏକ ବିଭାଗ ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଉପ୍ୟୁକ୍ତ ପରିବ୍ଲକ ଦରକାର । ସରକାର ବା ବେସରକାରୀ ହେଉନ୍ତୁ, ଦେଶ-ରତ୍ନ-ପ୍ରାଣ ଉପ୍ୟୁକ୍ତ-ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଓ କଳ୍ପନାୟକୁ ଲୋକକୁ ଏ ବିଭାଗର ବୁର୍ଜରେ ରହିବା ଉଚିତ ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ଉତ୍ତିହାସ ।

ଏ ଅନୋଳନ ଏ ଦେଶରେ ନୃଆ ହେଲେହେଁ ମୁସ୍ତରେ ଏହାର ଉତ୍ତିହାସ ଦେଶ ବର୍ଷର । ଇଂରେଜମାନେ ଯେବେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କଲେ (୧୮୦୩), ସେତିକିବେଳେ ସ୍କ୍ରିଳ୍ପ୍ରର ଗ୍ଲାସଗୋ ସହିରରେ ଏ ଅନୋଳନର ଜନ୍ମ । ସେତେବେଳେ ମୁସ୍ତରେ ସବୁ ଦେଶରେ ସାଧାରଣ ଜନତା ସମ୍ମର୍ଶ ନିରକ୍ଷର ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ କଳ-କାରଣାକାର ପୁଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲଣି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଫାକ୍ଟର ସବୁ ବପିଗଲଣି ଓ ସେଠାକୁ ଗ୍ରାମନଙ୍କରୁ ଆସିଲେଣି, ନିରକ୍ଷର ନାଶ ଓ ସୁରୁଷ, ମନୁଶ ଲୋଭରେ, ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମନଙ୍କରୁ ଲେକେ ଯେପରି ଯାଆନ୍ତି କେମ୍ବେଦିପୁର ଓ କଲିକତାର କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ କାମ କରିବାପାଇଁ ।

ଗ୍ରାସଗୋ ସହରରେ ତକ୍ଟର ବର୍କବେଳ ନାମକ ଜଣେ ଦୂରତ୍ତ୍ସ୍ଥ ଚିକିତ୍ସକ ଗୋଟିଏ ଫାକ୍ଟରିର ଦଲେ ମଜୁରିଆଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ପଶୁଷା ଆଗମ କଲେ । ମଜୁରିଆମାନେ ଫାକ୍ଟରି ଚଲାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଫାକ୍ଟରିର ପଛରେ ଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ଵଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଥିଲେ ସମ୍ମୁଖୀ ଅଙ୍ଗ । ତକ୍ଟର ବର୍କବେଳ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛିଦିନ ଧରି ଉଚ୍ଚ କିମ୍ବା ବୁଲେ, କିନ୍ତୁ ପିନିକ୍ସ, କିନ୍ତୁ କେମିଙ୍କୁ, ଏଇପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଭୁବେଳାରେ । ଫଳରେ ଦେଖାଗଲା ଫାକ୍ଟରିର ଉପାଦନ ବଢ଼ିଲା । କାରଣ, ପୁଣେ ମଜୁରିଆମାନେ ମୁଖ୍ୟ ଥିଲେ ଏବେ ସେମାନେ ଯାହା କଲେ, ତାହା ଭୁବେଳର କଲେ । ଏଇଥରୁ ପୌଢ଼ିଶିକ୍ଷା ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ଅଗ୍ରମ୍ଭ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ରଙ୍ଗଣ୍ଠ ଓ ଅମେରିକାରେ ବହୁ ବ୍ୟାପକ । ଦୂରତ୍ତ୍ସ୍ଥ ଭାକ୍ତର ବର୍କବେଳଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ, ରଙ୍ଗଣ୍ଠ, ସିଲଣ୍ଠ ଓ ଆମେରିକାରେ ବହୁ ‘ବର୍କବେଳ—କଲେନ’ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି, କେବଳ ମଜୁରିଆମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷିତ କରେଇବା ପାଇଁ । ପରେ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରଙ୍ଗରେଜ ଲେଖକ ଓ କଳା-ସମାନେତକ ରହିଲା (ଯାହାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟକ “ଅଣ୍ଟୁ ଦିସ୍ ଲିଷ୍ଟ୍” ପଢ଼ି ବର୍ଷିଶ ଅପ୍ରକାଶିତ ବାୟୁଜୀ ବାରଷିତ ପ୍ରକାଶକ ହେବାର ସ୍ଥାନ କଲେ) ଏ ଆଧୋଲକର ପୁଷ୍ପଗୋପକତା କରି ଏଥରେ ନିଜର ଅନେକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ରହିଲିଙ୍କ ନାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୌଢ଼ି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ରଙ୍ଗଣ୍ଠରେ ଅଛି । ତା’ଛାଡା ସମ୍ମର ରଙ୍ଗଣ୍ଠରେ ‘ଓର୍କରସ୍ ଏଡ୍କୁଲେଶନ୍ ଅସୋପିଏଫନ୍’ (ଶ୍ରୀମିକ-ଶିକ୍ଷା-ସମ୍ପାଦନ) ନାମରେ ଏକ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ସମ୍ପାଦନ ଏ ଦିଗରେ କାମ କରେ । ରଙ୍ଗଣ୍ଠରେ ଥିଲବେଳେ ଲେଖକ ଏହି ସମ୍ପାଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅସି, ଏମାନଙ୍କର ଅଲୋଚନାର ପ୍ରତି ଦେଖି ବିପ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ଅହୁରି ବିଦୃସ୍ଵର କଥା ଯେ, ବର୍କବେଳ ଓ ରହିଲିନ୍ କଲେନ ଏବଂ ଓର୍କରସ୍ ଏଡ୍କୁଲେଶନ୍ ଅସୋପିଏଫନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଉଚାଳ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ପୁରୁଷର ବେସରକାରୀ ଓ ଅଧିକାରୀ ଭାବରେ ମଜୁରିଆ ପ୍ରେଣ୍ଟର ପ୍ରତିନିଧିମାଙ୍କ ଦ୍ୱାରାହିଁ ପରିଚ୍ଛାନ୍ତର । ଅନେକ ମଜୁରିଆ ଏବେ ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ଅବସରବେଳେ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଦେଇ ତା’ ଫଳରେ ନିଜ ନିଜ କାମରେ ଉନ୍ନତ କଥା ହୁଅ, ପ୍ରତିବର୍ଷ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଉଚ୍ଚ ନିୟମ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ।

ବର୍କବେଳ ଯେତେବେଳେ ପୌଢ଼ିଶିକ୍ଷା ଆଗମ କଲେ, ସେତେବେଳେ ରଙ୍ଗଣ୍ଠ ଓ ସ୍କୁଲେପର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶର ନିଜତା ଅଧିକାରୀ ନିରକ୍ଷର ଥିଲେ । ଏବେ ଦେଶ ବର୍ଷ ପରେ ଅବଧ୍ୟା ଠିକ ଓଲିଟା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ମର ଜାତି ସାଂକ୍ଷେତିକ ହେଲେହେଁ, ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପୌଢ଼ି ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଆଧୋଲକ ମଧ୍ୟ କମବଳକାରୀ ହେବାରେ ଘୂଲିଛି । ଅଥବା ଆମ ଦେଶରେ ୮୦ ପର୍ଯ୍ୟୟ ଜନତା ସମ୍ମୁଖୀ ନରକ୍ଷର ଓ ଅଙ୍ଗ ଥିଲେହେଁ ଏ ଦେଶର ସର୍କାର

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚାପର କଥା ନୁହଁ କି ? ଯାହା ହୋଇଛି ତାହା କେବଳ ଧର୍ମକୁ ଆଶ୍ରିତିକା ମାଣବା କଥା । ସେଥିରେ ତିନା ନାହିଁ, କି ପ୍ରାଣ ନାହିଁ । ତାହା ଜାତିର ଦଶ-ପରିସ୍ଥି-ପାଇଁ-ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଦସ୍ତାର ତ୍ରୈତା ଲଙ୍ଘନଟିଏ ହୋଇ ଦାନୀଗୁଣ ଅବସ୍ଥାରେ କାହିଁକି ଥିବ ? ତା' ଅପେକ୍ଷା ଏ ଉପାର୍କମେଣ୍ଡୁ ନ ରଖିବା ବରଂ ଭଲ ।

ଲଙ୍ଘନ, ଆମେରିକା ହେଲ ଶିଳ୍ପଧାନ ଦେଶ । କିନ୍ତୁ ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଆମର ପରି ପ୍ରାୟ ପୁରୁଷ ଏକ କୃତିପ୍ରଧାନ ଦେଶ । କିନ୍ତୁ ଶିଳ୍ପ-ପ୍ରଧାନ ଲଙ୍ଘନ ପରି କୃତିପ୍ରଧାନ ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଘୋର ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବ ଆଣି ଦେଇଛି । ନେମୋଲିସ୍‌ନିକ୍ ପୁରୁଷରେ ଧୂମ-ପରିଚିତ ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣୁଗି ନାମକ ଜଣେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟା ପାତ୍ରୀ, ସମ୍ମାନ ତାନିର ଜନତାକ ନବ ମାର୍ଗରେ ବୁଲିବ କରିବା ଲାଗି ଘୋର ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନ ସେ ଦେଶରେ ଆଗ୍ରହ କଲେ । ଫଳରେ ଏବେ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଭାଗୀରଥ ପୁରୁଷଗୁରେ ସବୁଠାରୁ ପରିଷ୍କାର ଓ ଶିକ୍ଷିକ ବୋଲି ଧରିଯାଏ ଓ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ସାମାଜିକ ବହିବାର ମାନଦଣ୍ଡ ଅତି ଉଚ୍ଚ । ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଅଣା, ଲହୁଣୀ ସନ୍ଦେହୀନ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୱିତ୍ୱ । ଏ ସମୟ ଘୋର ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ପଢିଥିଲେ ଫଳ ।

ଭାବତରେ ଅପଯୋଚିତ ଓ ଅବହେଳିତ ।

ଭାବତର୍ବର୍ଷରେ ସାମାଜିକଶିକ୍ଷା ଏ ପ୍ରକାର ଫଳ କାହିଁକି ନ ଦିଅନ୍ତା, ତାର କୌଣସି ଦୁଇ ତ ଦେଖା ପଢିଲା । କିନ୍ତୁ ନ ହେବାର ହେବୁ ଏହି ଯେ, ଯେପରି ଭବରେ ଏ ଯୋଜନା ଓ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରିଚାର ଓ କର୍ମୟୁକ୍ତ ହେବାର କଥା, ଏ ଦେଶରେ ତାହା ହୋଇନାହିଁ, ଯେପରି ଦୂଷିକୋଣରୁ ସାକ୍ଷି କର୍ତ୍ତାମାନେ ଦେଖିବାର କଥା ତାହା ହୋଇ ନାହିଁ । ସମ୍ମାନ କାନ୍ତର ଜୀବନକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଓ ଉତ୍ୱୀକର କରି ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନାଲପିତା ଓ ଦ୍ୱାକନିଗି ଚଢିକାଠ ଭାବରେ ମୋଡ଼ି-ମାଡ଼ି ଭାବି କରିଦେଇ, କର୍ତ୍ତାମାନେ ବସ୍ତୁଭାବେ ସ୍ଵର୍ଗ ଦେଇ ଅସ୍ପରସାଦ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏଇ ମହାନ୍ ଓ କଲ୍ପାକେର ଯୋଜନା ଓ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତାଙ୍କୁଳ୍ୟମୟ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତା' ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଏଇ ଜାତି ଓ ଦେଶର ଅନ୍ଧା ହେଉଛି ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାଯୋଜନା ଧ୍ୟାନରେ ନେନ୍ତୁ ଭାବର ସର୍କାର ଯେଉଁ ଅଧ୍ୟ ସକୁଳାର ସବୁ ରାଜ୍ୟପର୍କାରମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ଅଭିନ୍ଦନ ସୋଧାନ୍

ଏତୁକେଣନ ଅଫିସରଙ୍କୁ ବଳ୍ୟର ଡି. ପି. ଆଇ. ର ସମାଜ ପାହ୍ୟା ଦେବାର ସୁଚନା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଉଦେଶ୍ୟ ହୁଏତ ଥିଲ ସେ, ଏଇ ନୂତନ ଯୋଜନାର ବଡ଼କଣ୍ଠୀ ଯେପରି ପ୍ରଧାନ ଭବରେ କାମ କରିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ମିଟ୍ ଓଡ଼ିଶାର ଡି. ପି. ଆଇ. ଅଫିସରେ ଅଭିନ୍ଦିତ ସୋହାଲ୍ ଏତୁକେଣନ ଅଫିସରର ମର୍ମାଦା ଗୋଟିଏ ବଢ଼ି କିମ୍ବାଠୀଠୁ ଅସକ ନୁହେଁ । ଡି. ପି. ଆଇ.ଙ୍କ ତଳେ ତାଙ୍କ ଅଫିସରେ ଯେତେ ଅଫିସର ଅଛନ୍ତି (ତାଙ୍କ ଡି. ଏ. ଛଡ଼ା) ସମସ୍ତେ ତେସୁଟି ତାରରେକଟର ପ୍ରେତରେ, କେବଳ ଅଭିନ୍ଦିତ ଏତୁକେଣନ ଅଫିସର ତାହା ନୁହନ୍ତି । ଅଥବା, ଡି. ପି. ଆଇଙ୍କ ପ୍ରେତରେ କେବଳ ଅଭିନ୍ଦିତ ଏଇ ହେଉଛନ୍ତି ଏକମାତ୍ର ଅଫିସର, ଯାହାଙ୍କ କାମ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭବରେ ସମ୍ଭବ ଦେଖିବାପାଇଁ ଓ ଯାହାଙ୍କ ତଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଜଣେ ଜଣେ ଜିଲ୍ଲା ଅଫିସର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟତଃ ସେ ଆଉ ଏକ ଡି. ପି. ଆଇ. ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ‘ପବିତ୍ର’ (ଜନସାଧାରଣ) ଏତୁକେଣନ (ଶିକ୍ଷା)ର ଭିରେକଟର, ଯାହାକି ଅଫିସିନ ଡି. ପି. ଆଇ. ଆବୌ ନୁହନ୍ତି, କାରଣ ସେ କାରିର ଶତକର ଦଶଜଞ୍ଜ ଶିକ୍ଷାର ବୁଲକ ମାତ୍ର । ଅଥବା ସ୍ଥାନ, ପାହ୍ୟା, ଜ୍ଞମା, ଦରମା ସବୁ ଓଳୁଟା ।

ରୂପ କଥାର ପାଳିଚନ୍ଦ୍ରମହାନ୍ତିଙ୍କ ବୁଝାମଣା ଆଉ କାହାରୁ କହିବା ?

ମୋର ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ।

ଦ୍ୱିତୀୟଥର ସାମାଜିକ ଅଫିସରଭବରେ ଦୟାଗଦେଲବେଳେ ଏଇ ଲେଖକ ଏକେ ବାସିଥାନ ହୋଇ ବୁଲିଥାଏ, ତେଣେ ଡି. ପି. ଆଇ. ଅଫିସରେ ସେ ନିଜକୁ ତାର କ୍ଲନ୍ସରମାନଙ୍କର ନିମ୍ନଗ୍ରରରେ ଥିବାର ବିଶିଳ । ତକ୍ତର ପ୍ରସାଦ କେବଳ ମୋ ଲାଗି ସେ ପୋଷକୁ ଡି. ଡି. ପି. ଆଇ. ବୈଭବକୁ ଭିନ୍ନିତ କରିବାକୁ, ମୁଁ ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ଲଟିବା ପୂର୍ବରୁ ମତେ ଲେଖି ଜଣାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟି ନ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଦୂର୍ଘାଶା, ଅବଶ୍ୟକ, ଅଭ୍ୟାସର ସହେ ଏ ଲେଖକ ତାର ନୂତନ ପୋଷକ କର୍ତ୍ତ୍ଵରେ ଆନ୍ତରିକତାର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିବାରେ ସେ, କୌଣସି ଅବହେଲା କରନାହିଁ, ସେଇତକ ମାତ୍ର ତାର ପରମ ସାନ୍ତୁଳ୍ୟା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଏଇ ପୋଷକରେ ନ’ମାସ ବୋଧନ୍ତାଏ ଥିଲ । ପ୍ରଥମ ଦୂର ମାସ ଯୋଜନାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ତୁମ୍ଭି ଦିଆଯାଇ । ଦୁଇ ଶେଷ ଦୂର ମାସ ପରେ-ବର୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୂର୍ଘନର ପଞ୍ଜିଲ ଜଞ୍ଜାଳରେ ପଡ଼ି ସେଇ କରମ ବ୍ୟପ୍ତତା, ତା’ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଦୂର ମାସ ପ୍ଲଟି ଦିଆଯାଇ । ବାଙ୍ଗ ଶାଖା ମାସ ଯାହା ରହିଲ, ସେଇତକରେ ଯାହା ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାମ କରିଥିଲ । ଲେଖକର ବିଶ୍ୱାସ, ଲେଖକ ହେବୁ ପାଞ୍ଚ ମାସରେ ଯାହା କରି ପାରିଥିଲ, ତାହା ସେହି ଭିପାଟମେଣ୍ଟରେ ଦଶବର୍ଷ ଧର ଯାହା ପଢ଼ିଥିଲ, ତାହା ସହିତ ବୁଲିତ ହେବାରେ ଲଜ୍ଜାବୋଧ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଯାହା ଯାହା ଏଇ ଲେଖକ ଦ୍ୱାରା

କର ଯାଇଥିଲ, ତାହାର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସାଂସ୍କୃତିକ ଉନ୍ନୟନ ଓ ତାହା କେବଳ ତାତ୍କାଳିକ ନୁହେଁ, ସେ ସମସ୍ତର ସ୍ଥାସ୍ତୀ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଯାହା ଯାହା କର ଯାଇଥିଲ, ସେ ସବୁ ଏଇ—

୧—ଜାତ ଗଠନସ୍ଥିତିକ ସଙ୍ଗୀତ ରଚିତ ହୋଇ ରେକର୍ଡ କର ଯାଇଥିଲ ।

୨—ପଣ୍ଡିତେଶ୍ୱର, ଅରବିନ୍ଦ-ଆଶ୍ରମ-ତିଆରି, ଅସାଧାରଣ ଶୈଖିକ ମୂଲ୍ୟ ଥିବା ଫିଲ୍, ସବୁ ଅଣା ଯାଇଥିଲ ଓ ପ୍ରଦଶତ ହୋଇଥିଲ ।

୩—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବରେ ସମାଜ ଉନ୍ନୟନ ପାଇଁ କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ଉପନ୍ୟାସର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ଦିଆ ଯାଇଥିଲ ।

୪—ଭାରତ ସର୍କାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ନବ-ସାହର ଜନତା ପାଇଁ ନୃତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ କିପରି ସୃଷ୍ଟି ହେବ, ସେ ଭିନ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ମାସବ୍ୟାପୀ ଏକ “ସାହିତ୍ୟକ-କର୍ମ ମନ୍ଦିର” (ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଓର୍କରସପ୍) ପ୍ରଥମ କରି ପରିବୁଲିତ କରୁଥାଇଥିଲ ଓ ସ୍ଵାର ପଳ ସ୍ଵରୂପ ଛାନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ନିର୍ମିତ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଇଥିଲ ।

୫—ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ ଭାବରେ ଆମ ଉପାଦମେଣ୍ଟ ପଞ୍ଚବୀ ଟିକ୍ଟ ପୁସ୍ତକ ଏଇ ସ୍ଵଲ୍ପକାଳ ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ କର ଯାଇଥିଲ ।

ସେହି ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ଏହି—

୧ । ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ନକ୍ଷା

୨ । ଜାପାନର କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପ (ଚମନ୍ତଳାଲ)

୩ । ଗାନ୍ଧି ର୍ତ୍ତପଣ

୪ । ପରୀକ୍ଷା କରିବା

୫ । ସରସ ପ୍ରକାଶ

୬ । ଜ୍ଞାନକୋଷ

୭ । ଗଣଚନ୍ଦ୍ର ଅଦର୍ଶ, ସୁଇଜରଲଣ୍ଡ (ଚମନ୍ତଳାଲ)

୮ । ବସିବାଠାରୀ କାଶିବା ଭଲ

୯ । ଗୁପ୍ତ ଯା'ର, ଜମୀ ତାର

୧୦ । କର ପରକା ପ୍ରୋଟ ଓ ସଙ୍ଗୀତ

୧୧ । ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପକଳା (ଗୋପାଳ କାନ୍ତିଗୋ)

(ଆମବେଳେ ଏହାର ରଚନା ଓ ପଣ୍ଡିତା ସରିଥିଲ, ଆମ ପରେ ପକାଶିତ ହେଲ ।)

ଚମନ୍ତଳ.

ଭରତବର୍ଷ ପ୍ରତି ପ୍ରସ୍ତୁତି କଲେ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାକୁ କି ଛୁଆରେ ପକେଇବାକୁ ହେବ. ତାର ସୂଚନା ମୁଁ ନିମ୍ନରେ ଦେବାକୁ ଯାଉଛି । ପାଠକେ ଦେଖିବେ ଏଇ ଯେ ସ୍ଵପ୍ନକ ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖକ ପ୍ରକାଶିତ କରେଇ ନେଇଥିଲା, ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଏଇ ଯୋଜନା ସହିତ କିପରି ଘନଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି । କାରଣ, ଯାହା କିଛି କରା ଯାଇଥିଲା, ତାହା ଏକ ମହିନୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ହିଁ କରାଯାଇଥିଲା । କୌଣସି କଥା ତାର୍କାଳିକ ବାହାବା ନେବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରେ କରା ଯାଇ ନ ଥିଲା । ପୁଣି ସେଥିପାଇଁ କିପରି ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵ ଓ ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଥିଲା, ତାର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିବ୍ ।

ଭରତବର୍ଷ ତ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ଶୀକାର କଲା : କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଟ୍ରାନ୍ସଲ୍ ବା ପରମର ନାହିଁ । ଶ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଏ ଦେଶରେ ଯାହା ଘଟିଛି, ତାହା ଗଣତନ୍ତ୍ର ଏକ ଫାର୍ସ୍ ମାତ୍ର । ଆମର ଜନତାକୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ, ଜାତୀୟ ଗର୍ଭ, ଜାତୀୟ ଆସବାସ, କର୍ମଠତା, ଉତ୍ସାହନାଶୀଳତା, ଷ୍ଟୁଟ୍ର-ଫାର୍ମ୍ ମନୋଭାବରୁ ନିଜକୁ ଚଢ଼ିଦିର ଜାତୀୟ ଭାବକୁ ଉଠେଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଦିଗରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାହି ତ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଯୋଜନା ହେବା ଉଚିତ ? କିନ୍ତୁ କିପରି ଏହା ହେବ ? ଖାଲି ବନ୍ଧୁତା ଦେଲେ ଶୁଣିବ କିଏ ? ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୁଝି ।

ଏଇ ଲେଖକର ମତରେ ଭରତ ପ୍ରତି କେବଳ ଦୁଇଟି ବାହାର ଦେଶର ଅର୍ଦ୍ଧ ଏକାନ୍ତ, ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ୧-ଜାପାନ ଓ ୨-ମୁଇଟକରିଣାଣ୍ଟ । ଦୁଇଟିଯାକ ଦେଶ ଦର୍ଶନ, ଅଥର ସେ ଦେଶର ଲେକେ ଏପରି କର୍ମଠ ଯେ, ସେମାନେ କେବଳ ସ୍ଵ-ପରଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ନିଜ ଜାତିକୁ ସଭ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କର ଅଶ୍ରଗଣ୍ୟ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଦୁଇଟି ଯାକ ଦେଶ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ପରିଷାର-ପରିଜ୍ଞାନ । ପୁଣି ଜାପାନମାନେ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ଵରସ୍ମାନେ ଏପରି ରଣତା ଦ୍ୱିକ ଯେ, ଯଦି ସୁଧି ସୁଧିଶରୀରେ ‘ଗାନ୍ଧିବାନ’ କେଉଁଠି ଥାଏ, ତେବେ ତାହା ସ୍ଵର୍ଗକରିଣାଣ୍ଟରେ କେବଳ ଅଛି ବୋଲି, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀ ଗାନ୍ଧିବାନମାନେ ହିଁ ଅଧି ପ୍ରଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ଭାବୁଆଏ, ଏଇ ଦୁଇ ଦେଶର କଥା ଆମ ସମାଜ ଥାରେ କିପରି ଉପଲ୍ବଧିତ କରାଯିବ । ଏଇ ସମୟରେ, କେଉଁଠି ଦୈନିକ ‘ଷ୍ଟେଟ୍ସମାନ’ର ସ୍ଵପ୍ନ ସମାଲୋଚନାରେ ଭରତର ପ୍ରତିକ ସାମ୍ବାଦ୍ୟକ ଚମନ୍ତଳାକ ଏଇ ଦୁଇ ଦେଶ ସମୂହରେ ଦୁଇଟି ବହୁ ଠିକ୍ ଏଇ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖିଥିବାର ପଢ଼ିଲା । ଲେଖିଲା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଛିଠି । ବହୁ ପାଇଲା, ପଢ଼ିଲା ଓ ଚମନ୍ତଳାଙ୍କ ବହୁର ଓନ୍ତିଆ ଅନୁବାଦ ପାଇଁ ସବୁ ଠିକଠାକ୍ କରାଇନେଲା । ଏଇ ଦୁଇଟି ବହୁ

ସାଥରେ, ‘ଉଡ଼ି ବ୍ୟବହାର, (ମାନାରସ) ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅଦ୍ଵିତୀୟ ଅପ୍ରକାଶିତ
ଯୁଗ୍ମକ ମଧ୍ୟ ଅନୁବାଦ କରିବାକୁ ସେ ଅନୁମତି ଦେଲେ । କପିରାଇଟ୍ ବାବଦକୁ
ପ୍ରିର କଲି ଯେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବନ୍ଦକି ସାତଣ’ ଟଙ୍କା କରି ୨୯ ଟଙ୍କା ଦିଆଯିବ ।
ସେ ସେଥିରେ ରାଜିହେଲେ ।

ପାଠକେ ଏହିତାରେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ ଯେ, ଏ ସମସ୍ତ କର୍ମ ମୁଁ ଧାରୀଙ୍କ ଛବରେ ଛି କରିଯାଉଥାଏ । ଉଚ୍ଚାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇ ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ମୁଁ ଏ ସବୁ ଜିହୁ ହେଲେ ପଶୁଗ ଯାଇନି, କି ସେ ମତେ ଏ ସବୁ ପାଇଁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଚମନଲୁଙ୍କ ରୟାଳଟୀ କେତେ ହେବ, ତା' ମୁଁ ଠିକ କଥିଲି ଓ ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଦାୟିତ୍ବରେ ତାଙ୍କ ତାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲି । ଡି. ପି. ଆଇ. କର ଦାର୍ଢିତ୍ୱ ଯେତେବେଳେ ଦେଖା ନ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ପରେ (ସେତେବେଳକୁ ବାମାଚରଣ ଦାସ ଡି. ପି. ଆଇ ହୋଇ
ଥାଏ ଯାଇଥିଲେ) ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପାର ସମ୍ପର୍କରେ ଡି. ପି. ଆଇ. ଜର ସାମାନ୍ୟ
ଦସ୍ତଖତଟା ନେଇ ନ ଥିଲି ବୋଲି (ଯାହା ପାଇଁ ମୁଁ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ନ ଥିଲି, କି
ଅତ୍ୟଥରେ ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନ ଥିଲା, କି ଯାହାପାଇଁ କୌଣସି କାମ
ପୂଛିବୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇ ନ ଥିଲା) ମତେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ କି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକାରୀରେ ପକାଇଲେ,
ତାହା ପରେ ବିଶ୍ଵାସ ହେବ ।

ସାମ୍ବାଦିକ ଚମଳୀଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେ ଦେଖି ନ ଥିଲା, କି ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟଙ୍କୁ
ଲେଖା କିଛି ପଢ଼ି ନ ଥିଲା, ଆଗରୁ । ଦିନେ ଅଜିସ୍ତରେ ବସିଛି, ହଠାତ୍ ଜଣେ
ହାତିଦୂରବସନ୍ଧାସ ବୌତ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ମୋ । ଆଶରେ ଦ୍ୱାରା ଗଲେ ଓ ପରିଚୟ
ଦେଲେ ଯେ, ସେହି ଚମଳୀଙ୍କୁ, ଯାହାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଠିଁ ପରି ଦିଆନିଆ
ବୁଲିଛି । ସେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଖାସ ଅଧିକାରୀ କେବଳ ତାଙ୍କର କପିରାଇଟ୍-ବାବଦର
ଏକୋଇଶି ଶ' ଟଙ୍କା ନେଇ ଦିଗାପାଇଁ ।

ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଉର୍ଣ୍ଣର ଥିଲେ ଭ୍ରମସେନ ସାବୁର, ପଞ୍ଚାବୀ;
ତମନଲ୍ଲି ମଧ୍ୟ ପଞ୍ଜାବ । ଉତ୍ତରେ ପାନୀନ ବନ୍ଧୁ । ତମନଲ୍ଲି ବର୍ତ୍ତମାନ
ଗଉର୍ଣ୍ଣର-ବକ୍ଷକୁର ଅତିଥ । ଏଇ ଦେଲରେ ଟଙ୍କାଟା ନେଇନେଲେ ଗଲ ।
ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ଧାନ — ଏକ ବୀଅ । ସେ ବିବାହୀତା । ତେମନଲ୍ଲି
ନିଜେ ମୃଳଦାର । ବହୁ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱେଷଣ କଣ-କଣ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ହିଁ ଏକମାତ୍ର
ବିଦ୍ୱର-ପ୍ରତିଷ୍ଠ ଧର୍ମ -ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କର ସେ ଶେଷରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ
ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରିଛନ୍ତି । ସାମ୍ବାଦିକ ଭାବରେ ସେ ବହୁବାର ପୁଷ୍ପକ ଭୂମଣ କରିଛନ୍ତି ।
ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ନାବନର ସଞ୍ଚୟ ୪୦ ହଜାର ଟଙ୍କା - ଜହରଲ୍ଲି,
ନେହରୁଙ୍କ ହାତରେ କୌଣସି ଭଲ କାମ ପାଇଁ ଦେଇଦେଇ, ସେ ସମାର ଜ୍ୟାଗ
କରି ଖାଣ୍ଡ ବୌଦ୍ଧ ଭିଷ୍ମ ହେବା ଉପରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋଧନ୍ଦେ ସେ କୌଣସି

ବୌଦ୍ଧ ମଠରେ । ଏ ଲେଖକର ଦ୍ଵିତୀୟଥର ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତିଷ୍ଠର କାଳ ଭବରେ ଏଇ ସହୃଦୟବନ୍ଧୁ ଜନସେବକଙ୍କ ସାଧରେ ପଚଚୟ, ତାର ସେହି ହଞ୍ଚା-ଆନ୍ଦୋଳିତ ଦୂର୍ଦ୍ଵାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ମାନବକ ପୂର୍ଣ୍ଣର ଏକ ଅବିକର୍ଣ୍ଣ ସାପରିଶ୍ରାପର ଏବେ ମଧ୍ୟ ତା' ତିରରେ ଜାଞ୍ଜୁଲ୍ୟମାନ ।

ପଞ୍ଚଶିଳ ।

ଉପରେ ଯାହା ସହ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲ, ସେ ସହ ତ ବାହାରର କର୍ମ । ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ନିଜସ ଆକାର, ଯୌନର୍ଥ ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପରଚୟ କାହିଁ ? ଯେତେବେଳକୁ ପ୍ରତି ଜିଲ୍ଲାରେ ଜଣେ ଜଣେ କରି ଜିଲ୍ଲା-ସାମାଜିକ ଅନ୍ତିଷ୍ଠର, ନିୟମିତ ପାଇ ଯୋଗଦେଇ ସାଇଲେଣି । ଏମାନଙ୍କୁ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା କ'ଣ ବୋଲି କି ଉପଦେଶ ଦିଏ ?

ଶେଷରେ ଭବି ଭବ, ନିମ୍ନଲିଖିତ ମର୍ମରେ ଏକ ସର୍ବାଲର ସମସ୍ତକୁ ଦେଲ । ଏହି ହିଁ ସାମଜିକ ଶିକ୍ଷାର ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରୂପରେଣ ଦେବାରେ ଓଡ଼ିଶା ସକାରଙ୍କର ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାରଭାବର ଏ ଯାବତ ପଥମ ଓ ଶେଷ ସର୍ବାଲର କୋଧତ୍ତବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ କାହାଟି ନା କାହାର କାମରେ ଆସିପାରେ ବୋଲି, ସେହି ୯୦ରେକୁ ସର୍ବାଲରଟିର ମମନ୍ତ୍ରବାଦ ତଳେ ଦେଇ ଦେଉଛି—

କଠ ୪୧ (୮)

ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲା-ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ପଚାରିଲକମାନଙ୍କୁ,

ମାର୍ତ୍ତ, ପାରିଶ, ୧୯୫୭

ପିତ୍ର ବନ୍ଧୁଗଣ

ଏ ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ଉତ୍ତେକ ଜାଇବାରେ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ପଚାରିଲିତ କରିବାର ଭବ ଅପମାନେ କେଇସାରିଲୁଣ୍ଟ । ନୁହ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଆପମାନେ ସବୁବେଳେ କେଉଁପରି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଅନ୍ତି ଆଗରେ ରଖିବେ, କେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବେ ଓ କେଉଁ ପଞ୍ଚାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗରେ ରଖି କରିବେ, ସେ ସହ ବିଷୟରେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପଦେ ଅଧେ କହିଗଣ୍ଠୁ ।

ଆପମାନଙ୍କୁ ଯେ ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟ ଯୋଜନାର ନୂଆ ଅନ୍ତିଷ୍ଠର ଭବରେ ସକାର ବାହୁଦ୍ଵାନ୍ତ, ସର୍ବାରଙ୍କର ସେହି ନିଷାଚନର ଯଥାର୍ଥତା ଯେପରି ଆପଣମାନେ ନିଜ କାମ ଦେଇ ପ୍ରତିପାଦତ କରିବେ । ଜନଭାବ ପ୍ରକୃତ ସେବକ ବୁଝେ କାମ କରି ଆପଣମାନେ ‘ପରିକ୍ଷେପ ସର୍ବାଶ୍ରୀ’ (ଲେକ-ଭୃତ୍ୟ)ର ପ୍ରକୃତ ଭାବୁର୍ଧି ଦେଖାଇଦେବେ ବୋଲି ଆଶା କରେ ।

ଆମର ବିଷୟଟି ଅତି ବ୍ୟାପକ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଜାତ୍ୟ ଜବନର ସମସ୍ତ ବିଭଗକୁହି ଶର୍ଣ୍ଣ କରୁଛି । ତେଣୁ ଏହି ଗୁରୁଭରକୁ, ମର୍ମାଦାର ସହି ବହନ

କରିବାପାଇଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଯଥୋତ୍ତର ଭବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ବିଷୟ ଗୁରୁ-ଘର ହେଲେହେଁ, ଏହା ମଧ୍ୟ ଯେ ଉଷାହ ଓ କୌତୁଳ୍ୟଜନକ ଏଥରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏକ ବରାଟ ଅଧ୍ୟପତିତ ଜାତକୁ ଠିଆ କରେଇବାର, ଏକ ବୀତିହାସିକ ଦେଶର ମୃଖ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର, ଏକ ବର୍ଷକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାର ସ୍ମୋଗ ଓ ମୁବିଧା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଯେ ଦିଆଯାଇଛୁ ଆଶାକରେ, ତାହାରୁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତି କର୍ମରେ ପ୍ରେରଣା ଦେବ । ଆମର ମହିନୀୟ ମାତୃଭୂମିର ସେବା କରିବାପାଇଁ ଯେ, ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଛି, ଏଥୁପାଇଁ ଏଇ ବୁକିରକୁ ଉଣ୍ଟରଙ୍ଗ ଆଣିବାକ ବୋଲି ଆପଣମାନଙ୍କର ମନେକରିବା ଉଚିତ । ତେଣୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ଭୁଲେଇବାରେ କୌଣସି କର୍ମକୁ ଆପଣମାନେ କ୍ଲାନ୍ତିକର ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ଯାହା କିଛି ସାଧାରଣ ଜନତାର ଦୈନିକନ ଜବନର କଲ୍ୟାଣରେ ଅସିପାରେ ସେପରି କୌଣସି କର୍ମକୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଅବହେଳା ଦେଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଆମର ବାସ୍ତବ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପାଞ୍ଚ ଛେଣୀରେ ସଜାତି ତଳେ ବଣ୍ଟିନା କରୁଛି । ଏହାକୁ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାର ପଞ୍ଚଶୀଳ ବୋଲି ଧରିନେବ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ, ଆଥକ, ସ୍ଵାମ୍ୟବିଜ୍ଞାନ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ବର୍ଣ୍ଣିକ, ଏହି ପଞ୍ଚଶିଳ୍ମ ମାର୍ଗରେ ଜାତକୁ ନୂତନ କରି ଗଢ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ପ୍ରତିଟି ମାର୍ଗକୁ ବିଶଦ କରି ବୁଝାଏଁ—

୧—ବୌଦ୍ଧିକ— ନାଶ ଓ ପୁରୁଷ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସାକ୍ଷରତାର ପ୍ରସାର, ପୁଣି ସାକ୍ଷରତା ଲଭ ପରେ ପରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୁପାଠ୍ ଓ ସତ୍ତ୍ଵ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଗ୍ରାମ ।

୨—ଆର୍ଥିକ— ଆମ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନିଜର ଦୁଇଟି ହାତ ଓ ନିଜର ମତିଷ୍ଠି ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଉନ୍ନତିର ଉଷ୍ଣ, ଏହି ନିର୍ଭର ବିଶ୍ୱାସର ସ୍ଵର୍ଗି ଓ ଅଭିଭୂତି । ମିତବ୍ୟୟ ଅପବ୍ୟୁକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ପାରକ୍ଷରକ ସହଯୋଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେଇ, ପୁଣି ସଂଦା ନିଜର ସାଂପ୍ରଦିକ ଅବଶ୍ୟାରୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆନ୍ତର୍ଗତ ଉପରକୁ ଉଠିବାର ଅଭିଲାଷ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜାଗରିତ କରଇ, ଆମ ଲୋକେ ଯେପରି ଉଭରେଉର ଉପାଦନଶୀଳ ହେବେ, ତାର ଚେଷ୍ଟା ।

୩—ସ୍ଵାମ୍ୟବିଜ୍ଞାନ— ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଶରେ ପରିଷ୍କାର ଶାମ, ପରିଷ୍କାର ବୃଦ୍ଧି, ପରିଷ୍କାର ନିରୋଗ ଦେବେ, ପରିଷ୍କାର ବସ୍ତୁ ଓ ଖାଦ୍ୟ;—ଏହାହିଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ହେବ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

୪—ସାଂସ୍କୃତିକ—ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରତି ନର, ନାରୀ ଓ ବାଳକ-ବାଲିକାଙ୍କ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୌନ୍ଦର୍ତ୍ତ-ପ୍ରୀତି ଓ ଶିଳ୍ପ-ସାହିତ୍ୟ-ବିଭୂଷଣ କର୍ମ ଓ ପରିବେଶ ଭିତରେ ଜୀବନକୁ ଉପରେଣ କରିବାର ଶବ୍ଦ ମୁହା ଜାଗରିବାକିରିବା ।

୫—ରାଷ୍ଟ୍ରିକି—ଆମ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ, ଜାତି ଓ ଧର୍ମର ସକଳ କ୍ଷତ୍ରଜାର ଉପରକୁ ଦ୍ୱାରା ମାତ୍ରଭୂମି ଭାବରେ ପ୍ରତି ଗର୍ଭର ଓ ସୁଦୃଢ଼ ଅନୁଭବ କାତି କରେଇବା ।

ଜନ-ବନ୍ଧୁ ।

ଏଇସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଆପଣମାନେ ଏପରି ଭବରେ କାମ କରିବେ, ଯେପଚିକି, ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ସାମାଜିକଶିକ୍ଷା ଅଫିସରଙ୍କ ଅଗମନ-ପଥକୁ ବୁଝି ବସିବେ । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ନିଜର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ମନେକରିବେ । ଯେ କୌଣସି ଗ୍ରାମର ଯେ କୌଣସି କୃଷକ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ପଡ଼ୁ ଲେଖି ପାରନ୍ତି । କେବେହେଲେ କହୁବ ନାହିଁ ଯେ, “ଏହା ମୋ ଦାୟିତ୍ବ ହୁଅଁ, ବା ମତେ ଏକଥା ଜଣାନାହିଁ ।” ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିଵର୍ତ୍ତ ଉତ୍ତର ଦେବ, ବାଟ ବଚାଇ ଦେବ ଓ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ବା ଯେଉଁ ଡିପାଟମେଣ୍ଟ୍ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବ, ନିଜେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

ଆଦର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରାମ ।

ଗ୍ରାମ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ ବୋଲି ଧର ନେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧି ବା କମନ-ସେନ୍ସ (ସହଜାତ ବୁଦ୍ଧି) ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଖ୍ୟାତ । ସାକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରତ୍ୟେକରେ କିଛି ନ ଦେଖେଇ ଦେଲେ, ସେମାନେ କେବଳ ନକ୍ତତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେନ । ତେଣୁ ମୋର ଉପଦେଶ ଏହି ଯେ, ବୁଦ୍ଧିଭାଲେପମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସରଙ୍କ ସହ୍ୟୋଗରେ, ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆପଣମାନେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏକ ଗ୍ରାମକୁ ‘ଆଭ୍ରପ୍ତ’ ବା “ପୋଷ୍ୟପୁଣ୍ୟ” ବୁଝେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳୟାକରେ ସାଧାରଣ ଭବରେ ସଂକ୍ଷତ କାମ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଆପଣମାନେ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ଏହି ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଉପରେ ଅଧିକା ନିଜର ଦେଇ ବର୍ଷ ଶେଷକୁ ତାକୁ ଏକ ଆଦର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରାମରୁପେ ଠିଆ କରେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଲୋକେ ସେଠିକି ଆମ୍ବି ଦେଖିବେ ଯେ, ସେଠି କୌଣସି ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ନିରନ୍ତର ନାହାନ୍ତି, ସେଠି ନର-ପୁରୁଷ କୌଣସିଠାରେ ମାଟି ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବାର କେତେ ଦେଖିବେନ, ସେଠି କୃଷକମାନେ ସହ୍ୟୋଗ ମୂଳକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶାତରେ ବୁଝ କରିବା ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିନୋଦନ, ଗ୍ରାମଟିକ ଏକ ସୁଖମୟ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ କରିବି । ଉପଦେଶଠାରୁ ଆଦର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ଯେ ସଂଦା ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ, ଏହା ମନେ ରଖିବେ ।

ଏ ପ୍ରକାର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ, ସହସ୍ର ମେଲା, ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ବହୁତା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟକାଣ୍ଡ ହେବ ।

ଅନୁପ୍ରେରିତ ।

ମୋଟ ଉପରେ, ଅପମାନେ ନିଜେ ଯଦି ଅନୁପ୍ରେରିତ (ଜ୍ଞାନୀୟାଦି) ଭାବରେ କାମ ନ କରନ୍ତି ତେବେ ଅଧ୍ୟନ କମ୍ପୀମାନଙ୍କ ରୁଚିରେ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, କି ନିଜେ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ରେଖାପାତ୍ର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ତରୁଣ ବନ୍ଧଗଣ, ଅପଣମାନଙ୍କଠାରେ ମୋର ଗଭୀର ଅଣା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ଆଶାକରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିଯିବେ । ଏଇ ସରକାଣ୍ଡ ଦାସିତ୍ତ ଭୁଲେଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାତୃଭୂମିର ଜଣେ ଅନୁରକ୍ତ ପୁଣି ବୋଲି ନିଜ ନିଜକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିଯିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ରଖନ୍ତି ।

ଆପମାନଙ୍କର
ଆନ୍ତୁରିକ ବନ୍ଧୁ
ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

କାତୀଯୁ ପଞ୍ଜି କା ।

କିନ୍ତୁ ଜିଜ୍ଞା-ଅନ୍ତିଷ୍ଠରମାନଙ୍କୁ ଏଇପରି ସକୁ'ଲର ଦେଇଦେଲେ କ'ଣ ଜାଣ୍ୟ ସଗଠନ ହୋଇଯିବ ?

ଉପରବଣ୍ଟୀତ 'ଆରତ୍ତିଆ' ଗୁଡ଼ିକ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥ ଓ ଗ୍ରାମବାସୀ ନିକଟରେ ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିବା ଉଚିତ । ଚିରାଗିତ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ ସବୁ ଶୁଦ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ଏକାବେଳକେ ପତ୍ର-ଭଦ୍ର ହୋଇଯିବାର ଆଶା କରିବା ବାତୁଳତା ମାତ୍ର । ତେବେ, ବାମ୍ବୋର ଗୋଟିଏ-ଗୋଟିଏ ଭଲ କଥା ତାଙ୍କ କାନରେ ଶୁଣାଇଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଅଗରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ-ଗୋଟିଏ ଅଦର୍ଶ ଥୋଇଲେ ନିଷ୍ଠୟ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ ସ୍ଵଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯିବ ।

ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଜଣେ ଇଂରେଜ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଛି ଯେ, ଅମେ ଯେଉଁ ସହରନେ ଥାଲୁ, ୩୦ ବର୍ଷ ତଳେ (୧୯୦୫ରେ କଥାବାର୍ତ୍ତି) ସେହି ସହରର ଗଳି, କଢ଼ ଓ ପ୍ରଧାନ ରସ୍ତା ମଧ୍ୟ ଆବର୍ଜନାରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ପ୍ରତିକାର ପାଇଁ ସେହି ନଗରର ଏକ ଶିର୍ଷତ ସ୍ଥାପନେବକଦଳ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ବରାବର ସହରର ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଖାନରେ ଲକ୍ଷଣ୍କୁଳାଇତ୍ତ ଚିତ୍ର ଦେଖାଇ ନଗରବାସୀ-ଙ୍କର ନାଗରିକତା-ବୋଧ ଓ ପରିଚନିତାବୋଧ ଜାଗରି କରେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଅପ୍ରେ ଅପ୍ରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଗଲ । ମୁଁ ଦେଖିଲ ବେଳକୁ ସେ ସହର

ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଷାର ପରିଷାର । ଇଂରେଜ ବନ୍ଦୁମଚେ ସ୍ଥାଇଛି ସବୁ ଦେଖାଇ, ସେ ସହରର ରାତ୍ରା ସବୁ ପୃଷ୍ଠେ କିପରି ଆବର୍ଜନାମୟ ଥିଲ, ତାହା ଜଣାଇ ଥିଲେ ।

ଆମ ଦେଶରେ ବି ଏହା ସମ୍ଭବ । ଆମେ ଏ ଦିଗରେ କିନ୍ତୁ କିଛି କରିଛୁ କି ? ଏ ଦିଗରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ଦାୟିତ୍ବ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ଏ ଦେଶର ସିଏ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ହେବେ, କାଙ୍କର ଏ ଦାୟିତ୍ବ ନିଶ୍ଚୟ । ଫାଇଲ ଦୋରପ୍ତ କାମ ଡି. ପି. ଆଇ.ର ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ଅଫିସର ହେବେ ପୂର୍ବପୂରି ଜାତି-ଗଠକ, ଜାତି-ସମ୍ବାଦକ, ଜାତି-ନିୟମକ, ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ।

ଏ ଦିଗରେ ଏ ଲେଖକ କେଣ୍ଟ ବହୁତ ଭବି ଭବି ଗୋଟାଏ କୌତୁକଳ-ଜନକ ପଞ୍ଚା ସ୍ତ୍ରୀର କରିଥିଲ ।

ଆମ ଦେଶରେ କେଉଁ ବହୁ ପ୍ରତିର୍ଗା ଓ ପରିଷରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରବେଶ କରେ ?

ସେ ହେଉଥି ନୂତନ ପାଞ୍ଜି ।

ଏଇ ଲେଖକ ଭବିଲ, ଏଇ ‘ନୂତନ ପାଞ୍ଜି’କୁ ଏହି ନୂତନ ଯୋଜନାରେ କାହିଁକି ଲଗାଯାଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ? ସୁନ୍ଦର ଲଗାଯାଇ ପାରିବ । ଏ ଦିଗରେ ପାରମ୍ପରିକ ଆସ୍ତ୍ରୋଜନ ମଧ୍ୟ ଏ ଲେଖକ କରିଥିଲ । ସେ ଅଧିକା ଆଉ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ ସାମାଜିକ ଅଫିସର ରହିଥିଲେ; ଏହା ନିଶ୍ଚୟ କରି ଆସିଥାନ୍ତା ।

ଯୋଜନାଟି ଏଇପରି ଥିଲ । ଆମ ପାଞ୍ଜିରେ ଅନେକ କଥା ଥାଏ ଯାହା ଆଜିକାଲିର ପ୍ରାତ୍ୟେତୁକ ଜୀବନରେ କିଛି ଦରକାରରେ ଆସେନା । ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗୃହଷ୍ଵର ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟବିଦ୍ୟା ଯେଉଁକି ଦର୍କାର, ସେତକ ବିଶ୍ଵକ ଭବରେ ରଖିଦେଇ, ଏଇ ଲେଖକର ଯୋଜନା ଥିଲ ଯେ, ବାକିବନ ଅଂଶରେ ଜାତି-ଉନ୍ନୟନ -ଓ ବ୍ୟକ୍ତି-ଉନ୍ନୟନ ମୂଳକ ଧରି ଚିତ୍ରକର୍ମକ ଭବରେ ରଖିଦିଅ ପିବ । ଏଇ ସମ୍ବେଦି ଆମେ ମାତ୍ର ଗୁଣ କୁକୁଟ-ପାଳନ, ମହୁ-ପାଳନ, ଫଳ-ଗୁଣ, ଘର ଓ ଗାଁ ସଫାସୁଦ୍ଧା ରଖିବା, ଗୋ-ପାଳନ ଇତ୍ୟାଦି ଯାବଜଣ୍ୟ ବିଷୟରେ ନୂତନ ଜୀବ ଆମର ଜନତା ଆଗରେ ପରିବେଶର କରି ପାରିବା । ଲେଖକ ପାଞ୍ଜିରୁ ଯାହା ପାଆନ୍ତେ, ତାହା ପାଇଲେ, ଏଣେ ନୂତନ ସ୍ଵଗର ନୂତନ ସନ୍ଦେଶ ପାଆନ୍ତେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶେଷର ପଟ୍ଟନୟକ ପ୍ରଭୃତି ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟବିଶାରଦମଙ୍କ ସହିତ ଏ ଦିଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲ । ସୁରି ଗୁଣବାସ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଲେଖା ବି ଆରମ୍ଭ କରେଇ ଥିଲ । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତୃପତ୍ର କ'ଣ ଶାନ୍ତିରେ କାମ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଦେଲେ ?

ଓଡ଼ିଶୀ ରାଜଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କରଣ ।

ଏହି ଜାଗାୟ ପତ୍ରିକା ସହିତ ଆଉ ଏକ ସୁପ୍ରିକା ଛପାଇ, ତା'ର ସାଥରେ ବାଘ ବାର ମଧ୍ୟ ଲେଖକର ଘୋଜନା ଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆମାନେ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ବାଧୀନଚିନ୍ତା-ସମ୍ବନ୍ଧ ଉନ୍ନତ ଜାତି ଥିଲେ, ଏଥରେ ମୁଁ ନିଃସନ୍ଦେହ । ନବେତ୍ର ସେମାନେ ଲିଙ୍ଗରାଜ-ରାଜରାଣୀ-କୋଣାଳୀ ଗଢ଼ି ପାରି ନ ଅନ୍ତେ । ଏଇ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଶରୀର ଓ ସହିତର କେବଳ ପରିଷୟ ଦେଉନାହିଁ, ଦେଉଛି ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାଧୀନ, ଅନନ୍ୟପ୍ରଭୁତବ ସୁଦୃଢ଼ କଳନ୍ତାଶାନ୍ତିର ବିସ୍ମୟକର ପରିଷୟ । କାରଣ, ଓଡ଼ିଶାର ଲଭିତ-ଦକ୍ଷିଣ, ମୁଷ୍ଟ-ପତ୍ରିମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶରେ ଓଡ଼ିଶୀ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କର ଅପ୍ରଭୁ ସ୍ଥାପନ୍ୟ ଓ ଭାବୁର୍ଧି କାହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନା । ପ୍ରାଚୀନ ନିରକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ମହାରାଣାମାନେ ଯାହା କିଛି ସୂର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ସେଥରେ ସେମାନେ ରଖି ଯାଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରବଳ ବେଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଅନନ୍ୟତା ହିଁ କଳାସୂର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ବିସ୍ମୟ । ଯେତେ ତମକାର ହେଲେହେଁ ଅନ୍ୟର ଅନୁକରଣ, ‘ସୂର୍ଯ୍ୟ’ ବୋଲି କୃତ୍ସମିବନି, କି ତାହା କୌଣସି ପ୍ରକାର ହେଲେ ଗୌରବାବହ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କେବଳ ଅନନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଗୌରବର ଅଧିକାରୀ । ବୈତହାସିକ ଓଡ଼ିଆ ଦିନେ ଏହି ପ୍ରକାର ଅନନ୍ୟତା ନିକର ପତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଫୁଟାଇ ପାରିଥିଲା । ଶିଳ୍ପରେ ଯେପଣି, ସାହିତ୍ୟରେ ଯେପଣି, ନୃତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତରେ ଯେମଣି, ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଲୁଗାପିନା, ଗରଦ୍ଵାର, ପିଠାପଣା ଓ ଦୈନିକନ ଖାଦ୍ୟରେ ଦିନେ ସମ୍ମର୍ମ ବେଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ନିକର ମୟ ବିରାଜମାନ ଥିଲା । ଶିଳ୍ପ-ସ୍ଥାପନ୍ୟ-ସାହିତ୍ୟ ପରି ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ନିକର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଶୈଳୀ ଓଡ଼ିଆଏ ଠିଆ କରେଇଥିଲେ । ବଜାଦେଶରେ ପକାଣିତ ଓ ଖୁବ ସମ୍ବନ୍ଧ ବଜାଳୀ ସମାଲୋଚକର ଲେଖନୀ-ନିସ୍ତରଣ ଓ ଓଡ଼ିଶୀ ନୂତ୍ର୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚ୍ସିତ ପ୍ରଣାମା ପଢ଼ି ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକେ ଏ ଦିଶରେ କିନ୍ତୁ ତିନ୍ମା କରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରି ନିମ୍ନର କଟିଙ୍ଗୁଟି ଦେଇ ଦେଉଛି । ଏ ଗୌରବ ପ୍ରତିବେଶୀକର ଅଛି କି ? ତେବେ ଆଜି ନିକର ସକଳ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରତାକୁ ଅନାୟାସରେ ଜଳାସ୍ତଳ ଦେଇ ତାଙ୍କର ଅନୁକରଣ ଓ ତାଙ୍କଠୁ ଗ୍ରେନରେ ନିକର ସାର୍ଥକତା ଖୋଲୁଛି କାହିଁକି, ତେ ଉନ୍ନଳବାସୀ ? ଇଷ୍ଟେ କି ମୁଢ଼ତା, ଏହା ବିଶୁର ଦେଖ, ଭାଇ । ୧୯ ବର୍ଷ ତଳେ ୧୯୩୯ ଡିସେମ୍ବର ‘ରେଭେଲ୍ସେରିଆନ’ରେ ସେହି ବର୍ଷର ରେତେନ୍ସା କଲେଜର ବିନୋଦନ ଇତ୍ୟାଦିର ସମାଲୋଚନା କରି ବୁଜ ନାମକ ଏକ ଗ୍ରୁହ ଯେଉଁ ନାଚ ନାଚିଥିଲ ତାକୁ ‘ଓଡ଼ିଶୀ’ ନାଚ କିନ୍ତୁ ତା’ର ଉଚ୍ଚ୍ସିତ ପ୍ରଣାମା ଏହି ଲେଖକ କରିଥିଲ । ସେହିନ ‘ଓଡ଼ିଶୀ’ର ନାମହିଁ କେହି ଉଚାରଣ କରୁ ନ ଥିଲେ, ଏ ଦେଶରେ । ଯାହାହେଉ ସେହି କଳା ଆଜି ସେ, କାତିକୁ ଖ୍ୟାତ ଆଣ୍ଟି, ତାହାହିଁ ଏ ଲେଖକ ପଞ୍ଚରେ ପରମ ସନ୍ନୋଷର କଥା ।

A Captivating Dancer

(By Our Dance-Critic)

There was something in Ritha Devi's recital in aid of YWCA charities at the Hindi High School, Calcutta, on Saturday, that we miss even in the performances of some of the best exponents of our classical dance-forms. Last month, in the same hall, she gave enough evidence of her technical resourcesⁱⁿ in a programme of dances of Tamilnad, Malabar, Andhra and Orissa, preceded by lecture-demonstrations on the theory of each style, its emotional narrative and descriptive elements, distinct gestures, eye, neck and hand-movements and footwork.

What was most impressive was her serious effort to maintain the purity and character of each form without mixing up elements of one with the other. This was particularly noticeable in her presentation of *Orissi numbers*. Even a decade ago the world knew nothing of this system of dancing. Even in Orissa, few were aware of its existence. After its revival there was a tendency among some dancers to demonstrate it in a way that gave the impression that it had been directly influenced by Bharat Natyam. They seemed to forget that these dance poses are lavishly illustrated in the Rajarani temple of Bhubaneswar and the Sun Temple of Konarka. *Its basic theory and musical and rhythmic patterns are completely different from those of other dance styles.* Her recital revealed her ability to bring out the seductive charm of Orissi through rounded, liquid movements and tribhangas (thrice broken) postures. These items were also distinguished musically.

(Statesman, 12th October, 1964.)

କିନ୍ତୁ ଅଳି କାହିଁ ? ଅଳି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍କୟ ଧର୍ମ ଓ ଚରଚ ଭ୍ରମ୍ମ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏତିହାସିକ ଓଡ଼ିଆ ଲାତିର ସମ୍ବନ୍ଧ କାଣ୍ଡୟ ଜୀବନର ସକଳ ନିକଷ ଚରଚ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମ୍ମ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଅଜିକି ପ୍ରାୟ ଶତେ ନର୍ତ୍ତ ତଳେ ଏତିହାସିକ ଓ ଭାଷାଚଢ଼ୁବଦ ସୁପଣ୍ଡିଳ ଜନ ବମ୍ବ ଓଡ଼ିଶାର ଜଳାପାତ୍ର ଭର୍ତ୍ତୁ ଭନ୍ଦତା ଓ ଅଶ୍ଵଗାମୀର୍ଦ୍ଦୁକୁ ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ଭାବରେ କହୁଯାଇଥିଲେ ।

"Numerous as are the allusions in early Oriya history to the Northwestern and Western parts of India and frequent as were

their expeditions to the South, it is remarkable that there is nowhere, in all their annals, more than an obscure, occasional mention of Bengal, and then as a far-off, inaccessible place. The similarity between languages is not by any means so great as some Bengali writers have sought to make out." (The History of Orissa under Mahomedan, Maratha and English Rule.—

(ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠା)

ସତେଣ ଓଡ଼ିଆ ଏହା ଉପରେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବାର ଆଶା କରିବା କି ?
ପୁଣି ସେହି ପୃଷ୍ଠାର ଅନ୍ୟତ୍ର ଅଛି -

"Their (Oriyas') language was already formed as we have it now, at a period when Bengali had not yet attained a separate existence and the deltaic portion of Bengal was still almost uninhabited. So that they could not have sprung from Bengalees, simply because there were then no Bengalees to spring from."

ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତ ଜନ୍ମ ବାମସ ଓଡ଼ିଶାର ଭାଷା, ଲାଞ୍ଚୁମୀବନ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବଙ୍ଗଳାତାରୁ ଏପରି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଓ ଅନନ୍ୟ କୋଲି ଆଜିକ ଶର୍ମ୍ମ ତଳେ ଦେଖିପାରିଥିଲେ ମୁଁ, 'ଓଡ଼ିଆ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେଁ' କୋଲି କୌଣସି କୌଣସି ନଙ୍ଗାଳୀ ପଣ୍ଡିତେ ଠିକ୍ ସେହି କାଳରେ ଅଭିସନ୍ଧମୂଳକ ଭାବରେ ଯାହା କହି ବନ୍ଧିଥିଲେ, ଏହେ ଦେଖା�ାଉଛି ଯେ, ଆମର ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କରିଗଣ ଠିକ୍ ସେହି ମାତୃଭୋଗ ବାକ୍ୟ ଅକୁଣ୍ଠ ନିର୍ମଳତାରେ ନିଜର ଗୈର ଘୋଡ଼େଇବା ପାଇଁ କହିଥାନ୍ତି ? 'ଏକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶବ୍ଦ ତ, ବଙ୍ଗଳାରୁ ଯେଉଁ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯିବ ?' ଏହା ଯେ କହନ୍ତି, ସେ ଭଲକରି ନାହିଁ, ଜାଣିଛନ୍ତି କୋଧହୁଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ନାହିଁ ଓଡ଼ିଆ, ନାହିଁବା ବଙ୍ଗଳା । ବଙ୍ଗଳାଠୁ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେଁ କି ନାଁ, ମଳକଣ୍ଠେ 'କୋଣାର୍କ' ବା ସେନାପତିଙ୍କ 'ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ' ବଡ଼ ପାଟି କରି ପଢାଯାଉ । ତା' ସାଥରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧ୍ୟକାଂଶ ଉଥାକଥତ 'ପ୍ରଗତିଶୀଳ' ବା 'ଆଧୁନିକ' କରି ଓ ଶାଳିକଙ୍କ ରଚନାକୁ ବଙ୍ଗଳା ସହି ମିଶାଇ ଦେଖ ଓ ହୃଦ୍ଦକୋଧକୁ ଆଶ ଯେ ତାହା କାହାର ଗୈର ନା ଜୁଆଗୈରି, ନା ଗ୍ରୁହା, ନା ଅନୁକରଣ ନା ଖାଣ୍ଡ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା । ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତେ ବଙ୍ଗଳା-ଓଡ଼ିଆର ଆଗାତ ସମ୍ୟ ଭିଜରୁ ନିଃସମ୍ବନ୍ଧ ଅନନ୍ୟତା ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଆବଶ୍ୟକ କଲିଦେଲେ, ସ୍ଵଧୂଂ ଭିଜଲର ଯୋଗ୍ୟ ପୁତେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ଓ ପରିବେଶୀର ଭାଷା କପରି ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ ତାହି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଆଗଭର । ଅମେ ଓ ପ୍ରତିବେଶୀ ଯଦି ଏପରି ସମାନ ଓ ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରତି ଯଦି ଏପରି ଗଢ଼ଗଢ଼ ପ୍ରୀତି, ତେବେ ଭାଷାର ଭିନ୍ନତା ଭିନ୍ନିରେ ଅଳଗା ପ୍ରଦେଶ କାହିଁକି ଗୁରୁଲି ?

ଟି. ଏସ. ଇଲିସ୍ଟ୍ର. ଇଂରଜ ସାହିତ୍ୟରେ ନୃତ୍ୟ ଧରଣର କବିତା ଲେଖିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କେବଳ ନିଜ ଭାଷା ଇଂରଜ ନୁହେ, ସ୍ଵପ୍ନ ସହିତ ଅନ୍ୟ ବହୁ ଭାଷାରେ ସ୍ଵପ୍ନିତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ‘ଓଡ଼େଷ୍ଟ ଲଣ୍ଟ’ରେ ଉପନିଷଦର ଏପରି ଅଂଶ ସବୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ହୋଇଛି, ଯାହାର ଲୌକିକ ଭାଷାର୍ଥ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟଙ୍କ ନିକଟରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମୁଖୀୟ ଅଜ୍ଞାତ । ଓଡ଼ିଆର କେତେଜଣ ଆଧୁନିକ କବିଙ୍କ ଲେଖାରେ କିନ୍ତୁ ନିଜ ଦେଶର ଇତିହାସ ଓ ସାହିତ୍ୟର ଅଜ୍ଞାତ-ଅବଜ୍ଞାତ କୋଣରୁ ଅଜ୍ଞାତ-ଅବଜ୍ଞାତ ରହୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ହେବାର ଦେଖୁଁ ? ନିଜ ଭାଷା, ନିଜ ସାହିତ୍ୟ ନିଜ ଜାତିର ଇତିହାସ ମାଲୁମ୍ ନାହିଁ, କେବଳ ପ୍ରତିବେଣୀଙ୍କ ପୋଷା ଶୁକପକ୍ଷୀ ହୋଇ ଯାହା ଭାଜାରଣ କରି ବୁଲିଲ, ତାକୁଇ ନେଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଯୁଗାନ୍ତର ସ୍ମୃତି ? କୌଣସି ଦେଶ ଓ ଜାତିର ଯୁଗାନ୍ତର, ତା’ର ନିଜ ମାଟି ଓ ଇତିହାସ ଓ ପରଂପରାରୁ ପୃଷ୍ଠା ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଇଂରେଜି ସାହିତ୍ୟର ପରମରାଗେ, ସେକ୍ସପିୟର ଓ ଇଲିସ୍ଟ୍ର. ନିଜ ନିଜ ବଢ଼ୁପ୍ରକାଶର ଏହେ ଭିନ୍ନତା ସହେ. ପରମରକୁ ସମ୍ମନ ମନେ କରିପାରନ୍ତି. କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବି, ଭାଷାଙ୍କ ପରିବାରର ନହୋଇ ବୁଝଦେବ ବସ୍ତି ବା ପ୍ରେମେନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ରଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭକ୍ତ ହେଲେ ପରମ କୃତକୃତ୍ୟ ! ଏହାହିଁ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଗତି ! କିନ୍ତୁ ଅଗତ ବା ଦୂର୍ଗତ ଲେବେ କାହାକୁ କହିବା ? ଇଂଲଣ୍ଡର ଇତିହାସର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଘଟଣା ଟମାସ୍ ବେକେଟ୍କର ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡକୁ ନେଇ, ଇଲିସ୍ଟ୍ର. ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟକ (ମଡ଼ର୍ ଇନ୍ ଡି’ କାର୍ତ୍ତାଲ) ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ତାହା ମଧ୍ୟ ସୁବୋଧ ପଦ୍ୟରେ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଗତିଶୀଳତାର ଚିତ୍ର ହେଲା ଏହି ସେ, ନିଜ ମାଟି, ତିଜ ଇତିହାସ ଓ ପରଂପରାକୁ ଚିମୁଟାରେ ମଧ୍ୟ ଛୁଇବାକୁ ନୟିବା ଓ କେବଳ ସେହି ଦୁଃଖମିଳିକ କର୍ମ ଯୋଗୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଜ୍ୟାତି ପାଇଁ ପ୍ରତିକାରିତା !

ଇଂଲଣ୍ଡର ଭାଷାପରି ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ଇଂରଜ । କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଧୀନରେତା ଆଙ୍ଗ୍ଲୀଆକ୍ସନ୍ ଏକ ମାତୃଭାଷା ସହେ ନିଜର ମାତୃଭୂମି ଇଂଲଣ୍ଡ-ତାରୁ ବାଜନେତିକ ସ୍ବାଧୀନତା ଗୁହନା । ଆମେରିକାନ୍, ନିଜର ରକ୍ତ ଦେଇ ତାହା ଜଣିବାର କାହାଣୀ ବିଶ୍ଵରତିହାସର ବିଶ୍ୟାତ ଘଟଣା । ସେହି ସ୍ବାଧୀନରେତା ଜାତିର ଅଧିକ ବସ୍ତୁସୂକ୍ରର ପ୍ରତିକ ହେଉଛି, ଏକ ଭାଷା ଇଂରେଜି ଥିବା ସହେ, ବିଶ୍ୟରେ ଏକ ସୁତନ୍ତ ‘ଧୂକ୍ରାଣ୍ଟୀୟ ଇଂରେଜି’ ଓ ‘ଧୂକ୍ରାଣ୍ଟୀୟ ସାହିତ୍ୟ’ ଠିଆ କରେଇବା । ଜନେକ ଆମେରିକାନ୍ ବନ୍ଦୁ, ‘ଧୂକ୍ରାଣ୍ଟୀୟର ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ’ ବୋଲି ଖଣ୍ଡ ଚମକାଇ-ଲିଖିତ ବିଶ୍ୟ ଗଛ ଉପହାର ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ଦେଖୁଁ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡୀୟ ଇଂରେଜ-ସାହିତ୍ୟର ନାମଗନ୍ଧ ନାହିଁ । ଏକା ଭାଷା ଥିଲେହେଁ ଆମେରିକାନ୍, ଇଂଲଣ୍ଡର ସାହିତ୍ୟକୁ ନିଜ ସାହିତ୍ୟ ମନେ ନକରି, ନିଜ ମାଟିର ସାହିତ୍ୟକୁ ସତତତା ଦେଲିବେଳେ, ଅଧୁନା—ପ୍ରଭାବଶାଳୀ

ପ୍ରତିବେଶୀକୁ ଖୁସି କରେଇବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଲେଖକାଗ୍ରଣୀ ପ୍ରତିବେଶୀ-
ସାହିତ୍ୟ-ସଭାରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଶୁଣାଇ ପାରନ୍ତି, ଏହା କହି ଯେ—‘ବଡ଼
ଭାଇୟ, (ତମେ ଆମ ଭାଷାକୁ ଚିମୁଟାରେ ମଣ୍ଣ ନକର ପଛେ), ଆମ ଦେଶରେ
ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆମେ ତମ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ି ପଢ଼ି କୃତକୃତ୍ୟ ହେଉଛୁ !’

କି ଉଦ୍‌ଦିର ଦେବ ସ୍ଥାର, ମନୁଷ୍ୟ ?

କାହାକୁ କହିବା, କପାଳରେ ସିନା କର ମାରିବା ?

ଅଜି ଓଡ଼ିଶୀ ଜାତୀୟଭାବର ପ୍ରତିନିଧି-ସ୍ଥାନୀୟ ପନ୍ଥିକା ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ
'ମିଶା'କୁ ଭୂଲି ଅବାଧରେ “ଭେଜାଲୁ” ଓ “ମଗର” ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଖାଣ୍ଡି ବଙ୍ଗଲା
ଶବ୍ଦ “ହାଙ୍ଗର” ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ଓ ଅମ୍ବାନ ବନ୍ଦନରେ ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଉଛି—
“ଏ ସାବୁନ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ଆପଣଙ୍କ ପୋଷାକ ବହୁଦିନ ‘ଟେକିବ’ ।”
ଓଡ଼ିଶାର ତଥାକଥ୍ରତ ଅଗ୍ରଗମୀ ଜାତୀୟଭାବାବ୍ୟ ପନ୍ଥିକାର ଏ ପ୍ରକାର “ଅପରନ୍ତ”
ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ଆମେ ଆଜି ‘ସଜାଗ’ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ‘ଅତିଷ୍ଠ’ ବୋଧ ନକରି ରହିପାରୁ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାହା ଆଗରେ ଦୃଃଶ୍ୟ କହିବା ? ଅଧା-ବଙ୍ଗଲା ଜୀବିନ ଶୁଣାଇ କଟକ
ରେତ୍ରିଓ ଆସୁରୁଷ୍ଟ ଓ ପାୟ-ବଙ୍ଗଲା ଆଧୁନିକ-କବିତା-ଓ-ଗୀତ ଶୁଣେଇ ଆମର
ଲେଖକରଗ୍ରୀ ଆସିପରିଦିନ । ଉକ୍ଳଳର ହୃଦୟପିଣ୍ଡ କଟକ ନଗରର ମାଟିରେ ଠିଆ ହୋଇଦ୍ଦି
ତଥାକଥ୍ରତ ଓଡ଼ିଆ ଜନନୀୟକ ବଙ୍ଗଲାରେ ବହୁତା ଦେଇ କୃତକୃତ୍ୟକା
ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତି ଓ ଯେକୌଣସି ଓଡ଼ିଆବନ୍ଦ୍ରା, ଉପେନ୍ଦ୍ର, ମାନକୃଷ୍ଣ, ଅଭିମନ୍ୟଙ୍କ
ଅପାଂକ୍ରେସ୍ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କରି, ଦି'ଗୁରିଟା ବଙ୍ଗଲା କେଟେସନ୍ତୁ ହାନ୍ତି ନିଜର
ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁତଃ ସର୍ବ କେବଳ ଅଧିପତିନରହି
ସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ଲକ୍ଷଣ । ଅଧିପତିତ ଲୋକ ତା'ର ଅକର୍ମନ୍ତୁଷ୍ଟ ସୁରକ୍ଷା
ବୋଲି ଭାବାଦ୍ୱାରା ବାସ୍ତବାନିଧି, ଭାବଗ୍ରାହୀ ପ୍ରଭୃତି ସୁନ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ନୀରା ପରିବର୍ତ୍ତନ
ରାଶାଲୁ, ପୁରେଣ, ରମେଶ ହରିଶ ମନୋକ୍ଲିତ୍ୟାଦି ବଙ୍ଗଲାରୀ ନୀରା ଦେଇ
ନିଜକୁ କୃତକୃତ୍ୟ ମନେ କରିଲେ, କିପରି ? ଇତିମଧ୍ୟରେ ଏହି ସର୍ବକର୍ମରେ ଏକ
ଦୂଃଖୀମକ ଘଟଣା ମୋ ନିଜ ପରିବାରରେ ଘଟି ଯାଇଛି । କୌଣସି ମୂର୍ଖ ଗ୍ରାମ୍ୟ
ଶିକ୍ଷକର ଅଜ୍ଞ ଉପଦେଶ ଯୋଗୁଁ ମୋର ଏକ ସୁତ୍ରର ନାମ ଧରଣ କରିଛି
'ରାଶାନ୍ତ୍ରନାଥ' ? କିନ୍ତୁ ସେ ପିଲ ପାଠ ପ୍ରତି ଉତ୍ସାହ ନ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇଲ
କୌଣସି ବିଲବାନ୍ତି-କାମ ପ୍ରତି । ବର୍ତ୍ତମନ ରାଶାନ୍ତ୍ରନାଥ ପଢ଼ାଇବୁଛି ହଳଇ
ବୁଲଦିବନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯାହାହେଉ, ନିଜ ଜମିରେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଓଡ଼ିଆମାନେ
ନିଜ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧି ଓ ଜାତୀୟଭାବାବ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇ ସବୁଥିରେ
ପ୍ରତିବେଶୀର ଇତର ଅନୁକରଣ କର ରୁକ୍ଷିଲେ, ଲେଖକର ସୁତ୍ରର ରାଶାନ୍ତ୍ରନାଥ
ନାମ ଧାରଣକରି ମଧ୍ୟ ଅ-ଅ-ଟି-ଟି କେଲପର, ସେମାନେ ବି କେବଳ

ହଳ ବୁଲରୁଥିବେ, କିନ୍ତୁ ସୁରୂପର ନିଜ ଜମିରେ ନିଜପାଇଁ ଦୁହେଁ. ନିଜ ଜମିରେ, ପର ପାଇଁ ।

ଲେଖକ, ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରାୟ ସଙ୍ଗାନ୍ଧିଳ ଦେଖିଛୁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳରେ, ସେହି ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ନିଜସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ସହିତ ସେ ପରିଚିତ ହୋଇ ଆସିଛୁ । କିନ୍ତୁ ନିଜ ଦେଶ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ଖାଦ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ-ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ପାଏ କି ? ଏ ସାଜରେ ମହୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଅ, ଭାରସ-ଗୁନ୍ସଲଗଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଅ ବା ସାଧାରଣ କିରଣୀର ଘରକୁ ଯାଅ, ସଂତ୍ର ଲକ୍ଷାରୁନ ଓ ବିଶ୍ୱରମ୍ବନ ଭାବରେ ପ୍ରତିବେଶୀ ଜାତିର ଖାଦ୍ୟର ବିକୃତ ଅନୁକରଣ ହିଁ ତମକୁ ପରଷା ସିବ । ଓଡ଼ିଆ ଖାଦ୍ୟ ତିଆରିବା, ଓଡ଼ିଆଣୀ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେଣି ଓ ଯେଉଁଠି ବା କଣ୍ଠାଥୁ, ସେଠି ପରଷିବାକୁ ଲାଜ, କାଳେ କିଏ ଅସଭ୍ୟ କହିଦେବ । ଲେଖକ, ଏଡୁକେଶନାଲ୍ ଆଭ୍ୟାଜନର୍ ଭାବରେ ଥରେ ତେଜାନାଳ ଯାଇଥିଲିବେଳେ ଉଜ୍ଜଳର ପୁଣ୍ୟତନ ମହୀ ଓ ନେତା ମାନ୍ଦାତା ଗୋବିନ୍ଦ ପଞ୍ଜନାୟକ ସେ ବଜ୍ୟର ଦେବାନ ଥିଲେ । ସେ ଦେଓନ୍ତାନ, ସେ ଆଭ୍ୟାଜନର୍ ସାହେବ ପାଇଁ କି ମହାର୍ତ୍ତ ଭେଟି ପଠାଇଥିଲେ, ପାଠକେ ଅନୁମାନ କରି ପାରିବେ ? ସନ୍ଦେଶ-ରସଗୋଲ ବା କୁମୀ-ପଲାଇ ଦୁହେଁ,—ମାତ୍ର ତାଟିଏ ଗଞ୍ଜାମୀ କାଞ୍ଜି । କେତେ ତ ବାଙ୍ଗୁଟ ଜୀବନରେ ଶିଥିଗଲ, ସେ ସବୁ ମନେ ନାହିଁ । ମନରୁ ଯାଇନି କିନ୍ତୁ, କଣେ ଦେବାନ୍ ଦେଇଥିବା ସେହି ଗିନାକ କାଞ୍ଜି, ଯାହା ଓଡ଼ିଆର ନିଜସ୍ତ ଓ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ସ୍ରୋଜ୍ୟ ଓ ପେସ୍ତ । ଦକ୍ଷିଣୀଏ ଆମ ଚଢା, ସବୁ ଚକୁଳି (ଦୋସୀ) ଓ ଏଣ୍ଟୁରି ପିଠା (ଇଡ଼ିଲି)କୁ ଆର୍ଦ୍ରାତିକ ଖ୍ୟାତି ଦେଇପାଇଲେ, ବଜାଳୀ ଦେଇପାଇଲେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେଶ ଓ ରସଗୋଲକୁ, କିନ୍ତୁ ନିଜ କାଞ୍ଚୁତା-ଯେନ୍-କୁଣ୍ଠିତ-ଲକ୍ଷ୍ମି ଓଡ଼ିଆ ନିଜର ଅଶ୍ରୁ ପିଠାକୁ ଭୁଲିଗଲ । ଅଥର ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଏହି ଆରଷା ପିଠା ସମ୍ଭାବ ଭାରତରେ କେ'କର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥାନ୍ତା ବୋଲି ମୋର ଦୁଇ ବିଶ୍ୱାସ । ଆରଷା ପରି ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ଓ ସମ୍ବାଦ ଉଚ୍ଚଳର ନିଜସ୍ତ ବହୁ ମିଷ୍ଟାନ୍ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ ପରି ବିଶ୍ୱାସିତ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ । କେବଳ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଜାଞ୍ଚୁତା ଅଭବରୁ ହିଁ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଉନାହିଁ । ପୁଣ୍ୟ ଆମ ଗୀମାନଙ୍କରେ ଅତିଥ ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ଚାତ୍ର, ଚାତ୍ରାଭଜା, କୋରା-ନୁଡ଼ିଆ, ଦିଅ, କଦଳୀ ମିଶାଇ ଅତି ଉଚ୍ଚକ୍ଷେତ୍ରକଟା ଦିଆଯାଉଥିଲ, ଥାଳି, ଖଳ ବା କଦଳୀପରିମାର । ଏ ଖାଦ୍ୟ କେବଳ ତୁପ୍ତିକର ଦୁହେଁ, ଖାଦ୍ୟ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଅସାଧାରଣ ପୁଣ୍ୟ ଓବେଜ୍ଜନକ । ଚାତ୍ରାରେ ରହିଲ କାଣ୍ଡେହାଇଡେଟ୍‌ସ୍ଟେ, ଦିଅରେ ରହିଲ ଚନ୍ଦ୍ର, ନନ୍ଦାରେ ରହିଲ ପ୍ରୋଟିନ୍ ଓ କଦଳୀରେ ମିଳିଲ ରିଟାମିନ୍ । ଏଇପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ଓ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ନା ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବିଶ୍ଵାସ କରି ସବୁ ତୋଳିଥିଲେ ? କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେଇ ଗୀମାନଙ୍କୁ ଯାଅ । ତମେ ସେଠାରେ ଅଭ୍ୟାସ'ତ ହେବ (ଥାଳିରେ ଦେବାନ୍ ଲକ୍ଷ୍ମିତ ହୋଇ) ଭଜା ଚିନା ଫ୍ଲେଟରେ ବଢା ହୋଇଥିବା

ଭାଲଦା-ଉଜା ଲୁଚି ଓ ବିଲତି ଆକୁର ଚଡ଼ିଚଢ଼ି ଓ ବେଣ୍ଟ-ନ-ଥିବା ଏକ ଚିନାମାଟି କପ୍ରେ, ଗୁ । କି ଅଧ୍ୟପତନ, କି ଚାଷାୟ ଚରତ୍ର-ଭୁଗ୍ର ଯେ ଘଟିଛି, ତାହା ଓଡ଼ିଆମାନେ, ବିଶେଷ କରି ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆମାନେ, ଦୟାକର ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳ, ଓଡ଼ିଆ ଜାଣୟତାର ଓ ସଭ୍ୟତାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । ସେଇଠି ସ୍ଵସ୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀ ରେଷେଇ ଗର ତଦାରଖ କଟନ୍ତି ଓ ସୁଆରମାନେ ଅନ୍ୟ ଯାହା ଦିଅ,-ଶତ, ପିଠାପଣା, ଶିରି-ଶେଚଢ଼ି ରକ୍ଷିତାନ୍ତି ପଛେ, ବିଶେର ଠାକୁରାଣୀ ନିଜ ହାତରେ ଦିଆର ଜଗତର ନାଥଙ୍କୁ ଶେଷରେ ଖୁଆଇଥାନ୍ତି ଦରଦ୍ରତମ ଓଡ଼ିଆର ପ୍ରିୟ ଭୋକ୍ୟ, କୃଣ୍ଣପିଠା । ଇକମିକର ଉଭାବକ ରନ୍ଧୁମାଧବ ମର୍ମିକ ସୁଖ ଦେଉଳର ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଇ ଡିସ୍ପେଲ୍‌ବିଆ ରେଗରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲ ପରେ, କାରଣ ଅନୁସରନ କରି କରି ପୁଣ୍ୟ ଦେଉଳର ଅନନ୍ୟତାଧାରଣ ରନ୍ଧନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ଭୋକ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖି ଇକମିକ ଉଭାବନରେ ଲାଗିଲେ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ତାଙ୍କ ଜାତର ଏହି ମହାନ୍ ଆଦର୍ଶ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାସବୁକୁ ସୁରଣ ଓ ବିଶୁରକୁ ହେଲେ ଆଣିବେ ନାହିଁ କି ? ଓଡ଼ିଶାର ସେହି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତର ବଳିଷ୍ଠ ଚିନ୍ତା-ନାୟକ ଓ ଜାତ-ସଂଗଠନଗଣ ଯେଉଁ ଦେଶ ଓ ସେଉଁ କାଳରେ ଦିଅ-ଦୁଧ ଭାସୁଥିଲ, ସେଠି କୁଣ୍ଡା ପିଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଜଗତର ନାଥଙ୍କ ମେନ୍ୟ (ଖାଦ୍ୟ ତାଳିକା)ରେ କାହିଁକି ପୂରାଇଥିଲେ ? ଜାତ ପ୍ରତି କ'ଣ ଏହାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଜନା ନାହିଁ ?

ମୋର ଔନ୍ଦହାସିକ ଜାତର ପ୍ରାଚୀନ, ସାହ୍ୟକର ଓ ସୁଦୃଢ଼ ଔନ୍ଦହ୍ୟକୁ କୌଣସି ମତେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ଏ ଲେଖକର ଏକ ପରମ ସ୍ଵପ୍ନ ଓ ଚେଷ୍ଟା ହୋଇ ଥାଏଇ । କେବଳ ସେହି କାରଣରୁ ହୁଏ ଓଡ଼ିଆ ଭ୍ରମା ଓ ସାହୁତ୍ୟରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଅନୁକରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଛାତି ଥିଲବେଳରୁ ହୁଏ ଯେପରି ଲେଖମୀ ଘୁଲନା କରିଅପିଛି, ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଗର କରିଅପିଛି, ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦନ ଆଶ୍ରମ-ବିହାରରେ ଓଡ଼ିଆତି । ସ୍ଵଜ୍ଞତା ହିଁ ଜାଣୟତା । ଆହ୍ଵାନ ତ ଜାବନର ଅପରିହାର୍ତ୍ତ ନିୟମ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଅନୁକରଣ, ଦ୍ୱାଳ ଚିନ୍ତା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତର ଚିନ୍ତା ଓ ଯେଉଁ ଅନୁକରଣ ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜାତ ସମ୍ବୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଜମ୍ ହରାଏ, ତାହା କେବଳ ଯୋର ମୂର୍ଖତା ନୁହେ, ଯୋର ପାଷଣ୍ଡତା ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତିରଦ୍ୟ ଭାବରେ ଏଇ ପ୍ରଗରକୁ ନବନ ଦେବାର ଏକ ସ୍ଵୟୋଗ ଏଇ ଲେଖକ ପାଇଥିଲ । ତେଣୁ ସୁଖ ବଡ଼ ଦେଉଳର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ରେଷେଇଶାଳର ଟିକିନିଶି ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ ଓଡ଼ିଆ ରକ୍ଷଣାର ଏକ ଆଦର୍ଶ ଦେଶମୟ ପ୍ରଗର କରିବା ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଲେଖକ ସେହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉଚିତରେ ଯହୁବାଳୁ

ହୋଇଥିଲ । ପଣ୍ଡତ ସଦାଶିବ ରଥମୀଙ୍କ ସହିତ ଏ ଦିଗରେ ଲେଖାଲେଖି ବୁଲିଥିଲ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ବୁପ ନେଲବେଳକୁ, ଏଇସବୁ ଘୋର ଅପକର୍ମ ପାଇଁ ଜାତିଗତପ୍ରାଣ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ଉତ୍ସବରେ ସେ ପୋଷ୍ଟରୁ ଲେଖକ ଡଢ଼ାଶାଇଲ ।

କିନ୍ତୁ ଏ ଲେଖକର ଆଜି ବି ପ୍ରବଳ ରଙ୍ଗୀ, ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାବସ୍ଥାରୁ ଉପରବର୍ତ୍ତୀର ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟପଞ୍ଜିକା ଓ ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ଏକ ପୁସ୍ତକ ଛପାଯାଇ କେବଳ ଗ୍ରୂପାଖର୍ ମୂଲ୍ୟରେ ବିତରିତ ହେଉ । ଆଶା କରେ, ଦିନେ କିଏ ହେଲେ ଏହା କରିବ । ସେହି ଆଶାରେ ହିଁ ଯାହା ଭାବିଥିଲି, କିନ୍ତୁ କରି ପାରି ନ ଥିଲି, ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଏଠାରେ ଦେଇଗଲି ।

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଭିତରେ ସଂଖ୍ୟାଲୟିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ଭାଷା ଓ ହସ୍ତତିର ସରକଣ ପାଇଁ ଯାହା କରିବାର କଥା ତାହା କରାହୋଇ ବୁଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଓଡ଼ିଆଏ ଜ୍ଞାତ ବା ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ନିଜର ଓଡ଼ିଆତ୍ମକୁ ନଷ୍ଟ ତ କରି ବୁଲିଛେ, ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ବିଦୃତ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷାଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ରହିଯାଇଛି, ସେଠି କେନ୍ତୁ ସରକାର ଦେଇଥିବା ସୁଯୋଗ ଅନୁସାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାଟିକୁ ଖାଲି-ହେଲେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ଆମେ କ'ଣ କରିଛେ ? ତୁନୀବାଲଙ୍କର ରକ୍ତଭାଷା-ପ୍ରଭୁର ସମିତିପର, ବଙ୍ଗ ଦେଶର ବଙ୍ଗଭାଷା-ପ୍ରଭୁର-ସମିତି ମଧ୍ୟ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ଅନୁସାନ । ଏହି ବଙ୍ଗଭାଷା-ପ୍ରଭୁର-ସମିତିର କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣେ । ଏଇ ସମିତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା, ବଙ୍ଗଲା ବାହାରେ ବଙ୍ଗ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ପ୍ରସାରିତ ଓ ଜୀବନ୍ୟ ରଖିବା । ଅଥବା, ଯେଉଁ ସଂହାରିମିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେବାପାଇଁ ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଓ ଗୋଦାବିଶାଳଙ୍କର ରକ୍ତ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧର ସ୍ଵେଦ ଓ ଚିନ୍ମା ଆକାରରେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲ, ଅମେ ନିଜର ସେ ଭୂମି ତ ନିଜ ଅକର୍ମକତା ଯୋଗୁଁ ହସଇଲେ; କିନ୍ତୁ ଗୋପବନ୍ଧୁ-ଗୋଦାବିଶାଳଙ୍କର ସେହି ଭ୍ୟାଗକୁ ସୁରଣ କରି ଅନ୍ତରଃ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଟିକୁ ହେଲେ କ'ଣ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜୀବନ୍ୟ ରଖିପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ? ଶେଷରେ ପଢ଼େଇକଳାର ଛନ୍ଦକ୍ରିୟ, ବିହାରର ଲୋକନୃତ୍ୟ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବାର ଆଖିରେ ଦେଖିଲୁ । ଦିନେ ଏଡ଼ୁକେଶନ ଆଡ଼ିଭ୍ୟାକନର ଭାବରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଇମେସା ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରତି ସ୍କୁଲରେ ଓଡ଼ିଆରେ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଲେଖି ଆସିଥିଲି । ଆଜି ସେସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଆକାଡେମୀ ଓ ଉପରବର୍ତ୍ତୀତ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ସାହିତ୍ୟ ଯୋଜନାବେଳେ ମୋର ସପ୍ତ ଥିଲା, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ଉଚ୍ଚତା ଓ ଜନପ୍ରିୟ ଓଡ଼ିଆ କବିତା, ପୁରାଣ, ଉପନ୍ୟାସ, ଓଡ଼ିଶା ଭାଷାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ଜାତୀୟ ପଞ୍ଜିକା ଛପାଇ, ବିନାମୂଲ ବା କେବଳ ଛପା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସମଗ୍ର ବଛି ନୀଅଞ୍ଚଳ ସହିତ, ସାରା ପ୍ରାକୃତିକ ଉକଳ ରଜ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଜାତୀୟତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ବିତରଣ କରିବା ।

ଆମ ର ସମ୍ବିଧାନରେ ୧୪ଟି ଭାଷା ସମର୍ଥ— ; ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଷାର ଅନୁଭାବ ନିଜ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଵପ୍ରତିଷ୍ଠା ଗର୍ବ କରିବାର ଅଧିକାର ଧରି ନିଅଯିବାର କଥା । କିନ୍ତୁ ୧୪ଟି ଭାଷାର ଅନ୍ୟତମ ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଲା, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତର ଦୁଇପଣ୍ଡ କଟକ ନଗରରେ ନିଜ ନିଜର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଠିଆକରଇ ପାଇଛନ୍ତି, ନିଜ ମାଟି, ନିଜ ବାସଭୂମିରେ ସ୍ଵୟଂ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ତାହା ନାହିଁ । ପଢ଼େଇକଳା, ଖରସୁଆ ଆଦି ବିହିନ୍ଦୀଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ କିଏ କାହିଁକି ବା ‘ଭାବିଯିବ ? ହାସ୍ତ ରେ, ଭାବତର ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଭାଷା ବଢ଼େଇବାରେ ଲଗିଥିଲବେଳେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏ ବିଷୟରେ କିନ୍ତୁ ହେଲେ କ’ଣ ତିନ୍ତା କରିବେ ନାହିଁ ? ହିନ୍ଦୀ ସମ୍ବନ୍ଧଭାଷା ହେଉ, ଏଥରେ ଆମର ଅମତ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସ୍ବା ବୋଲି ବଡ଼ ଭରଣୀ ହିନ୍ଦୀର ବିଶାଟ ସାମ୍ବାନ୍ୟର ଧାରକୁ ଲଗି କୌଣସିମତେ କୁଡ଼ିଆ ମାରି ରହିଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୋଟିଦ-ପରିମିତ ପଢ଼େଇକଳା, ଖରସୁଆ ଓ ସଂହଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାସ ନ କଲେ ତା’ର ଚକ୍ରନାହିଁ ! ଏହା କ’ଣ ତଥାକଥତ ‘ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା’ର ଲକ୍ଷ୍ମି ? ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାବରେ ସହିତ, ସମ୍ବନ୍ଧ ଓଡ଼ିଶା, ହିନ୍ଦୀକୁ ସମ୍ବାନ୍ଧ କେବଳବେଳେ, ହିନ୍ଦୀ-ବାଜ୍ୟ ବିହାରରେ ତେନାଏ ହେବ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ କୁହା-ହେଉଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ, ଭାବତେଶ୍ଵର ହିନ୍ଦୀ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ନାବଜ ! ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷାର କି ଉଦାରତା, କି କାମ୍ଯୁଡ଼ା ! ହିନ୍ଦୀପରି ଅନ୍ୟ ତେରଟି ଯାକ ଭାବନାୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗ-ଭାବଚୟ । କେବଳ ଓଡ଼ିଆର ନିଜର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ବାସଭୂମି ଛାତା ଅନ୍ୟତଃ ଛୁନ ନାହିଁ । ଜାଣ୍ଯ ସହିତ ଉପରେ ତ ଏତେ ବକ୍ତୁତା ଦିଆଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ, ଜାଣ୍ଯ ସହିତ କ’ଣ ଆସିବ,—ଆଜି ନିୟନ୍ତ୍ରାୟ ହୋଇ-ପଢ଼ିଥିବା ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଗୋଟିବମୟ ଭାବତ୍ୟ ଭାଷା ଓ ସହ୍ୟରୁ ମିଳିମଣି ଗ୍ରାସ କରିବାଦ୍ୱାରା ? ଏ ପ୍ରକାର ଏକବ୍ରତ ବା ସହିତର ସୃଷ୍ଟି ଭାବୀର୍ଣ୍ଣ ସେସା ନୁହେଁ କି ବଡ଼ ମାଛ ଗ୍ରେଟ ମାଛକୁ ଖାଇ ବା ବିଶାଟ ଅଜଗର ଗ୍ରେଟ ସାପମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦରଷ୍ଟ କରି ଯେଉଁ ‘ଏକହି’ ବା ‘ଫହୁତ’ ଘଟାଇଥାନ୍ତି ? ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାବତରେ କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବୋଧହୃଦୟ, ଏ ପ୍ରକାର ମାଣ୍ୟନ୍ୟାୟ ଓ ଆଜଗଣ୍ୟାୟ ସହିତର ସବୁଠ ସହଜ, ଅନୁକୂଳ ଓ ସୁରଧ୍ୟାଜନକ ପରିଷାରାର ? ଓଡ଼ିଆରେ ସେହି ପ୍ରବାଦଟି, ‘ମାଗନେବେ ମହାପାତ୍ରେ ଗୁହ୍ୟଥିବ ଜଳକା’, ସ୍ଵୟଂ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେପରି ପୂର୍ବପୂରି ପ୍ରୟୁକ୍ଷ, ସେପରି ଅନ୍ୟ କାହିଁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ତଥାପି ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ତେବେନା ନାହିଁ !

ଉନ୍ନତିଶୀଘ୍ର ଅଧ୍ୟାୟ

ବହି, ନା ବହିଦାର ?

ଦୁଃଖେର ସାମାଜିକଶୀଳା ଅଫିସର ହେବା ଭିତରେ ସାମାଜିକଶୀଳା-
ଦୁଷ୍ଟରୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୁସ୍ତକାଳସ୍ଥମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ କରିବା ଓ
ସେଇଲି ନିର୍ବାଚିତ ପୁସ୍ତକ ମାନଙ୍କୁ କଣ୍ଠ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୁସ୍ତକାଳସ୍ଥ-
ମାନଙ୍କରେ ବାଣୀବା, ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସରର ଏକ ନୂଆ କାମ ହୋଇଥିବାର
ଦେଖିଲି । ମୁଁ ପ୍ରଥମଥର ଆନ୍ତରିକ ସୋସାଲ୍ ଏକୁକେଣ୍ଟ ଅଫିସର ହୋଇ
ଥିଲବେଳେ ଏକାମ ନ ଥିଲ । ସେଥର ତ ଗୁରୁ-ପାଞ୍ଚ ମାସ ମାତ୍ର ଥିଲ । କିନ୍ତୁ ତ
ନ ଥିଲ । ରୁଏ ବା ଥା'ନ୍ତା କୁଆଡ଼ୁ ?

କିନ୍ତୁ ଏଇ ଭିତରେ, ସାମାଜିକଶୀଳା ଅଫିସରଙ୍କର ଏହା ଏକ ବିଧବଙ୍କ
କାମ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲି । ମୋର ପୂର୍ବବନ୍ତୀ ଅଫିସର ଏହା କର ଆସିଥିଲେ,
ମୁଁ କଲି, ମୋ ପରେ ଏବେ ବି ବୋଧହୃଦୟ ଗୁଲିଛି । କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକଶୀଳା
ବିଭାଗରେ ଅନ୍ୟ ଅନେକ କାମ ପରି, ଏ ଷେଡରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-
ସାହିତ୍ୟ ନିର୍ବାଚନରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବିରୁଦ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠା, ସନ୍ତୋଷଜନକ ପଞ୍ଚା ବା
ପରିପରା ଅଫିସରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲି ନାହିଁ, କି ଏ ଦିଗରେ
ଉପରୁ ସରକାରଙ୍କର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲ । ଉ. ପି. ଆଇ. ମାନେ
ପୂର୍ବବନ୍ତୀ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସରଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିବେଚନା ଓ ଦାସ୍ତାତ୍ତ୍ଵ ଉପରେହି
ସବୁ ଛୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ।

ଅଫିସରର ସ୍ଥାଧୀନତା

ଗ୍ରୁହଦେବାହୀ ସଂଥା ଉଚିତ ଓ ସୁତ୍ତିସ୍ଵର୍ଗ କାମ । କାରଣ ସମ୍ପଦ ଓଡ଼ିଶା
ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଜଣକୁ ସାମାଜିକଶୀଳା ଅଫିସର କର ଥୋଇଲ ପରେ, ତାର ପ୍ରତିଟି
କାମ ଉପରେ ହସ୍ତଷେଷ କରିବା ଓ କୌଣସି କାମକୁ ସ୍ଥାଧୀନତାବରେ କରେଇ
ନ ଦେବାରେ କି ଲାଭ ବା ପ୍ରଗତି ବା ନିପୁଣ୍ଯ ଆଶା କରାଯାଇପାରେ ? ଏପରି
ଅଧିକେନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କ'ଣ କେବେହେଲେ କେଉଁଠାରେ ସମର୍ଥନୟ ? ପ୍ରତି
କଥାରେ ଜଣେ ଅଫିସରର କାମରେ ହସ୍ତଷେଷ କରିବା କୌଣସି ସଭ୍ୟ, ସୁଦର୍ଶନ
ଶାସନର ତତ୍ତ୍ଵ ନୁହେଁ ।

ଗଣାଧର ମେହେର କଲେଜରୁ ସାମାଜିକଶୀଳା ଅଫିସର ଭବରେ ମୋର
ବଦଳି ହେବାର ପ୍ରୟାବ ଉ. ପି. ଅଇ.ଙ୍କ ୧୦୩ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ ମୁଁ ସମ୍ମଲସ୍ଵର
ଛୁଡ଼ିବା ପୃଷ୍ଠରୁ ଉକଟର ପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ସାମାଜିକଶୀଳା ଅଫିସର ଭବରେ କର୍ମ-ସ୍ଥାଧୀନତା
ନେଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପତ୍ର ଦେଇଥିଲି ।

D. O. No. 730

Dated 20/2/56

My dear Dr. Prasai,

I shall be much obliged for clarification on the following points. X X X

4. Does the Social Education Officer enjoy certain amount of freedom of action in the discharge of his duties or for every little detail he has to wait for orders from the higher office. You will-appreciate, I hope that without freedom and with the necessity of for-ever looking up to sanction from above, nothing except routine matters can be accomplished.

5. How is this post interlinked with the original hierarchy of the Department ? Is there a parallel structure for Social Education in all districts ? Could raising the post to the status of the Deputy Director of Public Instruction as you have suggested, help in better control, co-operation and co-ordination in the department, in this sector ? Monetary gain or loss is less important to me than the opportunity for solid, substantial work.

I hope you will not misunderstand me. I am just trying to adjust my thoughts to the new problems I shall be facing soon.

Yours sincerely,
Sd/. M. Mansinha

ଅବଶ୍ୟ ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ନିମ୍ନୀଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କର କର୍ମରେ ହସ୍ତନେପ କରିବାର ନୈତିକ ଯୌତୁକତା କେହି ଅସୀକାର କରିବ ନାହିଁ । ତା'ଙ୍କ ହେଲେ ତଳ ଓ ଉପରର ଅର୍ଥ କଣ ? ତେବେ ତଳ ଓ ଉପରର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଉପରବାଲ, ତଳକୁ କେବଳ ଖୁଣ୍ଡିବାହି ଜାଣେ, ଆଉ କିଛି ଜାଣେ ନା । ତଳ-ଉପରର ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଉପରବାଲ ତଳବାଲଙ୍କ ପଥ ଦେଖାଇବ, ବୁଦ୍ଧି ଦେବ, ପରମାଣୁ ଦେବ ଏବଂ ତାହା ଦୁଃଖ ହେବ ସମୁଦ୍ରର ସାମୁଦ୍ରକ କଳାଣ ଦୁଷ୍ଟିରୁ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଲଭନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ ।

ନିପୁଣତାର ମାନଦଣ୍ଡ

କେତେଜଣ ଉପରବାଲଙ୍କର ଏ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଆଦର୍ଶ ଧ୍ୟାନ ଦେଖାଯାଏ ଏ ଦେଶରେ ? ହାକମି ଦେଶେର ହେବାପାଇଁ, ବା ତଳ ଲୋକକୁ ହଇରାଣ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଖୂମିବା, ଏ ଦେଶର ସାଧାରଣ ଉପରବାଲଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଓ ତାଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ସାଧାନିକ ଅଧ୍ୟକାର ବୋଲି ଧରି ନିଆଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତଳବାଲକୁ ବାଟ ବଚେଇବା, ବୁଦ୍ଧିଦେବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟଳ୍ପ ଗୋପେଁଇଙ୍କର ସମୂଳଫ୍ରୀ ଥାଏ । ଏ ଦୟମନ୍ୟ ଜୀବନୁକୁ କେବଳ ହାକମି ପ୍ରଦର୍ଶନର ଭବିତା ହିଁ କାଣ୍ଡରୁ । ପରେ ବଡ଼ା ସାହେବଙ୍କପର ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ମହୀଙ୍କଠି ବି କେବଳ ମାତ୍ର ଏଇ ମହାନ ଗୁଣଟିର ବିରାଟ ପ୍ରକଟନ ଦେଖି, ଏହାକୁ ମାର୍ଗ-ପୁରାଧର-ଦାସ ହୋଇଥିବା ଏକ ଜାତିର ରକ୍ତଗଢ଼ ସ୍ଵାନାନ୍ତୁଭବ ବା ଇନ୍ଦ୍ରିଯିଶାର୍ଥି କମ୍ପ୍ଲେକ୍ସେର ସ୍ବାଭାବିକ ବହୁପ୍ରକାଶ ବୋଲି ଧରିନେଇଛୁ ।

ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ଭାବରେ ମାତ୍ର ନଥ ମାସ ଭବରେ ମୁଁ କି କି କାମ କରିପାରିଥିଲି, ତାହା ପୁଣ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଯାଇଛୁ । ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ ଏକ ଫାଷ୍ଟଗ୍ରେଡ୍ କଲେଜର ଅନ୍ତରେ ଭାବରେ କଟାଇବାପାଇଁ, ସେପରି ଏକ ନୂଆ ଅଫିସରକୁ, କିଏ ତ କିନ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବା କଥା ? କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଡି.ପି.ଆଇ. କି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରାତି ଯାଇଛନ୍ତି ବା ଯାଇଥିଲେ ଏ ଷେଷରେ ? ଅଥବା ଯେଉଁ ଡି. ପି. ଆଇ.ଙ୍କ ନିପୁଣ ଭାଜୁରେ ମୁଁ ଦଶକର୍ତ୍ତ ନ ନେବାର ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଅପରାଧ ଯୋଗୁଁ ଦଣ୍ଡଭାଗୀ ହେଲି ଓ ଯିଏ ତଜାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟୁଙ୍କ ପ୍ରିୟକନ ଓ ପ୍ରିୟ ନର୍ମବୃକ୍ଷ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭାରେ ସେହି ମୁଖ୍ୟମନ୍ୟୁଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପ୍ରଶଂସାଦ୍ୱାରା ଗୋରବାନ୍ତି ତ, ତାଙ୍କର ନିପୁଣତା ଷ୍ଟେଟ୍ସମାନ୍ (୧୯ ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୭୧) କାରଜରେ କିପରି ଗୋରବାବହୁ ସୀନ୍ତୁତ ପାଇଥିଲା, ପାଠକେ ଜାଣି ରଖନ୍ତୁ—

“ଭାରତର ଶାସନ ସ୍ତୋତ୍ର କିପରି ଧୀରେ ମଜ୍ଜରେ ଗଢ଼ କରିପାରେ, ସେ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏପର୍ମିନ୍ତ୍ ରେକର୍ଡ୍ ସୁର୍ଖି କରି ବୁଲିଛନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । କାରଣ ଓଡ଼ିଶାର ଡି.ପି.ଆଇ. ଏହି ବର୍ଷ (୧୯୭୧) ଅପ୍ରେଲ ଶେଷକୁ ଏ ଦେଶର ଜୀବନକାଗଜମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା-ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ୧୯୪୮-୪୯ର ତଥାକଥିତ ରିପୋର୍ଟ ପଠାଇପାରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ରିପୋର୍ଟ ପଦବାଚ୍ୟ ନୋହିପାରେ । କାରଣ, ରିପୋର୍ଟ ବୋଲି ସେଥିରେ କିନ୍ତୁ ହେଲେ ତ ନାହିଁ । ପୁଣି ସେହି ତଥାକଥିତ ସରକାରୀ ରିପୋର୍ଟରେ କାହାର ହେଲେ ଦସ୍ତଖତ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଏ ରିପୋର୍ଟ ଖାଲି ଗୁଡ଼ାଏ ହାତ୍ୟାର ପ୍ରମର୍ବଧି । ଏହି ୧୯୭୧ ରେ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷା ନାମକ ପୁତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରି ଯଥେଷ୍ଟ ତତ୍ତ୍ଵରତା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ହେବାର ଶର୍କା କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଆଶା କରନ୍ତୁ କି ?”

ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସ୍ବାଧୀନୋଡ଼ିର କାଳରେ ଏହି ବିଦିହାସିକ ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବାହାର କଗଢ଼ରେ ଦେଖେଇବାକୁ ଯାଇ ୧୯୮୮ ର ‘ବାଷକ ରିପୋର୍ଟ’, ୧୯୭୯ ରେ ଯେ ବାହାର କଗଢ଼ରେ ତାହା ତ ନିକେଳ ଏକ ନିରକ୍ଷଣ ଦିର୍ଲଙ୍ଘତା । ସେ ରିପୋର୍ଟ ସୁଣି ରିପୋର୍ଟ ପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ; କାରଣ ତଥାକଥିତ ରିପୋର୍ଟ କେବଳ କେତେବୁନ୍ତିଏ ସାଂଖ୍ୟସ୍ତମ୍ଭମାନଙ୍କର ସମାବେଶ ମାତ୍ର, ଯାହା ନିମ୍ନେ କିମ୍ବାଁ ହିଁ କରିଥିବେ । ସୁଣି ସଂବାଧକ ଲଙ୍ଘାର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ବାହାରକୁ ଯାଉଥିବା ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଏହି ବାଷକ ରିପୋର୍ଟରେ କାହାରି ହେଲେ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଏ ଦେଶରେ କର୍ମଶିଳ୍ପ ଏପରି କାନ୍ତିମାନ ହେଲେ ଯାଇ ସିନା ଏ ଦେଶର ମୁଖ୍ୟମୟୀଙ୍କ ଠାରୁ ରାଜ୍ୟର ବିଧାନ ସଭାରେ ନିର୍ମାଣକାରୀ ଆପ୍ରିଷିଏସନ ମିଲିବାର ଆଶା କରିଯାଏ ? ସୁଣି ଶୁଣୀ ଓ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ସମସ୍ତର ହେଲେ ତ ଯାଇ ଆପ୍ରିଷିଏସନ୍ ଆଶା କରିଯାଏ ?

ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ନିବାଚନ

ସେ ଯାହା ହେଉ, ମୋର ଠିକ୍ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ନାମରେ ଉଚ୍ଚକାଳସ୍ତମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁପରି ସ୍ଵପ୍ନକ ବାଣିଧିରେ, ତାର କେତୋଟିର ନମ୍ବନା ଏଇ—

ସିଂହଦ୍ଵାରା ମଦଭ୍ରତ, ହତ୍ତମାଟି, କାଞ୍ଚନକୁମାରୀ, ଅଲଙ୍କାରବୋଲି, ରାସକୀଡ଼ା, ସାହାଡ଼ା ଦୁନ୍ଦଶୀ, ନିଶ୍ଚେତିଆ, ଭୂତକେଳି, ଶୁକବିଳାସ, ଶୁଲଣା ସୁନ୍ଦରୀ, ଗୋପାଳଭଣ୍ଟ କଥା, ଯଦୁମଣି ରହସ୍ୟ, ସୁନା କୁଲେଇ, ଭକ୍ତଶର ହନ୍ତମାନ, କନକବଜା ।

ପାଠକେ, ଏହେବୁ କିତାବ ପଢ଼ି ଓଡ଼ିଆ ଜନତା ଭାବ ବୌଢ଼ିକ, କାୟିକ ଓ ଆସିକ ଅଧ୍ୟାପକନର ପ୍ରଗରୁ ହବାବିଧ ଉନ୍ଦରିର ଶିଖିର ଦେଶକୁ ଜିଆଁ ମାରି ଉଠିବ ନାହିଁ କି ? ଏ ସବୁ କଣ କମ୍ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉନ୍ନୟନର ଉତ୍ସ ? ସବୁ ସତ୍ୟଦେଶର ଜନତା ଏଇ ପ୍ରକାର କିତାବ ପଢ଼ି ଉନ୍ନତ ଓ ଅଗ୍ରଗାମୀ ହୋଇଛନ୍ତି ନା ! ସୁଣି ଏହି ଜନ, ଏହି ରୂପ, ଏହି କର୍ମନିପୁଣ୍ଡର ଯୋଗୁଁ ନା ଲୋକେ ଗୌରବାବଦ୍ଧ ପ୍ରଥମ ପ୍ରେଣ୍ଟ ପାଇଥାନ୍ତି ?

ସୁଣି, ସେକାଳର ଡି.ପି.ଆଇ. ଏ ସ୍ଵପ୍ନକ ତାଳିକା ଦେଖି ତସ୍ତବ୍ରକରି କରିଥିଲେ ତ ? କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟବନ୍ଧିତ ପରେ ପରେ ଆମ ବେଳକୁ ଏହାହିଁ ମୁଖ୍ୟ ଅପରାଧ ହୋଇବାଠିଲା । ଅତି ସୁଖର କଥା ଏହି ଯେ, କଟକ ନଗରର ଜଣେ ସ୍ଵପ୍ନକ ଦୋକାନୀ ଏସବୁ କି ପ୍ରକାର “ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ” ବୋଲି ସେତେବେଳର ସ୍ଵୟଂ ସାମାଜିକଶିକ୍ଷା

ଅନ୍ତିଷ୍ଠରକୁ ପ୍ରସ୍ତରଥିଲେ । ମୁଁ ଫାଇଲ୍ ରେ ତାହା ପଢ଼ି ପରମ ପ୍ରୀତି ବୋଧକଳା । କାରଣ “ସାହୁତ୍ୟ”ର ପ୍ରକୃତ ମର୍ମାଦା ଏ ଦେଶର ଡି.ପି.ଆଇ., ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲିଥିବା ପଦ-ପତ୍ରିକା ଭୁଲିଯାନ୍ତ ପଛେ, ଏ, ଦେଶର ଜଣେ ସ୍ଵପ୍ନକ-ଦୋକାନୀ ଯେ, ଭୁଲିଯାଇ ନ ଥିଲା, ତାହାହିଁ ମୋ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଅଶାର ଦିତ୍ତକୁ ।

ପ୍ରଥମ ନିବାଚନ କମିଟି

ମୋ ବର୍ଷ ଏଇ ନିବାଚନ ବାବଦରେ ଏକୋଇଣି ହୁନାର ଟଙ୍କା ବଜେଟରେ ଥାଏ । ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା, ଗୁଡ଼ାଏ ବହୁ କଣା ହେବ । ମୁଁ ଏକା ଏକା ବାହୁବାର ଦାସ୍ତିତ୍ତ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଓ ସାହସ କଲନ୍ତି । ଡି.ପି.ଆଇ. ଉକ୍ତର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦକୁ କହିଲା ଯେ, ବହୁ ବାହୁବାରେ ମତେ ସାହସ କରିବାପାଇଁ କେ କମିଟି ବସାଯାଉ । ଉକ୍ତର ପ୍ରସାଦ ରଜି ହେଲେ । ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହୁତ୍ୟ ବାହୁବା ପାଇଁ ଡି.ପି.ଆଇ. ଅନ୍ତିଷ୍ଠରେ ଏ ହେଲା ପ୍ରଥମ କମିଟି । ଏପରି କମିଟି ଆଗରୁ ନ ଥିଲା କି ସେଥିପାଇଁ ସର୍କାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଡି.ମି ଆଇ. ଉକ୍ତର ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଯେଉଁ ନୋଟରେ ଏଇ କମିଟି ଗଢ଼ିବାର ଅଦେଶ ଦେଲେ ତାହା ହୈପରି—
ମେମୋ ୨୯୩୮ (୪) : ତା ୨୨୧୯୩୯

ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅନ୍ତିଷ୍ଠରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ନମିଟି ହେବ, ସିଏ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଉପୟୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ବହୁ ବାହୁବାରେ ।

- ୧—ମାୟାଧର ମାନସିଂହ
- ୨—ବିଧୁଭୂଷଣ ଦାସ
- ୩—ଉକ୍ତର ଶ୍ରଦ୍ଧାନାଥ ରଥ
- ୪—ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର

ଉକ୍ତର ଏମ. ମାନସିଂହ ମିଟିଂର ତାରିଖ ଠିକ୍ କରିଦେବେ ।

ସ୍ବା—ବି. ପ୍ରସାଦ

ପାଠକେ ବୁଝେନ୍ତି ଯେ, ଏହା ଏକ ଆନ୍ତରିକ କମିଟି, କେବଳ ଉକ୍ତ ଲୀନ ସାମୟିକ କାମ ଚଲେଇନେବା ପାଇଁହିଁ ଗଢ଼ାଯାଇଥିଲା । ଏ କମିଟିର ବୈଧାନିକ ଅନ୍ତିତ୍ର ଆବୋ ନ ଥିଲା । ଏ କମିଟି ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତିଷ୍ଠରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନାରେ ହୀ ତାକୁ ଏକ ବିଶେଷ କାମରେ ସାମୟିକ ସାହସ କରିବା ପାଇଁ ଗଢ଼ାହୋଇଥିଲା । ଡି.ପି.ଆଇ.ଙ୍କ ନୋଟରେ କୌଣସି ନାହିଁ ଯେ, କମିଟି ନିବାଚନ-ସ୍ଵପ୍ନକର ଦର୍ଶଣ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବେ ବା ମୂଲ ନିର୍ମାଣ କରିବେ । କମିଟିର ଏକମାତ୍ର ଦାସ୍ତିତ୍ତ ଥିଲା ‘ସୁଟେନଲ ବୁଲ୍ସ’ (ଉପୟୁକ୍ତ ସ୍ଵପ୍ନକ) ବାହୁବା । ଡି.ପି.ଆଇ. କୌଣସି-ଠାରେ ମଧ୍ୟ କହ ନ ଥିଲେ ଯେ, କମିଟିବାର ବହୁ ବହୁ ସରବା ପରେ, ସ୍ଵପ୍ନକ-ତାଲିକା ଯାଞ୍ଚ ଓ ଦଶକର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ଡି.ପି.ଆଇ.ଙ୍କ ଆଗରେ ଥୁଆହେବ । ସେ

କଥା କି ଆଗରୁ କେବେ ହେଉ ନଥିଲ, ସେ କହିବେ କାହିଁକି ? ପୁଣ୍ଡର ସେ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫ୍ପର ଉପରେ ସବୁ ଚାହିଁଦେଇଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ପାଠକେ, ଦେଖିବେ, ତଳକ ପ୍ରସାଦଙ୍କ ମେମୋରେ ଯାହା ନ ଥିଲ, କି ଯାହା ଡି. ଏ. ଆଇ.-ଆପିପିରେ ପୂଜେ କେବେ ହେଉ ନ ଥିଲ ତାକୁର ବାହାନା କର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ମତେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କର ବାହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ କାହାକୁ କହିବା

ଯାହାହେଉ, କମିଟି ବସିଲ । ତନିକଣ ମେମୂରଙ୍କ ଭିତରୁ ଦୁଇକଣ ଅସିଲେ । ପ୍ରଥମେ ମୋ ଟେବୁଲ୍ ପାଖେ ସେମାନେ ବସିଲେ । କେଉଁ ପ୍ରିନିସ୍‌ପ୍ଲାନ୍‌ଟିକ ଉପରେ ବହି ବର୍ତ୍ତିବ, ତାହାହିଁ ପ୍ରଥମେ ଅଲେଚନା ହେଲ । ମୁଁ ସେମ ନକ୍ଷା ଖଣ୍ଡ କହିଦେଲ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ଅଣା ଯାଇଛୁ, ଉପଯୁକ୍ତ ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ ବାହିବାକୁ,—ଲେଖକ ବା ପ୍ରକାଶକ ବାହିବାକୁ ନୁହେଁ । ବ୍ୟକ୍ତିନବିଶେଷରେ ଉଚ୍ଛଵି ସାମାଜିକଶିକ୍ଷା ସାହିତ୍ୟର ଏକ ତାଲିକା, ମତେ ସେମାନେ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହାହିଁ କହି ରଖିଲ ସେମ ନକ୍ଷା ।

ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ ସାମାନ୍ୟ ବୁଝାଇ ରଖେ,—ସାମାଜିକଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ? କମିଟି ଆସିବାର କହୁ ମୂର୍ଖ ମୁଁ ସେ ସବୁକୁ ଘବି ରଖିଆଏ । ତେଣୁ କମିଟକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆସିକ ଗ୍ରେଣ୍ଜୀ ବତାଇ ଦେଲି ।

୧—ଆମ ସବୁ ତରେ ଯାହା ଅଭିନ, ଯାହା ଅମକୁ ଉପରକୁ ଓ ଆଗକୁ ଯିବାରେ ବାଧା ଦେଉଛୁ ଓ ତାହାର ନିରକରଣ ଯେଉଁ ଲେଖାଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବ, ତାହାହିଁ ଆମର ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ।

୨—ଯାହା ଆମ ସବୁ ତରେ ମହାନ୍ ଥିଲ, କିନ୍ତୁ ଯାହା ଅଜି ବିକୃତ, ତା'ର ପୁନରୁବାର କରିବାରେ ଯାହା ସହାୟତା କରିବ, ତାହାହିଁ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ।

୩—ଯାହା ଆମ ଜାତିକୁ ଅଧିକରେ ସାମ୍ବ୍ୟବାନ୍, ଧନବାନ୍, ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ପରିଚାଳନ କରିବ, ତାହାହିଁ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ।

୪—ଯାହା ଦେଶରେ ଗଣଭାବିକ ଭାବର ପ୍ରଗର କରି, ଗଣଭାବିକ ଭାବରକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବ, ତାହାହିଁ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ।

୫—କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଛଵି ସାଧାରଣ ସାହିତ୍ୟ ।

କେବଳ ସାମାଜିକଶିକ୍ଷା ନୁହେଁ, ଆମର ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାହିଁ ଏହି କେତୋଟି ନାତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ କିଏ ସେ କଥା ଭାବ ଯାଉଛୁ, ବା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଯାଉଛୁ ।

ସେତେବେଳେ ମୋର ଅପିସ୍ କହିଲେ, ଉ.ପି.ଆଇ. ଅପିସ୍ର ଗୋଟିଏ ବୁମ୍ର ଅଧେ ମାଡ଼ି । ଆର ଅଧକରେ ଆଉ ଏକ ଅପିସରଙ୍ଗର ଅପିସ୍ । ମରିରେ ମାଳେ ଆଲମିରାର ପାଚେଶ । ଆମ ଅଧକରେ ପୁଣି ମୁଁ ଗୋଟାଏ କରରେ ବସୁଥାଏ । ତା' ପରେ ଆଲମିରାର ଏକ ବ'ଡ଼ । ତା' ପରେ ଆଉ ଏକ ଟେବୁଲ୍, ସେଇଠି ସେକାଳର ମୋର ସହକର୍ମୀ ଉଜ୍ଜଳର ସୁପ୍ରତଷ୍ଠିତ ଲେଖକ ଶ୍ରୀପୁନ୍ଦ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ଓ ଶ୍ରୀପୁନ୍ଦ ଉଚ୍ଚକଣ୍ଠେର ପଞ୍ଜନାୟକ କାମ କରନ୍ତି ।

କମିଟିକୁ ମୂଲନାତ ସବୁ ତୁଳାଜ ଦେଇ । ତା'ପରେ ତାର ପ୍ରସ୍ତୋଗ ମଧ୍ୟ ଦତ୍ତାତ୍ରେ ଦେଲି ଯେ, ନାତରୁତିକ ଆଖିରେ ରଖି, କମିଟି, ବିଦେଶର ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ (ସେଉଥିରୁ ଆମ ଲେକେ କିଛି ନୂଆ କଥା ଶିଖିବେ), ଅର୍ଥକାରୀ ଫସଳ, କୁଟୀରଣିଳି, ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପ୍ରେରଣାଦାୟୀ ଜୀବନୀ, ଗାର୍ହିଲୀ ଜନତାକୁଳକ୍ଷେତ୍ର କରି ତାଙ୍କର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସୁପ୍ରକାର, କିଛି ଶିକ୍ଷା, କିଛି ଜୀବନ, କିଛି ପ୍ରେରଣାଦାୟୀ କବିତା ଉତ୍ସାହ ବାହୁଦେବେ ।

ଏଇ ବିବୁର ବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ପ୍ରଭାବଶାଲୀ ଦେବିନକ-କାଗଳ-ସପୁନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କର ସୁପ୍ରକାର ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆଖି ରଖି ନିଷାଚନ କରିବାର ମୟ୍ୟ ସଙ୍କେତ ମଧ୍ୟ ଆମର ଜଣେ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ପାଖରୁହୁ ଆସିଥିଲା । କଟକର ସୁପ୍ରକାର ବଜାର ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସେ ପରିଚିତ । ଏପରି ନ କଲେ ଅସଥା ପାଟିଦୁଣ୍ଡ ହୋଇପାରେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ଶୀଘ୍ର ସ୍ଵର ଉତ୍ସେଲନ କରି ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଥିଲେ । ମୁଁ, ତାଙ୍କ କଥା ହେଲେ ଶୁଣିଥାନ୍ତି ସେତେବେଳେ ! ମୁଁ ଘୋର ଅଙ୍ଗତରେ ସେ ପ୍ରପ୍ତାବକୁ କଠୋର ଭାବରେ ବାଧା ଦେଲି । କାରଣ ସେ ପ୍ରକାର ମୁହଁ-ଦେଖା-ବିଗୁରରେ ମୁଁ ଅନର୍ଥ । କମିଟିକୁ ଜୋର ଦେଇ କହିଲି ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟାଇଛି ଲେଖା ବାହୁବାଳୁ, ଲେଖକ ବା ପ୍ରକାଶକ ବା ଦେବିନକ କାଗଳର ସମ୍ବାଦକ-ସହସମ୍ବାଦକ ବାହୁବାଳୁ ନୁହେ । ସେମାନେ ଯେଉଁ କାମପାଇଁ ଅସିଛନ୍ତି, ଖାରା ଭାବରେ ସେଇ କାମ କରିଯାନ୍ତି । ଯଦି ସମାଲୋଚନା ହୁଏ, ମୁଁ ତାର ଉତ୍ସର ଦେବ । ପାଠକେ, ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ ବୋଲି ମତେ ସେହି ଉତ୍ସର ରହାଣ୍ତି ସହିତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କାରଣ ମୁଁ ଭଲ ବହୁ ବାହୁବାଳୁ ବସି, ସୁତ୍ପୁନ୍ତ ଭାବରେ କେତେକ ପ୍ରଭାବଶାଲୀ ବହୁଦାରଙ୍କୁ ଭୁଲିଗଲି ।

ଖବରକାଂକରେ ଆଗରୁ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ସପୁନ୍ଦ ନହିଁ ପାଇଁ ନୋଟିସ୍ ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ଫଳରେ ଗଦା-ଗଦା ନହିଁ ଆସି ଅପିସିରେ ଜମା ହୋଇଥାଏ । ବସ୍ତୁକାନ କରିଯାଇଥିବା ନାହିଁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେହି ଗଦାମାନଙ୍କରୁ ଲେଖକ-ନିବିଶେଷରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ବାହୁ ଦେବାପାଇଁ କମିଟିକୁ

କୁହାଗଲ । କମିଟି ମୋ ଅଞ୍ଚିତର ଆର ଟେବୁଲକୁ ଗଲେ । ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ତାଙ୍କର ସାହାୟ୍ୟକାଳୀ ବୁପେ ରହିଲେ ।

କମିଟି ଦୂର ଦିନ କାମ କରିବା ପରେ, ଶେଷ ତାଲିକା ଠିକ୍ କଲେ । କମିଟି ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ୍ ହୋଇଥିଲା, ନାତି-ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ବେଳେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ସାକ୍ଷାତ୍ ଏଇ ଶେଷ ତାଲିକାରେ ଦସକତ ଦେଲାବେଳେ । ବେଣୁ ସେତିକ ।

ଏ କମିଟି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପୁରୁକ ନିବାଚିତ କରିଗଲେ, ପାଠକଙ୍କୁ ଅନୁଭୋଧ, ଧେର୍ମିଧର ଓ ଦୟାକରି ସେଇ ତାଲିକା ଉପରେ ସେ ଆଖି ରୁଲଇ ନାହିଁ । ମୋର ପୁସ୍ତକଟୀ ଅଫିସରଙ୍କର ନିବାଚନ ତ ପାଠକ ଜାଣିଛନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ବେଳର ନିବାଚନ ଓ ମୋ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିବାଚନ ଦେଖିଲେ, ବିଜ୍ଞ ପାଠକ ନିଜେଇ ସବୁ ଓଜନ କରି ପାରିବେ ।

ମୋ ବେଳର ନିବାଚିତ ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ।

କ—ଶ୍ରେଣୀ

(ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସନରେ ଗ୍ରାମୋଦ୍ଦତ୍ତ ପାଇଁ ଲେଖା)

ଗଁ ମଜଲିସ—ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ
ଟଙ୍କା ପୁନାର ସମ୍ପାଦି—ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ
ଶାମୋଦ୍ଦତ୍ତର ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀ—ମାୟାଧର ମାନସିଂହ
ଆମ ଖାଦ୍ୟ ଓ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ—ରତ୍ନଧର ମହାପାତ୍ର

ଖ—ଶ୍ରେଣୀ

(ଦେଶ ବିଦେଶର କାହାଣୀ)

ବିଲତ ଡାଏଣ୍ଟ—ଡକ୍ଟର ରୂପାନାଥ ରଥ
ପ୍ରବାସ ପଥେ—ମନମୋହନ ମିଶ୍ର
ମୋର ସୁରୋପର ଅନୁଭୂତି—ଡକ୍ଟର ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାଶ
ପଣ୍ଡିମ ପଥ୍କ—ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ଗ—ଶ୍ରେଣୀ

(ମହାସୁରୁଷ ଚରିତ)

ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ—ଜାନକବିନ୍ଦୁ ପଞ୍ଚନାୟକ
ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମିଶ୍ର
ଦେଶପ୍ରାଣ ଗୋପନ୍ତ୍ରୀ }
ଉଜ୍ଜଳକେଣଶ୍ଵର ମଧୁସୂଦନ } —ସବଗ୍ରାସ୍ତ ପଢି

ଘ—ଶ୍ରେଣୀ

(ବ୍ୟକସାୟିକ ଗ୍ରହ)

ଅର୍ଥକାଣ୍ଡ ପସଲ—କମଳନେଚନ ମହାନ୍ତି

(୧, ୨, ୩, ୪)

ଫଳଗୁଷ—ଉଦ୍‌ବିର ବିଶ୍ଵନାଥ ସାହୁ

(୧, ୨, ୩)

ମାତ୍ରଗୁଷ—ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ

ଗୃହଶିଳ୍ପ—ରାସ୍ତବାହାଦୂର ଭିକାରିଚରଣ ପଞ୍ଜନୀୟକ

(୧, ୨, ୩, ୪, ୫, ୬, ୭, ୮)

ସରଳ ଶିଳ୍ପ ଶିକ୍ଷା—ଦୁର୍ମୋହନ ବମ୍ବା

ଡ—ଶ୍ରେଣୀ

(ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜନତା ଉପଯୋଗୀ ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵ, ମୂଳକ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ)

ଫଳରମୋହନ ଗ୍ରହାବଳି

ନନ୍ଦକଣେ ର ଗ୍ରହାବଳି

ଶିକ୍ଷାଗୁର ଶ୍ରାବମ ପ୍ରେମୀ

ପର୍ବୀ ରତ୍ନା

ଓ

ପର୍ବୀ ପୁସ୍ତିପ

} କୁଞ୍ଚିତବିହାଣ ଦାଶ

ଆମ ପୁରୁଣା କାହାଣୀ—ବଟକୃଷ୍ଣ ପ୍ରହରକ (ମାତ୍ରମୂଳକ ଜଳାବଳି
ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟୁତନ—ମାୟାଧର ମାନସିଂହ)

ଛ—ଶ୍ରେଣୀ

(ସମସାମୟିକ ସମସ୍ୟା ନେଇ ଲିଖିତ ସ୍ମୃତି)

ଅମର ଭୁଲ୍ କେଣ୍ଟି—ଉଦ୍‌ବିର ରାଧାନାଥ ରଥ

ଆଦିବାସୀ ସମାଜ—ଜନୁମଣ୍ଡ ଦେଖା

ନୂଆ ପଇସା—ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ

ସବାଦ ଓ ସାମ୍ବାଦକତା—ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମହାପାତ୍ର

ଛ—ଶ୍ରେଣୀ

(ଦେଶାହ୍ବୋଧ-ଜାଗରଣକାଣ୍ଡ ଆଧୁନିକ ଚଦ୍ୟ ଓ କବିକା)

କାର୍ତ୍ତିମାଳା—ଗୋଦାବଣି ମହାପାତ୍ର

ଉଜ୍ଜଳିକା—ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ

ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡେ

ସେ ବର୍ଷ ବଜେଟରେ ଥିବା ୧୯ ହଜାର ଟଙ୍କା ପାଇଁ ଏଗେହେଲ କମିଟି-ନିଷାଚିତି ପୁସ୍ତକ ତାଲିକା ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ବଢ଼ି ବିକାକଣାରେ ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡ ଯେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାପାର ହୋଇ ଠିଆହେବ, ଏ କଥା ମୋ କଲ୍ପନାକୁ ସେବେବେଳେ ଆସି ନ ଥିଲ । ଡି. ପି. ଆଇ. ବା ନିଷାଚିତି କମିଟି ବା ମୋର ଅଫିସ ମଧ୍ୟ ଏ ସମ୍ବର୍କରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ମୋର ଏ ବିଷୟରେ ଯାହା ଅଭିଜତା ଥିଲ, ତାହା ଥିଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷସ । ଅବଶ୍ୟ ସମୂଲ୍ୟର କଲେଜରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଟଙ୍କାର ପୁସ୍ତକ କଣା ହେଉଥିଲ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଗୁର୍ଜରେ ଥିଲେ । ଲଇବ୍ରେଶାଅନ୍ ଓ ଲଇବ୍ରେଶା-କନ୍‌ଗର୍ଜ—ଅଧ୍ୟାପକ ଯେଉଁ ବହୁ ତାଲିକା ଓ ସେ ସମ୍ବର୍କରେ ଲାଗଇ ପାଇ ଥୁଅନ୍ତି, ମୁଁ ସେଥିରେ କେବଳ ଦସକତ୍ତ ମାରୁଥିଲ । ତାଲିକାଟି ପଢ଼ି, ଭଲବହି, ଖର୍ଚ୍ଚ ବହି କେବଳ ବେଳେ ବେଳେ ବାହି ଦେଉଥିଲ । ସେତିକି । ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡ ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡ କି ହୁଏ, ମୁଁ ସେ କଥା କେବେହେଲେ କାହାକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇନି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ସହକର୍ମୀ କର୍ମଗୁରୁଷି ମଜେ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ଯେ, ଏଠି ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ଅତ୍ରେ ହଜାର ଟଙ୍କା । ହିର କଲି ଯେ, ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡ ଟଙ୍କାରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ବହୁ କଣି ବାଣ୍ଣିବି ।

କମିଟି, ପୁସ୍ତକ ନିଷାଚିତି କରିଗଲ ପରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଭଲ ବହୁ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଥଣା ଯାଇଥିଲ । କମିଟିକୁ ଯେଉଁ ନିରାର୍ଥ ସବୁ ବାହିବାକୁ କହିଥିଲି, ସେହି ନିରାର୍ଥ ବାହାରକୁ ଅବୌ ନ ଯାଇ, ମୁଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଅଧିକା ପୁସ୍ତକ ଡିସ୍କାଉଣ୍ଡ ଟଙ୍କାରେ କଣିନ୍ତିଲି, ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲଇବ୍ରେଶାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ।

ସମ ପରାଜୟ—ଇନ୍ଦ୍ରଭୂଷଣ ମିଶ୍ର—(କ-ଶ୍ରେଣୀ)

(ଗ୍ରାମ୍ୟ ସ୍ଵାମୀରକ୍ଷା ଉପରେ ପାଲ)

ସିପାହୀ ବିଦ୍ୱାନର ଝଲକ—ସୃଜନାର୍ଥୁଣ ଦାଶ

ସ୍ବାଧୀନତାର କାହାଣୀ—ଭଗବାନ ପଢ଼ି ଓ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର } ଛ-ଶ୍ରେଣୀ

ଜୟମାଳ— ଉତ୍ସକଶୋର ପଞ୍ଚନାୟକ (ଛ-ଶ୍ରେଣୀ)

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ଓ କଷ୍ଟୁଗକା—ପ୍ରାଚ୍ଯୁକୃଷ୍ଣ ସାମଳ

ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନକୋଷ (ନମୁନା)—(ଛ-ଶ୍ରେଣୀ ୧)

ପାଠକେ, ମୋ ପୁଷ୍ଟେ ରସହୀନ୍ତା ଓ ଭୁତକେଳି ସମାଜ-ଶିକ୍ଷା-ପାଦ୍ଧତି
ନାମରେ ବଣ୍ଣା ହୋଇଥିବାର ତ ଦେଖିଲେ । ତା' ପରେ ମୋ-ଦେଲର
'ଦୂର୍ଜ୍ଞାପ୍ରେସ୍' ନିବ୍ରତ ତାଙ୍କା ତ ଏଇ ଥୋଇଲି । ଏବେ ମୋର ପରବର୍ତ୍ତୀ
ଅଞ୍ଚିତରଙ୍ଗର ସାମାଜିକ "ସାହୁତ୍ୟ"ର ନିଷ୍ଠାନେ ପାଠକମାନଙ୍କ ଅଗେ ଥୋଇ
ଦେଉଛି । ସାମାଜିକ-ସାହୁତ୍ୟ କାହାକୁ କୁହାଯିବ, ତାହାତ ଅଗ୍ରବୁ କହିଛି । ସେହି
ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାଠକେ ତିନି ତାଙ୍କାର ତୁଳନା କରି ମୁଁ କି ଯୋର ଅପରାଧ କଲି
ନିଜେହି ବିଶୁର କରି ପାରିବେ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚିତରଙ୍ଗ ତାଳିକା

ପ୍ରତିବିମ୍ବ	ବଳରମ ପଞ୍ଚନାୟକ, ଶାନ୍ତିନିବାସ, ବାଣୀ ମନ୍ତ୍ର
ଗୁଣୀ ବାଲଙ୍କ ଜାଣିବା କଥା ...	ନିମାର୍କ ଚରଣ ଦାସ, ରେଣ୍ଟା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ବୃକ୍ଷଲତା	ନିମାର୍କ ଚରଣ ଦାସ, ରେଣ୍ଟା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ସ୍ଵାମ୍ୟ, ସାହୁତ୍ୟ, ସମାଜ	ନିମାର୍କ ଚରଣ ଦାସ, ରେଣ୍ଟା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ସମସ୍ତଙ୍କ ଜାଣିବା କଥା	ନିମାର୍କ ଚରଣ ଦାସ, ରେଣ୍ଟା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ଗାସ୍ତା	ବ. କେ. ଦାସ, ରେଣ୍ଟା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ସମୟବନ	ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରକାଶ ଦେଖା, ରେଣ୍ଟା ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍
ବିବିଧ ସାର ପତ୍ରରୁ	... ଅନ୍ୟ କୁଟୁମ୍ବ ଦେବତା, କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କମନ୍ସିଲୀ
ୟୁଗେ ୟୁଗେ ଭରତୟେ ନୌ ଜନନ ନବନ କୁମାର ସାହୁ କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କମନ୍ସିଲୀ	କରନ୍ତୁଷଣ ମିଶ୍ର, କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କମନ୍ସିଲୀ
ବରୁଣ ପୁଜା	

୧୫ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନକୋଷ (ନମୁନା) ଉପରେ ଡି. ପି. ଆଇ ଉକ୍ତର
ବଳଭଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସଙ୍କ୍ଷିପ୍ତ ଲାଗ ନଂ. ୧୯୯୫ (୧୧) ନଭେମ୍ବର ୨୭,
୧୯୯୫ରେ ସମସ୍ତ ଜନଶୈଳେକଟର ଓ ପ୍ରିନ୍ଟସପାଲମାନଙ୍କୁ ରଖି କରି ଦେଇଥିଲେ
—“ଉକ୍ତର ମାନସିଂହ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍ସାରକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ଫରସ୍ତ କରିବାକୁ
ଯାଉଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରକାଶିତ ଯେଉଁଥିରେ ‘ଅ’ର ‘ଅଷ’ ପରିଚ୍ଯାନ
ଅଛି । ସେ ସେ ଏଇ କାମରେ ହାତ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୟ ।
ଯଦି ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ଏଇ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ କଣ୍ଠିନେଇଯାନ୍ତି, ତେବେ,
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ସବୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ତାଙ୍କ ପଢ଼ରେ ସହଜ ହେବ । ଆଶାକରେ
ତମେ ଏ ଦିଗରେ ଆବଶ୍ୟକ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।”

ବି. ପ୍ରସାଦ

ରାମାୟଣ କଥା	... ଜି. ସି. କର, କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କମାନ୍ଡ
ମୌଳିକ ସାହୁଣ ସଫାର ଓ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା	{ ଜି. କର, କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଂ କମାନ୍ଡ
ଅଭିନୟ ଶିକ୍ଷା	... ଜି. କର, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଗ୍ରାମସେବା	ନ୍ତ୍ରେ ପ୍ରଭୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଆଦର୍ଶ ଗ୍ରାମ ଗଠନ	ଜେ. ମେହୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଆଦର୍ଶ ପାଠଶାଳା	ଜେ. ମେହୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ସଫେର କାମ	ଜେ. ମେହୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ପ୍ରୌଢ଼ ଶିକ୍ଷା	ଡଃ. ଆର୍. ନନ୍ଦ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ମୌଳିକ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା	ଡଃ. ଆର୍. ନନ୍ଦ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଦେଶୀ ଖେଳବହୁ	ମନମୋହନ ଦାସ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ନୃଆ ଫେଲ ବହୁ	ମନମୋହନ ଦାସ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ସବୁ ଦେଶର ପିଲା	ପି. ନନ୍ଦ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ସବୁ ଦେଶର ଗପ	ପି. ନନ୍ଦ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଉଜ୍ଜଳକେଣ୍ଟା ମଧୁସୂଦନ	ବି. ପଦି, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
କଥାଟିଏ କହୁ	ବି. ମହାପାତ୍ର, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଏକଭାର ବଳ	ନ୍ତ୍ରେ. ପ୍ରଭୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ଆଦର୍ଶ ଗୁଡ଼	ନ୍ତ୍ରେ. ପ୍ରଭୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ପରିଶ୍ରମ ପଳା	ଜେ. ମେହୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର,
ଦେଶପ୍ରାଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ	ବି. ପଦି, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦୁନିଆ	ପି. ମେହୁ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର
ପଦ୍ମାବତୀ	ସୁନ୍ଦରମେଣି ପଞ୍ଚନାୟକ, ସାରସ୍ଵତ ଭଣ୍ଡାର ସା ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଞ୍ଚନାୟକ ।

ତିନି ସାମାଜିକ ଅଫିସରଙ୍କର 'ଉଜ୍ଜଳ ସାମାଜିକ ସାହୁତ୍ୟ'ର ତିନି ବିଭିନ୍ନ
ତାଲିକା ପାଠକମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଳନରେ ଥୋଇଦେଇଛି ବିଦାୟ ନେଉଛି ।

କିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଶୋଣିତ ତୃଷ୍ଣୀ ।

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ, ମୋର ପୁଣ୍ଡବର୍ତ୍ତୀ କାଳର, ମୋ ବେଳର ଓ ମୋର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଷେଷରଙ୍ଗ ସମୟର ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୁତ୍ରକାଳସ୍ଥାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ସାହୃଦୟ କିପରି ବର୍ଣ୍ଣ ଯାଇଛୁ, ତାହା ତ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଇଛୁ । କିନ୍ତୁ ଆଗ ଓ ପଞ୍ଚ ନିଷାଚନରେ ସମସ୍ତେ ମରବ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ସବୁ ଉକ୍ତଷ୍ଟ ସାମାଜିକ ସାହୃଦୟ ଓ ସେ ନିଷାଚନ ସୁନ୍ଦରବନ୍ତି । ଅଥବା, ମାନସିଂହ-ନିଷାଚନ ଜାଲକା ଉପରେ ‘ଦର୍କାରୀତି’ର ଏପରି ଚିକାର ଉଠିଲ କିଅଁ ? କ’ଣ, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧିତା, ଭୁତକେଳ ବା ଦେଶୀ ଖେଳ ବା ‘ପିଲାଙ୍କ’ ରାମାୟଣକୁ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-‘ସାହୃଦୟ’ ବୋଲି ବାଣୀ ଘାରିଲ ନାହିଁ ବୋଲି ? ଅଥବା, ସେ ମୁଖୀ, ବହୁ ବାହୁବାର ଅର୍ଥ ସେ, ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକତରେ ବହୁଦାର ବାହୁବା, ଏହି ମୌଳିକ ସାହୃଦୟକ ଉତ୍ତରି ଭୁଲିଗଲ ?

ପରେ ଶବରକାଗଜ (ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର, ଲୁଳଇ ୫, ୧୯୫୩) । ଦେଖିଲୁ
ପଣିଷିଷ୍ଠ)ରେ ମୁଁ ଗୁଲେଞ୍ଜ ଦେଇଥିଲି ଯେ, ଅମ ନିଷାଚନ ପୁଣ୍ଡକାବଳି ଉଚ୍ଛଵି
ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ବା ଅମ ତାଲିକାରୁ ଟଣ୍ଡି ଏ ବହୁ କାଢି ନେଇ କେବୁ
କହୁ ଯେ ଏଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ତା' ଠାରୁ ଉଦ୍‌ଦିତର ପୁଣ୍ଡକ ଥିଲ, କିନ୍ତୁ ଅମେ ଜାଣି
ଜାଣି ତାହା ତାଲିକାକୁ ନ ଆଣି, ତା' ସ୍ଥାନରେ କେବଳ ବନ୍ଧୁ-ଗୋଷ୍ଠୀ-ପ୍ରୀତିରେ
ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ଖେଳପ ବନ୍ଦ ପୂରେଇ ଦେଇଛୁ । ଏଇ ଗୁଲେଞ୍ଜ ଏକାଧିକ ପରିଶ୍ରମ
ଡି. ପି. ଆଇକ୍ଲୁ ବି ଦେଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଏହି ମୁଖ୍ୟ ଓ ମୌଳିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପରେ
ସକଳେ ନାରବ । ପରେ ତକାଲୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ୟ ନିଜେ ଆମ ପୁଣ୍ଡକ ନିଷାଚନ
ନେଇ କିପରି ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କଲେ, ତାହା ଏହି ଅନ୍ଧାୟରେ ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ହେବ । ଅମେ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ସାହିତ୍ୟ ନିଷାଚନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଓ ଯେଉଁ
ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ସବୁ କରିଥିଲି, ତାହା ଯେ ଭୁମିସମ୍ପଦ, ତାହା ନାହିଁ ଡି. ପି. ଆଇ..,
ନାହିଁ ମନ୍ୟ ବା ପାଠି ଭୁଣ୍ଟରେ ସେତେବେଳେ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ନେଇଥିବା କାଗଜ,
ନେହିଁ ପଦେ ସ୍ବେଳେ କହିବାର ଦେଖିଲୁ ନାହିଁ । ଅଥବା, ଦୂରୀତିର ଚିକାର ।
ଅଭି ତ ଏ ଦେଶରେ ଦୂରୀତିର ଭାବ ଓ ସଙ୍ଗ ।

ଯାହାହେଉ, ବହୁ କିଶାକଣ୍ଠ ସଗଲ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାଅଷ୍ଟେସରମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ବହୁ ସବୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲ । ଜାହାର ଅଳ୍ପକାଳ ପରେ ୧୦୪୧୯୫୭ର ଏକ ଓଡ଼ିଆ ଦୈନିକ ପତ୍ରରେ ଏକ ‘ନାଶରକ’ଙ୍କର ବେନାମୀ ଚିଠି ଆମ ପୁସ୍ତକ-ନିଷାରନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କଲା ।

‘କାଗରିକ’ କଟକର ନୀଣେ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବସାୟୀ । ଭାଙ୍ଗର କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଆମ ଭାଲିକାରେ ନ ଥିଲା, ଯଦିବା ମୋର ପୁସ୍ତକର୍ତ୍ତୀ ଅପିସରଙ୍ଗ ବେଳର

କାଗଜ ପଡ଼ରେ ବହୁ-ସମ୍ପାଦ୍ୟାର ଭାବରେ ତାଙ୍କ ନାମ ମୁଁ ଦେଖିଛି । ଆମବେଳେ ହଠାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଶ୍ଚଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ବାଧିବା କଥା ।

କିନ୍ତୁ ଆଖି'କ ଅପେକ୍ଷା, ଏହି 'ନାଗରିକ'ଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପାଠିରୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣେ ବେଣୀ ଜରୁଗା ଥିଲ ବୋଲି ତାଙ୍କରଠାରୁ ପରେ ଶୁଣିଲି । ପରେ ନାଗରିକ ଓ ଅନ୍ୟ ବହୁ ମୁଖେଁ ମୋ କାନକୁ ଏଇ ଝବର ଆସିଲା ଯେ, ସେତେବେଳେ ଆମ ଅଫିସରେ କାମ କରୁଥିବା କୌଣସି କର୍ମଗୃହଙ୍କ କର୍ମ, ବଚନ ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ହିଁ କଟକର ଅନେକ ପୁତ୍ରକ ବ୍ୟବସାୟୀ ଏପରି ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କୁ ହଇରାଣରେ ପକାଇବା ପାଇଁ ହିଁ ଚହାନ୍ତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଆଖି'କ ଜଣି ସେଥିକି ଜନ୍ମନ ଯୋଗାଇଲା ।

ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ଛ' ମାସ ପରେ ଜଣେ ପ୍ରକାଶକ-ବନ୍ଦୁଜୀଠାରୁ ହିଁ ସମସ୍ତ ପଢ଼ିଯନ୍ତର ମୁଖ୍ୟ, ସେହି ଉଥାକଥିତ 'ନାଗରିକ'ଙ୍କ ଜାଣିଲି । ତହିଁ ଆରଦିନହିଁ 'ନାଗରିକ'ଙ୍କ ଭେଟିଲି ଓ ତାଙ୍କ ସଂପା ପରୁରିଲି, "ତମେ ଏତେ କାଣ୍ଡ ଦଟେଇଲ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ସତ କହ ତ, କ'ଣ ମୋର ଅପରାଧ ? ମୁଁ କ'ଣ ସରକାରୀ ଟଙ୍କା ଖାଇ ଯାଇଛୁ ? ମୁଁ କ'ଣ ଜାଣି ଜାଣି ବନ୍ଦୁ-କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ ଖରାପ ବହୁ ପୁରେଇ ଦେଇଛୁ ? ଏତେ କାଣ୍ଡ କଲ, ମତେ ଟିକିଏ ପରୁରିଲନି ହେଲେ ।"

ନାଗରିକ କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ଆପଙ୍କ ଦୃଦ୍ଧିଶାରେ ଅମେ ସମସ୍ତେ ଦୂଃଖିତ । ଆପଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଆପଙ୍କ ପ୍ରତି କାହାର ଟ୍ରିକା ବା ସମ୍ମାନ ଉଣା ହୋଇ ଯାଇନି । କେବଳ ଅନ୍ୟକୁ (ଉତ୍କୃତ୍ସୁଚିତ ସେହି କର୍ମଗୃହଙ୍କ) ଖାପରେ ପକେଇବା ପାଇଁ ଆମେ ଯୋଗାଡ଼ି କରୁ କରୁ, ଆପଣ ସେଥିରେ ପଢ଼ିଗଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେଥିପାଇଁ ଦୂଃଖିତ ।”

ନୀତିବୋଧ ଓ ରୁଚିବୋଧ

'ନାଗରିକ' ପୁତ୍ରକ ବ୍ୟବସାୟୀ । ବ୍ୟବସାୟରେ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵାରା ସାଧାରିକ । ବ୍ୟବସାୟୀ 'ସାହୁତ୍ୟ' ନ ବୁଝିଲେ, ବିସ୍ମୟର କାରଣ କ'ଣ ଅଛି ? ସେ ବୁଝେ ତାର ପଣ୍ୟ ବନ୍ଧି ହେବ ଓ ତା' ହାତକୁ ପଇସା ଆସିବ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାଗରିକ ଓ ତାଙ୍କ ପରି ଅନ୍ୟ କେତେକ ବ୍ୟବସାୟୀ, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ଆଷ ଆସିବାର ଅଶଙ୍କା କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ପାଠିରୁଣ୍ଡ କରିବା ଏକାନ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ହେଲଣି ବ୍ୟବସାୟିକ । ବହୁ ଆଜି ଏକ ପଣ୍ୟମାତ୍ର । ସେଥିରୁ ଲେଖକ, ପ୍ରକାଶକ ଓ ନିର୍ମାତକ ଆଦି କିଏ କେତେ ଉଖୁଡ଼ା ଖାଇବେ, ସେହି ହେଲ ଆଜି ଏ ଦେଶରେ ମୁଖ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧ । ଏଥିରେ ଏପଟ ସେପଟ ହେବାହି ଦୂର୍ମାତ୍ର । ମୋର

ପୁଷ୍ଟିବର୍ଷୀ ଜଣେ କୁସ୍ତାନ୍ ଅଫିସର ଯେଉଁ ‘ସାହିତ୍ୟ’ ବାଣିଧିଲେ, ସେଥିରେ ଏ ଦେଶର ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବସାୟୀର ଯେ ‘ସାହିତ୍ୟ-ସଚେତନତା’ ନାହିଁ ଏହା କହୁବାର ଅର୍ଥ କ’ଣ ? ତେଣୁ ମୁଁ ‘ନାଗରିକ’ ବା ତଙ୍କ ସାଥରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଆବୀର୍ତ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିତ ହୋଇ ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କଟକର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକ-ବିହେତା, ଯେ କି ଜନେକ ପୁଷ୍ଟିତନ ଉ. ପି. ଆଇ. ଓ ଉକ୍ତିକର ସୁପରିଚିତ ବୁଗୁଳି-ବିଶ୍ୱାସିକା-ସ୍ଵଜନକାରୀ ପଞ୍ଚିକାର ସମାଜକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଅକୁଳେଭୟେ ଓ କର୍ମସ୍ଥିତ ଭାଲରେ ସମର ଦେଇ ପାରିଥିଲେ, ସେ ଏଇ ଘଟଣାରେ ଯେଉଁ ମନୋଭ୍ରବ ଦେଖାଇଥିଲେ, ସେପରି କରିଥିଲେ, ହୁଏତ ସୁନ୍ଦର ଓ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାନ୍ତା । ନ୍ୟୁଷାର୍ଥରେ ସାମାନ୍ୟ ବାଧାର ଆଶଙ୍କା ଦେଖିଲେ ହୁଏ ଆମେ ରୂପ, ମାତ୍ର, ନ୍ୟୁଷ ସବୁକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ପାଗଲା କୁକୁର ପରି ହେବା କ’ଣ ଦୁଇତ ? ଦୁଇପରେକୁ ସିଙ୍ଗିବାନ୍ ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବସାୟୀବନ୍ଦୁଙ୍କ ନିଜ ମୁହଁରୁ ଯାହା ଶୁଣିଛି, ତାହାକୁ କହୁଛି । ନଚେତ୍ ମୋର ଏହା ଜାଣିବାର ଉପାସ୍ତକ୍ରମ ନ ଥିଲା । ଏହି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କର ପୁସ୍ତକ ଆମ ତାଲିକାରେ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ମୁଁ ବହୁଦିନ ଧରି ଏହି ବ୍ୟବସାୟୀବନ୍ଦୁଙ୍କ ହୁଏ ‘ନାଗରିକ’ ବୋଲି ଧରିନେଇ ସେହି ହିଁ ଆମ ନିବାଚିତ ତାଲିକା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଥିବାର ସନ୍ଦେହ କରିଥିଲା । କାରଣ, ଶୁଣିଥିଲି ତ ସେ ଏକ ନଗ୍ରେଡ଼ବନ୍ଦା ଲେକ । କିନ୍ତୁ ଶୁଣିଥିଲି ମଧ୍ୟ ଯେ ସେ, ଏକ ଖାଣ୍ଡି ଲେକ ଏବଂ ତାର ଉତ୍ସବ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଘଟଣାରେ ପାଇଲା । ଦିନେ କୌଣସିଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପରିଷାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଲା, ସେ ଏହି ଶତ୍ରୁଯତର ନେତା କି ନା । ସେ ତାର ଏପରି ଉତ୍ସବ ଦେଲେ—

“ରାମ, ରାମ । ମୋର କୋକେଇ ସଜ ହେଲଣି, ମୁଁ ଅପଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚନ୍ଦାନ୍ତ କରିବାକୁ ଦେବି ? ମୋର ଯଦି ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା ଯେ ଆପଣ ଅନ୍ୟାୟ କରିଛୁନ୍ତି, ତେବେଁ ମୁଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଅପଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିଥାନ୍ତା । ନାମ ଲୁଚେଇ କରିବ କିଆଁ ? ବ୍ୟବସାୟୀବନ୍ଦୁଙ୍କ ଦଳ ଆସିଲେ । ମୁଁ ତଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନୟ ଦେଲା ନାହିଁ ଓ କହୁଲି—“ଦେଖ, ମୋର ବି ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥିଲା ମୁଁ ସିଧା ଉକ୍ତନ ମାନସିଂହଙ୍କ ଅଫିସିକୁ ଗଲି ଓ ଅପରି କଲି,—ଆମର କୌଣସି ବଢ଼ି ତାଲିକାରେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଖାତା-ପତ୍ର ମୋ ଆଗରେ ମେଲକ ଦେବାକୁ ଅଫିସକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ମୁଁ ତନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର କରି ସବୁ ଦେଖିଲି । ଦେଖିଲି, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ କରାହୋଇନ ଓ ସେୟା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କହି ଫେରିଲି । ତମେ ସେମିତ ଯାଉନା । ଏପରି ଲୁଚେଇ-ଗ୍ରେରେଇ ଅନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ଯାଉଛ କାହିଁକି ?”

ପାଠକମାନଙ୍କ କୌଣସିଠାରେ ଏଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ମଧ୍ୟ କହି ରଖେ ଯେ, ଆମ ନିବାଚିତ ପୁସ୍ତକ ତାଲିକାରେ ଦୈନିକ-ପ୍ରକାତନ୍ତ୍ର ଓ ଅଧୂନାଲୁପ୍ତ ଗଣତନ୍ତ୍ର

ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ବହୁ ଥିଲା । ସେ ବନ୍ଧୁମାନେ ଆମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଶେଷଗାର କରି ନ ଥିଲେ । କରି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚୁଗୁଳି-ଜୀବିକ-ପତ୍ରିକାର ସେହି ସଂସାଦକ-ବନ୍ଧୁ ଯିବ ମୋ କୁଣ୍ଡାର ପୁରୋଗ ଖୋଜି ଆସିଛନ୍ତି ଜାବନ୍ଦୟାକ । ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ତାଙ୍କ ବହୁ କମିଟି-ନିଷାତିତ ତାଲିକାରେ ଥିଲା, ଅବଶ୍ୟ ନିଜ ଗୁଣରେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ‘ସମାଜ’ ଓ ‘ମାତୃଭୂମି’ ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର କାହାର ଦିନ୍ଦୁ ସେଥିରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ, କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜିତ ବା ଅନୁତ୍ତସ୍ତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନିଷାତନ କମିଟିକୁ ଦୂର ଭାବରେ କହୁ ରଖିଥିବାରୁ, କମିଟି ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି-ପ୍ରଭାବ-ନିରପେକ୍ଷ ହୋଇ ବହୁ ବାହୁଥିଲେ, ଯେପରି ସେ କାମ ହେବାର କଥା । ତାଲିକା ତ ଦେଇଛି, ପାଠକେ ଦେଖିନାଥନ୍ତି । ଦେଇନକ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରତିକ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଖି ରଖି ବହୁ ବାହୁବାକୁ ସେକେବେଳର କୌଣସି ସହକର୍ମୀ ମୂଳରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତନା କିପରି ଦେଇଥିଲେ, ସେ କଥା ଓ ସେ ପ୍ରସାବକୁ କିପରି ଆବୋ ପରିପ୍ରେସ ଦେଲି ନାହିଁ, ତାହା ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବଣ୍ଟିତ ଅଛି । ଏ ଦେଶର ପରିପ୍ରେସରେ ତାହା ମୋର ମୂର୍ଖତା ହେଉଥାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ ।

ପୂର୍ବ ଏକ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସୂଚିତ କରିଛ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ପ୍ରଭାନଶାଳୀ ପତ୍ରିକାର ପୁରୁତ୍ଵ ସଂସାଦକ ଓ ଏ ବଳ୍ୟର ଏକଦା-ଶିକ୍ଷା-ମନ୍ଦିର କୌଣସି ଆୟୋଜନ ଏକ ବେଦ୍ୟପୋଥ ଲେଖିଯାଇଥିଲେ । ସେ ସୁପ୍ରତିକକୁ ମୁଦ୍ରିତ କରି ଦେବାର ଅର୍ଥିକ କ୍ଷମତା ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସମାଦକଙ୍କର ସେହି ଆୟୋଜନକ ପରିବାରର ବେଶ ଥିଲ ବା ଅଛି । କିନ୍ତୁ କ୍ଷମତାକଳିତ ମାଗଣୀ ସୁବିଧା ହୁଅଛେ କିଏ ? ତେଣୁ ବେଦ୍ୟପୋଥଟା ମଧ୍ୟ ବିନା ବାଧାରେ ଉକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର “ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ ଫଣ୍ଟରୁ” ବହୁ ସହସ୍ର ଟଙ୍କା, ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ପାରିବାରି ହୁଅଛି । ଏ ବେଦ୍ୟପୋଥ ହୁଅବା ଯୋଗୁ ଉକଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟକୁ କଣ କମ୍ ଆଗରା ଠେଲି ନେଇଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ? ଏ ମଭୁଷତା ଉପରେ ଯେଉଁ ପତ୍ରିକା ନାରବ, ସେ କିନ୍ତୁ ଆମ ସୁପ୍ରତି ନିଷାତନ “ଦୁର୍ଗା ତିଗ୍ରହ” ବୋଲି ହୁଙ୍କାର କରି, ଏନ୍ଦ୍ରପୋର୍ଟମେଷ୍ଟ୍ ଡିପାର୍ଟମେଷ୍ଟ୍‌କୁ ଆହ୍ଵାନ ଦେଇ ପାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ପାଠକେ ଜାଣି ରଖିଲୁ ଯେ, କ୍ଷମତାଭିଧୁକଳିତ-ପୁଜାହି ଏକ ମାର୍ଗମଳ ସାମାଜିକ ଦୁର୍ଗାତି ଓ ପ୍ରଭାବ-କ୍ଷମତା-ବଣ୍ଟିଷ୍ଠ ଥିବାରୁ, ବହୁର ସମ୍ବାରରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ପୂଜା ଯେବେ ଆଶା କରିଯାଏ, ତା'ଠାରୁ ଯୋରତରଣ ଅଧ୍ୟକତର ମାର୍ଗମଳ ଦୁର୍ଗାଗୁର କଳକା କରିଯାଇ ନ ପାରେ । ତା' ପରେ, ବହୁ ସମ୍ବରରେ ଏନ୍ଦ୍ରପୋର୍ଟମେଷ୍ଟ୍ ଡିପାର୍ଟମେଷ୍ଟ୍‌କୁ ଆହ୍ଵାନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକ'ଣ ? ଏନ୍ଦ୍ରପୋର୍ଟମେଷ୍ଟ୍ ଡିପାର୍ଟମେଷ୍ଟ୍ କହିବ କି କେଉଁ ବହୁ ଭଲନା ମନ ? ନିଜେ ତ ଏହା କହି ପାଇଥାନ୍ତି । ଗୁଲେଙ୍ଗ୍-ବି ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ମୁଣି, ତମ ଆହ୍ଵାନରେ ଏନ୍ଦ୍ରପୋର୍ଟମେଷ୍ଟ୍ ଡିପାର୍ଟମେଷ୍ଟ୍ ଆସି କ'ଣ ଦେଖିଗଲୁ ଯେ, ଅମେ ସରକାରୀ ଟଙ୍କାପରିସା

ନାଗୟାଇଥିଲୁ କିନ୍ତୁ କେବଳ ବୋଧହୃଦୀ, ସେକାଳର ଡି. ପି. ଆଇ, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ସେହେଠାରୀ ଓ ଶିକ୍ଷାମହୀଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀଜନ ଓ ପ୍ରିୟକଳନ ହୋଇଥାରୁ ହଁ ଅଷ୍ଟଚ ଶଶିରରେ ଖେଳିଲୁ ? ସାହିତ୍ୟକ ନିଷାଚନରେ, କାହାର ବନ୍ଦ ରହିଲ ବା ନ ରହିଲ ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ହଁ ଏକାନ୍ତ ଅବାନ୍ତର ଓ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ । ଅହୁର ଇତର ଓ ଅବାନ୍ତର ବିଦୃର, ଏଥରୁ କିଏ କେତେ ଟଙ୍କା ପାଗଲ । ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ କାହାରୁ ଜଣକୁ କୁହାଯାଇଥିଲ ଓ ଉତ୍ସପୁରୁ ଉକ୍ତକାବଳୀର ଏକ ତାଲିକା ସେ ଖୋଇଦେଲ । ସେହି ତାଲିକାରବିନାର୍ଥ ଓ ଅପକର୍ଷ ଉପରେ ତମର କିନ୍ତୁ କାହାର ନାହିଁ; ଅଥବା କୌଣସି ରଥ-ପତ୍ରଙ୍ଗୀ କର-ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବହୁନାହିଁବୋଲି ଦୂର୍ମିଳ ଉପର ଉକ୍ତକାର କରିପାର କାରଣ ହାତରେ କାଗଜ ଅଛି । ପୁଣି, ନିଜ ଗୁଣବଳରେ ହଁ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକଙ୍କ ବହି ତ ଆମ ତାଲିକାରେ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଧର ଯେ, ସେ ତାଲିକାରେ କେବଳ ଜଣେମାତ୍ର ଲେଖକର ବହି ହଁ ଥାଆନ୍ତା ଓ ସେହି ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଆଉ କେହି ନ ହୋଇ, ହୋଇଥାନ୍ତେ ସ୍ଵୟଂ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫ୍ରିଟର । ତଥାପି ତ ‘ଦୂର୍ମିଳ’ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାର ନୁହେଁ, ଯଦି କୌଣସି ବିଶ୍ୱରକ-କମିଟି କହିଥାନ୍ତେ ଯେ, କେବଳ ଏଇ ଲେଖକର ଏହି ଏହି ବହିକୁ ହଁ ପ୍ରକୃତ ସାମାଜିକ ସାହିତ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଯାହାକୁ ପାଗଲ ମଧ୍ୟ ତା’ ପ୍ରଳାପରେ କେବେ ହେଲେ ଲେଖକ, କବି ବା ସାହିତ୍ୟକ କହିବ ନି, ମହୀ ହେଲ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ୨୫ ବର୍ଷ ତଳର ଧୂଳିଧୂସର ସୁଷ୍ଟକର ହଠାତ୍ ସାହିତ୍ୟକ ମୂଳ ଏ ଦେଶରେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼େ ଓ ସେ ବହୁ ପାଠ୍ୟସୁଷ୍ଟକ ହୋଇ ସମ୍ବରଣ ପରେ ମାସ୍କରଣ ହୋଇ ଘୂଲେ ଏବଂ ସେହି କରେଣ୍ୟ କରି ଓ ଲେଖକ, ଗାନ୍ଧିରୁ ଗୁଲିଗଲମାତ୍ରେ ସେହି ସାହିତ୍ୟରୁ ପୁଣି ବହୁ ଦୋକାନର ପାଇସଟ ସ୍ଵାକ୍ଷରି ଘୂଲିଯାଏ । ଏ ଦେଶର ପତିକା ବା ସାହିତ୍ୟରୁ ଏହି ହଁ ‘ଦୂର୍ମିଳ’ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଯେତ୍ରଭାବୁ ମାନସିଂ ନାମକ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଅଫ୍ରିଟର, ତେଣୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସୁଷ୍ଟକାଳୟ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବହି-ତାଲିକାରେ ପକାରମୋହନ ଗ୍ରହାବଳୀ, ନନ୍ଦକିଶୋର ଗ୍ରହାବଳୀ ଓ ଗୋଲକବିହାରୀ ଧଳଙ୍କ, କେନ୍ଦ୍ରସରକାରଙ୍କ-ଦ୍ୱାରା-ସୁରକ୍ଷା-ସୁଷ୍ଟକ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଥିବାରୁ, ତାହା ଦୂର୍ମିଳପ୍ରାସାଦ ନିଷାଚନ ବୋଲି ଉକ୍ତକାର ଓ ସେହି ଦୂର୍ମିଳ ନିବାଚନ ପାଇଁ ପୁଣି ଏକିପୋର୍ଟମେଷ୍ଟ ଉପାର୍ଟମେଷ୍ଟକୁ ଆହ୍ଵାନ ଦିଆଯାଇପାରେ ! କାରଣ ଏହି ଦେଶରେ କେବଳ ଏକିପୋର୍ଟମେଷ୍ଟ ବିଭାଗ ହଁ କହିପାରେ ସମାଜିକ ସାହିତ୍ୟଭାବରେ ପଡ଼ିଗେଇ ସୁଷ୍ଟକ ନା ସେନାପତିଙ୍କ ସୁଷ୍ଟକ, କାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରସିବ !

କି ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାତିବୋଧ !

କି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜାପିଯତା !

କି ସୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସୁର୍କୁମାର ସାହିତ୍ୟକ ମୂଳବୋଧ !

ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ

ସାହାହେର ହେଲେ ପରିଣାମ । ଦଶ ଜାର ହୋଇଗଲ । ମୁଁ କିଂରୁ କୌଣସି ଦିନ ସେବେଳର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କର ନଥିଲ । ପରେ ବଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଛ ଯେ, (ସର୍ବ୍ୟମିଥ୍ୟା ମୁଁ କହି ପାରିବ ନାହିଁ) ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋ ଉପରେ ଉତ୍ସପ୍ତ ହେବାପାଇଁ ଏହା ଏକ ମନସ୍ତାତ୍ମିକ (ସାଇକଲଜିକାଲ) କାରଣ ଯୋଗାଇଥିଲ । ପାଖ ଲୋକ ସବୁ ତାଙ୍କୁ କୁଆଡ଼େ ଟିହାଇଲେ (ଯେପରି ଶୁଣିଛ) ‘ସେ ଅମୁକର ଲୋକ । ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଖାତିର କରିଛୁ ? ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି, ଏକେ ଦଶା ଘଟିଗଲେ ମଧ୍ୟ, ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖାକରିବା ଉଚିତ ମନେ କରୁବି ।’ ପରେ ନିଜେ ବୃଦ୍ଧିପାରିଛୁ ଯେ, ମୋର ଆଦୋଦୀ ଦେଖା ନ କରିବା ହୁଏ ତ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଭୁଲ୍ କାମ ହୋଇଥିଲ । ତୁଟିରେ ତ ଥାଏ । ଜଣେ ପ୍ରାକୃତ ଡି. ପି. ଆଇ ବଂଧୁଙ୍କ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରସେଚନାରେ, ଶେଷରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦଶ ସବୁ ଜାର ହୋଇଗଲ ପରେ ଥରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେଖା କରିବାକୁ ପ୍ରିର କଲି, ବୋଧହୃଦୟ ମୋର ବାପିଦା— ବଦଳିଟା ବନ୍ଦ କରିବାର ଛଳନାରେ । କଟକରୁ ଶ୍ରୀ ପାଣିଗ୍ରାମୀଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫୋନ୍ କରିବା ଓ ତାଙ୍କ ଘରେ ସାକ୍ଷାତ ଭିତରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ପାଣିଗ୍ରାମୀ ଯେ ମୋ ପ୍ରତି ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ, ତାହା ସ୍ଵୀକାର କରୁଛି । ଫଗରେ ନେଇ ଯାଇଥିଲି ଆମ ତିପାର୍ଟମେଣ୍ଟରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା ବଧୁମାନଙ୍କର ଏକ ସେହି ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୁସ୍ତକାଳୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିବାଚିତ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ଏକ ଏକ କପି । ଫଡ଼୍‌ଯନ୍ କେତେବୁର ହୋଇପାରେ ଏକଥିରୁ ଅନୁମେୟ ଯେ, ଡି. ପି. ଆଇ ବା ଅନ୍ୟ କେହି, ଯେଉଁ ବଧୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏତେ ଅପରମ ସେବେଲକୁ ଘଟିଗଲଣି; ସେ ପର୍ମି ପ୍ରଧାନକର୍ତ୍ତା ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସେଗୁଡ଼ିକ ବେଳେ ଦେଖେଇ ନେବା ତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରି ନଥିଲେ ବା ନ୍ୟୟ-ବିଗ୍ରହ-ପରାୟଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମରାଇ ଦେଖିନେବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରି ନଥିଲେ । ଯେ କୌଣସି ମତେ ଦଶ ଦେବା ବୋଧହୃଦୟ ଧଳ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଏଥରୁ କରିବା ତେଣୁ କି ଦରକାର ଥିଲ ? କୁକୁରକୁ ଫାସି ଦେବାକୁ ହେଲେ, ତାର ଗୋଟାଏ ବଦଳାମ ତ ଯେ କୌଣସିମତେ ତିଆ କରେଇବା କଥା ? ନହେଲେ ଫାସି ହେବ କିମିତ ? ସାହା ହେରି ଶ୍ରୀ ପାଣିଗ୍ରାମୀ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲେ । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେଇ ଚିଟାଇଲେ । ଖଣ୍ଡେ ଦିଶଣ୍ଟ ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ।

ଶେଷରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଏହି ପ୍ରକାର କଥାଗ୍ରହଣ ହେଲ, (ଅବଶ୍ୟ ଇଂରେଜିରେ)—

ମୁଁ— ମହାଶୟ, ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବୁଲ୍‌ଟା ଠିକ କଣ କହିବାକି କି ? ସରକାଙ୍କ ତହବିଲ ତୋସରପ ? ନା, ଆଉ କଣ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ନା ନା, ତାହା ଅଛୋ ନୁହେ । ଅପଣେ ବିଚୁରେ ଦୂର୍ଗର କୌଣସି ଅଭ୍ୟୋଗ ନାହିଁ ।

ମୁଁ—ଆପଣ ଏ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ବାଚନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ତ ? ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ବା ମୋ ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କର ଆୟୋଗ୍ୟ ପୁସ୍ତକରୁ ମୁଁ ଉପି କରି ଦେଇନ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଶାମ୍ୟପୁସ୍ତକାଳୟମାନଙ୍କପାଇଁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଓଡ଼ିଶାର ପୁସ୍ତକ-ବଜାରରେ ଯାହା ସବୋକୁଷ୍ଟ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା-ସାହୃଦୟ କୋଳି ଧରିଯାଇ ପରେ ତହାହିଁ ମୁଁ ଯୋଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛୁ, ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣ ନିଃସମ୍ବନ୍ଧେସ୍ତ ତ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ମୁଁ ଏ ପୁନ୍ଦର ନିଷାଚନରେ ଢନ୍ଦୁତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ମୁଁ ଏ ସବୁ ଅଗ୍ରବୁ ଦେଖି ନଥିଲା ।

ମୁଁ—ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଉଚ୍ଚପରୁ ଯେଉଁ ବହୁଭୂତିକ ପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଛି ସେ ଗୁଡ଼ିକ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅଛି ଉତ୍ତମ ହୋଇଛି ।

ମୁଁ—ମୋର ଅପରିଧ ତା' ହେଲେ କଣ ? ମୁଁ ତ ସରକାରଙ୍କର ଟଙ୍କା ଖାଇ-ଯାଇ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଜେ କହୁଛନ୍ତି ବହୁ-ନିଷାଚନ ଉଠିଲା । ଆପଣଙ୍କ ବଳେଟ ଥିଲା । ହଜାର ଟଙ୍କା । ମୁଁ „ସ୍ଵର୍ଗ“ ହଜାର ଟଙ୍କାର ବହୁ କଣି ବାଣିତିଛି । ତେଣୁ ମୋର ଗୁରୁ ଅପରିଧଟା କ'ଣ, ମତେ ବୁଝାନ୍ତି; କାହିଁକି ଏ ପାଇବୁଣ୍ଡ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଆପଣ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ବହୁର ଦାମ୍ ବଢ଼ାଇଦେଲେ ।

ମୁଁ—ସେଠା କ'ଣ ଭାବ ଗୋଟାଏ ଅପରିଧ ? ଦାମ ବଢ଼ାଇବାର ସେତେବେଳେ ଯାଆର୍ଥ୍ୟ ବୋଧକରି ହିଁ ମୁଁ ବଢ଼ିଗୁଛି । ସେ ବଢ଼େଇବାର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ, ଗଡ଼ନାୟକ ଓ ମୁଁ ବାବୁ-ବାବୁ ଅଣା ଭାଗ କରି ନେବାକୁ ବୁଝିଥିଲୁ । (ସମ୍ପର୍କ ପଣ୍ଡିଷ୍ଟ ଦେଖନ୍ତୁ)

ମନ୍ତ୍ରୀ—ନା, ନା, ତା' ଅଛୋ ନୁହେ । ଅମେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅଭ୍ୟୋଗ ଆରୋପ କରୁନାହୁଁ । ଆପଣ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପକଢ଼-ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନିସ୍ମତା (Procedural irregularity) କରି ପକେଇଛନ୍ତି । ଡି. ପି. ଅଇର ଦସ୍ତଖତା ନେଇ ଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା ।

ମୁଁ—ମୋର ପୁଣ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଫିସର ସମୟ କାମ ନିଜ ଦାୟା ହିରେ କରିବାର ମୁଁ କାଗଜପତରେ ଦେଖୁଛି । ସେଠି ଡି. ପି. ଆଇ.ର ଅଗ୍ରବୁନ୍ଦି ନାହିଁ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଆପଣଙ୍କ ବହୁ ରହିଗଲ କି ନା । ସେଇଠି ହେଲ ତପାତ୍ର ।

ମୁଁ—ଏକ ନିଷାଚନ କମିଟିହୁଁ ମୋ ବହୁ ବାହିଲ । ମୁଁ ବାହିନି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାବୁ ଭାବୁ ବୋର୍ଡ ଅପା

ଶୁଭଜନମାନଙ୍କରେ ଏହା ନିତ୍ୟ ଘଟଣା । କୌଣସି ବୋର୍ଡର ଯେ କୌଣସି ମେମୂର ବା ଏପରି କି ସମୁଖ ଚେଷ୍ଟାରମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଯଦି ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ବହୁ ଥବ, ତେବେ ସେ ବହୁ ନିଷ୍ଠାତିତ ହୋଇଥାଏ । ତାହାର ଅପରାଧ ବୋଲି କେହି ଧରେ ନା । ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ବୋର୍ଡରେ ଥଳନେବେଳେ ମୋ ବହୁ ପାଠ୍ୟସ୍ତ୍ରକ ଭବରେ ସେହିପରି ବର୍ଣ୍ଣଯାଇଛି । କେବଳ ସମୁକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତର ଅଳେଚିତ ହେଲନେବେଳେ ସମୁକ୍ତ ମେମୂର-ଲେଖକ ବା ଚେଷ୍ଟାରମାନ ହୀଡ଼ ଗୁଣ୍ୟାନ୍ତି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଆମ ନିଷ୍ଠାଚନ-କମିଟି, ପ୍ରସ୍ତର ନିଷ୍ଠାଚନ କଲବେଳେ ମୁଁ ଦୁଇଦିନଯାକ ଆଦୌ ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥିଲ । ତେଣୁ ମୋର ଅପରାଧ ଏପରି ଗୁରୁତର ହୋଇ ଉଠିଲା କିପରି ? ଏଇ ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋର ବହୁବର୍ଷର ଅଭିଜାତ ।

ମହୀ—ମତେ ଏକଥା କଣା ନ ଥିଲ ।

ମୁଁ—ଆପଣ ରେନ୍‌ସ୍କ୍ରୀର ବା ଲ୍ଲାଇସ୍‌ର୍‌ନ୍‌ପେଲଗଢ଼ୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝନ୍ତି ।

ମହୀ—ଆଜ୍ଞା ବୁଝିବ । କିନ୍ତୁ କମିଟି ଯେଉଁ ତାଲିକା ଦେଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ଆପଣ ବହୁତ ଅଦଳ ବଦଳ କରିଛନ୍ତି ।

ମୁଁ—‘ବହୁତ’ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଜାଗାରେ ଓ ତାହାର ଯଥାର୍ଥତା ଯୋଗୁଁ । ଆପଣ ଆଣନ୍ତୁ ଫାଇଲ୍ । ମୁଁ ଦେଖାଇ ଦେବି ।

(ନୋଟ୍—ବହୁ କଣାହେଲ ବେଳକୁ, କମିଟି-ନିଷ୍ଠାତିତ କେତେଣ୍ଟ ବହୁ ବଜାରରେ ନ ମିଳିବାରୁ ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ୟ ବହୁ କଣିବାକୁ ଅଫିସରୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲା ଓ ବର୍ଣ୍ଣଯାଇଥିବା ମୋର ଓ ମହାତାବଙ୍କର ଏକ ଏକ ପ୍ରସ୍ତର କମିଟି-ନିର୍ଦ୍ଦେଶ-୪୫୩୨ାକୁ ଏକାବେଳକେ ଅଧା କରି ଦେଇ ସେହି ଟଙ୍କାରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ମି.ଦାସଙ୍କ ଜୀବନୀ ଅଧିକ ଫଣ୍ଡାରେ କଣିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲା) ।

ମହୀ—ଫାଇଲ୍ ଏଠେ ନାହିଁ ।

..

ମୁଁ—କିନ୍ତୁ ସବୁ ସହେ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଟଙ୍କା ପ୍ରଶ୍ନ କରିନି, ଅଥବା ହଜାର ଟଙ୍କାର ଅଧିକା ବହୁ ଯୋଗାଇଛି ଓ ସଫୋଟ୍‌କ୍ଲୃଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତର ବାହୁ ଯୋଗାଇଛି । ଦୃଢ଼ ନଅମାସ ଭିତରେ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ବାରଣ୍ଣେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପ୍ରକାଶ କରାଇଛି, ଯାହାକି ପୂର୍ବେ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ଦଶବର୍ଷ ଆମ୍ବୁଧ ଭିତରେ କେବେ ହୋଇନଥିଲା । କେବଳମାତ୍ର ‘ପ୍ରସେଡ୍ୟୁଲ ଏରର’ ପାଇଁ ଆପଣ ଗୁରୁପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ମୋ ଉପରେ ଲଦିଦେଲେ, ଠିକ୍ ଯେଉଁ ପ୍ରସିଡ୍ୟୁଲ୍ ଭୂଲ୍ କରି ମଧ୍ୟ ମୋର ପୂର୍ବ ସବୁ ଅଫିସର କାମ କରିଯାଇଛନ୍ତି ଓ କେହି ସେଥିପାଇଁ ଦଣ୍ଡିତ ନ ହେଲା ଯାଇଲେ, ମତେ ଆପଣ ଗୁରୁଟି ଦଣ୍ଡର ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରାଇଛନ୍ତି, କିପରି ?

ମହୀ—ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ଆମକୁ ଆକ୍ସନ ନେବାକୁ ହେବ, ବ୍ୟକ୍ତିନବିଶେଷରେ ।

ମୁଁ—ଉଲ କଥା । କିନ୍ତୁ ତାହା କ'ଣ ମୋରେ ଆଗ୍ରହ ହେବ ?

ମହୀ—ଯାହା ପୁଷ୍ଟ ଦକ୍ଷିଣାଧିକ, ବର୍ତ୍ତମାନର ସର୍କାର ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟାଲ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ ଆକ୍ସନ ନେବାପାଇଁ ବାଧ ହେଲେ ।

ମୁଁ—ଦେଖନ୍ତୁ, ପ୍ରିନ୍ସପଳ ଭାବରେ ମୁଁ ବେଶ ସୁଖରେ ଥିଲି । ସାତ-ଆଠ ବର୍ଷ' ଗୋଟିଏ କଲେଜକୁ ସେପରି ଚଲାଇବାର କଥା ସେପରି ଚଲାଇଥିଲି । ସେଠୁ ଆପଣଙ୍କ ଶାସନ ମତେ ତଡ଼ିଲେ କାହିଁକି, କହୁ ପାରିବେ କି ? କାହିଁକି ମତେ ଏ ଜାଗାଳରେ ଆଣି ପକେଇଲେ ?

ମହୀ—ଆପଣଙ୍କ ସମୂଲସୁର କଲେଜକୁ ଆଣିବା ଏକ ମସ୍ତ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ।

ମୁଁ—ଆପଣମାନେ ଭୁଲ୍ କରି ଯାଉଥିବେ, ତାର କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଭୁଲ୍ ଉପରେ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଶ ଆକ୍ସନ ।

ମହୀ—ମୁଁ ତ ସେତେବେଳେ ନ ଥିଲି । ତେଣୁ ଯାହା ଦକ୍ଷିଧଳ, ତାହା ପାଇଁ ମୁଁ ଦାସୀ ରୁହେ ।

ମୁଁ—ମତେ ଆପଣ କୌଣସି ଏକ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍ସପଳ କରି ହେଲେ ଫେର୍ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତିର । କଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସପଳ ଭାବରେ ତ ମୋ ସପର୍କରେ ଆପଣଙ୍କର କହୁବାର କିଛି ନାହିଁ ।

ମହୀ—ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ସ୍କ୍ଵିର କରିଛୁ ଯେ, ଆପଣଙ୍କ କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଶୀର୍ଷ ଦାସିତ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ—ଦିଶ ଇନ୍ ଆବିଷ୍ଟାର (ଏହା ସୌର ବିଶ୍ୱର) । ଆଉଲଟ ସୋସାଲ୍ ଏଡ୍ରିକେଶନ ଅଫ୍ସର ଭାବରେ ମୋର ଦାସିତ ମୁଁ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଭୁଲେଇଛି କି ନାହିଁ, ତାହାର ବିଶ୍ୱର ହେଉ । ବାଜା ସବୁ କଥା ଅବାନ୍ତର । ଗୋଟିଏ ତଥାକଥିତ ପ୍ରସେତ୍ୟବଳ ଏରର ପାଇଁ ଓ୍ଯାପ୍ଟିଂ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶାପ୍ତ ଦିଆଯିବାର ନୁହେଁ ।

ମହୀ—ଗର୍ଭମେଣ୍ଟ ଯାହା ଡିସାଇନ୍ କରିଛୁ, ତାହା ଆପଣଙ୍କ ମାନିବାକୁ ହେବ ।

ଜଣେ ମହାମାନ୍ୟ, ମହୀଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ଏକ କର୍ମବୁଝର ସ୍ଥା ଉପରେ ଆଉ କି ଉଭର ଥାଇପାରେ ? ପ୍ରସେତ୍ୟବଳ ଏରର ବା ଡି. ପି. ଆଇକନ ଦସ୍ତଖତ ନ ନେବାର ଅନୁମିତତା ଦେଖାଇ ଗୁରି ବୁଢ଼ିଟା ଦଶ୍ତବିଧାନ କରିବା ଏକ ଯୋର ପ୍ରତାରଣାମୂଳକ ଅଭିଯୋଗ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ହୋଇ ପାରେ କି ? (ଏ ସପର୍କରେ 'ଦୟାଗୁରୁ ଦି ଅବସ୍ଥା' ଶୀର୍ଷକ ପରିଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟବ୍ୟ) ।

ଆମର ସୁଯୁକ ନିଷାଚନକୁ ଆଳ କରି ଗଡ଼ନାୟକ ଓ ମୋ ଉପରେ, ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦଶ୍ତବିଧାନ କରଗଲ ।

୧—ଯେଉଁ କେତେ ଅଣା, ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ପୁସ୍ତକର ଦାମ ବାବତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦ୍ୱାରାଯାଇଥିଲ, ଦ୍ୱାବ କରି, ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍ କରି ନେଇଥିବା ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ଦାମ୍ ରୁ ତାହା ତାଙ୍କଠାରୁ ଫେରଇ ନିଅଗଲ ।

୨—ମଁ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କର ଉପରିଷ୍ଠ କରିବୁଗା ଥିଲେହେଁ ଓ ପ୍ରୋତ୍ସମ୍ ଅନ୍ତିଷ୍ଠର ଭାବରେ ତାଙ୍କ କାମରେ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ବୋଲି ଡି. ପି. ଆଇ.କି କନ୍‌ପିଭେନ୍‌ସିଆଲ ଲେଖି ଜଣାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ନ ନେଇ ଓ ବିନା ଏକସାମ୍ପ୍ଲାନେଶନ ବା ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ବୁନିଚିରୁ ବାହାର କରି ଦ୍ୱାରାଗଲ ।

୩—ମତେ, ମୋଠାରୁ ଜୁନୀୟର, ଏକ ପ୍ରିନ୍‌ସପଲ ତଳେ କାମ କରିବାର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରାଗଲ, ଯଦିଏ ମାତ୍ର ୮ ମାସ ପୁଷ୍ଟେ ମୁଁ ସାତ-ଆୟ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଫାଷ୍ଟ ଗ୍ରେଡ୍ କଲେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟାତିର ସହିତ ଚଳେଇ ଆସିଥିଲି ।

୪—ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରସାଦ ସମ୍ବଲପୁରରୁ ବଦଳି କଲିବେଲେ ମତେ ଡି. ପି. ଅଇ ଗ୍ରେଡ୍ ଦିଗେ ସଗେ ଦେବାପାଇଁ ଯାହା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଯାହାପାଇଁ ସେ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ (ଦେଖ, ପରିଶିଷ୍ଟ) ଓ ଯାହାର ସାଙ୍କେତିକ ମତେ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲ, ତାକୁ ମହୀ ପାଣିଗ୍ରାସିଙ୍ଗ, ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ମହୀ ଗ୍ରା ରଧାନାଥ ରଥଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧରକୁ ମଧ୍ୟ ଖାର୍ଜ କରି, କାଟିଦେଲେ ବୋଲି ଶୁଣିଲି ।

୫—ସର୍କାର ନେଇଥିବା ମୋ ବହୁ ବାବତରେ ଯାହା ମୋର ପରିଶରଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ (ରଦ୍ୟାଳୁଟି) ସର୍କାରଙ୍କ ତାହା ମଧ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେବାର ମତେ ଆଦେଶ ହେଲା ।

ଯେପରି ପୁଷ୍ଟେ କହିଛୁ ଓ ମୋର ଯେତେବୁର ମନେ ହେଉଛି, ମହୀଙ୍କ ଦେଖା କରିବାର ମୋ ପଞ୍ଚରୁ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଥିଲ, ମୋର ବାରିପଦା କଲେଇକୁ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରିନ୍‌ସପଲଙ୍କ ତଳେ ଅଧ୍ୟତ୍ମ କରିବୁଗଲି ।

କିନ୍ତୁ କଥାବାର୍ତ୍ତୀ ଏପରି ହେଲ ଯେ, ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଷୟଟି ହିଁ ମୁଁ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଗଲି । ମହୀଙ୍କ ଠିକ୍ ଏହି ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେ ଭାବରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିବାର ବା ଏ ଦିଗରେ ସେ ହୁଁ-ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କହିଥିବାର ମୋର ଆଦୌ ମନେ ପଡ଼ୁନି ।

ମହୀଙ୍କ ଚାଲେଞ୍ଜ୍ ।

ଯାହାହେଉ, ସେ ଦିନର ସେହି ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ଶେଷ ହେବାକୁ ଆସିଲା । ମହୀ କେଉଁଥାବେ ଯିବାକୁ ଛାଟିଲେ । ମୁଁ ବି ଠିଆ ହେଲା ।

ଶେଷ ବାକ୍ୟରେ ମୁଁ ମହୀ ଗ୍ରା ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାସଙ୍କି ଏଇ କଥା କହୁ (ରଂଗଜିରେ) ବିଦାୟ କେଲି—

“ଦେଖନ୍ତୁ ମହାଶୟ, ଆପଣ ଗୋଟିଏ ହାଇକୋଟ୍‌ର ଏକ୍-ସିଙ୍ଗ-କଷ୍ଟ ସି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ରଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷାମହୀ । ଆପଣ ମୋ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ଓ ଜୟନ୍ତିର

‘ଗାଡ଼ିସ୍ବାନ’ (ଅଭିଭବକ) ଓ ‘ନଷ୍ଟୋଡ଼ିଆନ’ (ରଷ୍ଟକ) ବତ୍ରିମାନ୍ । ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ନ୍ୟାୟ ବିଶ୍ୱର ହିଁ ଆଶାକରେ । ମୋର ଅପରାଧ ଦୀମାନ୍ ବୋଲି ଆପଣ ନିଜେ ସ୍ଵୀକାର କରୁଛନ୍ତି । ଅଥବା ତାକୁର ନେଇ ଏପରି ହରା! କରି ହୋଇଛି, ସେପରିକି ମୁଁ କିଛି ଗୋଟାଏ ମାରସ୍ତକ ଅପରାଧ କରିପକାରିଛି । ଗତ ବୁଦ୍ଧିମାସ ହେଲା, ମହାଶୟ, ଏଇ କୁସ୍ତି ଅପପ୍ରଗର ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଲୁହ ନ କାନ୍ଦି ରହି ହିଁ କାନ୍ଦୁଛି । ଆପଣ ଅଧୂନା କ୍ଷମତାପଦ୍ମ, ତେଣୁ ମତେ କଣ୍ଠ ଦେଇପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ଜଗତରେ ସଦି ଦୀଶର ବୋଲି ଜଣେ କିଏ ଥାଏ ଏବଂ ଏ ସୃଷ୍ଟି ସଦି ନାତଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥାଏ, ତାହାହେଲେ, ମୋର ଦୁଇ ବିଶ୍ୱାସ, କେହି ଲୋକ, କେବେହେଲେ ଓ କେହିଠାରେ ହେଲେ ମୋର ନିରପରାଧ ଅଣ୍ଟୁର ଉଦ୍‌ଦିର ଦେବ ।”

ନିରପରାଧ ଅଣ୍ଟୁର ଉଦ୍‌ଦିର ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମିଳିଆୟ ନାହିଁ କି ? ତାହାହିଁ ବୋଧହୃଦୟ ଏହି ସତକାମୀ ସମାରର ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଏକମାତ୍ର ଆଶାର ଦିନ୍ଦୁତି । ସେ ବିଶ୍ୱାସିକାର ଏପରି ସହସ୍ରା ଅବସାନ ପଟିବ,—ସେତେବେଳେ ଏହା କଳିନାଶକ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେପରି ମଧ୍ୟ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସଟେ ଓ ସେହି ହେବୁ ବୋଧହୃଦୟ ମନୁଷ୍ୟ ବହୁପାରୁଛି ଏ ଧରରେ ।

ସବୁ ପୁରୁତକ ପରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ପାଣିଶାସ୍ତ୍ର କୌଣସି କଥାର ପୁନର୍ବିଶ୍ୱର କରି ନ ଥିଲେ । ବରାବର ସେ ଧରଥାନ୍ତି ଯେ, ଅର୍ଥରମ ମସ୍ତକ କଥାରତ୍ତି ଆଉଟ୍ (ଆଦେଶ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ପାଲିତ ହେବ) । ମୋର ବୋଧ ହେଲା, ସେପରି ତାଙ୍କର ଭାବ ଆଶଙ୍କା ଥିଲ ଯେ, ମୁଁ ସର୍କାରୀ ଆଦେଶକୁ ଫାଙ୍କି ଦେଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବୁଲିପିବି; କାରଣ ସେତେବେଳକୁ ଉଜଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ସାଇକୋପିଡ଼ିଆ ଯୋଜନାର ତତ୍ତ୍ଵ ଅନ୍ତିଷ୍ଠର ଭାବରେ ମତେ ଆପଏଣ୍ଟୁ କରି ପାରିଥିଲେ । ମୁଁ ଛୁଟି ପରେ ଛୁଟି ନେଇ ଦରେ ହିଁ ରହିଲି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ, ପରେ ଏକ ଆନସି କ ସାକ୍ଷାତରେ ମତେ କହିଲେ ଯେ, ମୁଁ ଯାଏଁ ବାରପଦାରେ ଜନନ୍ କରିବାର ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ବରୂପ ଖାଲି ଦସଖନ୍ତି ଦେଇ ସେପରି ଆସେ, ସର୍କାରୀ ଆଦେଶର ସମ୍ବାନ୍ଦ ରହି ।

ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଚନର ମୂଲ୍ୟ ।

କଥାଟା ମତେ ଷଣ୍ଠ କଲ । ମୁଁ ବାରିପଦା ଗଲି ଓ ଫେରିଲି । ଆସି, ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେଖାକଲି । ମନ୍ତ୍ରୀ ସେଥିରେ ବେଶ ଖସି ହେବାର ଦେଖିଲି । ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଏଥର ସାଷାତ୍ ବେଳେ, ତାଙ୍କ ଭୁବନେଶ୍ୱର ବାସରବନରେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରକା ହୋଯାଇଷ୍ଟ ନେତା ଶ୍ରୀପୁନ୍ତ୍ର ଦିଶାମଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ କିପରି ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ।

ଶୁଣ୍ଟିଆଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତରେହିଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ଭିତରେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କହିଥିଲି—

‘ମହାଶୟଦ, ଆପଣ ମୋ ପ୍ରତି ବହୁ ଅନ୍ୟାୟ କରିଛନ୍ତି । ଯାହାହେଉ, ଆପଣଙ୍କ କହିବାନୁସାରେ ଆପଣଙ୍କର ଅଦେଶ ମାନିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଗୋଟାଏ ହେଲେ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିକାର କରନ୍ତି । ମୋର ଡି. ପି. ଆଇ. ଗ୍ରେଟ୍ ମତେ ଜଣେ ଡି. ପି. ଆଇ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଦେଇଥିଲେ (ପରଶିଷ୍ଟ ଦେଖ) ଓ ସର୍କାର ତାହା ସାଙ୍ଗସନ୍ କରିଥିଲେ । ତାହା ମତେ ଜଣେଇ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଅଥବା ଆପଣ ତାକୁ ରେଖ ଦେଲେ । ଏହାହି ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ହେଉଛି କିଷ୍ଟରତମ ଆୟାତ ମୋ ପ୍ରତି । (unkindest cut of all)”

ମନ୍ତ୍ରୀ, ବାଆଁରେଇ କହିଲେ—“ମୁଁ ତ ଦସଖତ୍ ଦେଇ ନି, ଆପଣ ତଥରେ ପାଇ ନାହାନ୍ତି, ଆପଣ ପାଇଲେ ବୋଲି ଧର ନେଉଛନ୍ତି କିପରି ? ତା’ପରେ, ଆମେ ସ୍ତିର କଲୁ ଯେ, ଆଡ଼ଳ୍‌ଟ ଯୋସାଳ ଏତ୍ତକେଣଳ ପୋଷକୁ ଡି. ଡି.ପ. ଆଇ. ଗ୍ରେଟ୍ ଦିଆଯିବାନି, ଆପଣ ପାଇବେ କିପରି ?”

ମୁଁ—‘ପୋଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତ ପାଇପାରେ ?”

ମନ୍ତ୍ରୀ—“ଆଜ୍ଞା ହେଉ, ସବୁ ତ ସରିଲା । ଆପଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଯାଆନ୍ତି । ସେଇଠୁ ଲେଖିଲେ ଆପଣଙ୍କ ଦିଲାଟା ଜନ୍ମିମେଘ ଦେଇଦେବି ।”

ମୁଁ—“ସ୍ତିର ଏକଥା ତା’ ହେଲେ ?”

ମନ୍ତ୍ରୀ—“ମୁଁ ତ କହୁଛୁ ।”

ମୁଁ—“ଆପଣ ମନ୍ତ୍ରୀ । ଆପଣଙ୍କ କହିବାଇ ତ ଅର୍ଥର ।

ଆଜି ବି ନିଶାମଣି ବାବୁକୁ ଏକଥା କେହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିପାରନ୍ତି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜନ୍ମ କରିବାର କେତେ ମାସ ପରେ ନିଜ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ଉର୍ଦ୍ଦେଶ କର ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ରିପ୍ରେଜେଣ୍ଟେସନ୍ ଦେଲି । ପିଟିହନ୍‌ର ଭୂରନ୍ତ ଓ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଉଦ୍ଦିର ଗୁଲି ଆସିଲା—‘ରିଜେକ୍ଟେସନ୍’ ।

ମୁଁ ପ୍ରମୁଖ ହେଲି । ପ୍ରମୁଖ ହେଲି ଆର୍ଥିକ ଲଭ ଯାହା ଆଶା କରୁଥିଲି, ତାହା ନ ପାଇବାରେ ସେତେ ନୁହେଁ—ସେତେ ପ୍ରକୃତରେ, ଜଣେ ଏକ୍ସା-ଚିପ ଜନ୍ମିଷ ଓ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ପାହ୍ୟା ଲୋକର, ଜଣେ ଏମ୍. ଏଲ. ଏ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜନୈତିକ ନେତା ପାହ୍ୟା ଲୋକର ରିପ୍ରେସନ୍ ରେ ହିଁ, ପ୍ରଦର୍ଶ ବଚନ, ଏପରି ଲଘୁଭାବରେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କ ଓ ଅର୍ଥପୂନ ହୋଇଯିବାରେ ।

ରିପ୍ରେସନ୍ ଲଗାମ ଓ ଗୁଣାମ ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ଯେଉଁ ବହୁସବୁ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷା ଭାବରେ ସର୍କାର କଣିଥିଲେ । ସେ ସବୁର ରିପ୍ରେସନ୍ ସରକାରଙ୍କ ଦେଇ ଦେବାର ଦାମ ବିବୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ବରାବର

ପ୍ରତିବାଦ କର ଦେଉ ନ ଥିବାରୁ ମହୀ ବା ଡି. ପି.ଆଇ. ମୋର କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅଟକାଇ ତ ରଖିଥିଲେ (ପରିଶିଷ୍ଟ ଦେଖ), ଏହା ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସପରିଶ୍ଵାନ ପ୍ରସଂଗ ମୋର ପୁଷ୍ଟ—ଗଡ଼ଜାତରେ ବୁକିରିଷାପକ୍ଷ ସ୍ବାରଳ୍ଭ ବିଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର-କ୍ଷେତ୍ର ଲେଖାଗଲ, ମୋ ଦରମାରୁ ରସ୍ତାଲ୍ଟି କାହିଁ ନେବାକୁ । ମୁଁ ଦୁଇ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର କାହା କଲେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ମୁଁ ଲାଦି ବୁଲିଥାଏ ।

ଶେଷରେ ମୋର ସବୁକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ଚିତ୍ର ସେହେଠାପା ମି. ଶିବରମଙ୍ଗ ନିକଟକୁ ମୁଁ ଏକ ପିଟିଷଳ୍ ଦେଲ୍ ଯେ, ସର୍କାର ମୋର ରସ୍ତାଲ୍ଟି ଦାଖା କରିବା ଅନ୍ୟାୟ କି ନାହିଁ ତାହା ସେ ବିଶ୍ୱର କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଜାଣେ ନା ଅନୁଶୀଳରେ କି ଏହିଲୁ: କିନ୍ତୁ ମହୀ ମହାଶୟ ହଠାତ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋର କାମ ‘ଅସନ୍ନୋଷ ଜନକ’ ବୋଲି ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଆସନ୍ତ କରି ମତେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପରି ସର୍କାର ବୁକିରିବୁ ‘ର-କଳ୍’ ବା ଫେରାଇ ନେବାର ଉଦ୍‌ଦେଖାଗ କଲେ, ସେପରି କି ନିଜର କରସ୍ତାତ୍ତ୍ଵରେ ସୁଣି ପାଇ ଉଦାର ଏକସ-ଚିତ୍ର ଜନ୍ମେସ୍ ତାଙ୍କର ପେଟ ପୁରାଇ ମୋ ଉପରେ ଆଇର ଅଭ୍ୟାସର କରିପାରିବେ ।

ଏଇପରି ଅବସ୍ଥାରେ ୨୮, ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯୫୫ ରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ସରକାର ବୁକିଶ୍ରୁତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବାର ଦେବ ବର୍ଷ ପରେ) ମୁଁ ଏକ ଚିତ୍ରପ୍ରଦର୍ଶନ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି, କଟକର ନାଶା-ସେବା-ସମ୍ବନ୍ଧନକୁ । ମହୀ ଶ୍ରୀପାଣିଗ୍ରାମ ସେ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଶୋଳିଥିଲେ । ଆମେ ସବୁ ଘର ଉଚରେ ଚତୁର୍ଦେଶ୍ୱର, ମହୀ ମତେ ଏକ ନିର୍ଜନ କୋଣକୁ ଡକାଇ ସେଇ ରସ୍ତାଲ୍ଟି ବାବଦରେ ମତେ ଦ୍ୟକ୍ଷିଗତ ଭାବରେ ଧମକାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମହୀ କହୁଲେ—ମୁଁ ଶୁଣନ୍ତି, ଆପଣ ସେ ରସ୍ତାଲ୍ଟି ବାବଦରେ କୋଟ୍କୁ ଦେବାକୁ ଭାବୁଛନ୍ତି ।

ମୁଁ—ହଁ, କେହି କେହି ପରମର୍ଶ ଦେଉଛନ୍ତି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ କରନି ଏହାଏଁ ।

ମହୀ—ଦେଖନ୍ତି, ଆପଣ ତାହା ଶୀଘ୍ର ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି, ନଚେତ୍ତି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏଥର ଏପରି ଆକ୍ରମନ ନେବି ଯେ, ମୁସିମରେ ଆପଣଙ୍କ କେହି ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ନଥିବ । ଆପଣଙ୍କ ଆମେ ର-କଳ କରି ଆଣିବୁ, ସ୍ଵପ୍ନେ କରିବୁ, ଭୟ-ଗୁର୍ର କରିବୁ, ଭିମ୍ବିଷ କରିବୁ । କେହି ପିଠିରେ ପଡ଼ିବାକୁ ନଥିବ, ସେତେବେଳେ ।

ମୁଁ—ଏସବୁ ଆପଣ କରିପାରନ୍ତି । କାରଣ ପାଞ୍ଚଭାରତେ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବରାବର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଆସିଛି ଯେ, ମୋର ରସ୍ତାଲ୍ଟି ଆପଣ ଜବଦଦ୍ଦୁ ନେଇଯିବା ଯୋର ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଆଜି ବି ସେଇ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛି । ଏହା ସରକାରର ଟଙ୍କା ନୁହେଁ । ସର୍କାରର ଏକ ପଇସା ମୁଁ ଶର୍ଣ୍ଣ କରନି । ପବିଲିଶର୍ ବହୁ ଦେଲ୍,

କମିଟି ବାହୁଲେ, ସର୍କାର ବହୁ କିଣିନେଲେ ଓ ପବ୍ଲିଶର ଟଙ୍କା ନେଇଗଲ ସର୍କାରଠା । ଜଣେ ଲେଖକର ବହୁଯାକ କିଣି ଓ ରଖି, ଓ ବହୁ ସପ୍ଲାୟାର ପବ୍ଲିଶରକୁ ଟଙ୍କା ଫେମେଣ୍ଟ କରିପାରି ଲେଖକର ରସାଲ୍‌ଟି ତାହାଠାରୁ ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇନେବା ଯୋର ଅନ୍ୟାୟ ନୁହେଁ କି ? ଲେଖକ ତ ସର୍କାରଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଟଙ୍କା ନେଇନାହିଁ, ଦେବ କିପରି ?

ମରୀ— ଏଠି ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଆଉ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେ । ସୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କରୁଛୁ ଆପଣ କେନ୍ଦ୍ରସରକାରରୁ ପାଉଥିବା ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଆଡ଼କୁ ଏ ଟଙ୍କାଠାକୁ ଆଡ଼କୁଷ୍ଟ କରିଦିଅନ୍ତି । ନବେତ୍ର ମଜଳ ହେବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ— ହଉ, ମୁଁ ପୁଣି ବିରୂର କରେ ।

ଏହା କହୁ ମରୀଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଲି । ଗୋଟାଏ ହାଇକୋର୍ଟର ଏକସ୍-ଚିପ୍ଟ ଜନ୍ମିସ୍, ପର୍ବତୀ ଏବେ ଗୋଟାଏ ରସ୍ତର ଶିକ୍ଷା-ମରୀ, ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ ଯୁଗାନରେ, ଭାଙ୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଟଙ୍କା ମୁଁ ଯେପରି ନେଇ ଖାଇଯାଇ ଦେଉନି ଓ ସେହି କାରଣରୁ ସେ ଟଙ୍କା ସେ ଫେରିବା ପାଇଁ ମତେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କିପରି ଧମକ ଦେଉଛନ୍ତି, ଦେଖ, ମୋର ଦେଶବାସୀ ! ମୋର ରସାଲ୍‌ଟି ଥିଲା ମାତ୍ର ଛ'ଣ ଟଙ୍କା, ଯେ କୌଣସି ଦିନ ମୁଁ ଦେଇପାରିଥାନ୍ତି । ପୁଣି ମୁଁ ସରକାର କର୍ମଚାରୀ । ମୋର ପେନସନ୍. ଗ୍ରାନ୍‌ସ୍ଟିଟି, ପ୍ରୋଭିଡେଣ୍ସ୍ ଫଣ୍ଡ୍ ବାବତରେ ସେତେବେଳେ ସର୍କାରଙ୍କ ନିକଟରେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ଗଛୁଁ ତ ଥିଲ । ଗୋଟିଏ ସରକାର କର୍ମଚାରୀ ଭାର ଦେୟ ନ ଦେଇ ସର୍କାରଠାରୁ କିପରି ପଳାଇଯିବି, ମୁଁ ତ ଭାବ ପାରୁନ । କିନ୍ତୁ ଦେଖ, ଏ ଜଣେ ଏକସ୍-ଚିପ୍ଟ ଜନ୍ମିସ୍ ଓ ମରୀ ହୋଇ ବିବଦ୍ଧମାନ ମାତ୍ର ଛ'ଣ ଟଙ୍କା ପାଇଁ କାରୁଳି ମହାଜନ ପରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମୋ ପଛେ ପଛେ କିପରି ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି । କି ରହସ୍ୟ ଥାଇପାରେ ସ୍ଥା ପଛରେ ?

ମରୀଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଏଇପରି ଭାବୁଛି ଆକାଶ-ପାତାଳ, ଏଇ ସମୟରେ ସେଠାରେ ଥିବା ଉକଳପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୂର ଦେଖୁ (ଜଣେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀ, ଆଉ ଜଣେ ପ୍ରଣ୍ୟାତ ଜନସେବକ) ଆସି ମୋ ସାଥରେ ମିଶିଲେ ଓ ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ ଜାଣିବାକୁ ଗୁଡ଼ିଲେ, ମରୀ ମତେ କି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦେଖାଉଥିଲେ । ମୁଁ ସବୁ କଥା କହିଲି । ସେ ଦୂରେଁ ଏକ ସ୍ଵରରେ ଦୂରନ୍ତ ଉପଦେଶ ଦେଲେ—“କିନ୍ତୁ ନ ବିରୂର ଟଙ୍କାଠା ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି, ସତରେ ଆପଣଙ୍କୁ କେହି ପାଣିଭାସ୍ତା-ଦୌର୍ଯ୍ୟରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେନି । ଏ ଲୋକର ପ୍ରତାପ ଏ କଣି ଅଣ୍ଟେ ।” ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅର୍ଥମାତ୍ରବିଦ୍ରୁ ଓ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀ ବଂଧୁ ମଧ୍ୟ କହିଲେ—“ଆମେ ଲୋଅର ମିଡଲ କ୍ଲ୍ଯାସ (ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ)ର ଲୋକ । ଗୁକିର ଛଡ଼ା ଆମର ଗଢ଼

ନାହିଁ । ଶୁକ୍ଳରେ ରହିବ, ଆଉ ବସ୍ତୁ (ପ୍ରଭୁ) ସାଥରେ ଲଢ଼ିବ, ସ୍ଵା ତ ହୋଇ ନ ପାରେ । କେତେଦିନ ଆଉ ଆପଣ ଲଢ଼ିବେ ? ଥଙ୍କୁ ଅପ୍ରକଟିତ ଫାମିଲି । (ନିଜ ପରିବାର କଥା ଶବ୍ଦରୁ) । କିନ୍ତୁ ଆଉ ନ ବିଶୁର ଟଙ୍କାଟା ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି । ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରଗ୍ରହ ଏଠି ନାହିଁ । ଦିନଦ୍ରି ଲୋକକୁ ବହୁ ଅନ୍ୟାୟ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହୁଏ ।”

ପ୍ରଚୂର—କମନ୍‌ସେନ୍‌ସ—ବହୁନ—କରୁଥିବା ଅର୍ଥନ୍ତବିଦ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କଥା ଗଣ୍ଡର ଭବରେ ଯେତିଲ ମନକୁ । ଦୁଇ ଦିନ କାଳ ଅହରହ ତାହା ଭବିଲି । ତୁମ୍ଭୁ ଦିନ ସ୍ତିର କଲି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ କାମ କରିବାକୁ ।

୧୯୯, ପହଲ ଏପ୍ରିଲରେ ତେଣୁ ସେତିନ ନାରୀ ସେବାସମ୍ବନ୍ଧ ସଦକରେ ଶିକ୍ଷା-ମହୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଶାସନଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ମୋର ଦେସୁ ରମ୍ଭାଲ୍‌ଟି ଓ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଉତ୍ତରେ ଆଡ଼ିନ୍‌ଷ୍ଟମେଷ୍ଟ୍ ପାଇଁ ବଜି ଅଛି କହି ଏକ ପତ୍ର ଲେଖିଦେଲି !

ଶି-କଲ୍-ରବ ।

କିନ୍ତୁ ଇହି ମଧ୍ୟରେ, ମହୀ ପାଣିଶାସନ ମତେ ବିଶ୍ଵ-ବିଦ୍ୟାଲୟରୁ ସରକାରୀ ସମ୍ପାଦକୁ ପୁଣି ନେଇଯିବାର କେବଳ ଧମକ ଦେଇ ନଥିଲେ, ବ୍ୟବସା କାମ ଆଗମ୍ବନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୯୯, ଏପ୍ରିଲ ୧୧ ତାରିଖ ଓଡ଼ିଶା ଅସେମ୍ବର୍‌ରେ ମୋର ଏହାରି-କଲ୍ ଉପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନାଭର ହୋଇଥିଲା—

୧୦୮—ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର—ଶିକ୍ଷା-ମହୀ କହୁବେ କି,

(ଆ) ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆର ମୁଖ୍ୟ ସପାଦକଙ୍କ କେଉଁ ସରତରେ ଗୋଟିଏ କର୍ମ ସପାଦନ ପାଇଁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଲୟରୁ ନିଆ ଯାଇଥିଲା ଓ କେଉଁ କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ହଠାତ୍ ସେଠାରୁ ଅପସାରିତ କରାଯାଉଛି ଓ କେଉଁ କାମରେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ନିୟନ୍ତ୍ରି କରାଯିବ ?

ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଶାସନ୍ (ମହୀ)—ସରକାର ବିଶୁରିଲେ ଯେ, ଉକ୍ତର ମାନସିଂହଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଭବରେ ଉତ୍ତରମତର କାମ ଆଦ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବ । ତେଣୁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଲୟରୁ ସର୍କାର ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ଯେ, ଉକ୍ତର ମାନସିଂହଙ୍କଠା ସେ ସର୍କାରୀ ସମ୍ପାଦକୁ ଫେରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ୧୯୯୯ ଜୁନ୍‌ରୁ ଉକ୍ତର ମାନସିଂହଙ୍କଠା ସର୍କାରୀ ସମ୍ପାଦକୁ ଫେରାଇ ଦେବାପାଇଁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଲୟ ବଜି ହୋଇଛନ୍ତି । ଉକ୍ତର ମାନସିଂହଙ୍କଠା ଏକ କଲେଜର ପ୍ରିନ୍‌ସପାଲ୍, ରଂରେଜିର ରତ୍ନର ବା ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ଅନ୍ତିଷ୍ଠର କରାଯିବ ।

ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର—ସରକାର ତାଙ୍କ ଜାଗାରେ ଆଉ କାହାକୁ ପ୍ରାପିତ କରିବାର ବିଶୁରିଛନ୍ତି କି ?

ଶ୍ରୀ ନିଜରାଜ ପାଣିଗାସ୍—ସେ କଥା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଠିକ୍ କରିବ । ସର୍କାର-
କର ତାହା ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ନୁହେଁ ।

ଶ୍ରୀ ନିଜଯାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର—ଉକ୍ତର ମାନସିଂହଙ୍କୁ ପୁଣି ସରକାରୀ ସମ୍ମାନୁ
ଫେରଇ ଅଣ୍ଣିବାର କାରଣ କଣ ?

ଶ୍ରୀ ନିଜରାଜ ପାଣିଗାସ୍—ମୁଁ ଆଗରୁ କହୁଛ ଯେ, ତାଙ୍କଠାରୁ ଆମେ ଏପରି
ଭବରେ ଉତ୍ତମତର ଉପଯୋଗିତା ପାଇବା । ଆମକୁ ରିପୋଟ୍ ମିଲିଛି ଯେ, ବିଶ୍ୱ-
ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ତାଙ୍କର କାମ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭବରେ କରୁନାହାନ୍ତି ।

ମୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଜଳସାରରେ, ମୋ ପଇରେ ଏପରି ଯେ ଏକ ଗୁଡ଼ ପଢ଼ିଯାଇ
ଗୁଲିଆଏ, ତାହାର ଏକ ବିନ୍ଦୁ ହେଲେ ମତେ ସେତେବେଳେ ଜଣା ନ ଥାଏ । କାରଣ
୧୯୫୮, ଉତ୍ସେମ୍ବର ୧୩ ତାରିଖରେ, ଉକ୍ତଲ-ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କଲ୍ପେକେନନ୍ଦ
ଭାଷ୍ୱବରେ ଉକ୍ତଲ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଇସ୍‌ଗୁନ୍ଡେଲର୍ ଉକ୍ତର ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଜା
ତାଙ୍କର ବାହିକ ରିପୋଟ୍ରେ ମୋ କାମ ସବନ୍ତରେ ଏଇପରି କହିଥିଲେ—“ଆମେ
ଓଡ଼ିଆରେ ଏକ ଜୀନକୋଷ ପ୍ରତ୍ୟେନର ଭାର ନେଇଛୁ ଓ ସେ କାମ ସନ୍ତୋଷଜନକ
ଭବରେ ଆଗେଇଛୁ । ସେ କାମ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭିତରେ ସାରିବୁ ବୋଲି ଆମେ ଆଶା
କରିଛୁ ।”

ତା’ ପରବର୍ଷ, ୧୯୫୯ରେ ପାଠ କରିଥିବା ରିପୋଟ୍ରେ ସେହି ଭାଇସ୍-
ଗୁନ୍ଡେଲର୍ ଉକ୍ତର ପରିଜା ପୁଣି କହିଲେ—“ଓଡ଼ିଆ ଜୀନକୋଷ ଫକଳନ
କାମ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭବରେ ଘୂଲିଛି ।”

୧୯୭୮ ବାର୍ଷିକ ରିପୋଟ୍ରେ ସେହି ଭାଇସ୍ ଗୁନ୍ଡେଲର୍ ପୁଣି କହିଛନ୍ତି—

“ଏକ-ଖଣ୍ଡ (one volume) ଜୀନକୋଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛୁପାଖାନାକୁ ଗଲାଣି
ଓ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ।”

ଏସବୁ ସ୍ଵର୍ଗ ଭାଇସ୍ ଗୁନ୍ଡେଲରଙ୍କ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ମୁଦ୍ରିତ ଘୋଷଣା । ତେବେ
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋ କାମ ଏପରି “ଅସନ୍ତୋଷଜନକ” ହେଲା ଯେ, ମତେ
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଅପସାରିତ କରସିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଆସିଲ କେଉଁଠାରୁ ଓ କିପରି ଏବି
ତାହା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ସଭରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଆଲୋଚିତ ଦୃଶ୍ୟ ହେଲା ବା କିପରି ?
ହୁଏତ, ଭାଇସ୍ ଗୁନ୍ଡେଲରଙ୍କ କଲ୍ପେକେସନ ରିପୋଟ୍ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ମୋ
ସମ୍ପର୍କରେ ମିଥ୍ୟାକଥା କହିଛୁ ବା ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଅସେମ୍ବର୍ଟ୍ରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା
କହିଛନ୍ତି ।

ପୁଣି ଧର ଯେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋ କାମ ପ୍ରକୃତରେ ‘ଅସନ୍ତୋଷଜନକ’
ହୋଇଥିଲ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମୋପର ଅଯୋଗ୍ୟକୁ ନରଶି ମତେ ସରକାରୀ
ବିଭାଗକୁ ଫେରନ୍ତ ଦେବାର ସଥାର୍ଥ ସିକାନ୍ତ କରିଥିଲା । ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଅସେମ୍ବର୍ଟ୍ରେ
ତାହା ତ ବଡ଼ କୋରରେ କହିଥିଲେ ଓ ୧୯୫୯ ଜୁନ୍‌ମାସରୁ ମୁଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ
ତଡ଼ା ଖାଇ ପୁଣି ସରକାରୀ ସମ୍ମାନୁ ଫେରିଯିବାର ସବୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଛି

ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ଓଡ଼ିଶା ବିଧାନ ସଭକୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ଆସେମୁଁରେ ଏ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଘୋଷଣା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ୧୯୫୯ ଜୁନ୍ ରେ ନ ଗଲି କିପରି ? ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭବରେ ଯିବାର କୌଣସି ହେଲେ ଅର୍ଡର ବା ଖବର ମତେ ପୂର୍ବେ ବା ପରେ କେବେ ଦିଆଯାଇ ନଥିଲା ଓ ଆସେମୁଁର ପ୍ରଶ୍ନାରେ ଖବର କାଗଜରେ ପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନାହିଁ ଭାଇସ୍-ବ୍ରନ୍‌ସଲର୍, ନାହିଁ ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦୀ ବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ଦୀ ବା କୌଣସି ସଞ୍ଚିକେଟ୍ ମେମ୍ବରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆସି ନେବାର ସାମାନ୍ୟତମ ଅନୁଗ୍ରହ ଭାଷା କରି ନ ଥିଲା । ତଥାପି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (୧୯୫୫) ତ ଅଛୁ ଓ ଜ ଭିତରେ ଏକ ପୁର ସେହି ଓଡ଼ିଆ ଏକ ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ ପ୍ରକାଶିତ ବି ହୋଇ ସାଶିଲଣି, ବୋଧନ୍ତୁ ଏ ମୋର ଅକଳ୍ପନ୍ୟତା ଓ ଅଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଦୃଢ଼-ଭବରେ ପ୍ରମାଣ କରି ।

ତେବେ ଏହି ଅବାଂଛନ୍ୟ କୁକୁରଟାକୁ ଫାଁଝି ଦେବାପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ୟ କୌଣସି ନୂତନ ଅଯୋଗ୍ୟତା ଆବଶ୍ୟକ ନ ହେବାର କାରଣ ଦେଖିଲା, ଅଯୋଗ୍ୟକୁ ଉଠେଇଲା ବେଳେ ନ-ଥିବା-ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯେପରି ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଘୋଷିତ ହେବାର ବାରମ୍ବାର ଦେଖି ଆସିଲା ।

ଭିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟୁର ପରିଶିଷ୍ଟ (୧)

ମୋର କୌଣସିଯୁତ

(ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର, ତାଙ୍କ ୭ ୧୯୫୭)

ଶ୍ରୀପୁନ୍ତ

ପ୍ରଜାତନ୍ର ସଂପାଦକ

ମହାଶୟୁ,

ଦୈନିକ ‘ସମାଜ’ର ୧୦୪-୧୦୫୭ ସପ୍ତରଣରେ ସାମାଜିକ—ସାହିତ୍ୟର ନିଷାଚନ ଓ କର୍ତ୍ତ୍ଵ ନେଇ, ସାମାଜିକ—ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ଭବରେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ କେତେକ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନିକଟରେ ସେଇ ଅଭିଯୋଗ ସବୁର ଏକ ଉତ୍ତର ମୁଁ ସମାଜକୁ ପଠାଇଥିଲା, ପ୍ରଥମେ ଛୁପିବାକୁ ପ୍ରତିଶୁଦ୍ଧ ଦେଇ ସମାଜ ତାହା ଛପାଇଲେ ନାହିଁ, ଲେଖାଟି ଫେବ୍ରାଇ ଅଣିବାକୁ ବୃଦ୍ଧିଲା, ପ୍ରଥମେ ହଁ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ତାହା ବି ନାହିଁ କଲେ । ତେଣୁ ମୋର ଜବାବଦି ଆପଣ ଦସ୍ତାକଣ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରକାଶ କରିବେ କି ?

ଏଇ ସଂପର୍କରେ ‘ଦୁନିଆ’ ଶବ୍ଦ ବାରଂବାର ଉଚାରିତ ହେବାର ମୁଁ ଦେଖିଲୁ ଓ ଏଥପାଇଁ ଏକଫୋର୍ସ୍-ମେନ୍ଟ୍ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍‌ରୁ ବାରମ୍ବାର ଆହୁାନ ମଧ୍ୟ ଶୁଣ୍ଟି । ସରକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ୍ୟ ଅଭିଯୋଗ ତ ଅଛୁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ବୁଝପାରୁ ନାହିଁ, ‘ଦୂର୍ମାତ’ର ପ୍ରଶ୍ନ ଏଠି କିପରି ଉଠୁଛି । ସରକାର ସାମାଜିକ-ସାହୁତ୍ୟ ଏକୋଇଶି ହଜାର ଟଙ୍କାର କଣା ହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିବା ସ୍ଥଳେ କମିଷନିର ଶେଷ କର୍ଦକ ମିଶାଇ ସାଥେ ତେଇଶି ହଜାର ଟଙ୍କାର ବହୁ ବାଞ୍ଚିଛୁ । ତେଣୁ ‘ଦୂର୍ମାତ’ର ପ୍ଲାନ କାହିଁ ଗଢ଼ିଲ ଏଠି ? ଯଦି କୁହାୟାନ୍ତା ଭଲ ବହୁ ବଗୁ ଯାଇ ନାହିଁ, ତେବେ ତାର ଆଲୋଚନା କରିଯାଉ ଓ ନୃତ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଉ ଏବଂ ଏ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ସେ ବହୁ ନିଅୟାଇଥିଲେ, ଭଲହୋଇଥାନ୍ତା ବୋଲି କୁହାୟାଉ । ତାହା ପିନା ହୃଥିନ୍ଦ୍ରା ସବ୍ୟ ସମାଜର କାରବାର । ସେଥିପାଇଁ ଏକ ଫୋର୍ମେଣ୍ଟ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁ ଆହ୍ଵାନ ଶୁଣି ମୁଁ କିନ୍ତୁ ପ୍ରମୀଳୀତ । ମୁଁ ଓ ଯେଉଁ କମିଟି ମତେ ସ୍ଥଳୀ ନିବାଚନରେ ସାହାୟ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତଡ଼କାଳୀନ ଡି. ପି. ଆଇକିନ୍ କୁହାର କରିଥିଲା, ଆମେ ସବୁ ମିଶି ଯେଉଁ ସାମାଜିକ-ସାହୁତ୍ୟର ତାଲିକା ଦିଆର କରିଛୁ, ତାହା ସେ ଆଧିନିକ ଉତ୍ତିଆ ଭାଷାରେ ସଲେକ୍ଷଣ ନିବାଚନ ଏହାର ଅନ୍ୟଥା କେହି ପ୍ରମାଣ କରୁ । ସପ୍ରକମାନଙ୍କର ଗୁଣାଗୁଣ ଆଲୋଚନା କରିବାର ସର୍ବାହସ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସିତାରେ ଦେଖିଲିନାହିଁ, ଅଥବା ଗୁଣିତ ‘ଦୂର୍ମାତ’ର ଆଲୋଚନା ଓ ଅର୍ଥ ଆମସାହୁତର ବାହାନା ଦେଇ ବିଶେଷଗୀରଣ କେବଳ ।

ମୋର ଆଶାଙ୍କା, ଯେଉଁ ବଂଧୁମାନେ ଆମକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଲି ଦେଇ ଆସୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସାମାଜିକ-ସାହୁତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ସ୍ଵର୍ଗ ଧାରଣାରେ ପହଞ୍ଚି ନାହାନ୍ତି ବା ଆମେ କେତେ ଚିନ୍ତା, କେତେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ବାହୁଦୂର, ତାହା ସେମାନେ କାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଅବଶ୍ୟକ ପାଇଁ କେଉଁ କେଉଁ ତ୍ରେଣୀରେ କେଉଁ ବହୁ ଆମେ ବାହୁଦୂର, ସେଇ ତାଲିକାଟି ତେଣୁ ତଳେ ଦିଆଗଲ ।

ନିବାଚିତ ପ୍ରକମାନଙ୍କର ତାଲିକା

୧—ସମାଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟେ ଦୁଷ୍ଟିରଣ ଲେଖା ବହୁ—ଶ୍ରୀପ୍ରକୁମା ମହାତାବଙ୍କ ‘ଗୀ ମନଲିସ୍’, ଶ୍ରୀ ଗୋଲୋକବିହାରୀ ଧଳଙ୍କର ‘ଟଙ୍କା ସୁନାର ସଂସାର’, ମାୟାଧର ମାନସିଂଙ୍କର ‘ଶ୍ରମମୁଦ୍ରର ରେମାଂଚକର କାହାଣୀ,’ ଚନ୍ଦର ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ‘ଆମ ଶାଦ୍ୟ ଓ ପ୍ଲାନ୍ୟ,’ ଶ୍ରୀ ଜନ୍ମଭୂଷଣ ମିଶ୍ରଙ୍କର ‘ଯମ ପରାଜୟ’ ।

‘—ଅରଗାମୀ ଦେଶ ଓ ଜାତିର କାହାଣୀ—ଡକ୍ଟର ଶାଖାନାଥ ରଥଙ୍କର ବିଲତ ଡାଏଶ, ଗୋଲୋକ ଧଳଙ୍କର ଆମେରିକା ଅନୁଭୂତ, ମନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରବାସ ପଥେ (ରୁଷିଆ ଭ୍ରମଣ), ଡକ୍ଟର ଶାଖାନାଥ ଦାଶଙ୍କର ମୋର ଉତ୍ତରଗେପ ଅନୁଭୂତ, ମାୟାଧର ମାନସିଂଙ୍କର ପଣ୍ଡିମ ପଥକ ।

୩—ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ଜୀବନଚରିତ — ଜାନଙ୍ଗବନ୍ଧୁର ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କ ଚାକ, ଶ୍ରାବନ୍ଦୁଶେଖର ମିଶ୍ରଙ୍କର ସାମନ୍ତରତ୍ନ ରେଖର, ଶ୍ରୀ ଭବଗ୍ରାହୀ ପଢିକର ଦେଶପ୍ରାଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ଉତ୍କଳ କେଶର ମଧ୍ୟସୃଦନ ।

୪—ବ୍ୟାବସାୟିକ ପୁଣ୍ୟକ — କମଳଲୋଚନ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ‘ଆର୍ଥିକଶ୍ରୀ ପର୍ଯ୍ୟଳ’ (ରୂପଭଗ), ଉକ୍ତର ବିଶ୍ଵନାଥ ସାହୁଙ୍କ ଫଳଗୁପ୍ତ (ଦିନଭଗ), ଶ୍ରୀ ବିନୋଦ କାନୁନ୍ତଗୋଙ୍କ ‘ମାଛଗୁପ୍ତ,’ ସମ୍ବାଦେବ ରଖାଶ ରଖଣ ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରଶିଳ୍ପ (ସାତଭଗ), ଦୁର୍ମୋଧନ ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କ ‘ସରଳ ଶିଳ୍ପ’ ‘ଶିକ୍ଷା’ ।

୫—ଶିକ୍ଷା ଓ ସହୃଦୟ — ଫଳରମୋହନ ଗ୍ରହାବଳୀ, ନନ୍ଦକଶୋର ଗ୍ରହାବଳୀ । ଶିକ୍ଷାରୁବ — ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମପ୍ରେମୀ, ଆମ ପୁରୁଣାକାହାଣୀ — ବଟକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଦ୍ବବକ, ପରୀର୍ବରଣା ଓ ପରୀର୍ବଷ୍ଟ — ଉକ୍ତର କୁଂଜବିହାର ଦାଶ ।

୬—ସାଂପ୍ରତିକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ବହୁ — ଆମର ଭୁଲ୍ କେଉଁଠି — ଉକ୍ତର ବ୍ୟାଧନାଥ ରଥ, ଆଦିବାହୀ ସମାଜ — ଶ୍ରୀମତୀ ଜନମୁତ୍ତି ଦେଖ, ନୂଆ ପରିଷା କାହିଁକି — ବିନୋଦ କାନୁନ୍ତଗୋ, ସଂନାଦ ଓ ସାଂବାଦିକତା — ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମହାପାତ୍ର ।

୭—ଦେଶାୟ ବୋଧ ଜାଗରୂକ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ — ସ୍ବାଧୀନତାର କାହାଣୀ — ଶ୍ରୀ ଉଗବାନ ପଢି ଓ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର, ସିପାମ ବିଦ୍ରୋହର ଖଳକ ଓ ଗଡ଼ ଶତାବୀର ଓଡ଼ିଶା — ସୃଜନାବ୍ୟାପ ଦାଶ, ଉତ୍କଳକା — ବ୍ୟାଧମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ, ଜାର୍ତ୍ତିମାଳା — ଗୋ ଦାବଶାଶ ମହାପାତ୍ର ।

୮—ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଗ୍ରହ ଓ ରେଙ୍କରେନ୍ସ୍ - ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ଞାନକୋଷ (ନମ୍ବନା)

୯—କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ କାବ୍ୟ, ନାଟକ — ଜୟମାଲ୍ୟ — ଭାଂଜକଶୋର ପଞ୍ଚନାୟକ, କମ୍ପୁଟରା ଓ କୋଇନା — ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ସାମଳ ।

ପାଠକେ ନର୍ତ୍ତମାନ ନିଜେଇ ବିଶ୍ଵର କରନ୍ତୁ, ଏ ତାଲିକାରେ କେବଳ ମୁଁ, ମୋର ବନ୍ଧୁ ଓ ମୋ ଅନ୍ତିଷ୍ଠିତ କର୍ମଶାସନଙ୍କ ବହୁ ଆସନ ମାତ୍ର ବନ୍ଦିଛନ୍ତି, ନା ଏହା ଯଥା ସମ୍ବନ୍ଧର ବହୁ ଲେଖା ଓ ଲେଖକଙ୍କ ଭର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛୁ । ଆମେ ଜାଣି ଜାଣି ପୁରୁଣ, ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ-କବିତା ଓ ଆଧୁନିକ ଗଲ୍ପ-ଉପନ୍ୟାସକୁ ତାଲିକାରୁ ବାଢ଼ ଦେଇଛୁ । କାରଣ ସେ ସବୁକ ଲେକେ ଅପେ ଆପେ କଣି ପଢ଼ୁ-ଛନ୍ତି । ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଓ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଏ ଦେଶରେ ଲେକେ ପଢ଼ି ଆୟୁର୍ବନ୍ଦ୍ର । ତାକୁ କି ନେଇ ଆମେ ଫେରୁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରାଷ୍ଟ୍ର ସେବାର କି ଯୁଦ୍ଧ ? ଆମେ ତେଣୁ ସାମାଜିକ-ସାହୁତ୍ୟ ବେଳି ସେହି ବହୁବ୍ଲିକ୍ ବାହିନୀ, ଯାହା ଆମ ଜାତିକି ଦେବ ନୃତ୍ୟ ସନ୍ଦେଶ, ଦେଶକୁ ଦେବ ନୃଥିକର ଗଢ଼ିବାର ସ୍ଵପ୍ନ ଓ ଆଖିବ ଦେଶାୟବୋଧ । ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଏଇ ତାଲିକା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରପେକ୍ଷ ଓ ସଂଖେତରେ

ହୋଇଛୁ କି ନାହିଁ, ତାହାର ବିଗ୍ରହ ହେଉ । ତା ନ କର କାହାର ବହୁ ସ୍ଥାନ ନ ପାଇଲା ବୋଲି ନାନା ଅବାଳୁର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠେଇ ଚନ୍ଦାନ୍ତ ଠିଆ କରେଇବା ଓ ଅନ୍ଦୋଳନ କରିବା ଦେଖି ପଞ୍ଚରେ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ କି ?

ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ଲେଖକ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ମୋର ବନ୍ଧୁ । ତେଣୁ କାହାକୁ ଗୁଡ଼ କାହାପ୍ରତି ‘ବନ୍ଧୁତା’ ଯୋଗୁ ପଞ୍ଚପାତ କଲି, ମଁ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ଗୋଲେକ ଧଳ ଅବଶ୍ୟ ସାମାଜିକ ଭାବରେ ମୋର ବନ୍ଧୁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ‘ଟଙ୍କା ପୁନାର ଫସାର’ ତ ସାମାଜିକ-ସାହିତ୍ୟ ଭାବରେ ଭାବତ୍ୟ କରିବାରକୁ ପୂର୍ବାଗପ୍ରାସ୍ତ୍ର । ସେ ବହିକୁ ଆମ ତାଲିକାରେ ଦେଇ ଆମେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଧିକା ଅନୁଗ୍ରହ କ’ଣ ଦେଖାଇଲୁ ? ଆଉ ଆଧୁନିକ ଭୁମଣ କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନାକେ ଗୋଲେକଙ୍କର ‘ଅମେରିକା ଅନୁଭୂତି’କୁ ବାଦ ଦେବ ସେହି ସେ ହୁଏଇ, କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉର୍ଧ୍ଵା ଲାର୍ଜର । ଆଉ ଓଡ଼ିଶାର ତିରଣ୍ଡି ଲେଖକଙ୍କ ଭିତରେ ରୁଧାମୋହନ ରତ୍ନନାୟକ ଓ ଉତ୍ସୁକିଶୋର ପଞ୍ଚନାୟକ କ’ଣ କାନା ପାଆନ୍ତେ ନି ? ଆମ ଅତିସିରେ ଗୁରୁତବ କରିବାର ଅପରାଧ ଯୋଗୁ କ’ଣ ତାଙ୍କ ବହି କଟିଯାଇଥାନ୍ତା ? କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତ ବନ୍ଦମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଲେଖକଙ୍କର ଆମ ଅତିସି ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ସମର୍କ ନାହିଁ, କେବଳ ନୁହେଁ, କେତେବେଳେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ହେଲା ବହି ବର୍ତ୍ତ ହେବା ପରେ । ପୁଣି ତାଲିକାରେ ଜଣେ ଲେଖକ-ଙ୍କର ବହି ମଧ୍ୟ ନିଆଯାଇଛୁ, ସେ କି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଧାରବାହିକ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ପନ୍ଥିକାରେ ମୋର ନିନ୍ଦା ପ୍ରଗ୍ରହ କରି ଆୟୁଷ୍ଟନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତିମାନ ମୋର ବହି ଓ ସେ ବାବଦରେ ଟଙ୍କା ପଲାୟା ନେଇ ଦିପଦ କହେଁ ।

ପ୍ରଥମ କଥା ବିଗ୍ରହ କରାଯାଉ ଯେ, ମୋର ଯେଉଁ ବହି ବର୍ତ୍ତ ଯାଇଛୁ ତାହା ସାମାଜିକ-ସାହିତ୍ୟ କି ନୁହେଁ । ତାହା ଉକ୍ତଷ୍ଟ ସାମାଜିକ-ସାହିତ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲେ ଯାଇ ସିନା ମୋ ପରି ଦୋଷ ଆରୋପ କରାଯିବ, କିନ୍ତୁ ତା ଯଦି ନୁହେଁ, କେବେ ଏ ସମର୍କରେ ସମସ୍ତ ଚକ୍ରାର ଅବାଳୁର ନୁହେଁ କି ? ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା ଅତିସିର ଭାବରେ ମୋର ତ ଆରଦ୍ଦ ସାମାଜିକ-ସାହିତ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟି କରିବାର କଥା । ତାହା ମୁଁ ଅଜି କରୁଛି ନୁହେଁ, ଗତ ଦଶନର୍ଥ ଧରି କଥାଏସୁଛି । ମୋର ଯେଉଁ ତିନୋଟି ପୁସ୍ତକ ତାଲିକାରେ ଜାଗା ପାଇଛନ୍ତି । ସେବୁଡ଼ିକ ଖୋଲ ବଜାରରେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ବଢ଼ି ହୋଇଛନ୍ତି । ‘ପଣ୍ଡିମପଥକ’ର ବର୍ତ୍ତିମାନ ବୋଧନ୍ତି ପଞ୍ଚମ ଫର୍ମଣ, ‘ଶିକ୍ଷା-ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟୁଦ୍ଧକ’, ତନିବମ୍ବରେ ତନିହକାର କପି ବଢ଼ି ହୋଇଛୁ, ‘ଟାମୋଦନ୍ତର ରୋମାଞ୍ଚକର କାହାଣୀ’ର ବଢ଼ି ମଧ୍ୟ ସେଇପରି । ମୋର ମନେ ହୁଏ, ଅଜି ଯାହାକୁ ଆମେ ସାମାଜିକ-ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି ସଙ୍କଳିତ କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ, ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ହୀ ଏଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ପୁଣ୍ୟରୁ ଲେଖାହୋଇ ଥିବାକୁ ଏଗୁଡ଼ିକର

ବିନି ଏପରି ସନ୍ତୋଷଜନକ । ତେଣୁ ମୋ ବହୁକ ତାଳିକାରେ ଜାଗା ଦେଇ କମିଟି ମତେ କହୁ ଅସଥା ଅନୁଗ୍ରହ କରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ଆଉ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ଯାହା ଖାଲ ହୁଳାର ଟଙ୍କା ବୋଲି ପ୍ରଭୁର ହୋଇଛୁ, ତାହା ସପୁର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା । ସେ ସବୁ ପ୍ରକାଶକର ପ୍ରାପ୍ୟ, ମୋର ନୁହେଁ । ମୋର ଏ ବାବଦରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାପ୍ୟ ମୋର ମାସିକ ଦରମାରୁ ଛେର, କହ । ତାହା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋ ପକେଟକୁ ଆସିବାକୁ ଦେଇନି । ଏକ ଅନୁନ୍ଦତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଶିକ୍ଷାନୂଷ୍ଠାନ ଠିଆ କରେଇବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତାହା ମୁଁ ସରକାରଙ୍କ ହପ୍ରରେ ହୁଅ ଅର୍ପଣ କରି ସାରିଛୁ ଏବଂ ଏ ପୋଷ୍ଟରେ ଯେତେଦିନ ଥବି, ମୋ ବହୁ ବାବଦର ଟଙ୍କା ସେଇ ଭାବରେ ହୀ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛୁ ।

ସ୍ଵା ଛଡ଼ା ଆମ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍ ନିଜେଇ ଭିତରେ ଥିଲେକ ବହୁ ପ୍ରକାଶ କରି ସାରିଲେଣି । ଯାହାର ବହୁ ବା ପ୍ରବନ୍ଧଟିଏ ବା କରିତାଟିଏ ଆମେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛୁ, ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭାବରେ ପାରିତେ ପନ ଦେଉଛୁ । ଏଇ ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ-ସାହିତ୍ୟ—ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ମୁଁ ଓ ଗଢ଼ନାୟକ ସପାଦନା କରିଛୁ ଏବଂ ଏଥରେ ତାଙ୍କର ଓ ମୋର ଗୀତ, କବିତା ଇତ୍ୟାଦି ବି ବିରିନ୍ଦ ସପ୍ରଦରେ ଦିଆଯାଇଛୁ । କିନ୍ତୁ ଏ କୌଣସି ବାବଦରେ ଆମେ ଏକ ପଇସାର ଆଶା ରଖି ନାହିଁ, କି ଦାବ କରିନାହିଁ । ମୋଟ ଉପରେ ମୋର ଦରମାଛଡ଼ା ସାମାଜିକ-ଶିକ୍ଷା ଅଫିସର ଭାବରେ, ଏକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷା କର୍ମଚାରୀ ମୁଁ ମୋ ପକେଟକୁ ଆସିବାକୁ ଦେଇନାହିଁ । ଅଥବା ‘ଦୁର୍ଲାଭ’ ନେଇ ଚିକାର ଗୁଲିଛୁ ।

ବାଙ୍ଗ ରହିଲ ଗଢ଼ନାୟକଙ୍କ ବହୁର ଦାମ ନେଇ । ମୋ ବିଶୁରରେ, ସ୍ଵାର ଉତ୍ତର ସେଇ ହୀ ଦେବେ ।

ପରିଶିଷ୍ଟ—୨

ଦସ୍ତୁଖତର ଦି' ଅବସ୍ଥା

ଏହି ଅଖାୟରେ ମହୀଙ୍କ କହିବା ଅନୁମାରେ ଦସ୍ତୁଖତ ନଥବା ଅଭିଘାଗ ଯେ, ଏକ ଅଳ ମାତ୍ର ଥିଲ ଓ ଦସ୍ତୁଖତ ନଥାଇ କିପରି ଅବାଧରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ଅନ୍ୟହପ୍ରକୁ ଝାଲିଯାଏ, ଦସ୍ତୁଖତକାରୀ ଭେଦରେ ଦସ୍ତୁଖତର ମୂଳ କିପରି ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଉଠେ ଓ ଏକା ଅପରାଧ ପାଇଁ କିପରି ଲନ୍ଦ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟନହାର ମିଳେ, ତାହାର ସାମାନ୍ୟ ଏକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଏଠାରେ କହି ରଖେ ।

ମୁଁ ଯୋସାଳ୍ ଏତୁକେଣନ୍ ଅଫିସର ହୋଇ ଲକ୍ଷ କରିଯାଇଲାର କିନ୍ତୁ କାଳ ପରେ ଶ୍ରୀଦି.ମି. ନାମକ ଜଣେ ସରକାର ଅଫିସର, ତାଙ୍କର ଏକ ଉପନ୍ୟାସ ବାବଦରୁ ପାଉଣା ପାଇଁ ମୋ ପାଖକୁ (ଡି. ପି. ଆଇଙ୍କ

ପାଖକୁ ନୁହେ) ଦଉଡ଼ିଲେ । କି ଉପନ୍ୟାସ ? କାହିଁ ସେ ? କିଏ ଆପଣଙ୍କ କହିଥିଲ
ଲେଖିବାକୁ ? କି ଟମ୍‌ସରେ ? କିଛିର ପରି ନାହିଁ । ସେ ବି କିଛି ଦେଖାଇ ପାରିଲେ
ନାହିଁ । ତେବେ ଏକାଧିକବାର କହିବାରୁ ଲେକ ଲଗେଇ ଖୋଜେଇଲି । ଖୋଜୁ
ତାହା ଧୂଳିଭୂଷିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋଟିଏ ଆଲମିରାର ପଇଆଡୁ ବାହାରିଲ ।
ସେ ଏକ ବିଶାଖ ଉପନ୍ୟାସ । ତାହା ଲେଖାଥିଲ, ନାଶ ପ୍ରଗତି ନେଇ । କାଣି
ରଖିବାର କଥା ଯେ, ସପୁରୁ ଲେଖକ ଉପନ୍ୟାସିକ ଅବୌ ନୃଦ୍ଵାନ୍ତ । ସଦି ଡିପାର୍ଟ-
ମେଣ୍ଟ ପଞ୍ଚରୁ ଏପରି ଏକ ସୁପ୍ରକ ବାହାର କରିବାର ଥିଲ, ତେବେ ତାହାର ଭାବ
ଗୋପୀନାଥ ବା କାହ୍ନୁ ଚରଣଙ୍କ ପରି ଜଣାଶୁଣା ଉପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଦେବାର ଥିଲ ବା
ପରେ ଆମ ସମୟରେ ଆମେ ଯେପରି ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରାଇ ପଢ଼େୟକ ଶ୍ରେଣୀର ହେଷ୍ଟ
ହେପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲି, ସେପରି କରିବା ଉଚିତ ଥିଲ । ମୋର ପୁଣ୍ଡବନ୍ତୀ
ଅଫିସର କି ଗୁଡ଼ ଉଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଅଣୋପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଏଇ ଅସାଧାରଣ ଦୟାବ୍ୟିତ
ଦେଲେ ବୁଝିବା ମୁସ୍ତିଲ । ତାନା ସୁଣି କୌଣସି ଲେଖାପଢ଼ି ବିନା । ଯାହାହେଉ
ପଣ୍ଡିତ ବାହାରିଲ । ଲେଖକ ପୁଷ୍ପାନୁସାରେ ପ୍ରାୟ ୩ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାଖାଇଲେ ।
ବୋଧଦ୍ୱୟା ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ସୁପ୍ରକର କଲେବର ଏପରି ହୀତ ହୋଇଛିଥିଲ ।
ଲେଖକ ଅନୁରାଧିମ୍ୟ ୩ ହଜାର ଟଙ୍କା । ନେବେ ଓ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ପଞ୍ଚରୁ ସୁପ୍ରକଟି
ପ୍ରକାଶିତ ହେବ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ସୁଣି ୪୨ ହଜାର ଟଙ୍କା । ମୁଁ ଲେଖକଙ୍କ କହିଲି,
ସୁପ୍ରକର ସାମାଜିକ ସାହୁତ୍ୟକ ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ ହେଉ, ପରେ ଯାଇ ଅନ୍ୟ କଥା ।
କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ଟଙ୍କାପାଇଁ ବଡ଼ ଜୋର୍ ଦେବାରୁ, ଶୀଘ୍ର ଏ କାମ ରୁହେଇବା ପାଇଁ
ବହିଟିଲୁ ପ୍ରଥମେ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଲି, ପ୍ରୋତ୍ସକନ ଅଫିସର କବି ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ି-
ନାସ୍ତିକଙ୍କ । ସେ ଦୃଢ଼ମତ ଦେଲେ ଯେ, ଏ ବହି ଅବୌ ପ୍ରକାଶ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।
ତା' ପରେ ତାକୁ ଦେଲି ଆମ ବିଭାଗର ସେକେବେଳର ଟ୍ରାନ୍ସଲେଟର ନାଟକ-
ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ଭାସ୍କକଣେର ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କ । ସେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରତିକୁଳ ମତ ଦେଲେ ।
ତେଣୁ ଆଉ ବେଣୀଦୂର ନ ଯାଇ, ସେହି ଲେଖକଙ୍କ କହିଦେଲି ଯେ, ବହି, ଡିପାର୍ଟ-
ମେଣ୍ଟ ପଞ୍ଚରୁ ପ୍ରକାଶ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ତେଣୁ ମୁଁ ଏହାପାଇଁ ଅନରେଣ୍ୟାମ ରେଳମେଣ୍ଟ
କର ପାଇବି ନାହିଁ । ମୁଁ କଲିନ ମଧ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତାରୁ ନିରାଶ ହୋଇ ଲେଖକ
ଡି. ପି. ଆଇକି ଯାଇ ଧରିଲେ । ଡି. ପି. ଆଇ ମତେ ଡାକିଲେ ଓ ଅନୁରୋଧ କଲେ
ଯେ, ପେମେଣ୍ଟ୍ ଟା ସାଙ୍କସନ କର ଦେବାକୁ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବହିକୁ କୌଣସି
ମତେ ଅନୁକୂଳତା ଦେଖାଇ ପାଇବି ନାହିଁ ବୋଲି ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ କଲି । କିନ୍ତୁ ଡି. ପି.
ଆଇ, ମୋର, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ବିଭାଗର ପ୍ରତିକୁଳମତ ସହେ ଓ ମୋର ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ
ବିଭାଗୀୟ ହେଉଥିର ବିନା ଦସକ୍ତରେ ସେହି ଲେଖକଙ୍କ ୫,୪୦୦ ଟଙ୍କାର ପାରି-
ତୁମିକ ଦିଆଇଦେଲେ । ଏ ଦେଶର ଶାସନରେ, ଜଣେ ହେଉ ଅନ୍ୟ ଦି ଡିପାର୍ଟ-
ମେଣ୍ଟର ଦସକୁଳର ମୂଲ୍ୟ କଣ ଏହି ? ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥମୂଳନ ? ଡି. ପି ଆଇର
ଦସକୁଳଟା ନ ରହିଲ ବୋଲି (ଯାହା ପୁଷ୍ପରୁ କେବେ ଦର୍କାର ହେଉ ନ ଥିଲ)

ଶକ୍ତୀମାନୀ ମତେ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ଦେଇପାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ହେଉଥିବିନା ଦସକତରେ ସେହି ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ଟଙ୍କା ଡି. ପି. ଆଇ ସେପର ଅକାତମ୍ଭେ ଖରାତ କରି ପାଇଲେ, ତାହା ଏ ଦେଶର ଶାସନରେ କ'ଣ ସଂଖ୍ୟାତ୍ୟ ସୁମଧି ?

କେହି କହିବେ କି ଏ ଚନ୍ଦିଦଶ' ଟଙ୍କା ଲେଖନ ଶ୍ରୀ ଉଃ ମି. ମହାଶୟକ୍ରୁ ସର୍କାର କାହିଁକି ଦେଲେ ଓ ଦେଇ କଂଶ ପାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ? ଯେଉଁ ସର୍କାର ଜଣକର ବହି ନେଇ ସେ ବହିରୁ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଛାଇ ନେଇ ପାରନ୍ତି, ସେଠି ସେହି ସର୍କାର କିନ୍ତୁ ହେଲେ ନ ପାଇ, ଆଉ ଜଣକୁ ଚନ୍ଦିଦଶ' ଟଙ୍କା ଅକୁଣ୍ଡ ଭାବରେ ଦେଇଦେଲେ କିପରି ? ଆଦୌ ଉପନ୍ୟାସ କି ଲେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିରାଟ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବାକୁ କୁହା ବା ଯାଇଥିଲୁ କିପରି ? ଏତେବେଳକୁ ସମସ୍ତେ କିପରି ସୁନ୍ଦାୟଥ ?

ପୁଣି ଯଦି ଡି. ପି. ଆଇର ଦସକତ ନ ଥିବା ଏକ ଘୋର ଅଷ୍ଟମଣୀୟ ଅପରାଧ ହୁଏ, ତେବେ, (ପରିସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଉପଯୁକ୍ତତା ସହେ) କମିଟି-ନିଷାନକ ସମଗ୍ର ପୁତ୍ରକ ଜାଳିକା ହିଁ ରଦ୍ଦ ବୋଲି ଘୋଷିତ ହୋଇଥାନ୍ତା ଓ ପୁତ୍ରକମାନଙ୍କର ସାନ ବରୁ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତା ମଧ୍ୟ କରାଗଲ ନାହିଁ ବା କାହିଁକି ? କେବଳ ଜଣକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାପାଇଁ ହିଁ ସେ ଠେଙ୍ଗାଟି ବ୍ୟବହାର କରାଗଲ କିପରି ?

ଏ ସପର୍କରେ, ତେଣୁ, ମେ ୨୭, ୧୯୭୩ ର ଷ୍ଟେଟସମାନ୍, 'ଅସନ୍ତୋଷ' (Resentment) ନାମରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଥମ ଅଗ୍ରଲେଖା ଲେଖିଥିଲେ, ତାର ଦୁଇଟି ପଂକ୍ତି ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ ଉପହାର ଦେଉଛି—

“(ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରକ ପ୍ରତି) ସମଅବସ୍ଥା ଓ ସମୟବିଧା, ଭାରତୀୟ ସମ୍ବନ୍ଧାନରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଭାରତୀୟ ଜୀବନର ସଂକଷିତ ଓ ସବୁ ବିଭାଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ହିଁ ରାଜତ୍ବ କରୁଛି । X X X ଯଦି କୌଳିକ ଉତ୍ସର୍ଗକାର, ଜାତ (କାଷ୍ଟ), ବା ଧନ, (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତମାନଙ୍କ) ଆପେ ଆପେ (୧୯୪୭ର ପୁଷ୍ପପରି) ବହୁ କ୍ଷମତା ବା ସୁବିଧା ଆଣି ନ ଦେଉଛି ବୋଲି କୁହାସିବ, ତେବେ ଆଉ କଥା ଦେଉଛି, ବୋଲି ପରୁର ପାରୁଁକି ?”

ପରିଶିଷ୍ଟ—୩

ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଉତ୍କଳିକା

ଉତ୍କଳର ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୁତ୍ରକାଳସୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଆମେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକ-ଜାଳିକା କରିଥିଲୁ ସେଥିରେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବି ଶ୍ରୀ ରାଖାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ 'ଉତ୍କଳିକା' କାବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଏ ପୁତ୍ରକ ଉତ୍କଳାର ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ପାଠ୍ୟ ପୁତ୍ରକ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ ଓ ସେହିଭାବରେ ଏ ପୁତ୍ରକର ସେତେବେଳକୁ ନଥିଟି ଫର୍ମିରଣ ହୋଇ ସାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପର୍ମିନ୍ତୁ

‘ଉତ୍କଳିକା’ର ପ୍ରକାଶକ ଥିଲେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବସାୟୀ । ଅଣି-ପୁଷ୍ଟା ସମ୍ବଲିତ ପୁସ୍ତକ ସେହି ଉତ୍କଳିକାର ଦାମ୍ ଥିଲା ବୋଧହୃଦୟ ବାରଅଣା ମାତ୍ର । ଆମ ତାଲିକାରେ ଯେଉଁ ଉତ୍କଳିକା ପ୍ଲାନ ପାଇଲା, ତାହା ପୂର୍ବ ସମ୍ବରଣଠାରୁ ଥିଲ ପୁଷ୍ଟା ସଂଖ୍ୟାରେ ବୃଦ୍ଧିଭିତ୍ତି, ପୁଣି ଚିତ୍ତିତ । ଏ ସମ୍ବରଣର ପ୍ରକାଶକ ଥିଲେ, ପାପକ ଗଢ଼ନାୟକ । କିନ୍ତୁ ବହି ବର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ବେଳକୁ ଏହି ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବରଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ନଥିଲା କେବଳ ନୂହେ, ଏହାର ଆକାର ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟ ପୁର ନଥିଲା । ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବରଣ କେବଳ କଳନାରେ ଥିଲା । ନିଷାଚନକମିଟି ଉତ୍କଳିକାର ଅସାଧାରଣ କାହିୟକ ଗୁଣ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲଜବ୍ୟେଶ୍ୱରାର୍ ତାର ଉପଯୋଗିତା ଦୁଷ୍ଟିରୁ ତାକୁ ତାଲିକାରେ ରଖି ଦେଇଥିଲେ ଓ ତାର ଲେଖକଙ୍କଠାରୁ ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଯୋଜନା ଶୁଣି ଦ୍ଵାରା ତାର କାଳନିକ ମୂଲ୍ୟ ଦୂଇଟଙ୍କା କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବରଣର ‘ଉତ୍କଳିକା’ ମୁଦ୍ରାସହରୁ ସଦ୍ୟ କାହାଶିଲ ସେକେବେଳେ ଯାଇ, ଯେତେବେଳେ କି ତାଲିକା ନିର୍ମିତ ବନ୍ଦ୍ୟସହ କଣାହେବାକୁ ବସିଲା । ‘ଉତ୍କଳିକା’ର ପ୍ରକାଶକ ବହି ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ପରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ, ଦୂଇ ଟଙ୍କାରେ ଉତ୍କଳିକା ବିକଲେ ପ୍ରକୃତରେ ସେ କ୍ଷତିଗ୍ରହ ହେବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବରଣ ଉତ୍କଳିକାର ଦାମ୍ ୨୫ ଟଙ୍କା ହେବା ଉଚିତ ।

ସୋସାଲ ଏଡ଼ୁକେଶନ ଅଫ୍ସର୍, ଦୂଇଟି ବିରୁଦ୍ଧାର୍ ପ୍ରଶୋଦିତ ହୋଇ ଉତ୍କଳିକାର ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ଆପରି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ପ୍ରଥମ ହେଲା ଏହି ଯେ, କମିଟି ଉତ୍କଳିକା ବାହୁ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ତାହାରୁ ଥିଲା କମିଟିର କାମ । ବହିର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ବାରଣ କରିବା କମିଟିର କାମ ନୁହେଁ । ତାହା ପବ୍ଲିଶରର କାମ । କମିଟି, ଡିପାଟମେଣ୍ଟର ବିକାକଣା ହିସାବର ସୁବିଧା ପାଇ ହୁଁ ନିର୍ବାରଣ ପୁସ୍ତକ ତାଲିକାର ତାହାଣ ପଟେ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ଦାମ୍ ବସେଇ ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ତାଲିକା ତାଆର ବେଳକୁ ଏହି ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବରଣ ଉତ୍କଳିକାର ଅତ୍ରିଭୁତ୍ ନଥିଲା । ଅଥବା କେବଳ ହିସାବର ସୁବିଧା ପାଇଁ କମିଟି ଆନୁମାନିକ ଦାମ ଦୂଇଟଙ୍କା ବସାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବହିଟି ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶକ ଦୂଇ ଟଙ୍କାରେ ସେ ବହି ଦେବାକୁ ନାରାଜ ହେବାର ଦେଖାଗଲ । ବହିଟି କିନ୍ତୁ ଉତ୍କଳାର ଗ୍ରାମ୍ୟ ପୁସ୍ତକାଳୟ ପାଇ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କବିତା ପୁସ୍ତକ । ଆମର ମୌଳିକ ତାଲିକାରେ ଏହାରୁ ଥିଲା ଏକମାତ୍ର କବିତା ବହି । ଯୋସାଲ ଏଡ଼ୁକେଶନ ଅଫ୍ସର୍ ସେପରି ବହିକୁ କେବଳ ଆଠଅଣା ପରିପାର ଏପଟ ସେପଟ ବିରୁଦ୍ଧରେ, କାଟି ଦେବେ କାହିଁକି, ଯେତେବେଳେ ବଜେଟ ବାହାରେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଜମା ହୋଇଗଲାଣି ପ୍ରାୟ ତିନିହକାର ଟଙ୍କାର ଡିସକାଉଣ୍ଡ, ଯେଉଁଥରେ ସେ ତାଲିକା ବହିରୁଁ ତ ଅନେକ ବହି କଣ୍ଠିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ପୁସ୍ତକ ନିଷାଚନ କମିଟିର ପୁସ୍ତକମୂଲ୍ୟ

ନିର୍ଭାରଣର କୌଣସି କ୍ଷମତା ନଥିଲ, କି ସେପରି କମିଟିର ସେପରି କ୍ଷମତା କେବେ କେଉଁଠାରେ ନଥାଏ । ପୁଣି ଏ ଷେଷରେ ସମ୍ମାନ କମିଟିର ‘ଉତ୍କଳିକା’ର ଆନୁମାନିକ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଭାରଣକୁ ଶେଷ ସିକାନ୍ତ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରସିବାର କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ନଥିଲ, କାରଣ ସେତେବେଳକୁ ସେ କହ (ନୂତନ ସମ୍ବରଣ)ର ଅନ୍ତର୍ଭୁତ ନଥିଲ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁଦ୍ଧ ଥିଲ ମାନସିକ । ତ ଉଚରେ ପୌଢ଼ିଶିକ୍ଷା ଅଫିସର, ତାଙ୍କର ଚିରନିନ୍ଦ୍ରିୟ, ବୁରୁଷ-ମାଳା ପତ୍ରିକାର ସପାଦକ ବ୍ୟାଧି, ନିଷାରନ-ତାଲିକା-ନିହିତ ତାଙ୍କର ବହିର ପ୍ରାପ୍ୟତକ, ତାଙ୍କୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ୦କି ଆସଥିବା ପଦ୍ମଶରୀରାରୁ ସେ କିପରି ସୁରୁଶୁରୁରେ ପାଇବେ, ସେ ତାର ବ୍ୟକ୍ଷା କରି ଦେଇଥିଲେ । ଭିଜାଶୁରଣ ପଞ୍ଚନାୟକଙ୍କ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପୁନ୍ତ୍ରକ ‘କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ’ ପଡ଼ି ରହିଥିଲ । ଏକତ୍ର ଏକ ଏକ ପୂର୍ବମେହେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏଇଥର କଣା ହୋଇ ଯିବାରୁ, ସେହି ଦୁଇ ସାହିତ୍ୟକଙ୍କର କି କୃତଜ୍ଞତା—ପ୍ରକାଶ, ସେ ଅଫିସର ଦେଖିଥିଲେ । ତେଣୁ, ପୌଢ଼ିଶିକ୍ଷା ଅଫିସର, ଉତ୍କଳିକାର ପ୍ରକାଶକଙ୍କ କ୍ଷମିତା-ନପଢ଼ିବା-ନିବେଦନ ଅନୁସାରେ, କମିଟି ବସାଇଥିବା ‘ଆନୁମାନିକ’ ଦାମ୍ ଦ୍ଵାରା ଟଙ୍କା ଦାମକୁ ଯୁଦ୍ଧଯୁକ୍ତ ମନେ କରି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଉତ୍କଳିକାର ପ୍ରକାଶକ ଏହାପଳରେ ସଦ୍ୟ ବୋଧହୃଦୟ ପାଇଥିଲେ ମାତ୍ର ଶହେ-ଦେଶ ଟଙ୍କା ଅଧିକା । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ‘ଦୁନୀ’ର ଆସିଗଲ କେଉଁବାଟେ ? କେଉଁ କାମ, କେଉଁ ଯୋଜନାରେ ସରକାରଙ୍କ ଏହିମେହେ ରହିଛିତ୍ତି ହେଉ ନାହିଁ ? ଯାରକୁଦର ୪୫ କୋଟି ହୋଇ ଉଠିଲ ୧୦୦ ଏବଂ ସେ ରହିଲନ ବାବତ୍ତକୁ (ୟାହା ଯୋଜନାକାଶମାନଙ୍କର ହିଁ ଅପରାଧ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ) ଦେଶବାସୀ ଜୋରିମାନା ଦେଉଛନ୍ତି ପ୍ରତିବର୍ଷ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା । ଅଥବା, ଏଠି ଆଠଶା ପଇସାର କଥା ମାତ୍ର । ତାହା ପୁଣି ଉତ୍କଳିକା ଦେଶର ଜଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟ-ପ୍ରତିଷ୍ଠା କବିର ବିଖ୍ୟାତ ବହୁର ଏକ ନୂତନ ସମ୍ବରଣ ଉପରେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଅପରାଧ ପାଇଁ ଏ ଦେଶର ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କବିଙ୍କି ଏ ଦେଶର ସର୍କାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ଫାସି ଦେବାକୁ ବସିଥିଲେ । ଏ ଦେଶର ହାଇକୋଟ୍-ଚିପ୍ଳକଷ୍ଟେସ୍ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ସେତେବେଳର ବିଲତ ମାନ୍ୟଥିବା ଓ ସାହିତ୍ୟକଂୟନ୍ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ସେଫେଟାରୀ ଏବଂ ବିଲତ ଫେରନ୍ଦା ଡି. ପି. ଆଇ ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁକ ଯେ, ଖଣ୍ଡିଏ ବହୁର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମ୍ବରଣରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦାମ୍ ଉଠେ ? ‘ମଥୁରମଙ୍ଗଳ’ ବଜାରରେ ଗୁରଣା ପଇସା ଦେଲେ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ଆର୍ତ୍ତିବାରୁ କ୍ଷମାଦିତ ସେହି ମଥୁରମଙ୍ଗଳର ଦାମ୍ କେତେ ? ଆର୍ତ୍ତିବାରୁ କ୍ଷମାଦିତ ଗଡ଼ନାୟକ ନିକଟରେ ? ଏ ଦେଶର ଡି. ପି. ଆଇ, ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ

ଶିକ୍ଷା ସେବେଟାରୀ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ବିକ'ଣ ଜଣା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ଯେ, ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ, ଅମେରିକାରେ ଖେଳ୍ ଏ ଖେଳ୍ ଏ ବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧର ବହୁ ବା ବିଶେଷ ଚିତ୍ରଟିଏ, ଲକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ବିଦି ହୁଏ ? ଅଥବା, ନିଜ ଭାଷାର ଏକ ପ୍ରତିକ କାବ୍ୟର ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଚିନ୍ତିତ ନୃତ୍ୟ-ସମ୍ବନ୍ଧର ଦାମ୍ ଉପରେ ଆଠଶା ପଇସା ବଢ଼ାଇ ଦାସିବାରୁ, ତାକୁର ଆନନ୍ଦର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଇଜଣ କବିତ୍ତ୍ଵ ହେଉଁ କରିବାରୁ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଡି. ପି. ଆଇ କୁଣ୍ଡା ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ ? ପୁଣି ତାହା ଘଟିଲ ଓଡ଼ିଶାର ତଥା-କଥତ ଦ୍ରୁଟି ପାଇଁ ଖାରବେଳଙ୍କ ଶାସନରେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ ଆକାଡେମୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠାପନ ଭାବରେ ବିଜୟୋଗୀସରେ ପତାକା ଉଡ଼ାଇଥିଲେ ?

ଅଧିକାରୀ ସେବନ ଯାହାକୁ ଏକାନ୍ତ 'କରପଟ' ଓ ଅବାଂଛିତ ବୋଲି ସର୍ବାଧିକ ରୁକ୍ଷରୁ ବିନା ଜନ୍ମକାରୀ, ବିନା ଏକସପ୍ତାବେଳନ୍ତରେ ରାତ ପାହିଲା ବେଳରୁ ଉତ୍ତି ଦିଆଯାଇଥିଲା, ପରେ ଆଉଜଣେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମନ୍ତ୍ରୀ ଠିକ୍ ସେହି ଲେକକୁ ପୁଣି ସରକାର ରୁକ୍ଷରୁ ସମସ୍ତାନ ବରତ କଲେ କପର ?

ନାୟ ବିମୁକ୍ତର କି ବିଚିତ୍ର ନାଟକ ନ ଦେଖିଲେ ଅମେ, ଏହି ବୈତନାସିକ ଦେଶରେ !

ପରିଶିଷ୍ଟ—୪

ଡି.ପି. ଆଇଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଓ ସୁପାରିଶ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅନୁଦାର ସଂକାନ୍ତ ।

1. Extract from Letter No. 21113 of 21st November, 1956 from Dr. B. Prasad, D.P.I., Orissa, to Dr. Mansinha.

"Government did think that you are a proper man to be in charge of Social Education. Otherwise they would not have transferred you to this post, but would have thought of transferring you to some other post and it is because I would like you to be contented here that *I recommended to Government to upgrade the post to that of a Deputy Director.*"

2. Extract from Letter No. 5075, dated the 26th February, 1957 from the Director of Public Instruction, Orissa to the Registrar, Utkal University, Cuttack.

Subject :—Appointment of Dr. M. Mansinha, Adult (Social) Education Officer as Chief Compiler for compilation of the Oriya Encyclopaedia.

" Please refer to your Letter No. AC/2467/57 of the 13/14th February, 1957. I am enclosing an application from Dr. Mansinha in the matter.

Dr. Mansinha is a permanent principal of Gangadhar Meher College at Sambalpur. He has come as Adult (Social) Education Officer and there is every chance of his being appointed as Deputy Director in charge of Social Education with effect from the date on which he joined as Adult (Social) Education Officer."

ପଞ୍ଚଶାତନ୍ତରେ ପଡ଼ି ଦାରୁହେବା ଫଳରେହି ଲୋକ ବିପରୀତ ବିତ୍ତ ପ୍ରତି ସତେଜନ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ସାବଧିକ । ଠିକ୍, ଏହି କାରଣରୁହି, ଏହି କାଳରେ ମୁଁ ଭାବିବା ଅର୍ଥାତ୍ କଲି;—ରଥ-ପାଣିଗ୍ରାହଙ୍କ ରାଜତ୍ର କାଳରେ ଯେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷାବସ୍ଥାଗର ଜଣେ ଏମ୍. ଏ. ପିଏରେ, ଡିକ୍ଟର ଡିଗ୍ରୀଧାରୀ କର୍ମଚାରୀ, ଯିଏ ଏ ଦେଶର ଜଣେ ଜଣାଶୂଣ୍ୟ କବି ଓ ଲେଖକ, ସେ ପୁଣି ଓଡ଼ିଶା ଓ-ମଧ୍ୟଦେଶ-ବିଦ୍ୟୁତ ପୂର୍ବଗଡ଼ିଜାତ ଏଜେନ୍ସିର ଶିକ୍ଷା ପରମର୍ଗଦାତା ଥିଲେ, ସେ ଥିଲେ ଉତ୍ତରପୁର ଓ ଦିଷ୍ଟିଶ ଡିଗ୍ରୀର ଜନିପ୍ରେକ୍ଟର, ଥିଲେ ପୁଣି ଏକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ସରକାରୀ କଲେଜର ପ୍ରନ୍ତସପଳ, ସେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ବୋପନ ସେକେଣ୍ଟାରୀ ପୁଲିର ଶିକ୍ଷକ-ହେଡ଼ିମାସ୍କର-ଆର୍କିଜାଧାରୀ ଓ ସେକେଣ୍ଟାରୀ-ଶିକ୍ଷା-ସଂପର୍କ ଗେ ଗଛୁ ଲେଖକ, ସେ ନବଗଠିତ ସେକେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡର ସାମାନ୍ୟ ମେନ୍ଟରଟାଏ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୋଇନଥିଲେ କେବଳ ନୃତ୍ୟ, ଆବାଞ୍ଚନ୍ୟ ଦାରୀ ପଣ ଏକ ପୋଷ୍ଟରୁ ଅନ୍ୟ ପୋଷ୍ଟକୁ ଦଣ୍ଡିତ ଓ ବିତାଉଛି ହେଉଥିଲେ ଓ ଉପର ଲିଖିତମତେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଢି. ପି. ଆଇ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରେକମେଣ୍ଟ କରିବା ସହେଲି ତାଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ଢି. ଢି. ପି. ଆଇ ଗ୍ରେଡ୍ ଓ ପ୍ରାପ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ବିଚ୍ୟୁତ କରୁଥାଇଥିଲା, ଠିକ୍ ସେତିନିବେଳେ ସେହି ଶିକ୍ଷା ବସ୍ତାଗରେ, ଆଉ ଜଣେ ଅଫ୍ସର (ନବମ ଅଧ୍ୟୟରେ ସୁଚିତ) ଯାହାଙ୍କର ଏଡ୍ଡିକେଶନ ଡିଗ୍ରୀ ନାଟ୍ରେ, ସେ ଭାବରେ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀ ଏମ୍. ଏ. ଓ ବିଲ୍ଡରେ ସରକାରୀ ଟକାର ପ୍ରତ୍ୱର ଅପର୍ୟୁକ୍ତ କରି ମଧ୍ୟ ଫେର ଗୌର୍ବ ନାମେ ପ୍ରତ୍ୟେବୁରୁଷ, ସେ କେଉଁ ମହାତ୍ମାଗୁଣ ଓ ସିଂହ ଯୋଗୁଁ ବରତ ହେଲେ ନବଗଠିତ ସେକେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡର ବିଧାଜାରୁପେ ଏବଂ ସେତିବା ଜାରି ଠିକ୍ କଲେ କାଶ୍ବାଳା, ସେଠୁ ଆସି ବିନାବାଧାରେ ସେ ହୋଇଗଲେ ଶିକ୍ଷାବସ୍ଥାଗର ଉଚ୍ଚା-ପଦାଧିକାରୀ ? ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ ପରାମର୍ଶ ଦୁଷ୍ଟିରୁହି ଏ ଦଳାର ବ୍ୟବହାର ଏଠାରେ ଉର୍ଦ୍ଦ୍ଵେଷ କରି ରଖୁଛି ।

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ତୃତୀୟ ଜନ୍ମ

ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦିର ଏହି ଗାଆ ବଞ୍ଚିମାନ ଶେଷ ହେବାକୁ ଆପିଲ । ଏହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୀୟ ଅଭିଜାର ବର୍ଣ୍ଣନାହିଁ ହୋଇ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ପୁଅସା, ସେଥିରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟର ଜାବନ ଓ ତାର ଜାବକା, ଏକ ପ୍ରକାର ଅଣ୍ଟେ ଓ ଅଭିନ୍ଵ ନୁଆନ୍ତି କି ? ଆମେ, ଆମ କ୍ଷତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷତ୍ର ପରିଚୋଷପାଇଁ ସିନ୍, ଅନଳ-ପରିବ୍ୟାୟ ଏହି ସୁଷ୍ଟି ଓ ଜାବନକୁ କ୍ଷତ୍ର ଓ ସୀମିତ କରି ଦେଖୁଁ ? ଗୀତାର ସୁଷ୍ଳଳବାଣୀତେ, ଧର୍ମପୁଷ୍ଟରେ ଆମର ଏ ଜାବନ, ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ‘ବ୍ୟକ୍ତମଧ୍ୟ’ ମାତ୍ର । ଅର୍ଥାତ୍ ଆମର ଏହି ଜାବନ, ତାହାର ଦୁଇପଟେ-ପରିବ୍ୟାୟ, ସୀମାଭାନ, ଅଜ୍ଞେୟ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭିତରୁ, କେତେ-ମୁହଁତ୍ର-ପାଇଁ-ଉପରକୁ-ଭସି-ଉଠିଥିବା ଏକ ଅଚିରଣ୍ଣାୟୀ ‘ମଧ୍ୟ’ ମାତ୍ର । ଏହି ଅଚିରଣ୍ଣାୟୀ ‘ମଧ୍ୟ’ର ଛିପ ପଳାୟମାନ ପ୍ରସ୍ତୋଜନରେହି ଏହି ଜାବନର ଉପରେ ‘ଇଣ୍ଟର୍ଣ୍ଟିକ୍’ ବା ‘ଶାଶ୍ଵତକୁ’ ଆମେ ଭୁଲିଯାଉି, କେବଳ ନୁହେଁ, ଆମେ ଆମର ସହଜାତ ଭିଦାର ମନୁଷ୍ୟର ପରମ ଗୌରେକକ ପଦାଦ୍ୟାତ କରି ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ତା’ ଉପରେ କ୍ଷତ୍ରଭାବ ଓ ସଂଜାର୍ଣ୍ଣତାର ଅମୌତ୍ତକ ଓ ଅନାଦଶ୍ୟକ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେବୁଳ ମଧ୍ୟ ମାରି ଦସୁ । ଆମେ ସନାତନର ଅଂଶ ବୋଲି ମନେକରିବା ଓ ସେହି ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେପଣ କୁଣ୍ଠିତ, ସେହିପଣ ମଧ୍ୟ କେବଳ ‘ମନୁଷ୍ୟ’ ବୋଲି ପରିଚି ହେବାକୁ ଲାଭିତ । ଆମେ ପରିଚି ହେବାକୁ ଭଲପାଇ ହନ୍ତୁ, ମୁସଲମାନ, ବାହୁଣ, କରଣ, ବା ଚପା ଭାବରେ । ଗୀତାର ସେହି ଅପୂର୍ବ ବାଣୀ, ଆମେ ସହଜରେହି ଭୁଲିଯାଉି—‘ଅବିଭକ୍ତଃ ତ ଭୁତେଷୁ ବିଭକ୍ତମିବ ତ ହୀତମ’,(ଅଗଣିତ ପ୍ରାଣୀ ଦେହରେ ବିଭକ୍ତ ଓ ବିଭନ୍ନ ହୋଇ ରହୁଥିବା ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ, ସେହି ସନାତନ ସହି, ପ୍ରକୃତରେ ଅବିଭକ୍ତ) । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ, ଅମଗଢା-ସକଳ-ଘୃଣ୍ୟ-ସଂଜାର୍ଣ୍ଣ-ଲେବୁଳ ଗୁଡ଼କୁ ଛିଙ୍ଗି ଦେଇ, ପୁଅସାର ସକଳ ଧର୍ମ, ସକଳ ଦେଶ, ସକଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ, ଯେଉଁ ତମଭାବେ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ, କେବଳ ସେହି ତମଭାବେ ହିଁ ମୁଖୁ ହାତରେ ଅହରତ ସମପତ୍ତ କରାଇ, ଆମର ସଂଜାର୍ଣ୍ଣ ଚେତନାକୁ ନିରବଧ ପରିହାସ କରି ଆସୁଛି । ଅଥବା ଆମେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଦେଖୁନା, ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଉି ।

ଜାବନ ଅଣ୍ଟେ ଓ ପରିବ୍ୟାୟ କେବଳ ନୁହେଁ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଚିରପ୍ରବାହିତ । ଜାବନର ଅଣ୍ଟେ ବ୍ୟାପକତା ଯେପଣ ତା’ର ପରମ ସତ୍ୟ, ଜାବନର ଅନଳ—ପ୍ରବହମାନତା ସେହିପଣ ତାର ବିଚିତ୍ର ବୈବଶ୍ୟାଗର । ଏହି ପ୍ରବହମାନତାକୁ ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖେନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟତାରେ ସମ୍ଭାନ କରନ୍ତି,

ସେହିମାନେହି ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବନର ସତ୍ୟ ପରିଚୟ ଲଭ କରନ୍ତି । ପଶ୍ଚିମ ଗୋଲଙ୍କରେ ଲୋକେ ଜୀବନର ଏହି ପ୍ରବହିମାନତାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଆସିଥିବାରୁହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଚାର୍ବେଳ୍କ, ଏଯାଏ ହେମାନେ ପ୍ରରେ ପ୍ରରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ମାଡ଼ ଭୁଲିଛନ୍ତି । ଏହି ଗାଥାର ଚର୍ଚା ଅଧ୍ୟାୟ (ସାମୁଦ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା)ରେ ମୁଁ ମୋର ଏହି ଜୀବନରେ ତିନି ଜନ୍ମର କଥା କହି, କହିଛି ଯେ, ତୃତୀୟ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଦେଇଛି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୁଣି । ‘ଗୀତା’, ଠାଏ ଜୀବନର ପ୍ରବହିମାନତାକୁ ଏହିପରି ମନୋରମ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି— “‘ଶୁଣ୍ଟା ଏତାନି ସଂସାର ବାୟୁର୍ଗକାନିବାଶ୍ୟକ’” (ସେହି ଆସ୍ତିର ଭାବୁ, ବାୟୁ, ଦୃଷ୍ଟିମାନଙ୍କର ଗନ୍ଧ ଆହୁରଣ କର ବହୁଗଲାପର, ଏକ ଜନ୍ମର ଶୁଣଦୋଷକୁ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମପାଇଁ ବହି ନେଇଥାନ୍ତି ।) ଅର୍ଥାତ୍, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉଥିବା କେବଳ ଏହି ‘ମଧ୍ୟ’, ଆମର ସବୁ ଜୀବନ ନୁହେଁ । ଅଗଣିତ ‘ବ୍ୟକ୍ତମଧ୍ୟ’ ଦେଇଛି, ‘ଅବ୍ୟକ୍ତ’ ବହୁଭୁଲିଛି । ଆମେ ଦେଖି-ନପାରୁଥିବା-ଜୀବନର ସେହି ‘ପୁଷ୍ଟ’ ଓ ‘ପର’କୁ (ବା ଅତୁଷ୍ଟକୁ) ଦୃଶ୍ୟମାନ ଏହି ‘ମଧ୍ୟ’ ପରିଛି, ଆମକୁ ସମସ୍ତବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହେବ । ନବେତ୍ର, ଆମର ଜୀବନାଦର୍ଶ ରହିବ ଖଣ୍ଡିତ ଓ ବିକୃତ । ଜୀବନର ଏହି ପ୍ରବହିମାନତାହିଁ ଦୂରି ଆମ ପଞ୍ଚରେ ପରମ ଶିକ୍ଷା ଓ ଚରମ ଜ୍ଞାନ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ, ଏହି ଚେତନାହିଁ ଆମର ସାଧାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପ୍ରକୃତ, ସହଜ ‘ଜ୍ଞାନଯୋଗ’ । ଜୀବନାୟୀ ଓ ପ୍ରାୟଶଃ ଦୁଃଖଦାୟକ, ପାର୍ଥିବ ପଦ-ପଦାର୍ଥ, ଭିଶରଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ସୁନ୍ଦର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନୋହିପାରନ୍ତି; ସଦିଓ ଆମେ ଆମର ପୁଲ, ଉତ୍ତର ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ତାକୁହି କହୁ ‘କୌଣସି’, ଅର୍ଥାତ୍ ‘ଭିଶର ଭାବ’ । ଏହାହିତ ଆମର ଯୋଗ ଅଜ୍ଞତା ପୂରନା କରେ । କୌଣସି, ହେବ କେବଳ ସେହି, ଯାହା ଆମକୁ ଭିଶରଙ୍କ ସମୀପସ୍ଥ କରୁଥ ନା ଭିଶରଭାବାପନ୍ଥ କରୁଥ । ତୁନୁ, ମୁସଲମାନ, ବ୍ରାହ୍ମି, ଶ୍ରୀଷ୍ଟିଦ୍ୱାନ ସମୟଙ୍କର ‘ଭିଶର’ର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷଣ ଏହି ଯେ, ସେ ସଂବ୍ୟାୟ, ଏକ ଓ ଅଣ୍ଟଣ୍ଟ । ଭିଶରଭାବାନୁଗତାର, ତେଣୁ ଏକମାତ୍ର ତାତ୍ପର୍ୟ,—କୌଣସିବୋଧ, ସାମ୍ୟବୋଧ, ବ୍ୟାସ୍ତିବୋଧ ଓ ଅଖଣ୍ଡତାର ବୋଧ । ‘ଗୀତା’ରେ ବାରମ୍ବର ତେଣୁ ଏହି ସାମ୍ୟ’ର କଥା ହିଁ କୁହାଯାଇଛି । ‘ଗୀତା’ର ଆଦର୍ଶ ମନୁଷ୍ୟ ସେହି, ଯେ ସଂତ୍ରେ ଓ ସମୟଙ୍କଠାରେ ଭିଶରଙ୍କ ଦେଖେ ବା ଭିଶରଙ୍କଠାରେ ସମୟ ଓ ସମୟକୁ ଦେଖେ ।

‘ଯୋ ମାଂ ପଶ୍ୟତି ସବସି, ସବ୍ୟଚ ମୟି ପଶ୍ୟତି ।’ (ଗୀ. ୩୩୦)

ଶିକ୍ଷା ଓ ଜୀବନ

କୌଣସି ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷାବିଦ ନିକଟରେ, ତେଣୁ, କେବଳ ପୁଲ କଲେକ ବା ଏକ ସରକାର ଉପାକ୍ଷମେଣ୍ଟରେ ଘଟଣାବଳୀ ମାତ୍ର, ତାର ଗାଥାର ଏକମାତ୍ର ସମୂଲ ହୋଇ ନ ପାରେ । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ ନିକଟରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଜୀବନ ଓତ୍ପ୍ରେତ ଭବରେ ମିଶ୍ରିତ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେ କେବଳ ନୁହେଁ, ଦିନର ପ୍ରତି ମୃହୁର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ

ଶିକ୍ଷା ଲଭ କରୁଛୁ ଓ ପଶୁଷାର ସମ୍ମାନ ହେଉଛୁ । ପାଶ-ଫେଲ୍, ଜଳତାର ବାହାବା, ପଦ-ପଦାର୍ଥ-ସିରି, ନିଦା-କୁଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ଶିପ୍ର ପ୍ରଳାୟମାନ ଘଟଣାରୁକି ଜୀବନର ବୃତ୍ତ କଥା ନୁହେନ୍ତି । ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟତମ ଲଭ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଧହୃଦୟ, ‘ଅଭିଜ୍ଞତା’, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମଜବନର ସୁମୂଳ ନିର୍ଣ୍ଣାୟ, ବା ଘଟଣା ପ୍ରଭାବରୁ ଯାହା ଶେଷ-ତତ୍ତ୍ଵ ହୃଦୟଗ୍ରହଣ ହେଲା । ସେହି ହିଁ ଆମର ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନଯୋଗ’ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହି ପ୍ରକାର ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଜୀବନ-ଦର୍ଶନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୁହେଁ, ସେ ଶିକ୍ଷା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତକୁ ସତ୍ୟ, ଶତ୍ରୁମାନ, ଫୁଲ-ଚିତ୍ତପନ୍ଥ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵଗ ଓ ପ୍ରକ୍ଳବାନ୍ କରିପାରିବ ବୋଲି ଆଶା କରିବା, ପାଇଁର ପ୍ରଳାପ ପରି ହେବ । ଏହି ଭାଙ୍ଗରେ ସେଥିପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଆମ ଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ଶତ୍ରୁ-ସାଟିଫିକେଟ୍ ବନ୍ଦନ-କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନିଦା କରିପାଇଛନ୍ତି । ଏ ସର୍ବକର୍ତ୍ତରେ ଏକ ସତ୍ୟ ଉନ୍ନତଦେଶର ବଦ୍ୟାଧୟାନର ପ୍ରକାର, ପ୍ରଣାଲୀ ଓ ଜୀବନ ପରିମାପ ନେଇ ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ଶେଷ ପରିଶ୍ରମ୍ଭାବିତ ଦୟାକର ପଢ଼ିବେ । ଜିବିରେପ ଓ ଅମେରିକାରେ ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟାନ-ଶୀଳନର ଆଗମ୍ବନ ହୁଏ ସ୍କୁଲ-କଲେଜ ଭୂତିଲ ପରେ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଏଠି ସାଟି-ଫିକେଟ୍ ଶୈଖିଏ ବା ଉପ୍ରାଚୀଏ ମିଳିଗଲେ କି କୃତକୃତ୍ୟ ଭାବ । ଆମ ଦେଶର ଅଧ୍ୟକାଂଶ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ତଥାକଥ୍ୟତ ଜୀବ—ଆହରଣ ଓ ଜୀବ ଜବେଶଣ ପରିସମାପ୍ତ । ଆମେ ବରାବର ଏକ ଦଳି, ଅନିୟନ, ବିଶିଷ୍ଟଳ ଓ ଦୂମ୍ରତତ୍ତ୍ଵ ଜାତ ହୋଇ ରହିଥିବା, ଯେ ପର୍ମିନ୍ ଏହି ଶତ୍ରୁ-ସାଟିଫିକେଟ୍—ସଂସ୍କୃତିଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୁଲୋଦ୍ୱାରା ନ ହୋଇଛି । ଆମର ସାଧନା, ବିବତ୍ତିନ, ବା ମାନବିକ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ରମ-ପରିଷ୍କାରକ ଦେଇ ଆସାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵଗମନରେ ବା ଜୀବନର ପ୍ରବହମାନତାରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଆମର କୃପଣ ବିଶ୍ୱାସ କେବଳ କେତୋଟି ସୁବିଧାଦାୟୀ ଲେବୁଳ୍ ଉପରେ, ଦୂମ୍ରତି-କୌଣସିଲରେ, ଅନ୍ୟର କୁଣ୍ଡା ରଟନାରେ, ନଚେତ୍ର ଅଳ୍ପଶ୍ରମ-ବା-ବିନାଶମଳବିଧ ପୌଷ୍ଟଣ୍ୟରେ । ଅସ୍ତରୁବ ଏପରି ଏକ ଜାତର ଉପରକୁ ଉଠିବା ବା ଶତ୍ରୁଗାଲୀ ଦେବା । ଏହି ଜାତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମଗୁରୁର ଶ୍ରେଷ୍ଠବାଣୀ ହେଉଛି,—‘ସହ୍ୟଜ୍ଞା ପ୍ରଜାଃ ସ୍ମୃତଃ । (ବିଧାତା, ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକୁ ଯଜ୍ଞ ଅର୍ଥ-ତ୍ୟାଗ ଓ ଉପର୍ଯ୍ୟାୟ ସହିତ ଜନ୍ମିତି ପଠାଇଛନ୍ତି) । ଅଜି ଏ ଜାତ ସେ ବାଣୀ ଭୁଲି, ବିନା କଷ୍ଟ ଓ ବିନା ସାଧନାରେ, ପରମାରକୁ ଓ ସେହି ସ୍ମୃତିରେ ନିଜର ଦେଶ, ରଷ୍ଟ୍ର ଓ ଜାତିକ ଠକ୍କି ଜୀବନଭେଦ କରିବାକୁ ବୁଝେ । ନିଜର ଜାତକି କିନ୍ତୁ ଦେଇ ଯିବାର କଳ୍ପନା, ଯାହାହିଁ ‘ଯଜ୍ଞ’, ତାହା ଲେକ—କଳ୍ପନାରୁ ଉତ୍ସବ ଯାଇଛି । ଦେଶମୟ ଅଜି ଯେ ବିଶ୍ୱାସିଲା ଓ ଦୂମ୍ରତି ତାହାର ଏକ ଉତ୍ସ ଏହିଠାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୀତାର ସାଧନାରୀ ବାଣୀ,—“ନ ସ୍ତୁ ଲେକୋହସ୍ତ୍ୟୟଯଜ୍ଞସ୍ତ୍ୟ କୁତୋଧନ୍ୟ-କୁରୁସତ୍ରମ”, (ଅଯଜ୍ଞ, ଅର୍ଥାତ୍ ସାଧନାମୟ ମନୁଷ୍ୟର ଏ ଲେକତ ନାହିଁ, ପରଲୋକ-ଭ୍ରାତର ପ୍ରଶ୍ନାହିଁ କାହିଁ ?)

To Know

କର୍ମ ବା ସାଧନା ବା ଯଜ୍ଞର ପ୍ରଥମ ଅସ୍ତ୍ରୋଜନ ହେଲା ଜିନ । ଜନସୁନ ହିଁ ହୁଏ ଅକର୍ମ ବା କୁକର୍ମ । ଅମେ ଉତ୍ତିଆଏ ଯେ ଏକ ଉପହସିତ ଓ ଅଧିପତିତ କାତି ହୋଇ ରହିଛେ, ତାର ପ୍ରଥମ ହେତୁ ହେଉଛି, ଅମେ ଅନ୍ୟ ଭରତେସୁମାନଙ୍କ ବୁଲନାରେ ଅଜ୍ଞମେ କେବଳ ନୋହୁଁ, ଅମେ ଆମର ଅଜ୍ଞତା ନେଇ ଦୟନୟ ନିର୍ଲଭ୍ରତା ସହିତ ନାଚି ମଧ୍ୟ ପାରୁ । ଅଜ୍ଞତାହିଁ ସୃଷ୍ଟିକରେ ଏ ପ୍ରକାର ନିର୍ଲଭ୍ରତ ଆସସନ୍ନେସ, କାଢି ନିଏ ସମ୍ଭାନ-ସଗେତନତା ଓ ଅଣିଦିଏ ମଧ୍ୟ ମାରସ୍ତକ ଅସ୍ତ୍ର—ବୟୁତ । କି କୁ ଦତ୍ୟ ଉନ୍ଦର କାମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ଵ ଠିକ୍ ଅଳଗା । ସେ ସବୁ କାତିର ଜନ-ସ୍ମୃତାର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଜନାହରଣରେ ସେମାନଙ୍କର କୃତକାର୍ଯ୍ୟତାର ଉତ୍ତମ ମାନଦଣ୍ଡ ଆମ ପରି ମୂର୍ଖଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଳନା କରିବାହୁଁ ଅସମ୍ଭବ । ନିର୍ଭରନଙ୍କର ମହୋଦାର ବାଣୀ “ମୁଁ ଜନ-ସମୁଦ୍ର-ବେଳାର କେତୋଟି ଉପଳଶ୍ରେ ମାତ୍ର ଗୋଟେଇଛୁ”, ଏ ଦେଶର ପଣ୍ଡିତଙ୍କନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଏ ସଙ୍ଗଦା ସୁରଣ ରଖିବା ଉଚିତ ।

ହେସ୍, ଭତର ବିଦିରେ ନିଜର ସତ୍ୟ-ଲଭ ସଂଗ୍ରହ, ଜୀବନର ବଢ଼ି ଆଦରଣ ହୋଇପାରେ କେବଳ ପଶୁଜାବନ ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଦୈନିକର ଜୀବନ ଦେଇ ଏକ ପରେ ଏକ ଦର୍ଶଯାଇଥିବା ଅଭିଜ୍ଞତା ଦେଇ ଓ ଭୁଦ୍ୱୋପଠନ ଦେଇ ଏହି ଜଗତ ଓ ଜୀବନର ତତ୍ତ୍ଵାବଳୀକୁ ଉତ୍ସମ ଓ ନିଯତ ଭାବରେ ଜାଣିବାହିଁ (To know) ପ୍ରକୃତିର, ଅମର ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ପ୍ରତି କ୍ଷେତ୍ର ସଂକେତ । “ନ ହି ଜନେନ ସଦୃଶ ପବିତ୍ରମିହବଦ୍ୟରେ” (ଗୀ: ଚାର୍ଚ) । ଏ ଜଗତରେ ଜନ ବା ‘ନଳେଜ୍’ ଠାରୁ ଉତ୍ସମ ପାଇନ ଓ ପବିତ୍ର ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଭରଗେପୀୟ-ମାନେ ସଙ୍ଗତି ଯେ ଅଗ୍ରୀ (ଅଭିଭାବନସତ୍ତ୍ଵ) ହୋଇ ଦଶାୟମାନ, ତାର ଏକମାତ୍ର ଓ ମୁଣ୍ଡ କାରଣ ଏହି ଯେ, ସେମାନେ ‘ଜିନ’ ଓ ଜନର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କରନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନତୋତିର ଚର୍ଚା କେଜନିକମାନେ ନିଜ ଦେଶ ଛାଡ଼ି କାହିଁ କି ସେହି ମେଲ୍ଲ ଦେଶମାନଙ୍କ ପଳାଇ ଯାଉଛନ୍ତି ? ଅମ ନିଜ ଘର ଓ ଦେଶର ରେଗର୍ୟାଧିର ତିକରୀ ସେହି ବିଦେଶୀଙ୍କ ଜିନ ଯୋଗୁହୁ ମୁବ ହେଉ ନାହିଁକି ? ଆମର ଦୈନିକର ଉଦରପୂର୍ବ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅମେ ତାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁକି ? ଏହି ଲଜ୍ଜାକର ଦନତାର ହେତୁ କେଉଁଠି ? ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ, ତିନ୍ତା କଲେ ସହଜରେ ଦେଖିବେ ନାହିଁ କି ଯେ, କଠୋର ଜନ—ଭପସ୍ୟାର ଅସାବହୀନ ସବୁର ଏକମାତ୍ର କାରଣ । ଆମେଲି ଦେଖ, ପାଠକେ, ଭାଥା-କଥାତ ନିରୀଶିର ଓ ଧର୍ମଶାନ ଯୋଗୁହୁଟି ରୁଷିଆର ଅକଳନୟ ଅଗ୍ରଗତିକୁ । ଜନର ନିଷ୍ଠାପର ଉପସ୍ୟାହି ନାହିଁକି କମ୍ପ୍ୟୁନ୍ଟ୍ ରୁଷିଆର ଅଗ୍ରଗତିର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ନହେ କି ? କମ୍ପ୍ୟୁନ୍ଟ୍ ରୁଷିଆର ଫ୍ଲେଲ କଲେଜରେ ଲଭିତାପାଇବାରେ ପୋତା ସନ୍ନେମା ଗୀତ ଗାଇ ଓ ଭୋକି-ଭୁତ-ତାମସା ଓ ଗୋଲମାଲ କରି ଗଣେଶ ଓ ସରସତ ପୂଜାର

ମୃଖ'ତା ଓ ଉଣ୍ଡତା ଆଚରିତ ହୁଏନା । କିନ୍ତୁ ସରସପାର ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟା ବା ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକୃତ ଆରୁଧନା କରୁଛନ୍ତି ସେହି ନିଶ୍ଚାର କମରେଡ଼୍ ବୁଦ୍ଧି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ, ସ୍କୁଲ କଥା ଛୁଡ଼ି, ଆମର ଯାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ହେବାର କଥା, ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ମାନଙ୍କରେ, ଜ୍ଞାନର ଉପର୍ଯ୍ୟା ଦୂରେ ଥାଉ, ଜ୍ଞାନର ସମ୍ପାଦନ ମଧ୍ୟ ଉଭେଇ ଯାଇ, ସେ ସବୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଶରସତମ ଷ୍ଟୁଡ଼୍ସ୍ ଷ୍ଟୁଡ଼୍ସ୍ ରତର ବ୍ୟକ୍ତିଲଭ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀଲଭର ପାଠୀ ହେଇ ଉଠିବାର ଦେଖାଇବାକି । ଏ ଦୁଃଖ କାହାକୁ କହିବା ? ଏ ଦେଶର ଅଧ୍ୟାପକ ସବୁ ନିବିଷ୍ଟିତି ସାଧନାଦେଇ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ, ସଦା-ସରେଷ୍ଠଥବାର ଯେପରି ଜଣାପଡ଼ୁଛନ୍ତି କେବଳ ଆସୁକେନ୍ତୁକ ସାମାଜିକ ବାହାଦୁର୍ଗ ଦେଖେଇବାରେ । ରତର ଶ୍ରେଣୀର ବାହାଦୁର୍ଗ ତ ଏବେ ସମାଜରେ ଯୁଆଡ଼େ ଅଣି ପକେଇବ ସେଆଡ଼େ ଦେଖୁଛୁ-ଆଜି ସମାଜରେ ମଦ-ଅଫିମ ସରବରହକାରୀର ସେଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସେ ପୁଷ୍ଟ କେବେ ଜାଣି ନଥିଲେ । ସାଧାରଣଜନ ଯାହା, କୌଣସି ଦେଶର ପ୍ରଫେସର—ଅଧ୍ୟାପକ—ଲେଖକ—ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ହେବେ, ସେହା ? ତେବେ, କିଏ କାହାର ହେବ ଆର୍ଦର୍ଶ ? କିଏ କାହାକୁ ଦ୍ୟାତରବ ବା ଆଗକୁ ନେବ ? ଧାଁ ଧକ୍କପଗଡ଼ ନକରି, ହଜାର କମିଟିର ମେମୂର ନ ହୋଇ, ପରିପର୍ଵିକାର କ୍ଷଣିକାୟୀ ପ୍ରଗ୍ରହରେ ଆସ୍ତା ନରଣୀ ନିଜନିଜ ଘରେ ବସି ପାଣିତ୍ୟ-ଗୁଣ୍ଠି ଓ ଗବେଷଣା—ଗୌରବାନ୍ତି ପୁଷ୍ଟକ ସବୁ ନିଜ ଭାଷାରେ ଲେଖି ରୁଳିଲେ ସିନା ନିଜେ ପାଆନ୍ତି ଅମୃତବୃତ୍ତି ନିଜର ଭାଷା ହୃଥକ୍ରା ଉପକୃତ ? ସେହିପରି ଖଣ୍ଡ ଅଧେ ହେଲେ ପ୍ରାମାଣିକ ବଢ଼ି ରଂଗେଜିରେ ଲେଖି ପାରିଲେ, ଆସନ୍ତା ନିଜ ଜାତ ପ୍ରତି ଗୌରବ । ଯେ କୌଣସି ଦେଶର ପ୍ରଫେସରମାନଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଏସ୍ବାର୍ତ୍ତ ଆଶାକରେ । ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଖୋଜେ ନରବ ସାଧନା ଓ ନିର୍ମଳ ସାରଷ୍ଟତ ଆରୁଧନା । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତବର୍ଷତଳେ ଓଡ଼ିଶାର ସୁଦୂର ବିଛିନ୍ନିକଳରେ ରହ ମଧ୍ୟ ଏକ ହାଇସ୍କୁଲ ପଣ୍ଡିତ, ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଏହି ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ-ଉପର୍ଯ୍ୟା ଫଳରେ କ'ଣ ନକରି ଗଲେ ? ଏ ଦେଶର ଏବର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ପ୍ରଫେସରେ କ'ଣ ସେହି ହାଇସ୍କୁଲ ହେଉ-ପଣ୍ଡିତଟିର ମଧ୍ୟ ସମାଜ ହେବେ ନ ? ତେବେ ମାଳ ମାଳ ବିଦେଶୀ ଡାକ୍ତରୀ ବା ମୋଟା ଦରମାର ତାତ୍ତ୍ଵପର୍ଦଟା କ'ଣ, ଭାଇ ? ସର୍ବ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଖାତ୍ର ଖଣ୍ଡ ପ୍ରମାଣିକ, ପଣ୍ଡିତଙ୍କନୋତି ଦୃଷ୍ଟକ ନ ଲେଖିଥିବା ଲେକ, ପ୍ରଫେସର ଗୈଁକରେ ବସିଥିବାର ଦେଖିବା ଚୋଧନ୍ତୁ, ଅତି ବରଳ ଦୃଶ୍ୟ । ସେ ଦେଶ ସବୁ ସେହି ଅନୁସାରେ ଲଭନ୍ତି ।

ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜାତ, ଉତ୍ସବ ପ୍ଲାଟ୍ସୀ କଲାଶ ଓ ଅହ୍ଲାଦୀ କଲାଶ ଥାଏ । ଅହ୍ଲାଦୀ କଲାଶ ପାଇଁ ଆମେ କୌଣସି ମହୀ, ବା ଏମ୍. ଏଲ. ଏ.ଙ୍କ ନିକଟକୁ ବା କଲେକ୍ଟରେଟ୍ ବା ସେହେଠାପ୍ଲାଟ୍ସୀଟ୍‌କୁ ଧାର୍ଦବା ସାହିବକ । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ପ୍ଲାଟ୍ସୀ କଲାଶ ଆମେ ମହୀ ବା ବ୍ୟବସାୟୀଠାରୁ ଅଣା କବିବାନି । ତାହା ଅମେ ଅଣା କବିବା କେବଳ ଦେଶର

ପ୍ରଫେସର ଓ ବୁଢ଼ିଜୀବାନଙ୍କଠାରୁ । ଦେଶର ସ୍ଥାୟୀ କଲ୍ପାଣ ହେଲ ସେହି, ଯାହା ଜାତିର ମନ, ବୁଢ଼ି ଓ ଆସାକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ଉଦ୍‌ବୃକ୍ଷ କରି ରଖେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବୁଢ଼ିଜୀବ ଓ ପ୍ରଫେସର ମଧ୍ୟ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟକ୍ତିଗତିକ ବା ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଟାଇଟ୍ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ ଓ ସେହିପରି ଜୀବନଯାପନ କରିବେ, ସେଠି ନାତିର ବୁଢ଼ି ଓ ଆସା ସମୁଚ୍ଛତ ଜୀବନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ଆଉ କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀ ବା କେଉଁ ସମ୍ବଲ୍ପକୁ ଅନେଇବ ? ଯେଉଁ ଦେଶର ବୁଢ଼ିଜୀବ-ସପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟ ନାତିର ସ୍ଥାୟୀ କଲ୍ପାଣ ଭୂଲି ଦୈନିକନ ଜୀବନର ଉପଲାୟମାନ, ଜୀବନଶାଖା ଲଭନଭାବରେ ହିଁ ମାତି ରହେ, ସେ ପ୍ରକାର ପ୍ରଫେସର-ଶ୍ରେଣୀ ଓ ତାଙ୍କ ପୋଷ୍ଟିବା ସେ ହତ୍ସର୍ବର୍ଣ୍ଣ ଜାତି, ଉଭୟେ, କୌଣସିଠାରେ ବା କୌଣସି କାଳେ, ମାନବେତହାସରେ କୌଣସି ହେଲେ ରେଖାପାତା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବିଦେଶରେ, ଜ୍ଞାନ-ତପସ୍ୟାର ଓ ବିଦ୍ୟାର ମର୍ମାଦାର ବନ୍ଦୀନା କଲୁବେଳେ, ଆମ ନିଜର ବରେଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିହ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିରଣ ରଖିଲେ ଭଲ ହେବ । ଏ ଦେଶର ନିଜର ଦୀର୍ଘ ରତିହାସରେ, ଏହି ସୁରାଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜାତି କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବାଧକ ସମ୍ବାନ୍ଧ ଦେଇ ଆସିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କଠାରେ ଜଗନ ଓ ଜୀବନକୁ ସମ୍ବାଧକରେ ଜାଣିବାର (To know) ଦୁଷ୍ଟାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍, କେବଳ ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ହିଁ ଯେ ଜ୍ଞାନର ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ । ସେହିମାନେ ହେଉଛନ୍ତି; ଉପରିଷଦର କେତେକ ରୁଷି, ହେଉଛନ୍ତି ପୁଣି ବୁଢ଼ି, କାଳିଦାସ, ରାମମୋହନ ଓ ରମ୍ଯନ୍ଦନା । ଏ ଯାବତ୍ ଏ ଦିଗରେ, ଓଡ଼ିଶାରେ କେବଳ ଦୁଇଟି ବରେଣ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଣିରେ ପଡ଼ୁଛି—ପଠାଣିସାମନ୍ତ୍ର ଓ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଶମ୍ଭା । ଜାତି, ସମ୍ବାନ୍ଧଦ ହୁଏନା, ଶୟା ସୁରସ୍ଵାର ବାଣୀ ବା ପଦପଦବୀ ସ୍ପଷ୍ଟି କରି ବା ଡ୍ୟାମ୍, ବନ୍ଦର ଗଢ଼ି । ଜାତି ଗୌରବମୟ ହୁଏ, କେବଳ ସେହି ଜାତିରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନ-ସାଧକଙ୍କ ଅନ୍ତପାତରେ । ହୃଦୟ-ଭିନ୍ନ ବଜ୍ର ବହୁ ଦୁର୍ଦଶା ସେଇ କଲ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଦିନ ଅଣ୍ଟ, ବଜାର ସମ୍ବାନ୍ଧ ତ ସେ ଝରେଇନି । କି ଜାର ହେବୁ ? ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଏହି ଯେ ସେ ଜାତି ତାର ଜ୍ଞାନ-ୟକ୍ତିର ପୁଣ୍ୟ-ଶିଖାକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରତିର ଭବନାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ଦେଉନି । ସର ଜେ. ସି. ବୋହ୍ମ ଓ ସର ପି. ସି. ରାୟର ଆର୍ଦ୍ଦକୁ ବଜାଦେଶୀଏ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛନ୍ତି । ବଜାଲୀ ନେତା ବା ବୁଢ଼ିଜୀବ ଯେତେ ସର୍ବଭରଣ୍ୟ ବା ବିଶୁକମାନ ହେଉଛୁ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନ୍ତର୍ମା, ରହିବ, ‘ଆମର ବାଂଳ’ । ସେ ଆଗ ବଜାଲାକୁ ବଡ଼ କରିବେ ଓ ବଜାଲୀ ଜାତିକୁ ଗୌରବ ଆଣିବେ । ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁ ଏ ନିର୍ମାରି କରେନା ? ଗୀତା କହେ, ଜ୍ଞାନ ଲବଧ୍ୟ ପରମ ଶାନ୍ତିମତିରେଣାଧଗଛତି (ଗୀତା. ୪୩୧) । ଅର୍ଥାତ୍, ଜ୍ଞାନଭାବ କଲ ପରେ ବ୍ୟକ୍ତ ପରମ ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରେ । କିନ୍ତୁ ‘ଜ୍ଞାନ’ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରମ ଶାନ୍ତି ଆଣି ଦେଇ ନ ଥାଏ, ତାହା ମୂଳ୍ୟ ଜାତିକ କରେ ଗମନ୍ୟ ଓ ବରେଣ୍ୟ ଏବଂ ଆଣିଦିଏ ତାକୁ ମହିମା ।

ଦୁଃଖ ଦୁଇଁ ଶା

ବ୍ୟକ୍ତ ଓ ଜାତ ଉତ୍ସୁ ପକ୍ଷରେ ଜୀବନ ଓ ଜୀବତକୁ ଜାଣିବାର ଏକ ଅପରି-
ହାର୍ଥ ପ୍ରଶେଷ ବା ଧାରା ହେଉଛି ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ଦଶା । କେବଳ ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ପକ୍ଷରେ ନୁହେଁ,
ପ୍ରତ୍ୟେକ ନର ଓ ନାଶର ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାଭାବିକ ଉପସ୍ଥିତି ହେଲା ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ଦଶା । କୌଣସି-
ଠାରେ ପଡ଼ିଛି ଯେ, ଆମେରିକାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନା କେଣରେ ସନ୍ତ୍ରାନ-ପ୍ରସବର ବ୍ୟବସ୍ଥା
କରି ଦିଆଗଲା । କିନ୍ତୁ କଷଣସ୍ଥାନ ପ୍ରସବର ଥରେ ପରିଚୟ ପାଇଲା ପରେ ଆଉ
ଥରକୁ କେତେକ ମା' ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମନା କଲେ । ସେମାନେ
କୁଆଡ଼େ ଦାଖା କଲେ—“ଆମେ ପ୍ରସବ-ବେଦନା ଗୁଡ଼ । ତାହାରିଦୁଇ ହିଁ ସନ୍ତ୍ରାନ
ପ୍ରତି ଆମର ଆକର୍ଷଣ ଶବ୍ଦରେ ହେବ ।” ବିନା ଅଛୁଁ . ବିନା ବିରହରେ ପ୍ରେମ ଯେପରି
ଉପରେଣ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେହିପରି ହେବାଣ ନୁହେଁ, ବିନା ଶ୍ରମରେ ବହୁବା । ସ୍ବାଧୀନତୋତ୍ତର
ସରତରେ ଆମ୍ବେମାନେ ସ୍ବାଧୀନତାର ଯେପରି ଅପବ୍ୟବହାର ଓ ଅବମାନନା କର
ପୁଣିଲେ, ତାହାର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ବୋଧହୁଏ ଏହି ଯେ ଆମେ ବନ୍ଦ ଅଳ୍ପ ତଥାର
ବା କଷ୍ଟରେ ଆମ ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଗଲୁ । ବିନା ଅନୁର୍ଧଦ୍ଵାରରେ, ବିନା କଷଣରେ କେହି
ବିଜ୍ଞତା ଲଭ କରିବାର ମାନବ-ରତିହାସରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଜଣା ନାହିଁ ।
କାଳିଦାସ, ଦାନ୍ତେ, ସେବକ୍ସପିଅର, ରଖାନ୍ତନାଥଙ୍କ ପର ବିରାଟ ପ୍ରତିଭାମାନଙ୍କଠାରୁ
ଆମ ସାହା ବା ଗାଁର ଯେ କୌଣସି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣୀ ବା ଦୋକାନା ବା ମେକାନିକର
ସମ୍ବିଧାନ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ନିଷ୍ଠୁ ବହୁ-ଦୁଃଖ-ବ୍ୟର୍ଥତାମୟ ଏକ ଏକ ନିରବଜ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟ
ପ୍ରୟନ୍ତର କାହାଣୀ ରହୁଥିବାର ଦେଖିପାରିବା ।

ପୁଣି, ଏହି ପାଠିବ ଜୀବନରେ ମନୁଷ୍ୟର ଘୋରତମ ଓ ଜୀବତମ ଦୁର୍ଦଶା
ଆସିଥାଏ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ । ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ଆମେ ଜାତ, ଯେଉଁ ସମାଜରେ
ଆମର ପ୍ଲାନ ହୋଇଛି, ଯେଉଁ ଦେଶର ମାଟିରେ ଆମେ ଭୁମିଷ୍ଟ, ଆମ ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ଦଶାର
କିନ୍ତୁ ଓ ଚରିତ ଠିକ୍ ଯେହି ଯେହି ପର । ସମୂଳ ଯେତେ ନିକଟ, ଆକର୍ଷଣ ଯେତେ
ଗମ୍ଭୀର, ବିଶ୍ୱାସ ଯେତେ ଦୃଢ଼, ନିର୍ଭର ଯେତେ ନିବିତ୍ତ, ପରେ ସେହି ସେହି ଦିଗ୍ବୁ
ବ୍ୟର୍ଥତା, ଅସହାୟତା, ନୈତିକ ଓ ଆସ୍ତିକ ଅନ୍ତକାର ଦେଖାଦିଏ ସେହି ପରିମାଣ
ଅଭେଦ୍ୟତାରେ ।

ମୋହ ଭଙ୍ଗ

ଏହି ସାମାନ୍ୟ ଏକ ଲେଖକ-ଓ-ଶିଳ୍ପକର ଜୀବନରେ ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ୟର୍ଥତା,
ଅସହାୟତା, ନୈତିକ ଓ ଆସ୍ତିକ ଅନ୍ତକାରର ଅଭେଦ୍ୟତା କପର ପ୍ରଚାର ଘଟି ଆସିଛି,
ଏହି ଗାଥା ହିଁ ତାହାର ପ୍ରମାଣ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଶେଷ ସିକାନ୍ତ ଏହି ଯେ, ଅନ୍ତକାର
ଜୀବନର ସତ୍ୟ ନୁହେଁ, ସତ୍ୟ ହେଉଛି ଆଲୋକ । ଦିନଟା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସର୍ବ । ରାତି
ତାର ଗ୍ରୁହୀ ମାତ୍ର, ତାହା ଏକ ସତ୍ୟ ବାତ୍ରୁବତା ନୁହେଁ । କର୍ମ ହିଁ ଜୀବନ, ଜୀବନ

ନୁହେ ନିଦା ବା ବିଶ୍ଵାମ । ଦୂର୍ଦୀନ, ସମୁଷ୍ଟରର ପ୍ରକୃତ ବୁଧ ନୁହେ । ସମୁଷ୍ଟରର ବହୁରୂପୀ ବୈଚିନ୍ୟର ବିକର ପ୍ରକଟ ପାଇଁ ଦୂର୍ଦୀନ ଏକ ସାମୟିକ ପଟ-ପରବର୍ତ୍ତନ ମାତ୍ର । ବହୁକାଳ ବନ୍ଦୀ ରହିଲ ପରେ ଜଡ଼ ଜାନର ଅନ୍ତକାରମୟ ଅର୍ଥନ୍ତର ଓ କଠିନ ଆବରଣକୁ ଦିନେ ଅକ୍ଲମରେ ଫଟାଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜାବନକଣିକା ଅନ୍ତରବୁପେ ପୁଣି ଉଠିବା, ଜାବନର ନିତ୍ୟ ବିଜୟ ଘୋଷଣା । ମନୁଷ୍ୟ ଜାବନରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଘୋରତମ ଦୂର୍ଦୀନ ଭେଦ କର ସତ୍ୟ ଓ ଜାନର ଲଭା ଆସାର ଭୂମିକୁ ପୁଷ୍ଟ-ଫଳର ସୁରଘାର ଦେଇ ଦିନେ ଜାବନକୁ ସୁରଭିତ ଓ ଆଲୋକିତ କରି ଉଠେ । ସେହି ଅନ୍ତକାର ଓ ଆଲୋକ, ଦୂର୍ଗନ୍ଧ ଓ ସ୍ଵଣ୍ୟଗନ୍ଧ, କାର ଓ ମୁକ୍ତର ଅଭିଜ୍ଞତାର ସମାହାର ହିଁ ଧରାର ଏହି ଜାବନ ।

ତରୁଣ ପାଠକପାଠିକାମାନଙ୍କୁ ଏହା କହି ରଖେ ଯେ, ବିଚିନ୍ ରହସ୍ୟମୟ ଏହି ପାର୍ଥିବ ଜାବନର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ସେମାନେ ଜାବନରେ ବହୁ *disillusionment* ପାଇଁ ଅଜିତାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବେ । *Disillusionment* ବା ମୋହ୍ର-ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହିଁ ଜାବନ-ନାଟକର ଦୃଶ୍ୟନ୍ତର ବା ଜାନାନ୍ତର ବା ଜନ୍ମାନ୍ତର । ଆମର ଏହି ଗୁଣୁଷ ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ପାର୍ଥିବ ଜାବନ ଯେ ଏକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ *Illusion* ବା ‘ମାସ୍ତା’ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ସେହି ନିଷ୍ଠୁର ସତ୍ୟକୁ ଆଜି ବିଜନ ମଧ୍ୟ ଅକୁଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ ଘୋଷଣା କଲାଣି । ଅମେ ଯାହା ଦେଖୁଛୁ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଛୁ, ତାହା କେବଳ ଅପେକ୍ଷିକ ଭାବରେ ସତ୍ୟ । ବିଶ୍ଵାକ ବାହୁବତା କ’ଣ, ତାହା ଜାଣିବା ମନୁଷ୍ୟ ବୁଝିର ବାହାରେ । ପୁଣି ଆମେ ସେହି ଅପେକ୍ଷିକ ବାହୁବତାର ମଧ୍ୟ ଯାହା କିଛି ସାମାନ୍ୟ ଦେଖୁଛୁ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ, ତାହା ମଧ୍ୟ କେବଳ ଆପେକ୍ଷିକ ସତ୍ୟ ନୁହେ, ତାହା ଅଳ୍ପ-ସତ୍ୟ । ଭସମାନ ରୂପାର ଖଣ୍ଡ ପର ସେହି ଅପେକ୍ଷିକ ସତ୍ୟର ଏକ ନବମାଣ ମାତ୍ରହିଁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟିସୀମା ଭିତରକୁ ଆସୁଛି । କାଳୀ ଆଠାଶ ଆମକୁ ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଦୃଶ୍ୟ । ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ସତ୍ୟରେ ନମର କେତୋଟି ମାତ୍ର ପରିଚିତ ତେଉ ଜଳେ ଅଚେତନ ଓ ଅବଚେତନ ମନର ଅନନ୍ତ ଗଭୀର ସିନ୍ଧୁ ନିଜ ମହିମା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ନେଇ ନିଷ୍ଠିତ ଭାବରେ ବିରାଳିତ । ପଣ୍ଡିତ-ମାନେ ପୁଣି କହନ୍ତି ନୁହେ ଯେ, ଆମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅବଚେତନ ମନ ହିଁ ବୁଲିତ କରୁଛି, ସତ୍ୟରେ ମନ ନୁହେ ।

ତେଣୁ ଏ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଜାବନରେ ସତ୍ୟ ବା ‘ରିସ୍ଟାଲିଟି’ଟା କ’ଣ ତା ଜାଣିବାର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ନୁହେ କି, ଏହି *Illusion* ବା ମୋହ୍ର-ପର୍ଦାର ଅପସାରଣ ? ଅର୍ଥାତ୍, *disillusionment* ବା ମାସ୍ତା-ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ? ବହୁ ଦେଖି, ଶୁଣି, ଜାଣି, ଭେଗି ବା ବିଶ୍ୱାସ କରି, ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଦିନ ଆସ-ଜିଜ୍ଞାସା କରିବ—

ଧୂର ନାମ କଥଣ ପ୍ରେମ ?

ସ୍ଵାର ନାମ କଥଣ ପାହୀ ?

ସ୍ଵାର ନାମ ଗୁହ୍ୟ-ସୁଖ ?

ଏହି କି ସମାଜ, ଜାତ ଓ ଦେଶ ?

ଏହି କି ମନୁଷ୍ୟ ନାମକ ସର୍ବ ଓ ବୁଝି ମାନ ପ୍ରାଣୀ ?—

ସେତିକନେଳେ ହିଁ ବୋଧଦ୍ଵେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ମନୁଷ୍ୟର ସତ୍ୟ ପଥରେ ଯାତ୍ରା ।

ଏହି ମୋହତଙ୍ଗ ସାଧାରଣତଃ ଅସେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କର୍ମ, ପାଶବାରକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏବଂ ସାମାଜିକ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରିକ ପରିବେଶରୁ । କୌଣସି ଦେଶର ସମ୍ବନ୍ଧାନରେ ସାମ୍ୟ ଓ ଯୀକ୍ୟର ପତାକା ଉଡ଼ାଇ ତେଣେ ସମାଜର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି, ଅୟଥାର୍ଥ ଓ ଅଗ୍ରୋଡ୍ରିକ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ମାତ୍ର ନେଉଥିବାର ଦେଖିଲେ, ସେ ଦେଶର ସେ କୌଣସି ସଚେତନ ନାଗରିକର ମୋହତଙ୍ଗ ଘଟିବ କାହିଁ କି ? ସୁଣି ସେଥିକ ଆଖିରୁକ ଦେବା, ହେବ କି ସ୍ବାଭାବିକ ବା ଉଚିତ ? ଅନ୍ୟାୟକୁ ସହିତିବା ଫଳରେ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଦୁଇଟା କୁଟଳ ଦେଖାଯାଏ । ଏକରେ, ସାଧାରଣ ଲୋକ, ଶାସନର ନ୍ୟାୟ-ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଶାସନକଳ, ବହୁଜାଗାରେ, ଏକ ପରିରେ ଅଗୋଗ୍ୟର ଦ୍ଵାନ୍ତ ଓ ଯୋଗ୍ୟର ଅସମ୍ଭାବ ବା ବିଭାଜନ ଫଳରେ ଅଭିଜନ ଓ ବିଶେଷଳ ହୋଇ ଉଠେ । କୌଣସି ଜାତ ତାର ଚେତନାରୁ ନ୍ୟାୟ ନେଇକରାର ପ୍ରେରଣା ଥରେ ହରଇଲେ, ତାକୁ ଫେର ପାଇବା ଦୁଷ୍ଟର ବ୍ୟାପାର ହେବ । ନିଜର ଗଣ୍ଠର ଓ ଅବିଜଳ ନେଇକ ପ୍ରେରଣା ନ ଥିଲେ, ବିଦେଶର ଅସ୍ତ୍ର ବା ଫଳର କୌଣସି ଜାତକୁ ବିଜୟୀ ବା ସମ୍ବନ୍ଧ କରି ନ ପାରେ ।

ନିକେଇ ଭଲାଖ

ଏହି ନେଇକ ପ୍ରେରଣା କିଶର ସହଜ କିନ୍ତୁ ଅନୁତ୍ପନ୍ନାୟ ଭବରେ ଉଭେଇ ଯାଏ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିଜତା ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ ।

ଓଡ଼ିଆ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଜନନ, କରିବାର ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପରର ଏ ଘଟଣା । ସେହି ଏକା ନ୍ୟାୟରେ କାମ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ଟ-ଗ୍ରାନ୍‌ଟ୍ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ପ୍ରଫେସରଙ୍କୁ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟରୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଲେଖିବାକୁ ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ବାରକ ସଞ୍ଚେ ଲେଖା ଆସିଲା ନି । ଦିନେ ପ୍ରଫେସରଙ୍କୁ ମୋ ଉପାର୍ଟମେଣ୍ଟରୁ ଦୟାକର ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲିଓ ସେ ଆସନ୍ତେ ଏହି ବିଷୟ ପରିଚାରି । ସେ ସମୟାବଦୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅସୁବିଧା କଥା କହିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୁଝିଲା ଓଡ଼ିଆର, ଜାଣ୍ୟତା ଓ ଜାତିକ ଦାନ ଦେଇଯିବାର ବନ୍ଦପରିକରତା ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ଏକ ଗ୍ରେଟ ବନ୍ଦୁତା ଝାଡ଼ିଲି । ବୁଝିମାନ, କରୁଣ ପ୍ରଫେସର ସବୁ ଶୁଣି କେବଳ ଏତିକ ସୁନ୍ଦର ଉଦ୍ଦର ଦେଲେ— “ସାର, ଆମକୁ ଏ ବନ୍ଦୁତା ଓ ଉପଦେଶଗୁଡ଼ାକ କାହିଁକି ଶୁଣାଉଛନ୍ତି ? ସମୂଳୟର କଲେଜରେ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ କାମ କରି ଯେଉଁ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲେ, ତାହାହିଁ ମନେ କରନ୍ତୁ ।”

ଏହାଶୁଣି, ପ୍ରଫେସର ଓ ମୁଁ ଏକତ୍ର ପେଟେ ହସିଲି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଫେସର ଶୁଳିଙ୍ଗର ପରେ, ଦେଶର ଉଚ୍ଚ ବୁଝିମାନଙ୍କ ତିରରେ ମୋର ଭାଗ୍ୟ-ବିପର୍ଯ୍ୟ,

ମୋର ଫଶୁଣ୍ଡ ଅଜ୍ଞାତିବାରରେ, ଏ ପ୍ରକାର ଉଦାହାରନତା ସେ ସୃଷ୍ଟି କରି ସାଚିଛୁ, ତାହା ଏହି ପ୍ରଫେସର ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଥମ ଶୁଣି, କବ୍ର ବ୍ୟଥିତ ହେଲି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଓ ମାନସିକତା, ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଉଦ୍‌ଦିଷ୍ଟ, ସେହି ଶାସକବର୍ଗ ଓ ସମାଜପଦିବୁନ ଏହା ଅବଧାନକୁ ନେବେ ବୋଲି ଆଶାକରେ । ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଆଦୌ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । କଣେ ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କିପରି ସମଗ୍ର ଜାତିର ଆହ୍ଵାକୁ ବିବଳ କରେ ଏ ତାହାର ହିଁ ଏକ ଜୁଳନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ମାରଣା ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ

କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜିରେ ଏକ କଥା ଅଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତି ସ୍ବ-ଚରିତ ଅନୁସାସୀ ଶାସନହିଁ ପାଇଥାଏ । ଇଂରେଜ ସେମିତି, ଭାର ସାହିତ୍ୟ ସେମିତି, ଭାର ଶିକ୍ଷା ସେମିତି, ଭାର ଶାସନ ମଧ୍ୟ ସେମିତି । ଆମେ ସେମିତି, ଆମର ପ୍ରତିନିଧି ସେମିତି, ଆମର ମନ୍ତ୍ରୀ ବା ଶାସକ ହେବେ ସେଇମିତି ଏବଂ ଶାସନ ଦେବେ ସେଇମିତି । ଏହାର ଅନ୍ୟଥାହିଁ ଅସ୍ଵାଭାବିକ । ଏହି ପାପତତ୍ତ୍ଵ ଭାଙ୍ଗିପାରେ କେବଳ ଉପରୁ ଜଣେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟା ଜନନୀୟକ ବା ନିମ୍ନରୁ ଦଳେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ମଧ୍ୟ, ଅର୍ଥାତ ଆମେଇ, କେଉଁ ବୁଦ୍ଧିକ ପ୍ରରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁଣି ଭାର ଏହି କାଳରେ ଘଟିଥିବା ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଦୂଃଖ ଦାୟକ, ଅଭିଜନା ଏଠାରେ କହୁ ରଖି ପାରେ କି ? ଯେଉଁଠି ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ଶ୍ରେଣୀର ମଧ୍ୟ ଏହି ହେଲା ତତ୍ତ୍ଵ ଓ ଚରିତ୍ର, ସେଠି ସମଗ୍ର ଜାତିର ଚିତ୍ର, ଉଦାର ନୈତିକତାରେ କିପରି ଔଷଧୀୟଗାନ ହୋଇ ଉଠିବ, ତାହା ଭାବିବାର କଥା । ନିମ୍ନରେ ସାହିତ୍ୟକ କମରେଡ୍ମାନଙ୍କର କେବଳ ପଢ଼ୁଥିବ ନାହିଁ । ପ୍ରାକ୍-ବ୍ରିଟିଶ ଅମଲରେ, ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବୀରେ, ଦୁଏ ତ ଏହା ବୁଝ ନେଇଥାନ୍ତା ମହିଁରରେ । କିନ୍ତୁ ଏହିପରି କର୍ମ ଓ ବ୍ୟବହାର କି କୌଣସି ସର୍ବ ଜାତିର ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଆଶା କଲାପିବ, ଭାଇ ? ତା ହେଲେ ତ ଜାତି ଅଧ୍ୟେତତ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଯେଉଁଠି ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ମଧ୍ୟ ଏପରି ରତ୍ନ, ସେ ଜାତିକି ଉଶ୍ରତ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶା ପବିଲ୍ଲ ସର୍ବେ କମ୍ରିନର ମେନ୍ଦୁର ଭାବରେ ପଣ୍ଡିମ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ କଟକରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଗ ଥିଲେ । ବସା ଛଠା, କଥାଭାଷା ହେବାପାଇଁ ସେତେବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ବଙ୍ଗଲୋକୁ ଯାଉଥିଲା ।

ଦିନେ ମୁଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାଥୀରେ ବନ୍ଧୁ ସମୟ ଧରି କଥା ହୋଇ ଫେରୁଛି, ବନ୍ଧୁ ମତେ ପଛରୁ ଭାକିଲେ । ମୁଁ ଫେର, ପୁଣି ତାଙ୍କ ପାଖେ ବସିଲି । ନନ୍ଦ କହିଲେ,— “ତକ୍ତର ମାନସିଂ, ଆପଣଙ୍କ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବ କହିବ ବୋଲି ହେଉଛି । ଆପଣ ଏତେ ଥର ଆସୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କହିବାକୁ ଭୁଲିଯାଉଛି । ଆଜି, ଯାହାହେଉ ମନେ ପଢ଼ୁଛି । ଶୁଣନ୍ତି ।”

ମୁଁ ଫେରି ଓ କହିଲି, “କହନ୍ତୁ ।” ସେ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ନଁରେ ଆମେ ମାନହାନି ମକଦମା କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ ।”

ମୁଁ ଏ ପ୍ରକାର ସମ୍ମୂଳୀ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଖବରରେ ପ୍ରମୀଳୀଭୁବପରି ହେଲି । ବସିଥିବାର କହିଲି—“ମାନହାନି ମକଦମା ! ଆପଣ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ କରିବେ ? ମୁଁ କ’ଣ କରିଛୁ ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ?”

ବନ୍ଧୁ ହସିଲେଣି ସେତେବେଳକୁ । ହସି ହସି କହିଲେ—“ଆପଣ ଆମ ବାପାଙ୍କୁ (ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉତ୍ତିଆ ସାହିତ୍ୟକ) ଅପମାନିତ କରିଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ ଦୁଃଖ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ରହ ଦେଲି—“ମୁଁ ! ଆପଣଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିଛି, ମୁଁ ? କିପରି ?

ବନ୍ଧୁ ହସି ହସି କହିଲେ—“ଆଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କର ସେ ଅମୁକ କାଗଜର ସମାଦକ ଶ୍ରା…………ଙ୍କ ସହିତ କିପରି ପଡ଼େ ?

ଏହି ସମାଦକ ମୋର ଅଛି ପରିଚିତ ଓ ପ୍ରିୟ । ସେ କିନ୍ତୁ ଉକଳରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଲବ୍ଧ-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ଏକ ଚାରି-ବ୍ୟବସାୟୀ କାଗଜର ସମାଦକ ଭାବରେ ।

ମୁଁ କହିଲି—“ଦେଖନ୍ତୁ, ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋର କୌଣସି ହେଲେ ବିଦେଶ ଭାବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ‘ହୁ ନେଇର ମିସେସ୍ ଆନ୍ ଅପରିଚ୍ୟନ୍ତି ଟୁ ଭିଲିପାଇ ମି’ (ସେ ମୋ କୁଣ୍ଡା-ରଟନାର କୌଣସି ସ୍ଵୟୋଗ ଦେବନ୍ତି ନାହିଁ ।)

ବନ୍ଧୁ କହିଲେ—“ଦେଖନ୍ତୁ, ଦିନେ ସେ ଓ ତାଙ୍କର ଏକ ଅଧ୍ୟାପକ—କ୍ଲାଇସ୍, ଡୁହେ, ଆପଣ, ଆମ ବାପା, ରାଧାନାଥ ରାସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ରକ୍ଷରେ କ’ଣ କହିଥିଲେ, ତାହା କୁଆଡ଼େ ତୁମ୍ହି ଦେଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମାନହାନି ମକଦମା ଲାଗି ଆମକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କାହାର ପାଇଁ ଅସିଥିଲେ ।”

ମୁଁ କହିଲି—“ଆପଣଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ସାଥରେ ରାଧାନାଥଙ୍କ ସମ୍ରକ୍ଷରେ କଥା ହୋଇଥିଲା । ସେହିକଥା କୌଣସି କୌଣସି ସାହିତ୍ୟକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁଁ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମାତ୍ର କହିଛି, କୌଣସିଠାରେ ଲେଖି ପକାଇ ନି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ତରୁଣ ଉତ୍ତିଆ ଅଧ୍ୟାପକ ଏଇ ଶୁଣା-କଥାକୁ, ମତେ ନ ଜଣାଇ, ଗୋଟେ ବନ୍ଧୁରେ ତୁମ୍ହି ଦେଇରନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ମାନହାନି ହେଲା ଭଲିତ କିଛି ନାହିଁ ।”

ବନ୍ଧୁ କହିଲେ—“ଦେଖନ୍ତୁ, ଆମେ ସେ ଶଶୁର-କ୍ଲାଇସ୍ କହିଲି ଯେ, ଡକ୍ଟର ମାନସିଂ ଆମର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମାନହାନି ମକଦମା କରିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଅୟନ୍ତର । ତା ଛାଡ଼ା ଏ ମକଦମା ଚଲିବ କିପରି ? ବାପା ତ ନାହାନ୍ତି, ରାଧାନାଥ ରାସ୍ତ ତ ନାହାନ୍ତି । ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବ କିଏ ?” ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ଏକା ଜିଦ୍ଧ ଧରିଥାନ୍ତି ଯେ, ମକଦମା ଆଗମ୍ବ କରନ୍ତୁ, ଆମେ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେବୁ ।

ସବୁ କାଗଜ ପଡ଼ି ଯୋଗାଇ ଦେବୁ ।” ଆମେ କେବଳ ‘ଆଜା ଦେଖିବା’ କହି
ଚାହୁଁ କୌଣସି ମତେ ବିଦ୍ୟାୟ ଦେଲୁ ।”

ମୁଁ ପରୁଶିଳି—“ସେମାନେ କ’ଣ ଗୁରୁ ଫାନ୍ଦା ପାଇଁ ଆସିଥିଲେ ବା ଅନ୍ୟ
କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଚିତରେ ଏସା କହିଲେ ?

ବନ୍ଦୁ କହିଲେ—“ସେମାନେ ଖାସ୍ ଏଇଥିପାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ଅନ୍ୟ କିଛି
କଥା ନ ପକାଇ, ଖାଲ ଆପଣଙ୍କ ବିବୁଦ୍ଧରେ ମାନହାନି ମନ୍ଦମା କିପରି ହେବ,
ସେଇଲଗି ଆମକୁ ବହୁବେଳ ଧରି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ।”

ବନ୍ଦୁଙ୍କ କୋଠିରୁ ଫେରିଲି । ଗୁଲିଥାଏ ଓ ଶୁତ ଘଟଣାକୁ ରୋମଜୁନ
କରୁଥାଏ । ଶଶୁର-କୁର୍ରିଙ୍କ ଉଚିତରୁ କାହାର ହେଲେ ମୁଁ ସାମାନ୍ୟତମ ଅନିଷ୍ଟ କରି-
ନାହିଁ, କି କାହାର ପ୍ରତି କେବେ ଅନିଷ୍ଟର କଳାନା ମଧ୍ୟ କରିଲାହି । ବରଂ ଶଶୁର ଓ
କୁର୍ରି, ଉଭୟେ ବୁଝାଏହି ମୋର କୁଣ୍ଡା କରୁଥିବା ଜାଣି ମଧ୍ୟ, ଯଦି କେବେ ସୁମୋଗ
ପାଇଛୁ । ତେବେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଇଁ ଅୟାଚିତ ଭାବରେ କିଛି କିଛି ସାମାନ୍ୟ ଉପକାର
ବି କରୁଥିବାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ପର ଏ ଦେଶର ଉଥାକଥିତ ଶିଖିତ
ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଯେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜଣାଶୁଣା ଓ ଅଛି ପରିଚିତ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କରୁ ଆପାତତଃ
ସମ୍ମାନିତ କବି-ସାହିତ୍ୟକ-ବନ୍ଦୁ ବିବୁଦ୍ଧରେ ଉପର-ବନ୍ତିତ ପଢ଼ିଯାଉଗ
ଇତରଭାବରେ ଉପରକୁ ଯେ ଖସି ପାରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତାହା ମୋର କଳାନାର ଅଞ୍ଚଳ
ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାର କେତେକାଳ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନେତ୍ରଭୂରେ
ଓଡ଼ିଶାର କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି-ଲେଖକ-ସମାଦକ-ସାହିତ୍ୟକ-ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ,
ହୃଦୟବତ ଭାବରେ *Illustrated weekly* ର ସପାଦକ ନିକଟରୁ ମୋ ଲେଖା ସେ
କାଗଜରେ ନ ଛପାଇବା ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ପିଟିହନ୍ ପଠାଇବାର ଦେଖିଲି,
ସେତେବେଳେ ମୋର ପ୍ରାଣର ବିଲାପମୟ ଅଭିଜ୍ଞତା କେବଳ ଅନୁମେୟ । ପୃଥିବୀର
କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ସାହିତ୍ୟ-ସମ୍ବାରରେ ଏ ପ୍ରକାର ଅସତ୍ସୁ ଉଚିତତା ଦେଖାଦେଇ-
ଥିବାର ଜଣା ନାହିଁ । ପୁଣ୍ୟ ମୋର ଧାରଣା ଥିଲ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି
ସ୍ଥାନୀୟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଆକାଶରୁଷା, ସୁଧାଲ୍ଲେଖୀ ଗରୁଡ଼ ହୃଦୟ, ଆବର୍ଜନାପ୍ରୂପ-ପାଣ୍ଡି-
ଥିବା କୁକୁଟ ନୁହନ୍ତି । ଆମେ କୋଟି କୋଟି ଉଚିତତ ନିତ୍ୟ ଆବଜନା ପ୍ରୁପ
ପାଣ୍ଡିକୁ । କିନ୍ତୁ ଦେଶର କବି, ସାହିତ୍ୟକ, ଅଧ୍ୟାପକ, ସମାଦକ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଏହି
ପ୍ରକାର ଶୁକ୍ଳର-କୁକୁଟ-ସନ୍ନୋଧରେ ମାତି ରହିବାଟାକୁ ଶ୍ଲାଘ୍ୟ ମନେ କରନ୍ତି,
ତେବେ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଜାତିକି ଉଠେଇବ ଆଉ କିଏ ?

ଶୁକ୍ଳର ବନ୍ଦୁରତା

ଯେହେତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସମାଦକ-ବନ୍ଦୁଙ୍କ ବିଜ୍ୟାତ ପତ୍ରିକା
ଉକ୍ତଳ ଦେଶରେ ଜି ଉଚିତରେ କୁଣ୍ଡା ଓ ଶୁକ୍ଳର ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେଇ
ପାଇଛୁ, ଅଥବା ଯାହା ଜାତିପ୍ରତି ଯୋର ମାରସକ, ସେଥିପାଇଁ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଠାରେ

ଯାମାନ୍ୟ କିଛି କହି ରଖିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛି । ବନ୍ଦୁଙ୍କ କୁଣ୍ଡା ଓ ଚାଲୁଳିର ବ୍ୟାପକ ଜନପ୍ରିୟତା ଫଳରେ ଏବେ ଏ ଦେଶର ସାହୁତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ଆକାଢ଼େମିକ ଉତ୍ସକସନ୍ ଉଭେଇ ଯାଇ ତା' ଜାଗାରେ କୁଣ୍ଡା ଓ ଚାଲୁଳି ହିଁ ସମ୍ବାନ୍ଧିତ ଆସନ ଜମେଇ ପାରୁଛି । ପଞ୍ଚଦଶ ଅଷ୍ଟାୟରେ ତାର କିନ୍ତୁ ସୃଜନା ଦେଇଛି । ମୁଁ ନିଜ ଭଣ୍ଡା ଓ ସାହୁତ୍ୟର କଲାଣ ଦୁଷ୍ଟିରୁ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ବା ଆଧୁନିକ କବି ଓ କବିତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିଛୁ ଓ ଲେଖିଛି । ତାର ଉଦ୍‌ଦିଶ କ'ଣ, ମାସମାସ ଧରି କୁଣ୍ଡା ପ୍ରବୃତ୍ତି ? କାହିଁ ଦେଖିଲି ତାର ତାରୁକ ଆଲୋଚନା ? ଆଧୁନିକ ଉତ୍ସକରେ ଏ ପଞ୍ଚା ଓ ଏ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ପଞ୍ଚିକା ବୋଧହୃଦୟ କମ୍ ଦାୟୀ ନୁହେଁ ।

ହୁଏତ ଜାମାତାଙ୍କ ନାମୋରେଖ ନ ଥିବା ଓ ନିଜ ଚାଲୁଳିଶୀଳତା ପ୍ରତି କଟାଯି
କରୁଯାଇଥିବାର ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଅପରାଧ ଯୋଗୁ ମୋର କୌଣସି ସ୍ଵପ୍ନ ଉପରେ
ମାସମାସ ଧରି ଧାରାବାହିକ କୁଣ୍ଡା, ଏହି ବନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ପଞ୍ଚିକାରେ କରି ବୁଲିଥିବାର
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଖୁଣ୍ଡି, ୧୯୬୩ ସାଲ ଜାନୁଯାତ୍ରା ପଢ଼ିଲରେ ନବବର୍ଷର ଉପହାର
ପୂରୁପ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କବିତାଟି ପଠେଇ ଦେଇଥିଲି ।

ପ୍ରିୟ ବନ୍ଦୁ ଶ୍ରୀ.....ଙ୍କୁ

ମୋର କୁଣ୍ଡା,

ତମ ପ୍ରାଣେ

ତାଳେ ଯେ ଆନନ୍ଦ,

ସେଥିପାଇଁ

ମୋର ଯୁଝି

ନୁହେଁ କିଛି ମନ ।

ଏହିପରି

କର୍ମ କରି

ଯାଏଁ ଆଗେ ଆଗେ,

ତମେ ଆସ,

ପଛେ, ଦୋଷ—

ଖୁଣ୍ଡି ଅନୁରାଗେ ।

ଶୁଭନୁଧାୟୀ—

ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ଖୁଣ୍ଡି ଏଠାରେ କହିରଖେ ଯେ, ଓଡ଼ିଶା ସାହୁତ୍ୟ ଆକାଢ଼େମୀର କୌଣସି
ବିଭାଗୀତ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଘୋର ଆସିବ ଦୁଃଖରେ କଟକଯାକ କହି ବୁଲିଥିଲେ ଯେ,
ସେ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର କୌଣସି ତରୁଣ ଓ ଦାନୁକ ବେବର୍ତ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ଏହିପରି
ବିଦାୟୀ ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇଥିଲେ—

“ଆପଣ ବସୁପରେ ବଡ଼, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମୋର ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଏଇ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉଛୁ ଯେ ଆପଣ ଧାର୍ତ୍ତକାଳ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ କଷ୍ଟରେ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ । ପୁଣି, କିନ୍ତୁ ପାଟିରୂପୁ କରିବେ ତ ମନେ ରଖିବେ ମୋ ହାତରେ ଏକ କାରଳ ଅଛି ।”

ଶୁଣାୟାଏ ଯେ ସେ ଆକାଢ଼େମୀ ପ୍ରେସ୍‌ଟେଲ୍ଫ୍ରେସ୍, ସେହି ବରେଣ୍ୟ ବେବଢ଼ୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗର୍ଭର୍ତ୍ତର, ମୁଖ୍ୟ-ମନ୍ତ୍ରୀ, ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଆଦିଙ୍କ ପାଶେ କୁଆଡ଼େ ନି କି ଆପର୍ତ୍ତି-ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଏହି ହେଲା ତାଙ୍କର ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଅପରାଧ ଓ ବାର୍ତ୍ତକ୍ୟ ସତ୍ରେ, ଏକ ତରୁଣଠାରୁ ଏପ୍ରକାର ଦୁର୍ମିଳ ଅଭିଶାପର ଓ ବିଶ୍ଵାସିକା ପ୍ରଦର୍ଶନର ହେତୁ । ଏହି ଗରୁଦର ସ୍ଵଦଶ ଅଧାୟରେ ସାମ୍ବାଦିକତାର ‘ବିଶ୍ଵାସିକା’ କିମ୍ବା କର୍ମତ ଅଛି । ସେହି ବିଶ୍ଵାସିକା, ନ ବାରସ୍ତ ଆକାର ଧାରଣା କରିପାରେ ଓ ସମାଜର ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି କି ମାର୍ଗମଳ ଏହି କୃଷ୍ଣ ପ୍ରଭାବ, ଦେଶବାସୀ ଓ ନିଜେ ବନ୍ଧୁ ବା ଏହିପଥାରିଲାଭୀ ଅନ୍ୟ ଏଇଥିରୁ ସତେଜନ ହୋଇପାରନ୍ତି ବୋଲି ଆଶାକରେ ।

କିନ୍ତୁ ହୁଏ ତ କାହାର କିନ୍ତୁ କାମରେ ଆସିପାରେ, ଏଥପାଇଁ କିନ୍ତୁପାରେ କି ଯେ ଉଜ୍ଜଳର ଏହି ପନ୍ଥିକା, ଯାହାକୁ ମୁଣ୍ଡତଳେ ନ ଦେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକର ମଧ୍ୟ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାହା ଲେଖକର ଘରେ ଏ ଯାବତ ଏକାନ୍ତ ନିଷିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ରହୁ ଅସିଛି ? ଏହି ନିଷେଧର ଫଳ ଯେ, ମୁଁ ଓ ମୋର ପରିବାର ପାଇଛୁ, ଏହାହିଁ ଶିକ୍ଷାବିଦ ଭାବରେ ଜଣାଇ ରଖିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନେ କରି ଏହା କହି ରଖୁଛି । ସୁନ୍ଦର-ପନ୍ଥିକା-ପ୍ରୟେ ସୁଅନ୍ତିଅଙ୍କ ଆଗରେ ଏହି ପନ୍ଥିକା ପନ୍ଥିମାନ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଯେ ଏହାକୁ ଅନାଇ ଯାଆନ୍ତି ନି, ମୁଁ ମନେକରେ, ତାହାହିଁ କେବଳ ମୋ ନିଜରେ ନୁହେଁ ଯେ କୌଣସି ପିତାମାତାଙ୍କ ନିକଟରେ ହେବ ପରମ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଲଭ । ଦେଶର ଅପାପବିଜ୍ଞ କିଶୋର-ତରୁଣଦଳ, କାହିଁକି ମାସ ମାସ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ପରବ୍ରାନ୍ତ ଗୁଡ଼ାଏ ଶୁଣି ବା ପଡ଼ି ନିଜର ସହଜାତ ଅନାବିଲ ରୁଚିକୁ ଖରାପ କରିବେ ? ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କ'ଣ ଆଉ ଉତ୍ସମତର ମାନସିକ ଜ୍ଞାନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ବୈତହାସିକ ଜାତ ଯୋଗାଇ ପାରୁନି ? ଏପରି ବିଷାକ୍ତ ଦ୍ରୁବ୍ୟକୁ ଦୂରେଇ ରଖି ଅନୁଭବ ମୋର ବା ମୋ ପ୍ଲଙ୍କର ତ କିନ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟମାନ ମାନସିକ ଅଭ୍ୟାବ ବା ଦୂର୍ଗତ ଘଟି ଯାଇନି ! ମଦ, ଗଂଜେଇ, ବିଜ୍ଞର ଦୈତ୍ୟକ ଅଭ୍ୟାସ ପର ର ଗୁଲି କରିବା ଓ ଶୁଣିବା ଏକ ମାର୍ଗମଳ ମାନସିକ ବ୍ୟାଧ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଅପରାଧ । କୌଣସି ହେଲେ ସର୍ବ ସମାଜ ବା ଧର୍ମ ଏହାକୁ ସମ୍ମାନନୀୟ ମନେ କରିବାକାରୀ । କାଳ ଧାସ, କୁମାରସମ୍ବବରେ ପାଷାଙ୍କ ମୁଖରେ ଏହା ଶଷ୍ଟ ଯୋଗଣା କରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରଲିଙ୍ଗୁ ‘ସାଟାୟରର’ ସମାଜ ଦେବା ଆଉ ଏକ ମୂର୍ଖତା । ସାଟାୟର, ସାମାଜିକ ଦୁଲ୍ଲାଭ, କୃଷ୍ଣଭାବ, ଭଣ୍ଟତା ବା କୌଣସି ବ୍ୟାବହାରକ ଅସଂଗତିକ ନେଇ ହୁଏ । ବଟ୍ଟଲରଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାଟାୟର ‘ହୃଡ଼ବ୍ରୁଷ୍ଟ’, ଲେଖା ହୋଇଥିଲ ପିଭରଟାନମାନଙ୍କର ଧର୍ମୀୟ ଛନ୍ଦୁ ତାକୁ ଥକାକରି । ସେହିପରି ବଙ୍ଗ ଓପନ୍ୟାସିକ

ଶରତଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସାବଳିରେ ସେକାଳର କ୍ରାତ୍ମାନଙ୍କ ଧର୍ମୀୟ ଛଢ଼ୁତା ବିବୁଦ୍ଧରେ ପାଠ୍ୟାୟର ଖଂଜ ଯାଇଛୁ ବୋଲି କୃତ୍ତମାୟାଏ । ଏ ପ୍ରକାର ସାହିୟାର ଜାତିକ ସଂଶୋଧନ କରେ ଓ ଗଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ବାମ ରଥ, ନିଧି ମହାନ୍ତି, ପଦିଆ ଯେଳା ପରି ଏକ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାସ ମାସ ଧରି ଚାରୁଳି କଲେ, ନିଜର କିନ୍ତୁ ଆୟୁ-ସନ୍ତୋଷ ମିଳିପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରୁ ଜାତିର କି ଲଭ, ଜାଣୟ ସାହିତ୍ୟର ବା କି ଲଭ ? କେବଳ ସମସ୍ତ ଜାତିର, ବିଶେଷତଃ କରୁଣ ସମାଳର ଅକ୍ରୂଷ ଚିତ୍ତର ନିକୃତକରଣଟି ମହାକାଳ ଫଳ ଲଭ ।

ଆଶା ଓ ନିରାଶା ।

ମୋହତଙ୍ଗ, ବ୍ୟକ୍ତ, ସମାଜ ବା ଜାତିରୁ ଅକଳ୍ପିତ ବ୍ୟକ୍ତାର ଫଳରେ ଘଟିଲି ବେଳେ, ଜୀବନ ହଂଜାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିବା ସ୍ଥାଭବିକ । ମୋହତଙ୍ଗରେହଁ ସ୍ଥାମୀ ପର ଛାଡ଼ି ପଲେଇବା କା ହୀ ଆମ୍ବତ୍ତ୍ୟା କରିବା ଯଟେ ବୋଧନ୍ତୁଏ । କିନ୍ତୁ ପାଠକପାଠିକାମାନଙ୍କପ୍ରତି ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଉପଦେଶ ଯେ ଏପରି ସଂକଟନେଲେ ନିଜ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତତର ଭାବସାମ୍ୟ ରଖିବାର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ହେଉଛି ନିଜ ଅନ୍ତରେ ସେମାନେ ଦେବଦତ୍ତ ହୋମାନ୍ତିରୁ ଯେପରି ଯେ କୌଣସି ମତେ ପ୍ରଦୟତ୍ତ କରି ରଖିବେ । ଅତ୍ୟାଶୁଭ ହେଉପଛେ ଯେତେ ବଡ଼, ଅନ୍ୟାୟୀ - ଗୋଷ୍ଠୀ ହେଉ ପଛେ ଯେତେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ, ନଂଧୁତା ପରିଶତ ହେଉ ପଛେ ପଢ଼ିଯାଇ, ପ୍ରତାରଣା ଓ ଅବହେଲାରେ, ଥାର ପଛେ ବୁଦ୍ଧିଆତ୍ମ ଅଭେଦ୍ୟ-ଅନ୍ତକାରମୟ, ନିଷ୍ଠିତ ଥାଅ ପାଠକ ପାଠିକା, ତମ ନିଜ ଅନ୍ତରର ପ୍ରଦୟତ୍ତ୍ୟମାନ ସେହି ଶୀଘ୍ର ହୋମାଲେକ ଦେଖି, ଦୂରରୁ, ବୁଦ୍ଧିଆତ୍ମ - ବ୍ୟାପକ - ଅନ୍ତକାର ଭେଦ କରି ଆଲୋକ-ବର୍ଣ୍ଣିକାଧ୍ୟାସ ସାହାୟ୍ୟକାରୀ ତମକୁ ଖୋଜି ଆସିବେ ଓ ସେହି ଦୂର୍ଦ୍ଦନରେ ତମକୁ ଦେନେ ମହନ୍ୟ ମାନବିକ ପ୍ରତି, ଯାହାହି ତମ ଆୟୁ ଖୋଜୁଥିଲ । ସେ ଦିନର ସେହି ପବଳ ପ୍ରତାପୀ ଶିକ୍ଷା-ମନ୍ତ୍ରୀ ମୋପରି ଶୁଦ୍ଧାଧିମ ଅପରାଧୀକୁ ତଳିତଳାନ୍ତି କରିବାକୁ ଯେତେବେଳେ ନନ୍ଦକଟି, ସେତେବେଳେ ଏହି ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ, ଧନ୍ୟାନ, ବଳ୍ୟାନ, ଖବର-କାଗଜ୍ୟାନ ଓ ବଂଧୁୟାନ ଏହି ଲେଖକରୁ କିଏ ସହାୟତାର ମୂର୍ଖତା ଦେଖାଇବାକୁ ଯିବ ? କାହାକୁ ବା ଦୁଃଖ ଜଣାଇବି ? ମନେ ଅଛି, ସେତେବେଳର ଘୋର ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଉତ୍ତାରର ଏକ ପଥ ରୂପେ, ଥରେ ରାଶା ପ୍ରତାପ ଶେଷରେ ଆଜବରକୁ ପଥ ଲେଖିଲ ପର, ମୁଁ ବହୁକାଳରୁ ସ୍ଵପନ୍ତିତ ସେତେବେଳର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ - ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହାତାବଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦୁଃଖ ଜଣାଇ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପଥ ଲେଖି ବସିଥିଲି । ବଡ଼ ପରଚିତ ଶ୍ରୀ ମହାତାବ ସେତେବେଳେ ଦେଖା ହେଲେ ମୁଁ ଅଭେଦ ଦେଉଥିଲେ । କି ମୋହତଙ୍ଗ ସତେ ସେ ! ଦୁଃଖ ଜଣାଇବି କାହାକୁ ? କିନ୍ତୁ ଭାବେୟ, ସେ ପତ୍ର ଶ୍ରୀମତୀ ହେମଲତା ଦେଖିଦେଲେ । ସେ, ସେ ପତ୍ରଟି ଛଢାଇ ନେଇ ଓ ପଢ଼ିପାରି ଉତ୍ସର୍ଗନା କରି ମତେ କହିଲେ—

“କ’ଣ ? ଦୁର୍ଦ୍ଧା ଆସିଛୁ କୋଳ କମେ ମହାତାବ ଆଗରେ ଆଶ୍ରୟ ଭାବେ ଠିଆ ହେବ ? ଆମେ ଲାଶୁରେ, ଆମେ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ଲାଗିଥିଲେ, ହୋଇଥିବେ, ହୋଇଥିବେ । ଜାବନରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭୁଲ୍ ହୁଏ । ବିପଦ ଆସିବ ଓ ସିବ । ସେଥିରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିବାର କ’ଣ ଅଛି ?”

କି କୃତଙ୍କତା ଦେବ ଏ ସୀକୁ ସେ ଉସ୍ତନା ପାଇ ?

ମୁଖ୍ୟତମ

ଏ ଜୀବନର ସବୁ ଉତ୍ସ-କଳ୍ପିଣ୍ଯକନ୍ମେଶ୍ଵର ନା ମୋହରଙ୍ଗ ଭିତରେ ଏ ଯାବତ୍ତ
ଯାହା ମୁଖ୍ୟତମ, ତାହା ବୋଧଦ୍ରୁଷ୍ଟ ମୋର ଉପରଲିଖିତ ପଡ଼ନ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ନିକଟରୁ
ହେଲିଲାଙ୍କ ଘୋରୁ ଯାଇପାଇଲା ନି, ସେହି । ଓଡ଼ିଶାର ସବୁମେକେ ଦିନେ ଯେପରି
କଂଗ୍ରେସ ଶାସନ ଓ କଂଗ୍ରେସୀ ନେତାଙ୍କ ଉପରେ ଆଶାୟୀ ଓ ଆସ୍ତାବାନ୍ ଥିଲେ,
ଏହି ଲେଖକ ବି ସେହିପରି ଥିଲ । ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସୀ ନେତାଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ
ସାହୁତ୍ୟ ରେଳ୍ଚା କର୍ତ୍ତା କରୁଥିବାରୁ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାର ସାହୁତ୍ୟକମାନେ ତାଙ୍କଠି ବହୁ
ଆଶା ରଖିଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଗର୍ବର ଦୁଃଖଦାୟକ ଘବରେ, ଆଶାଭଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ସେହି
ପରିମାଣକ ହୋଇଦିଲା । ନିମେ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଆଶାୟୀ ସାହୁତ୍ୟକ,
ଏହା ଦେଖି ବିଷ୍ଟିତ ହେଲି ଯେ, ମଫଲର ଏକ ଗ୍ରେଟ ଜମିଦାର,
ମହାମା ଓ ନେହେରୁଙ୍କ ସାହୁତ୍ୟୀ, ପୁଣି ଉଛି ଶାସନକ ଆସନ ସଞ୍ଚେ,
ତିରିରେ ଗ୍ରେଟ ମଫଲ ଜମିଦାରର ଉପର ପ୍ରରକ୍ଷା ହୁଏଇ ଆଦୋ ଉଠିପାରିଲେ
ନାହିଁ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ସାଧୀନତୋତ୍ତର ପୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହୁତ୍ୟର ଭିନ୍ନତର
ଜାୟତ୍ତି ନିମେ ଆମେ ଏଥା ବୁଝିଲୁ ଯେ, ଜଣେ କେହି ବିହମାତ୍ରି ହୋଇ ବିଷ୍ଟିବେ
ଓ ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବାଣଶ ତାଙ୍କର ସିଂହାସନ ଘୁରିପଟେ ଠିଆ ରହିବେ । ସାହୁତ୍ୟ-
ସମ୍ବନ୍ଧିତ-ପତାକା-ବାସା ଉସ୍ତ୍ରବସନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏହି ମାନସିକତା ଓ ଆସ୍ତାପ୍ରସରର ହିଁ ଏକ
ଦକ୍ଷିଣକାଶ ବୋଲି ମନେହେଲା । ସର୍ବାର ପଟେଲଙ୍କ କଲମ, ଗଡ଼ିଜାତର ରେଖା-
ସବୁ ମାନଚିତ୍ତରୁ ଉଠାଇଦେଲା ସିନା, କିନ୍ତୁ ଆମେ ଦେଖିଲୁ ଯେ, ସେହି ଜଥାକଥକ
ବ୍ୟକ୍ତିକେନ୍ତିକ ଅନ୍ଧାଶ ରାଜତ୍ତର ଆସା, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ, ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନେଲା ଲଟକ ଓ
ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ । ରାଜା ଗଲେ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିକେନ୍ତିକ ଦରବାର ରହିଲା । ଆମେ
ଅନାକ୍ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲୁ, ବାବୁ, ଇଏ କି ତିମୋହାୟୀ ? ମୁଖ୍ୟଶରେ ତିମୋହାୟୀର
ଅନୁଭିତାଳ, ଲଣ୍ଠନର ୧୦. ତାରିନଂ ପ୍ରାଇଟ୍-ରେ ଏମିତି ଦରବାର ନଥେ ନା କ'ଣ ?
କବି-ପଣ୍ଡିତ - ଆନନ୍ଦାଶିକ - ସମ୍ବାନିତ ଗୌରବମୟ ଜଳପତି ସିଂହାସନ ଘୁରିପଟେ
ପୁଣି, କି ଶ୍ରେଣୀର ଲେନେ ଆଦର -ଆପ୍ୟାୟନ ପାଇବାର ଦେଖିଲୁଁ ? ଆଖି ଖୋଲି-
ଗଲ, ବଧୁଗଣ ! ସ୍କାରୁ, ଆଶାଭଙ୍ଗ କହିବା ଲଘୁବଚନ ହେବ । ଏହା ହେଲା
ଏକ ମାନସିକ ଭୁମିକା । ଆଶାୟୀ ଓ ଆଶାଭଙ୍ଗ ଉଭୟ ବେଳର ପ୍ରତିକରୁପେ

ଲେଖିଥିବା ଦୂରଟି ପହ ଏହି ଅଖ୍ୟାୟର ‘ପରିଣିଷ୍ଠ’ ରୂପେ ଦେଇରଖୁଣ୍ଡ, ପାଠକେ ଦୟାକର ପଡ଼ିପାରନ୍ତି ।

ଇତିହାସ ପାଠକମାତ୍ରେ ଜାଣନ୍ତି ସେ, ଇତିହାସରେ ସୁଶାସକ ବୋଲି ଯାହାଙ୍କର ସୂନାମ ଅଛି,—ନରଶର ଆକବର ବା ରଙ୍ଗଶ୍ରୀ ପ୍ରଥମ ଏଲିଜାବେଥ୍ତାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆମ ସୂଚିଳଦେନ ଓ ଶାରମଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ପର୍ମନ୍—ସେମାନଙ୍କର ଦେଶର ରୂଣୀ ଓ ବିଚକ୍ଷଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସଂୟୁକ୍ତ ଶାସନକୁ ନିର୍ମଳ, ନିୟମ ଓ ମର୍ମାଦାନକୁ ନରିବାର ଅସାଧାରଣ କ୍ଷମତା ଥିଲା । କୌଣସି କାଳେ, କୌଣସି ଦେଶରେ ନିମ୍ନ, ଇତିର ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକଙ୍କର ପରମର୍ଗ, ପ୍ରଶ୍ନୟ ବା ପ୍ରାଧାନ୍ୟରେ ସୁଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ନାହିଁ । ହେଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଷେତ୍ରରେହି ସଂୟୁକ୍ତ ଦେଶ ଓ ସମାଜ ଉଚ୍ଛବି ହୋଇଛି । ‘ଦରବାର’ ଲୋକଙ୍କ ରଧାନାଥ, ଶାରମଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତରଙ୍କ ଦିପଦ (ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ) ପ୍ରତି କରିଦେଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ‘ସାମନ୍ତବାଦୀ’ କହିଦେବା, ନିଜ ମୂର୍ଖଭାରହି ପରିଚୟ । ସେ କମିତି ଲୋକଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧି ଦେଇରନ୍ତି ଓ କାହାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିରନ୍ତି, ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖ । “ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ପରି ସଦାସ୍ତବକାଶ, ତୁମ୍ଭ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ଗରିବ ଭଣ୍ଟାଶ୍ଵ” —ଜାଣ୍ୟ କବିଙ୍କର ଏହି ଶାସନକ ପ୍ରକା, ସେ ଦିନର ମନ୍ଦ ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ପରି, ଆଜିର ଉଥାକଥ୍ରତ ଗଣତନ୍ତ୍ରବାଦୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୁକ୍ଷ କି ନାହିଁ, ତିନ୍ତା କର । ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କାରିକ ଜୀବନ ଆଜି ଉଚ୍ଛବି ବୋଲି କୃତ୍ତାୟାଉଛି । ଏତିହାସିକ ଉକଳ ଦେଶରେ ଏହି ସ୍ଵବର୍ଣ୍ଣ ଅତିହ୍ୟର ଗୌବବାନ୍ତିକ ଭରୀରଥ ବା କିଏ ? ଡିମୋବାଶୀ ବା ଲୋକପ୍ରତିନିଧି ଶାସନ, ସତରେ କ'ଣ କେବଳ ଅଯୋଗ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟ ?

ଆଶାଉଥିବା କାଳରେ ମୋର ‘ମାଟି-ବାଣୀ’ ଗ୍ରହିଣିକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ମୁଁ ଯେଉଁ ଶ୍ରୋକଟି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲି, ତାହା ଏହି—

“କରିବାକୁ ଯେଉଁ ମୁହିକା ଉଚ୍ଚର
ରଜ୍ୟପୁନ ହୋଇ ଦିଅ ସେବକଳ,
କବି ଶୁଣାଇବ ସେହି ‘ମାଟିବାଣୀ’
ତୁମ୍ଭେ ତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେବାକାଶ ଜାଣି ।

ସେହି ମାତ୍ର ହରିପାରେ ଦେଶ ବ୍ୟଥା

ତୁମ୍ଭିଛୁ ଯେ ମାଟି, ବୁଝେ ମାଟି ବ୍ୟଥା ।”

କେହି କେହି ଏହାକୁ ମୋର ସେତେବେଳର ସଂହାସନ-ପରିଚୋପକ ତୋଷାମଦ ବୋଲି ତତ୍ତ୍ଵବାକୁ ଆପଣ୍ଟା । କିନ୍ତୁ ଆହୁମଦନଗର-କାର୍ବାର-ମୁକ୍ତି, ମୁକ୍ତି-ଷତ୍ରାମୀ, କୌଣସି ସଂଭବରଣୟ ଓଡ଼ିଶା ନେତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସମସ୍ତାମୟିକ ଓଡ଼ିଆ କବି ସମୂର୍ଧନା ନ ଜଣାଇବ କାହିଁକି ? ବୁନ୍ଦିଶ ରାଜା ଏ ଦେଶରମଟି ନ ଛୁଟିଲ ଯାଏ

ଯେଉଁମାନେ ‘ପ୍ରଗତି’ର ବାନା ଉଡ଼ାଇ ଗାନ୍ଧି-ଗୋପବନ୍ଧୁ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନରୁର ସର୍ବର୍ତ୍ତାସତ୍ତ୍ଵ ପାହି ଫିଟାଇ ନ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ କଥା ସୁଜଳ । ସାବଧାନ ବନ୍ଧୁଗଣ ମହାକାବ-ଅଭ୍ୟଦୟ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଭବିତ୍ବରେ କାଳେ ବିପଦ ଥିବ ! କିନ୍ତୁ ଉପର ଶ୍ଲୋକର ପ୍ରଥମ କେତେକ ପଂକ୍ରିରେ ଯାହାକୁ ସମୃଦ୍ଧନା ଦିଆଯାଇଛୁ, ସେ ଅନୁଭବ-ବିଚରକ ଶାସକ ବୋଲି ନୁହେ, ସେ କେବଳ ଦେଶର ଏକ ‘ଶୈଖ ସେବାକାରୀ’ ବୋଲି । ସାକୁ ବି କ’ଣ କୋପାମଦ୍ଦ କୃତ୍ସାଯାଏ ? ପୁଣି ଶ୍ଲୋକର ଶେଷ କେତେକ ପଂକ୍ରିରେ ସେହି ଦେଶ-ସେବକଙ୍କ ଉପଦେଶ ଖୁଣ୍ଡାୟାଇଛୁ । ଉପଦେଶ ଦେବାର କିନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟକାର ଅଛୁ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କର ଆସିଛୁ, ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବର । ବିଦମଦେବ ବର୍ଣ୍ଣ ସେତେବେଳେ ଜୟୟୁର ଜମିଦାନୀ ପାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ଏଇ ଲେଖକ ଥିଲ ରେଭେନ୍ସାକଲେଜର ଏକ ଅଣ୍ଟର ଗ୍ରାଜୁଏଟ ଛୁଟ ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ସେ ବୋଧହୃଦୟ ଏକମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଯେକି ଡାକ୍ଟର୍ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୱର କଲ୍ପାଣା ଆଶା କରି ତାଙ୍କୁ କବିତାରେ ସମୃଦ୍ଧନା ଜଣାଇଥିଲ । ବିଦମଦେବଙ୍କ ଛବି ସହିତ ସେ କବିତା ସେତେବେଳେ ‘ଉଜ୍ଜଳ ସାହୁତ୍ୟ’ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲ । ଅଥବା ବିଦମଦେବଙ୍କ ସହିତ ଲେଖକର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ହେଲ ଯାଇ ଦେଖିଣ ଓଡ଼ିଶାର ରଜନ୍ମେନ୍ଦ୍ରର ଭ୍ରବରେ କୋର୍ପ୍ସ୍‌ଟ ଗ୍ରୁହିବାରେ । କାତ୍ପୁତ୍ର କଲ୍ପାଣର ସମ୍ବାଦନା ଯାହାଠି ଓ ସେଇଠି ଦେଖିଛୁ ସେଠି ଅକୁଣ୍ଠ ସମୃଦ୍ଧନା ଝାଡ଼ିବା ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରକିଞ୍ଚ ସହକାର ଆନନ୍ଦ ହୋଇଆଏହି । ମୁଁ ମନେ କରୁଛୁ ମଧ୍ୟ ଯେ, ଏହା ଜାତିର କବି-ଲେଖକ-ବୁଦ୍ଧିଜୀବର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଉପର ଶ୍ଲୋକରେ ଉଭୟ ସମୃଦ୍ଧନା ଓ ଉପଦେଶ ଯାହାପ୍ରତି ଅଭିପ୍ରେତ ଥିଲ ସିଏ, ସେତ ଉଭୟର ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋବାରେ, କବିର ଗ୍ଲାନି ବା ଅନୁଭାପ ବୋଧ କରିବାର କି କାରଣ ଅଛୁ ? ସେଇ ଶାସକ, ‘ମାଟିର ବ୍ୟଥା’ ବୁଝି ପାରିଲେନି, ସେ ମାଟିରୁ ନିଷିଦ୍ଧ ହେବା, ସ୍ଵତଃପିତ୍ର କଥା । ନିକ-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରୋପାଗଣ୍ଟା ବ୍ୟବହାର ବସ୍ତୁ, କାଳର ବସ୍ତୁ ନ ହୋଇପାରେ, ଏହା ଅନୁଭବ ଏ ଦେଶର ଔତ୍ତିହାସକେ ବୁଝିବାରେ କଷ୍ଟ ହେବନି । ନିକ ପରିପତ୍ରିକାର ମିଥ୍ୟା ପ୍ରବୃତ୍ତ ବା ଆସପ୍ରବୃତ୍ତରେ ଉଚିତାସ ଭୁଲେନା । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରୋପାଗଣ୍ଟାର ପନ୍ଥପୁରୋଧା ହିଟ୍କଲରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଗପ ଅଛୁ । ତାହାହିଁ ଦୈନିକ-ପତ୍ର-ସ୍ମୁର୍ତ୍ତ-ବିଶ୍ୱାସୀ ପ୍ରୋପାଗଣ୍ଟା-ପ୍ରୁକ୍ଷା ବନ୍ଧୁମାନେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏଠାରେ ଦେଉଛି —

ହିଟ୍କଲର ସ୍ଵର୍ଗକୁ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ପହଞ୍ଚବାଲ ପୁଣ୍ଡିଲନ । ସେ ଗର୍ଜନ କଲେ ଓ କହିଲେ, ଅପ୍ରସର-ରଜ୍ୟପାଇଁ ଡାକ । ଅପ୍ରସର-ରଜ୍ୟ ଆସନ୍ତେ ହିଟ୍କଲର, ପରିବଳେ ତାଙ୍କୁ ଗେହ୍ନ ବନ୍ଦିକରି ଦିଆ ହୋଇଇବା କାହିଁକି ? ଅପ୍ରସର ବିଶ୍ୱାସ ନାମ-ଧାର ବୁଝି ଫାଇଲାରୁ ଭେକର୍ତ୍ତ ସବୁ କାଢିଲେ ଓ ଆସି କହିଲେ ଯେ, “ଡାକର (ହିଟ୍କଲରଙ୍କର) ରେକର୍ଡ ଭଲ ନାହିଁ ।”

ଏଥରେ ଦ୍ଵାରକ ଅଧିକ ଗର୍ଜନ କରି କହିଛି—“କୁ’ଠୁ ସବୁ
ଆପଣମାନେ ରେଳାର୍ତ୍ତ ସପ୍ତଦ କରିଛନ୍ତି ? ଆପଣମାନେ ନାନୀ ଶାସନବେଳେ
ଜମୀନରେ ପ୍ରକାଶିତ ଖବରକାଗଜ ସବୁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି କି ?”

ଅଷ୍ଟିସର ତାହା ଶୁଣି କହିଲେ,—“ଆମର ନିଜର ସମ୍ବାଦ-ସରବରାହ-
ସମ୍ବା ବହୁ ସୁରକ୍ଷନ ଓ ନିପୁଣ !”

ହେମଲକ୍ଷ୍ମୀ କଥାନୁସାରେ ଦୁଇନ ଆସିଲ ଓ ଗଲା । ବରଂ ନାନା ମୋହ-
ଭଙ୍ଗ ଦେଇ ସେହି ଦୁଇନ ଭିତରେ ଜୀବନ ଓ ଜଗତକୁ ଯେ ସତ୍ୟ ବୃପ୍ରେ
ଜାଣିଲି, ତାହାର୍ତ୍ତ ହେଲା ଏକ ମହିନା ଲଭ । ଏବଂ ଯୋରତମ ଦୁଇନରେ ମଧ୍ୟ
ମାନବିକତାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାନେକ ବିପନ୍ନର ପ୍ରାଣରେ କିପରି ଆଶା-ଭରସାର ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି
ରଖେ, ତାହାର୍ତ୍ତ ଏକ ସାମାନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଏଠାରେ ଦେଉଛି—

(ଇଂରାଜି ଅନୁଷ୍ଠାନିକ)

ଆମେଷ୍ଟ୍ରିଜ ରେଡ଼ି, ପୁଣ୍ୟ

ଜୂନ୍ ୧୯୫୫

ଆମେଷ୍ଟ୍ରିଜ ମାନସିଂ,

ସେଇନ ସନ୍ଧାରେ ତମର ମାନସିକ ନ୍ୟାଥା ଦେଖି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଗାୟାଚ-
ସବରେ ଦୁଇତିତ ହେଲି । ସକଳ ଦେଶ ଓ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଭା ଏଇ ପ୍ରକାର ଉତ୍ତରାନ
ପରିନଶୀଳ ଘଟଣାପ୍ରବାହ ଦେଇ ଯାଇଥାଏ । ସମାଜ କେବଳ ‘ସାଧାରଣ’କୁ
ପୋଷେ । ‘ସାଧାରଣ’ର ଉପରେ ଓ ତଳେ ଯେଉଁମାନେ ରହିଯାନ୍ତି, ତାକୁ ନିଷେଷଣ
କରିଥାଏ । ତମେ ଯାହା ରୁହିଥିଲ, ସେ ଟିକକ କରିଛୁ । ଆଶାକରେ ତାହା ସାହାଯ୍ୟ-
କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶୁଭେଜ୍ଞା ସହ—

ହରିହର ମହାପାତ୍ର

ହରିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଠନା ହାତକୋର୍ଟର ଜଳ । ମୋ’ପର ଲୋକ ତାଙ୍କର
କି ଉପକାର କରିପାରେ ? କେନଳ ଏକ ଅସୁରଣୀୟ ନୃତ୍ୟଜାର ମଙ୍ଗେତ ରୁପେହି
ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୋର ଦୁଇନରେ ତାଙ୍କର ଭିଦାର-ମାନବିକତା ପ୍ରକାଶକୁ ଏଠାରେ
ଥୋଇ ରଖିଲ, ସମାଦ୍ୱୟ ପଥ୍ୱକମାନଙ୍କ ଅଗରେ ରେକାଳ ପ୍ରେରଣା ଓ ଆରଣ୍ୟ-
ବୁପେ କାମ କରିବ ଦୋଲି । ଏହି ଗାଥାର ଏହି ମୁଦ୍ରଣ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲ-
ବେଳେକୁ ପୁରୁଣା କାଗଜପତ୍ର ପାଣ୍ଡୁ ପାଣ୍ଡୁ ହରିବାରୁଙ୍କର ଆଉ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓ
ସୁର୍ମୁଖସ୍ତର ପତ୍ର ପାଇଲି । ଦେଖିଲି ହରିବାରୁଙ୍କଠାରୁ ସେ ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଆସିଛୁ ଏଇ
ଲେଖକର କବି-ଜୀବନର ଏକ ସଂକଟ କାଳରେ, ‘ଧ୍ୟ’ ନାମକ କବିତା ପୁଷ୍ଟକକୁ
ନେଇ ଜୀବନ ଯେତେବେଳେ ଝାଙ୍କାକୁଳ । ଅଞ୍ଜଳିଷ୍ଵାରରେ ଜଣ୍ମେସ ମହୁ ପାପି

ଏ ଲେଖକର ଏକପ୍ରକାର ‘ଗାଉଁଆନ ଏଷ୍ଟେଲ’ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି ଦେଖି. ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଦୁ ବିସ୍ମୟ କାହାର ପାଠକମାନଙ୍କ କୌତୁଳ୍ୟାରେ ସେହି ମୂଳପଢ଼ିବି ମଧ୍ୟ ‘ପଶ୍ଚିମ୍ବୁ’ରେ ଦେଉଛି, ଲେଉ ସମ୍ମାଳି ନ ପାରି ।

ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜୀବ୍ୟାଚିତ୍ର

ଲେଖକର ଦୁଇ ବିଦ୍ୟାସ ଏହି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଶେଷ ବିରୂପ ହେବ ତାର ନ୍ୟାଙ୍କ-ଅକାଉଣ୍ଟ, ପାନ-ପ୍ରାସାଦର ଗୌରବ, ଉପକରଣ ପ୍ରାଚୀର୍ଣ୍ଣ ବା ନିଜର ବା ନିଜ ଦଳର ପ୍ରଭାବପ୍ରତିପଦ୍ଧିତ ନୁହେଁ; ହେବ, କେବଳହିଁ ଲାର ପ୍ରତିବେଶୀ ବା ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାରରୁ, ଯାହା ପୃଷ୍ଠି ଉଠିଛି ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜଣ୍ମିଷ୍ଟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ପଢ଼ିବ ପ୍ରତି ଅଷ୍ଟରରେ । ବାୟୁଜା ଓ ଯୀଶୁଗ୍ରୂଷ୍ଟ, ଦୁଇ ଓ ବାମକୃଷ୍ଣ, ମୂଳତଃ ଓ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ବିମୁରରେହିଁ ମହାମାନବ । ଅଗଣିତ ମାନବର ଦୂରୀ ସେହି ମହାପ୍ରାଣଶୁଦ୍ଧିକୁ ଅସ୍ତ୍ରିର କରି ରଖିଥିଲ ଓ ତାହାହିଁ ନେଇଗଲା ସେମାନଙ୍କୁ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଷ୍ଟୁଦ୍ଯୁତାରୁ ବିଶୁଦ୍ଧ୍ୟାସ୍ତ ମହାପ୍ରାଣତାକ ।

ଅଗଣିତ ଜୀବାଦ୍ୱୟ ଆମର ଏହି ଜନନୀ ନମ୍ବୁରୁଷ, ମନୁଷ୍ୟ-କଳ୍ପନାଙ୍କ ଏକ ସୀମାସ୍ତନ, ବିରାଟ-ବିସ୍ମୟ ସୃଷ୍ଟିର ଏକ ଉପେକ୍ଷଣୀୟ ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ ମାତ୍ର । ଯେଉଁ ଅତ୍ୱାଣ୍ୟ ଶତ୍ରୁ, ମହାବୈଦ୍ୟମରେ-କ୍ଷିପ୍ରବେଶରେ-ଅତ୍ୱରହ-ଦୃଷ୍ଟିତ, କୋଟି କୋଟି ବୃଦ୍ଧାଶ୍ଵର ନିୟାପକ, ରକ୍ଷକ ଓ ବୁଲକ, ସେହି ମଧ୍ୟ ଏହି ସ୍ତୁଦ୍ର, ସାମାନ୍ୟ ପୁଅଳି ଶ୍ରଦ୍ଧର ବୁଲକ ଏବଂ ସେହି ମଧ୍ୟ ତମ ଓ ମୋ ସହିତ, ମହୀ ଓ ବଡ଼ାସାହେବ ମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ବୁଲକ । ସମ୍ଭବ ସୃଷ୍ଟିରେ ଗୋଟିଏ ଶତ୍ରୁହିଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ । ସ୍ଥାଳିନ୍-ଦ୍ଵିତୀୟ-କୃଷ୍ଣଭ-ଶୁଭ-ମାଉ-ରଥ-ପାଣିଶାଶ୍ଵ-ପଞ୍ଚନାୟକର— ଦଳ ନିଜକୁ ସେହି ଶତ୍ରୁର ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ବା ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବିବା ଓ ଆମର ସେହି ଧାରଣାରେ ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଦନା କରିବା, କେବଳ ତେବେକ ଶିଶୁ ତୁ ଛାତ୍ରା ଆଉ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ଏହି ଜଗତର ସେହି ଅବାଞ୍ଚମନସାଗୋଚର, କିନ୍ତୁ ଅତି-ବାସ୍ତବ ନିୟାମକ ନିକଟରେ ଅମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ବିରୂପ, ଆମର ସଂପୁର୍ଣ୍ଣ ଗୋଷ୍ଠୀ, ଦେଶ ବା ସତ ଜରିଆରେ ହେବାର କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ କାହିଁ । ସେହି ପରମ ସୁଷ୍ଠା ଓ ପାଳକ, ଏହି ସୀମାଶ୍ଵନ-ସୃଷ୍ଟି-ବୃଦ୍ଧର ଏକମାତ୍ର କେନ୍ଦ୍ର । ଆମର ପରିଚିତ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତୁଦ୍ର, ସୌରଜଗତ ପର, ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜୀବ ମଧ୍ୟ ସୁଷ୍ଠାର ଗୁର୍ବିପାଖେ ଯୁଦ୍ଧ ବୁନ୍ଦିଥିବା ଏକ ଏକ ଅତି ସ୍ତୁଦ୍ର ଅଥବା ସାତମ୍ୟ-ସନେତନ ଜ୍ୟୋତିଷ । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପୁଣି ଆମ ନିଜ ନିଜ ସ୍ତୁଦ୍ର ପରିଧ୍ୟ ଭିତରେ, ଅମର ବିରାଟ ସୌରଜଗତ ପର, ତ୍ରୈକ ହେଲେହେଁ, ଏକ ଏକ ସୁତନ୍ତ ସଂସାର । ମହାବୈଦ୍ୟମରେ—ତର-ଶୁଷ୍ଟିତ, ଅଗଣିତ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ସୌରପ୍ରସାର ପର,

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ, ସେହି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରକା ଦେବ ହଁ ସମ୍ମାନିତ । ସେହି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରକା ହଁ ହେଉଛି ଅମ ପ୍ରତ୍ୟେକର 'ନ୍ୟକ୍ରମ' । ପ୍ରତି 'ବ୍ୟକ୍ତି'ର, ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ଵିଷ୍ଟକା ଆସେ ତାର 'ନ୍ୟକ୍ରମ' ବା ପ୍ରକାଶର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉନ୍ନତାରୁ । ଏ ଧରାର ଅଗଣ୍ୟତା 'ବ୍ୟକ୍ତିର ଭିତରେ ସେହି ପରମୟସ୍ଵାର୍ଥୀ ଅଗଣ୍ୟତ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବ୍ୟକ୍ତି, ବରଣୀୟ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ବ୍ୟ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ମଧ୍ୟ ଆମର ପ୍ରେମ ଓ ସମ୍ମାନ ଦାଖା କରେ ।

ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଓ ତାହା ନେଇ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ସମ୍ମର୍କରୁ ଅଳକୁଣ୍ଡଳ, ରମ୍ପମୟ, ସ୍ବାର୍ଥବିକ ଓ ବୈଶ୍ଵିଷ୍ଟରମ୍ଭ କରି ରଖିବାରେହି ବିଶ୍ୱାସା ସମ୍ମାନରେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ପରିଷା ।

ସମ୍ମାନ ଗାନ୍ଧୀ

ତେଣୁ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟଗଢ଼ା, ସଙ୍କାର୍ତ୍ତି—ଗୋଷ୍ଠୀ—ସମ୍ମ—
ସମାଜ ବା କୁଟୁମ୍ବ ଅନୁରୋଧରେ ନ୍ୟକ୍ରମ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ କରି ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଜ୍ଞମା ପାଇବାର ଅଶା କରି ନ ପାରେ । ଜୀବ ଓ ମାନବ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟହୃଦୀ, ସେହି ଭିନ୍ନରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକମାତ୍ର ପାପ ବୋଲି ମୁଁ ମନେକର ଆସିଛି । କାରଣ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ହଁ ଏକ ଏକ ପୀମିତ, ଶ୍ରୁଦ୍ଧିଭୂତ ଭିନ୍ନର ମାତ୍ର । ଜୀବ ଓ ପରମର ସମ୍ମର୍କ, ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ମର୍କ । ସେ ସମ୍ମର୍କ ଦେଶଗତ, ଗୋଷ୍ଠୀଗତ, କୁଟୁମ୍ବଗତ ବା ହସଗତ ହେବାର କୌଣସି ଯୁକ୍ତ ନାହିଁ । ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧ୍ୱାନାରୁହୀ ସେହି ପରମ ପୁରୁଷର ଅନୁଭବରେ ଦେଶେ, ଦେଶେ ଧର୍ମ—ଗୋଷ୍ଠୀ-ନିର୍ବିଶେଷରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାଣ ହୋଇ ଉଠେ ଉଦ୍‌ବାର, ମଧ୍ୟର ଓ ବୈଶ୍ଵିଷ୍ଟମୟ ।

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିଦେଶୀ ସାମ୍ବାଦିକମାନେ କହିଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଦରଦ୍ର, କୌପିନଧାରୀ ଗାନ୍ଧୀ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲେ, ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ଏକ ସମ୍ମାନର ଉପାସ୍ତି ।

ପ୍ରାଣର ଏ ମହାନ ବୈଶ୍ଵିଷ୍ଟ, କାହିଁ ଆସେ ? ଜାତି-(କଣ୍ଠ)—ଭାର ପାଇଁ ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ବୁକିଶାଏ ଯୋଗାଡ଼ି କରି ଦେଲେ ବା ଅନ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକକୁ ଆସନର ପ୍ରସାଦରେ ତାର ପ୍ରାପ୍ୟର ବିର୍ଦ୍ଦିତ କରିଦେଲେ ବା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଲୋକ ମାତ୍ରେ, ମେଲ୍ଲି, କାପେରିହଁ ଭାବ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟ କଲେ, ସଙ୍କାର୍ତ୍ତ ନେଷ୍ଟିକତାର ସନ୍ତୋଷ ମିଳିପାରେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣ, ତାର ଉଦ୍‌ବାର ବୈଶ୍ଵିଷ୍ଟ ନିଷ୍ଠାୟ ହରାଇବା ବରଂ ଏହା ନିଷ୍ଠିତ ଯେ, ଅନ୍ୟାୟ ଅଭ୍ୟାସର ସବୁରେ ଯିଏ ଯେତେବୁରୁ କୃତକାରୀ ହେଉଥିବ, ସେଇ ପରମାଣରେ, ସେହି ଆପାତ—ସିକ୍ତିମନ୍ତ୍ର, ମୂର୍ଖ, ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ପାଇଥିବ, ଭିନ୍ନରଙ୍କର ସେହି ସ୍ମୃତିମୟ ସାନ୍ଦିଧ୍ୟରୁ, ଯେଉଁ ସାନ୍ଦିଧ୍ୟ କି ଦରଦ୍ର ଗାନ୍ଧୀକି ଦେଉଥିଲ ସମ୍ମାନର ବ୍ୟକ୍ତି ।

ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କର ସଂବ୍ୟାସ ଦୃଷ୍ଟ ତଳେ ନିଜକୁ କେହି ଏତେ ନାହିଁ । ଶନ୍ତିଶାଳୀ ମନେ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ, ସାମାନ୍ୟତମ ଜୀବ ବା ମନୁଷ୍ୟପୁଣି ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାୟ କରି, କେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଗ୍ରହିତ ରହୁଥିବ ।

ଆୟାର ପୁଣ୍ୟକରଣ

ପଦ୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମର କୌଣସି ଜୈନିକ ଉପଯୋଗିତାରେ ଆସେ ନା । ତାହା ଶନ୍ତିର ପଶ୍ଚିମ୍ୟକ ନୁହେଁ । ସେଥରେ ବିଭାଗିକା ନାହିଁ । ଅଥବା ପୁନାର ଉପକରଣ । କାରଣ ସେ ନମ୍, ମଧୁର, ସୁନ୍ଦର ଓ ପବିତ୍ର ।

ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜରେ, ବିଭାବବନ୍ଧ, ପ୍ରଭାବବନ୍ଧ, ଅତ୍ୟାଶ୍ଵରକ ଓ ଦାନ୍ତିକ ଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ, କେବଳ ଜାଗ୍ରତ ବିଭାଗିକାର ସ୍ଥାନ । ଭଦ୍ର, ବିଜ୍ଞାନ, ମଧୁର, ନାରବର ସ୍ଥାନ, ଆଦରର, ପୁନାର, ଆରଧନାର । ଦାନ୍ତିକର ଆସନ ପର, ସେଠେ ଜାଗ୍ରତ ବିଭାଗିକା ନ ଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ଆଏ ସ୍ଥେତ୍ର, ସମ-ବୋଧର, ସମ୍ବାନର ମାଧ୍ୟମ୍ । କୋମଳ, ରମଣୀୟ ବାଜାବ, ପ୍ରକୃତିର କଠୋରତା ସହ ନ ପାରି ବେଳେ ମରିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଜ ଭେଦକର ସୁଣି ଫୁଟିଛିଠଠେ ଜାର ସେହି ଅନୁପମ ସୁଷମା । ପରିବାର, କୁଟୁମ୍ବ, ସମାଜ, ଦେଶ, ରାଜନୀତି, ବା ଶାସନ-ଗୌଣି ଇତ୍ୟାଦିର ସେବା ରହୁଥିବା, ପରିବ୍ୟାସ ଲଜ୍ଜାଳ ଭିତରେ, ବାହାର ଜଗତର ସକଳ ନିମ୍ନମତା, ନିଷ୍ଠୁରତା ଓ ହିଂସ୍ର, କୁଟିଲ ବ୍ୟବହାର ଭିତରେ, ଆୟାର ରାଜବ-ଜଳିକାଳୁ ଆମକୁ ସେହିପରି ବାରମ୍ବାର ଫୁଟାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । ସହ ଧନ-କ୍ଷମତା-ପ୍ରତିର ଆପାନ ଦାନ୍ତିକତାକୁ ଡ୍ୟାଗ କରି, ଆୟାର ପ୍ରସନ୍ନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ, ମନୁଷ୍ୟ, ନିଜ ନ୍ୟାକୁର ସ୍ଥାନବିକ ଓ ବିଶୁରିକ ଅଳଙ୍କାର ବୋଲି ମନେକରେ, ତେବେ ଆୟା, ନାହାରେ ବାହାରେ ଘଟୁଥିବା ସାମୟିକ ଦୁର୍ଗତି ସହେ, କେବେହେ ହରଇବ ନାହିଁ ତାର ସ୍ଥାନବିକ ସୁଷମା ଓ ତାହା ବରଦର ଦେଖାଦେବ ଦାନ୍ତିଶ୍ୟମୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହାସ୍ୟରେ; ସେପରି କୌଣସିନବନ୍ଧ ଗାନ୍ଧି ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲ ସମ୍ବୁଦ୍ଧର ଗୌରବ ।

ଆୟାର ସେହି ପୁଣ୍ୟଭବନ, ସେହି ପ୍ରସନ୍ନତା, ସେହି ଯୌନର୍ଥ, ସେହି ଏଶ୍ୱରମହିତ୍ତ ଏକାଧାରରେ ରାଶିରଙ୍ଗ ନିକଟରେ ଆମର ପରମତମ ନେବେଦ୍ୟ ଓ ପୁଣ୍ୟ ଜୀବନମୂଳାର ଶେଷ ମହିମମୟ ପରିଶତ,—ଜୀବର ଶିବତମ ଶିକ୍ଷା, ଶୁଭତମ ପଢ଼ା ଓ ଶୈୟୁତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ସେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୱ ଗାଥାର ଏହାହି ହେବ ଶେଷ ବାଣୀ, ଶେଷ ବକ୍ତ୍ଵାୟ, ଶେଷ ଜାହା ଓ ଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟୀର ପରିଶିଳ୍ପ (୧)

ପଞ୍ଚତିଷ୍ଠା ।

ବମ୍ବେର ରାଜ୍ୟପାଳ ଶ୍ରୀ ମହିତାବ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା-
ପାଇଁ ଆସିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ଧୂମ୍ବେ ମେହେରକଲେଜ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲ ଶ୍ରୀ ମାନସିଂହଙ୍କର
ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଅଭ୍ୟଦୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପାଞ୍ଚୋଟି ଭକ୍ଷା—

Dr. M. Mansinha, M.A., Ph.D. (Durham)

Principal, G. M. College, Sambalpur

August, 24, 1956.

Dear Sir,

Like every other citizen of Orissa who cherishes in his heart that Orissa and the Oriyas should, not only be masters of their own soil, but march ahead as equals of other races in India and the World, I am sincerely glad that you are coming back very soon to head the administration of that state.

2. I know, you must have your own particular dreams of Orissa's Progress to the fulfilment of which you will gear your whole energy as well as the machinery of the State administration. But knowing you to be a student and a lover of culture and keen on Orissa's uplift more in the cultural spheres, though not less in the economic, I have thought it fit to present to you a programme of cultural objectives in Orissa for the next five years, which I hope your administration might easily achieve if you just raise the finger of command and which, when accomplished, is likely to usher in a new culture-era in Orissa.

3. The programme is as follows :

I—Rebuilding of Konarak and preservation of our artistic monuments.

(NOTE—We have heard from Sardar Pannikar at a tea-party in the Ravenshaw College that a French Engineer built an exact replica of the Raja Rani temple near Cairo. I remember you enquired about the cost of such a temple in the present times and there were some talks about Konarak also. Since then, I have a burning desire in my heart to see Konarak in her original shape. Dr. Krishna Chandra Panigrahi once told me that it would not be difficult to rebuild Konarak. This task can only be undertaken by a giant like you. Pigmies will not even dare to talk of it, and I am sure if you take it up, it will be accomplished.

The wonderful temple-wall sculptures of Orissa are already in desolation and almost completely worn-out through weather-action. Many marvellous figures that I saw in my younger days are no longer there. The famous war-horses of Konarak are about to break and topple down.

Shouldn't you do something to stop further deterioration and preserve properly these glorious monuments of our forbears,—our only pride today ?

Dr. Charles Fabri told me that with the application of some chemicals, the sculptures could be preserved intact for fifty years to come.

If you could bring to Orissa Dr. Fabri and Dr. Panigrahi, I hope, a lot could be done in the artistic and archeological fields of Orissa.)

II—Establishment of the State Shahitya Akademi

(NOTE-The Utkal University prepared a constitution for the starting of the State Shahitya-Akademi under her auspices and it was on the agenda of the Senate in its last annual meeting. But Sree Radhanath Rath, the minister of Education, demanded that the Government of Orissa must have its opinion before the Senate passed the constitution and it was withdrawn, after discussion, from the Senate's agenda. Since then the constitution is lying with the Government, to our great frustration. There has been no response to repeated reminders from the University. It is good, any way, that, you may have the glory of ushering in the State Shahitya Akademi.)

III—Establishment of a Public School in Orissa—

(NOTE—I need not try to justify the scheme to you, as I know, you think in the same line. Without such an institution there is no hope of Oriyas standing shoulder to shoulder in All-India competitions. And unless you take it up it may never materialise.)

IV—Giving a proper shape to the Utkal University.

Please see to it also that the Promised gift of a full-fledged Technical Institute from the West German Government to India, comes to Orissa in your time.

V—Reorganising the Utkal Shahitya Samaj or intergrating the old Institution with the proposed State Shahitya Akademi. You alone can do either.

I shall be very happy if this programme gets your approval and your assurance to work it out during your regime.

To

Dr. H. K. Mahatab,
Governor of Bombay,
Bombay,

Yours Sincerely,
M. MANSINHA

[ନୋଟ—ସହ ପଦର ଉତ୍ତରରେ, ବିମ୍ବ ରାଜ୍ୟପାଳ ଶ୍ରୀ ମହିତାବ, ଆଗରୁ କିଳ ଦମ୍ପତ୍ତିରେ ଯନାଧିକ ପଡ଼ି ଦେଇଥିଲେହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଚିରେଟ ମେଷେଟାରୁଷ୍ଟ୍ର୍‌ମଣ୍ଡଳେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ରାଜ୍ୟପାଳ ଓଡ଼ିଶା ଗଲେ ଏମରୁ ପମ୍ପଙ୍କ ଉପରେ ମୋ ସାଥରେ କଥାଭାଷା ହେବେ । * ଶ୍ରୀ ମହିତାବ ଓଡ଼ିଶା ଆସିଲ ବେଳକୁ, ମୁଁ ମେହେର କଲେଜରୁ ଦୟିତ ଓ ବିଭାତ୍ତିତ ହୋଇ କଟକରେ ଅବସ୍ଥି ତ ହେଲଣି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ମୃଖ୍ୟମରୀ, ଆମ ପରି ବିମିନାଲ୍ ସହିତ କଥା ହୁଅନ୍ତେ କିପରି ? ତେଣୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯଥାର୍ଥଭବରେ ହିଁ ଶ୍ରୀ ମହିତାବ ଉପର ପଡ଼ରେ ଥିବା ମୋର ପଞ୍ଚ-ଭିଷା ଉପରେ ମୋ ପର ଏକ ଅପରାଧୀ ସହିତ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରିବା ଉଚିତ ମନେକଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚ-ଭିଷା ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଗୋଟିକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ପଠାଇଥିବା ସାହୁତ୍ୟ-ଆକାତ୍ମେମୀ-ଘୋକନାଟିକୁ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ-କାଗ୍ର କରିବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଶାସନ କିପରି ଏକ ଗୌରବବହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଠିଆ କରେଇଲେ, ତାହା ତ ପରିଚିତ କଥା, କି ଅଧିକା କହିବା ? ତେବେ, ପଣ୍ଡିତ ନଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କୁ ଡଢ଼ି, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କୁ, ସାହୁ ବିଭାତ୍ତିତ ହେବାପରେ ନିଜେ, ପୁଣି ନିଜେ ବି ରହି ନ ପାରି ଶେଷରେ ଜଣେ ଅଲେଖକର ହିଁ ଔତ୍ତହାସିକ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ତଥାକୁତ ଏକ ସାହୁତ୍ୟ-ଆକାତ୍ମେମୀର ସରସତି ହେବା, ଏକ କୌରକାବହୁ ଓ ମର୍ମାଦାବନ୍ତ ଲଳିତ୍ତ ନୁହେଁ କି ହେ ଉକଳଦେଶବାସୀ ? ଏ ପକାର କାର୍ତ୍ତିର ଜୟ-ମାଲ୍ କାହାର ଦାବା ?

*Dr. M. Mansinha, M.A., Ph. D.
(Durham)
Principal, G.M. College,
SAMBALPUR.

Dear Sir,

The Governor desires me to acknowledge, with thanks, the receipt of your letter dated the 24th instant and to say that he will be glad to meet you and discuss all the points with you when he comes to Orissa,

With my personal regards,

Yours faithfully,
Sd/- N. Khuntia
Personal Assistant to the
Governor of Bombay.

ଏକବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟୀର ପରିଶିଳ୍ପ (୨)

‘ରଙ୍ଗାର’ ମାସିକ ପରିଷର ପାରିଷଦମୟ ସମାଦଳମଣ୍ଡଳ
ଦିବୁଦ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ମହତାବଙ୍କୁ ପଥ ।

ପରମମାନମୟେଷ୍ଟୁ,

ଯେପରି ଜ୍ଞାନରେ ‘ରଙ୍ଗାର’ ପରିଷାଳିତ ହେଉଛି, ତାହା ଏ ବଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଭବରେ ଓ ସେ ପରିଷାଳିତ ମୁଖ୍ୟ ସମାଦଳକ ଭବରେ ଅପଞ୍ଜେ ସମ୍ମାନ ତ ନନ୍ଦିତ ନାହିଁ, ବରଂ ଆମ ପରି ସାମାନ୍ୟ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ସମ୍ମୁକ୍ତ ହେବା ଶ୍ରୀଯୁଦ୍‌ ବିପଦ୍ଧ ବୋଲି ମନେ ହେଉ ନାହିଁ । ସୁଣି ସମାଦଳକ ଭବରେ ଆମ କେତେ ଜଣଙ୍ଗର ନାମ * ବ୍ୟବହାର କରି, ଆମ୍ବମାନଙ୍କୁ ସେ ପତ୍ର କା ମୁଣ୍ଡ କରିବାକୁ ନ ଦେବା ଏକ ପଞ୍ଚରେ ଯେପରି ଏକ ଅନ୍ୟାୟ, ଅପର ପଞ୍ଚରେ, କିଛି ଅନ୍ୟକାର ନ ଥାଇ କେବଳ ଆଳଙ୍କାରିକ ସମ୍ମାନ ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ବ ମାନ ନେବାର କପଟତା ମଧ୍ୟ ସେପରି ଏକ ଦୂଷଣୀୟ ଦୃଷ୍ଟିତା । ଅନେକେ ‘ରଙ୍ଗାର’ ପାଇଁ ଲେଖା, ଏବେ ବି ମୋ ପାଖକୁ ପଠାନ୍ତି । ଏଇ ନିକଟରେ କବି ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ‘ରଙ୍ଗାର’ ପାଇଁ ପଠାୟାଇଥିବା କୌଣସି କବିତା ପାଇଁ ମତେ ଅପିଲ୍ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ମୋ ନିଜ ଲେଖା ଛୁପିବା ପାଇଁ ମତେ ଯେତେବେଳେ ଆପଙ୍କେର ପରିଷାଳନା ସମାଦଳଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ି ଛି, ମୁଁ କାହାକୁ କି ଉଦ୍ଦିର ଦେବି ?

ଆମ୍ବମାନେ ଯେତେବେଳେ ଏପରି ପରିହାର୍ତ୍ତ ଓ ଅନାବଣ୍ୟକ, ଆମ ପରି ସାମାନ୍ୟମାନଙ୍କର ନାମ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମ୍ବମାନଙ୍କୁ ବରାବର ଅପମାନିତ କରିବା ଉଚିତ ଦେଖାଉଛି କି ? ଅନ୍ତର୍ଭାବ ମତେ ଏ ଅପମାନରୁ ମୁକ୍ତ ମିଳିବାକୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ।

‘ରଙ୍ଗାର’ ଆପଙ୍କେର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଷୟ । ତାହାର ଅଦର୍ଣ୍ଣ, ‘ତାର ପରି-
କଳ୍ପନା, ଆପଣ ତାହାପାଇଁ କାହାକୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ, ସେଥିରେ ଆମର କିଛି କହିବା
ଏକାନ୍ତ ଅନ୍ୟକାର ଚର୍ଚା । ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣ ସମାଦଳ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ଲେବେ
ପରି ନାହାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏ ଯାବତ୍ ନରବ ରହିଥିଲି: ଯତାପି ବନ୍ଦୁକାଳ
ଧରି ‘ରଙ୍ଗାର’ ବିଷୟରେ ଆପଙ୍କୁ ମୋର ଅନୁଭୂତି ପରିଷାର ଭବନରେ
ଜଣାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଭାବ ଅସିଛି । ପ୍ରକାତକ୍ଷେତ୍ର-ସମ୍ମୁକ୍ତ ଓ ଆପଙ୍କେର ବିଶେଷ
ଅନୁଗତ ଓ ଶୁଭକାଳ୍ପନୀ ଜନଙ୍ଗର ଦେବେ ଅନୁରୋଧରେହିଁ ଏ ପତ୍ର ଲେଖିଛି । କାରଣ

* ସେତେବେଳେ ‘ରଙ୍ଗାର’ର ସମାଦଳ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଥିଲେ—ତକଟର
ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର, ତକଟର କରୁଣାକର କର ଓ ଏହି ଲେଖକ ଇତ୍ୟାଦି ଚାରି ପାଞ୍ଚ
ଜଣ ଲୋକ । ଶ୍ରୀ ମହତାବ ମୁଖ୍ୟ-ସଂପାଦକ ।

ସୁତ୍ର ହେଲ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ରୂପ୍ତିକ କର୍ମରେ ଅହରତ ବ୍ୟସ୍ତ । ‘ରଙ୍ଗାର’ର ଟିକିନିଶି ଜଞ୍ଜାଳ ରୁଷିବାକୁ ତାଙ୍କର ସମୟ ଓ ମୁଯୋଗ କାହିଁ ? ଆମର ଉଚିତ୍ତ, ଯାହା ଅନୁଚିତ ବୋଲି ଆମର ଅଭିମତ ହେଉଛି, ତାହା ତାଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟିକ ଆଣିବା । ଏ ସୁତ୍ର ମନକୁ ମାନିବାରୁ, ଏହା ଲେଖିଲି ।

ମୋର ମନେ ହେଉଛି, ସମ୍ବଲପୁରରେ ଥିଲିବେଳେ ଆପଣଙ୍କୁ ଥରେ ଏ ବିଷୟରେ ଲେଖି ଜଣାଇଥିଲି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜାନଳିବନ୍ଧୁର ପଠନାୟକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ-ବାର ମୌଖିକ ଭବରେ ଜଣାଇଥିବାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ବାନ୍ଧ ଓ ରଙ୍ଗାରର ପ୍ରକୃତ କଲ୍ପାଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନ ଖୋଲି କଥା କହିଲି । ଅଶାକରେ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମା ଦେବେ । ଇତି ।

ଆପଣଙ୍କର

ବିଶ୍ୱାସ ଭାଜନ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତର ହରିକୃଷ୍ଣ ମହାତାନ
ମୁଖ୍ୟ ସମ୍ବାଦକ, ‘ରଙ୍ଗାର’

ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ତା ୧୪ । ୦ । ୧୯୭୦

ପରିଶିଷ୍ଟ—୩

ମହାନୁଭବତାର ଆଉ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ବାଲେଶ୍ୱର

୧୦, ଅଗଷ୍ଟ

ବନ୍ଦୁ,

କବି ହୋଇଥିଲେ କବିତାରେ ଲେଖି ଆପଣଙ୍କୁ ସମ୍ମର୍ଦ୍ଦନା କରିଥାନ୍ତି । କବିତା ଲେଖି ଜାଗେନି, କିନ୍ତୁ କବିତାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଏ ଚେରି: ସେଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏହି ଚିଠି ଲେଖୁଛୁ— ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଅପରିଚିତ ବା ଅର୍କ ପରିଚିତ ହେବା ସହେ ଏହି ଚିଠି ନ ଲେଖି ରହି ପାରୁନି ।

‘ଧୂପ’ ଖଣ୍ଡିଏ ପ୍ରାୟ ମାସେ ହେଲ କଣିଥିଲି । ଅନ୍ୟ କଥାରେ ବିନ୍ଦୁତ ଥାଇ ଦୂଇ ତିନୋଟି କବିତା ଛଡ଼ା ଆଉ ପଢ଼ି ପାରି ନଥିଲି । ଆଜି ଅବସର ବେଳେ ‘ଧୂପ’ରୁ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଗନ୍ଧ ନେଇ ଅନ୍ତର ଭରି ଦେଲି । କି ପୁନର ସେ ଗନ୍ଧ ! ‘ସହକାର-ତଳ-ବାୟୁ ଉଛିଲ’ ହେଲ ପରି, ପ୍ରାଣ ମୋର ବିହୁଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଛି, ‘ପ୍ରୟୋଗ ରହେ’ ନୁହେଁ, ପ୍ରୟୋଗ ଛନ୍ଦରେ । ‘ଧୂପ’ କଣିନ ଦିନ, ଦୂଇ ତିନୋଟି କବିତା ପଢ଼ି ଅତି ଖୁସି ହୋଇଥିଲି । ଅଜି ତାହାର ପରିଶର୍ଣ୍ଣ ହେଲ, ଆନନ୍ଦ ବିଭେଦରେ । ଯୌବନର ଅଦି କ୍ଷାଧାର ଚିତ୍ରଣ ଓ କ୍ଷୀଣ ବିପାଦର ଉଛୁଏ, ବହିଟିକୁ

କବନ୍ତ ଓ ରସମୟ କରିଛିଛି । ସବୁଠାରୁ ଚମକାର ହୋଇଛି ଲେଖାର ୩୦୮ । ମୋର ମନେ ଦୁଇ ଏକେ ସହଜ ମୁଦର ୩୦୯ ଆଇ କବିତା ଖୁବ କମ୍ ବାହାରିଛି ଆମ ଓଡ଼ିଆରେ,—ଅନ୍ତର ମୁଁ କମ୍ ଦେଖିଛି । X , X “ପ୍ରେମର ପରିମାପ” କବିତାଟି ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦଶଥର ପଢ଼ିଛି, ଯେପରି ପଢ଼ିଛି ଅଳ୍ୟ କେତୋଟି । ‘ସହକାର ତଳେ’, ‘ବସନ୍ତ ବିରଷା’, ‘ଆପାତ ଅଭସାର’, ‘ଗୋପନ କଥା’, ‘ତରୁଣ କବିର ଆଶା’, ‘ବନ୍ଦନା ପ୍ରିୟା’, ‘ପାପ ଓ ପ୍ରେମ’ ଇତ୍ୟାଦି କବିତାରେ ଛନ୍ଦ ଓ ଲୀଳା ଦେଶ Catching....

ମୋର ସ୍ମୃତି ଜାଣିବେ । ଉଶୁର ଆପଣଙ୍କ ଶତକୁ ବଢ଼ିଛି କରନ୍ତୁ । ‘ଧୂପ’ର ଶୀଘ୍ର ତେଜ, କବିତାର ବିରାଟ ଯଜ୍ଞରେ ଜଳି ଦିନ, ସେ ଆଲୋକରେ ଉକଳର ପୁରପଞ୍ଚୀ ଉଦ୍ଘାସିତ ହୋଇ ଦିନ୍ ।

ଆପଣଙ୍କର

ଦୃଶ୍ୟର ମହାପାତ୍ର

ମୁଁ ଅଳ୍ୟ ୮/୧୦ ଦିନ ପାଇଁ

ପୋ:—ଦୋଳସାହ, ଜି—ବାଲେଶ୍ୱର

ମୁକାମକୁ ଯାଉଅଛୁ ।

ପୁ—ଆପଣଙ୍କ ‘ପ୍ରଗତି ସତ’ ସମୁଦ୍ରରେ ମୋର ମୟ ଧାରଣା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯାହା ଅଳ୍ୟ ଶୁଣୁଛି ସେଥରେ ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନ୍ତର ରହିଛି ।

ଦୃଶ୍ୟର ମହାପାତ୍ର

[ନୋଟ—ଅନୁମାନ, ଏଠି ୧୫୩୩/୩୮ ସାଲର । ଜନ୍ମିତ୍ୟ ଶ୍ରାମଭାପାତ୍ର ସେତେବେଳେ ମନେ ‘ଆପଣ’ ସମ୍ମୋହନ କରିଥିଲେ । ଏବେ ପ୍ରିୟତର ‘ତମେ’ କହି ଲେଖକର ଆସାକୁ ସନ୍ନୋଷ ଦେଇଥାନ୍ତି । ରେଭେଲ୍ସା କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲି-ବେଳେ ଆମେ କେତେକ (ସଂଶ୍ରା ରହାକର ପଢ଼ିବୀ, ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵର ମିଶ୍ର, ସଂଗ୍ରାମ କେଶ୍ବର ବାୟ, ଉଦୟନାଥ ରଥ କାଶରଥୀ ପାଠୀ, ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ମହାରଣା, ସାଧୁଚରଣ ମହାନ୍ତି ଓ ଲେଖକ ଇତ୍ୟାଦି) ଏକ ‘ପ୍ରଗତି ସତ’ ଗଢ଼ିଥିଲୁ । ମୋର ପ୍ରଥମ ଦୂର ପୁସ୍ତକ, ‘ରଜକବି’ ଓ ‘ଧୂପ’ ଏହି ପ୍ରଗତି ସତ ପକ୍ଷରୁହି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । କଲେଜ୍ ଛୁଡ଼ିବାପରେ ‘ପ୍ରଗତି’ର ଅବସାନହିଁ ହେଲ ସାନ୍ଧବିକ ଗତି । ଜନ୍ମିତ୍ୟ ଶ୍ରାମଭାପାତ୍ର ସେହି ବହୁକାଳ୍ୟ-ମୁତ୍ତ ପ୍ରଗତି-ସଦର କଥା ହିଁ ପଡ଼ିରେ ଉଚ୍ଛାପନ କରିଛନ୍ତି ।]

ଏକରିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ପରିଶିଳ୍ପ--୪

ଜୀନପୀଠର ଆଦର୍ଶ ।

ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ କିପରି ହେବା ଉଚିତ, ଗ୍ରୁହ ଶିକ୍ଷକର ଆଦର୍ଶ ସପକ, ବଦ୍ୟାପୀଠର ରାଜନୀତିର ସ୍ଥାନ ଓ ଶିକ୍ଷାର ମାନଦଣ୍ଡ କିପରି ହେବା ଉଚିତ, ଏସବୁ ଉପରେ ମସ୍ତକର ଧାରଣା ପାଇଁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କଟିଂଟି ଉପହାର ଦେଇଛି, ବିଦ୍ୟା ନେଉଁଛି:—

ଆମେରିକାର କଲେଜ ଜୀବନ ।

ସେଠାରେ ଲୋକେ ଡିଗ୍ରୀକୁ ମୂଲ୍ୟ ନ ଦେଇ

କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାକୁ ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ।

ସମୂଲସ୍ଵର କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପକ ବାହେଟିଙ୍କ ଫ୍ରାଙ୍ଗପଣ ।

ସମୂଲସ୍ଵର, ତା ୧୧ । ୧—ଶିକ୍ଷା ସପ୍ତାହର ଦ୍ୱାରା ଶାୟ ଦିବସରେ ଆମେରିକାର ଅଧ୍ୟାପକ ଫ୍ଲେବ୍‌ର୍ ବାହେଟି ‘ଆମେରିକାର କଲେଜ ଜୀବନ’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଡିଗ୍ରୀ ବିଷୟରେ ସେ କହିଲେ ଯେ, ଆମେରିକାର ଲୋକେ ଡିଗ୍ରୀକୁ ମୂଲ୍ୟ ନ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାକୁ ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ଏପରିକି ଯେଉଁମନେ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜ ନାମ ପଛରେ ଡିଗ୍ରୀ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେପରିକି ଭାରତର ଲୋକେ କରିଥାନ୍ତି । କଲେଜ-ଜୀବନ, ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଏକ ସନ୍ଧି ସମୟ । ସେତେବେଳେ ବାଲକ ମନୁଷ୍ୟ ହୃଦୟ ଓ ବାଲିକା ନାଶ ହୃଦୟ । ଶୁକିଷା ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମୂଲ୍ୟ ଥାରି ବା ନ ଥାରି, ପରେ ସୁଖମୟ ଜୀବନ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ କଲେଜ-ଶିକ୍ଷା ସେମାନେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କଲା, ବିଜ୍ଞାନ, ଇତିହାସ ଓ ଭୂଗୋଳ ପଢ଼ି ମନୁଷ୍ୟ, ଜୀବନକୁ ଯେତକି ହୃଦୟ ଓ ଉପଲବ୍ଧ କରେ, ସେତକି ସୁଖୀ ହୃଦୟ । କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧଜଳକ ବୋଲି ଆମେରିକାନ୍-ମାନେ ମନେ କରନ୍ତି । ବକ୍ତ୍ବାଙ୍କ ପିତା କଲେଜରେ ପଢ଼ି ନ ଥିଲେ, ମାତ୍ର ସୁହମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଇବେ ବୋଲି ଆଶା କରିଥିଲେ । ଆମେରିକାରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ବହୁ ଅର୍ଥସାପେକ୍ଷ । ଦରେ ରହି ଖାଇପିଇ ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ମାସକୁ ଅନ୍ୟନ ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ପଡ଼େ ବୋଲି ସେ କହିଲେ ।

କଲେଜ ଛୁଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ କହିଲେ ଯେ, ଗ୍ରାହମାସ ଛୁଟିରେ ମଧ୍ୟ କଲେଜ ରୂପିତ ହୁଏ ଛୁଟିରେ ପଢ଼ିପାରେ । ଆମ ଦେଶରେ ଯେପରି ଭରଣୀ-ବାହ୍ୟାଗର, ଗୋପେର୍ମାର ଶୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପିଲାଏ ଛୁଟି ନେଇ ଯାନ୍ତି, ସେ ପ୍ରକାର ଛୁଟି ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ଛୁଟିରୁ ଫେରିଲ ମାତ୍ରକେ ଜାଣିକାଣି

* ଅଧ୍ୟାପକ ବାହେଟି, ଆମେରିକାନ୍ । ସେତେବେଳେ ସେ ନାଗଦ୍ୱାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସାମ୍ବାଦିକତାର ପ୍ରଫେସର ଥିଲେ । ମେହେର କଲେଜରେ ଭାଷଣ ଦେବାପାଇଁ ମର୍ମ ତାଙ୍କ ଅମରିକର ଅଣିଥିଲା । ଲେଖକ ।

ପିଲକୁ ବହୁତ କାମ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ଜଣେ ପିଲ, କଲେଜ କ୍ଲାସରେ ଛିନଥର ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଲେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଜଣାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ସ୍ଵରତରେ କଲେଜ ପିଲମାନେ କେବଳ ପଶ୍ଚାତ୍ ପୁଷ୍ଟରୁ ପଢିନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାପଢ଼ନ୍ତି ନିଜାନ୍ତ, ଅନନ୍ତକୁଳ । ଆମେରିକାରେ ପ୍ରତିଦିନ ପିଲଙ୍କର କାମ ପଶ୍ଚାତ୍ କରାଯାଏ । ସାପ୍ତାହିକ, ମାସିକ, ତେବେ ମାସିକ ଏବଂ ବାର୍ଷିକ,— ଏହିପରି ବହୁ ପଶ୍ଚାତ୍ ରେ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ପଶ୍ଚାତ୍ କରାଯାଇ, ଶେଷରେ ଗୁରୁବର୍ଷର ପାଠ ଏକାବେଳକେ ଆଦୟ କରାଯାଏ । ପଶ୍ଚାତ୍ ଆମେରିକାରେ ଦେଖି ଖାତିର ନ ଥାଏ । ଦେନନ୍ତି ପାଠସାହୀନ୍ତି ଦେଖି ଖାତିର କରାଯାଏ । ଜଣେ ଗୁଡ଼ ଯଦି ପ୍ରତିଦିନ ଭଲ ପଢ଼ୁଛି, ନିୟମିତ କ୍ଲାସକୁ ଅସୁଛି, ସେ ପଶ୍ଚାତ୍ ନ ଦେଲେ କହୁ ଯାଏ ଅସେ ନାହିଁ । ସେ ଦେନନ୍ତି କାର୍ତ୍ତିକୁଳତା ଉପରେହି ତିର୍ଗୀ ପାଇଥାଏ । ତିର୍ଗୀ ପାଇଁ, ପଶ୍ଚାତ୍ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ପତ୍ର ନାହିଁ । ଭରତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ପାସ ନମ୍ବର ୩୦, ମାତ୍ର ଆମେରିକାରେ ପାସ ନମ୍ବର ୨୫ (ପଞ୍ଚଶତିର) । ସେଠାରେ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱାରା ଓ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ନାହିଁ, ଅଛି ଏ, ବି, ସି, ଡି । ‘ଏ’ ଅର୍ଥ ଅସାଧାରଣ, ‘ବି’ ଅର୍ଥ ସାଧାରଣତାରୁ ଭଲ, ‘ସି’ ଅର୍ଥ ସାଧାରଣ ଏବଂ ଡି’ ଅର୍ଥ ଫେଲ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପିଲର ବର୍ତ୍ତଯାକ କାମ ଦେଖି ପ୍ରଫେସର ଯଦି କହୁ ଦିଅନ୍ତି ସେ, ତାର କାମ ସନ୍ତୋଷକନକ ହୋଇଛି, ତେବେ ସେ ପାସ କରାଯାଏ ।

କଲେଜରେ ବହୁତ ବୃଦ୍ଧି ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଯାଏ । ଦଶ ତୁଳାର ପିଲଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଦୁଇହଜାର ପର୍ଦକୁ ପିଲ ବୃଦ୍ଧି ପାଆନ୍ତି । ଆମେରିକାରେ ଶ୍ରୀମର ମୁଖ ବହୁତ ଉଚିତରେ । କେଣ୍ଟ ଗୁଡ଼ମାନେ ପଇସା ପାଇଁ ସେ କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ ଅସମ୍ଭାବ ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଧାର୍ଯ୍ୟ କାଟିବା, ବିଳରେ କାମ କରିବା ସାପ୍ତା ଦିଆଗି କରିବା, ଦୋକାନରେ ବା କଳିକାରଣାନାରେ କାମ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ସେ କୌଣସି କାମ କରି ସେମାନେ ଘେଜିବାର କରନ୍ତି ।

ଅନେକ ଗୁଡ଼ଗୁଡ଼ୀ ଖାଲ ତିର୍ଗୀ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ନ ଅସି ଜନନୟ ଥି ଖୋଲିବା ପାଇଁ ବା ସାମାଜିକ ମିଳାମିଶର ସୁଖ ପାଇଁ ଆସିଥାନ୍ତି । ନେତାମାନେ କେବେ କଲେଜରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ଗୁଡ଼ମାନଙ୍କୁ ରଜନାତକ ଦିଲାଦିଲି ଶିଖାନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମେରିକାନ୍ତି କଲେଜ ଗୁଡ଼ମାନେ ଶ୍ରୀରାଜକ କ’ଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ବାହେଟି କହିଲେ ସେ, ସେ ଦରକୁ ଫେରିଗଲେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୁଡ଼ଙ୍କ ଶୁଣାଇବେ । ଆମେରିକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଣତାନ୍ତିକ । ତହିଁରେ ରଜନାତକ ପର୍ଦକୁ ନାହିଁ । ଗଭୀର୍ଣ୍ଣର କିମ୍ବା ମହୀମାନଙ୍କର ସେଠି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଯୁବକମାନଙ୍କ ଦିଲଗତ-ରଜନାତକ-ପ୍ରଭୃତି କରିବା ପାଇଁ ସେଠି କିମ୍ବା ନଥାଏ ।

ଯେ କହିଲେ ଯେ, ଆମେରିକାରେ ଗ୍ରାନ୍‌ଟିଷକ ସମ୍ପର୍କ ଅତି ମଧୁର ଓ ଅତି ଆପଣାର । ଶିକ୍ଷକ, ପଂଲଙ୍କ ଡାକ ନା ୧ର ଡାକନ୍ତି ଓ ପିଲମାନେ ବି ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଡାକ ନା ୧ର ଡକନ୍ତି । ଅଧ୍ୟାପକେ ଭେଜିଭାବରେ ପିଲମାନଙ୍କୁ ବି ନିଜ ଘରକୁ ଡାକିଥାନ୍ତି । ଛୁଟ ଓ ଶିକ୍ଷକ ସବୁ ବେଳେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ, ଦେଶକୁ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସବର ମଧୁର ପାରାମରିକ ସହାୟତା ଏକାନ୍ତ ଲେଡ଼ା । କଲେଜରୁ ମୁଲ୍ୟିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିସାମୃତେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଦ୍ୱାରା କରିବା ପାଇଁ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଛୁଟଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଗଜାଧର ମେହେର କଲେଜରେ ରଖାଯାଇଥିବା ସାମାଜିକ ନିୟମାବଳୀ ଦେଖି ଭାବ ଖୁସି ହୋଇ ଅଧ୍ୟାପକ ବାଷ୍ପେଟି କହିଲେ ଯେ, ଏହି ପ୍ରକାର ନିୟମ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଏ ନିୟମାବଳୀରେ ଯେ ପ୍ରକାର ଜୀବନ କଲ୍ପନା କରାଯାଇଛି, ଆମେରିକାରେ ତାହା ଦୈନିନ୍ଦନ ସଂଖ୍ୟାରେ ପରିଣାମ ହୋଇଛି । (ସମାଜ, ୧୩ । ୧ । ୧୯୫୪)
